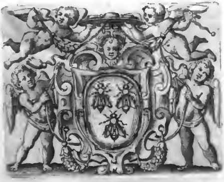
IOANNIS FABRI
LYNCEI BAMBERGENSIS,
MEDICI ET PROFESSORIS ROMANI,
Et iam quinque Summis Pontificibus ab Herbarijs ſtudijs

ANIMALIA MEXICANA
Deſcriptionibus, ſcholijsq. expoſita.

THESAVRI RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE,
SEV
PLANTARVM, ANIMALIVM, MINERALIVM MEXICANORVM
HISTORIAE
FRANCISCI HERNANDI NOVI ORBIS MEDICI PRIMARII, ET
NARDI ANTONII RECCHI MONTECORVINATIS
Philippi II. Hiſpaniarum & Indiarum &c. Regis Medici, & Neap. Regni Archiatri generalis: à Lynceis, notis, commentarijs, auctarijs illuſtrata, & edita:
ſcilicet primi Tomi pars.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D.

FRANCISCVM BARBERINVM
S. R. E. CARD. AMPLISSIMVM.

ROMAE, Apud Iacobum Maſcardum. MDCXXVIII.

Cum priuilegijs Summi Pontificis, S. Cæſ. Maieſtatis, Chriſtianiſs. Regis Galliæ, & Magni Ducis Etruriæ.

SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur si videbitur Reuerendiſs. P. Mag. Sacri Palatij Apoſt.

A. Epiſc. Hierac. Viceſg.

IOANNIS FABRI LYNCEI *Bambergenſis, Medici & profeſſoris Romani, & iam quinque Summis Pontificibus ab herbariјs ſtudijs,* Theriotropheium *Animalium Mexicanorum maxima cupiditate, nec minore voluptate luſtraui, in eoq. feras ferales accurata manu deſignatas, ac iudicio ipſius acerrimo examinatas, non magis ad curioſitatem explendam, quam ad valetudinem ægrientium curandam, dignas publico aſpectu iudicaui; quod ex illis, quanquam pleriſque noxijs, innoxiè, celeriter, iucundè, ad* Aſclepiadis *præſcriptum medicinam corporibus poſſe parari oſtendat; placitorumq. ſeu veterum, ſeu recentiorum polyhiſtorum, curioſus & ſobrius arbiter, multiuaria ſecreta ad vtilitatem vniuerſorum, tam in illis, quàm in alijs ex occaſione retegat: ac nihil præterea contra Fidem Catholicam aut bonos mores, ſed omnia recondita, explorataq. philoſophiæ arcana, vna cum elogijs illuſtrium noſtri æui virorum contineat; vt meritò dubitarim, an* Theriotropheium *immanium ferarum, an potius* Theatrum *doctiſsimorum virorum appellari debeat, hoc opus inſigne mei* Chironis; *cui poſt* Deum, *Deiparam, & Tutelares Cæleſtes, vitam in deplorato planè morbo iam ante annos ſex reſtitutam debeo. Ego Fr.* Abraham Bzouius *ſacræ Theologiæ Magiſter Ord. Præd. qui ex commiſsione Reuerendiſs. P. Fr.* Nicolai Rodulfij *ſacræ Theologiæ & Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri Commentarium vidi, legi, recenſui.* Romæ *apud S. Petrum in meo Muſeo, ipſo die Paraſceues* 1628.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendiſs. P. Magiſtri Sacri Palatij Apoſtolici Ord. Prædic.

ALIORVM
NOVAE HISPANIAE
ANIMALIVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES ET NOMINA:
IOANNIS FABRI LYNCEI
BAMBERGENSIS

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs studijs

EXPOSITIONE.

A D

Illustriss. & Reuerendiss. Principem

FRANCISCVM CARD. BARBERINVM

D E

L Y N C E O R V M

ERGA IPSVM STVDIO

E T

MEXICANIS IO. FABRI COMMENTARIIS

EPIGRAMMA.

PVRPVREI columen Cœtus, sacrique Senatus
Gloria, & Hesperij lucida gemma soli.
Ingentem iuxta PATRVVM quæ celsa Quirini
Mœnia, & in gemina sol colit ipse domo:
Accipe LYNCIGERI donum immortale LYCAEI
LYNCEVS æterna quod struit arte FABER.
MEXICEIS allata locis miracula rerum,
CAESIADAE augustis nata sub auspicijs:
Vt TVA quæ nostro virtus spatiosior orbe,
Orbis non nostri munera rara ferat.

Ponebat I. Riquius Belga.

ILL.MO ET REVER.MO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO. VRBANI VIII. PP. EX FRATRE NEPOTI S. R. E. CARDINALI.

HOSCE

DE ANIMALIBVS MEXICANIS COMMENTARIOS

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBERGENSIS
EIDEM PONT. AB HERBARIIS STVDIIS

ET

IN VRBE MEDICINAE PROFESSOR
ÆTERNVM CVLTVS SVI MONVMENTVM
D. D. D.

Q*VOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ consita floribus prata, illas inquam philosophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus,* Amplissime Cardinalis, *planèq. obstupescens hæreo, & ita mecum contemplari ac colloqui soleo. Et quid rei est, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vasta philosophorum volumina, inter tot tantosq. præclarorum ingeniorum fœtus partusque, nullam prorsus similitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere, sed omnium horum scripta inter se dissona, dogmata discrepantia, absona & sibi inuicem repugnantia dispariaq. reperiri?*

Atqui hic de Barbarica multiplici philosophantium secta exordium sumam, quam per contemptum Græci isto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quicquid boni habent, Plato præsertim, Pythagoras, & Democritus difficillimis quidem, sed quæstuosis sibi tamen maximè ad hos discendi gratia itineribus profecti, veluti à matris suæ vberibus suxerunt: in qua floruisse nouimus Atlanticos Africæ philosophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnosophistas & Brachmanes, Persarum Magos, Chaldæos, Scythas, Hispanos & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nomi-

nis philosopho,extitisse D. Augustinus præ ceteris, & Clemens Alexandrinus attestantur, & ipse etiam in suo proëmio Diogenes Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconsideratè an maleuolè magis, non facilè dixerim, hæc ibi habet : Philosophiæ munus quidam à Barbaris principium habuisse aiunt : sed non vident se Græcorum à quibus nedum Philosophia, sed hominum genus initium habuit, rectè inuenta ad Barbaros transferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non vsque adeo conuenientibus nihil dicam : Viguit profectò* Italica *in Magna illa Græcia, à* Pythagora, *qui primus non Sophum aut sapientem, sed Philosophum potius & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima & à Barbarorum diuersa disciplinà.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit secta, non parum & ipsa à prioribus diuersa, quin & hæc ipsa Græcanica in* Poeticam *rursus,* Ionicam & Eleaticam *fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos, & si Varronem apud D. Augustinum audimus, ad ducentas & octuaginta octo sectas peruenire poterāt, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facilè potuissent. Et quod mirum amplius cuipiam videatur, tam variæ hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeò classes vniuersæ reducebantur :* Dogmaticam, Academicam & Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant & abnuebant.* Academici *incerta omnia statuebant, probabilia tantùm quædam concedebant.* Sceptici & *illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipsum quidem nihil definiri, non permittebant.*

O vanas hominum mentes, ò pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quòd Plato in Theæteto *suo, hoc est doctissimo de scientia Dialogo, vel Socrates ibi potius Scientiæ definitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem interrogationibus,* Obstetricis *animorum munere fungens partum hunc mentis extorquendo, acquirat. Cum modò scientiam grauissimorum testimonio philosophorum Theætetus vtens, nihil aliud quàm merum sensum, modò opinionem, modò hoc modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate, probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quàm obscurè illa scientiæ scintilla quæ post* Adami *nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm alta ignorantiæ caligine & denso errorum cinere sepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinhtum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas & exeundi simul viam indagarem; ecce tibi, obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam Dialogo, mea leniter apprehensa manu, bono sis animo inquit, amice, eò te ducam, quò abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, *& preter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi asseuerauit.*

Cum

Cum enim ibidem plurima Theaetetus inter disputandum cum Socrate, non intelligeret, diceretq.: Per Deos ô Socrates magnopere quid ista sint admiror, interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. *Respondet Socrates:* O amice, Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur, maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ Principium.

Admiratio *igitur* Illustriss. Cardinalis, *tot nobis philosophorum familias sectasque genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerũ causas indagat, & fortè fortuna earundem quà sensibus, quà ratione vtens, vnam atque alteram in spissa hac Naturæ miraculorũ silua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* philosophus *appellatur.*

Et mirabimur adhuc vllam orbis partem esse, in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurima Admirationis *adeoq; philosophici principij causæ prægnantissima oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus se ipsas obtrudunt & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur quia quotidie intuemur, quod & Lucretius nouit:*

— Nemo fessus, *inquit*, satietate videndi,
Suspicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quam solicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius, Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas subinde stellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprehendisse memorat, propterea famam volasse eum Lunæ amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos perpetuisq. honoribus cælestium huiusmodi nouarumq. apparentiarum inventores non prosequamur. Non sumus profectò, *ait*, grati erga eos, qui labore curaq. sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymion ille tuus in Lunæ facie nouitatis obseruauit, si cum hoc beati illi Florentini *ciuem suum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui* Sol Deus maximus, *inquit*, est eorum qui in cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi ac Regi.) *Sed tanquam Christianus* veri trini & vnius Dei *astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *suo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & seculi nostri hominibus propalauit, vt mortalium omnium ingratissimi simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit.* Innumeras *nimirum alias supra iam cognitas existere* stellas fixas, *nobisque*

per tubum opticum apparere. Lunare *etiam corpus non laui & perpolita, vt creditum hactenus superficie, sed profundis asperum lacunis & ingentibus variegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere.* Solem *cælestis lucis fontem ac ducem, principem moderatoremq. luminum reliquorum, cor cæli, Aetheris oculum limpidissimum creditum*, maculis *tamen obnubilari. Nugatos veteres insigniter Astronomos* de Galaxia, & nebulosis stellis *fuisse, qui scilicet partes cæli crassiores dixerunt. Nam stellis innumeris confusis constare detexit Galilæus:* Cometarum *diuersum planè locum motumq. & materiam quàm hucusque ex Aristotelis & vulgarium decretis Astronomorum, credidit Mundus videri & esse: Sed, quod humanum propemodum captum superat omnem*, nouos quatuor *iuxta septem* planetas *veteres detexisse, certumque horum motum & periodum primum demonstrasse.* Saturnum duabus *insignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ instar aspectui nostro subiecisse.*

Felices animæ quibus hæc cognoscere primum,

Inque domos superas, scandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc nostro etiam seculo fomitem nouis philosophiæ sectarijs, materiamque amplissimam subministrari?

Longum esset admirandas Aeris impressiones, & sublimium phænomena euaporationum dinumerare: Pluisse nempe lacte, sanguine, carne, ferro, lana, saxisq. non Romanorum modo seculis, sed nostris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda sua Thaumatombria, *quæ mirandarum causas euoluit & effectus pluuiarum,* Illustrissimus, Excellentissimus *idemq.* Doctissimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæsius Lynceus *Romanæ gloria Nobilitatis, demonstrabit.*

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum sonitus è cælo auditos fuisse. Fulgura exhausisse vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumq. liquasse illæsis sacculis, & ferream gladij cuspidem (mihi visum) illæso vaginæ corio, emollitam fuisse, partum exanimasse viuente matre. Ego me hercle his ipsis meis oculis vidi

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorsus oris, oculorum, cæterorumq. immobili situ locoque membrorum, in ipso celeberrimo totius Europæ Nosocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perstitisse, in quo Anatomæ postmodum subiecto, miros sulphurei fætoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impressas summo cum stupore conspeximus.

Aquarum, Terrarumq. considerantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuersisq. inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli verticem? Pendere ipsam ac non cadere nobiscum, cum in medio grauissima, aere fluctuet, nec sponte sua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in summis tamen montium cacuminibus, nec alio copiosius loco effluere? Antra subterranea reperiri, quæ plurima centena passuum millia excedant: illud præcipuè in Cæsariensi Mauritania, vbi per viginti dies se Nilus abscondit, & dissito alibi spatio erumpit? Nihil hic dicam de suauissimis & odoratissimis insipidæ Telluris fructibus, de pretiosissimo metallorum, gemmarum, & mineralium thesauro in terræ visceribus latitante, & ad nostros continuò vsus pullulante. Nihil de tot calidissimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemq. loco erumpentibus. Quod vel Aetnæi montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim

hic

hic plurimus ignis
Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis consignauit: In agro (*inquit*) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuuij incendium, Titi Vespasiani sub Imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed vltra mare in Africam perlati & Aegyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere verò volucres suffocauit.*

Nemo igitur amplius hisce cognitis, desiderabit philosophicarum controuersiarum originem ac fontem, quæ homines otiosos ac maximè negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cælum nimirum Terramq. legunt, impellere potuerunt.

Verumenimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, sint ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa & Astronomica, vt quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, si cum vilissimo quoque animalculo, quod viuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in Animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ *mysteria & insculpta digiti Dei stigmata.*

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habent. Quod sensibus vtantur, vtilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à* Sapientia. *Quod fœtus foueant alantque, ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Luscinia cantum artificiosissimum? Et eum* inopi metuit Formica senectæ *sagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & vtilissima hominumq. meræ saluti destinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret:*

Diuinitus illis
Ingenium, & rerum fato prudentia maior.

NVNC ad te redeo, Illustriss. Cardinalis, *& causas quæ nec pauca, nec exiguæ sunt, quæque vt fœtum hunc tibi meum, Commentarium inquam in* Mexicani Orbis *Animalia conscriptum, iamdudum Celsitudini Tuæ debitum dicarem, me impulerunt, liberè omnibus & libenter edicam. In primis magno illi* Patruo *Tuo VRBANO VIII. deuotissimus cultor, atq; adeò iam quinque Romanis Pontificibus in obsequio viuo, eòq. beatior quòd ab hoc ipso, vt Tibi ignotum minimè est, dum adhuc* purpuratos *inter* Patres *virtutum suarum heroicarum Christiano Orbi specimina & spem de se præclaram, eius olim regendi ederet, omni semper beneuolentiæ genere & fauore affectus fuerim.*

Accedit insignis animi, erga me Tui propensio & eximia planè studia, fortunasq. iuuandi meas voluntas: incredibilis etiam quædam benignitas, qua & nunc mihi faues,

ues, & prius maximè me honorasti, dum ades non modò priuatas, sed Lectiones quoque publicas meas in Rom. Athenæo *non rarò accedendo præsentia Tua condecorasti.*

Quin & de ipsorum Animalium (quorum plurima ac varia domi meæ sceleta curiosorum voluptati asseruo) plantarumq. ac naturalium rerum plurimarum, natura ac proprietatibus, ad longum sæpe mecum, quæ summa Tua fuit humanitas & discendi cupiditas, disceptasti ac disseruisti.

Et quidni Animalium Naturæ studio iucundissimo delectareris? Cum & Gentilitia insignia Tua ex animalculis illis, quæ Tuo dudum Patruo Terrarum Orbis vniuersi ceu Christi Vicario curam augurabantur, minimis quidem illis, sed maximi quid argumenti præseferentibus APIBVS *inquam, composita elucescant?*

Est præterea opella hæc mea Federici Cæsij *Illustrissimi & Excellentissimi* Lynceorum Principis *iussu edolata, cuius sumptibus omnis hic* liber Mexicanus *Reipub. literariæ bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem & reconditam quandam Matheseos &* Veræ, ac, *vt ita dicam,* realis philosophiæ *scientiam (quæ Tibi cum ipsò communia sunt) æstimaueris, non opus hic recenseri, ne vtrumque vestrum in os laudare velle videar. Hoc silere non debeo, Tibi adeò Academicum hoc nostrum Institutum placuisse, vt pridie quàm flagrante illa Te* purpura Patruus *Tuus*

Omnis nempe suæ curæ casusque leuamen,

Vt dudum merebaris ornaret, huic Academiæ *& consessui Lynceo nostro nomen Tuum dare, & Lynceorum* ἐπωνυμίᾳ *cohonestare volueris, præsentibus eodem* Principe Cæsio, *&* Virginio Cæsarino *Lynceo pariter &* Italiæ *Decore, me quoque vestro immerito collega ad spectaculum & testimonium vocato.*

Addam hæc paucula & finiam: Dignissima illa mihi semper & planè aurea L. Ann. Seneca sententia visa fuit: Generosi, *inquit*, animi & magnifici est iuuare & prodesse, qui dat beneficia DEVM imitatur, qui repetit, fœneratores. *Nec minus altera illa æternam meretur laudem ac memoriam*: non opus esse ad liberandam fidem facultatibus, sed animo: reddit enim beneficium qui libenter debet. *Fateor ego inopiam meam, soluendo nempe longè me imparem esse, & fortasse gratiam retulisse dicar, si beneficiorum à Celsitudine Tua acceptorum modò meminero. Attamen cum nihil æquè humani generis concordiam dissociet ac distrahat, quàm ingrati vitium, ausus sum Commentariolos eidem hos meos offerre, quos ex gratitudine potius nostra, quàm magnis viribus profectos iudices rogo, cum præsertim meas aliquid soleas putare nugas. Nosti etiam sacrificia non sumptu, sed pia ac recta voluntate æstimari debere: cum enim varia sint genera ingratorum, vt qui beneficium accepisse negat, qui dissimulat, qui non reddit, qui oblitus est; nolui ego in aliquo horum numero reperiri.*

Cæterùm DEVM *veneror Ampliss. Cardinalis, vt Tibi det diuturnam & felicem vitam, & vel de meis annis (quod olim vouebant optimis Principibus) aliquot Tuis adijciat, nostro & vniuersi orbis incremento: hoc etiam addens, vt veteres Clientes Tuos inter quos addictissimum me esse profiteor, fauore & amore prosequi nõ dedigneris.*

ROMAE è Musæo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Calend. Ianuar. Anni solemnis MDCXXV. Sedente VRBANO VIII. Pont. Opt. Max. BARBERINO.

ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs studijs

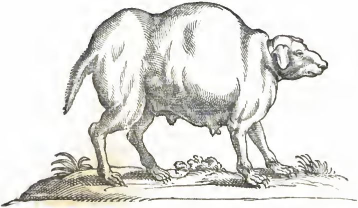
EXPOSITIONE.

HIC mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, prosper optandus est ventus in limine statim, ne si ad scopulum aliquem forsitan appellere videar, id putes mea negligentia effectum fuisse. Non itaque sis nescius hos in animalia, quos modò commentarios edimus, mera nostra conscriptos esse industria ac coniecturà, ad quasnam animantium nostrarum species illa reduci possint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Historia ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vsuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus *Amicus & collega meus ex Prototypo fideliter descripsit. Fuerunt igitur nostris primùm verbis animalium horum Icones graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus suis insignita, alia ijsdem carent. Ex quorum etiam descriptione* Scholia *porrò confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia vt spero, nec iniucunda. Quare quisquis hæc lecturus in manus sumis, sin minus inconditæ dictioni, anxio saltem te iuuandi studio nostro fauere digneris.*

Docetur lector quid in hoc opusculo agatur.

YTZCVINTEPORZOTLI

Canis Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc monſtroſo quodam corporis habitu, ſi probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cumprimis ad reliquũ ſi corpus referas, adeò eſt paruum vt pars hæc toti ſuo mediocri vix proportione reſpondeat. Oculi feritatem nullam ſpirant, ſed mites potius ac manſueti videntur. Roſtrum quod gibbum eſt & canino ſimile, totum albicat veluti & frons ac ſupercilia. Aures cum ſubiacente verſus rictum parte fului coloris ſunt & pendulæ. Collo eſt breuiſſimo & obeſo valde, ipſique ſtatim thoraci caput annectitur. Dorſum Cameli inſtar gibboſum, poſt collum ſubito ad pectus accliue, ſed coxas verſus decliue coloris itidem fului. Cauda breuis adeò, vt primos haud crurum articulos contingat, albetq. tota; ſub qua vulua & hæc prægrandis conſpicitur. Turgentes quoque magnaſq. per ventrem vtrinq. conſpicuas mammas, quæ ſex numerantur, gerit. Pinguiſſimũ ventrem monſtrat, quẽ pellis plurimis iiſquè nigricãtibus variegata maculis & pẽdula ornat; Crura ac pedes albicant digitis caninis diuiſi, & vnguibus valde exertis proſtant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fideliſſima eſt ſuisq. coloribus ex ipſo Autographo excerpta delineatio, qua probè perſpecta, facili quemuis aſſequi coniectura exiſtimo, hoc animal *Canem* & quidem domeſticam *Mexicanam* eſſe. Docent hoc præcipue *Caput*, *pedes* ac *mamillæ*.

Libuit

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auspicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes plerasque, ijs honorum titulis superbiat, vt cęteris facilè anteeat animantibus cunctis. Et quo maiore obsecro ipsum encomio Plato afficere potuisset, quàm quòd secundo de Repub. Dialogo saltem non Philosophum proclamauerit? Ciuitatis conseruatorem profectò & custodem Philosophum esse debere præcipit; hunc autem ad Canis ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucent effectus, præditum esse æquum censet. *In hac sanè*, inquit, *bestia hoc admiratione dignum est, quem enim ignotum viderit grauiter fert, etsi nihil mali ab ipso sit perpessus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipso susceperit. At enim videtur hic naturæ ipsius effectus ingenuus ac verè philosophus esse.* Atque hinc minus certè mirari subit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxisse. Rex enim vigilans, potens, sagax & philosophus esse deberet, vt rectè Academiæ Princeps aut Regem philosophari, aut philosophum regnare voluerit. Ex eodem nisi fallor fonte profluxit, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduersus Stoicos memorat: Gentem fuisse apud Æthiopas, inter quos *Canis* regnasset, quem nullus interfecisset Æthiopum, sed cui in amplo sedenti solio honores regios detulissent adorassentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africa* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphanæ qui Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes.* Ex quo facilis quoq. habetur causa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac si per ipsam iurasset *Philosophiam*, cuius symbolum, vt modò ex Platone deduximus, Canis præseferebat: ob id nimirũ, quod ignorãtiam ipse Canis pessimè oderit, cùm hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò carissimam habeat, adeòq. notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatũ fuerit. Sola itaque ignorantia ipsi displicet, quam odit: hominem verò eà depulsà non odit, quod vt philosopho proprium, ita maximè in ipso laudabile existit.

Cur à Cane principium sumatur.

Canis à Platone Philosopho & Ciuitatis custodi cõparatur.

Canis Aethiopibus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quasi per philosophiam iurabat.

Canem itaque sic admirati sunt veteres, vt alij quemadmodum in superstitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

(*Prodigiosa loquar veterum mendacia vatum*)

Diuinos etiam huic bestiæ honores decernere non dubitarint. *Mercurium* suum qui Ethnicis animorum custos credebatur, canino pictum capite & eodem insignitum *Anubim*, quod Isidi & Osiridi, vel vt alij falsò credebant, toti custodiendæ vniuersitati assignatus esset, exstare voluerunt. Ægyptij autem præ reliquis *Cani*, nec huic solum, sed surdis etiam quamplurimis alijs & sensus expertibus rebus diuinos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. Satyr. Iuuenalis & falsè ridet.

Canẽ Gentiles pro Deo venerati.

——— *Quis nescit*, inquit, *qualia demens*
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibin.
Effigies sacri nitet aurea Cercopithei.
——— *illic*
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam,

Ægyptiorũ de Dijs fictitijs fatua superstitio ridetur.

Porrum

Porrum & Cæpe nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!

Sed operæpretium fuerit hic Christiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philosophus Plutarchus inquã, in suo de Iside & Osiride opusculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim*, inquit ille, *penitus aberrantes in superstitionem sunt lapsi, alij deuitantes veluti paludem superstitionem in impietatem quasi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quamobrem debemus præcipuè doctrinam ex philosophia mystagogam nobis adiungere, atque ita singula quæ dicuntur & aguntur, pensare piè; ne vt dixit Theodorus, sermones suos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperẽt sinistra:* Et posterius paulo. *Itaque non debemus in his colendis requiescere, sed per has in Numine Diuino venerãdo quasi per clariora & ad id naturà comparata specula. Res enim illa quæ spirat, videt, & motus ex seipsa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc ex intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuersitas) riuulum & portionem traxit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in æreis & lapideis opificijs, quæ interitum æquè recipiunt & infecturam colorũ, sensu omni & intellectu naturà vacant.* Verùm nos, quos Dei misericordia Christianos nasci & in sancta Filij eius lege immori voluit, missa hæc faciamus, & Ethnico philosopho relinquamus, qui aliquem saltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animantibus plus *Canem* Ægyptij coluissent, quod tam mirabili nempe inter bestias naturali instinctu à Conditore suo donatus fuerit, vt satis ipsum Plato, Aristoteles, Plinius alijq. Naturæ Mystæ laudare & admirari nequiuerint.

Plutarchus Ethnicorũ superstitionem sano modo interpretari nititur.

Hic continere me non possum, quin *Ioanni Goropio Becano* viro eruditissimo & de antiqua ac veneranda Theologia summè merito assentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduersus ipsum Critici quidam blaterent, quòd & otio, & literis abusus fuerit, calumniantur. Hic tum in *Hermathena* sua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hispanicis* Canis Etymon probabilissima sanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud sonat, quàm *Scio* aut *possum.* quorum vtrumque in eo consistit, vt is qui potest vel scit, id quod potest vel scit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, vt supra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, sed & animosissimum simul est animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis Κύων sunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam assignare possunt. Vult quidem Plato Κύων, olim Canem Phrygibus significasse: docuerunt autem longè ante natas in Gręcia Athenas, Linus & Orpheus Philosophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his serò tandem ad Græcos (qui non immeritò ob id forsan ab Ægyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid Κύων vt peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non assignat, vt idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum, qui Κύων pro Cane Græcanicum facit & cum Eustathio παρὰ τὸ Κύω, hoc est ab amare deducit.

Canis Ethymonè lingua Cimbrica petitum.

Et de Canis quidem animositate hic nihil dicere attinet: videri hæc possunt

possunt apud Aristotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum aliosq. qui & fidelitatem ipsius varijs simul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia, sagacitate & docilitate, quæ mihi nota sunt breuissimè hic proferre non grauabor.

Viuimus in hac luce orbis terrarum ROMÆ nempe æterna vrbium VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vsu priuatos ostiatim stipem colligentes contemplamur, quorũ pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenula ferrea alligato vtuntur: hic ipsis dux & magister viarum: hic diluculo eos ad varia Vrbis loca educit, & sospites vesperi domum reducit: hic fidelissimus tota ipsis die socius assidet, & loro etiam solutus vbi parumper expatiatus fuerit, longè tamen haud discedit, & ad minimam heri sui vocem recurrit, collum sine vllo renisu catenæ adaptandæ subijcit, & inter medias populosæ Vrbis turbas longissimè ab ædibus etiam dissitus, rectam viam sine vllo diuerticulo, absque vllo in foueã aliquam præcipitandi magistri sui metu domum pergit, ac pensum laboris sui diurni, panem nempe mucidum & aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili bestia (quod ipsi mihi met mendici cæci fassi fuerunt) ad quæcunq. etiam longissimè distantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt est S. Pauli Basilica in via Ostiensi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à sua in qua habitat platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & auriũ iudicio quo maximè quis pollet? siue hoc ex aquę fontanæ cuiusdã lapsu, siue fabrorum & artificum strepitu collegerit se tali quodam loco constitutum esse: Et si ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranensis Basilicas, quæ pluribus passuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à se inuicem absunt, properare desideret, absque eo quod vllum mortalium, quo loco sit quem? interroget, loro suo Canẽ semel tantum vel hac vel illac, & Ecclesias dictas versus dirigit, tum securus ad harum aliquam, quam ipse in animo habet perducitur, vesperiq. saluus sine vllo diuerticulo reducitur.

Canes Romæ Cæcorum mendicantium duces, & mira horũ docilitas.

Quod si in longissimo quodam vico sex septemve Cæcus domos habeat, quas bis terue in septimana Eleemosynam postulaturus, ibique precationes dicturus suas adire sit solitus, vbi ad huiusmodi platearum aliquam, quas optime Canis cognoscit, peruenerit, nisi singulas & iam sibi notissimas ædes prius omnes accesserit, ex ea minimè discedit. Vbi autem precatiunculum iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. fessus capit, & quando vltimam precationum vocũlam prolatam audiuit, confestim sine vllo magistri monitu nutuque surgit, & ad alias consuetas ædes gressum dirigit.

Vidi profectò non sine maxima animi mei iucunditate simul & stupore, dum Cæco cantanti & stipem petenti nummulus ex superiori domus parte ante pedes proijceretur, industrium adeò ipsius Canem fuisse, vt illum quæsiuerit, & ore è terra sublatum arreptumq. in ipsam heri sui capsulam seu pyxidẽ reposuerit: & si fortè fortuna eundẽ non protinus reperisset, baculo ab hero suo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita diligentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex fenestris deiectus

Rarum industriæ Canis exemplum.

fuisset, Canis hic famelicus licet, nisi eum domino suo prius porrexisset & ab eo portiunculam accepisset, eundem minimè arrosit. Antequam autem suo Cæci famulitio Canem ductorem adaptent, bimestre aut ad summum trimestre disciplinæ huic spatium impendunt, prout nimirum flexibilior Canis natura, eiusque *meliore luto Titàn præcordia finxit*. De domesticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, vt spero, promam. Solebat ædes meas amicus frequēter inuisere, qui cum ingentem ex Molossorum ferme genere Canem secum duceret, ipsique ego ad superiores ædium partes aditum præcludi iussissem, penderet autem prope ostium inferius mearum ædium Pes Capreoli funiculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pulsare docebantur, idque à domino suo iam sæpius factitatum Canis conspexisset, vbi admisso hero inuitus exclusus fuit, paulo post tintinabulo pulsato puer descendit, & præter Canem neminem offendit, qui pedibus suis Capreoli pede arrepto, intromitti gestiens hominis instar funiculum traxerat; nec id semel tantum, sed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conspicientibus, ridentibus & bestiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pulsando

Hic ipse Canis cum in ollam prægrandem vnguine illitam lingendi causa caput immisisset nec reuocare posset, vbi diu multumq. luctatus sed frustra, & vt ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractasset, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in frusta comminuit, & ea se mox molestia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iustiniano miraculi veluti loco affert, Canem Byzantium fuisse adductum, qui spectante populo cuiusque ex astantibus nominatim ore vestes arripuerit & suum cuique annulum in cumulum prius compositum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus se spectante totũ Theatrum & Cæsarem (interfuerat enim Pater Vespasianus in Marcelli Theatro) obstupuisse ait, cum à Mimo Canem quendam introductũ vidissent, qui mortuum se effinxerat, trahi retrahiq. permiserat, donec ad vocis cuiusdam articulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergefactus somno, ad illum ad quem oportebat, se contulerat. Hæc ita, inquam, trita sunt & vulgaria, vt *Romæ* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honestam populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitentur. Obseruant enim Canes nutum, obtutum & sermonuum momenta Magistrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus sit optimè callent.

Mimorum Canes quid olim Byzātij & Romæ præstiterint hodieq. præstent.

Credendum omnino censeo *Alberto Magno*: Canem fuisse, qui cænaturis in mensa conuiuis stabili vestigio lumen tenuisset: cùm Nobiliss. S. Stephani Eques *Cassianus Puteus Lynceus* amicitia mihi peruetustā coniunctissimus, bonarum & amæniorũ literarum ac Philosophiæ præcipue, Chymiæ & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non semel se vidisse mihi affirmarit quendam Serenissimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluisse, qui ad nutum Heri sui imperium omne reciperet, mensæ continuò inseruiret, orbes apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo disco, in quo calicem vitreum vino repletũ stantem gerebat; ita affabrè Domino suo porrige-

ret,

ret, vt ne tantillum vini effunderet, cui & equum conscendenti fideliter stapedem infixis dentibus arctissimè firmaret.

Enimuerò ridiculi fortassis sumus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, *si docilitatem vendit emus bestiarum, quarum Democritus nos summis in rebus discipulos esse ostendit. Araneæ in texendo & sarciendo, Hirundinis in ædificando, in suauiter modulando Oloris, & Luscinia in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba se repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium sunt oppleti cubantes fouentesque se quiescunt. Capræ (retenses, quæ Dictamo gustato facilè sagittas expellunt, mulieribus prægnantibus monstrauerunt huic herbæ vim elidendi partus esse.* — Bestiæ videntur quædam hominibus opificia docuisse, & medicamenta inuenisse.

Doceri præterea Canes posse, vt ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecunia ad macellum properent & à noto sibi lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumq. reportent: Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant: Currui aptati pueros trahant, Clitellis impositis sarcinulas gestent: Gladijs accincti hastati & erecti incedant; Tympanum pulsent: Equorum ritu ad numeros saltent: In rota versatili ambulantes, vel trusilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant: in venationibus & aucupijs ea demum præstent, quæ vix homines norunt, partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt. — Canes plurima doceri possunt.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem esse affirmaui, quod viuis nunc rationibus demonstrare conabor, ex *Capite* nempe, *pedibus* & *mammillis*. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuinissimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Physiognomicis Aristoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere, & ad Canum figurã detorta si homines capita sortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgos vocat) Canum quodammodo moribus imbutos esse fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde simile est, hoc animal Canem esse facile arguemus. Diffiteri tamen non possum, adhuc certius signum præter rostrum aurésque Caninas fuisse, si dentes hic serrati & Canini conspicerentur, verùm in mitioribus qualis hæc bestiola fuit, illa dentium feritas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere debeo, rostrum à Sculptore paulò gibbosius & eminentius quàm in pictura est, effectum fuisse. — Rationibus astruitur hoc animal Mexicanum Canem esse.

Si crura & *pedes* inspiciamus, quin omnes nobis manus daturi sint, nullus dubito. *Habent* inquit Aristot. 2. de hist. Anim. in principio statim, *Quadrupedes omnes vice brachiorum crura priora, sed præcipuè quæ multifida sunt, hæ manibus suo digitato pede respondent, hoc enim ad plura, quasi manu, vtuntur.* Quæ autem animalia digitatos habeãt pedes, inferius paulò declarat dum ait: *Quadrupedum autem quæ sanguine constant eædemq. animal generant, aliæ multifidæ sunt, quales hominis manus pedesq. habentur. Sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitentur, vt Canis, Leo, Panthera.* Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & si quæ alia esse: Verum his nostra figura non magis respondet, quàm pomo ouum. Quot — Multifidarum quadrupedum crura brachijs & pedes manibus respondent.

autem in digitis Canum pedes fiat fissi, operæpretium hic addendum censeo. Iulius Cæsar Scaliger vasto illo suo super Aristotelis Historiam Animalium volumine laudatum modò Aristotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, sed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra seriem aliorum altiùs appensus. Venatores olim secuimus, læduntur enim ibi multum & sæpè.* Hæc ego & falsa & dubia ex ipsa Natura & magistro Aristotele assero. Non clarum satis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus.* Cum nec inter posteriores & anteriores discrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huic loco afferendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præceptorem. Hic cum præclarè admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de Hominis manus vsu & officio philosophatus esset, homini nempe non quia manum haberet, ideò prudentiam tributam; sed quia prudentissimus esset, ideò manu tanquam instrumentorum instrumento à Natura dotatum fuisse: Atque ideo in Naturam iniurios planè esse (inter quos & Plinium numerare soleo, qui Naturam non matrem sed nobis Nouercam extitisse conqueritur) quod deterrimè nobiscum agi existiment, quia nudi & inermes nascimur, quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto permutare possunt, & ita calceata cum ijsdem semper armis, eodem perpetuò vestitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu, hasta, ense & quouis altero instrumentorum inseruit. Hæc enim sibi manus omnia fabricare, in seipsa tenere ijsque aptissimè aduersus bestias vti nouit. Cum ita inquam, Aristoteles Philosophatus fuisset, subdit tandem: *Flexus brachiorum homini tum ad cibum admouendum, tum ad ceteros vsus contra, quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrsus poplites flecti necesse est vt ad gressum vtiles sint. Vsum enim pedum præstant artus priores, quanquam illius etiam generis ea, quæ digitata sunt, non modò ad gressum vtuntur prioribus cruribus & repugnant, quod solipedes posterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis manibusq. proportione respondent, vt nonullorum ex ijs quorum pedes in digitos finduntur, ob id pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis vt Leones & Canes, atque etiam Lupi & Panthera, quintus enim eorum quinto magnoque manus respondet.* Quæ omnia Scaliger vel oscitanter legit, vel vt Canum more, ex qua familia oriundum se gloriatur, morderet & noui quid afferre videretur, nauci fecit; ipsique adeò Naturæ vim intulit. Quod si vel Canum Anatomen vllam vidisset, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Aristoteles ad vnguem pensitasset, nobiscum certè conuenisset. Sunt enim in omnibus omnino latrantibus Canibus quaterni saltem in posteriorum singulo pede digiti vnguesque, & quinque in prioribus, quorum recta sanè ratione quintus minor ac maior dici potest, quod de pollice nostro, cui is respondet, affabrè Aristoteles dixerat. Minor si figuram & magnitudinem spectes est pollex, sed maior si vsum ac valorem consideres, quia enim in apprehendendo maximè pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum existimo. Hunc Aristoteles tanti fecit, vt manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquipararit. Veluti enim, manus si non esset, apprehensio nulla fieret, sic vbi hic deficeret, non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori sursum

Natura hominibus nō Nouerca, sed benigna mater.

Canes in pedibus anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habēt digitos.

premit

premit, vt cæteri à superiori deorsum, ob id breuis crassusque formatus est.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas concessa fuit necessarius videtur, vt in Auibus etiam & Crustaceis quin Insectis plerisque longè à multifidorum tamen genere discrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum vsque obstupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubũ opticum miræ perspicuitatis artificiosissimè elaboratũ, à duobus Germanis huius artificibus fabrisq. nobis allatũ donatumque; quem à Telescopij imitatione, & rerum minutarum conspectu *Microscopium* nominare libuit. In pediculo fœdo quidem animalculo, hominis tamen non raro socio, non os modò oculosque, barbam & prætensa duo in fronte cornicula, sed pedes insuper ex vtroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recuruos duos, longum vnum, breuem alterum, & pollicis apprimè locum supplentem, quibus & cutem apprehendit & serpendo gradum figit: tantum huic pollici aut cuipiam particulæ simili huius loco, industria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectissimis animalculis studere voluit! Et quoniam tam admirabilis hic instrumenti optici, per quod remotissima vt maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæpretium esse duxi suam Inuentorum gloriam nulli inuidere. *Ioannem Baptistam Portam Lynceum* primùm huius Theoriam ac compositionem in ipsa sua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipsius, vt ita dicam, radices in libello suo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amussim descripsisse, adeoque primum Auctorem extitisse sicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ siue in Mathematicis siue in Physicis inuenit & ipse agnoscit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io. Keplerus Germanus Mathematicus Cæsareus*: Primùm verò diligentissimum artificem Germanum vel Batauum quendam executioni dedisse & vel casu tubum construxisse libentissimè fatemur: *Galilæum* deinde vbi Patauij Mathemata professus de hoc inaudijsset saltem, sua sponte non viso prius Tubo similem construxisse, primoque & Venetijs & Patauij à se repertum ostendisse, vt in illius libro Italico idiomate perscripto, cui titulus *Il saggiatore* expositum est. Hic sanè Galilæus, quidquid siue strepant siue obstrepant inuidi, non solum vix audito rumore confecit, sed eo vsque perfecit, vt primus hunc cœlo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio descripsi, mortalibus cunctis patefaceret.

Nouus & mirabilis Tubus opticus seu *Microscopium*.

Pediculi abiectissimi animalculi non visa prius effigies.

Tubi optici Inuentio, & Constructio.

Eodem Romæ tempore Lynceorũ *Princeps Illustriss. Federicus Cæsius* rumore tantum è Belgio audito, idipsum instrumentum composuit & inter complures in vrbe Magnates distribuit, nomenque *Telescopij* excogitauit & indidit: quod nomen etiam, cùm non multis post mensibus Galilæus Romam venisset, ipsumq. *dictus Princeps* & Antonium Persium, Ioannem Demisianum, Ioannem Terrentium, Franciscum Pifferum Camaldulensem Mathematicũ, Iulium Cæsarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum, & me quoq. cœnâ (vt aliàs sæpe, qui delicias nullas nisi cum literis & literatis agnoscit) in Ianiculo post cœlestia terrestriaque nonnulla spectacula & Philosophicas disceptationes excepisset, in ipsissimo huius Instrumẽti vsu pluries repetijt & ita

Illustriss. Princeps F. Cæsius Tubo nomen indidit.

omnibus placuit acceptumq. fuit, vt deinde per vrbem orbemque passim increbuerit. Ab hoc nobis alterum *Microscopium* appellare visum fuit, per quod minutissima animalcula, & horum ea quæ visum planè subterfugiunt acutissimè cernuntur: illo quidem omnis generis remotissima, hoc verò minutissima quæque perspicimus sed maximè propinqua, quod quidem à Galilæo in Italia confectum, & ab eodemmet etiam anno proximè elapso in vrbem allatum, nunquam tamen ita diligenter elaborari ab vllis artificum manibus vel ipsius vel collegarum iussu potuit, quàm ab istis Germanis, qui sedulam in hoc nobis operam præstitere, nec pauca huiusmodi Microscopia, quæ Vrbem totam in admirationē pertraxerunt, elaborata nobis exhibuerūt.

Probatur tertiò à mammis Canem esse hoc animal.

Superest vt *Mammarum* argumento hoc animal Canem esse comprobemus. Et cum Arist. cap. 1. lib. 2. de hist. Animalium differre mammas in quadrupedibus docuisset, duas nempe datas Elephanto tam mari quā fæminæ sub armis, easque pro corporis vastitate valde exiguas: ac eodem loco sitas quaternas Vrsæ: alijs inter fæmina binas binisque saltem papillis donatas vt ouibus & Vaccis, sed his quaternas datas papillas: quibusdam nec in fæminibus mammas esse sitas, verum in ventre vt *Canibus* & Suibus & his quidem esse plures, verum non omnes pares esse subiungit. Ex his nisi fallor pathognomonicum signum sumi potest, non posse aliud animal esse id quod Icon nobis exhibet, quàm Canem, cum in pictura sex mammillæ, ternæ nimirum in vtraque ventris parte numerentur. Tot equidem & ego eodem sitas ordine in mea domestica canicula reperio, (& forsan aliæ caniculæ plures habent) quibus duæ adhuc tamen adduntur in pectoris regione collocatæ sed exuccæ planè & ad lactandum vt censeo inutiles, nam & mares exiguas & lactis expertes obtinent. Licet si Scaligero credimus, hæ etiam valde aliquando intumescant, qui Leporarium se habuisse tam grandibus papillis scripsit, vt ex solo genitali mas esse nosceretur. Hæc autem nostra *Mexicana* fæmella est, quod vulua sub cauda protuberans ostendit.

Mamillæ etiam in masculis

Ac postquam huc pertigimus, non inutilis planè de mammis hæc quæstio moueri poterit, *debeantne his numero fœtus respondere?* Quam enodasse libello de *Semine genitali* qui interijt, Scaliger profitetur. Falsum tamen axioma esse in suis iam sæpè laudatis Commentarijs innuit: cum duos vt plurimum Vacca edat vitulos & quatuor tamen papillas habeat. Sus etiam sexdecim, nec tot tamen mammis scateat: Mulier ternas sæpe proles pariat, cum duabus saltem mammis gaudeat, imò septem quandoque enixam esse, vt de familia inquit, *Porcellorum* Patauij res clara est. Ego hic Scaligero neutiquam refragor, & quam ipse historiam Patauinam & quidem veterem citat, ego nostrorum fidem temporum appello. Vidi hìc Romæ (quæ ante tres demum menses, hinc ad plures septuagenaria maior è viuis abijt, & cuius filium ego ante viginti annos à Pleuritide liberaui) *Florentinam* mulierem, quæ cum vnico suo marito *Florentiæ* triginta sex filios masculos omnes, & semel vnico etiam partu viuos septem enixa est, qui omnes sacri Fontis lauacro abluti & à Serenissimo tunc Hetruriæ Magno Duce *Cosmo primo* (vt memorabile hoc simul factum nobilitaret) ex eo subleuati fuerunt, qui lepidis his Patrem verbis allocu-

An mammæ fœtibus numero respondere debeant.

Florentina mulier triginta sed filii masculorum mater, & vno partu septē edidit.

allocutus dicitur: Macte tua virtute mascula: si tali quo cæpisti modo processeris, de alio mihi Principatu dispiciendum dubito: periculum enim fore metuo, ne tam numerosam sis Sobolem progeneraturus, quæ bellum motura, his meis mihi sedibus demigrandi necessitatem imponere possit. Septem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum suxerunt. Tres etiam non rarò vno partu editos & hic & in Germania vidimus. Addam & hoc Naturæ insolitum factum. Viuit iam Romæ honesta fæmina & iuuenis, quæ cum marito suo plures quidem filias filiosq. sed singulos omnes procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri possint, quin tamen recensere supersedere nolui, quòd nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem, & benignæ fœcunditatem Naturæ nunquam satis laudandam & memoria æternâ colendam ante oculos proponere possint.

Romana mulier quatuor mammis lacte fœcundis prædita.

Nunc siquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Aristotelem vel prætерijt vel ab ipso omissum, sedulò animaduersum est, Naturæ Mystis minimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in sanguineo genere viuiparo vtrinque dentata & multifida sunt, hæc simplicem habere ventriculum; non simplicem illa, quæ cornigera, solipeda aut bisulca. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum esse, nec ampliorem multò intestino & læuem intus, scriptum reliquit. Hoc enim & naturæ rei & ipsimet Aristoteli repugnat, siquidem hic 1. de hist. An. cap. 16. *Ventriculus*, ait, *humanus Canino similis est*. Humanus autem non exiguus, sed amplus planè & plurimarum sæpè tam esculenti quàm poculenti alimenti librarum capacissimus est, quod quidem non ex libris ego sed fideli in cadaueribus humanis (quorum centena propemodū secui) autopsia expertus scribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arsenici drachma vna data fuerat Antidoti probandi gratia, quod ex serpentum puluere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitū nihil profuit: post plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis tandem mortuus concidit & sectus fuit, cui forsan magis pinguia profuissent: memini enim me Romæ robustum iuuenem curasse, qui cum Risagalli puluerem in chartula quadam repositum cinamomum esse ratus pulmento suo inspersisset, torsiones passus est & vomitus molestissimos, cui ego Philonium Romanū ac Mythridatium cum iusculis pinguibus & lacte copioso exhibui & sanitati feliciter restitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices sanguine atro subductos ob insignem Arsenici ardorē vomitus causam manifestam, conspexi. Atque hunc Aristotelis lapsum ipse etiam Scaliger aduertit, & Caninum ventriculū quadruplo intestino vel maximo etiam maiorem libenter concessit. De genitali Canis hoc erat ab Aristotele docendum, in Cane scil. penem osseum esse, quod ipse non scripsit, nos non rarò vidimus. *Genitalis*, inquit, 2. de hist. An. cap. 1. *verò ipsius differentia numerosa est, alijs enim cartilaginosum carnosumq. est vt homini* (At cartilaginem nemo Anatomicorum vnquam in hominis pene etiam per somnium vidit, est enim hæc substantia sui generis nec carnosa planè, multo minus cartilaginosa) *quod vt*

Aristotelis lapsus de Canis ventriculo.

Canis post Arsenicum sumptum, quæ accidentia sit passus.

Iuuenis saluti restitutus à sumpto Arsenico.

Canis ventriculus ab Arsenico mortui.

In Aristotelem animaduersio de Genitali hominis & Canis.

parte

parte carnosa inflari nequit, sic parte cartilaginosa intumescit excrescitq. Alijs neruosum vt Camelo & Ceruo, alijs osseum vt Lupo, Vulpi, Mustela, Ictidi seu Viuerra. Vbi canem prætermisit, si nō ad Vulpium aut Luporum forsitan speciem eūdem referri putauit. Et fieri sanè potest, vt ob hoc officulum (quod in Cane duorum longitudine palmorum, quatuor transuersos æquat digitos, & genitali ita concinnè annexum hæret, vt sulcum etiam qui meatum vrinarium sibi fixum excipit, incisum satis constituat) canes dum vrinam reddunt, crus alterum subleuent, vt Cardanus conijcit, ne eà ventrem conspergant, & vt ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim officulum facit ne ita genitale citò flaccescat: Quamuis hæsionis huius alia & non incongrua ratio afferri possit, glandosa nempe corpora quæ penis radicem circulariter ferme ambiunt & in coitu plurimùm intumescunt. Tertium, quod in Aristotele corrigendum censeo, hoc & non leue est: *Caluaria*, inquit lib. 3. de Hist. An. cap. 7. *non simili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim osse continuo calua perficitur vt Cani, alijs compacto vt homini.* Vult nimirum Canem sine suturis vllis osse continuo caluam suam sortitum esse. Quem Scaliger errorem non vidit, saltem non correxit in expositione sua. Haud vidi maiorem magis in vtroque oscitantiam. Canis enim quod ex meo discere Sceleto Canino poteris, suturas omnes quas homo, & plures etiam in Caluaria sua impressas tenet. Est huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, est insuper in Canibus os frontis sua diuisum commissura etiam in adultis, quæ in recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis planè obliteratur: quæ res fecit vt tam Aristoteles quàm Medici omnes huius frontalis diuisionis in homine non meminerint. Adesse eam tamen in Abortu & nuper natis infantibus manifestè conspicitur, & tam longè progreditur vt & nasi & maxillæ vtriusque ossa per medium rectè diuidat. Vnde vt credam, facilè adducor & ipsum bonum quandoque dormitasse Homerū, Aristotelem hominem quales nos sumus fuisse, & labi potuisse & aliquando ex chartaceis potius libris sapuisse, quam vtrumque Naturæ folium Cęlum inquam, & Terram penitius inspexisse.

Officulum in pene canis.

Aristotelis lapsus in Canis Caluaria descripta.

Calua Canis pluribus quàm hominis suturis distincta.

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuersiam inuenio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in vtraque maxilla sibi correspondent. Sex numerantur anteriores quos incisorios dixeris, sequuntur duo oblongi & erecti verè Canini ex vtroque latere singuli: tum sex molares in vtroque ibidem latere. Ita vt Canis cum socijs suis superioribus toto suo in rictu seu ore dentes quadraginta obtiueat: Costas numero tredecim, clauiculis enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic sit, alibi dicendi locus erit. Solent post partum, qui Canibus longè difficilior est quàm felibus, matres subito Chorion siue secundinam vt vocant, catulorum suorum, quod ipsemet vidi, deuorare & sic etiam obstetricis munere fungi, & mordicus vmbilicum, cum nullo hic ipsis amplius vsui esse possit, abscindere.

Quadraginta dentes canis obtinet.

Costas habet tredecim.

Partus Canis.

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuisse ex *Hippocrate* etiā discimus, quin & hodie in *Sinarum Regno* cum alijs à lanionibus in macellis vēduntur carnibus, & populis eisdem quotidianus sunt cibus. A fide

Carnes à quibusdam eduntur.

A fide dignis accepi, tabidis nullum præsentius remedium esse, quàm si frequenter in cibis suis Canino adipe vtantur. Stercus Caninum, quod *Album Græcum* forsan melius *Dræcum* pleriq; vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium fimeta pro medicamentis placent: quasi ex ditissimo Naturę thesauro non millena nobis & meliora & gratiora suppetant. Felem vidi, quæ adultorum Canum non attigit carnes; catulorum libenter edit; quod illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes vt pecudum & caporum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipsi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nõ deerunt nasutuli quidam, quos iam mihi etiam se opponere audio, animal hoc de quo iam longam satis texui historiam, canem minimè esse; quòd nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipsis ego arma ministro) ante Hispanorum in illas partes aduentum Canes vlli conspecti fuerint, quod ex descriptione Tertiæ in Americam & in specie quidem in Brasiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali sua Indiarum Historia testatur. Cum enim Brasilienses primùm ex Venaticorũ genere Canem in *Villagagnonis* aduentu nostris etiam hominibus applaudentem vidissent, obstupuerunt valde; quod hic aliquam similitudinem cum animali ipsis *Ian ouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Christophorus Columbus* quoque, vbi primum ad Insulam *Boriquen*, quæ S. Ioannis nomine insignitur, peruenisset, *Indi* illi qui cum Hispanis bellum gerebant, vehemẽter Canem subrubidum peregrinum sibi timuerunt, qui duorum etiam ferè balistariorum stipendium merebat, acerrimus vt Barbarorum hostis, ita strenuus Hispanorum defensor. Et *Valboa* Hispanorum Centurio fortissimus, cum primum Australem patefecit Oceanum, Canes quos secum habebat in Indos emisit, qui fuga sibi consulentes, non minore ab his damno, quam à præstantissimis Valboæ militibus terrore affecti fuerunt.

Obiectiones quæ fieri possent non esse Cané hoc animal.

Audi Hispanorum in Americam aduentum ibiq. nullos fuisse Canes cõspectos.

Hic ego ab eruditissimo philosopho & Theologo *Iosepho à Costa* è Societate IESV suppetias mihi postulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij sui acumine & experientia ipsa edoctus aperuit, quæ Veteres philosophi friuolis persuasi sine sensu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in scholis) pertinacissimè negare ausi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria hic in India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum soli *Indiæ* natiuum & proprium, alterum Hispanicis siue Europæis simile, tertium ab Hispanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his vltimis quidem esse oues, vaccas, capras, sues, equos, asinos, *Canes*, feles & his similia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuisse, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas bestias appellent, nouerunt, sed meris Hispanicis & his corruptis admodum vtantur.

Iosephus à Costa laudatur.

Atqui hìc ipse meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vltro fateor. Sed litem hanc facilè & tribus vt aiunt verbis ipsiusmet Iosephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. *In initio* inquit, ***India Canes nullos nouerat preter genus quoddam pumilum, quod patria voce ALCO nominabant. Iam propter similitudinem Canes ab ipsis Hispanis illati grandiores***

Respondetur obiectionibus.

Tria animalium genera, nunc in America reperiütur.

diores hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, vt sibi demant, illis quod obijciant, Peregrinantes eosdem aut dorso, aut sinu receptos secum ferunt. Aegri non secus ac congerrones, aut consolatores eosdem secum habent, conuersatione ipsorum dolores sibi minui credentes. Ex quibus statim sanioris iudicij quiuis, quid de hac nostra Icone statuendum sit, colliget. Ad vnguem enim animal, quod hic prostat nanum, pingue & mansuetum effigiatum, mihi videtur illud esse, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Erit igitur Canis, sed non Europæis nostris per omnia similis. Quandoquidem in Regni *Guineæ* descriptione Parte Indiç Orientalis siue volumine sexto Canes à nostris multum etiã discrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumq; instar in forum venales aguntur, cibis valdè expetiti, apud quos nostri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare possunt, audito enim Canum latratu *Nigritæ* illi loqui eos posse existimarunt.

Canes Americani nostris nõ per omnia similes.

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, & si vera sunt quæ ipse ex auditu refert, monstrosum quendam Naturæ lusum ac metamorphosin admirari. *Est* inquit, *apud Japponios animal terrestre corporis magnitudine figuraq; non dissimile Cani, mollissimo pilo, suauissimisq; ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipsum mare, in quo identidem natans & sese mergens particulatim & membratim piscis fieri incipit. Tandem exuta prorsus terrestris animantis figurà totum in piscis similitudinem, & naturam commutatur.* Sed 2. Tom. in Genesis cap. 152. refert se Romæ hoc animal sed mortuum vidisse, non tum ex toto, sed aliquot tantum partibus piscem factum: cęterùm naturam animantis terrestris figuram retinuisse.

Canis Japponicus terrestris in Piscem abit.

In Insula etiam *Hispaniola* Americæ Historiographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuisse, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vsui erant ad animalcula quædam ipsis propria cuniculorum instar capienda, qui similiter vocem nullam edebant ad necem vsque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. scripserit: *Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continenti vocalibus durat genus earum: mutæ sunt etiam nunc in Seripho Insula, hæ tamẽ alio translatæ canunt.* Fuerunt qui hoc ipsum tentarunt, & huiusmodi mutum Canẽ ex *Nigaragua* ad Ciuitatem *Panamam* trecentis Leucis distantem asportarunt, sed æquè hic atque ibi mutus remansit. Hæc ego eius solùm gratia adferre volui, vt fidem huic meæ coniecturæ adiungerẽ, Mexicanum hoc animal *Canem* esse licet non vndiquaque nostrorum figuræ Canum respondeat. De rabie Canum subsequenti sermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortassis plus satis.

XOLOITZCVINTLI
Lupus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu præfefert, & terrorem quendam ex visu spirat. Rictum nempe voracis bestiæ, toruos & lucentes oculos cum truculentis superciliis, gingiuas & oris labra cruenta, dentes exsertos, caninos nempe duos valde conspicuos, posteriores verò serratos ac prægrandes ostentat. Ex superioribus labris hirti admodum pili retrorsum flexi, mollioribus Histricis aculeis non absimiles ex cinereo alboq. colore variantes erumpunt. Totum caput cinerei coloris, lineis quibusdam transuersim arcuatis subnigricantibus conspicitur. Aures erectas gerit longas satis, cinereas totas; quarum inter spatium maculæ latæ coloris fului, quæ & integram frõtem interstinguunt. Collum obesum crassumq. laxiore pelle, longa fuluaque macula prędirum, cui similem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore constat, quod maculis tamen subinde fuluis maiusculis passim intermixtis ornatur: Lineis etiam ceu tænijs & fascijs subnigris à dorso ad latera deorsum hinc indè deductis. Ventre toto est cinereo excepta parte anteriore, vbi insignis eaq. vnica ac fulua macula visitur. Cauda huic est satis longa non villosa, cinerei coloris, in medio tamen subfuluam obtinet maculam paulatim euanescentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à summo ad imum deductis firmi crassiq. prostant, quorum priores quinque vngues, sed retractos admodum; posteriores verò quatuor exhibent.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

Hic ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facilè scio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal. Cùm Lupum Cani pastorali similē faciat Oppianus. Et 8. Histi An. 18. *In Cyrenensi agro cum Canibus Lupos coire* Scribebat Aristoteles. Galenus quoque 3. de Vsu partium cap. 1. Cum Pindarum risisset, quòd Centauros generari posse fabulatus fuisset, mixta tamen animalia ex Equo & Asina, Asino & Equa, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa imò Vulpe nasci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potiùs, quàm Canem esse animus inclinat. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Hoc animal Mexicanum Lupū potius, quā Canem esse asseritur. an Scholium.

Cùm de Cane superius agerem tria retuli esse in America animalium genera: Vnum ipsi exoticum, natiuum alterum, tertium inter hæc medium; hoc est, nostri Orbis animalibus non dissimile, cuiusmodi sunt Leones, Tigres, Vrsi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoq. animalia ex nostro orbe in Americam abierint.

Sed qua ratione viaque terrestria nostris similia in nouum Orbem, qui immenso Oceani spatio à nostro dispescitur, perata fuerint, non leuis est controuersia. Hanc Iosephus à Costa enodat & imprimis quidem apud eundem S. Augustinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis nostri quoque Orbis Insulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quòd vsui nulli sunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibusdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, vt deliberato hominum consilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & sua atrocitate nobis formidabilia sunt, nec nisi dolum hominibus struunt, vix est probabile asserere. Quod si idem D. August. Antipodes cognouisset, quid ipsi de hac difficili admodum quæstione statuere animi quæso fuisset? Neque enim vero simile ego existimo, credere ipsum voluisse, per ingens marium spatium ex nostro hæc orbi illa transnatare ad Antipodes potuisse, quod ipse in Insulis quibusdam nostris contigisse persuadere sibi visus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, post vniuersale diluuium ex terra hæc enasci potuisse æquo ferme modo, quo in principio Mundi; quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentiæ, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe conclusa fuerunt, quæ egressa postmodum seipsa per semen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex consideretur, minus adhuc concedetur ex Terra & putredine perfecta huiusmodi animalia, non aliter ac Muscæ & Ranæ solent, ortum sibi sumere. Quamuis *Andreas Cæsalpinus* acutissimus Peripateticus, & qui summus fuit in hoc *Athenæo* nostro Medicus, olim Magister meus hoc fieri posse Aristotelicorum vi principiorum in suis quæstionibus Peripateticis facilè deducat, quod de homine quoque affirmat. Sol enim

In Anglia nulli Lupi esse dicuntur.

S. Augustini de proposita quęstione opinio.

Andreas Cęsalpinus summus Romæ Medicinæ Professor.

enim & homo hominem generant, hoc est, Sol absque homine, vt ipse ex Aristotelis & verbis & mente conuincit. Adeò miserè obscura Aristotelis verba ab ipsius assectis tractantur, & dogmata ceræ instar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Iosepho hic laudato iam loco, facilè assensum præbeo, nouum hunc Orbem à cætero nequaquam quoquouersum auulsum & separatum esse, aut saltem quod mihi videtur, si iam licet separentur, non ita olim fuisse & tempore post Cataclismum in quibusdam omninò extremitatibus coniunctos hæsisse, quibus pedestri itinere tam homines quàm animalia vtrobique commeare facilè potuerint. Nam & nostrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, vbi olim terra, & solum nūc esse, vbi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum distractam, cui quondam adhæserat, historiarum fide nouimus. Nam fieri quidem posse, quinimò euenisse, quòd feræ periculis incitatæ totos sæpè dies noctesq. in vndis ad Insulas quasdam vicinas pernatarint, sed tantam itineris intercapedinem, quantà noster à nouo distat orbe, emetiri potuisse, id demum à vero absonum & ἀδύνατον planè esse videtur. Cùm & aues concitatissimo volatu mille & quingenta stadia superare non possint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & similia cæteris bestijs etiam exitiosa animalia non de industria huc perlata, sed sua sponte ac naturali quodam instinctu, postquam ex Arca Noe egressa fuerunt (Nam etiam ex plantis quæuis suo natiuo gaudent pabulo, aere & solo, atque adeò, *hic segetes, ibi veniunt felicius vuæ*) huc facilè concurrere seseque multiplicare potuerunt.

Probatur hoc animal Lupum potius esse ex capitis aspectu.

Iam autem hoc animal Lupum potiùs quàm Canem esse sic probare aggredior. Capitis cumprimis totius aspectus facile hoc euincit, qui ferocissimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantùm non depictum etiam, terrorem incutit. Inter animantes autem quæ perpetuò cicures sunt, Mulum; quæ cicures fieri possunt, Elephantē; at quæ semper feræ permanent, Pantheras numerat & Lupos Arist. 1. Hist. An. 2. Quamuis non ignorem ex mansuetorum genere fera quædam ipsius sententià, esse posse, inter quæ Canes ponit. Non tamen quæ fera natura suà sunt, mansuescere vice versa omnino posse. Cui Scaliger eius interpres ibidem consentit. Hoc ipsum Plinius lib. 8. cap. 17. probare visus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: ***Nam quæ de infantibus**, inquit, **ferarum lactibus nutritis, cum essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à Lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum natura arbitror.*** Attamen ipsemet sui forsan parum memor Aristoteles 9. Hist. 36. Lupos cum piscatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. ***Apud Mæotidem paludem**, inquit, **Lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terram expansa reficcantur, lacerare.*** Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profectò, quod re ipsa nunc expertus fui, optimè scripsit, ***Catulum adhuc cicurari posse & Canis instar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq; minora animalia, quæ à Lupis vorantur.*** Quod de domestica mihi Lupa retulerunt, vbi hæc agnum videat, appetitum ipsi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur mansuescere quidem hanc bestiam posse, non tamen Lu-

Quæ fera, quæ natura suà sine mansueta animalia.

Aristoteles sibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animũ mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viget, in viuentibus haud cessat, quam aliqui post mortem quoque remanere crediderunt. De viuentibus Ouidij versiculi existunt.

Antipathia inter animalia vix côciliatur.

- - - Sic agna Lupum, sic Cerua Leonem,
Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ.

Nulla.n.vi inquit Nazarius *possunt coire, quæ naturali diuortio dissident, nec vlla tam fidelis est copula, quæ in diuersum tendent ia nexu suo teneat.* Vnde & in adagiũ abijt: Lupus prius ouẽ ducat vxorem, quã inimicis conueniat. Cicurari tamẽ, quod Aristot. inficiari videtur posse, certus sum. Cum ante hos octo dies quàm hæc scriberem, domi & in Musæo quidem meo Lupam adeò mansuetam viderim ac tractauerim, vt ipsius magister etiam eius ori manum insereret & mei gratia dentes numeraret. Ego sanè & collum & pedum digitos impunè vt libuit contrectaui. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam posteriores, quam anteriores cum Cane adeò conuenire, vt nisi capitis aliquantisper figura differret, ipsissimum fuisse Canem iurassem. Trux enim erat in hac capitis vniuersi, oculorum nempè toruitas, dentiũ & pilorum circa rostrum aspectus, quæ in hac nostra pictura ad amussim omnia respondebant, veluti legenti descriptionem meam patebit.

Lupus cum Cane in pedibus & dentibus côuenit, sed capitis aspectus dissat.

Singularem quandam in hac pictura oculorum scintillationem animaduertere licet, quæ apprime cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 37. *Nocturnorum*, inquit, *animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantquè oculi, vt contueri non sit, & Capræ Lupoquè splendent, lucemq; iaculantur.* Et Aelianus, *Acerrimis*, inquit, *atque acutissimis præditus Lupus est oculis, intempesta nocte, vel Luna ipsa silente luces vsura perfruitur.*

Oculi scintillantes in Lupo.

Accedit vnguium situs positusq.: Hi enim, non vt in præcedenti animali exserti, sed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes, qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obseruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus sit quasi *Leopus*, quod Leonem nempè in pedibus vnguibusquè imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus scripsit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambere ac lubricos facere, ne strepitus audiatur.* Addunt alij, si sepem transiliens occultè ouibus insidiaturus pede forsan strepitum excitauerit, mox pedem quasi reum mordere. Si tamen Isidoro credimus: dictus est Leopos, quasi vt Leoni in pedibus, ita huic sit virtus quicquid pede presserit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis sit; certũ est, Lupũ conclusis potius, quàm explicatis ambulare vnguibus, quod in Icone probè insinuatur.

Lupus retractis vnguibus incedit.

Color etiam, si & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cõmunem magis esse omnes fatentur, canus nempè nigricansq. Nec mirũ fuluas huic aliquot maculas intermisceri: Neq; enim Europæum, sed Americanum hic animal describitur. Et in Noruegia quoq; Moscouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septẽtrionalibus dicam prouincijs,) candidissimi lupi, vrsi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villosa,

Qualis color sit Lupis côis.

vt in

vt in noſtris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum ſine ſpinis, nec ideò minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirtis quàm mollibus, longis curtiſq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulà, toto corpore glabros & pilis nudos conſpeximus. Et ſi quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde ſimile eſſe, cùm ſub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal ſubiungere voluiſſe, ſub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehenſum.

Aliud argumentũ hoc animal Lupum Mexicanũ eſſe.

Nunc Animalis huius mores parteſque breuiter nobis perſtringenda reſtant. Capitis figura, quæ Canino haud abſimilis eſt, iam ſatis delineata patet. Oculi ſunt lucentes vt dictum; roſtrum quoq; pilis craſſioribus ceu ſetis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ ſatis. Dentes in Lupa illa cicure, de qua ſupra, quadraginta numeraui, eodem ordine & loco ſitos, modoq. formatos vti de Cane iam ſcripſi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & è labris erectiores eminent. Inciſores prægrandes: molares magni & fortiſſimi, vt non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus eſſe, dentibus adeò validis, vt lapides ac metalla vincere & perfringere poſſint.

Partes huius Lupi explicantur.

Dentes deſcribuntur.

Hic æquum omnino cenſeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de vſu part. de numero & vſu dentium ſenſerit, minimè ſilere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxiſſe, quòd ſciret ſe animal ciuile ac manſuetum effinxiſſe, cui robur ac vires ex ſapientia, non ex corporis fortitudine eſſent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ καρχαρόδοντα, hoc eſt ſerratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma eſſe,

Galeni opinio de dentibus examinatur.

. . . . *Mirum*, inquit,

-- *Vt neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos.*

Ego verò, quod & cum de Cane agerem, inſinuaui, tam in hoc quam in Lupo, non niſi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exertum valde reperio. Sex autem inciſores, quorum duo illi caninis viciniores, paulò quidem reliquis ſunt longiores, quos ob id caninos ipſe forſan appellauit, non labra tamen egredientes, ſed eodem cum reliquis inciſorijs ordine ſiti, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præſtant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad ſummum non niſi triginta duos; illi quadraginta poſſideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in ſuperiore ſerratim reſpondentibus oppoſitos. Caninos tam ſupra quàm infra vtrinq; vnum, & ſex inciſores, in vtrauis maxilla ſingulos. Cùm Homo tantum quatuor habeat incidentes, molares quinq; at plerumq. quatuor, etiã in adultiore ætate. Solent autem (vt plurimis amicis meis vſuvenit) vltimi illi molares ætatis anno vigeſimoquarto & octauo non raro, erumpere cum ijſdem planè dolorificis accidentibus ac moleſtijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibuſdã, ſuis in præſepiolis adhuc latitantes bene grandes conſpexi.

Homo ad ſummũ triginta duos. Lupus quadraginta poſſidet dentes.

Sſ 2 Ex

Ex quo patet falsum esse, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adscribitur, memoriæ proditum fuit, Lupo multiplicem esse dentium ordinem concessum.

Aristotelis error de Lupi collo detegitur. De collo Lupi facere non possum quin ipsissima Aristotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum, inquit ipse, Arteria (scilicet asperæ) gratia habetur, quippe quòd eam atque etiam gulam protegat, amplexuq. suo tueatur, hoc cæteris animalibus flexile & vertebris compactum est, at Lupo & Leoni osse perpetuo riget, commodiùs enim ad robur quàm ad alios vsus collum ijs esse natura voluit*. Plinius lib. 11. cap. 37. Aristotelis vestigijs probè insistit. Eundē errorem Plin. & Aelianus errarunt. *Quibus Ceruix est* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis ad circumspectum, articulorum nodis iungitur, Leoni tantum & Lupo & Hyena ex singulis rectisq. ossibus rigens. Cætero spinæ annectitur*. Hæc Aristotelis doctrina adeò ipsius sequaces commouit, ne dicam decepit, vt Ælianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis angustias compulsum, atque vehementer compressum esse, vt retorqueri, retroq. versari non queat, & si retrò velit aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse esse*. Quæ ita veritati è diametro repugnant, vt vel ipso Cane agiliorem ferme Lupam, collumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magistro suo gesticulationibus quaquauersum ceruicem volutare in meo nuper Musæo & viderim & riserim plus satis. Collum quinimò arctè contrectaui & Aristotelem miserè hic hallucinatum fuisse probè didici. Et cum à Lupæ huius heris plures exenterati Lupi fuissent, vbi hanc ipsis Aristotelis opinionem de ceruice rigida vnius continui ossis proposui, & ipsorum sensum exquisiui, & me ac ipsum *petulanti splene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer Aristot. lapsus in Caluaria. aut exagitem? Cum idem Aristoteles in Caluaria Canis, vt supra monui, eundem errauerit errorem, illamq. osse continuo nullis contextam commissuris diu nobis persuaserit. *Atqui*, vt Lucianus ait, *ipsæ res melius loquuntur quā verba.*

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatilium, quadrupedum & aquatilium sceleta, quæ ego partim domi asseruo, partim imperfecta reliqui, vnum solùm reperi, quod os continuum loco vertebrarum sortitum est, nimirum Testudinis, siue hæc aquatica siue terrestris fuerit. Sola Testudo vertebris in spina dorsi caret. Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebris in sola dorsi & lumborum spina reperitur, peruium tamen æquè, & spinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebris (vt reliqua omnia habent animalia) articulatis constant, quasi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius motus ad vitam admodum est necessarius: Quòd caput nempè collo impositum, in vtrumque prorsus latus, antrorsum, retrorsumque verti debuerat, cum in hoc ceu in specula quadam sensuum organa omnia collocata fuerint. Vertebris autem in dorsi spina eas carere voluit, vt ceu fornice ac domuncula, & vt Plinius vocat, putamine durissimo præditæ, sub hoc tutæ lateant, nullo modo siue ingredientes, siue procumbentes incuruare & conglobare se valeant, id quod Erinaceis facillimum est, qui hoc etiam præter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium seriem obtinent, vt Clauiculas habeant, quæ soli alioquin Homini, & Simiæ, singulari quo-

quodam priuilegio concessæ fuerunt. Et ideò forsan quod Erinaceus adeò in globum se colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius internoscere queas. Hoc cum Testudo præstare non valeat, neque vertebras in dorso habere debuit. Id quod fortassis & ipsum Aristotelem præterijt 3. de Histor. Anal. cap. 7. *Initium vero*, inquit, *in omnibus, quæ ossibus constant, spina est, quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. Vertebræ omnes foramine medio peruiæ sibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad *numerum, pondus*, & *mensuram* necessaria moliatur, nec quicquam frustra faciat. *Huic* ego me malim, quam *Authori* vlli astringere, hanc sequi, cum hac inuenta mea omnia sedulò conferre. *Qua duce*, vt Cicero ait, *nullo modo errare possum*, & vt Iuuenalis,

Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicit. Atqui nec ratio Aristotelis quicquam persuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens osse collum à Natura concessum fuisse, quod animalia hæc robore potiùs, quam alijs prædita vsibus voluerit. Neque enim facilè Aristotelem mihi assensum præbiturum æstimauero, si persuadere ipsi conari velim, manum, vt probè suo fungatur munere, & fortissimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti septem, ex quibus composita constat, sed tribus solummodò maioribus ossibus contextam esse debere.

Galenus mehercle, acutius rem introspexit, & colli partes vsumquè sedulò magis nos docuit in libris *de vsu partium*, quos aureo dignos elogio censeo, cum in his Conditoris nostri sapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philosophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam esse, cuius nos beneficio recti ambularemus, illa suo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant necessaria: primum, vt intus excauata esset, hunc nempè in finem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, spinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipsam ad motum subiectis partibus communicandum descenderet: Secundum, ne vno simplici & incomposito osse rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè vtilius fuisset, neque enim tam facilè spina hoc modo luxari, ac distorqueri potuisset. Veruntamen Scopum Natura hic alium in constituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, sed vita motuq. præditum voluit. Si enim motu destituatur, parum abest, quin pro lapideo illud luteoquè habeamus. Quapropter cum motus animali secundum ipsius substantiam maximè insit, ob id satius fuit, ex multis fuisse partibus conflatum. Si enim totius spinæ os vnicum fuisset, an non immobile, ac veluti veru quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Aristotelem Lupo non cornua addi disse, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quàm ad venandum conferre amplius potuisset. Iam autem cur tam collum, quam Μετάφρενον seu dorsum, quam Lumbus, & os quibusdam ἱερὸν hoc est Sacrum seu magnum, ab alijs verò πλατὺ id est latum nuncupatum pluribus spondylis & vertebris, non autem tribus quatuorve ossibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, constent, & Gale-

Cornua Lupo conuenirent, si collios rigidū haberet,

nus loco iam dicto enucleatè satis explicat, & ad Medicorum potius, quam nostrum forum hoc longius prosequi pertinet.

Ecce quantum possit præoccupata & diu nutrita de magni cuiusdam viri doctrina, opinio! Nam

Deplorandum, quod nos neglecta plerumq. rerum magistra experientia, nudis Authorum verbis declarādis immorimur.

- *Cui quisq; ferè studio deuinctus adhæret*, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipsi frigent sordentquè,& sic *semper itur in antiquam siluam*. Quilibet denique sequitur priores malè iter ingressos, & excusationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, *Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri*. Sed & idem Seneca: *Tritissima quoque via & celeberrima maximè decipit, nihil est magis præstandum, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur*. Ac reuera nunquam tam benè cum rebus humanis actum est, vt optima plurimis placuerint.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta est, vt temerarium æstimetur, velle aliquem in naturalibus præsertim studijs profiteri scireq., quæ alij hactenus ignorarunt, odiosum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam consuetudine recepta, & ceu legibus quibusdam sancita & optima iudicata vidētur. Hinc consumimus plerumq. totum vitæ tempus, in aliorum sensibus (nunquā etiam forsan ab ijs authoribus pensitatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magistra experientiā longè interim valere iussa. Non certè Platonem Aristoteles interpretandum, aut hunc Theophrastus explicandum solum susceperunt, sed vterque suo modulo philosophari, vetera impugnare, & noua,quæ ipsis veriora videbantur, substituere voluerunt. Atqui *rationem rationem* conuincere, inclamant omnes; quam & ego si vera sit, admiror & exosculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Quā ratione nos amplexari debeamus.

Verum & hoc ex communi Præceptore Aristotele 3. de Generat. animal. cap. 10. didici, *Rationi fides est adhibenda*, inquit, *si qua demonstrantur, conueniunt cum ijs rebus, quæ sensu percipiuntur*. Cuius si rationes eiusmodi essent, proh Deum immortalem! quam tædiosis nos laboribus in rerum naturalium perscrutatione liberasset? in qua & opes, & sæpè vitam conterimus, antequam veritatem in puteo latentem expiscamur. Sed audendum & nobis erit, vt adagio enim fertur,

Senecæ Cōsiliū studiosis omnibus cordi habēdum.

Et Græci non nisi tentantes ad Troiam peruenerunt. Sequamur hic Senecæ si libet, consilium: *Faciamus*, ait, *bonum patrem familiæ, faciamus ampliora quæ accepimus, maior ista hæreditas à nobis transeat ad posteros, multum adhuc restat operis, multumq. restabit, nec vlli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adijciendi*.

Māmarum situs ac numerus Canem Lupo similē monstrant.

Iam mammillarum quoque situs & numerus, quas in hac Lupa māsueta conspexi, certo mihi persuadent cani valdè affinem Lupum esse, quod & os in genitali masculi, pluries, vt in Cane visum, ostendit, & ab Aristotele quoque notatū. Reliquum igitur est, vt & ossium, costarum præcipuè & vertebrarum conformatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebræ septē, quot

Ossium in Lupo enumeratio præcipuorum.

in meo Canino sceleto numerantur: tredecim verò dorsi, quibus totidem affixæ costæ tam veræ quām mendosæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) hærent, & in lumbis septem. Post has omnes os sacrum sequitur cum reliqua cauda, quæ simul septemdecim vertebris seu ossiculis absoluuntur. Omnis igitur

à ca-

à capite ad vltimum caudæ ossiculum numerus erit quadraginta quatuor separatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in posterioribus eodem prorsus modo quo in canibus, vt Arist.4. de part. animal. cap. 10. rectè scripsit inueni. Galenus etiam 3. de vsu part. 7. ***Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati sint, vt humani, nec simplices adeò vt equini, ad omnem apprehensionem inepti, sed vtiles illis feris ad venationem & cibationem, anteriores præcipuè manibus proportione quadam respondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipse apprehensorij instrumenti loco inseruire possit.*** Quod equidem verissimum esse in *Heluetio* quodam hìc Iuuene vidimus, qui brachijs destitutus pedum operà omnia illa peragerèt, quæ alius vix manibus perfecisset. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum admouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, suere & nere, & similia plura peragere. Eleganti etiam scripturam charactere ab alio simili pedum ope exaratam conspeximus, quos à multiplici pedum officio πολύεργους quis rectè appellare poterit. Pedes Luporum ex Aristot. & Galeno. Quidā pedum operà omnia manuū opera præstitit.

Lupum Canis modo ventriculum sortitum, & quidem satis capacem esse, & vidi ipse & oculatorum testimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi asseruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum est. An vt famem compescant? quod Plinius voluit, & ante hunc Arist. 8. Histor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare esse ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt Albertus arbitratur, Lupos famelicos non vt famem sedent, terra se replere, sed vbi grandia aggressuri sint animalia, boues, ceruos, equos, alces, id tentent, quo pondus sibi addant, & infixis dentibus hærendo bestijs, grauitate illos humi prosternant ac dilanient? Et cum certum sit tandem illos terram vomitu reijcere, credi vix potest hanc illis alimento esse. Retulit pro certo Amicus mihi, se non rarò lupos apertis faucibus rictuque hiante, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conspexisse, quod ipse eius gratia factum existimauit, vt ventriculum inanem saltem aere, cum carnes deessent, expleret. An vt longissimè distans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in *Congiani* Regni descriptione docetur, vbi hæc verba habentur: ***Lupi quoque eius regionis singulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes sint sagaces, quamuis remotum indagant, & noctu nisi in tugurijs accuratè custodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, furantur. Oleum quod ex palmarum fructu exprimitur, crassum est & butyri in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, malè reseruatur, & mirum est, quam dextrè hi fures dentibus vasa comprehendant, & humeris, vt lupi nostrates oues furati iniçiant, vt cursus tanto fit expeditior & persequentium verbera effugiant.*** Alij in euiscerati ventriculo non nisi frustum ligni putridi sesquilibram pendentis, hoc enim in extrema fame sæpe vorant: alius caprinas vngulas ingestas, at non digestas: alius equina stercora, & alius demum non nisi gramina Lupi vētriculus. Cur Terrā deuoret. Quid in Lupi vētre repertum.

gramina quædam se reperisse mihi narrauerunt. Quamuis quod ad gramina attinet, hęc tantummodò Aristoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes ingerere solere, loco iam dicto affirmauit.

Lupus strenuè famere potest.

Voracissimum autem vt hoc sit animal, inediam tamen strenuè tolerare potest. Recensebant mihi Lupæ iam sæpius nominatæ educatores, se singulis modò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exsaturatus enim* inquit Aelianus *Lupus longum temporis interuallum inediam fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen temporis sæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas libras vna vice esse potest.

Viginti duas carnis libras Lupa vorat.

Attamen parciore longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame macerant, quo obedientiorem illam sibi habeant, & vlulare seu, vt ipsi dicunt *Cantare* cogant. Hac enim arte, dum populo lusum faciunt, collectis pecunijs, & se & Lupam, vel Lupa potius hos ipsos sustentat. Licet Aelianus contrarium innuere videatur: *Lupum nempe, vt famem multo cibo depulit; similiter occurrentibus, atque agnum mansuetum existere*. Panem edere ipsam nolle addebant: alij tamen luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraq. quæ canibus proijciuntur deglutiuisse viderunt. Sed nec Canum carnes gustare vnquam voluit, cum lupus tamen non rarò lupum deuoret. Quod Aelianus quoque fatetur; sed hæc præ summa fame lupos coactos facere, cum venationis facultate destituuntur, vbi enim vt Poeta ait,

Quibus cibis Lupus victitet.

Viuitur ex rapto, nec hospes ab hospite tutus, ibi
- - - - *Et fratrum quoque gratia rara est.*

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obsidionibus homines etiam Anthropophagi euadant, atque in acerbissima fame aliqui morsu suismetipsis carnibus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame ingurgitari facilè crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimento vt audio sæpius tentato) etiam sale & fumo siccatis, coctisq. omnino abhorrent: Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum deposuerint fætorem, tum adduci demum possunt, vt comedant; cum homines interim sæpius decipiantur pro bouina illas sumentes. Tantum nos à bestijs, quibusdam in sensibus superamur: Ita, vt dum Caniculæ meæ domesticæ lupi stomachum à duodecim iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, statim hæc odore percepto retro ire cæpit.

Canes luporum carnes nisi percoctas non deuorant.

Theophilus Molitor Lynceus Hassus (cuius Animæ benè sit) diligentissimus Naturæ animalium perscrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi stomachum, Intestina, sinistrum oculum & genitalis lupini portionem memoriæ, & si quid prosunt, etiam medelæ causa asseruo, cuius & industria manu omnia animalium, atq; hominũ quoque sceleta fabricata possideo. Hic sæpè mihi narrare solebat, in Hassia contigisse, dum lupi ad caulas aliquot accessissent, magnâq. in ouibus stragem fecissent, ac semiesas non paucas reliquissent, pastores relictam carnium partẽ custodibus canibus proiecisse: Vnde factum, vt post aliquot inde dies Canes illi luporum more in cõmissum sibi gregem irruerent, maximâ illius partem occiderent, carnesq. lupina auiditate deuorarent. Ex quo rursum colligo à Lupo Canem non multum distare. In America profectò referunt

Theophilus Molitor Lynceus industrius viuorũ & mortuorũ animaliũ perscrutator.

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos esse, vt horum plures siluestres effecti, homines non aliter ac Lupi adoriantur.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, substantia sua Vaccinæ vesicæ omninò similis & liquoris septẽ librarum ad minus capax est. Quamuis vt verum fatear, eiusdem capacitatis, sed substantiæ tenuioris ex *Gallo Indico maximo* (cuius sceletum adhuc custodio) ventriculum habuerim iam situ planè detritum. Intestina superiora nempè a stomachi substantia parum variant, nisi quod subtiliora magis in substantia sint, & pedes nouenos superent. Ex quo clarè perspicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico rectoque à ventriculo ad podicem vsque hoc animal esse præditum intestino credit, vocacitatem incusans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingessit, recto tramite egerat, sicq. nouam semper ingluuiei materiam suppeditare nitatur. Si enim his tenuioribus sua quoque crassiora adderentur, non dubito quin ad pedes fermè viginti excurrerent. Humana certum est, viginti octo, triginta & plures sæpè pedes superare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire liceat, nec minus etiam forsan voraces, iterum clarum fiet, horum ventriculum non tam paruum esse, vt intestino maiori paulo amplior sit, quod in historia Canis Aristotelem credidisse scripsimus. Credo equidem fabulam hanc de simplici Intestino indè natam esse, quod *Olaus Magnus* de voracissimo quodam animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis scripsit, cui ob vorandi auiditatem *Gulonis* nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cadauer reperit, tam violenter se cibo repleat, vt tympani instar venter extendatur, & ob id angustia inter duas arbores inuentâ se stringat, & violentius, quod ingestum est, egerat, atque sic extenuatum, ad gulam & cadauer redeat, donec totum absumat. Sit fides penes Authorem. Nam qui in *Noruegia* fuerunt & eiusmodi animal preciosa munitum pelle viderunt, de hac re se nihil quicquam inaudijsse pro certo mihi affirmarunt. Iul. Cæsar Scaliger Exercit. 203. aduersus Cardanum huius etiam meminit belluæ & *Rosomacham*, Vulturem quadrupedem, ac Germanicè *VVildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuorando) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vltrò occasione Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta eius hìc verba subiungam. Non enim vult consequi, homines Indigenas similes mores animalibus habere, quæ apud ipsos frequentia viuunt, quod *Cardanus* crediderat; Siquidem *voraces esse Anglos* ait, licet hoc animal gulosum Anglia non alat. *Præterea vulpes in Italia paucæ*, inquit, *esse tamen Italos cautos, omnium consensus Nationum persuadet. In Germania nostra* (Germanis nempè Principibus sanguine iunctum se facit) *in Suizeris, in Allobrogibus infinitæ. Tuiscis nihil simplicius. Eluetijs nihil inconsideratius. Sabaudianis nihil stolidius, inertius, stupidius.* Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt vltra hominum etiam sortem ipsum extollant.

Nec minus hoc fabulosum, quod plerique Lupum coxas & posteriora crura debilissima & fermè paralytica habere existimarunt, vndè illud forsan Plauti natum est: *Quasi Lupus ab armis valeo: clunes infractos fero.* Quod vel inde redarguitur, cum Lupi æquè ac Canes cursu valeant velocissimo, quos nec facilè

Canes

Ventriculus Lupi exiccatus.

Ventriculus Galli Indici.

Intestina Lupi sicca ta.

Humana intestina triginta pedes superant.

Gulo animal Suetiæ voracissimum.

Scaliger pater etiã integras Nationes libenter mordet.

An Lupi in coxis sint adeò debiles.

Canes aſſequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores perſuadere conati ſunt, ſi quis non auribus, vt verbo fertur, ſed cauda Lupum apprehendere queat, ſtringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere, nec ad mordendum ſe poſſe vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam ipſemet ſubire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forſan reſpondere fuerit. Hoc interim cauſæ afferre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ eſſe, in qua nobiliſſima illa ex cerebro deriuata ſubſtantia, medulla nempè ſpinalis latet. Quare in conſenſum facile per hanc, neruorum principium ipſum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali conſequenter imminuitur. Conſenſus iſte tali experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores ſæpius euellantur, equi viſu debilitantur, eoque non rarò priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipſi modo illatà moriendo cunctatur, vbi caput ipſi premitur, & cauda multùm trahitur, facilè mortem, vt audio, oppetit. Sic vbi grandioribus quibuſdam beſtijs acutus in nucham, vt ſpinalem contingat medullam, ſtilus adigitur, motum facilè & ſenſum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Iam autem non eſt eadem in præciſa cauda ratio, animalia enim plurima, ſi ipſis hæc decurtetur, non ideò moriuntur. Atqui & punctos ſaltem neruos lethalia inferre ſymptomata videmus, cum penitus præciſi vix mali quicquam afferant. Et fors etiam in lumbis Lupus vertebras habet quam in collo & dorſo laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta afferre, quæ peritos non fugiunt Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Conſenſus caudæ animalium cũ cerebro.

Spinalis medulla in vita & morte maximũ momẽtum habet.

Quare cum & externa figura & interna ſtructurà Canes & Lupi tam ſcitè conueniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa eſt, nemo enim noſtrum Canes perſæpè non vlulare & eiulare audiuit. Latrare verò Lupos pleriq. negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domi meæ herum Lupæ ſuæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore ſequi, cum voluptate percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas tamen, ſed rauciſonas emiſiſſe, non rarò audiuerunt.

Vlulare & latrare quibus proprium.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in vtroque animali non eodem prorſus modo fabricata fuiſſe. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere neceſſe eſt, cum aerem latratu fortiſſima expulſione percutiant. Lupi verò, vt vlulantem aſpicienti manifeſtum ſit, aperto rictu ſine multa thoracis agitatione flebile illud carmen emittunt, & idem Canes, vbi ipſis ægrè eſt, facere aſſolent. Sit aliqua Laryngis itaque in vtroque differentia neceſsè fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani neruum Laringi deſtinatum incideremus, latratum quidem poſthac Canis, ſed rauciſſimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam anguſtam Iſthmum vtriuſque animalis, formæ eſſentialis diſcrimen concluſum latet, cum vna latret, altera vlulet beſtia. Quibus accidentibus, ſeu proprietatibus imperſcrutabilem form am philoſophi diſcriminarunt.

De coitu partuque, eodem ſe res modo habet, vt de canibus. In coitu enim

hærent

hærent, quod visum dum caperentur. Numerosam prolem sex nempè & nouem catulos eosque cæcos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis fæmellæ scatent, quæ à canibus etiam ineuntur. Laudare possum hic Nobilem Polonum, qui *Gratij* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domesticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, vt cum pueris quoque luderet, excussis tamen caninis dentibus, ex cane domestico concepisse vidit, quæ catulos seu lyciscas septem peperit, matri formà similes, colore tamen variantes, qui omnes paulo post enecti fuerunt. Lupæ cum canibus coeunt & pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis suis & cauernis in loco remoto sub arbore quadam dextrè fabricandis & in venationibus maximè monstrant. Ex compacto enim loca in siluis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam post arborem se abscondit, tertius ceruæ inhiat, eamque cursu fatigat & cò propellit, vbi occultatos socios nouit, quam vbi in occursu habuerint, prorumpunt ex latebris, insiliunt miseræ, quam prosternunt facilè & dilacerant. At si quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, studio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non possit, statimq. procumbat, præda petità potiuntur. Est & hoc ingenioso matris amori adscribendum, quod catulis suis hædos, porcellos, agnos aliaque huiusmodi minuta animalia ore arrepta viua deferat, eosque ad rapinas & latrocinia tyrones instruat, quæ omnia certissima esse noui. Ingenio lupi vix vulpibus cedunt.

Iucundum æquè ac mirum auditu est, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum vlulatum non aliter ac si humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipsisque vlulantes respondent (sed interim laqueos & insidias ponunt) siue illi ad prædam socios stimulent, & huic iam insiliant ac lanient, siue ad coitum se prouocent, aut plurimi conuenticula & quasi consilia agitent. Nam & Illustrissimus & Excellentissimus D. Princeps sæpenumerò in oppido suo *Montis Calij* ex siluis subiacentibus huiusmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuersarum vocum conuentum, & vt cum Virgilio loquar, Homines luparij dicti.

- - - - - - - - - - altè
Per noctem resonare lupis vlulantibus Vrbem

audiuit, *lupinam musicam* hanc lepidè appellare solebat. Musicum hunc chorum si impunè ipsi liceret, voce sua ornare posset infausta illa auis, quam *Vlulam* & alio vocabulo *Huba* vocant, ex funesto Noctuarum genere oriunda. De qua Poeta, Musica lupina.

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres esse hactenus ostensum sit, vt aliqui Lupum dixerint canem siluestrem esse, quamuis reuera cum Scaligero aduersus Cardanum censeam nec canem omninò lupum, nec hunc vlla metamorphosi canè euasurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus vtrosque & diuinis propemodum honoribus affectos fuisse. Quemadmodum enim Ægyptij Canem pro Deo, sic Lycopolitana Thebaidos ciuitas, vt *Macrobius* Saturnal. lib. habet, lupum venerata fuit. Sed & Ægyptios olim lupos coluisse, ex Aeliano discimus. *Proximè*, inquit, *Nilum herba nascitur, quæ non sine* Lupus pro Deo à stulta Gentilitate cultus.

causa

causa Lycoctonos appellatur, quod eam Lupus calcans conuulsionibus moriatur. Propterea Aegyptij in terras suas eiusmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal venerentur. Habeant quæso ipsi suos, & nostros etiam si velint, Lupos Aegyptij, & nobis ad exstirpandos nostros Lycoctonon remittant. Macrobij autem de Lycopolitana vrbe hæc sunt verba: *Quæ pari religione Apollinem itemque* Lupum, *hoc est* λύκον *coluit: In vtroque solem venerans, quod hoc animal rapit & consumit omnia in modum solis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipsos quoque* λύκην ἀπὸ τῆς λύκης *hoc est à luce prima appellatos quidam putant, quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam famem ad pastum stabulis expellitur.* Ex quo loco etiam clarum euadit, cur *Apollo* modo *Lycius*, modo *Lycophos* à veteribus appelletur. Homerus ipsum *Lycigenem* vocat, quod ex Latona in Lupæ speciem conuersa editus esse credatur.

Lupi comparantur Soli.

De rabie Luporum.

Præterire hìc nefas duxerim, nisi de Luporum rabie, (quam plurimi negant) eademque Canum aliquid dixerim, quod locus hoc ipsum permittat & Medicinæ studiosorum vtilitas efflagitet. Galenus 6 de locis affectis cap. 5. hæc habet: *Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur. Atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum si humanum corpus contigerit: rabiem excitare possit.* Hic Galenus duo dicit. Primò hominem à Cane rabido concipere rabiem posse, quod Aristot. 8. de Hist. an. 22. negat, *qui nec hominem à Cane rabido morsum, rabie infici, nec mori* (quod vtrumque falsum est) audacter scripsit. Secundo solum canem sua nempè sponte rabie corripi, quod & ipsum veritati repugnat. Nam nos Luporum rabientium non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus. Reperio in meis aduersarijs siue obseruationibus Medicis & Anatomicis, (has quinquennio illo collegi, quo Medicæ praxi in Nosocomio S. Spiritus addiscendæ operam dedi & Principium Anno seculari M. D. C. feci) quas *Iuuenilia* mea appellare soleo, Anno Sexcentesimo nempè tertio supra Millesimum, Mensi Septemb. nobis relatum quendam in vicinia tertio post decubitum & hydrophobiam die mortuum fuisse, qui ante Sesquiannum à rabioso Lupo morsus fuerat. Vltimis hic igitur & extremis vitæ suæ diebus, cum reliquum à morsu tempus incolumis egisset, adeò à vino & aqua abhorruit, vt in maxima siti bibere non posset, nisi per canaliculum, (contecto poculo, ne liquida videret) trahendo & sorbendo. Hic iteratis sepè vocibus, vt Lupus vlulabat & mentis planè compos assidentes rogabat, discederent à lecto paululum, ne dentibus ab ipso impeteretur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à multis eius Vrbis incolis mihi relatum est) Lupus adeò rabie percitus sæuijt, vt ipsa Ciuitatis mœnia etiam interdiu ingrederetur, plurimosq; læderet, qui simili omnes rabie capti perierunt, præter vnum forsan & alterum, qui multorum spatio mensium Vulnera aperta tenuerunt, quò sanies illa & aura venenata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Ioannem Schenkium* reperies, quæ sunt *Fernelij*, *Petri Salij*, *Palmarij* & aliorum.

Aristot: negat sed male, hominem corripi rabie.

Mortuus quidam rabie à Lupo contracta.

Alia historia Lupi rabientis.

Ne & hic desit Canum Luporumq; Naturæ genericæ quædam Communitas: Præter rem minimè me facturum existimo, si, quæ tam mihi in praxi Medica & Anatome rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurrerunt,

runt, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos septem ad plebeium quendam virum accerserer, cui iam alius etiam Medicus operam præstiterat, reperi ipsum hydrophobia laborare, & secunda post accessum meum die, ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiusdam Lanionis demorsus, quem rabidum fuisse non constabat. Quare vulnere, more solito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè consolidato, reliquum temporis prosperè exegit, donec febricula quadam & stomachi dolore nauseaque correptus, medicum vocaret: hic purgante potiuncula præscriptâ, cum aliud nihil aduerteret, eluuiem illam ventriculi se facilè expurgare ratus, sanitati restituendæ insistebat. Veruntamen, cum matutino tempore Pharmacopœus potionem in scypho vitreo pellucido satis, ipsi porrigeret, statim concusso capite, & furenti similis, (cum prius tale nihil quicquam in ipso animaduersum fuisset) Apage inquit, cum liquore isto, quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, ægrum increpat, iusculum carnis saltem adferri iubet, sed ab hoc similiter mirum in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loquitur) in morbo hoc inesse suspicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Cane morsus fuisset? Annuit ipse, & domesticis res itaque clara rabie ipsum detentum esse. Hic ipse quoque, non rarò mentis compos familiares rogabat, ne si quæ forsan indecentia loqueretur, male interpretarentur: se enim aliter facere non posse, quin potum omnem auersaretur, & mente non nunquam vacillaret. Gemebundam & vlulantem simul vocem per interualla edebat, quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Crescente demum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta febre & secuta hydrophobia obijt. Voluerant autem prius fratres ipsius ad mare eum vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi & præsentissimum restare remedium autumabant, quod tamen renuente ægro, & temporis inopia effectui haud datum est. Sed & non ita dudum est, quod Baiulus quidam hic eodem veneno & symptomatibus afflictus, vltimis tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, spiritum & semen effundendo, animam simul efflauit. Audio & rabiosum Canem hic Nobilis fæminæ vestis fimbriam solummodò trahentem, suum huic miseræ & virus & mortem intulisse.

Historia à Cane rabioso morsi & mortui.

Alia historia similis.

Alia.

Aliam mihi Historiam ante annos viginti tres recensebat *Angelus Colius Senensis* Philosophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Nosocomio Collegam habui, strenuum in Anatomicis meis exercitationibus socium, cùm ambo centena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè γνῶθι σεαυτόν) secuerimus. Hic à Cane rabido plurimos morsos breui tempore interijsse omnes, solam prægnantem fæminam quinquaginta quinq; dies saluam perstitisse, tum peperisse, post duos à partu dies in ea omnimoda symptomata incidisse, quæ ceteri demorsi pati fuerant soliti, tertio porrò die obijsse. Quæstio inter nos ciebatur: An Infans à matre hoc malum contraxisset? quamuis adhuc tale nihil quicquam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento stabiliri posse, immunem

Alia curiosa.

Angelus Colius Medicus insignis.

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animalem potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem ſolitum eſſet; Cum Plinius lib. 29. cap. 5. ipſum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, ſiue coctum ſiue crudum, non aliter ac antidotum aduerſus hoc virus laudauerit. Attamen res in dubio relicta & Scepſis locum habuit, cum fœmina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod ſæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies enutriri debuiſſe illum omnino exiſtimo.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo & vndecimo, Menſis Octobris die vigeſima in Noſocomio ad *S. Ioannem Lateranenſem* à primario huius vrbis & eiuſdem loci Chirurgo *Proſpero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariſſ. *Petrus Morettus* eiuſdem modò Noſocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum ſecari iuſſum fuiſſet, hęc in ipſo animaduerſa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo ſanguis, quo omnino carebat ſiniſter. Erat autem hic per pulmones mirè accenſos & tumidos plurimus diſperſus. Ventriculus, Oeſophagus & Inteſtina ex inflammatione rubeſcebant. Contractæ rabiei, & ſuperuenientium accidentium hæc fideliſſima & memoria digna eſt hiſtoria. Cum hic triginta ſex annos natus robuſtæ habitudinis & pilis nigris, agricola ſummo mane verſus hoc ipſum Noſocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti ſimilem, quem vbi vt ſibi cederet, pede percuſſiſſet, hic in faciem ipſi ſubito inſilijt, labrum apprehendit, ex quo particulam abſtulit. Manſit æger in hoc ipſo Noſocomio ex vulnere propemodum ſanatus. Poſt triginta demum dies ſitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauſeare cæpit, quare nec carnis iuſcula aſſumere voluit. Vehementer & ſæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc ſanè mirabile eſt, cum ſpeculum ipſi vt intueretur, oblatum fuiſſet, vt vidit vt fugit, nec poſthac videre amplius voluit, Canem, à quo morſus fuerat, contemplari ſe in ipſo, exclamans. Hic quater toto vitæ ſuæ curſu à Canibus morſu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci cæperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furentem incidiſſet. Poſſe autem Felem non rabientem homini ſua ſaliua ſaltem, dum cutem lambit & forſan ſanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. ſcripſit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibuſque generis eius etiam felibus, imbricatæ aſperitatis ac limæ ſimilis* (videlicet lingua) *attenuanſque lambendo cutem hominis. Quæ cauſa etiam manſuefacta* (alij legunt manſuefactorum) *vbi ad vicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem.* De morſu ſanè Felis domeſticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum* de *Vrbe* ſepulchralis inſcriptio.

Proſper Cichinus Romæ primarius Chirurgus.

Quid in cadauere humano ex rabie mortui ſit repertum.

Hiſtoria huius.

Hoſpes diſce nouum mortis genus: improba Felis
Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

Ex Felis morſu mortuus.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hìc vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, vt ſecutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale vlcus.

cus.

cus. Quare credere forsan non abs re fuerit, Canes nondum ipsa rabie infectos, sed ad hanc iam dispositos humano cruori suum facilè virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, vt Chymici loquuntur, communicare posse, quod paulatim vires acquirat eundo & spiritus vitales atque animales maximè petat. Disce hic pariter dormientem Canem non temerè excitandum esse. Est & hoc consideratione dignissimum, in eodem *Lateranensi Nosocomio* mortuum fuisse, qui quidem olim semestri post morsum Canis spatio ab hydrophobia immunis fuit, vbi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis vesperi domum rediit, vicini omnes Canes longè prius quàm ipsum videret, latrare cæperunt ex solo eũ olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipsius certissimum signum aduentus mariti sui capere solebat. De medicamentis quæ rabiosorum morsibus aduersantur, tam multa Galenus præsertim & Plinius nobis scripta reliquerunt, vt si hic omnia illa referre atque examinare animus esset, iustæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixisse suffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem sapere. Sed de venenatorum morsibus & ictibus animalium, cum de serpentibus acturus ero, plura dixero. Hoc nunc monuisse satis fuerit, vulnera & vlcera hæc tardissimè consolidanda & igne citissimè exstirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphorismorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat ea ignis sanat: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.*

Canes olfactu rabie infectum cognoscũt.

Medela vulnerum ab animalibus rabiosis inflictorum.

De Medicinis similiter, quæ ex Lupo petuntur, nec hìc nobis animus est Iliadem condere. Videri possunt Animalium Historiographi. *Galenum* solum adducam, qui 6. dè Compositione secundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per se sumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de simplicium facult. 11. scripsit. *Iecur lupinum sæpè in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ vt existimo, rationi credidit, quæ plurimis iam persuasit, partes animalium quandam cum humanis sympathiam & Antipathiam hoc est, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, vt Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepate Hepar: qua de controuersia alio loco disceptandi occasio dabitur. De stercore Lupino cholica passione laborantibus potando, vah quàm copiosus & propemodùm odiosus est Galenus. 11. de Simplic. facult. Vbi longa verborum serie, quid & quantum in hoc affectu possit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, sed suspensum etiam iuuisse testatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attigit. Vtque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, suspendi illius sententiâ, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hic aut characteres, verum substantias naturales suspendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere censet, cum ipsemet etiam Galenus effectum non satis admirari potuerit. Eodem in loco stercora canum, humanum quoque suo modo vsurpatum, caprinum, bu-

Medicamẽtis ex Lupo petitis quæ fides adhibẽda.

Galenus stercora Lupinum præcipuè in vsu medico laudat.

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & sturnorum mirè celebrat, estque (sit venia verbo) totus ibi in stercore. Matthiolus etiam commento suo in Dioscoridis libri secundi caput trigesimum septimum, oleum ex oleto seu humano stercore (quamuis hoc ob fœtorem abominandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ nescio quas admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præstent. Sed *Coprophagis* his sua nos balsama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui si ex principijs chymicis intellexissent, qua ratione hæc omnia vim suam exercerent, Salium nempè & Sulphuris ope, quæ in alijs gratioribus & suaueolentibus quoque substantijs pretiosiora & efficaciora reperiuntur, iam absurdis illis pharmacis longum vale dixissent.

Matthiolus etiam ex fimeto humano parat medicamenta.

Intestina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plurimum prodesse vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & cuidam collegæ meo contigerit, recensere hic minimè grauabor. Medebamur ante hos duos elapsos annos Illustri cuidam personæ in hac ipsa Vrbe, quæ ingentibus vexata cholicis simul & renalibus doloribus, ad insaniam quasi agebatur. Post varia medicamenta, cum dolor etiam secunda die non omninò cessare videretur, ab amicis propositus fuit hic ex Lupi Intestino & forsan cum ipso stercore reficcato, ab Idiota passim offerri solitus puluis, quem, vt æger noster assumere posset, anxiè à nobis efflagitauit; quod huic plurimum fidei idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, vt voluntati ipsius satisfaceremus facilè assensum præbuimus, quod periculum saltem ex hoc nullum timeremus. In vino itaque albo dissolutus & ebibitus fuit, non grati certè odoris aut saporis, quod ego pitissando expertus fui.

Intestina Lupi, an adeò prosint in doloribus cholicis.

Postquam exhausit, statim ægrotus melius se habere & non satis Nepenthes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius fermè spatio quiescere sibi visus fuit. Redierunt postmodum ijdem & acerbiores dolores. Vnde ad alios clysteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoso & calido mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo est deuentum, donec tertia die, exhausta omnino sentinâ & arenulis grandioribus per vrinam emissis, sæuiora illa accidentia mitigarentur, quæ post alui lenitionem ex leuioribus medicaminibus paratam, radicitus sublata fuerunt. Hic, quin semel concepta fiducia de stupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, spirituum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeòq. dolorem remiserit, nullus dubito. Hoc enim ego sæpissime ægrotis meis vsuuenisse obseruaui.

Lepidam sanè & minimè hic tacendam historiam, coronidis loco inseram: qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita valeat, quam *Ioannes Baptista Porta Lynceus* (vir ille, cui sua iam immortalitatis famam scripta conciliarunt) Excellentissimo Principi Cæsio nostro Neapoli enarrauit. Cum ibi Illustrissima quædam fæmina partus difficultatibus plurimis iam horis molestata, ac penè debilitata eniti non posset, tentatis fermè omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Portæ*, quem in arcanis remedijs ceu Oraculum quoddam suspiciebant omnes, missum, importunè pulsatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipse Medicinam minime profiteri, & som-

Ioannes Baptista Porta Lynceus scriptis suis celeberrimus.

Lepida historia docet quantum in morbis opinio possit.

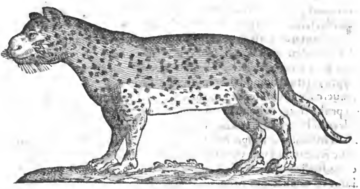
& somnum sibi turbari conquerens, abire famulum iussit. Hic magis magisq. instare & sacram illam anchoram implorare. Quare, vt ea se *Porta* molestia, & portam suam à continua simul pulsatione liberaret, aquam nescio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præscripsit & subitò potandam parturienti esse, seruo præcepit. Ne autem à vento papyraceum folium agitatum aliò transportaretur, in parte enim domus superiore habitabat, obuias ex pauimento sordes, ac quisquilias collegit, chartæ inuoluit, vt pondus eidem adderet, & ex fenestra deiecit. Famulus ratus, se medicamentum iam ab ipso *Porta* præparatum domum ferre, iussit vt ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ assistentes ex vino puluerem illum sordidum confestim sorben dum præbuerunt, & bono simul animo parturientem esse iusserunt. Et ecce, quadrantis horæ spatio enititur illa pulcherrimum masculum. Dum mane è lecto in Musæum se recipit *Porta*, in ædibus suis plures Principis illius famulos siue Anteambulones vino nobilissimo Campano, carnibus, volatilibus, piscibus, fructibus, ac mensæ secundæ bellarijs ac verè lautijs onustos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui isti, donaria hæc esse, quæ Princeps ipsorum ei mitteret pro arcano & quasi diuino sibi concesso medicaméto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominæ vxori suæ transmisisset, quo ebibito cum pauxillo vino, statim illa felicissimè peperisset. Portarem simulare; gratias agi interim Principi iussit, se post meridiem illum accessurum & de fausto vtrique euentu gratulaturum. Quod & fecit, simulque quantum opinio semel animo impressa de medicamento & Medico, siue bona siue sinistra efficere possit, hinc disci monuit. Cuius & ego gratiâ hæc afferre (licet parerga alicui censeri possint) simulq. innuere volui, sæpenumero nos effectum per se esse credere in nostris medicamentis, qui tamen ex accidenti potiùs, vt loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à scholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & hic forsan nimius aliquibus fuisse videbor.

Quare ne nunc, quidem, cum possem plurima, de *Lycoctono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphosi. cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuisse, qui crederét, & Græcum authorum *Euanthem* hoc scribere, ad quod Plaut. in Amphit. alludit,

Nam verum est, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,
Et feuas belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Mirum est, inquit Plin. *quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat.* Quod vt verissimum est, hominem neque corpore, neque Anima in bestiam verti posse; Theologi tamé nostri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Augustinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. sano id modo explicat, ludificatione népe dæmonum fieri posse, vt tam sibi ipsi phantasia persuadeat, quã alijs ita appareat, hominem Lupi, seu alterius bestię corpus induisse. Et si forsã onera viribus suis maiora portet, hęc à Dęmonibus ferri, vt hominibus illudatur. Verũ hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

TLATLAVHQVI OCELOTL, seu Tigris Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT, Felis noſtratis figuram quodammodo repræſentat, vti & reliquum corpus non multùm ab Animali hoc diſſidet. Caudam habet, quàm in Icone expreſſa fuit, paulò longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conſpicuos & lucentes, rotundoſque. Oris rictum ſatis magnum obtinet; ſuperiores Canini bene eminent dentes ita longi, vt inferiorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores ſunt, quàm figura hæc oſtendit, & hi verſus pectus reflexi, nigricantes. Sunt & alij non multi ad rictum fixi, collum verſus retorti. Naſum craſſum valde habet: Tibias craſſas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. vngues acutos, quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuerſum corpus pulchro roſeoq. ſubrubet colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis roſarum effigie, ſed grandioribus multò, quam præſens exhibet figura, nigricantibus omnibus intra ſuaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda ordine quodam diſtinguuntur, vt elegantem planè huic animali acu pictum tapetem, ſeu peripetaſma impoſitum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorſo & capite rotundiores, maioreſque; verſus ventrem verò pedeſque oblongiuſculæ, & multò minores.

Animaliũ maculoſorum controuerſa valdè nomina.

Non ſcio profectò an *Tigris, Pardalis, Panthera, Pardi, Leopardi, Thois, Variarum, Lyncis, Africanarum, & Chai*, pluribus pelles maculis ſcateant, an horum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi cauſas ſuggerant. Ego Plinij conſilio & imitatione, Ariſtotelem Naturæ veſtigijs inſiſtentem, in hoc meo opuſculo libentiſsimè ſequor. *Alexandro enim Magno Rege*, vt Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataq. hac commentatione Ariſtoteli ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ, Græciaq. tractu parere iuſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatuſq.*

Ariſtoteles Alexandri Magni liberalitate plurimum in Animaliũ Hiſtoria adiutus.

tusq. alebant, quibusque vinaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant, nequid vspiam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta ferme volumina illa præclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Histor. animal. 35. *πάνθηρ Panther*, inquit, *parit cæcos Luporum ritu*. Theodorus Gaza *Panther* seu *πάνθηρ Lupum Canarium* vertit. Hoc Iul. Cæsar Scalig. commentario suo, sæpè iam laudato, improbat, *τὸ πάνθηρ Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mirans & reprehendens. Sed rursum *Niphus* vtramque hanc versionem, dum allatum Aristotelis locum declarat, refutare aggressus *πάνθηρ*, inquit, *à vetere interprete* (à quo Scaliger suam mutuatus est) *Panthera vertitur, sed Theodorus Pardalin vertit: Pantheram, πανθῆρα verò (seu Pantherem) lupum Canarium; Sed quid sit lupus Canarius non satis constat*. Et rectè quidem Niphus; aliqui enim lupum Canarium putant esse animal voce vulpina, cum Leonibus congrediens: alij ex Cane & Lupa natum; alij genus Lupi longis asperisque pilis.

Panther an sit Lupus canarius.

Hoc ait Gaza.

Negat Niphus.

Quid igitur propriè sit *Panther*, forsan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter feras ignobiliores vti Feles, Glires, Sciuros numerat. Quare si huic credimus, neque Lyncem, neque Thoen, neque Pardalin, aut Pantheram esse patet, quod hæc non vilia & imbecillia sint animalia: neque *Pardus* siue Panthera masculus erit, cum aliam Pantheri ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam (vt ita loquar) assignet proprietatem Author Philomelæ hoc versu,

Dubitatur quid sit Panther.

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Aristoteles equidem, vnico solùm loco *Pantheris* mentionem facit, & quidem non vbi de Leonum (ad quos referretur, si *Panthera* esset) sed Luporum partu loquitur. *Panthera* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ illi *πάρδαλιν*, apud Aristotelem frequenti, substituit, quod post hunc Gaza quoque fecit: *Panthera* enim Aristoteles vocabulum nusquam posuit, sed sæpissimè *Pardalis*, quod semper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipse Scaliger imitatur Coment. suo in 9. Histor. cap. 8. sed 6. in versione Gazæ *πάρδαλις* inquit Aristoteles, hoc est Panthera, *deuorato veneno, quod idcirco vocant Pardalianches, quærit hominis stercus. Iuuat enim*. Eodem planè modo 2. Hist. 1. Panthera ipsi ex Pardale vertitur, dum ait Arist. *multifida quædam esse, vt Leonem Canem, Pantheram*. & 8. Hist. 28. Quando Leones potius in Europa, Pantheras vero in Asia, in Europa nullas esse scripsit. Quin etiam, quando neutro genere *παρδάλια Pardalia* idem Scaliger *Pantheram* ponit 2. Hist. 14. dum Aristoteles *Chamæleontem pallore lacerti, & perinde atq; Panthera nigrore variatum* asserit. Hic tamē Gaza pro *Pardalia*, *Pardum* non *Pantheram* reddit; sed nulla est differentia, vt iam videbimus. Concludamus igitur Aristotelem, quotiescunq; *Pardalis & Pardalia* habet, animal velle maculosum intelligere ferum, & ex Leonum genere. *Panther* autem ad Lupos potius, quam Leones pertinere videtur; nec an maculis careat, an illis aspersum sit, ex Aristotele patet. Non miror ideò quosdam *Lupum Canarium*; alios *Canem Luparium* pro *Panthere* interpretari voluisse.

Pantheræ vox latina reddita ex Græca Pardali.

Pardalis & Pardalia apud Arist à Latinis panthera & pardus vertuntur.

Panther ad Lupos potius, quam Leones videtur accedere.

Iam autem *Pardales*, *Pantheras*, *Pardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal esse, luculento Plinij etiam testimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de *Pantheris* ageret, dixit, Pantherarum mares *Pardos* appellari, & Pantheras simpliciter

Quibus nominibus Plinius Pantheras appellet.

vestiunt iubæ. Id enim ætate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, semper charactere hoc carent. Simili modo fœminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris. Ideò multiformes ibi animalium partus, variè fœminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscente, vnde etiam vulgare Græciæ dictum, semper aliquid noui Africam afferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex *Pardo & Leæna* procreari non negat, *Pardos* tamen hos partus non vocat. Qui *Pardos* minimè ex permixto semine ortos, sed suę speciei determinatum animal & quorum fœminæ *Panthera* sint, appellat. *Solinus* etiam cap. 29. de Leonibus loquens. *At ij, quos creant Pardi*, inquit, *in plebe remanent iubarum inopes, pariter omnes parcunt à sagina.* Pardus cœit cum Leæna & ex hac generat Leones nô iubatos.

Iam si hoc etiam *Aldrouando* donem, *Pantherem* cum *Pardo* siue *Pardale* aut *Panthera* vnum idemque animal esse, quod paulò ante negaui, nihil tamen *Vlysses* hic euincet. Nam *Panther*, etiam Aristotelis authoritate non infæcundus aut sterilis est, *fœmina enim cæcos parit Luporum more, numero vt plurimum quatuor*. Et, vt quid amplius concedam, *Pardos* scilicet à *Pantheris* differens animalium genus. Et hi tamen generant si *Solinum* cap. 20. his verbis loquentem audimus: *In his siluestribus & Pardi sunt, secundum à Pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degenerātur partus Leænarum, & Leones quidem procreantur, sed ignobiles.* Panther si etiam cum Pardo idē esset, tamē generare ex mente Aristotelis potest.

Non sum tamen nescius *Pardum* & *Leopardum* vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leænæ fœtum, ex *Pardo* seu *Pāthera masculo* progĕitum, qui, vt *Philostratus* habet, maculosus est. & propterea non est mirum, si Claudianus hunc etiam *Pardum* appellauit poetica quadam licentiâ, cum adeò Pardo seu Pardali maculæ propriæ esse videantur, vt etiam 13. Hieremiæ legatur: *si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus maculas suas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, solumque iubæ defectum in spuria hac progenie insinuet. Maluit itaque hìc *Aldrouandus & Vterserius* elegantis ingenij poetæ *Claudiani*, quam solertium Naturæ interpretum *Aristotelis & Plinij* fide vti. Atque huius solius hæc gratiâ adducere volui, vt demonstrarem *Pantherem* à *Panthera* longè differre. An verò Camelepardalis ex permixto sit semine genita & quale sit animal, vbi locorum reperiatur; hæc pertractare huius minimè sunt instituti. Videri potest *Petrus Bellonius* 2. lib. obseruationum, & apud hunc *Strabonis* verba, qui in colore describendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale similitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo simillimam Camelopardalim esse. Ille Pardi maculis varijs infectam adstruit. Ego saltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam sequenti capite prosequemur. Nunc ad animalis præsentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiusdem proprietatem enucleandam me confero. Pardus & Leopardus quandoque pro quouis maculoso animali sumuntur. Camelopardalis à Bellonio describitur.

Hoc autem priusquam exequar, *Tigridi* etiam examen subeundum est, cùm non leuis hic dubitatio oriri possit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc sociare se velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum considerationem instituisset, Tigridis pariter, maculosi animalis, recordatur. *Panthera*, inquit, *& Tigris macularum varietate propè sola bestiarum spectantur, cæteris vnus, & suus cuiusque generis, est color. Pantheris in candido breues* Tigridis examen.

macularum

Reprehenditur Plinius ab *Veterio*, quod Tigres solas & Pantheras maculosas scripserit. *macularum oculi*. Noni hic non leuis Plinium lapsus ab *Veteruerio* argui Cap de *Camelopardale*, quod solo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere scripserit, cùm *Lynces* tamen, *Leopardi*, *Vrsi* & *molossi* eodem fruantur. Atqui hic ego Plinio suppetias fero, tùm quia non absoluto planè sermone à maculis bestias omnes exclusit, cùm *propè solas* dixerit, non *simpliciter solas* Pantheras & Tigres; tum quia forsan Canes ea macularum varietate ornatos minimè vidit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione primùm inuectos conspeximus. Fateor equidem me talium insignes duos cum admiratione, Pantherarum maculas apprimè referentes ex molossorum genere Romæ vidisse, quorum vnum ante elapsi anni finem *Augustà Vindelicorum*, eiusdem Vrbis Episcopi Suffraganeus *Petrus Episcopus Adramyttenus* vir morum integritate ac suauitate, sacrarum literarum cultu & humanarum prudentia rerum conspicuus: alterum Illustriss. D. Nicol. Danielouiz, Regis Polon. Thesaurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctissimus in hanc Vrbem adduxerat.

Defenditur Plinius.

Canes Romæ pulchris maculis insigniti visi.

Petrus Episcopus Adramyttenus Theologiæ, & humanæ prudentiæ peritissimus.

Et quamuis Tigridem describat Plinius *tremendæ animal velocitatis esse*, quales tamen maculas, oblongasne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio ex loco eiusdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citreis* mensis hæc leguntur. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs*. Non moror hic siue alij legant, in *vertices sparsis*, in *vertice paruis* aut *prauis*, aut in *Cortice varijs*. Hoc enim quod sequitur, ad rem nostram facit: *Illud oblongo euenit discursu, ideoque Tigrina appellantur; hoc intorto, & ideò tales Pantherina vocantur*. Habebunt igitur Tigres non intortas siue orbiculatas, sed oblongas maculas, ad quarum similitudinem *mensæ Tigrinæ* appellationem acceperunt, De huiusmodi *Seneca* mensis loquebatur libello de animi Tranquillitate: *Placet*, inquit, *mensa non varietate macularum conspicua, sed in vsum posita, quæ nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidia*. Et idem 7. de Beneficijs: *Video istas mensas & æstimatum lignum Senatoris censu eò pretiosius; quo illud in plures nodos arboris infelicitas torsit*. Ex Citri nempe ligno, & quidem parte nodosa, illæ maculæ in mensis elucebant. Hinc venustè Petronius Arbiter:

Quales in Tigride sint maculæ.

Mensæ Tigrinæ apud Plinium & Senecam.

Mensa Citrea.

- - - - - *Ecce Afris eruta terris*.
Citrea mensa, greges seruorum, ostrumque renidens
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Hic ad Germanos nostros nunc Luxus translatus est, sed ligneus verè luxus, cùm plurimas ex *Acere* & *Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter radicibus venarum discursu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait, *vndatim crispis maiore gratia & fermè Pauonum oculos imitantibus* mensas elaborent, quæ vnguine seu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruscant. Nec apud Italos ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis mensulæ confici desierunt, verùm quæ Senatorium censum pretio suo haud æquent; in quarum locum lapideæ suffectæ, & ex versicoloribus marmoribus, lapillis pretiosis, gemmisque quas Orientales plagæ subministrant, confectæ in delicijs habentur. Visa nobis fuit ante paucos annos in Romani cuiusdam Mercatoris ædibus lapidea eiusmodi mensa, intertextis artificiosissimè lapillis nobilioribus, duodecim aureorum millibus æstimata. Illustriss. tamen Princeps *Cæsius* noster, non luxus, quem nisi

Germani Tigrinas & Pantherinas ex Acere & Fraxino mensas pulcherrimas cócinnant.

Itali ex Indicis lignis idem faciunt. Sed pretiosiores ex versicoloribus marmoribus conficiunt.

nisi in literis solis agnoscit; sed luxuriantis Naturæ Thesauri recludendi gratià, mensas nobis nuper *Vrbique* toti ad miraculum vsque stupenti ex ligno fossili ipsi dicto, affabrè concinnatas fieri curauit. Hoc ipse Primus non procul ab Vrbe sua *Aquaspartana* detexit & erui curauit, tam varijs venustisq. vndarum maculis conspersum, cęterisque compactioris substantiæ dotibus ornatum, vt cum *Arundine* seu *Canna Indica* venarum elegantià certare, vel potius illam superare valeat. Verè *Tigrinas* dicere mensas possis, cùm fuluo ferme colore & vndis distinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigribus. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum varietate apprimè decet*. Sic

Princeps Cæsius inuenit lignū fossile pulcherrimū.

Vsus & impigræ simul experientia mentis;
- - - - - *veteres tellure recludit*
Thesauros

Vt Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex scriptis ipsius, propediem lucem aspecturis (in quibus noua plurima ab ipso detecta & obseruata sunt) curiosus Lector docebitur.

Hic idem Princeps *Therebinthini* simul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo mensæ, scrinia, capsulæ & varia supellex conficitur, vsum nobis reuocauit, ac denuo *Romanis* suis ostendit. Abundant verò hac arbore montes sub ditione ipsius gemini, *Scopulosus* vnus in *Vmbria*; alter altissimus *Iani, Genaro* appellatus, in *Latio Albuneæ* illius *Tyburtinæ Sybillæ* olim sedes, quem omnium niue primùm candentem, & vltimò eadem spoliatum ex VRBE contemplamur.

Ex Therebinthino ligno varia & venusta supellex.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amœnitas! Quæ auræ ibidem tum spirantis suauitas! Quàm spatiosa in sũmitate eius adinstar Amphitheatri cincta planities! Quàm copiosæ limpidissimarum aquarum ibi scaturigines! Apud hos *fontes Albuneos* sic à Sybillę nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non sine dulci labore lustrandis eruendisque plantis, cum Principe nostro, vti aliarum scientiarum penè omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantissimo & peritissimo, operam dedissemus, consedimus vespere, & *fracti membra labore* Anticenio nos refocillauimus *Ioannes Terrentius*, *Theophilus Molitor*, *Henricus Coruinus* & Ego, Herbarum studio omnes addictissimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, vt corporis vires basilica excepti epulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, suauissima nimirum confabulatione, ac philosophicis symbolis recreauimus.

Montis Iani Genaro dicti encomium.

Profectus est ad eundem nũc Montem eiusdem *Principis Cæsij* Medicus *Ioannes Bapt. Vuinthierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir pręter medendi artẽ, politioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomes ac Herbarum scientià non leuiter tinctus; vt selectioribus & tam virtute quàm raritate præstantioribus plantis Principis sui penum & Hortos, ac nostrum quoque Viridarium *Vaticanum* locupletiora & auctiora faciat.

Ioan. Bapt. VVinthierius Germanus Medicinę & politiorũ literarum bene doctus.

Porrò, vt in viam reuertamur, Aristoteles 8. Hist. Anim. 28. Cùm non locis omnibus animalia quælibet aut nasci, aut translata viuere docuisset: Pantheras

in Asia

in Asia potiùs reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africæ & Lybiæ præcipuè tribuere videtur. Adiunxit in Asia bestias esse efferatiores, fortiores in Europa, & in Africa multiformiores; vndè prouerbium, quod ex Aristotele

Canes Laconici & Indici vnde nascantur.

Plinius desumpsit *Semper aliquid noui afferre Africam.* Nam ex varia animalium commixtione nouæ animalium formæ videntur, vt *Canes*, inquit, *Laconici ex Cane & vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane.* Quæ si vera sunt, debet Cani Tigris similis esse, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus distare. Idem ipse enim Aristoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta hæc verba habet:

Diuersorũ animalium coitus.

Coeunt animalia generis eiusdem secundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis, raro id fit, sed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, & in Lupis certum est. Canes etiam Indici ex bellua quadam simili & Cane generantur,

An Tigri cum Cane sit similitudo.

siue, vt in Græco est ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους. Hanc autem belluam cani similem paulò ante dicto loco explicauerat Aristot. Tigrem esse. Ast ego hic non video, quæ Tigri cum Cane similitudo existat, nisi & Felem sic Cani similem dicas,

Leones & Tigres ad Feles potius, quam Canes accedunt forma sua.

à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertinere, posterius probabo. Nemo siquidem inficiabitur facilè, Tigrem Leoni multò propinquiorem, quam Lupo esse: hic autem ad Canes magis, ille ad feles accedit.

Tigres à Pantheris raritate & nobilitate differunt.

Tigres porrò à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio discimus, cum enim Romę quadringentæ & viginti, vna vice Populo Pantheræ ostenderentur, non nisi in Cauea Tigris sola comparuit, libet ipsum Plin. 8. Histor. Naturalis cap. 17. audire: *Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas* (hoc est Pantheras) *in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribu-*

Inter quadringentas & decem Pantheras vna olim sola Romæ Tigris comparuit.

nus plebis, permisitq. Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus Ædilitate sua Varias (hoc est Pantheras, siue mares siue fæminas) *centum quadraginta vniuersas misit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Augustus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Maias Theatri Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romæ ostendit in Cauea mansuefactam. Diuus verò Claudius simul quatuor.* Hic noto Plinium Pantheras vocare, *Africanas, quòd creberrimum hoc genus* vt ait, *sit in Africa & Syria.* Aristoteles in

Tigris à veteribus valdè negligenter descripta.

Asia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen illas produci negat.

Sed dolendum planè est, quod nec Aristoteles nec Plinius Tigridis nobis fi-

Quod inter Aues Pauo, hoc inter quadrupedes Tigris est pulchritudine. ex Gillij descriptione.

guram coloremque exactius descripserunt. *Petrus Gillius* vir eruditissimus, Æliani interpres, ex suis ad hunc accessionibus à *Porphyrio*, *Heliodoro* & *Oppiano* desumptis, hæc nobis de Tigride scripta reliquit: *Tigride nihil*, inquit, *ex omnibus feris ad spectandum iucundius Natura solertia finxit. Nam forma pulchritudine tam valde inter feras eximia est, quam longè ceteris auibus Pauo excellit. Leænæ omninò similis videtur, præter solam pellem, quam variam maculæ purpurascentes & efflorentes exornant. Ad cursum omnibus feris præstat. Megasthenes scriptis man-*

Tigres in aliquibus locis duplo sunt Leonibus maiores.

dauit, in Prasijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, vt si de mansuetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli posteriorem pedem comprehenderit, ad se trahat.

Hic

Hic ego duo obseruanda existimo. *Primum*, maculas purpurascentes non nigras describi, quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ sint, haud patet. *Secundum*, eius magnitudinis Tigres esse, vt vel Leænā æquent, vel in *Prasijs* Leones duos corporis habitu superent. Quæ notæ faciunt, vt de illis, quas in Italia non rarò videmus Tigres, quarum non paucas semper Serenissimi Hetruriæ Magni Duces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conspiciuntur) aluerunt, dubitare quis possit, Tigres potius an Pantheras nominare libeat; illas præcipuè, quæ Leonibus multo sunt minores, & nigris orbiculatis non virgatis maculis colorantur. Scaliger Excercitat. CCVIII. aduersus Cardanum non procul ab hac opinione abit, quamuis alia persuasus ratione. *Tigrem dicunt animal ferum Indi hi*, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At eum ego Pardum puto, quandoquidem & cursu minus valet, & ex insidijs victum quærit. Etenim saltu in arborem quampiam ij cum se dederint, in ea latitant; Vnde in viatores, aut in alias insiliunt feras. Id quod de Pardo quoque prodiderunt. Est igitur Pardus Indus.*

Duo obseruanda in prædicta Tigridis descriptione.

An omnes veræ sint Tigres, quę hoc nomine in Italia appellantur.

Scaliger potius Pardos putat, quos in Italia Tigres vocamus.

In hac ipsissima Excercit. duo adhuc sunt alia, quæ minimè mihi reticenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc est: *Non est obseruatio contemnenda si πάρδαλις est Panthera, quid sit apud Xenophontem in Commentario de Venatione, cum vtrumque statuit separatim παρδάλεις ἢ πανθῆρας.* Hic Scaligerum iterum confundere aduerto *Pantherem* cum *Panthera* siue *Pardale*, cùm tamen supra apertè docuerim, longè diuersum animal esse, quod Aristoteli *Panther*, ab eo quod Græcè ipsi *Pardalis* siue *Pardalia* dicitur, quod Latini, Plinius præsertim, & posteriores omnes Latinè loquentes *Pantheram* vocarunt, & ipsemet hic Xenophon inter *Pardales* & *Pantheres*, vt Scaliger monet, discrimen facit, quod huic solum sufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium legitur. *Duo erant* ait, *Neraci inter Clathros Regis Nauarræ Leones: horum vnus cum obijsset, eius collum ab alijs visum: à quibus accepi non osse vnico, sed vertebris constare. Nunc nuper alterius effosso cadauere, idem nobis compertum est.* Macte tua virtute mi Scaliger, sic itur ad secretiora Naturæ veritatisq. adyta. Fateris tandem oculatis cōuictus testibus, magnum Aristotelem dum opinabatur collum Leonis vnico osse rigere lapsum fuisse, quod ego supra de Lupo aduersus eundem longa quoque sermonis serie pertexui, eiusq. hallucinationem demonstraui. Et forsan hinc *Iul. Solinus* Polyhistor errorem suum hausit, cùm cap. 28 de *Hyena* hæc scribit *Hyenam quoque mittit Africa, cui cum spina riget collum continua vnitate: flecti nequit, nisi toto corpore circumacto.* Hoc ego enim, licet Hyenam nunquam viderim, aut visurus sim, ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, sed falsum esse æquè certus sum, atq. nomen meū calleo. Sed de hac controuersia, dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici, difficile esse aliquid probare,

Duo notāda.

Primum.

Scaliger confundit Pātherem cum Pardale.

Secūdum.

Bona fide Scaliger fatetur aduersus Aristotelem collū Leonis nō osse rigido & vnico constare.

Hyenæ collum vnico osse a Solino constare perhibetur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa,

Vt Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem, accedo Illustrissimum Dominum *Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum* fautorem & amicum mihi colendissimum, vt si quid ipsi de Tigribus perspectum foret, explorarem: cùm similia sæpius animalia in *Theriotropheio*, seu ferarum viuario, Serenis-

Ioannes Ciampolius Secretarius Pontificius.

ſimi Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ, ſua nempe in patria, vidiſſet. Eſt autem vir hic non ſolùm in Hiſtoria ſacra & profana excercitatiſſimus, Philoſophiæ reconditioris, & verioris Matheſeos Condus ac Promus, à Galilæo Galilæi V. CL. æſtimatus, ſed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate præditus, vt in proſa verſaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetruſco ſtilo ita polleat, vt vix hodie reperiatur facundior alter; ſummis proinde ob eloquentiam Pontificibus cariſſimus, cum iam ſecundò in ſcribendis ad Principes Chriſtianos literis Apoſtolicis, quas *Breuia* dicunt, ab iiſdem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis ſcientiæ & elegantiæ cultoribus, tam indigenis quàm aduenis, quaſi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perſpectis ipſi lectiſque rationibus meis, eodem mecum in dubio manſit, an reuerà, quos hodie Florentiæ *Tigres* appellant, Tigres ſint, an Pantheræ potius antiquorum exiſtimandæ, ſi ſummo rigore & Plinij præſertim authoritate lis eſſet decidenda. Et ecce, dum ſic hæremus, commodùm ipſum ſalutatum aduenit Reuerendus admodum Pater F. *Gregorius de Boliuar* Hiſpanus Placentinus, Ordinis S. Franciſci de obſeruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum vtrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimaſque adhuc incognitas alijs, nec deſcriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo inſideli illi populo (cuius tres diuerſas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratià ad *Molucanas* quoque Inſulas & *Orientem* ipſum penetrauit. Hic noſtram facilè diremit litem, eaque de animali propoſito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur; Tum ego, hoc inquam,

F. Gregorius de Boliuar Hiſpanus Ordinis S. Frãciſci verè Coſmopolitanus, qui veterem & nouum orbem omnẽ peragrauit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit ſententia mentem.

Hic mira nobis de nouo orbe & huius Animalibus retulit.

Mirabilia, & alia quàm plurima de nouo nobis orbe recenſebat, quorum poſthac nonnulla ſcriptis meis inſeram, quæ tunc auidi, & ab ore ipſius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas iſtud animal, cuius hic effigiem exhibemus, vlla abſque controuerſia collocabat) quæ dehinc ſequuntur fideliter ab ipſo nobis communicata, ſcribemus.

Hic breui Hiſtoriam Americanã editurus eſt.

Ne verò quis retuliſſe ipſum exiſtimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, ſciat induſtrium ac Religioſum hunc virum à *Generali* ordinis ſui Antiſtite magni fieri, & Hiſtoriam *Americani orbis* non modo adfectam in ſcrinijs, ſed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruemur. Hic enim autopſia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum conſtitutiones exactè adeò didicit, vt iuſtè ac meritò pluribus ipſum prætulerim Authoribus, qui

- - - Sapiunt alieno ex ore petuntque
Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.

Hunc autem in ſenſum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiuſque proprietates deſcribebat.

Tigris Americana à F. Gregorio Boliuar Hiſpano deſcripta.

Tigris fërociſſima ac fortiſsima eſt omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americæ regionibus tam *Nouæ Hiſpaniæ*, ſeu *Mexicani*, quàm *Peruani Regni*: Et ibi copioſiùs, vbi extenſi magis,

gis, atque impenetrabiles montes sunt positi, qui, quò horridiores & magis asperi sunt, eò terribiliores & efferatiores hæ bestiæ reperiuntur. Raró autem in planitie stabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibusdam, quales sunt *Chicas*, *Lipes*, *Atacama*, *Tucuman* & *Paraguay*. Et hanc maximè ob caussam, quòd siluæ passim hîc sint vastissimæ, densissimis consitæ arboribus ad plurimas Leucas extensæ, & asperrimis subiacentes montibus, in quibus vllo absque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare faciliùs possunt. Accedit, quòd prouinciæ istæ copiosissimis abundent animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in pastum cedunt. Sunt autem, *Vaccæ* & *Tauri* siluestres, *Equi* & *Equæ* feræ, *Alces*, *Cerui*, *Dorcades* seu *Capreoli*, *Gamos*, *Guanacos*, *Vicunnas* & plurimæ aliæ bestiæ, quæ in Tigrium sustentationem ibi procreantur.

Vbi reperiatur.

Pastus Tigridum in America.

Propter hanc pastus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferatioresque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuersi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferocissimo Africæ Leone duellum committere, & indubitatam reportare victoriam possint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale sceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas assignatur.

Tigridi in America, & nō Leoni sceptrū regale debetur.

Magnitudo talis est, vt altitudine sua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, facilè etiam excedat: longitudine ad sex vel septem extenditur. Formosissima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata est plena maculis, quarum extremus circulus punicei siue spadicei (*Lionato* dicunt Itali) est coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipsum nigricat, & quò maculæ hæ, quæ tot oculos repræsentant, capiti dorsoque sunt viciniores, eò florent rotundiores; oblongiores verò redduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt.

Magnitudo huius.

Pellis formosissima.

Aspectu truci horrendum est animal. Oculos scintillantes ac penè ardentes ostendit. Pedes tam grandes ac robustos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vtitur, ob id in quinque vngues diuisos; vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirū minimè est, quod Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percussione vnguibus suis acutissimis maximisque detrahere valeat.

Aspectus trux.

Pedes fortissimi.

Est animal agile valde seruato tamen in motu suo decore, & quadam vt dici solet, morū grauitate. Vnde velocitatem suam vix aliter prodit, quam tribus primis in saltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendū collimat, vtitur, vt ferè quicquid gestit, capere possit; qui si minus ex desiderio ipsi succedant, ab incepto desistit. Verum hoc rarissimè contingit, vt quod intendit, non assequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, considerat opus, ac veluti consilio in arena capto, prius stationem certam, vnde possit ex insidijs erumpere, exquirit. Perspectas suas maximè vires & valorē habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum sanguinem omnem suxit, dentibus arreptū humerisq. impositum, retorquendo versus animal caput, trium etiā spatio milliarium ad filios aut fœminam suam lactantem illud deportat; & si viuum sustollere possit, adfert, simulque venandi & bestias adoriendi filios ar-

Agile animal cum decore quodam.

Prædam quomodo ferat.

Vu 2 tem

Docet filios suos artem venandi. tè edocet, assistendo omnique procurando diligentia ne præda aufugere possit.

Duos saltem parit Catulos. Ordinariò duos saltem catulos partu edit, nec pluribus fæmina lac præbet. Partum habet molestissimum. Et si ex filijs aliquem cum aliqua imperfectione & naturali defectu nasci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel enutrire nolunt.

Imperfectos abijcit filios. Humana carne valde delectatur. Est Tigris infestissima omnibus armentis, hominem, nisi prius ex carne eius comederit, timet potius. Huius autem vbi semel sanguinem & carnem degustauit, mirum, quàm palato ipsius arrideat; ita vt ab ea postmodùm abstinere non valeat; persequaturque ipsum ad quadraginta etiam milliaria, summa cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum, nocturno præsertim tempore, & dormientem adoriatur.

Hispanis magis parcit. Hoc maximè animaduersione dignum est, si dormientem in cubiculo Canem simul & hominem offendat, occidet primò Canem, post hominem lacerabit: sin verò hic Hispanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* è *Guinea* secum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum, hunc primò similiter adorietur. Ita, vt hoc planè *Hispani* priuilegio ijs in partibus gaudeant, quòd his quàm maximè Tigres parcant, nec nisi vltimo demum loco deuorent. Quod si plures, omnesque Hispani fuerint, ex his primo illum, qui pusillanimis magis & excors fuerit, trucidabit.

Igne terretur. Non est securior ab hac bellua se defendendi modus, quàm ignem ipsi opponere, hoc est, vel faculam ardentem, vel titionem accensum, & ego ipse (inquit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugaui.

Modi Tigres capiendi. Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis est. Ponuntur *decipula* ex fortibus compactæ asseribus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, sicq. vbi deprædatum Tigres Canem eiulantem accesserint, decidunt muscipularum instar asseres; qui, cùm impositum ex lapidibus pondus mille & quingentarum librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut semiuiuam saltem relinquunt. Subinde retro aliquam se arborem Venator recondit, Tigrim sagitta aut plumbeo globo traijcit ac confestim arborem ascendit, ijsdem in bestiam armis denuo fulminaturus. Veruntamen, si arbor crassæ admodum sit magnitudinis, celerrimè in eam Tigris salit, & inimicum suum occidit. Quare Venator aut bipennem aut acinacem secum fert acutissimum, quibus salienti animali, vel manus vel truncum saltem cui vngues figit, detruncet, atque humi sic prosternat. Si verò arboris truncus nõ sit crassior, quàm v.g. mediũ hominis mediocriter crassi corpus, ascendere bestia minimè valet: sic enim, dum truncũ amplexari satagit, vnius manus vngues alteri infigit, ac sibi ipsi impedimentum creat. Erit igitur securior venatori arbor tenuior, quàm crassior, dummodo satis alta sit; alioquin vnico in eam saltu, quo plurimum valet, prorumpet & vnguibus arreptum venatorem detrahet.

Non potest nisi crassas admodum arbores ascendere.

Pelles Tigriũ cõsumunt alias iuxta positas. Euidentissimum & hoc signum est, cæteris Tigrem bestijs in America dominari: quòd nimirum, si plurimarum detractæ pelles cum hac ipsa in arca quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo huic iacent viciniores, solà Tygrinà pilum suum firmum fixumque retinente.

Est Tigris tolerantissimum famis sitisque animal, hanc ad quindecim,

illam

illam ad octo facilè dies suffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, eamque sex saltem diebus in qualibet Lunatione; tribus diebus nempe ante, & totidem post Lunæ coniunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, & quasi elanguescens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter carnes quicquam comedit: quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli parcit; quin arbores quoque dexterrimè conscendit, & magnarum auium nidos vastat, pullosque earum deuorat: verùm id summa præcauet diligentia, ne plumas deglutiat, quæ præsentissimum ipsi venenum forent. Quòd si aues illas deplumare non valeat, solum exsugit sanguinem, auibus ipsis abiectis. *Sufferre ęgre famem & sitim.* *Patitur Tertianam.*

Pinguedo huius animalis, nō aliter ac Leonis aut Pantheræ subtilians valde, magnamque penetrandi vim possidet. Retractis inseruit neruis, siue in collo illi fuerint, siue in manibus pedibusue, & propterea nisi dextrè hæc vnctio applicetur, periculo non caret. *Medicamēta ex Tigre.*

Vtuntur *Americani* corollis ex dentibus Tigris confectis, quas filiorum suorum collis circūdant, easque aduersus Anginam, destillationes ex capite & alia, quæ asperam Arteriam infestare valent accidentia, plurimum momenti habere sibi persuadent.

Summà, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum est dubium; quas nobis tamen cognoscere minimè licet, quòd indomitum sit, ac homini parum sociabile, quodque domesticum etiam quodammodo redditum, horrorem tamen intuentibus incutiat. *Nō omnes Tigris proprietates adhuc perspectæ.*

Atque hæc hactenus F. *Gregorius de Boliuar* partim Hispanico, partim Italico idiomate non sine voluptate auscultantibus nobis recensuit, latinè vtcunque à me expressa, eoquè libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum enarrationibus conuenire reperio. *Explicatur allata historia.*

Et imprimis quidem esse Tigrem animal ferum, indomitum, sæuum, atrocissimum, ex his Ouidij verbis discimus. *Ferocitas Tigris.*

- - - - - *Neque enim de Tigride natus,*
Nec rigidos silices, solidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille Leænæ.

Et Virgiliana Dido in maritum, vt fingitur, sæuum ac crudelem Æneam.

- - *Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.*

Nec mirum, quòd antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè celebrarentur Tigres, cúm *America* nulla adhuc notitia esset, in qua cum habeant Tigres, qua suam exerceant feritatem, magnam bestiarum copiam, crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in spectaculis *Martialis* Tigrem introducat, qui Leonem laniauerat, quod in siluis, inquit ille, ausus non fuisset. Martialem ipsum audire libeat. *Romę olim in spectaculis exhibita.*

Lambere securi dextram consueta magistri
Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo,
Sæua ferum rabido lacerauit dente Leonem,
Res noua, non vllis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil, siluis dum vixit in altis,
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Maculæ in Americana Tigre non oblongæ.

formosissima pelle ornatam esse ex nostra, P. Gillij, & P. Gregorij descriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione distinguit, quòd hi in Tigribus suis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoscimus. Vt partim ex Plinij mensis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, siue tænijs oblongis Tigrium instar; alios vero rotundis, vt Panthera, scriptum reliquit*. Et *Solinus: Tigres*, inquit, *bestias insignes maculis notæ, & pernicitas memorabiles reddunt; fuluo nitent, hoc fuluum nigricantibus segmentis rotundatum varietate apprimè decet:* Color hic fuluus cum nostro valdè coincidit, maculæ discrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verùm hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in nostra quoque Tigre sunt oblongiusculæ) earum Naturam forsan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cùm veterum Tigres velocissimæ habeantur: vnde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* significans, quod huic bestiæ ob agilitatem, & rapacissimo illi flumini ob cursus velocitatem fuit impositum. Quare celeritatem summam indicare volens lib. 5. Lucanus dixit,

Ocyor & cæli flammis, & Tigride fæta.

Idem animal in diuersis regionibus natum posse differre in aliquibus.

Nostræ autem Mexicanæ, non nisi primis tribus saltibus sagittæ instar in bestias inuolant. *Gonzales* profectò de *Ouiedo* in *Historia sua Indiæ Occidentalis*, Carolo V. inscripta, Tigrem describens, non mirum esse ait, si eiusdem etiam speciei animal sub diuerso climate natum, non eosdem planè mores & proprietates habeat: Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus sæpè vsuuenire: se tamen non obstinatè huic sententiæ repugnantibus obsistere, nec Americanas has bestias veras esse Tigres adstruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Ast ego omninò veras esse Tigres arbitror, nam quod mox describendum sequitur animal, à præsente multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius historia hanc ipsam magis dilucidabit. Cæterùm in depingenda sua non variat Ouiedus Tigride, à nostra descriptione: ait enim, caput ei magnum esse Leonis instar, & hoc cum toto corpore maculis scatere nigricantibus, colore suauerubente easdem plurimo ambiente amæno adeò, vt picturæ respondeat pulcherrimæ; vel, vt mihi videbatur, peristroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque desinant curiosi plantarum cultores, quòd *Mexicani* flori venustissimo, quem studiosè in Hortis suis alunt, lingua sua OCOLOXOCHITL dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à Dodonæo & Lobelio exhibitus, sed nec visus ipsis, nec bene satis delineatus) ruber est, magnus, ternis constans folijs, sed circa medium pallens, albusq. & Tigrinæ pellis more maculosus; vnde & nomen traxit. Insigniemus igitur Tigridis nomine hoc nostrum animal, vtcunque Ouiedus se minimè repugnare dicat, si quis nec Tigrem nec Pantheram, sed ab vtroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis instar rutilantem Oppianus agnoscit: & pedum robur maximum, supra etiam insinuatum, vbi dictum, quòd Mulum quamfacillimè trahere possit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium *Petrus Martyr* addit in sua *Occidentalis Oceani descriptione*, cùm meminit in excauata scrobe cratibus

tibus

tibus strata, & sudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidisse, ibique hæsisse, & quendam qui ex illa carne comederat, retulisse, quòd bouina non deterior esset. Improbat tamen Galenus 2. *de Alimentor. facultatibus* eos, qui Vulpium, Canum, Pantherarum ac similium bestiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cùm carniuora sit bestia, deleteriam herbã escæ ipsius immiscere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani sonitu abiguntur & ad insaniam ferme adiguntur vt Ælianus & Plutarchus testes sunt. De partu nihil ferè apud Antiquos: de Conceptu hæc fabula exstat: *Cursu similis est*, inquit Oppianus *Zephyro genitori suo, nam à vento eos concipere falsò creditur*. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas esse. At nos supra ex Aristotele docuimus, ipsum credidisse Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque nasci Canes Indicos.

Quem saporem carnes Tigrinæ habeāt.

Tympani sonitu nostrates Tigres terrētur.

An à vento Tigris concipiat.

Molestia, quam in partu Tigris experitur, forsan ad præacutos catulorum vngues erit referenda.

Partus cur molestus.

De ijs, quæ Plinius de raptu fœtuum habet, vbi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paululum moræ trahit, dein iterum consequitur, donec in nauem ingresso raptore, irrita sæuiat in littore feritas; Americani nihil sciunt. Interfecta enim prius matre, aut absente, facilè fœtus rapiunt.

Quòd autem Americana Tigris Canem priùs, aut mancipium, aut vilioris saltem animi hominem dilaniet; habet nescio quid occulti Naturæ miraculi. An forsan quòd Canes impares sint congrediendo, & repugnando, illi citius metuant, nam vt Virgilius,

Cur Tigris vltimo cordatos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus resistunt. In hunc puto censum illa sunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduersus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: *Indam fæminam, cùm inter duos Hispanos somnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuasisse*. Contrarium in Leone docet, *hunc nempe dormientem Virum, & eius solummodo Cor ac nasum abstulisse, relictis coxarum musculis quibus pinguius pasci potuisset, & filiolo prope cubante*.

Contrarios mores Leo dicitur habere.

Quòd huius pellis aliarum pellibus bestiarum iuncta, eas depiles reddat; simile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

Hanc ita egregiè famere & sitire posse, forsan rapacibus omnibus commune erit bestijs: certè in Lupis hoc ipsum vidimus, quòd vbi præda in promptu est, ita se ingurgitent, vt pluribus postea diebus habeat stomachus quod digerat, si victus, quod sæpe accidere potest, deficiat.

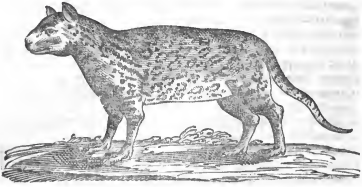
Cur possit diu famem ferre.

De medicamentis non est quod addamus quidquam, cùm in Historia de his abunde sit annotatum.

TLA-

TLACOOZELOTL. TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram spectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: si colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum discrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, sed subniger aut obscurè cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculæ nec ordinatæ adeò, nec ita rotundæ, roseiue coloris & figuræ, sed oblongæ, nigricantes omnes, in medio verò albicantes sparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili vt in prægresso, aut circa barbam aut rictum vix vlli conspiciuntur. Caput quod Felinum est, in hac effigie paulo minus, quam in autographo repræsentatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVanto ingenio ac studio Zoographi maculosorum naturas animalium non penicillo, sed calamo depingere conati sunt, tanto mihi & amplio-re forsan labore, eorum vel sensum indagare, vel vbi à via veritatis deflexerunt, intento, vt dicitur, digito ad eandem eos reducere euincendum fuit: Vt Augiæ stabulũ qui s citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quã Veterum discordantes plerumque sententias conciliare. Aliquid iam in *Tigre* præstitisse mihi visus sum. Iam alterum, à priore non multum dissimile animal sequitur, quod *Panthera* fortassis nomine cuipiam insignire libebit.

Obscura Antiquorũ scripta summam nobis difficultaté pariunt.

Iulius enim *Solinus* cap. 20. *Pantheræ quoque numerosæ sunt in Hyrcania*, inquit, *minutis orbiculis superpicta, ita, vt oculatis ex fuluo circulis, vel cærulea vel alba di-*

stinguatur

stinguatur tergi supellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus segmentis & non orbiculis interundatum obtinere scripsisset. Distinctio hæc Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara est in mensis Pantherinis & Tigrinis, vt capite superiore disputauimus. Erit igitur hoc præsens animal Pantheræ multò, quam Tigri vicinius, si positam rectè descriptionem contempleris.

Animal hoc magis cum Panthera, quã Tigre conuenire videtur.

At enim hæc bestia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata est, vix vllam ex aspectu minatur, cum ad Felis potius similitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit. Et cùm, vt Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velocissimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita vt diceres sagittam neruo expulsam*; Ventris profectò crassities, quæ in hoc animali nostro conspicua est, agilitatem haud tantam arguit.

Cur nõ sit Panthera nostri orbis.

An igitur, quando hic Americanum, & minimè nostri orbis animal describimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipsa descriptione exactissima, quam idem *F. Gregorius de Boliuar* Hispanico nobis idiomate communicauit, & Latinis ego totidem verbis expressi, manifestum euadet.

An sit Panthera Americana.

Est itaque Panthera Americana, inquit ipse, tam figura, quàm natura sua Tigri valde adsimilis, nisi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè superet, quamuis multo sint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus est, & pili vbique delicatiores mollioresque. Oculos verò maiores, sed minus scintillantes: collum & crura graciliora & magis cętero corpori, quam Tigris, habet proportionata.

Pantheræ Americanę descriptio F. Gregorij de Boliuar.

Color in Panthera pulcherrimus.

Et, vt Tigre est longè velocior, ita minus ferox est Panthera. Altitudine ad quatuor palmos ascendit, non raro sex longitudine superat. Ventrem, à costis nempe vltimis ad coxas vsque gracilem habet, qualem in canibus venaticis cursoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, vt fermè terram attingat.

Caput.

Corporis constitutio.

Et quamuis animal sit voracissimum, & homini, vbi huius semel carnes gustauit, planè infestum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre se homo defendat, abigat & interficiat.

Timida magis quã Tigris.

Non descendit ad plana & frigida loca, sed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis est Brasilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiũtur.

Locus habitationis.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus vt Tigris, sed minoribus saltem animalibus insidiatur. Timet plurimum Canes, & à paruo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & subitis in arborem proximam se saltibus recipit, vbi à Venatore sagitta vel globulo plumbeo traijcitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator stat vicinior ad viginti etiam passuum distantiam, summa, quod mirum est, velocitate in hunc se Panthera præcipitem fundit, eum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perseuerat, donec à Canibus latratu fessis liberetur.

Quæ animalia adoriatur.

Timet Canes.

Longissimè saltat.

Non patitur Tertianam vt Tigris, nec tanto famem sitimque tempore suffert. Propter solam ferme pellem capitur, quæ aspectu pulcherrima est, ideoque quæritur maximè, vt ea ornentur tam Ephippia, quàm sedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant.

Non patitur febrem vt Leo, Tertianam.

Pellis vsus.

Animal

Alacre animal.

Animal eſt valde inquietum complexionis calidioris. Viſu ac facie ſua alacritatem ſummam, quod in Tigre omnino eſt contrarium, ſemper ſpirat. Magis ipſi ſanguis placet, quam carnes, quo ſuſtentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in ſpiſsis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quæritur ac capitur: & non raro cum fames ipſam ſtimulat, ſi in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecos* conſpexerit, ſe mortuæ ſimilem in ramis hiſce ſupinam componit, extenſis omnibus leniter pedibus. Tum Simiæ illæ, prout curioſum eſt animalium genus, ex vna in alteram ſaliendo arborem, ſuiſque indulgẽdo geſticulationibus, vbi periculoſa ſua ignorantia Pantheræ viciniores factæ fuerint, olfaciunt eam, & an ſpiritum trahat, exquirunt, quam ſi mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipſius inſiliunt & inſultant. Hæc autem occaſionem, famem ſuam abigendi, tam præſentẽ nacta ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus ſuis modò hanc, modo illam Simiam corripiens & dentibus dilanians, ex arbore in terrã præcipites dat, deſcendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias verò vel ſocijs vel filijs affert. Et ita ſtolida Simiarum curioſitas Pantherarum fami ſuccurrit, ac nutrimentum optimum præbet. Summa, Panthera eſt animal aſtutum, velox, formoſum & in illis regionibus ceu ſpecialiſsimum quid æſtimatum. Hæc ex F. Gregorij noſtri accurata non minus, quam vera relatione.

Non terretur ab igne.

Quomodo Simias capiat.

An noui & veteris orbis Pantheræ conueniant.

Commodum hic primo indagare fuerit, cõueniantnè noui orbis cum veteris mundi Pantheris? Et quidem quod dictum eſt, Pãtheram Tigri admodũ ſimilem eſſe, non abs re eſt, cum etiam in pleriſque noſtra hæc ambo animalia concordent, excepta macularum figurã, quæ in Tigribus virgata, in Pantheris orbiculata ab Antiquis deſcribitur. Quamuis vt ſemel, quod res eſt, dicam, hodieque veræ Tigres ex noſtro orbe allatæ in Aula Auguſtiſſ. *Rodulphi* ſecundi Cæſaris ſemper inuictiſsimi (quo ſeculi ſpatio nec curioſior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) viſæ fuerint, quæ magnitudine Leonem ſuperarunt, pulchritudine Pauonem adæquarunt, ſuo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Sereniſsima & Florentiſsima *Medicæa* Domus ſæpe etiam aluerit, vt vt fiat, ſępe vt Pantheras minores Tigribus, harum nomine vulgus honeſtet. Nec refert multum, ſi oculorum potius circuli, quàm virgarum ſegmenta in his etiam noſtris videantur; nec color vſquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lyncum vulgò dictarum, Equorum & Leonum, quæ non varietas coloris & macularum pro regionum diuerſitate quotidie à nobis conſpicitur? Retulerunt autem mihi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris Tigres viderunt, quouis Leone illas maiores, inſigni capitis magnitudine, pilis mundiſsimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuiſſe.

Rodulphus Secũdus Imperat. pulcherrimas aluit Tigres.

Poſſe Tigres dici, etſi non adeò in maculis cum veterum deſcriptione conueniant.

Diſcrepantia inter Pantheras noſtras & Americanas.

Eſt & hæc inter noſtras & Americanas Pantheras diſcrepantia: quòd Antiquorum Tigris, vt perhibent ſcriptores, pulchritudiue ſua hoc inter quadrupedes exiſtat, quod Pauo eſt inter volucres. Atqui Americana Panthera Tigrem ſuam colorum venuſtate longè ſuperat, quamuis vtrumque animal ſpecioſiſsima ſit pelle prẹditum. Veterum certè Pantherarum pelles non illa amœnitate placent, cum dicat Ariſtoteles Chamæleonem habere pellem pallidam nigris

gris distinctam maculis vt πάρδαλιν hoc est Pardus vt Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem sunt animal, sexu solo distincta. Et hunc quoque ab Aristotele dictum colorem in Pantheris nostris reperimus, minoribus nempè illis animalibus, quam sint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figurà, statura, decorem longè præseferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam historia scripta sunt, inutili planè repetitione porrò recensere haud opus est. Operæpretium tamen videtur, hìc integrum Aristotelis locum ex cap. 8. physiognomicorum inserere, vt ex vtraque genuina descriptione, æquus Lector conuenientiam & differentiam inter vtriusque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Aristoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur fœminina formæ magis est, nisi secundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos albos, concauos ipsosq, circumuagantes magis. Frontem longiorem, versus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers costarum, & longum dorsum. Coxendices & coxas carnosas. Quæ verò sunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommensuratum est. Forma corporis talis est. In his autem quæ circa animam, pusillum est & furax, & in summa dolosum.* Pantheræ delineatio ex Aristotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibusdam cum nostra Panthera congruunt, in plerisque discrepant. Et vt ea, quæ vltimo loco ab Aristotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex insidijs potius quàm aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Ælianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotauit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recensuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conscendere, sed sub illa in qua Simias videt, se abijcere, nec supinam sed pronam. Cæterùm etiam remissè tibias porrigere, oculos claudere, spiritu compresso se se ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnam semel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clausos, & vbi spiritum nullum persentit tractum vel emissum, iam propius omni seposito metu accedere. Hoc vbi sociæ in arbore conspiciunt, fiduciam & ipsæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, saltant, ipsique Pardali ceu hosti suo insultant. Atqui tripudium hoc diu non durat, & caro ipsis nimium constat. *Nam vbi Panthera*, inquit, Ælianus *omnia sustinens, ipsas insultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem vnguibus lacerat, partem dentibus distrahit atque opimum & apidale ex hostibus prandium sibi abundè comparat, & tanquam Vlysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, vt hostes vlcisci queat,* Pantheræ fraudes in capiendis Simijs ex Æliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate excerperem, animaduerti Aesopicam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores sint ægritudines*. Et altero *de septem Sapientum conuiuio*, non tantopere suam aduersus Pantheram iactare versutiam debuisse. Cùm enim coram Iudice ambo Aesopica Vulpecula cum Panthera de varietate litigat.

ce ambo hæc animalia de ſua diſceptarent varietate, & Pardalis pellem tot picturatam maculis oſtentaret, hanc Vulpes flocci pendens ſordidum id, nec aſpectu gratum eſſe dixit: *Me verò*, inquit, *ſi introſpexeris iudex præ iſta pelle variam magis videbis*, morum ſignificans verſutiam, multis modis pro re nata alternantem. Hoc inquam Vulpi parum ſuffragatur, nam veluti iam audiuimus, vt Pantheræ varia eſt pellis, ſic Vulpina non deeſt aſtutia.

Panthera Vulpi vafritie vix cedit.

Eàdem, vt idem Aelianus habet, vafritie vtitur Panthera in captandis Dorcadibus, Hinnulis, Capris ſilueſtribus. Nam admirabili quadam odoris ſuauitate, qua diuino quodam munere prædita eſſe dicitur, eiuſmodi animalia allicit, vbi ſub folijs aut arborum frondibus deliteſcit, ex quibus tanquam è latebris exiliens, ea poſtmodum capit. De hac odoris fragrantia Americani nihil ſciunt. Et mirum ſanè eſt, ſi vera modò ſunt, quę plures alij de hoc optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam alias decipere beſtias, ſe ipſam tetro odore ac fætore quodam ineſcari, & capi permittere. Nam ipſemet Aelianus vltimo dicti Libr. Cap. hæc habet: *Pardales cum Mauri venantur, eiuſmodi inſidias collocant, vt intra ædificia iunculam lapidibus, quam primo ſtruxerant, putreſcentis iam carnis fruſtum ex longiore funiculo appendant. Deinde ex arundinibus ianuam raram ſtructura imponant, per eas vt fætidæ carnis odor emanet, & longè latequè vagetur. Hunc incluſum fætorem feræ beſtiæ ſentiunt, nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illuc circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & infelici eſca conſtrictæ tenentur, atque ſic illaqueatæ pœnas dant liguritionis & helluationis importunæ.*

Fragrantia odoris in Panthera prędicatur quæ tamen ipſa per tetros odores capitur.

Vino dulci Pantheræ ineſcantur & capiuntur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipſe Aelianus docuit, quod venatores animaduertentes prope fontem, vbi bibere ſolitæ conueniunt, ſcrobem excauant, dulcique Lyæo replent, & miſeras ſuaui eſca fallunt. Sed quid mirum, ſi vino Pantheræ delectantur? (Quamuis vt vulgaris habet verſiculus,

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Pantheræ Baccho ſacræ.

Bacchus eur Niſęus dictus.

Cùm Baccho olim eæ ſacræ fuerint, Nam vt Philoſtratus lib. 3. de vita Apoll. habet, à Rege Armeniæ *Arſace* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pamphylia* fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Armenica inſcriptione, *Deo Nyſæo Rex Arſaces*. Bacchus enim ab Indis *Niſæus* à Niſa quæ in India eſt, non ſolúm, ſed & à populis omnibus orientalibus ita appellatur, ſolent autem, eodem ſcribente Philoſtrato, aromatum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentiſſimorum. *Tales enim feræ*, inquit, *aromantibus gaudent & ex longinquo odorem ſequentes trahuntur: & ex Armenia per montes profectæ ad Storacis lachrimam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent*. Sed quonam modo hæc iterum cum illis, quæ ſupra Aelianus de tetro odore, quo eas delectari dixerat, conueniant; non video.

Pantheræ bonis aromatum etiam odoribus trahuntur.

Alia contradictio authorum ex toruitate & alacritate vultus Pantherarum.

Neque inſigni caret controuerſia, quod apud Solinum cap. 20. legimus: *Tradunt*, ait, *odore Pantherarum & in contemplatione armenta mire affici, atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri, niſi ſola oris toruitate. Quam ob cau-*

ſam

ſam Pantheræ abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda præbent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur, ſecura vaſtitate. Plinius etiã lib. 8. cap. 17. *Ferunt odore Pantherarum*, inquit, *mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri*. Cùm tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum eſſe*, & noſtra hoc ipſum Americana, vt iam relatum fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in ſequente forſan capite diſputãdi locus dabitur. Panthera itaque, ex Græca Etymologia, à πᾶν ϗ θηρίον vt aliqui exiſtimant, ita dicta erit, quòd omne animal ad ſe alliciat, ſiue hoc odore, aut corporis decore, qui Americanæ noſtræ mirus ineſt; ſiue aſtu demum & ſolertia quacunque eueniat. Atque hoc demum ſenſu à πᾶν ϗ θήρα fortè melius dicentur: quemadmodum apud eoſdem Græcos πάνθηρον vocatur illud filamenti ſeu retis genus, quo animalia diuerſa concluduntur: θήρα enim ferarum capturam, ſeu venatum, ſignificat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriuſque orbis Pantheræ maxima ineſt. Etymologia Pantheræ.

Cæterùm de Antiquorum Panthera plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impreſſum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam eſſe: non veterum quidem, cùm Ariſtotelis ex phyſiognomicis allata deſcriptio huic minimè competat, ſi caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc noſtrum eſt animal: Ariſtotelis autẽ *Panthera* circa ilia leuis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, vt quaſi hoc ſignum pathognomonicum dicere poſſis. Multò minus *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formoſa veſtitur, vt non minus homines in ſui admirationem, quàm Antiquorum illa beſtias, allicere poſſit. Præſens animal nó eſt Panthera.

Exſtat quidem graphica huius, & viuis ſuis depicta coloribus Icon, in Nardi Antonij Recchi autographis: non quidem vt alia, quæ nunc exponimus animalia ſeparatim poſita; ſed maieſtatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini ſuppoſita. Horum enim Regum effigies, ſuis illuſtrata coloribus, in iiſdem libris repræſentatur, varijs rariſque indumentis condecorata. Regium ſolium integit Pantheræ pellis, & ipſum animal regijs pedibus ſubſtratum cernitur, eodem prorſus modo depictum, quo à F. Gregorio affabrè deſcriptum antea exhibuimus. *Salomonis* ſane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4 cùm *Regina Saba* ipſum viſitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salamon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo Leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim Leonuli ſtantes ſuper ſex gradus hinc & indè.* Credo equidem, cùm Reges iſti argento auroque adeò abundarent, vt hæc, (quod de Salamone eodem loco legimus, *tantam fuiſſe* ipſi *argenti copiã, quãta lapidum*) vileſcerẽt planè pretioſiſſimis eos his metallis, venuſtiſſimã Pantheræ pellem, ſuæ adornãdæ ſedi regię, præferre voluiſſe. Nec defuerũt, qui Salamoni aurũ ex *Ophir* allatũ, ex nouo hoc orbe petitũ fuiſſe dixerunt; qui tamẽ multis argumẽtis, ſed hoc pręcipuè refutãtur, quod veteribus magnetis vſus in nauigationibus omnino incognitus fuit, abſque cuius directione tam vaſtũ peragrare pelagus, quantũ inter noſtrũ & Americanum orbem interiectum eſt, tranſmittere tuto minimè potuiſſent.

Effigies veræ Pantheræ Americanæ, qualis, vbi ſit.

Motazumę olim Reges Mexicani.

An hoc animal possit Leo Americanus dici.

Atque dum hæc anxiè ita peruestigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An scilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, sed Americanum, hoc ipsum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis staturà plurimum superatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineauit: Puma est Leonis species, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare solemus.

Descriptio Leonis Americani à F. Gregorio de Boliuar nobis concessa.

LEO AMERICANVS

Reperitur *Puma*, seu Leo Americanus in omnibus fermè occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen prouincijs (quarum non paucæ sunt) vbi frigora plurimùm dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigidæ sunt, hoc animal minimè deest, & damna nō exigua infert. In temperatis itaque locis præcipuè Pumę stabulātur, vel quia à locis mōtuosis calidioribus ad hęc subindè descendūt, vel quia deserta & frigidissima fugiūt, & in hęc se recipiunt, quod hic non desiderentur valles aliquæ, & loca augustiora ac conclusa, ob idque calidiora, in quibus prolem suam commodè procreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus accessus patet. Ex his subindè ad terras habitatas se conferunt, & maximum armentis damnum inferunt.

Magnitudo qualis Cani mastino.

Est huius ferę ea magnitudo, quę magni Canis Molossici, quē Mastinum dicimus, sed crura minus habet eleuata. Color est inter gryseū fuluumq. medius. Caput obtinet crassum ad eam ferme figuram, qualem in Catto Pardo maximo est cernere. Os magnum, & dentibus firmis, præcipuè quatuor illis caninis bene stipatum: Oculos paruos, ardentes, ac tristes: nasum crassum, naribus bene patulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lōgiores quàm in reliquo sint corpore: superius labrum diuisum aliquatenus; in aspectu ferociam habet. Caudam gerit crassam, & æqualiter pilosam: fortes crassiq. tam anteriores quàm posteriores ei sunt pedes, & vnguibus armati fortissimis, acutissimisque.

Color. Caput. Crines. Cauda. Vngues.

Rapacitas.

Vbi Mulam forsan (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, siue Vacca, seu Taurus fuerit, reperit; dorso eius insilit, & vnguibus veluti tot harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi prosternat, dilaniet aut per medium nonnunquam discerpat, & quantum volet, rabidam hinc famem expleat.

Frequens est in America.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior est, quam Tigris; maiorem inde domestico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum prouinciarum incolæ ipsum occidere conantur. Hic igitur canibus circumuallatus derepente arborem quærit, quam velocissimè scandit, ex qua sclopetis aut sagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Potest itidē laqueis vel scrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adseruatur ad plurima vtilis, ad membra præsertim paralytica. Omnes mirū in modū obstructiones aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & resoluens medicamentū.

Quomodo capiatur. Medicamē ta ex hoc.

Pellis vsus.

Pelle vtuntur incolæ aduersus solis æstum, & sua ex his sedilia exornant. Animal hoc calidæ naturæ est, ac valde vorax, quare suæ vix vnquam fami satisfacit.

Hæc F. Gregorius.

In hac verò descriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum constitutio, ac corporis statura; plura tamen sunt in quibus variant. Maculosa scilicet pellis,

tot

tot ouatis, rotundulisque maculis insignita, quæ in Leone seu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hìc, siue oculorum, siue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem esse facilè sibi quiuis persuadere poterit. Hæsi aliquantisper in ea dubitatione, an *Lyncem* seu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectius possemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lyncum Icones, iisdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum est dissimile. Auxit suspicionem, quod apud *Ouiedum* in *Summario Indiæ occidentalis* lego, animal sub nomine *Gatto ceruiero*; vocatur autem à plerisque hodie Italis etiam Lynx *Lupo ceruiero*. Est igitur nominis aliqua saltem similitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, vbi ex Veterum scriptis genuina *Lyncis* historia pressius fuerit examinata. Quam tamē rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cùm & nomen & figura *Lyncis* cōtrouersa magis sint, quam vllius alterius maculosarum bestiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, sed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quasi Luchsam à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & Lyncis & Lupi ceruarij nomen, non idem passim apud scriptores animal designare videtur.

Cur nostrū hoc animal non sit Leo.

An possimus Lyncē esse, asserere.

Res & nomen Lyncis plurimum controuersa.

Vt à *Lyncis* nomine auspicemur, hoc ter apud Aristot. quando ex professo de animalibus agit, bis nēpe 2. & semel 5 *de Hist. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Græcō est, *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal sit, nō ideò claret, cùm de hoc Aristot. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerso vrinam reddat*, hoc est, non fœmina solum (omnes enim bestiæ fœminæ hoc faciunt) sed mas etiam; quod & Leonem & Camelnm, ac Leporem assolere idem docet. Secundò, quod *auersi Lynces coeant*, hoc est admotis inter se clunibus, quod itidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat. Talum* enim proptie bisulca habent Aristotelis authoritate, multifida nō habent, excepta Lynce, quæ semitalum habet; & Leone, qui anfractuosum possidet & tortuosum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc solū colligimus, ex multifidorum genere animalium Lyncem esse, hoc est, pedes in digitos diuisos obtinere. Quid autem propriè *Talus* sit, alio in loco exponemus.

De nomine Lyncis.

Aristotelis loca.

Ab Aristotele ad Plinium nos transferamus, videamusque, si quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus. Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, *vulgò frequentes, & Sphingas fusco pilo, mammis in pectore geminis; Æthiopia generat, multaque alia monstra similia.* Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinæ sunt Lynces, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho Insula tradunt. Hoc cinere poto* (fortasse legendum, *propudia*) *præpudia* (alij legunt præputia) *virorum, eiusdem aspersu fœminarum libidines inhiberi. Item pruritus corporum, vrinas, stillicidia vesicæ. Itaque eam potius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & ingulorū dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertamur ad nostrum orbem; primùm cōmunia animaliū remedia, atq. eximia dicemus.*

Plinij loca de Lynce.

Ex huius loci vltimis, & principibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio Lyncē animal nō modo non fuisse Italicum, sed ne Europæū quidem. Quandoquidem supra in Æthiopia dixerat generari; nunc alterius quàm nostri orbis (Europam puto intelligit) facit, Africanum insinuans, minimeque in Italia natum.

Plinio Lynces in Aethiopia nascuntur.

Ouidio Lynces sũt Indicæ.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynces his versibus Indicas facit:

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho.
E quibus, vt memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

De Vrina Lyncum in lapidẽ cõcreta.

Plinius certè Lyncum humorem, seu vrinam, glaciari in gemmas carbunculis similes, *Lyncurium* vocatas, lib. 8. cap. 38. scripserat, sed qua id in regione aut mundi parte fieret, non addiderat. Hic ipse lib. 37. cap. 2. fabularum de Succini generatione authores adducens, inter alia hæc habet: *Demostratus Lyncurion id vocat* (nempe Succinum) *& fieri ex vrina Lyncum bestiarum, è maribus fuluum & igneum, è feminis languidius atque candidum. Alij dixere Langurium, & esse in Italia bestias Langurias. Zenothemis Langas vocat easdem, & circa Padum ijs vitam affirmat.* Quod si, vt non nemo autumat, *Langæ* & *Languriæ*, cum Lyncibus idem sunt, erunt & in Italia Lynces ex Plinij si minus, aliorum tamen, consensu. Huc etiam facit Virgilij locus Ecclogæ 5. In qua (vt Seruius existimat) Iulij Cæsaris mors sub Daphnidis nomine deploratur.

Ex Virgilio & Cõmentatoribus ipsius aliqua de Lyncibus.

Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montesque feri, siluæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere Tigres
Instituit.

Hoc, ait Seruius, *propriè ad Cæsarem pertinet, quem constat primùm Sacra Liberi Patris transtulisse Romam.* Et recentior Virgilij Commentator, eodem loco, *Mancinellus: Lynces*, inquit, *& Tigres currum Bacchi trahunt, vt & Statius scribit. Sed videntur Baccho assignari, teste Probo, vt per earum colorem, in vino varias esse hominum mentes intelligamus: vel, vt per eas sæuitia demonstretur, quod quidem poti infinitam excedant crudelitatem.* Ex quo rursum loco colligo Baccho Indis celebri, bestias Indicas Pantheras, Tigres, Lynces sacras fuisse.

Octauam porrò his verbis Ecclogam incipit.

Pastorum Musam Damonis, & Alphesiboei
Immemor herbarum, quos est mirata iuuenca
Certantes, quorum stupefactæ carmine Lynces.
Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Vbi Poëta, vt Seruius explicat, quando non solum Iuuencas suauitate carminis ductas, vt mansueta animalia, à pascuis abstinuisse; sed feras admodùm etiam, quales *Lynces* sunt, & sensus expertia flumina obstupuisse, fingit, vim carminis horum pastorum insinuare voluit. Primo Aeneidos etiam Venus Aenææ filio & Achati in siluis, Venatricis sub habitu, ignaris,

Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes.

Occurrit, hisque alloquitur verbis:

- - *Heus, inquit iuuenes monstrate, mearum*
Vidistis siquam hic errantem forte sororum
Succinctam pharetrà, & maculosæ tegmine Lyncis,
Aut spumantis Apri cursum clamore prementem?

Vbi Seruius iterùm: *Lyncus Rex Scythiæ fuit, qui missum à Cerere Triptolemum, vt hominibus frumenta monstraret, susceptum hospitio, vt in se gloria tanta migraret,*

interi-

interimere cogitauit; ob quam rem irata Ceres eum conuertit in Lyncem feram, varij coloris, vt ipse varia mentis extiterat. Hæc fabulosa vt vt sint, aliquam tamen semper veritatis vmbram includunt, quam hic signari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum esse. Scio *Ascensium* hanc loci huius explicationem, quæ minime displicet, adducere, poëtam significare voluisse, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lyncum, quas interfecissent, ab his detractas trophæi quasi loco circumtulisse; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Insidijs cursúque feras agitare volupe est.

Veruntamen, vt peregrinum & exoticum hoc animal esse veterum testimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuisse, vt monstri loco haberetur, vel ex Galeno 6. *de Administratione Anatom.* cap. 1. discimus. Suadet is siquidem, si quis se Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, vt accipiat Simias, si hæ desint, Cynocephalos, & *Lynces*, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque discreta digitos fuerint. Adducor etiam vt credam, ipsum non rarò Galenum Lynces secuisse. Nam 11. *de vsu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, neruosos, imbecilles habent musculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & neruosissimi sunt, sed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lyncum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere quàm hominem, maiorem quàm equum & asinum. *Cur autem,* inquit, *maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Asinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter vtraque animalium aliorum fuit; antea diximus, cùm ostenderemus ijs animalibus nihil opus esse; vt prona cibum ore sumerent; quibus autem manus essent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs, quibus verò hæ non essent, vt Equis; ea & collum maius, ob idque ipsam maxillam etiam habere maiorem.*

Lyncem vt ex Galeno discimus, nō potuisse esse rarū adeò inuētu animal.

Quales maxillas Lynces habeant.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lyncem ex multifidis esse, quod Aristoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Græcia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuisse, quod Romam attinet, videtur forsan hoc Plinius laudato iam sæpiùs loco lib. 8. cap. 21. voluisse dicere, quando scripsit *Lyncas vulgò frequentes in Æthiopia generari*, quæ tamen verba: *vulgò frequentes*, non nihil ambigua sunt, cùm nesciatur an illhic vbi Plinius degeret, an in ipsa Aethiopia vulgaria essent. Magis tamen in illam sententiam inclino; cùm ea quæ alibi rara, Romæ, ciuium potentiâ & industria vulgaria essent. Galeni enim temporibus, qui sub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: vt modò diximus. Et sanè quod ad huiusmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam spectat, vel vnicum insolentissimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat, qui vna in cæna *Sexcenta Struthionum capita, ex quibus cerebella tantum assumerentur*, conuiuis proposuit. Phœnicem etiam se appositurum pollicitus: vt nihil Romanis *ἄπορον* tanquam orbis ac Naturæ Dominis, iactare pro fastu videretur. Et quoniam supra iam diximus, Lyncem à plerisque hodie Nationibus *Lupum Ceruarium* appellari, videndum por-

Ex Aristotele discitur Lyncē esse multifidam.

Lamprid. in Heliog.

De Lupo ceruario Plinij præsertim loca adducũtur. rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fecerint, & idem planè animal, quod Lynx est, esse crediderint.

Ludouicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infeliciter omnino, Idiomate traduxit, vbicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarij* (*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Italicus Plinij interpres notatur. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cùm Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, sic diuerso etiam sermone pertractet.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceu ex eodem genere (vt sibi persuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompei Magni harena spectatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surrepere aiunt, digressumque quærere alium.* Plinio Lynx & Lupus ceruarius non idem sunt animal. Et lib. 11. cap. 37. *Insatiabilia*, inquit, *animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt Lupis Ceruarijs, & inter aues, Mergis*. Et quandoquidem Plinius dicit, Lupum Ceruarium illum Pompei magni ex Gallia fuisse allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius mentionem fecerat, verum non sub Lupi Ceruarij, sed *Chai* aut *Raphij* appellatione his verbis: Chai & Raphij nomina. *Pompei magni primum Ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis*. Vbi obiter hoc noto: Italicum Plinij interpretem iterum lapsum fuisse, cùm hoc animal *Chaum* dictum, *Galli raphium* appellatum scripserit; cùm dicere debuisset, *Gallos* hoc *Raphiũ* vocasse.

Cur Lynx Plinio non sit Lupus ceruarius. Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipsius *Lupus Ceruarius*, non tam quòd hic Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoscat (poterat enim, dicet quispiam, ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc si fuisset, Plinius non tacuisset:) quàm quòd nominibus discrepent; & hic semel tantum in Ludis Pompeianis visus, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voracitate memorabilis, illa à videndi acumine celebris extiterit. In ijsdem Pompei ludis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Aethiopia allata, quorum pedes posteriores pedibus humanis, priores manibus fuerunt similes. Quod animal postea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod si *Lupus Ceruarius* id ipsum natale solum agnosceret, non Gallia, cuius inquilinus saltem fuisset, sed Aethiopia, hoc in loco nominari quoque debuisset.

An ab Aristotele igitur, quid Lupi Ceruarij sint, discemus? Hic lib. 9. cap. 44. *Histor. Anim.* de *Thoïbus* loquitur, quos Gaza Lupos Ceruarios vertit. An Thoes Aristotelis sint Lupi ceruarij. Hæc sunt præceptoris verba à Gaza Latinè reddita: *Thöes igitur*, quos Lupos Ceruarios diximus, inquit Gaza, *hominem diligunt, & neque offendunt neque metuunt valde; pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco sint Ceruarij (seu Thöes) & Leones. Optimi Ceruarij qui minores sunt; genera huius alij duo, alij tria statuunt; plura ijs esse non videntur; Sed vt piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstateue trahunt, atque æstate nudi, hyeme hirti redduntur*. Gazæ lapsus. Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non videntur*, sufficiebat dicere, *plura non videntur*, cùm reuerà nec sint diuersa genera, nisi quodlibet accidens statim speciem distinguere putaueris, qualia sunt pilosum, & depile esse.

Hic singulariter ego animaduertendum censeo, cùm dicitur *Thöes cum Leone pu-*

ne pugnare ferox & generosum aliquod animal insinuari, quod ex genere Luporum esse videtur, cùm *quia pilum*, quod etiam in prouerbio est, *non animum mutat*; & propterea plura esse genera videntur; videntur inquam, at non sunt, vt iam dictum, cùm solo pilo & colore varient: tum quia idem Aristoteles lib. 3. cap. vltimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cùm inquit: *Quin etiam Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia similia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thôem non posse esse illud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim suo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem concessit intestinum, quod in Lupis quibus Thoës interiora omnia similia possident, minimè verum esse supra in Lupi Historia demonstrauimus. Nisi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs separatisque nexum, intestinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipso verissimum est. At non istud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina intestinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, sed continuitatem habent, & sola crassitie ac tenuitate siue, vt Medici loquuntur, substantiæ modo, distinguuntur, suntque simul sumpta longissima & anfractuosa, non recto tramite (vt Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem descendentia.

Thos videtur esse ex genere Luporum.

Thoëm nô esse Lupũ ceruarium ex intestinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus est? quando ipsum Iudicem, Plinium inquam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoïbus Aristot. habet, probe in suos retulit Commentarios lib. 8. cap. 34. *Nam Thöes*, inquit, *Luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza ausus est, Thöem Lupi ceruarij nomine extulit, sed *Thoïs* nomen Græcum relinquit, quale apud Aristotelem reperitur, quod alioquin Plinio insolens est, cùm alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinam quasi vocem fingat. Quin lib. 10. cap. 74. *de illis, quæ inter se conueniunt & dissident, animalibus: Dissident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxima*, nempe animalia. Quid autem propriè sint *Thoës*, non huc pertinet explicare, satis nobis est nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere.

Ex Plinio ipso deducitur Thoës nô esse Lupos ceruarios.

In his itaque angustijs constitutus, Iulium Cæsarem Scalig. consilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. sua 210. aduersus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam subtilitatem, quæ cuiuis è triuio obuiam se præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quòd Luporum sint auiditate, & *Ceruarios*, quòd Oppianus scribat, eos maximè Ceruis insidiari: cæterùm maculis inter se differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Sed id, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo versatur; an nostræ nempe Lynces sint Antiquorum vel Lynces, vel Lupi ceruarij, hoc tacet, & nos sub cultro relinquit.

Iul. Cæs. Scalig. nihil subtile pro hac lite affert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib. 2. cap. 47. Commentariorum suorum *in Histor. Animal.* Aristotelis hæc verba explicans. *At verò vtraque dentata maxillâ vnicum ventriculum habent, vt Homo, Sus, Canis, Vrsus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viscera Lupo similia obtinent*. Debemus inquam, hoc Scaligero

Scaliger Thoëm Aristotelis etiam Thoëm, & bene vocat.

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, vt Gaza facit, ſubſtituerit. Explicatio eius hæc ſequitur: *Ariſtoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Hiſtoria noſtra ſatis ſcriptum eſt, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lyncem ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram oſtendit nobis, cùm tamen ſpectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quaſi alind animal; Græca voce appellat & alibi eiuſdem libri, & decimo.*

Modo sui oblitus Lupi ceruarij appellat.

Sed ridiculum mehercle, quod tam ſubito ſuiipſius Scaliger oblitus, eodem vaſto ſuo volumine lib. Hiſt. Anim. cap. 35. prout ipſe ea diuidit, particulam hanc explicans: ϗ οἱ θῶες δὲ ὁμοίως ὀχεύονται τοῖς κυσὶ. *Lupi Ceruarij* (inquit ipſe in tranſlatione) *implentur coïtu & Canes.* Pro *Thoës* non, vt prius, verbo verbum reddidit, ſed ipſum, quem reprehenderat tamen, Gazam ſecutus, *Lupos ceruarios* interpretari, contra ſuammetipſius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipſius: *Alibi docuimus*, inquit, *quare Lupi, cùm tamen nihil Lupi præter auiditatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hoſtes acerrimi Lynces ſunt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus eſſe ait. At videtur neque Lupos ceruarios, neque Thoas, neque Lynces, niſi ex aliorum fide, nouiſſe.*

Ab Ariſtotele & Plinio ad alios tranſitur.

Cùm Ariſtotelis igitur & Plinij (quantumuis hi Anteſignani noſtri ſint,) authoritatibus nihil hactenus effectum ſit, inferiores æquum eſt ſcriptores conſulamus, & Solinum inter hos primùm cap. 7. qui *Lynces* inter Luporum genus reponit. Prima igitur in claſſe Lupos reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc eſt naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, vt ait, amatorius perexiguus reperiatur, quem ſpontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, niſi viuo detrahatur, ſtulte creditur. Secundo ſuccedit loco, *Ceruarius Lupus*, qui hoc ſingulare obtinet, vt poſt longa etiam ieiunia carnes mandens, ſi reſpiciat, obliuiſcatur præſentis copiæ, & quæſitum eat aliam, quam reliquerat, ſatietatem. Tertiò *in hoc genere animalium*, inquit, *numerantur & Lynces, quarum vrinas coïre in duritiem lapidis fatentur pretioſi.* Erant igitur teſte Solino Lynces in genere Luporum, in quo & ceruarij ſunt: ſed cum his non ijdem erunt, ſed ſuæ propriæ ſpeciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, Lupos ceruarios & *Lynces* idem animal eſſe. Fuerit tamen hæc authoritas in cauſa, vt iuniores Scriptores Lynces etiam Lupos ceruarios vocare voluerint.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solino Lynx & Lupus ceruarius non idem animal.

Aelianus de Lyncibus nihil habet.

Ælianus Lyncum non meminit: *Petrus* tamen *Gillius* huius interpres ex *Oppiano*, ſed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, ſeu *Pantherarum* generis, cùm inquit: *Pardalium duplex eſt genus, alia enim Lynces nuncupatæ, paruæ quidem contra Lepores comparantur, aliæ maiores in ceruos atque Oryges facilè inſiliunt; eiuſmodi ambo corporis figura ſimiles ſunt, & ſimiliter vtriſque oculi ſuauiter fulgent. Facies vtriſque alacris perlucet, paruum vtriuſque caput. Solus color diſsimilis. Minores quidem rubro, maiores verò croceo ſulphureoque flore diſtinguntur.* Quæ omnia vera eſſe videntur ex mente poetæ Oppiani, præterquam quod Lynces Pardalium ſpecies facit. Sunt enim animalia ſui generis, & cum Pardalibus ſiue Pantheris nihil magis habent ſimilitudinis, quàm cum plurimis alijs differentiſſi-

Gillius Oppianum non bene citat.

mis,

mis, pellem præbet maculoſam. *Albertus* Magnus præter ea, quæ de Thoe ſcripta ſunt, nihil ſingulare affert. Et *Iſidorus* illa, quæ Lupo Ceruario conuenire diximus. *Lynx dictus eſt,* inquit, *quia in Luporum genere numeratur, beſtia maculis in tergo diſtincta vt Pardus, & ſimilis Lupo.* Data hic operâ etiam illa huc inſeram, quæ in libro *Horti ſanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc ſunt: *Lynx adeò perſpicaces oculos habet, vt ſubtilitate viſus etiam ſolida corpora penetret. Conſtat enim, quòd oculus in humido ſitus eſt, iuxta Philoſophum. Tria verò ſunt in aqua, ſcilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perſpicuitas, & hanc vltimam communicant cum natura cæleſti. Lynx habet linguam ſerpentis ſimilem, ſed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: vngues habet grandes, vnicum fœtum facit, & vrina eius in gemmam dureſcit.* Ex qua deſcriptione liquet, quàm miſerè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipſas. Quod & hoc in loco vſuuenit, cum *Lynci* ſerpentis lingua tribuitur, quæ Iyngi auiculæ & non Lynci quadrupedi à Natura conceſſa fuit. Eſt autem Iynx, ſi Bellonio aſſentimur, ex *Picorum* genere, & Aldrouando *Torquilla* vocatur: lingua huic longa eſt inſigni cuſpide præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velociſſimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorſus modo, emiſſa inſtar ſagittæ prælonga lingua muſcam transfigere Chamæleonem vidi, vti ſuo loco dicam. Iam ſimilem velle ſibi in Lynce quadrupede linguam imaginari, hoc potius ſomniare, quàm philoſophari eſſet.

Liber de Natura rerum quæ dicat.

Iynx & Lynx confunduntur.

Iyngis Auis lingua ſerpentina.

Quid igitur? Lyncem in rerum Naturę Vniuerſitate nullā reperiri, ſed *Sphingis* inſtar, *Gryphis, Pegaſi, Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimeræ* à poëtis fictā, ab otioſis hominibus pictam beſtiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, ſed cum *Ariſtophane* νεφελοκοκκυγίαν, aut cum *Thoma Moro Vtopiam* pro patria aſſignabimus? Vel in ſolo mentis Intellectu, inſtar Entium rationis, vt Scholaſtici loquuntur, exiſtentiam obtinere credemus?

An Lynx pro mera Chimęra ſit habenda.

O quàm optarē ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non vt his ad Lunam eueherer, ſed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute ſuffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quâ, vt *Menippus* in *Luna* orbe conſtitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra ſunt, dignouit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* inſtar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceos* poſtmodum mutuando *oculos*, in cætero qui mihi reſtat Animalium labore, perſpicax magis fiam, vereque *LYNCEVS*. Sapiēter certò, *Plutarchus* opuſculo *de Iſide & Oriſide* omnia bona à DEO petenda eſſe monet, ſed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri DEVS ipſā poſſit auguſtius. *Cætera enim*, inquit, *DEVS hominibus quidem, quorum ſunt indigi, donat. Hanc poſſidet ipſe peculiarem, eaque vtitur.* Et quid ni?

Optantur Aquilę oculi ad Lyncem reperiendam.

Veritas apud ſolū DEVM, qui ipſa eſt veritas.

- - - - - - - *DEVS omnia nouit,*

Quæ ſunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem DEVS ipſa eſt *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbram quandam poſſidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu ſagittarij ad ſcopum collimamus, at ſæpiùs aberramus. Id, ſiquando mihi euenire contige-

contigerit, minimè perturbor, cùm & illos *qui doctrina sua nobis præluxerunt, adeoque Duces nostri, sed non domini* vt Seneca ait, *fuerunt*, tale quid sæpius passos nemo Philosophantium ignoret.

Etymon Lyncis.

Cùm igitur nomina sint vmbræ rerum, & sæpe vocis Etymon habeat nescio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à plerisque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuisse: videntur enim *Lynx* & λύκος, idest *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, sed etiam *Thiervvolf* appellant, hoc est animalium quadrupedũ præsertim, *Lupum* ac deuoratorem; vt *Lucium* etiam *piscium Lupum*, seu vastatorem, nominamus; quòd in ijs stragem non leuem facere soleat. Volunt aliqui etiam λύκος, hoc est Lupum, ἀπὸ τῆς λύκης id est à luce, vt in Lupi historia me explicasse memini, dictũ: quod Etymon, cui conuenientiùs quæso quàm Lynci, animalium omnium perspicacissimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita est facile, non in animalibus modò, sed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obscurè descriptis, vt in plerisque quid voluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* spectata Generis Nobilitate & Doctrina conspicuus iam triginta ferme annis desudauit, eoque ingenij sui acumine processit, vt genuinæ *Theophrasti* ac *Dioscoridis* insistens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, speciei, loco, ac nitori suo non modò restituerit, sed plurimas insuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Columna pluribus veterum plantis vitã restituit: plurimas nouas prodidit.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, commodissimè *Lyncis* nomine insigniri posse censeo. Præditum enim omnes fatentur oculis splendentibus, & igneo quodam fulgore coruscis, cum longissimè dissitam prædam oculis viuam speculetur, non Vulturũ more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem se accingit, Leporibus, Dorcadibus, ac Ceruulis insilit; nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum est, si vtraque ex proprietate & *Lynx* ob Visus præstantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem sit dictum.

LYNX NOSTRA.

Lupus ceruarius Lyncis nomen optimè meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è viuis expressas Icones obtineo. Quarum prima ad Illustriss. & Excellentiss. *Principem Cæsium Florentiã*: Altera ab Illustrissimo *Ioanne Casimiro Comite de Erbach*, ex Serenissimi Saxoniæ Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* è Carinthia ad me transmissa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium symmetria satis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ staturæ, vt ex membrorum proportione colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuscam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui simul albicabat) raris ac fuscis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nucum putamina viridia aquæ incocta exprimere solent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedesque omnes albebant, maculis vniuersæ pelli interspersis nigricantibus. Tertia *Gratiensis* minor ceteris apparebat, pellem sortita subrufam splendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albentia habebat, punctulis vndique tam in capite quam dorso plurimis non nigris illis; sed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum coloremque, nuper

Icones tres diuersæ Lyncis seu Lupi ceruarij dicti.

Florẽtina.

Saxonica.

Grazensis.

apud

apud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum detractas, sanguine adhuc sicco suffusas & maxillæ inferioris superiorisque dentibus etiam inhærentibus, conspexi; quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, visis pellibus, & diligenti Lyncis descriptione quæ in *Theriotropheio Silesiaco* extat, conijcere possum, *Lynx* siue *Lupus Ceruarius* noster, animal est acerrimi morsus, quod dentes insinuant, qui Leonini sunt, vt postea probabo. Est oblongum satis, sed cruribus breuibus, quod integræ detractæ pelles monstrant, & Icones præseferunt. Pellis plerunque est albicans, ex fuluo purpurascens, sed maculis oculorum instar variata, vt plurimum nigricantibus. Hic tamen color, vt Italicis ferme semper est communis Lyncibus, sic in alijs variat. Nec mirum est idem animal in Australibus, occidentalibus, Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum differre, vnde Asiaticarũ Lyncum pelles, nostras quoque pilorũ pulchritudine, vbertate, longitudine, & maculis plurimùm superare animaduerti. Descriptio nostræ Lyncis. Diuersorũ locorũ animalia colore variant.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipsi attribuunt: Capite apprimè Felem repręsentat, atrocitate nequaquam formidabili. Auriculæ curtæ sunt, curuæque, & signo quodam proprio Lyncem ab alijs omnibus quadrupedibus separantes: suntque apices illi villosi, conferti, instar holoserici nigri splendentes, molles & venusti ex summitatibus auricularum enati, ac sursum trium forsan digitorum transuersorum longitudine elati, & acuminati. Linguam ego non vidi, quam spinosam & aculeis refertam referunt, & ferme limæ similem esse, quod obseruantia dignum censeo, & in Felibus etiam cernitur. Dentes ipse numeraui tres ex vtraque parte tam superioris, quàm inferioris maxillæ molares, serratim se se recipientes. Duos saltem prælongos Caninos in vtraque maxilla, & incisores sex vtrobique intra duos illos Caninos comprehensos. Oculi. Aures quid singulare habent. Lingua. Dentes.

Acutissimos etiam huius animalis lustraui vngues, ex cinereo albicantes duros & recuruos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in posterioribus. Caudam habet valde breuem; sex forsitan transuersorum digitorum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna scrutati sunt, patellam osseam oblongam amygdali figura in posteriore flexura inesse, anteriori verò deesse; in huius vicem subire ossiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Has ego patellas itidem reperio in meo Felis sceleto (Feli autem iam dixi putare me similem Lyncem esse) in cruribus nempe posterioribus forma Cordis ossicula, quorum acutior pars sursum, latior deorsum vergit; in anterioribus autem cruribus ossicula nulla inuenio. Vngues. Cauda. Crura.

Ventriculum quoque amplissimum ac rotundum Lyncibus asserunt: quod credi facilè potest, cùm voracissimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando repererunt Venatores Porcellorum ferorum, & Leporum carnes, quas pellibus ac ossibus tantum confractis deuorarant Lynces. Hæ (vt dixi) non raro inuadunt Ceruulos & Capreas, sæpissimè Lepores & Porcellos siluestres, aiuntque (quod etiam suo Lupo Ceruario Plinius attribuit) his intestina minus tortuosa & anfractuosa esse: ob id animalia hæc vora- Ventriculus. Cibus Lyncum.

ciora, quod ingesta citius transeant, meritò haberi.

Mores Lyncis.

Astutia.

Rapacitas.

Vngues aliquibus aduersus Epilepticos laudantur.

Vt vno dicam verbo, hæc bestia agilis est valde, & in longum saltus suos extendit: Rapax vt Lupus, sed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecudibus pariter insidians, in quos ex arboribus, quarum vmbris furtim latitat, prætereuntes desilit, adiuuante maximo oculorum acumine: quo cæteris animantibus præcellit. Asseruerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germanos Lyncum Vngues haberi, & auro inclusos à pueris aduersus Epilepticos insultus gestari: Verùm, vt certum huius rei experimentum non habeo, ita qui vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Pelles Lyncum orientalium cariores.

Carnes Lyncum & Felium in cibis reprobantur.

Pelles harum sunt magni pretij etiam apud Magnates, si præcipuè orientalibus sint Lyncibus detractæ, nostrates enim nō illam habent speciem, & Luxus ostentationem. Carnes non eduntur, nisi ab ijs forsan, quibus Felium carnes arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes vt non probo, ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam gustu inter delicias habent. Axungiam conuulsis luxatisque conuenire articulis, haud improbabile est.

Olaus magnus nostras pro Lyncibus recipit.

Olaus magnus, vt in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre est, Lyncem vulgatam nostram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoscit. Et quoniam præter illa, quæ iam attuli, alias quasdam Lyncum proprietates insinuat, eius hic verba recitare volui: *Lynces in septentrionalibus siluis non adeò frequentes generantur vt Lupi, licet impares haud sint in auiditate prædarum. Natura igitur Lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi silueslrium catorum frequemior aut suauior est, quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchrioribus maculis prædita satis carò venduntur, præsertim in asperrima hyeme prædata, tunc enim in virtute & colore sunt aptiores, vti æstate viliores, imò deteriores.*

Quid ad Aristotelis & Plinij prius allata loca dicendum.

Ad Plinium.

Ad Aristotelem.

Nec ideò succensendum veteribus si lapsi sunt, ait Quintilianus.

Sed quid ad Aristotelis interim & Plinij, grauissimorum Scriptorum authoritates respōdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquā opinionis certitudinem, aut ex obscuris aliquam sententiæ lucē eruemus? Plinium tamen quod attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Aristotele *de Animalibus* excerpsit, ipse autem Aristoteles in multis idem fecit, & obscurissima (quod & nos non rarò facere solemus) sicco pede transiuit, notissima verò, ne tempus inutiliter tereret, largiore descriptione declarare renuit; veluti si quis hodie nec lactucam, nec Muscas, aut Mures, longiore verborum serie depingere dignaretur. Atque hinc factum est, vt quæ vetustas tacuit, temporis progressio *dias in luminis auras* eruerit. Nec tamen veteribus subitò est succensendum, si quando ipsis, quod humanum est, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magistri probis ac modestis Ingenijs semper ante oculos habendum: *Neque id statim legenti persuasum sit*, inquit, *omnia quæ magni authores dixerint, vtique esse perfecta, nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Modestè & circumspecto iudicio de tantis viris pronunciandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quæ non intelligunt.*

Optimè sanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini sui ingenij indul-

indulgentes in rebus sæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc est, dum singulis pene cum syllabis commorantur, nullum calumniãdi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus disertè sic improbat: *Omissa rerum (qui nerui sunt in causis) diligentia, quodam inani circa voces studio senescunt*. Si igitur rei studiosus res præ manibus ipsas habeat, consultius longè faciet, si verba rebus aptet, quàm si extrinsecus res alias arcessat, quibus hæc verba conueniant. Notantur recẽtiores quidã Critici.

Nos interea Lyncem nostram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, si vel ab Aristotele minùs exactè descripta fuerit, vel ei de natali solo cõtrouersia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus, quæ in Lynce quoque laudãtur, vidẽdi acumine & voracitate. Nec nouum est Aethiopicum animal posse simul & Europæũ esse, cùm plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe nascantur. Ex Galeno profectò docuimus, non fuisse adeò rarum in Italia & Græcia Lyncem; vt monstri loco haberetur. Et quid, si forsan Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certè non sunt adeò in hac mundi parte frequentes, nisi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud Rhætos. Et forsan quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopica non parum discrepans, cum & ego duas Germanicas iam suprà notatas ab eodem colore, differentes sufficienter ostenderim: Lynx nostra meretur hoc nomen. Lynx Galeni tẽpore videtur frequens fuisse.

Hic alias poteram, & plures subnectere causas,

Quibus *Lupum ceruarium* nostrum veram *Lyncem* esse, astruerem: quamuis supra propositis, ex Plinio præsertim, dubijs respondere, qui rem ipsam fortassis minus bene intellexit, non adeò de nihilo sit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, &, si licet, arbitrario etiam iure componere, auctoritate maximè, & sententia Illustris viri *Ioannis Bouar de Baliz Liberi Baronis* quæ in Gesnerianis descriptionibus Animalium exstat. Vbi idem Baro monet Lyncem Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminerit, multùm à nostro Lupo ceruario differre. *Qui noster cùm sit maximus*, inquit, *vix attingit mediocrem Lupum magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atque ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum Luxorum, qui in Moschouia, Lituania, Russia, Polonia, Hungariaq; Germania capiuntur, rari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: Scotia tamen & Suecia mittit omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso, quàm ventre, alijsque membris pleni; nec sunt adeò villosi & delicati, vti nostrates; cùm habeant pilos asperos, setosos & breues. Insuper nostrorum maculæ sunt rotundæ: istorum verò triangulares & similes folio vocato Kleblat, hoc est Trifolio.* Respondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs concessa est optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrident, virũ se præstet ac meliora reponat; quæ tantùm abest, vt aspernaturi simus; vt grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando absolutis tricis tandẽ concludẽdum est, in quà animantiũ classe Lyncem ego collocandam existimem; more meo atque instituto id deinceps explicabo. *Lyncem* plerique *Lupum Ceruarium esse*, & in *Luporum* genere reponendã audacter pronũciant & credunt. Ego tamen cũ *Lupo Lyncem* non magis congenerem statuo, quam cũ Cane Felem. Vt enim superius cũ Cane Lupũ coniunxi, In qua animalium classe Lynx sit ponenda.

Dentes mõstrant in quo genere animalium Lynx sit collocãda. sic cum Fele nunc Lyncem. Congeneres, quin etiam animalibus hisce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium situs, numerus, figura inducunt, quod Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Est tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare possemus.

Dentes Felis. Felis itaque, cuius exactum valde sceleton habeo, tam in superiore, quàm inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, superiores inferioribus paulò longiores: hoc ipsum apparet in Lynce nostra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium vltimorum Caluarias politissimè à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adseruo, non meas quidem, sed proprias Philippus de Liano insignis Pictor Romanus. *Philippi de Liano*, è prima classe Pictoris non modo Romæ, sed & alibi ac præcipuè in Aula olim Serenissimi Magni Ducis Hetruriæ Cosmi Secũdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd nostra omnia animalium sceleta, doctissima pridem manu delineauerit, & in ære expressa naturalium rerum studiosis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes Dẽtes Leonis Lyncis & Tigris. sunt, sex incisores reperiuntur; eiusdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum sex dentium series paritatem habet, superior verò duos Caninis viciniores paulò longiores & crassiores ostendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quod superius & in Lupo demonstratum.

Quod verò tam visu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc est, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex incisoribus, Caninos quodam modo æmulantibus, sunt omnino per longum fissi, & in duas æquales partes diuisi, vti linea diuisoria manifestè ostendit. Hoc idem, sed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè vero in duobus illis superioribus incisorijs, obseruatur.

Post Caninos ac incisores, molares veniunt, quorum tres, tam suprà, quàm infrà, in vtraque maxilla & latere existunt, qui simul numerati ad duodecim Molares quomodo se habeant. pertingunt. In superiori maxilla tam Tigris quàm Leonis vltimus molaris maximus est omnium, tribus eminentijs ac veluti cuspidibus conspicuus; secundus & is tribus eminentijs insignis, sed multò minor succedit; demum versus dentem Caninum est adeò paruus molaris, vt vix vnam ex minimis illis cuspidibus æquet. His correspondent tres inferni, quorum vltimus non tribus, at duabus tantum cuspidibus, sed fortibus planè, videtur, socio superiori suo multò minor. Secundus eiusdem cum socio superno magnitudinis & figuræ. Tertius suo compari longè maior, tribus & ipse eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores sua mole æquant superiores. Mirum est quam solida candidaque substantia, quam reciproca aptaque insertione dentes hi superiores & inferiores serratim se se excipiant, vt imaginari sibi facile quiuis possit, nihil esse in animalium corpore siue cartilagines, siue ossa sint etiam, quod Leonum, Tigrium ac Lyncum morsus effugiat. Quæ de *Leone* iam dixi, ad Quomodo Felis dẽtes ab alijs differant. Vnguem ita omnia in *Tigre* videre licet & *Lupo Ceruario*. *Felis* tamen aliquo modo variat, Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos vero tantùm in superiore dentes molares, sed adeò magnos obtinet, vt tribus

inferioribus æquales censeri possint :

In Caluarijs porrò horum animalium non eadem prorsus est proportio. Frontis ossa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas sita, plana sunt omnino & depressa. Syncipitis ossa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ insidens; quæ omnia suturis affabrè distinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, sed curuo & gibbo, ad ossa syncipitis, tramite ascendit; cùm totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum sit. Cætera persequi nimis tædiosum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in posteriores distributis.

Caluariæ etiam in his animalibus variant.

Vngues horum animalium conueniūt proportione quadam.

Cùm itaque in capitis structura, præsertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè classem, quam Luporum, iustiùs reposuero. Nam si secundum internorum saltem viscerum similitudinem congenera sociare volueris, compones seiunctissima, segregabis coniunctissima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec situ nec figura multum discrepant; non ideò tamen eiusdem hæc sunt siue generis proximi, siue speciei bestiæ: manifestissimam enim in dentibus differentiam demonstrabunt, si capitis horum anatomen probè excusseris.

Lynces non ad Lupos, sed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt.

Vnde conuenientia & differētia animalium deducenda.

Est & hic ex occasione, Galeni de dentibus Leonis doctrina sub incudem reuocanda. Is enim 11. *de Vsu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. ***Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes sunt comparati, ne id quidem possunt reperire*** (illi scilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Asclepiades, aduersus quos Galenus disputat) ***cur motus temerarij opus sit habendum. Quod si Ouis & Leonis dentes vnquam vidisti, discrimen vt arbitror, agnouisti: verùm quod Caprarum dentes ouium dentibus sint similes, Pardaleon verò & Canum Leoninis, quo pacto id non est admirandum?*** Hactenus Galenus, qui Pardalium siue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, similes facit. Si ad figuram, non ad numerum potius similitudinem referat, bene dicit: si hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapacissimum ac fortissimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cùm sæpè triginta duos acquirat, mansuetum animal & sociabile, Leonem tamen, voracissimum & ferocissimum, in hoc superat; Ex quo discas velim, non dentium numero, sed maxillarum & musculorum temporalium robore mandendi valorem æstimandum esse.

Galeni doctrina de dentibus Leonis examinatur.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & moram exprobrantem. Posset quidem mihi iure quispiam succensere, nisi hoc me purgaret; Lynci nempe adeò me deditum esse, vt huius ferè solius gratia, totum hoc scriptionis opus & onus in me susceperim. Lynci profectò non minimū debetur, quòd *Liber* hic *Mexicanorum medicamentorū*, veluti alter Dioscorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studiosissimæ huic Lynceorum à

Lynci non parum debetur quod nouus & vtilissimus hic liber de plātis Mexicanis lucē videat.

sæpè laudato Principe *Friderico Cæsio* institutæ Academiæ & Côsessui iam dudũ adiunctus,& hoc vnum cum socijs annitor,vt Lyncis instar animalis perspicacissimi,non præmeferam quidem plus alijs sapere & videre; sed conatum omnem adhibere,vt si quid forsan tot sæculorum doctissimos viros, vel temporis iniuriâ,vel experimenti inopiâ impeditos prætcrijt; vel nimia de superiorũ hominum auctoritate,côcepta opinio credulos magis reddidit, ego saltem alijs indicium faciam,& ad Veri nucleum facilius eruendum,detectis & reiectis corticibus,aditum liberis hominibus,& nullo sectæ alicuius Philosophicæ præiudicio addictis,parem.

Quando Lynx(siue nostra,siue Antiquorũ tandem ea sit)clarissima & acutissima videndi acie præditum animal,huic LYNCEORVM *Academia* nomẽ dederit;illa inquã,à qua perspicacissimus is siderũ speculator & subterraneorũ detector *Lynceus*,& côplures alij nomẽ mutuũ cęperũt.Hoc enim *Academici Lyncei* solũ satagunt, vt non tã corporis,quàm mẽtis oculis eò progrediãtur, vt in Physicis præsertim ac Mathematicis studijs nô plus,sed meliùs quid scire possint.

Qui olim oculorum acie plurimum valuerunt.

Nescio tamen an fabulis annumerem,an Veteres reuera credidisse mihi persuadeã,quod Plutarchus *libello aduersus Stoïcos* memorat, *Lynceum* illũ oculorum acie Quercus & saxa penetrasse. Et Plinius, *Strabonem* quendã nomine ex Promôtorio Siciliæ Lilybęo exeuntis è portu Carthaginis classis,nauium numerum vidisse,& dixisse. Qui & de *Callicrate* habet,quod ex ebore formicas tã paruas fecerit,vt earum partes à cæteris discerni nô possent.De *Myrmecide* quoque,qui ex eadem materia quadrigam fabricarit,quam ala Muscæ integeret. Ego quousq. *Telescopio* suo *Galilæus Galilei Lynceus* in nouis astris reperiendis penetrauerit, Elegia quadam mea olim cecini,quam hoc conclusi epiphonemate.

O audax factum, penetrasse adamantina cæli
Mœnia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Quæ verò *Microscopium* præstare possit partim dixi,partim iã dicturus sum. Veruntamen hæc omnia oculorum adiumenta dici possunt. Habemus tamẽ & nos *Germani* nostros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignã, ita fide pene carentem hic narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Ioannis Caroli Schad a Mittelbibrach* antiquæ nobilitatis & priscę fidei ac virtutis viri, Serenissimo Electori Palatino Duci Bauariæ Maximiliano, post Cęsarẽ Patrię cômunis Germaniæ nostrę Patri, à Côsilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quodã *Myrmecide Osvvaldo Nerlingero Sueuo* Torni artifice,ea artis miracula narrauit, quę cùm ego audiui(vt verũ fatear)inter credendi temeritatẽ,& explodẽdi negãdiq. pudorem medius planè hæsi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent tandem,quod videbant. Monstrauit is nobis granum piperis, magnitudine sua paruulum vix Pisum adæquans, innixum pediculo, & clausum operculo artificiosè ex ebore laboratis. Erat autem poculi instar ipsum quoque granum subtilissimo ferro ad tornum excauatum. Et hoc vna ex parte mensæ stabat. Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum seu scyphulorum ex ebore itidem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad formam inquam calicum. Superior enim pars lata & caua, pes similiter latiusculus, pars inter hæc posita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculorum

Historia ferè incredibilis, verissima tamen de visus acumine in quodam Germano.

Osvvaldus Nerlinger Tornator artificiosissimus.

Granũ piperis Torno excauatũ recipit mille sexcẽtos alios caliculos ex ebore Torno laboratos.

rum meo *Microſcopio* ſuppoſui, illi nempe tubo optico, qui res minimas, quaſi maximæ eſſent, apparere mentitur. Et quilibet horum ſcyphulorum ſub craſſitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro eſt mediocris ſtaturæ, nobis viſus fuit. Conſumpſimus duas integras numerando horas, donec ad mille ad ducētos caliculos perueniſſemus, quos omnes ad vnum grano iſti piperis excauato indidimus, nec cauitatem illam impleuimus, quæ proquadringentis alijs ſuffecit quos idem *Dominus Schad* poſtmodū cōmodè immiſit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo ſcilicet orbe Apes eiuſdem cum ouibus noſtratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, & quanta, inquam, ibi aluearia eſſe debebunt? Eiuſdem, reſpondit fabulator, molis cum noſtris. At quì, inquam ego, egredi & ingredi Apes tantæ poterunt? Hanc ait ille, curam ipſis relinquo. Hoc ipſum nunc aliquis mihi forſan obiecerit diſquirens, quomodò mille ſexcenti caliculi, quorum quilibet minimi digiti articulum ſub microſcopio æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint. Verùm hìc hallucinatio viſus dubitationem excuſat. Nam reuera tam minuti ſunt hi ſcyphuli, vt aciem noſtram ferè effugiant; magiſtri verò & artificis illius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legitimam ſuam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum ſingulorum auro etiam obduxerit. Confecit & aliud ſimile è grano piperis pocillum, pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, ſeu ſimiles caliculos ex puriſſimo auro ad tornum politos, non mille quidem, ſed trecentos; auri enim materia, non ſimiliter vt eboris artificioſæ manui & inſtrumentis obedit: quod ipſum Sereniſſ. Elector & Dux Bauariæ in Pinacotheca ſua, cum alijs Naturæ & artis theſauris, cuſtodit. Crediderim hinc facile, noſtrum *Microſcopium* rem ſibi ſubiectam pluſquam triginta mille vicibus, in triplici illa corporum dimenſione, multiplicare, & oculo noſtro ſpectandam exponere. Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc excauato fuerat, ſimul iuncta æquabunt illam, quæ oculo noſtro, ex minimo atq. vnico caliculo ſuppoſito illi *Microſcopio*, apparet. Hunc ergo *popularem* noſtrum *Tornatorem* non *Myrmecidæ* & *Callicrati* parem modò, ſed longe præferendum, & dignum planè cuius nomen immortali famæ conſignetur. exiſtimo.

Aliud granū piperis, quo trecenti caliculi ex puro auro tornati claudebantur.

Microſcopium multiplicat rē obiectam tricies millies.

Germanus Tornator ſuperat Callicratem & Myrmeciden.

Et quoniam curioſum lectorem ſum nactus, non metuo, nè mihi ſuccenſeat, ſi rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobiliſſimo viro *Ioanne Carolo Schad* obſeruaui, hic in Medicorum ſaltem gratiam receſeam. Agit hic ætatis ſuæ annum iam ſexageſimum & ſeptimū; iſque ad annum ætatis ſexageſimum quintum vini abſtemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cū voluptate, nec cum nauſea, bibit. Conſuetum huic eſt, vt integris ſæpe octo aut decem diebus, à potu omni abſtineat. Hoc mirum magis, cùm ante annos quinq. iterū Romam veniſſet, & medio Septēbris *Monachium* ab VRBE proficiſceretur, quò ad finem tandē Octobris peruenit, toto ipſum exacto ſeſquimenſe, nūquam omnino bibiſſe, nec ſitim quidem vnquā paſſum fuiſſe. Hoc autē ego fructibus, qui eo anni tēpore frequentes ſunt, & quibus ipſe mirè delectatur, plurimùm eſitatis tribuo. Et, à vino etſi toto vitæ ſuæ curriculo ferè abhorruit, abſtinuitque; tam rubicunda tamen eſt facie, & ſanguine ita florido vegetus, vt ad

In Nobili viro rara quędā Naturæ dona.

annũ vſque ætatis ſexagemũ quintum, bis in anno, autumno ſcilicet ac vere ſemel à vena baſilica dextra, ſemel à ſiniſtra, ſanguinem ſibi extrahi curauerit; id quod nunc quoque facere aſſolet, verùm ſemel tantum in anno, & ad vnius libræ ferme ſemper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita ſunt & explorata, quod duobus hiſce poſtremis annis ipſi medicinam facio.

In America nullæ ſunt Lynces ſeu Lupi ceruarij.

At neque *Lyncem* ſiue Antiquorum, ſiue Recentiorum eſſe expreſſum hic animal, ſole clarius eſt. Tùm quia enarratis, quæ in *Lynce* iam deſcripta fuerunt, ſignis & proprietatibus haudquaquam reſpondet; tum quia in *America F. Gregorius* huiuſmodi *Lynces* ſiue *Lupos ceruarios* (quorum ipſi, vt varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commõſtraui) minimè reperiri, mihi prorſus affirmauit.

Animal de quo iã tractamus, eſt Catus Pardus Americanus.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum eſt*, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura ſequenda ſunt, aliquid certi promittere*. Ego tamen non eſſe aliud animal certus ſum, quam illud quod communiter nos *Catum Pardum* appellare ſolemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum ſilueſtrem ferumuè intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentiſſimus; ſed corpore prorſus maiorem, & pelle differentem maculis item quamplurimis nigricantibus conſperſâ, quem & *Pardum* ac *Leopardum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem ſuo quoque Hiſpani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & eſt ex griſeo, fuſco ruffoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibuſque maculis diſtinctus apparet. Ea magnitudo plerunque ipſi eſt, vt altitudine duos ſuperet palmos, longitudine quatuor attingat, & rarò excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribuſque diſtinguitur, quod pilum non hirtum, ſed mollem ac lanoſum, noſtrarum inſtar Felium ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrinque apertas, brumæ tempore inſerendis ac confouendis manibus aptas (*manichotti* vocant Itali) quæ pretio ſuo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam aſcendunt; quod colore minùs grato non adeò probentur.

Magnitudo maioris ſed non maximi Canis.

Pili lanoſi.

Non ea eſt crudelitate qua Tigres, Leones & Pãtheræ.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non rarò viſitur, apprimè conuenit. *F. Gregorius* noſter *de Bolinar* ait, non illa eſſe crudelitate, qua *Tigres*, *Leones*, & *Pantheræ* ſunt *Americanæ*: nec maiores beſtias aggredi, ſed minores tantum; arbores etiam confeſtim aſcendere; magnis ibi alitibus inſidiari, imò ad villas & ruſticorum tuguria accedere, Vulpiumque inſtar gallinas ſuffurari. A lædendis verò hominibus, niſi incitatum, abſtinere: quos maximè potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in ſiluis reperitur, & Cati, vt domeſtici quoquomodò effigiem, ita Felinos mores aliquatenus videtur imitari.

Homines timet potius, quam offendit.

Leopardi Africani.

Inuenio in *Ioannis Leonis* nona *deſcriptionis Africæ* parte. *Leopardos* in *Barbariæ* ſiluis reperiri, & eſſe beſtias fortes ac crudeles (ſic enim Africani quoque Leones ferocitate Americanos ſuperant) homini tamen nequaquam nocere, niſi contingat (& rarius quidem) hunc aliquo anguſto loco beſtiæ obuium fieri, vbi ei non poſſit de loco cedere; aut ſi illam prouocet, aliamuè illi moleſtiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod noſtræ quoque Feles factitant, inſiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere il-

lis

lis possunt. Armentis vix damnum vllum inferunt, acerrimi tamen Canum hostes habentur. Fatetur in Itinerario suo *Iof. Barbarus Venetus*, se in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Mediæ* Metropoli, nunc *Tauris* dicta, *Leonzam* catena vinctam à magistro suo ad spectaculum ductam vidisse, animal Leænæ simile, sed pilo purpureo, virgis nigris transuersim distincto, capite similiter rubro, maculis nigris albisque variegato, ventre albo, cauda Leoni simili, ferocia non vulgari: ita, vt cùm in eius præsentia *Leo* comparuisset, in hanc quin *Felis* instar alacri saltu prorumperet, à custode vix prohiberetur.

Leõza quale an mal.

Ex hac descriptione eam forsan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo sic dictam, Antiquorum Tigrem esse, cùm non *orbiculatis maculis*, sed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium esse diximus) *fascijs Leonza* dicta pingatur.

Videtur cũ veterũ Tigre conuenire.

Leonzas etiam *Aloysius Cadamustus* à *Leopardis* separat, quando à Regno *Senega*, apud Nigritas, reperiri ait *Leones, Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifestum est. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europæi Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera est*, & non *Tigris*. Et si Leonzæ, seu Onzæ, vel Vnciæ figuram in Gesnerianis descriptionibus intuemur, videtur etiam illud animal esse, quod iam *Catum Pardum* diximus, si verò descriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi exstat, legimus, diuersum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* esse *Lonzam*, quasi hoc vocabulum barbarum ex Lynce sit deriuatum. Ita omnia confusissima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio suo vsurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & sedulum posteros iuuandi studium, Lynceis vix aliud quicquam affirmati reliquerunt.

Pãthera vocatur Leõza ab Hispanis in America.

Videtur etiam ad *Catũ Pardum* posse reduci.

Alijs à Lynce videtur deriuari.

Huiusmodi Catum Pardum ante annos quindecim in *Cardinalis Casij Patrui* iam sæpè laudati *Principis Casij* Aula, eiusdem scil. *Principis* prope *Vaticanum* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inscriptionum & statuarum copia celeberrimo, conspexi magnitudine molossi Canis cauea minime inclusum, sed catenæ illigatum, quinimò non rarò eadem solutum cicurem adeò, vt prætereuntibus, ad ipsumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis esset conspersa) & facie Felibus nostris omnino simili. Ludouicus Cescharinus ætate & aspectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conspicuus, iudicio & longa medendi experientia præstans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, sæpe mihi narrauit, dum in Heri sui comitatu, Cardinalis scilicet *Sfortiæ*, Serenissimos *Medicæos* Principes non rarò in Venatione sequeretur, Leopardum, siue huiusmodi Catum Pardum vidisse adeò mansuetum effectum, vt eodẽ cum Magistro suo vel custode equo veheretur, qui cùm in siluis Capreolum aut Leporem obuium habuisset, demissum tribus maximis saltibus bestiam plerumque assecutum: vbi autem illa elapsa fuisset, perstitisse hunc, nec Canis instar vlterius progressum fuisse, sed ad equum ac dominum suum spe frustratum redire consueuisse.

Cati Pardi feritatem plerunque deponunt.

Ludouicus Ceschar inus celeberrimus Romæ Medicus.

Catus Pardus Venationi interuit.

De *Lyncurio* quin Corollarij loco aliquid addam, præterire minimè possum.

Lyncurij

Lyncurij itaque voce Theophrastus & Diocles gemmam adeò duram nobis descripserunt, vt exsculpi etiam possit. Apud Plinium *Demostratus* Succinum ita appellauit. *Lyncis Lapis* tertio est loco pharmacopolis omnibus hodie notissimus, qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios ostendit. Alij demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis vrina in terram defossa nascendi principium sumpsisse creduntur.

Andreas Cæsalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum esse, quem hodie fungiferum appellamus, cum Theophrastus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc Euax, vt ait Cæsalpinus, ex vrina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere scribit: valere contra dolorem stomachi, Icteritiam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e saxo, id est lapide Lyncurio siue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: præciditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi pars duratur in silicem, atque ita semper crescit lapis restibili facunditate, nec credidimus antequam domi natos ita manducaremus*. Idem Cæsalpinus plantarum lib. 3. cap. 45. *Fortè huiusmodi lapis*, inquit, *ex corticibus Populi fit aliquid conferente vrina Lyncis. Tradit enim Dioscorides corticem tam albæ, quam nigræ Populi, segetibus stercoratis inspersum fungos vtiles innocentesque toto anno ferre*.

Lyncurij lapidis vires.

De hoc quid mihi perspectum sit fungifero lapide, vel in Germanorum saltem meorum gratiam libenter edisseram. Eius generis tres mihi prægrandes donauit *Adamus Melfius*, ad Insigne *Pineæ Nucis aureæ* prope Pantheon Romæ Pharmacopœus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte sua præstat, non tam vulgo quã Romanis quamplurimis Principibus carissimus. Hos ego in Hortulo meo domestico ad semestre ferme spatium custodiui, terrę illosq; paucillo obruens. At, non nisi semel tantùm, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ingẽtes, spatiosos, ex luteolo rubicundos, odore gratissimo, quorum maximus palmari diametro erat. Hos, vt verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicitus euellere volui. Quare, vbi plurimis fungi isti diebus ibi perstitissent, in lignosam tandem substantiam transiere. Certior tamen sum factus, in cella vinaria collocatos, & superficie tenus terra opertas, aquâ interim tepida irroratos, toto anni tempore saluberrimos, & qui difficultati vrinæ succurrerent, fungos protulisse.

Fungi Lyncurij lapidis in lignũ abeũt.

Lælius Laurus Signinus celebris Romæ Iurisconsultus, Lyncuriorum siue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tusculano* agro initium sumit, ac versus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* præcipuè, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiusmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maximè loci, vbi arbores istæ confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Castaneæ; nullas tamen ibi Populos exstare asseuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioscoridis mentem quis, eos enatos forsitan suspicaretur. Nec Lynces ibi vnquam visas, quarum ex vrina lapidum illorum (si modò lapidum nomine sunt digni) generatio fieri potuisset.

Et quamuis *Euax*, non contemnendæ authoritatis Scriptor, dicat esse *Lapidem*

pidem

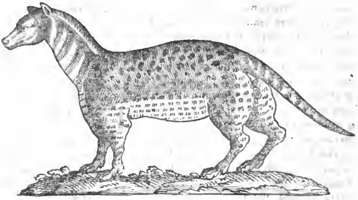
pidem, ex quo fungi dicti consurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fungo in *silicem* durari adstruxit; Pace tamen ipsorum nec siliceam nec lapideam hic duritiem animaduertere potui, sed terream quandam ligneamque substantiam, communem, vtrinsque tamen duritiem excedentem & tophi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum est substantia, & quæ manibus facilè teri possit, vbi præsertim extra terram aliquot septimanis adseruantur. Hoc etiam mihi viuuenit, cùm prædictos tres Lyncurios *Germano* cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque musco ac tefræ paucillæ inuolutos in capsa lignea transmisissem, post bimestre itineris spatium eo delatos, præter terram friabilem & infæcundam massam, aliud nihil ostendisse. Tophacea durities in his pediculis fungorum.

Posset itaque non nemo facilè credere, Lyncurios nihil aliud, quàm putrefactas arborum radices, terris obseptas esse: ex veterum enim arborum truncis non raro fungos surgere videmus. Atqui hoc si esset, accidere nonnunquam posset, vt is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua saltem in parte non putrefactæ hæreret, cùm ex viuæ arboris etiam trunco quotidie fungi nascantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando frusta è terra fuerunt egesta, vt vnũ Equo onerando suffecerit, absque vlla radicis vel substantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, raro longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ separatæ quoque ab arborum radicibus dissitæ, nec adeò profundæ delitescant. Lyncurij etiam in maxima mole reperiuntur.

Et vt semel dicam, videtur fungorum seminium eorundem, in certa sua terra latere, quæ eosdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratufsoli* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, vbiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & rostro latentia eruunt. Sic vbi Lyncuriorum periti indagatores eiusmodi è terra surrectos fungos aduertunt, fossione facili Lyncurium subditum reperiunt, extrahunt, & aliò distrahunt. Fieri itaque ego autumo, vt vbi fungifera illa terra vnum atque alterum extruserit fungum, qui euulsus non fuerit, radiculas eiusdem terræ hæsisse, & in lignosam quandam substantiam cum ipsa sua terra coaluisse, quæ multiplicata ad maxima etiam frusta deuenire æquè potuerit, atque in minima sæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus fauere, cùm inquit, *Pediculi pars duratur in Silicem*, duratur, inquam, sed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, sed in lignosum quid. Habere autem fungos suas quoque radiculas nullum est dubium, quamuis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum sit in natura plantali fungus, vt pro solo folio æstimari debeat. Seminium fungorum.

Verùm de fungis ego plura non addam, hos exactè satis in Rarioribus Exoticisque suis *Clusius* descripsit. Longè tamen his exactiora tam in Historia, quàm Theorice & Physiologia expectamus, ex Libris *de imperfectis Plantis* Illustrissimi & Excellentissimi Principis Cæsij, propediem lucem visuris.

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ALIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam descriptis conuenientiam habere videtur, si maculas spectes. Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis sese corporis membris offerunt. Caput imprimis non crassum, sed tenue, & acutum habet, vt rostrum Caninum potiùs, quàm Felinum esse iudicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum, albicant. Ceterùm subcinericij coloris est caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longiùs, quàm in Tigre aut Cato Pardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriusculis & albicantibus fasciolis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valde distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & oualibus ordinatim, secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita vt superiores, dorso quippe viciniores, sint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo sint ventre sensim euanescant. Caudam gerit alternis similiter, vt in collo dictum, fasciolis nigrescentibus ac cinericijs distinctam, ac satis longam. Sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulua: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

SCHOLIA EIVSDEM.

Animal Zibethicum à F. Gregorio describitur.

Libet hic à *F. Gregorij* nostri *de Boliuar* veridica non minus; quàm curiosa Animalis huius Zibethici historia auspicari, quam ex Hispanico idiomate totidem hic verbis latinis efferam.

In quibus locis reperiatur in India Orientali.

Hoc animal inquit ipse, nascitur in multis Indiæ orientalis atque occidentalis partibus, cuiusmodi in Orientali sunt prouinciæ *Bengala, Ceilan, Sumatra, Iaua maior & minor, Malipur* ac plures aliæ.

In Noua Hispania.

In *Noua Hispania* verò sunt prouinciæ de *Quatemala, Campege, Nicaragua, de Vera Cruce, Florida* & magna illa *Insula Sancti Dominici* aut *Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa* & aliæ.

In Regno Peruano.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay, Tucaman, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Tungas, Andes, Chiachiapoias; Quizos, Timana, Nouo Regno* & in omnibus prouincijs magno flumini *Maragnone* confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in *Brasilia* vbi mercatura vel Cambium Zibethi siue Algaliæ exercitatur.

In Brasilia.

In Guinea.

Magna horum abundantia quoque est in *Guinea*, in prouincijs nimirum *de Loango, Congo, Manicongo*, circa flumina *Angolæ*, vsque ad *Cafres* & finem *Bonæ spei*, maximè autem in grandissimis & extentissimis montibus qui ibi prostant quos *fragosas Cuspides* appellare solent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de *Torea*, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas extat, quæ tali modo acquiritur & præparatur.

Quomodo Zibeth colligatur.

In hisce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia, Nigritæ siue Mori illi perquirũt veteres arborum aridosque truncos, & vbi aliquas maculas magnas easq. oleosas obseruauerint, eò se conferunt, & globosam quandam materiam truncis iisdem adhærescentẽ, nuculas aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue & oleosum remouent, mundioribus vasis infundunt, vsuique reseruant. Atque hæc est omnium optima ac purissima Algalia.

Quomodo sincerũ ab adulterato dignoscatur.

Iam si cui dubitandi animus esset, legitimumne an adulteratum id Zibethum esset, quod empturus est, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & statim quod heterogeneum & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatabit.

Vbi humor hic in animali reperiatur.

Hæ autem pilæ siue globuli Zibethici arborum truncis adhærent; quoniam à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus ad emunctoria, vt vocant Medici, prorumpat & sudoris instar sub axillis præcipuè, & loculis intra clunes sitis colligatur, non procul à genitali membro.

Quomodo Zibeth in cicuribus colligatur.

Alius colligendi Algaliam modus talis est. Ex huiusmodi Animalibus aliquo modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adseruentur, cum enim humore hoc quasi oneratæ molestantur, tunc velociter per caueam ambulant, donec ferme sudor ipsis prorumpat. Tum enim auriculario, siue minimo quodam cochleari loculos emundant, humorem illum abstergunt & collectam

Algaliam

Algaliam in vasa appropriata reponunt.

Exigua huius animalis cum Felibus similitudo.

Habet hoc animal exiguam cum Felibus nostris, si corpus saltem spectes similitudinem, quibus tamen multo maius est. Altitudo ad tres palmos & longitudo ad sex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem breuia omnia. Vngues quoque obtusos breuesque.

Corporis quæ sit proportio.

Pellem obtinet cineritij coloris cum maculis tam rotundis, quàm longioribus tæniarum instar, sed coloris obscurioris ita, vt è reliquo totius corporis colore maximè eluceant.

Pellis quali colore prædita.

Pili pectoris ac ventris albescunt magis, sed non tot maculis consperguntur.

Mãmillas sex habet.

Est hæc bestia Cholerica multum, ac inquieta. Sex habet mammillas vnitas ac minutas & totidem fœtus, mammillarum nempe pares numero edit.

Vbi habitet.

Enutrit suos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi sibi suisque filijs tutam stationem esse putat, quamuis sæpè capiatur cum filijs, domique facilè educetur.

Victus quais ipsi.

Vorax est & ex aliorum animalium rapina viuit, auium præsertim; quarum captura gaudet, cum velocissimi sit cursus. Temperaturæ est calidissimæ.

Tẽperatura. Et remedia ex hac.

Pellis ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectionibus: Ventriculum præcipuè roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur & quotidie gestetur.

Quidã huius carnibus victitant.

Nigri illi *Guineæ*, & *Brasilienses* barbari, huius quoque animalis carnibus vescuntur, vtcunque sit pessimi odoris, & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximum stimulum affirmant. Naturalium rerum Professores alias quamplurimas Animalis huius proprietates norunt, quarum ego minus curiosus indagator fui. Hæc ille.

Hucusque F. Gregorius qui tenacissimæ est memoriæ.

Miror profectò *F. Gregorij* nostri summam in Animalium perquisitione industriam & tenacissimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Iuro tibi mi Lector, hæc omnia quę hactenus ipsius ab ore & scriptis hausi, & posthac dicturus sum plura rarioraque, absque vllius ipsum ope libri memoriter descripsisse & per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora etiam plura afferat) tantùm contraxisse.

An Veteres hoc animal nouerint.

Meretur sanè hoc animal, vt non minus diligenti, quàm in præcedentibus factum est, examine, Veterum de hoc thesauri, si quid modò de tam odorifero ipsis animali inoluit, excutiantur.

Putant aliqui Pãtheram Veterũ esse hoc animal.

Admirabilem quandam odoris suauitatem olet Pardalis, inquit Ælianus 2. Hist. An. cap. 22. *quam bene olendi præstantiam diuino munere donatam cùm sibi propriam planè tenet, tum verò cætera animalia hanc eius vim præclarè sentiunt.* Et longè ante Aristoteles in problematis quærit, cur sola Pardalis siue Panthera inter animalia benè oleat? Ex his, nisi fallor, locis aliqui, atque inter hos *Petrus Gillius* Æliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc nostrum Zibethicum animal Antiquorum Pantheram esse, cum alia huius apud Aristotelem ac Veteres reliquos memoria nulla exstet: & odoris quidem vnico argumento ducuntur.

Improbatur hęc opinio.

Sed enim haud certum est Antiquorum Pantheram gratum hominibus odorem, qualem nunc Zibethum spirat, præbuisse. Nam idem Aelianus hunc cęteris solummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab esca incitarentur,

rentur,

rentur, fuisse, his verbis eodem loco insinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Capræ sylueſtres, atque alia eiusmodi animalia quadam suauis odoris illecebra attrahuntur & proximè accedunt*. Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homines, si bile suffusos oculos habeant, omnia quæ vident flaua existimant, & si eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro varia cerebri & mammillarium processuum olfactus organorum dispositione, modò gratum odorem ceu fœtentem abominari, modò pessimum pro iucundissimo posse habere.

Homines pro varia organorũ sensus dispositione varie de obiectis iudicant.

Vidi fœminam, quæ adeò à Casei odore abhorrebat, vt si cultro saltem, quo Caseus incisus fuerat, improuidens panem sibi diuisisset, in Lipothymiam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Casei odore oblectabatur, vt absentem etiam, veluti præsens esset, olfacere continuò diceret, & quod mirum magis, auidissimè semel atque iterum eundem comederet. Ex viris etiam plurimos, non nisi putrido cloacam spirante ollari illo Caseo, quem alij ceu fimetum stomachabantur, vesci non aliter, ac si *Iouis cerebrum* appositum fuisset, & vidi & videndo nauseam concepi. Poterit itaque bestijs etiam aliquid in Panthera, quod nobis fœtet, bene olere.

Quæ Caseum fœminæ abhorrebat, grauida mire appetebat.

Aristoteles profectò lib. 9. de Hist. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit, *sese abscondentem venari dicunt; propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat*. Vbi quidem Aristoteles bestias ceteras Pantheræ odore capi, at non ideò iucundum hunc esse hominibus, affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimeti fœtore, ceu suaui quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, suum aduersus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius hæc sunt: *Panthera cum venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo Leones etiam intereunt, stercus hominis quærit, eo enim ipso iuuatur; quocirca venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans in se efferenda immoritur.*

Pantheræ odor bestijs tantũ gratus,

Panthera fœtori humani stercoris inhiat.

Et licet ipsa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem (quod obijcere quis mihi posset) omnia ferme nobis ingrata sint, probabile tamen existimo DEVM ipsis animalibus medicamenta quoque sub specie quadam iucunditatis proponere voluisse, ad quæ naturali appetitu, illecebrà veluti ducta, non aliter ac nos ad pabulum, ferrentur. Neque enim ego ipsa bruta hoc intellectus discursu vti existimo, quod nempe velint etiam eligere medicamentum sua natura ingratum quidem, modò gratissimam sanitatem summum ipsis bonnm recuperare valeat. Veluti & nos sæpè hoc medio amarissimo, medicamento inquam, ceu quid dulcissimum esset, vtimur: quia finis, propter quem assumitur, hoc est ipsa sanitas (sine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum amores sordent) dulcis & iucunda existit.

Bestiæ iucunditatis specie ad sua medicamenta feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Aristotelis locum Iul. Cæs. Scaliger explicans, *Mirum verò*, dicit, *Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nempe) *deuorare, prudentia remedium nosse, nocumentum non præuidere*! Duplex ipsi re-

ſponſum oppono. Primum, animalia bruta inſitis quibuſdam, vt Scholæ loquuntur, ſpeciebus tam venena quàm auxilia ſua cognoſcere, vt fugit Agna Lupum,& pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conſpexerat. Attamen hæc æquè vt nos decipi poſſe, quis dubitabit? Si quis enim voraciſsimo Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in puluere carnibus inſpergat mandenda, an non eodem prorſus modo fallentur, vt nos? quibus aliquando incautis per fraudem,loco ſalis aut Sacchari, *Arſenici* puluis in cibis offertur, aut per inaduertentiam & bona fide præbetur: vt contigiſſe memini erranti Seplaſiarij puero,qui loco farinæ ex oryza confectæ magnam *Arſenici* pulurizati copiam dedit, quod & cum lacte ceteriſque aromatibus coctum plurimos,qui ex pulmento hoc eſitauerant, è vita ſuſtulit; alios antidotorum ope, vix tandem ſemiuiuos, reliquit. Certus ſum vaccas, vt alias taceam beſtias, quamplurimas venenoſas herbas, ne olfactu quidem dignari, ſi ſolæ ipſis offerantur, incautas tamen ſæpe eas cum reliquis herbis, vti & *Bubreſtim* eſitare, vndè adeò inflantur, vt niſi faſcijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Iul. Cæſ. Scaliger.

Reſpondetur Scaligero miranti Pantheram herbas vorare.

Primò.

Incautæ beſtiæ æquè à venenis vt nos ipſi decipi poſſunt.

Secundum reſponſum tale eſto: Non abſurdum videri, carniuoram beſtiam herbis quoque ſubindè victitare, id quod ſupra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Auguſti menſis tempore eius nobis frequens eſt, pulpâ ſeu carnibus adeò afficiuntur, tam auidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac ſi animalium veræ carnes aut piſces eſſent. Domeſtica in Canibus ac ſuibus exempla quoque habemus varij cibi voracitatis.Iucundum certè ſpectaculum ſæpe mihi præbuerunt tria diuerſorum generum animalia,quæ domi olim meæ alebam;*Felis* ſatis magna, *Cuniculus*,& *Sturnus*.Hæc prandentibus nobis diligenter præſto erant,& quoſcunque è menſa ipſis cibos proijciebamus,gnauiter ore excipiebant. Vnanimes quinimò ex vna eademq. patina comedebant. *Cuniculus* tamen timidiſsimum animalculum creditum,reliqua duo morſu non rarò abigebat. Vt vel hinc diſcas, diuerſum cibum vt eadem animalia,ita eundem diuerſa ſumere. Plurima huiuſmodi omniuora animalia Græcis dicta παμφάγα tam aquatilia,quam terreſtria, cap.32. libro doctiſſimo ſuo *de continentia, vel de ſanitate tuenda* recenſet *Marſilius Cagnatus* Medicus Romanus,quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, poſtmodum collega,quà in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quà in curandis ægrotis noſtris ſæpiſſimè vſus fui.

Secundò reſpondetur.

Marſilius Cagnatus erudiriſſ. Romanus Medicus fuit.

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non eſſe Zibethicum noſtrum animal ſiue *Algaliam*, cum corporis totius figura, capitis cumprimis maximè reclamet, an *Petro Bellonio* aſſentiemur, qui Antiquorum *Hyænam* potius ſubſtituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. ſuarum obſeruationum, ait ſe Alexandriæ *Ciuettam*, hoc eſt animal Zibethum fundens vidiſſe ita cicur redditum, vt cum hominibus colludens, naſum illis, aures ac labra ſine morſu prehenderet; quod ab ineunte ætate humano lacte enutritum fuiſſet. Hoc autem Antiquorum Hyænam eſſe. Non dubito quicquam feritatem ſuam eiuſmodi beſtias deponere ſolere, quod in Lupa quoque vidimus, ſed humano id lacti attribui debuiſſe aſſenſum vix præbeo. Niſi

Cum Panthera non ſit Zibethicũ animal an ſit Hyæna veterũ?

An lacte humano paſta bruta manſueſcãt?

Lupinos

Lupinos confestim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Caim Abelum* fratrem, optimo *Eua* primæ Matris nostræ lacte altus, occidit. Et catelli sæpius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in ferino suo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua quædam cum hominibus conuersandi assuetudo mitigare. Memini mihi à *Francisco Stelluto Lynceo* Fabrianensi viro, vt ob animi candorem omnibus est carissimus, ita ob Matheseos sciētiam tam *Clauio, Valerio,* & *Magino* olim amicissimus, quàm à *Galilæo* nunc æstimatissimus, oculato teste narratum fuisse, cum Serenissimi *Ducis Parmensis* Bestiarius Leoni maximo Diaria præberet, & manibus ioculari ipsum palpo demulceret, ausum etiam fuisse caput suum Leonis rictui inserere, quod ludibundus Leo leniter dentibus arrodebat, nec vllam ipsi noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipsum stupens pauensque conspexisset, globo plumbeo Leonem quam celerrimè traijci & interfici iussit. Ne iteratis vicibus tentaturæ idem bestiæ, non iocandi, sed laniandi subiret dira libido. Et Bellonius quidem certò sibi persuadet, vt dixi, si cum veterum descriptione, quam *Hyænæ* assignant, *Ciuetta* (vt ipse hanc bestiam Zibethicam nominat) conferatur, prorsus vnum idemque animal esse. *Franciscus Stellutus Lynceus Vir ob animi candorem & Mathesin æstimatissimus.*

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Aristotelem ipsi maximè suffragari censere quis poterit. Hic enim de Hist. Anim. lib. 6. cap. 32. de Hyæna agens, Lupi colorem ipsi tribuit, qui etiam in nostro est animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum meatum, alium adhuc assignat loculum Aristoteles non peruium, qualis quidem omnino in *Ciuetta* conspicitur, ex quo odoramentum Zibeth dictum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Aristoteles, tam in masculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica bestia eodem prorsus modo se habet. Atqui hæc non sicco sunt pede transeunda. Aristotelis enim testimonio Hyæna habet iubam per totum dorsum, quæ Algaliæ nostræ deest. Vnde locum hunc paulò supra Aristotelis laudatum Scaliger declarans. *Iubam habet Hyæna quemadmodum Equus,* ait, *sed seta duriore. Iubam autem in fronte tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorso Hyæna.* Quæ ex 8. de Hist. Animal. cap. 5. didicerat. *Bellonius confutatur Hyænam putans esse Zibethicā bestiam.* *Ad Aristotelis dicta contraria opinioni Bellonij. Primò.*

Est & aliud huic aduersum opinioni, non parui momenti argumentum. Cum enim Antiquis persuasum fuisset, promiscuum esse in eodem animali sexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde Ouidius quoque 15. Metamorph. inquit - - - - - - *& quæ sit fæmina tergo* *Secundò.*

Passa marem, nunc esse marem miretur Hyænam.

Aristoteles eos confutat, & vtrumque separatim sexum dari in Hyæna, vereq fæminas ac mares esse, asserit. Deceptionis hanc causam assignans, quod ex tribus illis foraminibus vnū perpetuo imperuiū sit, nec intra corpus, (quod in pudendis fieri tamen solet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare quā in fęmina sub cauda statim collocat, sub hoc excrementorū exitū, sub quo genitale. Quæ Iul. Cæs. Scalig. Cōment. suo in hunc locū, optimè vidit & egregiè *Cur putetur Hyæna mas & fœmina esse.*

explicauit, à situ argumentum capiens, meatum seu rimam illam imperuiam non posse esse pudendum, siue matricem, esset enim supra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipsiusmet verba ibi leguntur: *Est igitur inutilis meatus ille fœminæ naturæ facie, tum quia est imperuius: tum à situ. Quomodo enim matrix supra rectum intestinum sub dorso esset, si meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum est?* Ingenuè satis hæc, verùm quæ minimè concordant cùm ijs pauculis, quæ de Hyæna aduersus Cardanum scribit Exercitatione. 217. particula septima. *Negat*, inquit, *Aristoteles in masculo* (Hyæna) *eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, peruiam introrsum esse*. Dicere debuisset, *quæ supra excrementorum exitum est*, si Aristotelis mentem declarare, nec sibiipsi contradicere voluisset. Sed labi humanum est, quod mihi, si aliquoties vsuuenerit in hoc scripto, vt culpam libens fatebor, ita non illibenter castigationem recipiam, vt posteri meo errore etiam melius sapere, & aliquid discere valeant.

Scaliger modò dextrè explicat Aristotelem de Hyæna. Modò sinistrè.

Atque his ita positis concessisque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim bestia inuerso quodammodò ordine rima hæc imperuia situm suum obtinet. In fæmina namque sub cauda immediatè excrementorum exitus, sub hoc rima, seu loculus Zibethi, & demum vulua conspicitur. In mare verò eundem primum sub cauda locum podex, post hunc rima & demum veretrum siue masculinum genitale situm habet. Cum in Hyæna vtroque in sexu, rima illa pudendum fæmineum mentiens imperuia illa statim sub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Aristotele, Plinio, Iulio, Solino, Alberto Magno* alijsque Scriptoribus de *Hyænæ* corporis constitutione moribusque afferuntur, quæ cum *Algalia* nostra commune nihil habent, quin potius aliqua monstro similiora & fabulis proximiora videntur. Quòd nempe spina ipsi dorsi adeò rigeat, vt collum continua vnitate flecti nequeat, nisi corpore toto circumacto, quod falsò etiam Leoni & Lupo Aristoteles attribuerat. Quòd voces item, singultus ac vomitus mentiatur humanos, vt tam homines quàm Canes fallat voretque. Quòd varietatem in oculis colorum omnimodam ostendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyænium* dictum illa potestate præditum (si credere fas est) vt, cuius hominis linguæ subditus fuerit, prædicet futura. Quòd animal ter ab hac lustratum amplius se mouere non possit. Quòd in Aethiopia cum Leæna coiens monstrum generet aliud *Crocuta* dictum, cui adhuc magis monstrosas affectiones affingunt. Quæ si vera essent, hactenus nobis innotuissent, cum Itali iam, Hispani, Germani, Galli, Lusitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuersum orbem, quà maritimis, quà terrestribus itineribus paragrarint, & plurima alijs ἀπείρατα putata publicarint.

Quomodo Hyæna à Zibetho animali differat.

Aliqua de Hyæna à veteribus allata fabulas sapiût.

Sed hìc ad secretiora Naturæ mysteria penetrandi lata patensque se via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim nescio quid reconditi sensus, hæc quæ ex Aristotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba subnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna stultè, magnoque errore narratur, Hyænam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac fæminæ, & Trochum seipsum inire;*

An inter animalia sint Hermaphrodita?

Hyænam

Hyænam inire & iniri annis alternis, sed visa est Hyæna mas & altera fæmina sui discrimine genitalis.

Quid Aristoteles per *Trochum* suum, quem nec describit exactius, nec alio in loco eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus plerisque ignoro: Sunt qui ipsum Melem animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa solertia præditũ scripsit, *vt in metu agitatum, sufflata cutis distentu ictus hominum & Canum morsus arceat*, quod nos hodie *Taßum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hos enim nonnulli vtroque sexu pollere crediderunt, & Zibethum siue Algaliam dicebat Cardanus *Meli* seu *Taxo*, quod ad caput præcipuè, similem esse. Sed hæ, meræ coniecturæ sunt; forsan enim Aristoteli nec *Meles* cognitus fuit, de Zibetho certè parum sciuisse videtur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit.

Ignoratur quid Trochus sit apud Aristotelem.

Aliqui putant Taxũ seu Melem esse.

Et hoc animal quidã Hermaphroditum credunt.

Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyænis inquit, vtramque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fæminas fieri, parere sine mare vulgus credit, Aristoteles negat.* Hic ego Aristotelem oscitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim vnquam negauit Aristoteles Hyænas sine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc docuisse voluit, nec vulgò hoc creditum fuisse. Hac enim ratione seipsam Hyæna inire debebat, nisi à vento (quod in alijs bestijs fieri posse aliqui somniarunt) forsan concepisset. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodori Heracleotæ scripserat. Hoc solum negauit, alternis annis, tanquam marem fæminas inire, & alternis à maribus ceu fæminam superueniri, hoc est non esse Hermaphroditas, non habere nempe vtrumque sexum; cum fæminæ æquè atque mares rimam quandam præter consueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret.

Plinius Aristotelem oscitanter legit.

Aristoteles explicatur.

Hermaphroditos tamen in rerum natura existere, vitæ reclamare, vt existimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Generat. Anim. Vtriusque sexus genitalia membra in animalibus esse posse, his verbis admisit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fæminæ; ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subindè delitescat, quoniam præter naturam est. Agnatum est enim modo abscessus, nam & abscessus assumunt aliquid nutrimenti, quamuis post geniti sint, & præter naturam.*

Aristoteles concedit Hermaphroditos.

Plinius similiter lib. 11. cap. 49. Hermaphroditos concessit etiam in quadrupedum genere. *Hermaphroditos ait, quadrupedum generi accidisse primùm Neronis principatu arbitror. Ostentabat certè Hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas, ceu planè visenda res esset; Principem terrarum insidere portentis.*

Plinius etiam concessit.

Ego quid in hoc portentorum genere, vt Plinianis dicam verbis, mihi vel visum vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea carissima, nimirum *Bamberga* Romam proficiscebar, hoc est Millesimo quingentesimo & nonagesimo octauo à Christi Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiusculum propendebat, ex quo vrinam quoque profundebat, vt masculus vestiebatur, *Iacobi* nomen in sacro Baptismate nactus.

Bambergæ Hermaphroditus visus ab Authore.

Romę puella à natiuitate credita, in puerum trasfit.

Ante annos triginta Sederite feliciss. recordationis *Clementis Papæ Octaui*, *Romana* puella mirabili Metamorphosi in masculum transformata fuit. Est autem hæc fidelissima rei transactæ historia, quam ab ore *Antonij Bolmisrij* peritissimi Pharmacopoei, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Romæ* habitantis, excepi, qui eodem ipso tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ Hermaphroditicæ habitabat.

Historia dictæ Metamorphoseos.

Possidebat hæc puella vtriusque sexus genitalia, verumtamen, cum mentula vix appareret, & testium rudimenta saltem aliqua adessent, ipsaque ex pudendo muliebri, quod sub masculino collocabatur, vrinam excerneret; ad ætatis suæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere muliebres edocta artes, fœmineo quoque habitu vestita incessit, donec repente vrina per biduum ipsi suppressa dolores cieret ingentes, de quibus apud matrem conquesta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum intus enatum reperit, quod profundendæ ex solito foramine vrinæ remoram fecit. Hoc vbi Chirurgo petito indicasset, & hic simul virile membrum longiusculum solito factum aduertisset, fomentis emollientibus adhibitis, illudque digitis sæpiuscule & leniter tractasset, effecit, vt maxima vrinæ copia per ipsum penem stupentibus omnibus profflueret. Quare superiorum iussu & imperio, primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem vbi probè totam exploratam habuerunt, posthac vestitu virili indui adolescentem iudicarunt. Hunc ego à viginti quinque annis noui, nam postremis his duobus annis, vt vir Cl. *Ludouicus Cesiharinus*, qui ipsi medicinam facit; nuperrimè adhuc mihi retulit, domi se continet, cum in eam crassitiem ac pinguedinē illi corporis moles excreuerit, vt vix se amplius mouere possit. Fuit autem fœminei semper habitus & complexionis pituitosæ, imberbis, quamuis altæ satis staturæ. Cælibem hactenus vitam duxit, neutro enim in sexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pudendi etiam muliebris vestigia labra vuluæ nimirū, & mascula vasa productiora. Artem Pharmaceuticen à Patre didicit, & nomine eodem, quod in sacro ipsi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non prætereunda hoc loco, & in hac ipsa qua viuimus Romana vrbe, Historia mihi visa fuit.

Aristotelis locus de quibusdā qui Hermaphroditi creduntur.

Dixerat Aristoteles *quibus gemina sunt pudenda, vnum ratum, alterum irritum esse*. At hic noster in neutro quicquam potest: An hunc non verè Hermaphroditum dicemus; sed talem, cuius prædicto capite circa finem Aristoteles meminit his verbis? *Pueris etiam quibusdam genitalis postremum, & meatus qua excrementum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quàm ob rem demissis clunibus mingunt, qui testibus paulò in partem superiorem retractis, videntur à longè simul & maris habere genitale & fæminæ.* Verùm vtrumque hic sexum reetè habuit, cum per vtriusque pudenda vrinam emiserit. Ast neque hoc verum Aristotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale saltem ratum, alterum verò irritum habere. Certorum enim mihi fide testimoniorum constat, fuisse egregia staturà & venusta facie iuuenem; qui modò gladium cingebat, modò colum tractabat & agere patique posset. Nisi Aristoteles intelligat, qui fœcundum virile profundit semen, concipere non posse: aut vice versa, quæ grauida sit,

An verùm sit in alterutro tantum Hermaphroditos sexu pollere.

gene-

generare in alia fœmina nequeat. Quod an verum sit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Aristotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meæ ante annos quatuordecim murem domesticum maiorem illum quem *Rattum* appellare solemus, viuus autem hic captus fuerat, ne ossa cōminuta sceleti confectioni obessent. Et ecce rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnans nouem musculos in vtero conclusos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica esset, viuos omnes, & in quibus cor manifestissimè pulsare videbamus. Erant huic omnia fœminam constituentia genitalia, & semen præparantia, conficientia, testes nempe, ac deferentia vascula cum sua matrice. Altera ex parte aderant similiter dicta omnia vasa semen facientia & iaculātia masculina, cum ipso veretro, testibus quoque ac vesiculis semine denso & optimè cōcocto onustis. Vidit & obseruauit mecum hæc omnia iam sæpè laudatus *Princeps Cæsius* noster, qui & Iconem statim à pictore confici, ego sceletum parari, iussimus, vtrunque adhuc domi meæ curiosorum voluptati asseruo, & singulis ostendo. Cum itaque Natura nihil moliri frustra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo sexu que potens fuerit, facere non possum, quin assensum præbeam.

Mus domesticus maior verus Hermaphroditus ab Authore vilus & adseruatus.

Iucunda & mira visu in hoc mure obseruata.

Vnico hìc & luculento, pace Lectoris mei curiosi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facilè nos in diiudicandis Hermaphroditis subinde falli possimus, si externa saltem membra intueamur, nec diligenti post mortem animalium sectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc est quinquennalibus Medicis illis Obseruationibus, quas in *Nosocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnus locus hic sumptibus educat, ita amore materno prorsus suscipit) susceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptismate, nomine etiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres sanguine suffusos tumores ostendebat, quorum medius erat productior & similitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore visuntur, gerebat. Sub hoc vuluæ putatæ labra, sed imperuio foramine conclusa latebant: Vnde an mas, an fœmina, an Hermaphroditus potius esset, exactius cognosci nō potuit. Plurima alia monstrosa in hoc cernebantur corpusculo, quæ alio loco, si quando DEVS otium, vires & suppetias dabit, vt post tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ saltem studiosis promam, exactissimè describam. Decimoquinto hic à natali suo die obijt: cum enim vesica careret, & anum clausum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reserato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatome à D. Angelo Colio Senensi & à me subiectus, in stuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores supra nominatos sanguine suffusos ex intestino Colo eo loci prolapso erupisse, computruisse, fæces indè profluxisse. Ad eundem locum vnus vreter desinebat, siquidem Vesica vt dictum, carebat, qui serum suum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & spermatica siue seminalia vasa indagaremus, masculina prorsus nulla reperire potuimus. Sed ecce mirabile dictu, duos intra ventrem conclusos offendimus

Docetur quā facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monstrosus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadaueꝛe repertū.

Nec mas nec fœmina nec Androgynos, sed duplex fuit fœmina.

vteros,

vteros, cum annexis vtrobique testiculis, sed vnico tantum testiculo vnico suo vtero adhærente ac vasis deferentibus semen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abscondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum suum producebat & vuluam dictam, (quæ visa quidem, sed haud penetrans iudicata) constituebat. Erat enim foramen, seu ductus ille adeò angustus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et sic, qui infans nec mas, nec fæmina, nec Hermaphroditus cognosci verè poterat, duplex fæmina fuisse inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legissem apud Clementem Alexandrinum eruditione variæ & morum sanctitate conspicuum Scriptorem, Pædagogiæ suæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere simul ambo pudenda masculi & fœminæ, quod nonnullos existimasse ait, Hermaphroditos prodigiosè narrantes, & hanc ex mare ac fæmina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere sub cauda quid simile quidem pudendo fœmineo, verum neutiquam in matricem desinens, quoniam Hyæna nimirum animal sit salacissimum, & in hoc foramine tam fœmina post conceptum, quando auersi sunt meatus à Natura ad concipiendum destinati; quàm masculus etiam, qui similiter agat & patiatur, suam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifestæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repugnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum scilicet animal, forsan hoc nobis tempore ignotum, vtcunque non desint, qui Lupum putent esse Africanum, quòd hic villosus sit maximè, & vespere, sub nocturno tēpore ambulet (quod quidem Hyænę proprium esse scribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm bos ipsum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum nostrum animal regrediamur.

Clemens Alexandrinus negabat dari Hermaphroditos.

Postquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal esse negauimus: videndum porrò, à quibus tandem scriptoribus primò id nobis innotuerit. Sed antequam hoc agam, facere non possum, quin de *Hyæna* exploratiora & iucunda quædam ex *Augerij Busbequij* Epistola prima, quam de Legatione sua Turcica scripsit, hic afferam.

Busbequius de Hyænis certiora quædam habet.

Hic igitur, cùm *Amasiam* proficisceretur, & *Ancyram* Galatię, Turcis *Angur* dictam, peruenisset, scribit ibi locorum plura Turcarum sepulchra ingentibus onerata saxis se offendisse, idque fieri duplici de causa. Prima vt si accusante Dæmone & defendente bono Genio vitæ anteactæ rationem redditurus sit mortuus, in eo sepulchro commodiorem sedendi & causæ suæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miseri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à bestiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus suis prospiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentissimè sepulchra suffodere, ad suas ossa speluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id Hyænas facilè inuestiri ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto. Describit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis testibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, sed nihilò breuiorem esse. Pellem habere

Hyænæ sepulchra suffodiunt.

Descriptio Hyænæ ex Busbequio Teste oculato.

Lupi

Lupi similem, nisi quòd pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Et (quod maximè hic notandum censeo) caput Hyænæ dorsi spinæ contiguum sine vllis vertebris esse, vt cùm respicere velit, totam se vertere necesse habeat. Ex quo discere libet verissimum esse, quod iam bis terue superius monui, fieri non posse, vt quod animal collum habet, non itidem in eo vertebras sit nactum, quod de *Lupo* & *Leone* & *Hyæna* à veteribus fuit falsò proditum ijsdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic animali minimè esse, & caput dorsi vertebris immediatè adhærescere. Pro dentibus etiam os continuum habere, creditum esse. Quæ quidem omnia sæpè ex aliorum relatione scribuntur, cùm in ipsa Anatome longè quid diuersum subinde deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctissimoque derogare minimè voluerim, cùm duas ipse Hyænas Constantinopoli viderit. *In amatorijs*, inquit, *ei vim magnam Turcæ, vt etiam veteres, tribuunt: cumque essent duæ eo tempore Constantinopoli, mihi tamen vendere grauabantur, quod se Sultanæ, hoc est Principis vxori, eas reseruare dicerent, quippe quas philtris & magicis artibus animum mariti retinere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio est. Fallitur verò Bellonius qui Hyænam putat, quem Cattum siue Felem Zibethum vocant*. Hæc Busbequius. Ex recentioribus etiam Ioannes Leo in Africæ suæ Noua descriptione, hoc ait ab Arabibus *Dabbu*, ab Africanis verò *Iese* appellari, esse forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minimè astutum, & cum cantu ac Tympani sono maximè recreetur, fieri, vt interea venatores adeò ad Musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque.

De vertebris colli in Hyæna quid sentiendum.

Turcæ Hyæna ad amatoria philtra frustra vtuntur.

Ioannes Leo Africanus huius quoque recordatur.

Redeamus igitur eò, vndè digressi sumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de materia medica, plantis præcipuè, plurimùm meritum, Lib. 1. de Natura stirpium cap. 27. Cum de Mosco locutus fuisset, de Zibetho hæc subiungere: *Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod Zibettum recentiores Græci nominant, peregrino sermone. Ea autem Feli, quæ veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis; è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, cum pars ea hac scateat vligine, tum vase vitreo, vel alio recipitur. Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, Zapetion appellant*. Hæc ex *Ruellio* in suos dein commentarios ijsdem ferè verbis *Matthiolus* transtulit, nisi quòd Catos hos ex *Syria* allatos sæpè Venetijs viderit. Ruellius quoque addere debuisset, qui essent illi recentiores Græci, qui primi Zibethicæ huius bestiæ meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

Ioannes Ruellius de re plantaria plurimum meritus.

Sed longè ante Ruellium, circa annum nempe Christi 1478. *Alexander Benedictus* egregium suo æuo Medicorum decus, Lib. de *curandis singillatim morbis* hæc de Zibetho reliquit? Esse animal nempe haud veteribus cognitum, in Felium genere haberi, lingua tamen haudquaquam aspera, id quod mihi illud ex Felium genere eximit, pilo duro esse, atque odorato: barbam habere atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: *Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, auriculario veluti instrumento osseo. Est autem excrementitius quidam lentor, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachma pondere.*

Alexander Benedictus insignis suo tempore Medicus.

Hic Zibethicum animal describit.

Carnibus

Carnibus duntaxat vescitur crudis, in siluis mures sectatur. Vix mansuescit Mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor; & eò plus præsertim, cum propius iusto naribus subijcitur.

Quid Cardanus & Scaliger sentiant. Nec Cardanus hîc nobis, & strenuus eiusdem Antagonista Scaliger indicti abibunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hispania mitti, dentibus armatum ac ferum esse, nunquam mitescere, pilo simili vt in Taxo animali. In huius tam masculi quàm fœmellæ genitalibus folliculum genitum esse, ex quo semen argenteo cochleari excipiatur, adeò odoris fragrantis, vt vel grana tria pondus librarum plurium cuiusque arboris vincant. Scaliger verò Exercit. 211. Liquorem hunc odoratum Smigma facie, minimè semen, sed strigmentum esse, nec ex loculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam mitescat; & quòd patriam habeat Hispaniam, cum India potiùs sit; sed nescio an Cardanus voluerit hoc in Hispania nasci, cum dicat Hispaniam illud nobis transmittere (siue Lusitaniam) quod verum est.

Cardani verba de Zibetho.

Scaligeri opinio.

Ex qua determinata corporis parte Zibeth eximatur. Verum propius hîc accedendum, & non tam ipsum animal, sed pars illa corporis certa, ex qua tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda. *Matthiolus, Gignitur*, inquit, *in exteriore testiculorum vtriculo cuiusdam animalis Feli, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrescens, calidæ humidæque facultatis.* Quæ si vera sunt, ex solo masculo hic liquor odoratus colligetur, soli enim mares testiculos extra pendulos, fœminæ intra reconditos habent, tam in brutis omnibus, quæ mihi videre contigit; quàm in humana specie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriore &, ex Matthioli scripto, in Vtriculis testiculorum. Veruntamen in fœminis æquè atque maribus succum illum reperiri, non est vt quis dubitet. An igitur ex genitalibus loculis eruitur, vt Cardanus habet, & est semen potiùs, quàm quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat.

Matthioli opinio.

Quæ refutatur.

Cardani opinio.

Fabius Columna litem hanc dirimit. Hanc litem (vt spero) facilè *D. Fabius Columna Lynceus* sedulus maximè rerum naturalium perscrutator diremerit, qui non modò in Iuris scientia plurimùm pollet, sed in Mathesi, Optica præcipuè, ac Plantarum Animaliumque cognitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum consulitur. Hic, vbi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare resciuit; vltrò, vt Instituti nostri Lyncei fert consuetudo, iuuandi me occasionem arripuit, & quæ in Zibethico animali ipse oculis vsurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Fabij Columnæ epistola de Zibethô ad Authorem. Quamprimùm Vir clarissime, & communium studiorum Collega, ab Illustrissimo & Excellentissimo nostro Principe *Cæsio* certior fui factus, te operi huic egregio insudare, & symbolam quoque tuam Mexicano isti libro conferre, gauisus non parum fui, opellâ mea licet exiguâ, tam commodâ oblata occasione, te iuuari posse. Et cùm in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexissem, accessi statim hîc Neapoli *D. Bernardinum de Corduba*, virum, vt antiqua Nobilitate clarum, ita Musis amœnioribus, & Naturalium studijs rerum addictissimum, qui ob id plurimas tam bestias exoticas, quàm res Indicas alias adseruat. Hic licet lecto affixus, ac Podagræ molestijs distentus hæreret, ea tamen, (quæ viri est erga omnes beni-

gnitas)

gnitas animi)alacritate & promptitudine subitò famulis iussit, vt tam masculum quàm fœmellam Zibethicam, viua animalia afferrent, & me inspiciente illum odoriferum lentorem detergerent, vt ego nimirum rem totam oculis aspicerem & ipsam ad te veritatem perscriberem.

Masculi Zibethici descriptio.

Primò itaque allatus fuit masculus: qui, quàprimùm in cubiculo, in quo eramus, varios caniculos, Cercopithecum, prægrãdem & ruberrimũ psittacũ, aliaq. animalia conspexit, fremere quàm maximè, & setas pelli dorsi spinę infixas eleuare cæpit, quæ minimè erectæ quidẽ apparent, præterquã in cauda, nisi animal iracundiâ percitum illas commoueat sustollatque, quæ caudã versus magis magisque vbertate ac lõgitudine crescũt, & in quiete etiã manifestè apparent elatę.

Mãsuescũt vbi iuniores capiũtur.

Affirmabat mihi diuersorum hęc animalia morũ existere, quod aliqua nempe cicurarentur, alia minimè; hæc videlicet, quæ non iuuencula, sed grandiore iam ætate caperentur domiq. custodirentur. Et fœmina quidem, quam humeris impositã ac mãsuetissimã famulus inferebat, iunior omnino ipsi donata fuerat.

Color animalis.

Figura.

Pilus.

Pedes.

Color varius est, plerunq. tamen cinereus subnigricantibus distinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriusculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quàm Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum, sed illorum formà oblongum habeat. Aures ipsi sunt paruæ ac rotundiusculæ, pilus qualis in *Mele* siue *Taxo*, sed nec mollis, nec asper admodum. Corpus porcinum ferme apparet, & à dorso ad imum ventrem palmaris diameter est; pedes potius parui quàm magni, breues quàm alti, & à Cane altitudine superantur. Corporis proportio totius quasi Mustelæ, quæ Martes dicitur, respondet. Et cum cruribus valde sit breuibus, nec vnguibus multum valeat, argumentari licet nec velocem admodum, nec rapacem multum bestiam esse, quamuis morsu facilè irruat.

Modus colligendi Zibethum.

Vtriculorũ in quibus hic fucus latet delineatio.

Cùm odoriferum liquorem illum ex masculo detrahere pararent, ex famulis vnus lorum seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat. Tertius testiculos siue vtriculos potius reuoluebat, qui medij inter anũ ac pudendum prominent, tã in mare quàm in fœmina. In mare tamen duplò grandiores apparent. Hi vtriculi interna sui parte, vbi pili curti hærent, capacem satis cauitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus & cartilagineus. In hac cauitate scaturiginem suã liquor ille Zibethicus, cõsistentię prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpij maioris simili instrumẽto, quod per cauitatẽ quaquauersum sæpiuscule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo seu vtriculo (duo enim in quolibet animali Zibethico prostant) præstitisset, & liquorem illum extraxisset, gossipio vtriusq. pilos abstergebat. Ac vbi sexies forsan cochleari illo paruo vtrumq. vtriculum emundasset, tantum fermè Zibethi collegit, quantum auellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de *Corduba*, æstate liquidiorem, quàm hieme succum colligi, ita vt in caloribus illis, singulis binis diebus semiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix semel in septimana succum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ nullatenus repugnabat, cicur scilicet facta, cùm mas tamẽ dẽtibus se defendere pararet, fremensq. voce obtusa aliquoties morsum in famulum vel in aera iaciens, *Chrach* sonitum exprimebat eo modo, quo

Aestate plus quam hieme colligitur.

Minus liquoris ex fœmina educitur.

do, quo homo viscosam pituitam exscreatu difficili è gutture & vi expellere solet. Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formâ accedũt, & propriè illi Canini dicti duo, tam supra quàm infra satis manifestè exseruntur. Carnibus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus vescuntur. Et hæc ambo quidẽ sua similiter diaria, vt ipsi famuli Domus, carnes nimirũ & obsonia, accipiebãt. In Hispania piscibus vesci illa asserebant: inde maiorẽ succi prouentũ fieri. Hæc autem, quippe illi haud assueta cibo, à piscibus abhorrebant. Matthioli figura, siue animalis huius Icõ *in Edit. Valgris. An.* 1581. melior est, quàm Gesneriana. In hoc tamẽ erratũ est, quod pedes nimis explicati pingũtur & rostrũ nimis acutũ. Fœmina corpus caputq. crassiora habet quam mas: tempora quoque latiora obtinet.

Dẽtes potius Canini quàm Felini.

Victus.

Fœmina caput crassius habet.

Sub dictis vtriculis, folliculis, siue testiculis (nam alij testiculi haud apparẽt) maris Genitale situ est, qui illud retrò emittit, nec superuenit in coitu fæminam, cùm huic inequitare non valeat, quod veretrum nempe suum antrorsum sub ventre ex porrigere nõ possit. Fœmina fissuram siue vuluã suam sub dictis folliculis collocatam habet, quibus immediatè adhærescit, ita vt coeant hæc animalia posterioribus initis, *Bombicum* more.

Retrò fi ue auersa coeunt.

Nisi suo & solito tempore liquor hic euacuetur, cauearum, quibus inclusa detinentur, lignis sese affricant, & illis odoriferum hunc succum illinunt, qui facilè euanescere & deperdi solet.

Nisi colligatur, perditur hic liquor.

Hæc *D. Fabius Colũna*: cui ob exactã ac fidelẽ planè animalis huius descriptionem non parũ etiã posteritas debebit. Sed nõ omni nos scrupulo ideò liberati sumus. Quid enim illa sibi verba volunt, cũ ait *ex folliculis illis, vtriculis siue testiculis Zibethũ eximi*? Habebũt ne igitur fęminę quoq. extra prominẽtes Didymos, vt aliquis forte inde cõijceret, quod prius nos audacter negabamus. Ex fæminis enim nõ minus atq. ex maribus odoramentum hoc corraditur. Sic ego aliquantisper in hoc hæsitaui dubio, & interea (donec à *D. Colũna nostro* rẽ accuratius per alium Nuntiũ intelligerẽ) F. Gregoriũ adij vtpote qui sæpe sæpiùs huiusmodi animalia viderit & obseruauerit. Hic igitur mares solos foras eductos & cõspicuos testes, intus conclusos fæminas gestare & ipsemècum sensit. Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluã & anum sitas, testiculos esse sibi persuaderẽt. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos & vtriculos a Natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethũ paulatim colligitur, & indè euacuatur. Et cùm duo sint (vt graphicè hos Doctiss. Columna noster descripsit) imponere facilè possent etiã valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis, vt testiculos esse ad credẽdum adducerentur. Qua ratione tamen è testiculis, qui sunt compacta corpuscula, nec cauitate vlla prædita, strigmentum siue sudorem illum, vt vocant, quisquam eliciet? Et quoniã ijdem vtriculi in eadẽ regione, vbi maris testiculi hærent, positi videtur, illosq. veluti inuestiunt & cooperiunt, hinc fieri posset, vt crederẽt aliqui testes esse. Ac propterea Colũna scripsit, vtriculos siue marsupiola hæc, in quibus succus hic latet, in maribus duplo esse maiora, quã in fœminis, quod, vt ego cõijcio, præter hæc vascula, etiã ipsi adsint testiculi, qui molem augent. Et hoc est, nisi fallor, quod Alexãdri Benedicti superius laudatis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fœmina intra genitale & aluum, in mare vero intra genitale membrum & testes*. Non autem ex testibus, sed propè hos.

Dubia quædam examinantur.

Solutio.

Fæminæ nõ habẽt prominentes testes.

Vtriculorum situs tam in fæminis quã maribus.

Alteri

Alteri, nec minori ferè dubio satisfaciendum hìc restat. Ex *F. Gregorij de Boliuar* descriptione scilicet, Zibethicum succum non tam ex his vtriculis elici, quàm sub alis & inguinibus bestiæ huius colligi assertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non est leuis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipse *F. Gregorius*, qui sæpius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi scripsi, suis oculis vsurpauit. Veridicum etiam adducere testem possum, *Ioannem Leonem* in nona Africæ suæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinatur: *Zibethi Feles naturæ siluaticæ sunt, atque in Æthiopiæ siluis reperiuntur. Mercatores Catulos saltem comparant: quos lacte furfure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussum frequenter per caueam agitatur, donec erumpat sudor, quem sub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperiatur.

Responsio pro F. Gregorio, ex Ioãne Leone Africano.

Non est mirum, inquam, si Zibethicæ Feles, quæ tamen malè sic appellantur, in Æthiopia caueis inclusæ, verberibus agitatæ, in dictis locis sub alis nempe, inguinibus &c. sudorem hunc odoriferum exprimant, cùm idipsum in siluis magis, vbi sua sponte & libertate donatæ hinc inde discursitant, facere soleant. Et cùm sit nemo, qui molesto eas excremento illo & dubio procul, acrimoniâ prædito, ob idque partes, quibus insidet, vellicante ac titillante, liberet; vicinis se arborum ramis truncisque applicent affricentque, necesse prorsus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in *Italia* hiberno tempore parum, plurimùm verò æstiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis sit, necessario natiuis ac calidissimis hæc animalia regionibus, vberrimo hoc liquore excrementitio, locisque corporis varijs abundare.

Cur affricent se arborũ truncis hęc animalia.

Iam, in quanam Animalium specie sit reponenda hæc bestia, disquirendum. *Felem* & *Catum* Zibethicum plerique appellãt. Pellis etiam, tum suo hirtiore pilo, tum maculis nigricãtibus ad Pantherarum, nõ Americanarum quidem pulcherrimarum, sed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verùm dentium figura ac numerus planè reclamat, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius est. Hoc me docuit *Franciscus Leo* Illustrissimi ac Reuerendissimi *Odoardi Cardinalis Farnesij* à Cura supellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipse Cardinalis, prout est inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium studiosissimus, marem & fœminam Zibethicam domi suæ tenere: vbi bis terue fœmina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantisper lacte suo aluit: breuis tamen vitæ sobolem ac caducæ. Solebant item hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta singulis diebus vtrique simul præbebantur. Pellis, quæ fœminæ detracta supererat, palmos longa erat quatuor, maculis distincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipsa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multò erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie sua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorsi spina quoque, manifestissima illa adhuc setarum surrectio (quæ tamen longè manifestior est in viuente & iracundia per-

In qua animaliũ specie sint collocanda.

Ad Canes potius quã Feles pertinent.

Illustriss. Card. Farnesius marẽ ac fœminã in palatio suo aluit.

Pellis mortuo animali detracta describitur.

cito animali) conspicitur. Eiusmodi animal viuum, sed Farnesiano hoc multo minus, in ceteris simillimum ante annos hos viginti in circo Agonali hic mihi quoque visum, ex quo subinde Zibethum eximebatur.

Occasio de Moscho Zibetho & Ambaro a Matthioli exēplo desumpta. Cum Matthiolus in Dioscoride commentando arrepta leui *Musci* arborei occasione, ad *Muscum* siue *Moschum* odoratissimas illas deliciarum potius illecebras, quàm medicamentum se cōferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum transeat: non mihi à quoquam vitio verti debere existimo, si post Zibethicum animal, ad moschiferum etiam descendam, ac de *Ambaro* demum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis; quod videam Antiquis *Moschum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus nostris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuersum adeò redditum, vt quid de hoc æquus Lector censere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitar autem hac ego in re, more meo solito, fauore & authoritate *F. Gregorij de Boliuar* amici mei, oculatis cuius experimentis in Moschi confectione fidem derogare, nefas duxerim. Moschi tractatio controuersijs plena.

MOSCHVM. Inter antiquiores, qui de *Moscho* dilucidius scripserit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celsus* in proœmio suo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis eam posuit*. Verum illum, qui ex Dioscoride, Galeno, Paulo Ægineta & Arabibus plerisque, & ipsemet Mauritanæ scholæ non ignobilis scriptor, septem de simplicibus medicamentis libros congessit. Inutilem prorsus laborem sumpsero, si quæ ipse lib. 3. cap. 41. longa satis serie de moscho pertexit, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ moschum pretiosissimum odoris genus ex vmbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbasci ac Senitarum plagis. Gazellas hasce alijs Capreis omnino facit similes, dentibus caninis solummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomicæ folliculum, in quo nempe hæc sanies reconditur, à Venatoribus sagittis aut missilibus decuti (malunt hic legere aliqui ipsas potiùs Gazellas missilibus decuti) aut Capreas laqueis capi, suspendi folliculos, vt teter ille fætor, qui saniei inest, primum in aere exhalet, & suauis moschi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & suaueolentes reddi. Alio accidere modo posse insinuat, vt vomica sua sponte in animali maturescat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, cotibus ac saxis se affricare, vomicam aperire, maturum humorem puris instar, in illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò sanguinis impetum eo ruere, nouum apostema fieri, rumpi, resarciri, & sic moschum nullo artificio colligi. Ab indigenis effusum hac ratione moschum accipi, & in vtriculis earundem captarum ferarum asseruari. Descriptio Moschi ex Serapione.

Quę Ruellius habeat. *Ioannes Ruellius* lib. 1. cap. 27. de Nat. stirp. de Moscho plurima habet, & horū quædā ex *Aetio* descripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non comparent, sed Simeonis Sethi esse potius videntur. Quod Moschus nimirum omnis in vmbi-

vmbilico cuiusdam animalis gignatur Capreæ similis, vnico cornu armati; cum bicorne tamen hoc fecerit Serapiò aliarum more Caprearum. Et quòd huic bestiæ vmbilicus intumescat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo fæculento se liberet sanguine ac sanie, in terram crebrò se voluendo, quæ purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus præter ipsissima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio descripta verba nihil aliud noui affert.

Vlysses Aldrouandus copiosus magis est lib. 1. de Quadrupedibus Bisulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, transcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, vbi dediscendum nobis est, veterum recentiorumque errores, totidem ipsorum verbis recensere, & medelam si fieri potest, adferre. Et vt semel dicam, totus est in hoc, vt animal id quod moschum præbet, ex Caprearum specie esse constituat. Hoc ex *Cardano* quoque & *Scaligero* deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo simile se vidisse scriptis reliquit: hic verò Exercit. aduersus Cardanum 21. simile Gazelæ animal moschum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferiore mandibula æquè dentes vtrinque singuli exerantur. Sub eius ventre sanguinis collectionem in tumorem, apostema vocatum, fieri. Nolo hic addere, quæ de collectione huius sanguinis ac saniei, vt sibi persuadet, odoriferi enarrat. Et Exercit. 203. partic. 3. sibi hoc animal Capreoli facie *Messanæ* visum esse, ea planè formâ, qua Arabes, Serapio & Auicenna describunt, affirmat. Ibidem tamen à suis didicisse affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus esse figurâ Capræ, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides,* inquit, *Cardane scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum sæpenumero pendeat mendacijs.* Aldrouandus. Cardanus. Scaliger.

Brasauolus αὐτόπτης quoque testatur fuisse, qui Ferrariæ Duci *Alfonso* Gazelam vendere voluerint, moschum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliqua apud varios authores se offert controuersia, quam hìc enodare inconueniens esse iudico, cum de ipso animali nondum quid certi constet. Poterit & *Bellonius* legi lib. 2. obseruat. cap. 51. Ne memorem hìc *Albertum Magnum, Isidorum, Alexandrinum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* subscribunt. Recentissimum quoque adiungam testem *Franciscum Calceolarium* Iuniorem Veronensem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non ampliorem modò reddidit, sed ante annũ demum elegantibus tam Iconibus, quàm Latinis descriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus solusq. quod equidem sciã, moschiferi illius animalis imaginẽ in ęs incisam nobis delineauit libro illo, quem *Musæi Calceolariani* Titulo insigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam transuectum, vt effigies exprimi posset, nunc vnicum in tota Italia, sed mortuum vt puto, exstat. Hoc Capreoli figuram staturamque satis æmulatur, duobus præditum corniculis erectis, nec ramosis, vt apparet, dentibus etiam duobus Caninis superioris maxillę oblongis, & infra maxillam inferiorem recuruè inflexis. Ceterùm qui pili, quisue horum color, ibi non explicatur. Brasauolus. Calceolarius Iunior. Hi omnes enumerati Capreoli figurã animali tribuunt.

Disputat eo loci *Calceolarius* aduersus *Catelanum* primarium *Monspeliensium*

Lis inter Calceolariũ & Catelanum.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moschi animal Capreolum esse, cum Capra sit potius, vt *Bellonium* testem laudat. Hic *Calceolarius* minimè Scaligerum erroris damnari, sed *Catelanum* negligentiæ insimulari debuisse potius censet, qui vel oscitanter, vel non omnia illa, quæ Scaliger de Gazela habet, legerit: cum disertè *Capram* esse profiteatur id animal, quandoquidem dicat hoc à suis affinibus, qui in Syria fuerant, inaudijsse. Verum cum ego hunc Scaligeri locum probè examinassem; in ea ipsum potius sententia hæsisse comperi, Capreolum esse, non Capram; licet hoc ipsi affines persuadere conati fuerint. Subiungit enim, sæpè scripta nostra eorum fide, qui historias singulares nobis enarrant, suffulta de mendacijs periclitari: cum paulo scilicet, antea dixisset se animal hoc *Capreoli* facie vidisse, & reuera *Capreolum* esse. Et cum ipse etiam Calceolarius Moschiferam illam bestiam suam, Capreoli effigie nobis depingat, & cum vna esse debeat veritas, quam Scaliger profitetur cum Arabibus, quibus illa bestia nota est, erit ex mente Scaligeri Capreolus potius, quàm Capra; quicquid affines ipsius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet minus credere, quam oculis suis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc animali depugnem, vt ex Capreolorum genere illud esse demonstrem, vt vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perscribit *Ioannes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinensis*, vbi modò commoratur hìc referre & tibi minimè inuidere velim, cum inter alia naturalia auditu iucunda ac rariora de *Moschifero animali* mentionem quoque inijciat. Sunt autem hæc eius ipsissima verba.

Côtra Calceolarium deciditur.

Excellentissime D. Faber. Pax Christi.

Epistola Ioanis Terrentij ad authorem ex China scripta, in qua de pluribus naturalibus agitur.

Heri 21. Aprilis anni 1622. accepi primam ab E. V. epistolam bene longam, scriptam anno 1620. Mense Ianuario, quæ me non parum exhilarauit, tam quod prægnans esset multis optimis nouis, quàm etiam quod diu desiderata fuerit. Integrum biennium hæsit in itinere, quod hisce temporibus tam turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abit antequam *Goam* deferatur, alter annus antequam *Amacaum*, & ad interiora Regni ad nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*, ob difficultates itinerum, ac magnam distantiam. Nunc ad epistolam paucis tantum respondeo, forsan pluribus alia vice responsurus. Accepi heri literas ex *Manilia*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curaui deferri. Amicus meus *Mozanba* Italus, qui *Goa* moratur, scripsit in *Arabiam* ad quendam Regulum, qui illi transmisit tres arbores *Thuris*, illarum duæ succreuerunt *Goa*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Mirrham* scribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Costum* verum, & *Asam fœtidam*. Miserunt nuper mihi *Acorum* verum pro *Costo*, legentes in mea epistola *Pacho*, ita *Magores* vocant *Acorum* pro *Pucho*, ita vocatur *Costus*. *Animal* illud *pigerrimum Malacæ* inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum habui ex Insula *Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rha* nascitur in meo horto, sed nondum floruit, putabam initio *Betam* esse

Cam-

Camphoræ folia iam alias misi, fructum & florem expecto anno sequenti. *Zedoaria*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, sunt similes *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto esse congenerem *Acoro* vero. *Cubebe* in *Iaua* tantum crescit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* nascitur copiosè in *Macao*, & in *India*, folia similia vt & tota plantæ magnitudo *Cannacoro*, sed flos ferè similis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Moscatæ*, intus trifariam diuisus, vt in *Asphodelis*, semen sapore *Cardamomi*. Iconem vnam habeo, nec est qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus scribendi hanc epistolam. *Animal*, in quo nascitur *Moschus*, est ex *Ceruorum* genere, vel *Capreolorum*, sed in remotissimis locis. Vidi picturam in libris impressam, est similis *Dorcadi*, sed sine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æstiuo tempore, est congener *Nymphææ*, cui flos omnino similis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat descriptio *Theophrasti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epistola. Est quoddam genus febrium hìc, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum àquæ, in qua orizæ quid decoctum est, est instar Aquæ hordei, sustentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud gustant, & sic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura nascantur. Ex *Hiatim* prope magnam vrbem *Sutschen*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epistolam iam scribo in Europam.

Arabibus tamen, & horum omnibus affeclis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit se *Amatus Lusitanus*, quem virum bonum nescio qua ratione fabularum conditorem plures indigitent. Hic itaque, vt *Vlysses Aldrouandus* ex *Fuchsio* ipsum adducit, Moschiferum animal Capreoli minimè, sed Leporis formâ facit, quod viuum adhuc virgis cæsum necetur, & exenteratum contundatur, caro optimè pista in globos redigatur, pelle occisi animalis obuoluatur, & vesicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem Aldrouandus *Albertum Magnum* quoque & *Isidorum* carnem totius animalis, præter apostema, quod odoriferum magis & præstantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat. *Amatus Lusitanus opponit se prædictis authoritatibus.*

Sed quoniam plurimum hactenus fidei F. Gregorio nostro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perlustrauit, & lineam Æquinoctialem septies incolumis nauigando transiuit, rerumque naturalium curiosus non minus indagator, quam indefessus verbi DEI buccinator fuit: æquum prorsus existimaui, si & huius de Moscho veram sententiam, vt quæ nostram facilè dirimere litem possit, huc adducerem, quam Hispanico ipse idiomate hunc in sensum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuersorum, qui de Moscho (Hispani vocant *Almisqu*) scripserunt, opiniones omnes recensere supersedeam, hæc certè conficiendi Moschi verissima est Historia, quam oculis meis vt vidi, ita sæpè experientia confirmata fuit. *F. Gregorij veridica moschi descriptio.*

Quod in certis nimirum Regni Chinensis Prouincijs, quales sunt *Xantien* & *Quinzay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in siluestribus locis, vbi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & forma *Forma moschiferi animalculi.*

sua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore sunt pardo, vt Hispani dicunt, siue ex obscuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigrisque maculis signantur: pilos raros, dissitos ac duriusculos habent. Pedes ipsi sunt largi, vnguibus canis instar armati, sed longioribus acutioribusque, quibus facilè sibi speluncas in terra fabricant. Rostrum oblongum, Caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiusculas, oculos paruos & minimè alacres, similes illis, qui morti vicini sunt. Non quidem multum agilia, sed vafra admodum sunt, vbi abscondendi sub terra necessitas illa vrget His artibus autem ab illis, qui moschi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in subterranea loca profugere compellunt, quæ postea subfodiendo, vel alia industria extrahunt, in tanto sæpius numero, vt ad trecenta etiam capiantur. Hæc subitò iugulant, sanguinem, qui in ipsis maximè abundat, in vase aliquo mundo (*Porcellanam* vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum est, sanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur, vt sæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem superare.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moschi pretiosioris.

Posthæc pelles ipsis abstrahunt, exenterant, & ab omni illuuie intestina emundant. Quamuis aliqui, vt maiorem moschi quantitatem nanciscantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum sanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum musculosam carnem, cor ac hepar simul in lapideo mortario vnam in massam contundunt, ex qua folliculos, siue ex pelle horum, siue aliorum animalium paratos inferciunt, loco vmbroso suspendunt, siccantque. Et vbi iam semiaridi fuerint, sub terra defodiunt, ibi nempe, vbi quotidie vrina proijcitur. Post tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccari permittunt. Et hic est præstantissimus moschus, qui pro Rege ac Principibus saltem conficitur.

Modus côficiendi minus nobilem moschum.

Sed ille, qui communiter circumfertur moschus, crassiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum simul animal cum omnibus suis partibus, ossibus, intestinis, & pellis quoque portione, donec ad massam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiusdem animalis pelle confecti implentur, & intestini aliqua parte obuoluuntur, paulisper siccantur, loco vbi vrina effunditur, sub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra suspensi exiccantur.

Odoris in moscho deperditi recuperatio.

Et sic quoque, si quis vesiculas illas moschi plenas, quæ ob temporis diuturnitatem odorem perdidisse videntur, haberet, has linteolo prius obuolutas eo loco sepeliat, quo ab hominibus vrina reddi solet, post quatuor aut quinque dies refodiat, vento, non Soli exponat, redibit pristina odoris præstantia. Atque hæc veridica confectionis moschi est Historia, cum aliæ omnes fabulosæ mihi videantur. Velim & hoc sciri, maximam inter primum ac secundum moschum esse differentiam, cum tanta prioris ex sanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti sit odoris præstantia atque fragrantia, vt vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinensis Proceribus tantum cedit; posterior extra regnum per varias regiones à mercatoribus

Differentia inter primum & secundum moschum.

ribus distrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, si ex primo quis à Chinensibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de nescio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Mustelæ* altius longiusque paulò, quàm sit *Sciurus*, testiculis oneratum adeò enormibus, vt suspensos minimè gerere, sed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo corpore sint pôdere, quibus oppressum, cum à Canibus agitatur & euadere non potest, ipsosmet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè postea aufugere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi testiculos, qui optimum ipsis Moschum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propterea de eo certi affirmatique afferre possum.

Alij animal aliud moschiferum describunt.

Ex huius testiculis moschum confici dicunt.

Alij non desunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex quo folliculi illi moscho pleni auferantur, quod pro mera similiter fabula habeo. Atque sic denuo primam moschi, quam attuli historiam, confirmo, quippe quam oculi mei, quibus credere possum, conspexerunt. Hucusque F. Gregorius noster.

Alij aliud esse credũt ex Ceruorum genere.

Atque dum huic opusculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me visum venit Rochus Ezechiel Bauthschner. Hic decennium integrum in Hispania exegit, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hispaniarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit, & Arte, quàm Marte clarere maluit. Hunc ego percontatus sum, quid de Moscho sibi apud Africanos & Lusitanos innotuisset, Qui cum ea mihi respondisset, quæ cum F. Gregorij historia valde conueniunt, hic adscribere illa non grauabor.

Hæc F. Gregorius αὐτόπτης.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Lusitani suum conficiunt moschum, ego ipse in certis Lusitaniæ locis desertis, quæ peragraui, non semel tantum vidi, quæ paulo sunt maiora, quàm illa, de quibus supra F. Gregorius historiam suam pertexuit. Figura sua non Cani tamen, sed Feli sunt persimilia. Habitant in locis saxosis plerumque ac siluosis, vbi Oleastri præsertim & Quercus consitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores castaneis nostris, quæ ob id ab incolis magni æstimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis dono mittuntur. His se animalia ea libenter sustentant, & vbi necessitas premit, in ijsdem arboribus etiam se abscondunt; quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum sanguinem Venatores extrahunt, carnes separant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humiditas dominantur, resiccant.

Animalia ex quibus Lusitanicus Moschus fit, Felibus sũt similia.

Aues deinde capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè sunt, sed Accipitribus nostris forma similes quidem, mole verò duplo maiores. Harum itidem carnes ac sanguinem reponunt siccantque, & ad Aprilis mensem vsque reseruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Est autem planta hęc tam fragrantis moschati odoris, vt certò affirmare possim, me longinquis è locis eandem crescentem olfecisse, euulsisse non rarò, & pro mea recreatione in itinere mecum detulisse; Ab hac planta odorifero plena humore

Auium quarundam caro & sanguis ad moschum adhibetur.

deter-

Moſchi cõfectio Luſitanici.

Odor ex fætore ipſi conciliatur.

determinatam quandam ſucci quantitatem exprimunt, & cum prædictis carnibus ac ſanguine commiſcent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam, vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in quo ſæpe vrina euertitur, bene inuolutam paſtam ſepeliunt; vel vtriculorum aliquot horum in vaſe illo, σκαφίον vocant Græci, in quo (ſit auribus honor) humanorum tam ſiccorum, quam liquidorum colluuies recipitur excrementorum, ſuſpenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in vmbroſo cubiculo bene ſiccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus animalium horum natiuus eſt in Portugalliæ Confinibus, imò magna pars in ipſa eſt Portugallia ſita. Termini Luſitaniam attingentes vocantur *Serra de Gatta*. In ipſa autem Luſitania exiſtens locus dicitur *Serra de Stela*. Atque hæc eſt ſuccincta moſchi Luſitanici parandi narratio. Moſchi quidem opificium ipſe ego non vidi; animalia tamen & plantam moſchatam ſæpius vidi. Reliqua curioſitatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautſchner Medicus.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ ſi vera ſunt; non erat, quòd tantopere Amatus Luſitanus à pleriſque ſcriptoribus illis, qui ex libris, quàm rerum vſu & magiſtra experientia diſcere malunt, exploderetur. Neque enim Arabum de Moſcho ſcriptis tradita documenta eam vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque ea veriſimilitudine mihi videntur, vt omnium ſubitò animos capiant, & contrarium ſentientes refellant.

Quid in hac controuerſia ſtatuendũ.

Qui moſchum ex Capreolo perunt, nõ ſatis ſibi conſtant.

Quid igitur in hac nobis controuerſia ſtatuendum? Certitudine forſan omni deſtituti in ambiguo hucuſque verſabimur? Aut conuenire putemus, vt tot clariſſimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* noſtrum, & *Amatum Luſitanum* opponamus? Atqui nec aduerſariorum argumenta Herculea mihi penitus eſſe videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadrupedibus Biſulcis. Reperiet miram eorum de ortu moſchi varietatem: quandoquidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moſchum faciunt; aliqui veſicam circa eundem; alij in inguine abſceſſum: *Scaliger* ſanguinis collectionem ſiue apoſtema in ventre: alij folliculum certum eſſe in hoc animali conſtituunt, qui ſi ſemel excindatur, non producat amplius moſchum: alij vt *Alexander Benedictus*, ſimile quid euenire, quod in mulieribus menſtrua patientibus opinatur. Et ferme quot homines, tot ſententiæ.

Non miror itaque *Fuchſio* apud *Aldrouandum* ſuſpectum eſſe *Arabum* hoc decretum, quoniam in moſchi deſcriptione plurimum variant. Hic itaque moſchifero animali tumores tales eſſe autumat, quales in *Caſtore* & *Leporibus* reperiri inquit, quos vulgus teſtes nominat, & ob id Lepores omnes ſimul mares ac fæminas eſſe credit, à quibus ipſe odoratum illud pus emanare arbitratur. Sed & hunc non minus erronea duci opinione exiſtimo, Cum enim moſchi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum ſit, ex quo illud extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vſque diem à quoquam vix rectè deſcriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum eſt atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæſo tanta

Cur moſchum nõ poſsit eſſe tumorum excrementum.

odora-

odoratissimi huius siue puris, siue saniei, ex vno atque altero tumore, siue sanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europæ*, *Asiæ* & *Africæ*, sed *Americæ* etiam toti sufficiat? Cum in solo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moschi in cibis, potu, dulciarijs, vestibus, alijsque delicijs consumi, quam in Europa vniuersa. Neque enim in singulis ferme poculis potus sui moschum tantummodò soluunt & abliguriunt, sed in integris quoque vinorum dolijs compositionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantiorum corticibus, cum plurimo moscho in sacculos congestam suspendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in stillatitia florum Citri atque Aurantiorum aquis macerant, & in virium debilitate applicant, intingentes pexum, sed nondum in fila contortum, in hoc ipso liquore sericum, & cordi admouentes.

In solo Regno Peruano plus moschi cõsumitur quã in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis max ma moschi copia in Peru absumitur.

Cibus etiam sine hoc vix parari posse censetur, siue pulmenta fuerint, siue illinctus, intrita aut panis dulciarius, crustulata, liba, placentæ aut artocreа coquantur. Addebat *F. Gregorius* ex *China* locisque vicinis vbi Moschus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc est viginti quinque librarum millia vehi vẽdique, ac per varias orbis partes distrahi, sed maiorem huius portionem in *Nouam Hispaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum æstimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moschi copiam quomodo vix nomine etiam nota bestia nobis subministrabit?

Vltra viginti quinque millia librarum moschi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, sed veritati, nostri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certissimò attestãtur, moschũ sibi aliud nihil videri, quàm sanguinem & carnes tusas, se enim dum in aquis illum odoriferis soluunt, filamenta sæpius reperire, ac veluti neruosa & carnosa quædam corpuscula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aquа fuerint maceratæ, etiam in tumorem aliarum instar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac sanguinem moschum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* siue Martorellus dicitur, moschum odore planè æmuletur, id quod sæpissimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non cicuratum quidem, sed sua sponte per domorum tecta, gallinarum oua suffurans sorbensque vagabatur.

Argumentũ efficax pro F. Gregorij sententia.

Excremẽta Martorelli moschum spirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis destitutum scriptorum authoritate existimet, laudare hic possum *Odoardum Barbosam* Lusitanum, qui in *Summario suo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* posito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moschum ad magnam ciuitatem *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narsingam* & *Pacem* per *Malacam* transportantur. *Moschus*, addit ipse, *ex animali simili Capræ conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum sanguine contusa in vesicas siue vtriculos ex eadem pelle confectos aptatur, quos nos vocamus Papos. Et hæc est veritas moschi, & non est apostema sicuti communiter fertur, & qui bene examinat moschi massam, in illa ossa contusa reperit.* Hæc suffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum possunt, vtcunque dicat Barbosa, Caprarum formà animalia illa, & non Catulorum aut Felium figurà reperiri.

A varijs authoritatibus F. Gregorij relatio cõfirmatur.

Odoardi Barbosæ de moscho verba pro F. Gregorio.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quàm oculis perlustrasse planè mihi persuadeo, cum hic ipse alio in libro eodem hoc primo Nauigationum volumine collectoris *Ramusij*, de iisdem agens locis *Aracam*, & *Pegu*, contraria quodammodo dictis suis afferat proprijs. Quæ singula penè verba in suas aduersus Cardanum Exercitationes Scaliger transtulit, Exercit. nempe 21. non facta *Barbosæ* tamen mentione, cum eo tempore liber hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiusmodi historias Indicas cum plures prælo nondum commissas Scaliger possideret, & in suos subindè Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latuisset, insereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conciliauit. Ait autem vterque, Animal moschi in Regno *Pegu* simile esse *Gazelæ*, album, dentibus Elephanti sed paruis, sub ventre & pectore ei apostema nasci, quod vbi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animali admoueri, has postea siccari, contundi, prioris sanguinis per apostematis sectionem extillati, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moschum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auritis minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possunt. Vt verum sit, quod supra etiam ex Scaligero monui, scribendi periculum sæpenumerò ex aliorum pendere mendacijs.

Vnde Scaliger non rarò Indica noua afferat.

Sed lepidum mehercle est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum cõtinentes in Capreolo vel Capra fabricauerit, vt videre licet in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quod animal hoc páruo Liene præditum, in huius subsidium eiusmodi tumores nactum fuerit, vt per eosdem humor ille fæculentus expelli posset. Cùm tamen, qui eo modo philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet adeò in procliui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propositũ problema sæpenumerò etiã data operà fictum, rationibus respondere, atque imber quãdo pluit: sed rationibus profectò plerumque plumbeis & elumbibus. Adstipulantur & *F. Gregorio* hæc in Gesnerianis descriptionibus *Roderici Lusitani* verba: *Moschi verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam Dapsico, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur.* Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. *Aldrouandus* dicto loco, cum Denominata moschi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: *Regnum præterea Chinæ animalia generat magnitudine Canum, quæ moschum producunt. Incolas aiunt, ea occidere atque sepelire, vt sic putrefactorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moschi planè odore, quibusque hic adulteratur.*

Nimis faciles quidam sunt in caussis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij sententiæ fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Et demum quid clarius his *Petri Iarrici* Iesuitæ verbis? qui è postremis vnus est, qui res Indicas descripsit Lib. 2. cap. 17. *Thesauri sui Rer. Indic. Est in China* inquit, *aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam iucundissimè afflat: & sanè Chinense moschum ceteris præfertur. Animal est Vulpis magnitudine*

Petrus Iarricus Soc. Iesu.

gnitudine, filuas incolere solitum: hoc assiduis virgarum fustiumque verberibus enecant, vt toto sanguis diffundatur corpore. Cadauer putridum & tam aridum frustatim, non detracta pelle discindunt, sacculosque inde parant, quos Lusitani Papos nuncupant. Pantoia verò è ventriculo animalis cuiusdam feri, quod Fele paulo grandius, educi moschum credit, nec in China ipsum, sed in regione proxima reperiri. Cibettam haud dubiè intelligit: vel si idem omnino animal cum eo quod descripsimus, credendum nobilius ac pretiosius moschum ventriculo aliuoque educi, vtque maior illius sit copia, verberibus ipsum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chinenses tamen Lusitanis ipsum, quamuis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum Chinēsis Regni descriptioni addidit, est *Nicolaus Trigautius* amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus annos, Romam postea veniens, non semel me tantum inuisit, & Ordinis sui Societatis Iesu sacerdotes ad idem nunc Regnū plures reduxit. Hic libro, cui *Christiana Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo describit res naturales, quarum ferax est Sinensis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas aliæ regiones non nisi importatas norunt, maximè Rhabarbarum & Muschum, quæ ab occasu Saraceni Asiæ vniuersæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro: cum hic vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, Senis septenisque aureis in Europa diuendes.* Hoc ipsum mihi *F. Gregorius* confirmabat, moschi ibi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ sedecim Philippicis, siue Scutatis venum datur. Verum hoc non satis capio, quod *Trigautius Muschum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali desumptum meminit, quod ipsum fugisse tamen vix credi potest. Neque enim per *Muscum*, tomentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexisse putare illum quis possit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis assentientes authores exactam moschi confectionem, qualem ex *F. Gregorio* habemus, nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nō *Capreoli*, sed aut *Canis*, aut *Felis*, aut *Vulpeculæ* effigie moschiferum animal esse. Ne tamen tot Arabibus & Latinis iunioribus pertinacius obsistere velle videar, non absurdum duxerim, posse & hoc odoramentum ex Dorcade, siue Capreolo etiam aliquo colligi. Veruntamen, cùm omnes, qui de simili animali monimentis aliquid suis consignarunt, ex aliorum potius relatione, quam propriâ nixi experientiâ & visâ moschi ex apostemate illo extractione scripserint: ego sanè reprehendi minimè debeo, si illi magis fidem adhibeam, qui moschi ipsemet fabricam pluries vidit, & clarorum authoritate scriptorum testimonijs defendere se potest, quàm qui ex varijs quidem libris, sed omnibus vnum tantum authorem sequentibus, discere maluit. Neque enim absurdum esse sibi quis persuadeat, iucundissimum moschi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus communicari potuisse. Plantæ notissimæ sunt inter plures *Geranium moschatum* & *Iua muschata*, & *flores bulbi* illius, qui Vomitorius Dioscoridis aliquibus esse creditur & *Dipcadi, Muscari & Moschio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus numerare licet *Pyra moschatellina & moscharola* dicta, *vuas* quoque *moschatellas*, quamuis à sapore potius, quam odore hoc nominis acquisiuerint. Ex animalibus *Po-*

[Marginal notes: Nicolaus Trigautius Societ. Iesu. — Posse forsan etiam concedi ex Capreolo aliquo moschum peti. — Odor moschi in varijs rebus reperitur. — In plantis. — In animalibus.]

lypo rum

lyporum speciem vidi Moschum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *serpentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiusmodi sibi à Ludouico Gozadino donatum scribit Aldrouandus, Moschi odorem fragrantia. Qui idem, *D. Hieronymum*, dum *moscum peregrini muris pelliculam* esse dicit, huius odorati muris pellem intellexisse arbitratur: vtcunque alij interpretentur, potuisse S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moschiferi, ex cuius pelle adhuc pilosa vtriculi fiunt & moscho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, vnde forsan *Moschi, seu Musci Etymon* a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Iucunda narratio de Elephãto-rũ sudore Moschum olente.

Deessem hic partibus meis, nisi, quod cum animi delectatione mihi auscultanti idem F. Gregorius narrauit, recensere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus suauissimum moschi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubicula eorum, vbi in vmbra detinentur, ingrediatur. Quotiescunque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipsis erumpit tam suaueolentis moschati odoris, melleæque consistentiæ, vt à longè muscas omnes ad se deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, miserum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboscide se satis defendere queat, extendit quàm potest maximè & explanat pellem suam rarissimis & longè à se dissitis pilis consitam, adeoque glabram planè, ac molestissimis muscarum fluctibus expositam: ac vbi ingentem bestiam muscarum Myriades obsident & moschatum melleumque depascuntur sudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis plicisque illis ebrias veluti bestiolas ex inopinato comprimit, occidit, sicq. earum sese molestia liberat. Si quis autem sudorem illum cõchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corriuet, moschi odori minimè cedentem & suaueolentem naribus succum lucratur.

Aristoteli plurima animalia ignota fuerunt odorem optimum spirantia.

Hæc, si Aristoteles nouisset, cui Elephanti ignoti nequaquam fuerunt, non quæsiuisset Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum suauiter oleat, exceptâ Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non bestijs tantùm alijs, quod in Panthera ipse fieri putauit, sed hominibus etiam gratissimum spirantia animalia descripsimus, Et quod mirum quidem est in sudore & fæcibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditatis aliquid participantia, ex mente Aristotelis eodem loco, fœtere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Aristotelis, in Problematibus, placitis odorum essentiam causasque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur imposito, *Algaliæ* & *Moscho*, fine ad *Ambram* odoratam griseam & *Ambracani* plurimis dictam, me accingo.

Hucusque de Zibetho & moscho.

AMBRA GRISEA seu odorata.

Multorum, Disquisitio Ambræ, clarissimorũ Naturæ Professorũ, Medicorũ ac Historiographorum ingenia hactenus torsit. Quare, ne actum agam, plerasq. horum cõtrouersias pręteribo, vel summa saltem rerũ capita delibabo: vbi tamẽ quod F. Gregorio de Boliuar & mihi probabilius videtur, proposuero prius: cũ rectũ & sui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hãc suã patrio, vt solitus est, sermone de *Ambra* grisea seu odorata, non de *Succino* in-

quam,

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignauit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Aliqui semen esse statuunt Balænæ, qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum; qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibis eum bestia patiatur. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementitia est momenti, vt decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambræ vncia vincantur. F. Gregorij verba & mens de Ambra odorata. Errant qui putant esse Balænę excrementū.

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abysso vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & cautium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantiâ adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, vt cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum, escamue appetant. Ambra est Bituminis species. Piscibus lautus cibus est.

Ast quoniam hæc vt diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, vt non nisi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adhærent: cursus aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, vt *Hirundines*: alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt vt *Aquila*, & alia media volant via: ita in mari prorsus euenire putandum est, vt piscium aliqui in suprema dominentur huius regione, alij mediam sulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam, quæ corporis mole reliqua vt omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra vescitur. Esse autem pinguem Ambræ aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc disces, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat. Ad maris profundū non omnes pisces penetrant. Balænæ ad maris ima descendūt. Ambra pinguis est.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gulæ auiditate inuolat, vt cum maximam eius partem vorare tentet, partim rostro, partim caudâ se hinc inde motitando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc vbi iam suæ satisfecit voracitati, superiora petit, & non rarò vbi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia. Balæna maximā Ambrę molem à terra & scopulis separare valet. Balæna vomit aliquādo Ambræ partem.

Perfectissima verò Ambra illa est, quam Balæna non deglutiuit, sed

Optima Ambra quæ fit. quæ sua sponte ad maris superficiē eructauit, id quod ipsi haud difficulter euenire potest, cum naturâ suâ pinguis ac leuis existat. Vbi itaque ad supremam illam maris regionem emersit, eiusdem incolis piscibus præda fit optatissima. In hanc enim maximâ illi copiâ se accingentes irruunt, massam discerpūt, & quilibet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec ad maris littus adiuuante ipso vndarum reciprocantium motu, propellant. Fieri tamen non rarò solet, vt procellarum æstu & ventorum propulsu maxima etiam frusta antequam piscibus esca fiant, extra mare proijciantur. Vbi autem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisces turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, exsaturantur. Quod vbi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc à prædatoribus tamen Cancris auibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistunt, vorantque, quamdiu à sole non penitus exiccatur. Et nisi his subiaceret periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuenderetur.

Ab omnibus indifferenter piscibus comeditur.

Nec à Cancris & Auibus tuta est.

Quid sit Ambra grisea propriè. Solent verò Cancri illi magis *Ambræ* portioni inhærere, quæ *grisea* dicitur. Est autem hæc nihil aliud, quàm partes Ambræ magis fibrosæ. Videtur enim hæc per neruos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi sub mari terræ adhærescere, per quos neruulos seu densiores particulas Ambra suum ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob causam grisea Ambra densior, grauior adeoque efficacior etiam existimatur.

Vbi F. Greg. illam repererit. Atque hæc vera & realis Ambra est, qualem ego vidi in oris & littoribus *Brasiliæ* & *Mosambique*. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id dubiæ, & nihil causarum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen nonnemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phantasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque redditum velim, a nemine mortalium ob id, vllam hæreseos suspicionem ipsi impingi debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis prælibare Lectoribus, ne in hoc Ambræ pelago controuersiarum vndis plenissimo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptoribus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in classe collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum filij materiam medicam deriuans.

Hucusque F. Gregorius.

Scaliger Ambram plantale quid facit. Plantis *Ambram* Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10. his verbis: *Facilius inclinat animus Ambram esse fungi speciem. Cortice siquidem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs vt in Fungo vetulo. Intus globulorum cohæsionibus potius accedit ad Tuberum naturam quorundam, quæ papillatim concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere potest, aliud huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpusillos, valde odoratos; ad Pyrenaos etiam odoratiores, quos Mossirones vocant.* Verum hæc, quæ vltimo affert loco de odore argumenta, parum persuadent. Iam enim supra Moschi odorem

quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quàm Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis ſubſtantia etiam, cùm è viuentis cranio & cerebro læſo hominis, vt planta ex terra creſcit. Quin è metallicis tam Naturæ ſponte, quàm artis induſtria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc ſubſtantiæ formam arte adductum, & exiguo labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum eſt, inquit, *Libauius* in ſuo de Ambra tractatu. Videtur autem ipſi hæc opinio duplici de cauſa explodenda: tum quia videndum eſſe iubet, an ſub mari fungi planta naſci poſsit? tum quia in tãtam molem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Inſulę magnitudine, non videatur poſsibile excreſcere fungum poſſe. Veruntamen priori Libauij obiectioni facilè ſatisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliaſque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à ſe in mari obſeruatarum, in ſuo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Cæſius* noſter. De perfectis hæc habet *Pigafetta* ex *Odoardi Lopez* nauigatione ad Congianos inſtituta: *In parte Inſulæ Loandæ continenti oppoſita, naſcuntur in locis humilioribus ſub aqua arbores poſt defluxum maris conſpicuæ, quarum radicibus magnæ adhærent oſtreæ, carne pugnum humanum æquante, ſapore iucundo.* De mole ingenti huiuſmodi fungi reſpondendum foret, maris vaſtitatem non dedecere vaſtiſsimam plantam imperfectam, & fungoſam præſertim, quæ minerale terræ excrementum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; ſi organorum & partium diſtinctionem ſaltem intueri velis. Conſiderare quoque poterat, nullum vnquam terreſtre animal marinas belluas mole attingere, cum Plinius memoret *Balænas* quaternum iugerum, & *Priſtes* ducenum cubitorum. Idem Alexandri Magni claſsium Præfectos retuliſſe ſcribit, huiuſmodi beſtiarum oſſa quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuiſſe. Quare minus mirum, ſi etiam marinus, quam terreſtris fungus maior exiſtat.

Scaligerũ Libauius impugnat.

Reſpondetur Libauio pro Scaligero.

Maris vaſtitas vt ingentes beſtias, ita maximos fungos producere poſ ſe videtur.

Andreas Baccius, quem inter claſſicos iurè ac merito ſcriptores collocare poſſumus, quo ego primo vt *Romam* veni ſeſquiennio, magiſtro vſus, ſecundo vix elapſo Cathedram ipſius in rerum naturalium profeſſione adeptus ſum, in opere ſuo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. crediiſſe viſus fuit *Ambram* eſſe Animalis excrementum. *Non diſsimile autem veri ſit* inquit, *quod relatum ab Indis audiui a viro Principe: Ambar piſcis quoddam eſſe excrementum, vt Zibethum Catti Indici, & Moſchus & Caſtorium, qui quarundam adnaſcentium herbarum pabulo ſatur, gignat aliquando abſceſſum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera. Aut liquor emanans ſupernatat aquis, idque optimum: aut à piſce ſponte euomitur, quod vilius, nec ſatis digeſtum: aut piſce mortuo ac eiecto ad littus inuenitur promiſcuum partim candidum partim nigrum.*

Andreas Baccius Medicus Rom. celeberrimus Ambram animale quid cenſet.

Huic opinioni valde illa quadrant, quę *Carolus Cluſius* in Annotationibus ſuis ad *Ambari* caput *Garziæ ab Horto*, adfert: intellexiſſe nimirum ſe à *Seruatio Marel* Burgundo, qui Ambari, Moſchi & Gemmarum cognoſcendarum cauſa plurimas peragrauerat regiones, *Ambarum* nihil eſſe aliud, quam recrementa in veræ Balænæ ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro *vera Balęna orcas. Phyſeteres* & ſimiles Cetaceos magnis dentibus pręditos piſces habeãt, cum vera Balæna dentibus careat, piſces integros voret, inde viſcoſa in ſtoma-

Alia argumenta ex Cluſio quod ex Animali ſit Ambra.

Quæ vera dicatur Balæna esse. cho & indigesta massa congeratur, in qua sæpius deuoratorum rostella Polyporum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus Ambram nullam repererint, si hanc ideo opinionem, Ambar animale quid esse, reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas secuerint.

Opportunissimum nunc accidit, vt de hac vera putata dentium experte *Balæna*, vel in *Romanorum* nostrorum gratiam ea hic scribam, quorum partem ipsi mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præcipue ad hanc nostram aliquid facere controuersiam, & lectorem ipsum non parum delectare videantur.

Veræ putatæ Balænæ descriptio. Circa Februarij mensem elapsi sexcentesimi vigesimi quarti supra millesimum anni, eiusmodi Balæna non procul à Castro *S. Seueræ* maritimo triginta forsan ab VRBE milliaribus distante, inter duos scopulos sed iam exstincta appulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXXI, crassa L. Os longum XVI. latum X. in quo aperto & trabibus suffulto, commodum equo insidens homo spatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex neruosis crassissimisque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis dentium forma in hac Balæna. Dentes hìc nulli, sed horum loco videre erat corneas laminas nigriusculas, splendentes & oblongas, veluti si tot retortorum gladiorum, quos Acinaces appellare solemus, vaginæ coriaceæ essent, eo ordine positas, vt fistulę illæ stanneæ in Musicis disponi organis solent. Harum breuissima (quarum duas ex recentibus gingiuis, si modò gingiuæ dici merentur, abscidi, domique conseruo) semipalmari lõgitudine erat, cęteris paulatim accrescentibus, vt longissima sex palmos etiã superaret, sed crassitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudine verò ad quatuor vix digitos ascenderet. Hæ omnes subtiliore & tenuiore sui parte secundum totam earũ longitudinem pilos etiam semipalmari longitudine adeò hirtos promittebant, vt meras porcinas setas esse iurasses. Quæ tamen, vt probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila siue productæ fibræ ipsissimam illam materiam corneam (si tamen corneam appellare licet) constituentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea siue coriacea illa substãtia resultabat, & vbi hæc finiebar, pili ijdem soli lõgius excurrebãt.

Cur dentes hi cornei potius quam ossei esse debuerint. Et quoniam Natura non voluit, vt hæc tam mirabilis dentiũ forma ac series, instar aliorum ossea tota ac durissima esset, quippe cum dentes hi sub palato fluctuarent, nec alueolis vt alij comprehenderentur, ideo debuerunt superiore quà palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti pilosi esse; inferiore dura, cornea, coriacea ac quodámodo ossea, vtcũque appellare libeat, substãtia prædit, vt alimẽntum, quod deuorat bestia, aliquam ibi saltem resistentiam reperiat. Sunt enim hi dẽtes diuerso planè modo situque, quam in alijs contingit, ordinati per oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo sursum erecti.

Rondeletius in huius Balænæ dentium descriptione videtur lapsus fuisse. Aduertendum hìc tamen moneo Doctissimum *Rondeletium* lib. 16. cap. 11. de Piscibus, vel hallucinatum fuisse, dum Balænas huiusmodi describit inquiens: *Dentes in ea nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes, desinentes: quæ anteriore & posteriore siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, inde educta, vel abscissa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi postea non possit.* Vel reuera Ba-

ra Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiusmodi dētes sortitæ sint, id quod vt credam, difficulter adducor. Nostra enim iā descripta in solo palato siue superiore maxilla mirabilē illum dentium ordinē, figurā & cōstructionē monstrabat. Inferioris verò maxillæ labrum osseum, nigrum, obrotundum, maximæ crassitiei, sertis illis respondebat, quibus murorum summitates coronari solent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni siue parmæ, pupilla verò tornato ex finissimo Ebeno globo similia cernebantur. Cutis mollitie & colore Anguillæ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ siue alæ, siue pinnæ palmorum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat latitudo palmorum, quæ finem versus semper decrescebat. Cauda bifurcata lata X. & longa VI. palmos; circa hanc caro mera neruosaque nec pinguis: superiora autem versus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei copia lucernarum vsui seruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac rubicunda caro latebat. Ossium, propter horrendum putrefacti cadaueris fœtorem, non potuit tunc temporis examen institui. *Descriptio oculorum. Cutis. Pinnarum. Caudæ. Carnis.*

Tota illa dentium ferme compositio suis adhuc connexa ordinibus Romam delata, ac Illustrissimo & Reuerendissimo Principi *Francisco Cardinali Barberino* (cuius felicibus auspicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobilissimo Equite *Cassiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs thesauris rerum naturalium, studiosè conseruatur. *Dentium hāc seriem conseruat Nobiliss. Cassianus Puteanus.*

Similis, sed ingentior bellua Anno MDCXX. circa *Corsicam* & ipsa iam mortua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, siue carnea pinguedo pendebat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo intestino recto nisu maximo & coniunctis viribus septemdecim viri fortes operam suam impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt insidentem caballo suo equitem facillimè admitteret. Triginta duabus spina dorsi vertebris constabat, ex quibus varia sedilia conficiebantur. Et cum hæc fæmina esset, vtero fætum conclusum gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex huius mensura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio si cui minus accuratè eam descripsisse visi fuerimus, facilè æstimari poterit. *Alia similis Balænæ delineatio maioris.*

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiusmodi, quos nos plerunque dentes osseos albosque alueolis suis infixis dicimus, careat, si *Seruatio* illi apud *Clusium* credimus, & ex hac sola pretiosum illud odoramentum *Ambra* scilicet extrahetur. Verumenimuerò hanc belluam minimè antiquorum Balænam esse, rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Aristoteles* enim lib. 1. de Hist. an cap. 5. *Alia animal gignunt, inquit, perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alteris fistula data est, branchiæ desunt vt Delphinis & Balænis. Habent Delphini fistulam in dorso, Balęna in fronte.* Et Plin. lib. 9. cap. 6. *Ora Balęnę habent in frontibus, ideoque summa aqua natantes in sublime nimbos efflant.* Huic autem iam à me descriptæ beluæ, cum branchiæ adsint & fistula desit, qua ratione esse Aristotelis & Plinij Balænam asseuerabimus? Confirmauit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Centumcellarum (Vulgò Ciuità Vecchia) Architectus, fistulam in hoc Cataceo pisce *Controuertitur an descripta bellua sit vera Balæna antiquorū.*

In hac Balæna nostra nulla fuit fistula.

ſe nullam reperiſſe, cum diligenti tamen examine cadauer beſtiæ perluſtraſſet, & deſignatum ære quoque euulgaſſet. Exiſtimat igitur Rondeletius hoc noſtrum Cete, cum Balæna neutiquam ſit, potius Ariſtotelis & Plinij Muſculum eſſe, quē Græci μυσίκητον dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Muſculus marinus, qui Balænam antecedit, nullos habet dentes, ſed pro ijs ſetis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum.* Ariſtot. verò lib. 3. de Hiſt. An. cap. 12. *Muſculus etiam piſcis* ait, *pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, ſuillis ſimiles.*

Videtur Antiquorũ Muſculus eſſe.

Cũr non ſit Mũſculus ſed Balæna.

Rectè hæc omnia Rondeletio adſtipulari videntur, Balænam neganti & Muſculum eſſe affirmanti. Et tamen non leuem mihi ſcrupulum inijcit: quod Ariſtoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enaſci, cum in noſtra hac beſtia ex corneis illis laminis, quæ probè à palato ſeparari poſſunt, originem ſumant. Accedit Plinij authoritate credi debere, Muſculum non magnum piſcem, ſaltem non ex Balænarum claſſe eſſe, cum dicat lib. 9. cap. vltimo: *At è contrario amicitiæ exempla ſunt præter illa, de quorum diximus ſocietate Balæna & muſculus, quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis infeſtantia magnitudinem vada prænatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc *Oppianus* & *Ælianus Ducem Balænæ* appellant, & *Claudianus* his verſibus parui corporis facit:

Si ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui præuius edocet vndas,
Immenſumque pecus paruæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monſtro.

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piſcibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipſis paruum hunc piſcem attribuit:

Pondere magnorum membrorum tarda feruntur,
Et lentè æquoreo circumuoluuntur in æſtu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo ſemotus ab illo
Precedit, monſtratque viam, ducitque per æquor.

Aſt quoniam idem *Plinius* lib. 32. cap. vltimo Muſculum non inter paruos piſces ſed belluas marinas, vt *Phyſeteres*, *Balænas*, *Priſtes*, *Orcas* & ſimiles numerat, putat Rondeletius eundem lapſum fuiſſe, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Muſculum aſſignauit.

In huiuſmodi Balænis aliquando Ambra reperta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiuſmodi edentulorum muſculorum, ſiue Balænarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam eſſe: ſed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digeſtorum piſcium viſcoſa maſſa enatam fuiſſe, cum idem ipſe affirmet in eorundem ſtomachis nihil præter aquam, ſpumam, mucum, & fætentem Algam ſine vllis piſcibus, aut piſcium fruſtis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoram beſtiam eſſe. In noſtra certè belua, quam ad noſtrum hoc mare mediterraneum appulſam iam ſatis delineauimus, noſtri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exactam disquisiuit diligentiâ ex famulis quidam Illustrissimi *Principis Cæsij* nostri; quem, cùm ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spectator & Obseruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaspartæ* in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Ciuitella Cæsia* Castro suo à Maioribus Cęsiæ Gentis in Tuscia ędificato, nec longè à *S. Seuera* dissito, ablegauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset, dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inueniuntur.

Princeps Cæsius per famulum missum Balænam hanc perlustrari curauit.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria aliæ Balænarum species, dentibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac osseis præditæ, quarum vna *Asturæ* loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obseruandarum simul quarundam maritimarum gratiâ raritatum, forte fortuna idem Princeps Cæsius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus est, non absimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hîc *Romæ* instructos vidimus.

Prope oppidu Neptuni alia Balæna veris dentibus instructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque piscis, sed paruus &, vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresium* Arcem mari contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè scientiarum laude clarescere discupit, & ob id *Principi Cæsio* amicissimus, mihi beneuolentissimus; Costam huius piscis Principi trāsmisit, quę cū rarioribus plurimis Naturæ artisque donis, atq. inter alia cū Vasculo quodā ex ipsiusmet Cetacei piscis Vertebræ cuiusdā interiori spōgiosa & medullę cōtigua parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem *Illustriss. Principe* asseruatur.

Alia huiusmodi dentata Balæna Maccaresium appulit.

Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Castagneda in Orientali Historia sua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum stercora esse auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in rupes & scopulos Insularum earundem sua retrimenta dēponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciantur.

Castagneda vult Ambram esse auium stercora.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat: *Ceterùm hæc mea est opinio, inquit, veluti pro regionum natura terra interdum rubra est, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: sic verisimile est aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inueniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se integram ex Ambaro insulam vidisse, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.*

Garzias ab Horto ait Ambram esse Terræ speciem.

Ingentes Ambrę moles aliquādo repertæ.

Verum de insulis eiusmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum nec auditum fuisse sanctè mihi affirmauit. Posse ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balænam seu potius Musculum appel-

appellatum ante sesquiannum ex Turri maris, vbi aduersus pyratas excubiæ aguntur è longinquo conspexerunt, insulam primo rati esse fuerunt. Et cum, vt experientiâ clarum est, Ambra quasi integra sit pinguedo quædam, iam autem nec auium fæces, nec Balænarum stercora aut viscosus earum in ventriculis humor adipiosa sint, nec vlla vnquam insula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terræ solent, soluitur, fuerit; consequens erit vt in nulla horum classe Ambræ locum dare valeamus.

Ambra quasi tota est pinguedo.

Multò nostræ sententiæ vicinius accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. noui orbis, Cap. 7. *Varia est crica Ambari originem*, inquit, *opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum illico densatur, vt solent pleraque quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, & aqua exempta durantur vt corallium & succinum*. Et paulo inferius: *Verum est meo tempore Balænam circa Canarias, quas Insulas Fortunatas putant, captam in qua inuentæ sunt plus quam quatuor Ambari arrouæ* (ponderis apud Hispanos genus, quod vigintiquinque libras pendet) *siue centenæ libræ: postea tamen infinitas Balænas cum suis Catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est*.

Nicolaus Monardes magis nostræ sententiæ fauet.

Matthiolus titubat, & quid certi determinet, ignorare se ingenuè his verbis fatetur. *Ceterùm ex antedictis quæ sit Ambari historia vt verior accipienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam*. Adfert tamen *Simeonis Sethi* & *Serapionis* (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipsissima ferè verba, quorum ille *Ambræ* non minus ac sulphuris & Bituminis fontes in terra statuit: hic ipsam in maris alueo non secus atque in terra fungos oriri existimat. Nos postremæ huic sententiæ libentius, quam vlli alteri subscribimus. Non ob id tamen in plantarum, sed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Matthiolus de Ambra ignorantiam suam fatetur.

Quæ nostra sit sententia.

Posse autem mineralia non in Fungi tantum forma siue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti stirpes fabricare addiscit, sed perfectioris etiam alicuius plantę figurâ è terra germinare, varij varia documenta authores adferunt, quæ summatim collegit *Fortunius Licetus* acerrimus Peripateticæ sectæ propugnator Lib. 4. cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* in noui Orbis *Hispaniola* Insula Aurum è terra surgere, & vitis modo circa arbores serpere. Ex *Fulgosio* apud *Firmium* Pannoniæ vrbem, interdum in vitibus Capreolos inesse repertos verè aureos, ex ijs auream cusam monetam fuisse. Ex *Aristotele* de *Admirandis*, Aurum defossum, aut in terram proiectum excreuisse, Æs comminutum & seminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta extitisse, adducit.

Aurum aliquãdo plãtarum instar germinasse.

Fortunius Licetus optimus peripateticus.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis sibi spiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè seponere. Seminari enim, crescere, germinare non posse videntur, nisi quæ ex vegetantium sunt genere. Veruntamen *Licetus* huic illico satisfacit dubio, vt plerisque facillimum est Aristotelicis ad quodlibet propositum problema, & ad eius contradictorium si placet quoque, rationibus respondere. Ait igitur supponendo ea omnia vera esse, quæ de auri ærisque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici posse non verè

An mineralia vegetentur.

Responsio Liceti ad hoc dubiũ.

Capreo-

Capreolos ſed æquiuocè fuiſſe; vel eodem modo creuiſſe, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla ſit, imò veros etiam in vitibus Capreolos ſe habere vt vngues & cornua, hoc eſt, ſine vita; vel vites per radices ſuas è terra attraxiſſe humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio eſſe aquea & generationis eorum materiam humorem eſſe fluidum, adeoque facilè obſequentem. Vel demum hoc fieri poſſe ex natali mollicie, ab anguſtia loci, materiam vi pulſam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale ſolum. *Quod ſi verò*, inquit, ***aurum defoſſum alicubi, poſſe renaſci concedamus; dicimus id renatum fuiſſe, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum ſibi conſimile geminauerit: ſed quia vetus illud aurum materiam ſibi propinquam, ad quam auri naturam diſpoſitionis quomodocunque, & vndecunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione prorſus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere conſueuit, & aqua vetus aerem in aquam nouam phyſicè tranſmutare ſolet.***

Atqui hoc mihi modo dubium obſcurum per obſcurius ſolui videtur. Metallicarum gnari rerum philoſophi & artifices, hæc non ſicco ita pede tranſirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, ſeminium quoddam latitare certa ſciant experientià, per quod metalla certis determinatiſque locis maturantur, fœcundantur, ſe inſtaurant ac propagant, adeoque ſuo quodam modo creſcere & germinare dici valeant, id omne operis ſine vegetatione aliqua non poſſe accidere videtur. Sed hæc alterius loci fuſius explicare fuerit.

An valida ſit Liceti reſponſio.

Et quid ſi Ambram forſan inter minerale & plantale medium quippiam aſtruamus? An Naturæ hoc inſolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non niſi per medium tranſire eſt ſolita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo eſt medius, ita inter hunc & abiectiſſimam beſtiam Simia interiacere videtur. Inter perfecta bruta & plantas perfectiſſimas ſe interponunt Zoophyta, ***Plantanimalia*** philoſophis appellata. Certè quid ſupra plantarum naturam ***Spongiæ, Loricæ, Vulua*** & ***Mentula*** cuncta marina & informia prorſus animalia, præter obſcurum conſtrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri poſſunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent, niſi quod homine accedente ipſaſque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud ***Malabaros***, altera in ***Pudeſetania*** eſſe à Recentioribus memoratur: quæ ob id ***verecunda arboris*** nomen meruit: His tertia accedit mirabilior in Inſula propè ***Cimbubon***, cuius folia in terram lapſa humi repunt, & ſub tangente manu diffugiunt. Quibus ſi placet ***Agnum*** adde ***Scythicum***, animalis formà, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis inſtar depaſcentem, quem etiam Scaliger deſcribit. Iam ***Tubera*** terræ cum nec radices nec folia nec flores ramoſue habeant, quis in plantarum claſſe facilè repoſuerit? vegetante tamen anima prædita eſſe, quis dubitabit? Non igitur adeò abſonum fuerit ***Ambram*** inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod ſi ſubſtantiam ſpectes, bitumen ſit; ſi pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illuſtriſſimus & Excellentiſs. ***Princeps Cæſius*** noſter: de qua

Ambra videtur quid medium inter plantã & minerale.

Natura ab vno extremo ad alterum per media incedit.

Mirabiles plantæ ſenſu tactus præditæ.

de qua ex professo in suis libris de *Metallophytis* inde à se cognominatis agit, quorum specimen & species diuersas anno præterito ad Illustriss. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aquasparta Romam transmisit.

His ita stabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum esse Ambram voluit, dicendum sit, iam liquet: non esse plantam nimirum veram, quales reliqui sunt fungi terrestres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra est, pollet. Dici tamē fungus potest, tum quia fungi facie germinat, cum quia inter stirpem & terræ excremētum minerale fortassis intermediat. Quod autem fungus hic immensus, si quando maris turbulenta ingruit tempestas, & vt Serapio loquitur, *sæuientibus procellis agitatum pelagus, cum proueluttis impetuosè saxis expuatur in littus Zing vocatæ regionis: tum homines, qui præsentiunt maris insultus, ad vada se quam citatissimo cursu conferant, vnde & apud illos Michere seu veloces cursoresue appellantur, & quod eiectatum est Ambarum, congerant*. De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam *Indis* compertum haberi. Quin falsum esse, si ventorum etiam turbine adeò mare intumescat, vt cælum terræ misceri videatur, aquam in fundo maris vllo modo conturbari, multo minus quæ ipsi inhærent terræ, Ambræ inquam & ingentia saxorum volumina è mari exturbari. Placidissimam enim in fundo stationem Vrinatores, siue illi qui margaritarum piscationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris superficies etiam inquietissima furit.

Fungiformem hanc Ambram non à maris agitatione cum saxis eijci.

Mare supra agitatū infra quietū est.

Et qui in Naui illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Hollandi ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque visitur, fabricatā sub mari nauigarunt, sanctè mihi iurarunt, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris molestiam percipi. Recipit autem hæc nauis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui suis in cubiculis persistunt, qui viginti quatuor horarum spatio aere alio nullo indigent, soloque illo in naui concluso contenti viuunt, quibus exactis, superficiem maris petunt & reserato nauis operculo ac paulisper aperto nouum aerem hauriunt, quo postea clauso operculo sub aquam denuò tam profundè merguntur, quam nauis Rectori ad Orgias etiam si vellet quinquaginta, visum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice cursum dirigunt, vbi locorum sint norunt, remisque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem subleuat, est, quod eo loci vbi remigantes moranrur, nauis absque fundo est, vt aquā ipsi continuò aspiciant, ab ea verò minimè sibi timeant: cum in scamnis suis paulo altius sedentes pedibus haud quaquam ipsam contingant. Sed non libet nunc omnia persequi, quæ ab ipso Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Describitur mira quædā sub aquis nauigatio.

Nec vero simile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores pisces deuoratā Ambrā, ab ingesto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè constat, ratio etiam reclamat, cum Ambra non aliorum instar Bituminum nauseoso & acri chalchantino spiritu ac sale, sed ex suauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piscibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, sed nec hominibus exitio esse comperitur. Pinguia autem terrestribus quibusdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè porcina

Ambram piscibus nō venenū sed cibū optimum esse.

& caseo

& caseo pinguiore Rustici experiuntur. Nec absurdum est, mera etiam mineralia nostræ licet minus congrua Naturæ, à piscibus tamen deuorata digeri posse, cum viderim sæpius in exenteratorum ventriculis piscium maiorum, minores pisces modò integros adhuc, modò semiliquidos contabuisse, & conchyliorum testæ in humorem quoque chylosum abeunt, non vt vulgus Medicorum ac Philosophorum credit à magno stomachi ipsorum calore, noster enim longè potentior nunquam hoc efficeret, sed ab alio principio, à quo videmus & vniones & corallia durissima in limonum succo & aceto, frigidis ab ipsis creditis humoribus, facilè liquescere: Quis enim intensus sit in ventribus piscium gelidis in vndis semper degentium calor? cum multis ego vicibus in Testudinum tam aquaticarum quàm terrestrium etiam viuentium sanguine, & corde palpitāte extracto, nullum non dicam calorem, sed ne teporem quidem, quin merum frigus ipso Iulio Mense, & Syrio ardente senserim, quod & in piscium mihi sanguine, in quo præcipuus animalis calor situs est, vsuuenit. Sed hæc altiori & quam hæc tempora non capiunt, speculationi reseruantur.

Pisces nobis indigestibilia coquunt, non à maximo calore.

Testudinũ & piscium sanguis & cor ad tactum frigida.

Neque hoc silere debeo: *Monarden* in *Ambra* sæpe Auium rostra, ac conchylia, & ostrearum testas reperiri scriptum reliquisse. Veruntamen *Clusius* hæc non Auium sed *Sepiarum* rostella, aliorum ex mente esse annotauit. Non est omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hìc Romæ non rarò, vbi sepiæ quam plurimæ venduntur, earum rostella Auium adeò rostris similia, vt incauto facilè auium illa fuisse imponere potuissent. Et Clusio quidem ego libens assentior, sæpius hoc accidere posse. Attamē nec hoc dissimilare volo, me verū & genuinum Auiculæ rostellum oblōgum, angustum, & acutum, integrumque in magna satis Ambræ odoriferæ optimæ massa, quā iam sæpe laudatus Eques noster *Puteanus* Lynceus (vt pretiosorum huiusmodi medicamentorum, quà naturalium, quà arte paratorum instructissimam habet supellectilem.) *Venetijs* transportari huc curauerat, vidisse ac manibus tractasse. Solent autem, quæ ex *Sepijs* sumuntur non oblonga & tenuia ac compressa, sed crassa, breuia, ac lata valde esse, qualia vel in *Pisce Orbe* Nilotico meo, vel in Auicula *Cocotthrauste*, & ob id ab Italis *Frisone* & *Grossobecco* vocata, inueniuntur: vt affabrè hanc cum plurimis alijs in suo *Auiario* æri incisis & euulgatis *Ioannes Petrus Oliua*, I. V. Doct. egregius, sub faustis *Puteani* nostri auspicijs delineari curauit, luculento ad omnes addito commentario, qui si ita perrexerit, herbam ipsi, vlla absque controuersia, ornithologi alij omnes & Aldrouandus porrigent. Atque hæc de sepiarū & Auium rostellis adducta sint, vt magis *F. Gregorij* sententiam cōfirment, qui non tam maris bestias, quam cæli volucres Ambræ esui maximè inhiare testatum voluit. Quod si tamen vllam ex *Ambra* pastu Balænam vnquam interijsse contigit, id copiæ potius ingestæ, quam deleteriæ pretiosi huius odoramenti facultati tribuendum arbitror. Nam & *vini* ac *panis*, quorum hic corpus, illud Animæ vinculum spiritus maximè refocillat, nimia quantitas veneni vicem subit.

Auium & sepiarū rostra in Ambra reperiuntur.

D. Cassianus Puteanus pretiosissima medicamenta asseruat.

Atque hucusque candide Lector, *Zibethi Moschi* & *Ambra* disquisitio, longiusculum forsan, quam voluisses, teque meque tenuit. Sed cum incerta illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Cur protracta fuerit longius hæc disquisitio.

Sæpiunt

- - - *Sapiunt alieno ex ore, petuntque*
Res ex auditu potius, quam sensibus ipsis.

Hactenus nos cæca caligine mersos omnes traheret, puto aliquam saltem per me, disputatione hac lucem controuersijs illis allatam fuisse: nempe

Sic vnumquodque paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Anna Tuya fætidissimũ animal Peruanum.

Cum itaque tam Moschi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, vt spero, historiam dederimus; contraria verò iuxta se posita magis elucescant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti fætorem commiscere voluisse videtur *Anna Tuya Peruanis* dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi descriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noster in hoc ipso opere suo, similis propemodum meminerit *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpeculæ, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore*, vocatum, eò vel lectorem nunc remittimus, vel vbi otium nobis supererit, in eodem commentando capite, aliquid de nostro addemus.

In. Ambræ electione, probatur Romani & Augustani collegij medici assensus.

Grisea ceteris præfertur.

De Electione *Ambræ* & quid aliud dicã faciamuè, quam vt Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, subscribam & *Augustano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facilè præcellit. In hoc autem concordant ambo voce ac calamo, probari odoratissimam, leuem, sordibus carentem, grisei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibusdam rufis, croceum colorem imitantibus distinctam, ac pinguem ita, vt si acu candenti perfodiatur, olaginei aliquid succi resudet. *Romanum* Collegium griseam ac nigram tantùm agnoscit: hanc verò reijcit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit. Ast neque hi, si griseam nancisci possunt, nigram emunt fragrantià à grisea longè victam. *Augustanum* tamen etiam albam nouit & reijcit, quæ & ipsa nostris Chirothecarijs nõ est ignota, sed ob odoris debilitatem grisea ignobiliorem repudiant. Scio à plerisque hanc Struthiocameli ouum candore æmulantem, ceu quæ imposturam sapiat, reprobari: volunt autem aliqui hanc gypso admisto talem concinnari, quod vix crediderim; ponderosior enim, quam est, inueniretur.

Ludouicus Coltrius materię medicæ expertissimus pharmacopœus.

Grisea Ambra senio albescit, sicut & vitriolum.

In vna & eadem magna massa Ambræ posse esse differẽtes colores.

Ludouicus Coltrius exercitatissimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, qui è regione *Panthei Agrippæ* ad insignia *S. Georgij*, instructissimam quà factis, quà infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriacæ* præsertim ac *Mythridatij* confectione cæteris facilè palmam præripit, sibi non semel tantum contigisse affirmauit, quod grisea illa optima Ambra, vbi senio confecta fuisset, albescentem colorem, id quod & mihi in *Ambra* octo annorum quam domi detinui, vsuuenit, acquisiuisset, euanidi prorsus ferme odoris. Hoc multoties nos in cæruleo Vitrioli experti fuimus. vbi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certus sum, sicut & nigram recentem; quod quidem in plantis & mineralibus non est ab earum natura absonum, ne de animalibus quicquam dicam; etiamsi esse partes prorsus homogeneæ essent, posse tamen in aliquibus particulis colore differre. Quid igitur mirum, si in massa ingenti adeò, quanta fungorum more è terra, cautibus, rupibus, ac scopulis maris emergit Ambra,

color

color simul sit albus, nigricans, & cinereus siue griseus, cuius differentiæ rationem supra etiam F.Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Augustanum* verò Medicum Collegium illam etiã, quæ auium rostris, conchyliorum & ostreorũ testis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admittendum iudico, nisi sordes aliæ terrestres cõiunctæ ipsi hæreant. Supra enim in Ambra optima auiculæ rostellum me reperisse monui.

Ambra auicularũ rostris immixta non est omnino reijcienda.

Fungitur autem dignissimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc anno M.DC.XXV. Archiatri siue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutissimus prçter medendi artem Philosophus, & Medicinæ, quæ Theoremata explicat, Professor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Nosocomio S. Spiritus* collega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quà Galenicis quà Chymicis medicamentis locupletissima *Augustana* Pharmacopœia, primariam contulisse symbolam suam mihi videtur *Raymundus Minderenis*, qui ea in scribendis libris suis, quorũ complures vtilesque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, atque *Cæsari* ob id *Matthiæ* acceptissimus, vt suum *Sueuiæ* prçcipuè *Augusta Vindelicorum* amœnissima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare possit.

Raymundus Minderenis Sueuiæ suæ Hippocrates.

De optimi Moschi signis Lectorem similiter consulere iubeo vtramq. pharmacopœiam siue *Antidotarium Romanum & Augustanum*. Esse debere nimirum siccum ac perodorum, substantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantiæ cerebrum nonnihil ferientis, colore modò subflauo, aliquando subnigro, & ferè ferrugineo. Quod non est mirum, cum sanguinem cum carnibus contusum ac torrefactum, ex quibus constat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis rarius addi solito, plerique qui de Animalibus commentati sunt, authores videri poterunt. Nobis ob temporis angustiam (plurima enim adhuc dicenda restant) non licet singulis his diutius & minutius immorari.

Electio Moschi.

De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per suaueolentes illos odorum campos latius expatiari, odorumque naturam penitius explorare! Cur fœminarum præsertim vterus cum gratis odoramentis *Zibetho, Moscho & Ambra* tantam habeat cõuenientiam ac sympathiam, cùm fætoribus verò tam insignem discrepantiam atque antipathiam; vt his reluctari, illa animalis alicuius viui instar amplexari velle videatur? quç hystericas interim, si harum naribus percipiantur, tanto fastidio mulieres afficiunt, vt & animo linqui & mortuis similes iacere videãtur. Vidi eiusmodi fœminam de *Ambræ Moschique* odore delibutis Chirothecis grauissimè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri esset, & multis ab ipso passibus remota in suprema domus parte resideret, cum per inferiores hic interim gradus ascenderet.

Variæ fieri possent de odoribus speculationes.

O quàm itẽ optarẽ ex interiore Principiorũ Physicorum medulla, non calidi inquam, frigidi, humidi & sicci miscela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut parum faciunt, rationes disquirere! Cur odorifera illa bene olẽtia, cordiq. vt aiunt, proficientia adeò, balsamica pharmaca, vigorem, gratiam suam ac fragrantiam à fætidissimis tamen hominum recrementis, vrinis ac pestifero latrinarum halitu recipiant, illamq. diutius conseruent? Et quomodo spiritibus nostris odores consociari, & per hos illos nutriri dici queat? si quando ad nares admotis odoriferis rebus in syncopẽ lapsi refocillamur. Cuius gratia ex Ambra, Moscho, Xyl-

An odores spiritus nutriant?

Ccc aloe,

aloe, Cinamomo, Zibetho & similibus pilæ *Poma Ambræ* vocatæ, concinnantur, quæ Pestis etiam tempore circumferūtur. De hac enim spirituum nutritione dubitandi ansa illis præbetur, qui frigidæ in vultum aspersione aquæ, eosdem Syncope affectos restitui, absque vlla spirituum nutritione vident. Sic, qui tactu molliore, ac Musices sono longè spiritus magis exhilarari nostros animaduertunt, vt sono etiā à nobis grato percepto, inuiti quasi ad tripudiādum incitemur.

An odores per species intentionales propagentur.

Est & hoc occultum non minus: an per species vt vocant, intentionales, tam longè se Moschi odor diffundat, vt vnica huius drachma decem duret annis, & decem sufficiat ciuitatibus odore suo imbuendis, si ab vno ad alterum continuò locum deferatur? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, absque prioris substantiæ deperditione, vbi non raro patrem filij, siue progenita genitores suos superant.

An per spiritus potius corporeos se diffundant.

An substantia potius verè spirituosa & corporea, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpusculo illo Moschi prodeat, vt ponderi sensibile nihil demarur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, vt vocant, non qualitates intentionales, sed veri spiritus corporei, aluum laxandi ac stomachum subuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem quibus infunduntur, iteratis sæpe vicibus abeunt, sine vlla, quæ sensu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et si per species intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, vt solo canes odoratu non ferarum tantùm, quæ ante horas plurimas transcurrerunt, vestigia insequantur: sed aliquot etiam post dies, viæ insistentes, qua patroni ipsorum incesserunt, locum vbi ipsi commorantur, ad vnguem inueniant? quod fieri posse aliter haud videtur, nisi quod odorata corpuscula per ipsas quoque calceorum soleas, & corneam vngularum ferarum substantiam, ipsi impacta diutius perseuerent telluri, quæ nostro olfactui quidem statim obliterantur,

Nō si quid nos non videmus aut olfacimus, idem fit in bestijs.

Canum verò odoratui ceu recentia odorum semina insinuantur. Nam neque *Mures* per obscuram nos noctem contuemur, quos *Feles* & vident & captant, argumento certissimo, plurima animalium sensibus esse obuia, quæ nobis occultantur, cum sensuum organa constructione partium & tēperamento plurimum varient. Sic multis distantia passuū millibus cadauera *Vultures* odorantur, & prædā quam capturæ sint, *Lynces* longissimè dissitam oculorū acie speculātur.

An odoratissima ideo sint calidissima.

An summus præterea & acutissimus odor in mixtis insignem, leuem, aut nullum etiam ipsis inesse calorē arguat? cum Moschum certè & Ambra tam acrem, amarum, aut salsum saporē caloris latentis maximi sobolem & signa, linguę non communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Camphora* quin etiam & *Opium* si vulgo Medicorum credimus; frigida sunt, & simul tamen odoratissima. An vice versa calidissima vehemētem vibrare odorē debeāt? quod in *Mercurio* sublimato ac pręcipitato, plurimisq. alijs metallicis & Causticis haud quaquā succedit axioma. Est autē ex Aristotele & Galeno odor caloris soboles.

Quomodo res quæ separatim positæ sint inodoræ cōmixtæ vero fœtidissimæ.

Quomodo demum fieri posse autumemus, vt res duæ, si ambę separatim examinentur, prorsus sint inodoræ, quamprimum autem commiscentur absq. vllo humore, calore, & igne externo, tam horrendum fœteant, vt illis nemo assistere valeat? Huius autem rei experimentum non semel cæpi in *Calce viua*, ac *Sale Armoniaco* in puluerem redactis, quorum vtrumlibet sibi relictum, fatui est & nullius

lius odoris, manibus verò commixta, mirum est, quam dirum & in momento temporis quidem iaculétur fœtorem. Quod si hos *Retorta* vt vocant Chymici, vasi destillatorio indas, ac per ignem vrgeas, tam pestilentis putoris aquam elicies, vt præ hac Cloacæ omnes, ac latrinę balsamum tibi spirare videantur. Quę si naribus admoueatur, cótinuò cerebrum penetrat, eiusdemque menynges ita ferit ac vellicat, vt cum imprudens puer meus attracto vehementer spiritu illam olfecisset, clamore furentis instar sublato, in terram præ dolore concideret.

Quæ quidem omnia, an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Philosophorum Scholis decantatas qualitates, quibus se problematibus qualibuscunque physicis satisfacere promittunt, expediri possint, auidus audire desidero. Nisi forsan quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiæ asylum, & à sexto, si placet, sensu perceptibilem. Si enim eiusmodi Philosophus aut Medicus quidam fossorem aliquem interroget, cur purgantia medicamenta exempli gratia, humores, eosque determinatos è corpore deturbent, vt in fide parentum credimus; hicque se ignorare hoc statim ingenuè fateatur; tum philosophus: atqui, parum philosophus es, inquit, nescis hoc esse à qualitate occulta? à proprietate totius substantiæ, à Forma rei? Et à philosopho fossor denuo petat, quid sit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi sit proprietati totius substantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille verò musset, nec quid respondere possit inueniat, nisi hoc vnicum, formas rerum nobis ignotas esse: an sibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffiteri velim; hoc ipsum enim est, quod sæpius reprehendendo inculco, nos nimis esse in reddendis rationibus faciles, quæ non raró nullæ aut friuolæ sunt. Sed quod hic aduertendum censeam: non si quid quatuor illarum potestate qualitatum, nobis non subito in soluendis quæstionibus naturalibus ex animo succedit, ideò ad occultas confestim fugiendum qualitates esse. Neque enim, si inuenire non possis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac siccitate, neq. ex secundis appellatis qualitatibus, ortum à prædictis sumentibus, cur res duæ frigidissimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum se contingunt, absque vllo actuante externo & alieno calore, ignis instar, temporis monumento incalescant? Cur duæ res insipidæ prius, coniunctæ postea sapidissimæ, & separatæ ambæ inodoræ, similiter odoratissimæ fiant? Cur *Aqua* stygia siue fortis dicta, rem mollissimam, ceram nempe laminæ æneæ aut ferreæ inductam, minimè consumat, sed subiectū potius metallū durissimum erodat? Cur eadem illapsas in librum aliquem ex atramento scriptorio maculas emaculet, ipsos tamen impressos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum mollem, chartaceam aut ligneam capsulam in qua asseruatur, non perforet: argenteam tamen, auream, plumbeamue vllo sine igne non perforet tantùm, sed ferme deuoret? Horum inquam, & similium problematum, etsi tibi per vulgaria principia solutio nō succurrit, non ideò ad arcana statim Naturę mysteria, quæ Angelis ferme solis nota sunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Parum differunt ab Idiotis qui pleraque quasi quæsita per occultas qualitates soluunt.

Nō si quid per primas & secūdas qualitates non solui potest subito ad formas rerum est fugiendum.

Difficilia problemata quædā.

Nō omnia nouimus omnes.

Atque hic tandem finis mihi odoriferis illis tribus, siue ægrorum medica-

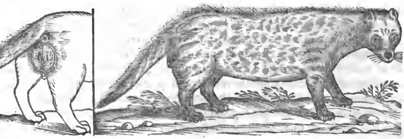
Icones Animalis Zibethici Masculi & fœminæ à Fabio Colũna trãsmissæ.

mentis siue delicatulorum blandimentis sit imponendus. Verùm dum ego in hoc sum, aliæ ecce ab eodem *D. Fabio Columna Lynceo* literæ mihi *Neapoli* adferuntur, & ipsæ ad viuum vtriusque Zibethici animalis, masculi ac fæmellæ expressæ icones; quas nisi hìc insererem, putarem me in studiosorum naturalium rerum commoda peccare, cum præsertim sciam, à nemine geminas has adeò graphicè depictas fuisse. His autem me verbis iterum *D. Columna* compellat.

Noua Columnæ ad Authorem epistola de Zibethico animali.

Nostri amicissime *D. Faber* quantum te amem, quanti æstimem, & quàm tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur resciui aliquod tibi ex vltimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæsisse, essentne testiculorum nomine dignandi? testiculi autem in solis maribus prominant, in fæminis tamen Zibethicis ex similibus quoque locis, vtriculis scilicet testiculorum more apparentibus humor siue succus ille odoratus eximatur: volui denuo eadem reuisere animalia, illa ipsa diligentius inspicere, fidelemque eorundem à *D. Bernardino de Corduba* antiquæ Hispanæ nobilitatis, ac viro humanissimo promptè exhibitorum delineationem tibi transmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon
D. Fabij Columnæ Lync.

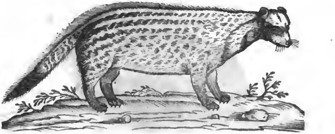
Mitto icones expressas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal sit inquietum, semperque in clathris suis ligneis deambulet, nisi defessum humi quiescat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo est, minus conspicuæ & minores sunt, quam in fæmina. Testes ex lateribus folliculorum cum manibus euersi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quàm ab ijsdem folliculis contineri possunt. Humoris illius verò odoriferi seu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod sesquidupla magnitudine folliculos maiores, eosdemque liquore hoc non minus turgidulos & refertos atq. fęmina possideat. Alternis diebus eximitur liquor æstiuis temporibus: hieme verò, quia minus est fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpicta describit regionem, vnde humor exhauritur, folliculosq. ipsos manibus inuersos spectabiliùs proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà instrumento humorem excempturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent.

Quæ copia Zibethi colligatur ex his animalibus.

Ani-

Animalis Zibethici Fœminæ Icon

D. Fabij Columnæ Lync.

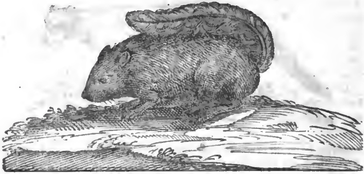
In fæmina testes illi perquisiti, non inueniuntur; molliores enim sunt illi vtriculi seu folliculi, nec vt in mare grumositas illa & durities oblonga testium percipitur. Asserit D. *de Corduba* se olim in ædibus *Illustrissimi Card. Farnesij* fæminam Catulos duos enixam vidisse. Mammillæ in nostra quatuor inuentæ sunt, plures enim, quamuis adhibita summa diligētiâ, horum animalium Custos non potuit obseruare: quia animal euerti se non patiebatur, nec in ventre manuum attactum admittebat, vtcunque alioqui in clunibus & sub brachijs, sine vllo molestiæ sensu se palpari permitteret. Cætera fæmina cum Mare communia habet. Partus & mammillæ huius animalis fœminæ.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum supernè rotunda, infernè in acutum terminatur. Oculi verò nec albidi sunt, vt Felium; sed nigriores ex colore castaneo & flauescente mixto: nec hilares, sed potius tristes, & depressi magis, quam eminentes. Rostrum pilis denudatum, & nares nigricantes vt Canum, fissura satis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes simul cum paruo pollice internè sito, nec longe distincto vt in Fele. Vngues nigricantes, breues, crassosque obtinet, sed parum aduncos. Si animal gradiens in conspectum veniat, potius depressum apparet, ob pedum siue crurum breuitatem, quæ non excedunt semipedem, cùm totum animal ad dorsum vsque nón excedat altitudine sesquipedem, sed satis longum. Quare depressius est Cane plebeio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* siue *Melis* proportionem satis accedens. Corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superat. Oculorum descriptio. Rostrum. Vngues. Crura breuia valde. Corporis proportio.

Quantum hæc icon ab illa *Mexicana* & ab alijs nostri orbis differat, ipsa pagina ostendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum posse non nego: cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, vt vocant, *Indiarum* plurimùm varient. Noui tamen & hoc: non leuem sæpenumerò à Pictoribus errorem committi, quod & ego aliàs expertus sum, & Plinius quoque retulit lib. 35. cap. 2. *Verum & pictura fallax est*, inquit, *& coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione Naturæ multum degenerat transcribentium sors varia.* Hæc tamen nostra, cum aliarū iampridem impressarum cōparatione existimari omnino exactior potest. Atque hæc tantùm notare amplius potui: quæ boni vt consulas precor, & optimè vt valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV. Cur icones horū animalium ab Americanis nostra non parum varient.

QVAVHTECHALOTL THLILTIC.

Sciurus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMALIS huius color ipsam ferme nigritie fuliginem refert, & nostratem apprimè Sciurum repræsentat: Si tamen ex icone aliquid conijcere licet, grandiusculus hic magis est nostris. Caudam habet pilis valde obsitam & villosam, latamquè à dorsi postrema parte ad collum vsque reflexam & protensam. Inferiores caudæ pili minus nigricant. Vngues erectos & plurimùm acutos quinque possidet. In auribus ac barbula cum nostratibus conuenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

HOc vbi *F. Gregorius de Boliuar* animalculum, tam in lignea tabula sculptum, quàm in Autographo coloribus suis expressum vidit, statim *Sciurum Americanum* esse pronuntiauit, quod Hispanis *Hardilla* dicitur, & his mihi id verbis delineauit.

F. Gregorij de Boliuar descriptio Sciuri Americani. *Sciurus* est quoddam animal paruulum, visui valde gratum pulchrumquè, magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in omnibus *Indiæ Occidentalis* siue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis valde frigidis nec admodum montuosis generantur, coloris inter cinereum subrufumque sunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in solo calidiore & montano simul procreantur, formosa sunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis maximè abundat, aspectu placens, tam longa & larga, vt totam corporis molem cooperire possit; siue enim stet, siue sedeat, erigit illam ac versus caput reflectit.

Color pro regione variat.

Cauda.

Vtuntur anterioribus pedibus pro manibus.

Tam sunt agilia & ad motum prompta hęc animalcula, vt vix ea vnquã quiescere conspicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, siue anterioribus pedibus

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi asseruari pro recreatione possunt, & placent præcipuè propter munditiem. Caput vsque ad collum *Muris* maioris capiti haud est dissimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facilè inflectuntur. Vngues, quales in *Noctua* sunt, similes. Catulos suos vel in rupibus, vel in altissimis educant arboribus, quos si transportant aut ad victum quærendum educunt, dorso lumbisque suis imponunt, cauda tegunt velantquè, ne videantur: illi interim vnguibus suis parentum pellibus leuiter in fixis, ne decidant, firmiter adhærent. Sunt animalia venerea valde & calidissima, ideoquè ferme nunquam quiescunt, nisi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis nostris concordant.

Caput. Vngues similes illis in Noctua. Catuli. Calidissima & venerea sunt animalia.

Alui ego triennio integro *Romæ* eiusmodi animalculum nigri similiter coloris, & cicur adeò effectum, vt quouis illud modo manibus tractarem, iniram tamen interim valde pronum, vt me non rarò etiam morderet, nec ab alijs quam domesticis meis tangi se permitteret, adeoque verè cicuratum, vt Feles aut Canes solent esse, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Silesiaco Genitale* mari osseum esse: *Lienem* rubdris sanguinei; *Hepar* pallidiusculum, in cuius sima parte hæreat vesicula fellis subflaui exigua. In *Ventriculis* dissectis repertos nonnunquam fungos fuisse, quos credi potest depellendæ famis causà (cùm consueti cibi, qui sunt Castaneæ, Nuces Iuglandes & Auellanæ, Amygdala, Piceæ & Abietis strobili ac Pineæ nuculæ deessent) ingessisse. Meum etiam fructibus horarijs vescebatur & pane: carnes respuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum intestinum tantùm habere, quod magnitudini ventriculi facilè respondeat, idquè *Vesalij* authoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipsum asseratur voracissimo Gulone, quod supra tamen falsum esse demonstraui. De dentibus hoc habeo: non dissimiles esse illis, qui in muribus reperiuntur, superiores nempe & inferiores vtrinque anteriores duos, prælongos latiusculos & acutè incidentes. Vnde non est mirum, quód durissima Nucum & Amygdalarum putamina tam facilè erodat. Caro huius non est insuauis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, vbi rufi coloris frequentiores sunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij asserant) assam comedi. Galenus 3. de Compos. med. secundum locos, *mirabiliter in excellenti aurium dolore prodesse*, asserit, *Sciuri adipem in Strigili tepefactum instillatum*. Alia, quæ ego sciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla sunt: nisi pelliculárum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiusdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præstant.

Hucusq F. Gregorius. Interna viscera qualia. Victus eorum. Dêtes quales in muribus. Caro nô est insuauis. Medicaméta ex Sciuro.

Inuenio in Epitome *Olai Magni* Cap. 13. lib. 18. contrarium asseri illi, quod *F. Gregorius* dixerat: Hic enim in America animalcula hæc colore formosiora esse dixerat, quò degerent in locis calidioribus, vt pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipsorum copiam, & colorem amœniorem frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis fit regula, quod quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub eleuatione Poli scilicet, 77. graduum* inci-

Controuersia de colo ribus Sciuri. Olaus Magnus de Sciuris Septentrionis.

incipiendo, versus supremum Polum: in quo spatio venatores magis fatigantur, quàm satiantur, hac infinitâ pradâ vbique in arboribus veluti grege piscium in aquis, abundante, ea præsertim commoditate, quod arbores non sint sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quantò magis reditur ad Austrum, tantò deteriores, & magis fusca occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa venatoribus est pro esca suaui.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variãt.

Et videtur sanè de coloribus res ita se habere. Nam *Italia*, quæ regio est calidior, ferme *Sciuros* omnes educat nigriusculos; frigidior *Germania* verò rutilos plures, paucissimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen sunt frequentissimi in *Italia* vbi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque grisei & nigrioris coloris, quicquid iam de *Americanis* animalibus sit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas *Sciuri* proprietates. *Prima* harum est, quòd exiguo insistens ligneolo, caudâ villosâ pro velo expansâ facilè amnes tranare possit, quæ si alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. *Secunda*, quod miros in arboribus & super congelatis niuibus ludos, pulcherrimo spectaculo ostendat. *Tertia*, quod sagacissima bestiola caloris tempore, longæ metuens hiemi, in nidos varios & sufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat nidos, pro flatus asperitate. Ego natationem nunquam conspexi, sed in siluis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi gesticulationes cum voluptate sæpè contemplatus sum. Et prouidum simul animalis ingenium risi & admiratus sum, vbi ciborũ copia ipsi oblata fuit, quam auidè amygdalas exempli gratiâ, non deuoraret quidem, sed vtrasque adeò buccas ac genas infarciret, vt plurimùm tumerent, & in capsulam quandam vicinam, pro vsu suo reponeret.

Ioãnes Demisianus Lynceus Græcè & Latinè doctissimus. Philos. & Theolog. insignis.

Ioannes Demisianus Lynceus Cephallenienfis, vir Latina & Græca poesi facundus: Platonicæ, Aristotelicæ, Sacræ veræque Philosophiæ Christianæ apprime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctorum colloquia virorum, ceu Polyhistor magni æstimatus: & ipse post seueriora studia, miris animalculi huius, quod ipse cicuratum planè ita assuefecerat, Natura & lusibus delectabatur, quod postmodum Excellentissimæ Principi Cæsiæ *Principis nostri* Coniugi, ex Illustrissima illa & antiquissima Saluiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamẽ certis temporum interuallis (vt referebat Illustriss. Princeps) Epilepticis insultibus corripiebatur, id quod post coitum (quæ parua nonnullis Epilepsia dicitur) Cuniculis non rarò visuenire scimus; quare *Sciurus* ille Epileptico eo tandem symptomate periit.

Ad quod genus animaliũ pertineat.

Agricola ad Glirem videtur referre.

Nunc more nostro ad quodnam animalium genus *Sciurus* sit reponendus, disquirendum. *Georgius Agricola* in suo de *Animantibus subterraneis* libello, videtur *Gliri Sciurum* associare. Eodem enim capite de vtroque agit, & post *Glirem* hæc verba subiungit: *Ab eo differt bestiola paulo minor, quam alij Græci hac de causa* Καμψίουρον *vocarunt, quod vertat & sursum versus flectat caudam: aliqui verò* Σκίουρον, *quod cauda sua villis vestita & conferta, quasi flabello corpus soleat inumbrare: aliqui* Μῦν σκίουρον, *quod præterea similitudinem quandam gerat, speciemque muris.* Et nescio, an non hæc quoque *Plinij* verba *Agricolæ* faueant, Cap. 38. lib. 8. *Prauident tempestatem*

pestatem, inquit, *& Sciuri obturatisque, qua spiraturus est ventus, cauernis ex alia parte aperiunt fores: de cetero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hiemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus*. Ex hoc loco aliqui voluisse Plinium etiam *Sciurum* dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Aristotelis testimonio 8. de Hist. animal. cap. 17. in eo maximè genere recensentur, quæ latent, dormiunt & pinguescunt. *Glires etiam latent in ipsis arboribus*, inquit, *pinguescuntque per id tempus* (hiemem nempe) *vehementer*. Nec facie multum à *Gliribus Sciuri* discrepant. Non defuere etiam, qui hunc ipsum Aristotelis locũ ad *Sciurum* potius, quam *Glirem* vi vocabuli Græci ἐλειὸν torquere maluerunt. Aduersus quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. insurgit sequentibus verbis: *Sciurum Gliremque temerè quidam confudere. Nihilo verius quod aiunt:* Ἐλειὸν *ab Aristotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim est* Κάμπτειν, *id est flectere, non autem* Ἐλελίζειν, *id est vertere aut voluere; sed quia in cauis arborum inuoluit sese, vbi dormiens pinguescat. Sciurus autem ab vmbra* σκιᾷ *& a flexu* Καμψίουρον. Addo ego, nec *Sciurum* de se illud Martialis affirmare posse,

> *Tota mihi dormitur hiems & pinguior illa*
> *Tempore sum, quo me non nisi somnus alit*.

Cum æquè hiberno atque æstiuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietissimum animal dormiat.

An potiore igitur iure *Mustelarum* generi *Sciurum* accensebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum *Sciuro* Latinum nomen nullum sit hactenus concessum) *Mustelam Quercuum* illum appellãt, quod & Germanica vox nominis ipsius dicere videtur, dum vocãt *Eichhermlein*; cum corruptè postea alij *Eichhornlein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ *Germaniæ* prouinciæ *Mustelam* domesticã (Italis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armelini Mustelæ* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate: quæ nigra semper reperitur. Huiusmodi pelles pretiosissimæ cum *Zebellinis* ex *Moscouia* & gelidissimo *Septentrione* ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculę (quarum ego quam plurimas integras oblongas & angustas, vt Mustelæ sunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris fastigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S.R.E. Cardinalium Epomides condecorent. Non parum huc facit, quod Aristotelis etiam testimonio, osseum masculo Mustelæ, non aliter, atque *Sciuro* genitale est.

Suadent, sed non persuadent prorsus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium scilicet conformitatem in agnatis inueniam bestijs. Atqui, Mustelæ non habent anteriores dentes binos in superiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, sed breues, quod signum tanquam inseparabile & infallibile, *Sciurum* ab ipsis distinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obseruaui; veluti Sceleton meum ostendit, quod habeo probe confectum & diligenter custoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi: quem *Rattum* etiam vocant & falsò *Glirem* antiquorum esse (quo nomine à pluribus audit) existimant. *Glires* enim, qui siluas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

non

Coniecturæ pro Agricola.

Non pertinere ad Glirem bene Scaliger.

An sit ex Mustelarũ genere.

Armelinorum pelles pretiosæ.

Non esse Mustelam quia dentes repugnant.

non raro *Romæ* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis inferri absurdum omnino est. Est præterea Mustela adeò Muribus infesta, vt tam maiores quam minores, & tam domi quam foris venetur Mures, cauernas etiam subeat & Talpas occidat, maioremque vtilitatem rusticis in frumentorum horreis, quam Cati solent, præstet. *Sciurus* autem Mures nec aggreditur, nec illis vescitur. Et *Carolus Figulus* quidem Mustelæ nomen Græcum ob id fecit, ex Μῦς, id est Mus, & στίλω surripio, quasi *Mustela* fur sit Murium, quamuis hoc alijs non placeat: vt nec illud, quod alij à Μῦς & τῆλε, hoc est longè, quasi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, si cuiuis in re obscura coniecturà licet vti; nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli essentiam & genuinam significationem deriuamus. *Mus* enim Latinis, idem Germanis animal eadem voce, vel *Maus* aliquibus signat: *Stelen* furari significat. Vtramque si vocem in vnam *Mustela* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic bestiolæ essentialis est proprietas.

Mustela capit mures vnde forsan ipsi nomen datum.

Sciurus nō vescitur muribus.

Mustelæ Etymon ex lingua Germanica.

Quid igitur in hac controuersia determinandum? Ego profectò non tantas ausim componere lites. Lupus, Vulpes, Canis, Mustela ossea habent ex Aristotele & rei veritate genitalia; at cùm nullo horum in dentium seu figura, seu numero & structura congruit. Accedit magis ad Mures, Lepores, Cuniculos, Erinaceos & Histrices, quibus oblongi illi dentes conspicui, omnibus sunt, incisores nimirum, in molaribus tamen non parum discrepant singulæ species. Nisi itaque interna probè viscera examinauero, certi nihil statuere valeo. Hoc tamen silere non debeo, Muris speciem pulcherrimam, quæ Romæ non infrequens est, & *Moscardinam* vocant, cuius memini, dum de Moscho agerem, *Sciuro* in colore, figura & cauda villosa plurimum assimilari. Est autem paruus valde musculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri coloris, adeò cicur, vt sinum etiam & hominum caligas libenter subeat & planè sit φιλάνθρωπος. Quare si cui interea placuerit *Muribus* (nam & in ciborum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annumerare, quod & Matthiolus facit, cum ipso nolo nunc tædiosius rixari. Atque de *Sciuro* tam *Europæo* quam *Americano* hæc satis sint. Neque enim plura ex Veteribus Græcis adferre libet. Aristoteles nusquam huius meminit: semel Galenus & Oppianus inter antiquiores Græcos: Plinius semel inter veteres Latinos. Cetera iuniores Græci & Latini adiunxerunt, quæ à quouis videri possunt.

Lis pendēs in hoc animali.

Mus Moscardinus.

TAVRVS

TAVRVS MEXICANVS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

TERRIBILEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius ſpeciem repræſentare videtur: licet in autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fului ſiue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, eſt coloris, exceptis cornibus quæ albeſcunt, & in cuſpide nigricant. Vngulæ cinerei ſunt cum nigricante mixti coloris. Villis denſis longis & in cirros magnos conglobatis tota beſtia horret, propendente longâ è collo ex iiſdem cirris ad tibias implicatâ iubâ. Tibiæ quæ humiles ſunt, ſiue quatuor crura in poſteriore ſui parte, & ipſa villis eiuſmodi veſtita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra eſt, præterquam in intercilijs, vbi piloſa quædam congeries prominet. Oculi non multùm truces, ſed viuidi potius & alacris aſpectus. Aures magnas valde non erectas, ſed ad latera protenſas ac piloſas gerit. Maxillæ longis admodum pilis collum verſus vergentibus, veſtiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus eſt, prope genitale, quod maſculinum eſt, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ ſiniſtræ alligatum conſpicitur. Caudam longiſſimam, eamque oblongis adeò denſam pilis obtinet; vt Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, vt Camelum prorſus imitari videatur.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur longior in hoc animali author quam propoluerat, esse cogatur.

PRorsus iam cum animo meo, in his quæ sequuntur, conscribendis Animalium historijs breuiloquum me fore constitueram: quòd in antecedentibus prolixior iusto non nemini visus fuissem. Ast vbi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico scriptorum, & inter hos *Vlyssis Aldrouandi* Polyhistoris illius ingentia volumina inspexi, infans præ istis planè ego mihi visus fui. Ea enim, quæ de solo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, si separatim edidisset, iustæ molis librum conficere poterant. Quid igitur restat? inter clamores soli ne mihi silendum? an mei quoque Bouis mugitibus aer verberandus? Verum ego hìc Romanorum doctissimum *Varronem* & re ipsâ si potero, sin minus, verbis saltem, quæ sequentia sunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim scientiam, vt si quis quid ignorat, discat, si quis scit, vbi nunc labar, obseruet.*

Prima causa quod prolixior sit author.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantissimæ mihi quoque præ ceteris rei huius causæ suppetunt. Scribo hęc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipsi nomen prebuerit, maxima certè ęstimatione vt sit, omnino par est: quod idem *Varro* de *Re rustica* docet. *Nam Bos in pecuaria, in maxima debet esse authoritate,* inquit, *praesertim in Italia, quæ à bubus nomen habere sit æstimata. Gracia enim antiqua, vt scribit Timæus, Tauros vocabat* ἰταλοὺς *à quorum multitudine & pulchritudine & fætu vitulorum, Italiam dixerunt. Alij scripserunt, quòd è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem Taurum, qui diceretur Italus.* Quam ob rem, cum idem *Varro* dixisset *Gallicos* boues ad opus, *Ligusticos* ad iugum adhiberi; volult *Italicos* his amplitudine præstare, & ob id ad victimas farciri; atque ad Deorum seruari supplicia. *Qui sine dubio,* inquit, *ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris sunt praeponendi.*

Italia à bubus nomen habet.

Secunda causa.

Altera causa est, quòd hęc ROMÆ scribam; cui, vt *Vrbs Vrbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuersi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, vt stolida illa sibi Gentilitas persuadebat, in *Auentino* monte *Dianæ* olim immolata effecit. Libet ipsum Romanum Patritium *Valerium Maximum*, patria & elegantissima sua lingua hac de re orantem audire. *Seruio Tullio regnante,* inquit, *cuidam paterfamiliæ in agro Sabino præcipuæ magnitudinis & eximiæ formæ vacca nata est, quam Oraculorum certissimi authores in hoc à Dijs immortalibus editam responderunt, vt quisquis eam Atheniensi Dianæ immolasset, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Lætus eo dominus, bouem cum summa festinatione Romam actam, mactandam in Auentino ante aram Dianæ constituit, Sacrificio Sabinis regimen humani generis daturus: de qua re Antistes templi certior factus, religionem hospiti intulit, ne prius victimam cæderet, quam proximâ se aquâ abluisset, eoque alueum Tyberis petente, vaccam ipse immolauit, & vrbem nostram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio sacrificij furto reddidit.* Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæstionibus Centuriatis Romanis* memoriæ prodita fuerunt. Cum enim quæsiuisset, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruorum cornua, Boum verò in Auentino figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ sacrificium, quod Romæ in reliquas orbis gentes, *Italiam* præci-

Cæca Gentilitas Romæ à Vacca dominium orbis sibi spondet.

præcipuè totam imperium spondebat, contigisse affirmauit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiorem de *Boue* scribendi materiam instigor, momentum. Quòd eodem nempe *Varrone* authore, *ex Boue putrefacto nasci dulcissimas Apes mellis matres, à quo eas Græci* βουγόνας *appellant*, didicerim. Vnde & indubitatâ nos spe lactamur, Rempub. Christianam bonis auibus, imò felicibus *Apibus*, gubernatum nunc iri sub VRBANO. VIII. PONT. OPT. MAX. *Vrbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Ecclesiæ CHRISTI *Præside*, quem nobis *Pastorem*, qui *Popello* suo *Mel* præbiturus esset Euangelicum, Gentilitijs ipsius Armis tres *Apes* insidentes iam dudum augurabantur. Tertia causa. Ex Boue Apes nascuntur. Felicitatem Orbi Apes Barberinæ pollicentur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illustrissimo *Principe* meo *Francisco Barberino* Cardinale, reditus in VRBEM, *Lætitia*, quæ mihi currenti etiam calcar addit, vt obsequentem ipsi voluntatem demonstrem in enodanda *Vituli Bicipitis* Anatome, cuius benignissimè mihi prouinciam ante sesquiannum delegauerat. Cum idē Vitulus primo ab VRBE lapide in Villa quadam Illustriss. D. *Marcelli Sacchetti* Apostolicæ Cameræ Quæstoris, mense Aprili anni M.DC.XXIV. natus, ac veluti insolens quoddam Naturæ molimen, ipsi (vt haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domino oblatus fuisset. Liceat mihi cum *Goropio* meo 4. *Hermathenæ* lib. serijs nunc ludere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, & non diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuisse, quod minus vitæ hoc animal; sed quod gratiorem & delicatiorem illam, minoribus nempe omnibus animalibus communem habeat: vt dum corculum, ocellos, basiolum, & similia lōgè, quàm sint voces primitiuæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitulor* exultantis, gestientis ac tripudiātis vox, vt ab os osculum & osculor deriuantur. *Vitula* etiam pro *Lætitia Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, iam olim sumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs indulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minimè moror, qui vtramque, & *Lætitiam* & *Victoriam* Illustriss. Cardinali huic nostro exopto: quibus ambabus se vt *Pax* quoque iungat, ipsum bonum simul DEVM veneror; *Pax* illa *Italiæ* nunc tam ardētibus votis, imò *Europæ* vniuersæ desiderata, quam ipse inter duo illa præcipua Regnorum potentissimorum, in hoc Orbe Christiano, *Capita* stabilire omni conamine tentat. Vt eo modo *Lætitia* populorum, *Pax* Principum Christianorum, & *Victoria* sanctorum Pontificis nostri desideriorum, tres illæ *Apes* sint *Barberinæ* immortalitati consecrandæ, quæ ex Vitulo natæ, originis suæ memores, gaudeant, lætentur, & quàm diutissimè ac felicissimè *vitulentur*. Quarta causa. Vitulus biceps non procul ab VRBE nascitur. Vituli Etymon spem Lætitiæ promittit. Vitula olim lætitiæ Dea. Authoris votum de tribus Barberinis Apibus.

Est tanta profectò *Apis ac Bouis* intrinseca quædā & cognata sympathia, atq. societas, vt nō modò in rebus eluceat ipsis, & ex mēte Plinij lib. 21. cap. 14. adeo *Apibus* etiā *fimū bubulū* prodesse cōstet, vt illo suffiri aluearia sæpe cōueniat, quòd innascētes bestiolas necet, *Araneos, Papiliones, Teredines*, ipsas verò *Apes* mirè excitet: sed in voces illa quoq. conueniētia transierit. Quòd *Apis* nēpe *Bos* ille apud *Ægyptios* vocetur, quē illi cū multis alijs absurdis & ridiculis maximè rebus, quas supra in *Canis* historia insinuaui, Numinis vice colebāt, & vafris Cacodæmonis artibus delusi, auguria ab hoc ipso & responsa capiebāt, dum è manibus consu- Apum ac Bouis sympathia in rebus. In vocibus quoque.

Ddd lentium

lentium ille cibos capiebat. *Germani Cæsaris manum auersatus est*, inquit Plinius, *haud multo post exstincti*.

Magni fiebat Bos apud Romanos.

Non ea dementia *Romani* erant, vt Ægyptiorum more *Bouem* adorarent; tanti ipsum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipsa VRBIS adolescentia, vt Plinio teste *fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat Bouem, actusque in exilium tanquam colono suo interempto*. Est enim, vt *Aristoteles* ait 1. *Politicor*. cap. 1. *Bos pro seruo pauperibus*. Et *Varro* iam supra laudato loco. *Hic socius hominum in rustico opere est*, inquit, *& Cereris minister. Ab hoc antiqui ita manus abstineri voluerunt, vt capite sanxerint, si quis occidisset*. Neque hoc absque iustissima, vt ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiæ, & vectigalia à cultis per boues bene agris tunc tēporis solummodo prouenirent. Nā vt Cato refert: *quem virum bonum colonum dixissent, amplissimè laudasse existimabant*. Et *locupletes* dicebant *loci*, hoc est agri plenos: veluti à *pecore pecuniam* appellabant, quam in ære primus *Seruius Rex*, ouium, boumque effigie signauit.

Causæ cur æstimauerint Bouē Romani.

An exiguo sibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipsis Imperatoribus, hoc est Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laureato terram vomere proscinderent? *Aranti* inquit Plinius, *quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur, nudo plenoque pulueris etiamnum ore*. Romanis ita ex agris sępissimè per viatores suos, siue nuntios Senatum Ducesque arcessere mos erat.

Honorificum Bobus quod in arando ab Imperatoribus Rom. ducerentur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomē exstat: nostrâ igitur coniecturâ hîc merâ vtemur; adiuti tamen non integrâ quidem, vt in præcedentibus factum est, *F. Gregorij de Bolinar* descriptione, sed aliqua saltem, & conformi ex libris Nauigationum Americanarum desumptâ, quæ nostræ opinioni faueat, attestatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bouem* appellare libuit. Tametsi enim *Bos* communi quadam notione omne bubulum genus adultius maximè, designet: qui tamen accuratius loqui voluerunt, inter Latinos Authores *Valla* præcipuè, hoc inter Bouē Taurumque discriminis posuerunt: quòd Bouem voluerint dici, qui castratus est; vt ideo aptior aratro fieret, aut opimiùs saginaretur. Taurum verò, qui procreationi reseruaretur, dux & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re rustica* cap. 20. agnouisse videri potest, dum ait: *Neque enim alio distat bonus Taurus à Castrato, nisi quod Tauro torua facies est, vegetior aspectus, breuiora cornua, torosior ceruix, & ita vasta, vt sit maxima portio corporis, ventre paulò substrictiore, qui magis rectus, & ad ineundas fœminas habilis est*. Quæ verba aptissimè Tauro nostro congruere mihi videntur. Quamuis non sim nescius, etiam Boues grandes aratro commodos à *Virgilio* Tauros vocari 1. Georgicorum, cum ait:

F. Gregorius hoc animal nobis non descripsit.

Cur Taurus potius quam bos nobis vocetur.

Tauros pro Boue & Bos pro Vacca aliquando accipiuntur.

- - - - - - - - - *Ergo age terræ*

Pingue solum primis extemplò à mensibus anni,

Fortes inuertant Tauri.

Et *Boues* pro *Vaccis* ab eodem acceptos esse, me mouent sequentes 3. *Georg*. versiculi, in quibus docet quæ Vaccæ sint eligendæ pro Iuuencis ad aratra gignendis: *Seu quis velit*, inquit,

Fortes ad aratra iuuencos.

Corpora

Corpora præcipuè matrum legat, optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo
Aut iuga detrectans interdumque aspera cornu.
Et faciem Tauro propior, quæque ardua tota
Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

In quibus postremis verbis *Tauri* significatum propriè pro *Vaccæ marito* sumit, cuius faciei aliquatenus Vaccæ πρόσωπον simile esse debet.

Cum autem *Varro* loco iam supra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis; Vitulorum, Iuuencorum, Boum nouellorum & vetulorum: in tertio ac quarto Taurum ac Vaccam reponit. *Et castrare non oportet*, ait, *ante bimatum, quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles fiunt. Quæ sterilis est Vacca, Taura appellatur: quæ prægnans, Horda: ab ea in Fastis dies Hordicalia appellantur.* Quatuor gradus ætatis in bubulo genere.

Videor in præsenti hac nostra icone talē mihi Taurum, viua veluti sub imagine repræsentari, qualem vitæ suæ prodigus *Thessalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat; vel nūc audacissimus *Iberus* quispiā in ludis Taurorum, etiamnum apud *Hispanos* vsitatis expeteret, & qualē inter alios his Plinius verbis depingit: *Tauris in aspectu generositas torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans spargensq. in altum arenam & solius animalium eo stimulo ardescens. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id spectaculum edidit ROMÆ Cæsar Dictator.* De Ludis Taurorum apud Veteres.

Et spectacula quidem ferarum, quæ inter se committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuisse, ex Senecæ Epist. LXX. veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitatas fuisse, ex einsdē Epist. VII. discimus: illa ad voluptatem, hæ ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille vltimo hoc loco. *Casu in meridianum spectaculum incidi*, inquit, *lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est: quidquid ante pugnatum est, misericordia fuit. Nūc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt.* De priorioribus verò in fine lib. 3. de *Ira*, hæc quæ iram cuiusuis indomiti animi compescere valeant rectissimè, dicta leguntur. *Quid seruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo irasceris? sustine paulùm, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina harena spectacula, Tauri & Vrsi pugnam inter se colligatorū: quos, cum alter alterum vexarit, Sus cōfector exspectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum alligatum lacessimus: cum victo victoriq. finis aquè maturus immineat.* Scio quid hìc *Iustus Lipsius* seculi nostri eruditorū Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus, suus* legendo: at mihi *finis* magis arridet, quod *finis* nēpe *cōfector* siue *mors* animalia hęc nō minus post diuturnā pugnā exspectet, ac victo victoriq. homini *finis ęquè maturus*, quem mors excipit, immineat: vt ibi quasi seipsum Seneca explicat. De pugna & Romanorū spectacula à feris & hominibus exhibita. Seneca loca. Iustus Lipsius.

natura Taurorum plura habes in Æliani lib. 4. cap. 37. ex Gillij accessione.

An ad Bisontes hoc animal sit referẽdum.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemini videri ad Bisontes potius ablegandum esse, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Bisontes frequentissimi sunt*, inquit, *qui boues feris similes setosi, colla iubis horridi. Vltra Tauros pernicitate vigentes capti assuescere manu nequeunt*. Horridus & villosus nostræ bestiæ habitus, & iuba cirrosa nonnihil persuadent. Sed reclamat *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, vbi ad Ceruorum potius similitudinem accedere illos scribit, & cuius à media fronte inter aures vnum cornu in excelsitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota sunt cornua.

Verumenimuero hæc Gillium non satis consideratè de Bisonte pronuntiasse, quæ ex *Cæsaris* lib. 6. nulla huius facta mentione transcripserat, & bene monuit *Aldrouandus* & ante ipsum Germanus Zoographus, qui Cæsarem non *Bisontem* sed *Rangiferum* potius descripsisse eò loci affirmauit. Esse tamen villosum animal & Seneca in Hippolyto scripsit.

Tibi dant variæ pectora Tigres,
Tibi villosi terga Bisontes,
Latisque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* Æglog. 7. certissimo Bisontem his versibus designari, quamuis nominis Bisontis nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata
Deformis scapulis torus eminet, aut quibus hirta
Iactantur per colla iuba, quibus aspera mento
Barba iacet, tremulisque rigent palearia setis.

Dubium valdè vbi veri hodie sint Bisontes.

Roma orbis domitrix etiam feros Bisontes domuit.

Tamen quale nã hodie, & vbi terrarum id animal sit, nõ facile demonstratur, & id eo mirum magis, quod Romanis olim in spectaculis indomitũ & ferox vt vnquam fuerit, ab Orbis domitrice penè vniuersi, Roma inquã, tamen productũ, & Equi instar ad currũ adhibitũ fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos versiculos animalia varia cõprehendentes hic referre elegantia & necessitas suadet.

Picta quod iuga delicata collo
Pardus sustinet, improbaque Tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod lupata Cerui,
Quod frænis Lybici domantur Vrsi,
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis Aper Capistris,
Turpes esseda quod trahunt Bisontes,
Et molles dare iussa quod Choreas,
Nigra bellua nil negat magistro.
Quis spectacula non putet Deorum?

Non esse Bisontem hãc nostrã bestiam.

Et quamuis hæc nostrę bestię imago aliquam cum Bisonte similitudinem, si gibbum dorsi & iubam colli aspicies, habeat; discrepat tamẽ in alijs, quod in nostra nempe tota corporis pellis vndique sit villosissima & cornua satis exigua, quæ à *Laurentio Surio* Carthusiano, cuius authoritatẽ *Aldrouandus* laudat, tã deducta

& por-

& porrecta describuntur, vt in ijs tres bene corpulẽti homines insidere queant.

Nec facilè *Vrum* esse mihi persuadere possum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud Aristotelem nihil) exstant loca lib. 8. cap. 16. *Paucissima Scythia gignit* (animali nempe) *inopia fruticum, pauca contermina illi Germania: insignia tamen Boum ferorum genera, iubatos Bisontes, excellentique & vi & velocitate Vros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius Ceruine quadam similitudine.* Et lib. 28. cap. 10. *Nec Vros aut Bisontes habuerunt Graci in experimentis, quamquam Boue fero refertis Indiæ siluis, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est.* Ex *Cæsaris* commentarijs discimus *Vros* esse quidem Boum similitudine, verùm Elephantis paulò minores. Et cornuum eorundem amplitudinem figuram ac speciem, longè à nostrorum boum cornibus differre. *Solinus* ait *hæc ob capacitatem dempta inter regias mensas potuum gerula fieri.* Meminit & *Virgilius* 1. Georg. eorundem his verbis.

Cui super indiguas hiemes, solemque potentem
Siluestres Vri assiduè capreæque sequaces
Illudunt.

Et 3. Georg. de pestilentia boum

Tempore non alio dicunt regionibus illis.
Quæsitas ad sacra boues Iunonis; & Vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Dubitatur an veros hoc vltimo loco *Vros* Virgilius, an magnos quoslibet Boues accipere voluerit. Certum est *Vros* non habere illum, quem in nostro conspicimus Tauro gibbum, & incertam valde huius animalis, tam apud recentiores nostros, quam veteres Scriptores historiam & delineationem esse, quod nisi ad necessaria magis pergerem, & discordantibus eorundem verbis hic liquidò demonstrare possem, sed alteri loco reseruo. *An ad vros potius referatur.* *De Vris etiam dubia pleraque.*

Nunc an *Bubalis* potius accenseri debeat, & ipsum nõ inutiliter planè examinandum. Cornua aliquam cum *Bubalorum* cornibus conuenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc ostenderem cuidam Religioso viro *Familiæ S. Francisci* Hispano quidem natione, verum qui annos triginta integros in *Peruano* Regno vixerat, & maximam quidem partem in Ciuitate illa amplissima *Quito* sub Aequinoctiali linea sita sanior longè & minori cum caloris molestia, vt mihi affirmabat, quam nunc Romæ transegerat, interrogaremq. quo ipse hoc terrificum animal nomine insigniret? Hoc solum responsi accepi, *Bubalũ* sibi videri. Cũ enim simile animal in *Peruano* Regno nunquam conspexisset, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetrasset, *Bubalis* quam maximè assimilari existimauit. Ast neque in *Hispania*, neque in *Orbe Nouo* toto vitæ suæ curriculo, septuagenario iam paulò minor, Bubalos prius viderat, quàm in nuperrimo itinere VRBI vicino, quod ipse ex *Centum cellis* (*Ciuità Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus* Romanum *Nosocomium* non pauca oppidula possidet, Equorum ac Bubalorum ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & sustentantur eam quidem solã ob causam, vt *Domui* huic verè piæ, plurimumque Charitatis operibus intentæ *An ad Bubalos pertineat hoc animal.* *In Quito sub Aequinoctiali optimè degitur.* *Neo Hispania nec America Bubalos alit.* *Vectigal vberrimum ex his pro Nosocomio S. Spiritus.*

In hoc Nosocomio duodecim millia ægrorum vno anno fuerunt.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque proiectitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, quo ibi mansi, vltra duodecim millia ægrotorum suscepisse, & necessaria alimentorum ac medicamentorum ope cunctis succurrisse.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certissimè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* vllos reperiri mihi asseruit. Et licet cornua in hac nostra bestia non teretia omnino, sed latiora & pressa aliquantulum vt in *Bubalis*, se habere videantur, reliqua tamen corporis, capitis maximè proportio *Boum* perbellè refert. Est & hic *Taurus* noster villosissimus: Bubalorum pellis ferme depilis & *Elephantorum* instar glabra, aut raris certè pilis conserta.

Cur non sit Bubalus.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiæ locis hoc animali fertilis & nobilis est, ex quo non minora forsan commoda, quàm ex ipsis Bobus incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Non rectè Bufalum nostrū Bubalum vocari.

Inter Europæ Nationes *Italis* præsertim, nec his omnibus tamen notum est animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, sed nescio qua authoritate ducti omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Bufala* tam marem quam fœminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc illud descendat, æquè ignotum. Et si à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis βούβαλος efferatur, aliud tamen & longè diuersum à *Buffelo* animal designari volunt, qui ante me animalium historias nostri æui scripserunt. Ego quidem superius monui à Plinio imperitum Vulgus carpi, quòd *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Bisontes* ferorum illa boum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teste, *Bubalos* gignat. Hanc ipsam *Bubali* dictionem apud *Aristotelis* interpretes tam *Iul. Cæs. Scaligerum*, quàm *Gazam* inuenio 3. de Hist. Anim. cap. 16. vt Scaliger textum secat, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorū animalium insunt sanguine*, (fibræ nimirum) *in Cerui, Damæ, Bubali, aliorumque quorundam non insunt*. Vbi in Græco non τοῦ βουβάλου, sed τοῦ βουβάλιδος Bubuli voci respondet. *Bubalis* igitur potius, quàm *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in versione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubalis* describere voluisse, cum differentiam hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehendit, quod vsus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Plinius* legisset aliquando *Bubalin* esse Africæ peculiarem, quando scripserat vulgus *Bubalorum* voce *Vros*, ac *Bisontes* efferre.

Bubalis & non Bubalus ex Græco vertendum erat.

Quid Bubalis veteris fuerit, forsan adhuc nescitur.

Quid autem propriè sit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in veteribus, *Aristotele, Plinio, Oppiano* explicandis Iuniores nostri haudquaquam conueniant. Aliam sibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud *Aldrouandum*, alij aliam: vt ferme quot capita, tot sententiæ sint. In hoc tamen probè omnes concordant, vulgarem nostrum *Bubalum*, *Bufalum* aut *Buffelum*, expressis nusquam verbis ab antiquis descriptum fuisse, nisi quis sub his *Aristotelis* cap. 1. lib. 2. de Hist. anim. designatum putet, quando scribit: *Apud Acharotas etiam Boues siluestres sunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter Sues vrbanos & siluestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt resupinatoria*. Quæ non malè in *Bufalis* nostris signa elucent. Cornua

Buffelus nolter non videtur expressè ab antiquis descriptus.

nua enim ita resupinata ac retrò reflexa gerunt;vt, cùm tantum illis non possint in hominem, cui infesti sunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuspidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac intestina extrahere valent (id quod hìc misero cuidam lanioni ante hos duos menses contigit)non frustra tamen illa sibi à natura concessa norunt, sed & illis depugnant, tundunt, contundunt, ac iteratis calcium pressionibus etiam quem sub pedibus hominem habent, conculcant donec trucident. An autem *Martialis* hoc versu suo. — *Plus valent cornibus Boues quã Bufali.*

Illi cessit atrox Bubalus atque Bison.

Intellexerit vulgarem nostrum, illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile est:an *Vrum* potius Boum maximum siluestrium, vt alij credunt, nolo iam importunius disputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Bisontibus*, nec feris vllis quicquam bestijs concedunt, vbi ad intuitum rubrarum fortefortuna vestium exasperantur. Tum enim tantâ furoris rabie abripiuntur, vt eorum incursum aliquando vix purpurati etiam Principes declinare potuerint. Quamuis *Gillius* ex *Oppiano* idem factitare *Boues* scribat, cum ait: *Qui ad* Boues *accedunt, rubram vestem idcirco non ferunt: neque item splendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiusmodi colore constet eas bestias efferari.* *Seneca* quoque lib. 3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus mutis*, inquit, *idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram Aspis exurgit, Vrsos, Leonesque mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana.* — *Martialis iocus de Bubalis.* — *Buball & Boues rubrarum vestium obiectu exasperantur.* — *Seneca locus de ira cohibenda.*

De hoc eleganter in *Metamorph. Ouidius*:

Haud secus exarsit, Circo quam Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Puniceas vestes, elusaque vulnera sentit.

— *In circo olim vestes rubræ obijciebantur Boui.*

Obijciebantur enim in circo ad irritandos Boues vestes rubræ fæno suffultæ hominum formâ, *Fenei homines* & *Pilæ* appellatæ, quod ceu *Pilis Boues* illis luderent & cornibus impositas in aerem proijcerent. Hinc Martialis:

Iactat, vt impositas Taurus in astra pilas.

Lipsius hìc *oppositas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et vt ferocissimi sint etiam *Bufali*, *ductorum* tamen atque magistrorum suorum imperio facile audientes se præbent, fœminæ præsertim; quibus nomina sua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus suis nomine quæuis sibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numeroso etiam grege discedens, accurrit illico, & se mungi permittit. Ex quo lacte, pilæ lusoriæ aut ouali forma moleque, caseoli concinnantur sapidissimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Romæ* frequentiores. His miram lactis copiam, si à nutricibus esitentur, generari fœminæ nostræ experientiâ, vt asserunt edoctæ, sibi persuadent. — *Bufalæ ad muliebra vocatæ accurrunt.* — *Caseus Bufalinus.*

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigisque facilè, & nauibus quoque trahendis, difficilius aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* instar solum traxisse currum, & equitatum fuisse. Vt autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætate, annuli naribus inseruntur cum funiculis, quibus à ductoribus suis trahuntur & reguntur. *Saturnaliorum* quoque diebus, vt ludicra Populo — *Onera ingentia trahunt.* — *Cursu decertant.*

recreatio

recreatio exhibeatur, post Equos, Equasque & Asinos, ipsi quoque Busali cursu pro præmio decertant non liberi tamen, sed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander Petronius Romanus Hippocrates æstimatus.

De Busalina carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio* de *Victu Romanor.* quem fama hodieque ceu *Vrbis* huius *Hippocratem* commendat aliquem, hæc sunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro visu pulchra, albida, tactu lenta & crassa, agrè concoquitur. Recens comesta, præter id quod ingrata est, alui fluorem mouet: salita minus lædit, magis sapit: Iudæorum cibus est: lumbaris eius musculus, hepar, lingua, & mamma in fæminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Neque solum apud Hebræos, sed apud Romanos Nobiles plerosque in pretio esse videntur.*

Caro Busalina.

Cornuum Busalinorū quis vsus sit.

Ex cornibus *Busalorum*, quæ in alias etiam longinquas regiones distrahitur, mirum est, quàm varia politissimaque *Romæ* supellex præparetur, *Annuli, Globuli precarij, Cruces, Capsulæ* variæ, *Pectiues, Auriscalpia*, cultrorum *Manubria* & similia, quæ nitore & valore finissimum *Ebenum* superant, vt etiam his solis elaborandis sui opifices & tabernæ hic instructissimæ inueniantur.

Spasmo flatuoso dicitur aduersari.

Qui flatuoso illo *Spasmo* ac conuulsiuis motibus detinentur, annulorum eorundem gestatu se ingens beneficium percipere affirmant. Vidi principem virum eiusmodi molestis symptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc solo se remedio liberari mihi fatebatur, quando in ipsa Spasmi accessione & paroxysmo, integrum *Busalinum* cornu exactissimè politum, quod sub ceruicali continuò eum in finem seruabat, manu statim amplexatus fuisset.

Restat igitur vt Taurum & Mexicanum quidē voce mus hanc bestiam.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc bestiam condecorabimus. Tametsi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boues ad ferenda onera haud idoneos ait, cuius hæc sunt verba: *Quid inquit Cicero de bobus loquar? quem ipsa terga declarant, non esse ad onus suscipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Is ipse tamen paulò ante de *Bobus Scythicis* hæc habet: *Scythici, in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi perparuis cornibus sunt & minimè acutis: similiterque vt Cameli eminenti dorso existunt, simul & cum dorso clitellæ imponuntur, perinde vt Cameli genu flectunt, rursumque suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui iis ad grauissimorum onerum vectiones vtuntur, disciplina facere solent.*

An Boues ad ferenda onera sint conditi.

Hæc eadem cum in Gesnerianis Aldrouandus historijs legisset, quærit ex quo Authore descripta hæc fuerint, qui si *Ælianum* à Petro Gillio latinum factum vidisset, vt videre potuerat; sciuisset. Nec difficultatem negotio facit, quod, vt ipse inquit, *Iulius Pomponius Sabinus* in Comment. Virgilij ad Georgica de Scythicis bobus loquens, nullam gibbi faciat mentionem. Nam & ipse fatetur *Aristotelem* 6. Histor. 28. scribere: *Boues Syriacos more Camelorum nodos flectere scapularum.* Cum Ælianus absque gibberis mentione eos ipsos describat.

Vlterius hoc indagandum: an, quam gibbosi Bouis *Aldrouandus* proponit Iconem, ad nostram sit referenda? *In Madagascar*, ait, *insula, tantam boum esse copiam tradunt nauigationum in nouum orbem Authores, vt bouem cochleari, aut alia re viliori commutarent. Gibbum habent in dorso ex mera puraque pinguedine. Iconem adieci ex Diario nautico Batauorum in Indiam Orientalem.* Atqui nostrum qui cum illo bouem conferet, reperiet præter solum gibbum, similitudinis nihil apparere.

Aldrouandi gibbosus Taurus non est noster.

rere. Nec cornuum figura eadem est, nec animal villosum est, nec vsqueadeo gibbus respondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibbosis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipsa, quæ paulò superius ex *Gillio* citaui, solis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comanduano* Tartarorum reperiri scripsit, & nouo ipsis indito nomine *Bocamelos*, veluti *Cameloboues* diceres, appellauit. Verisimile tamen est, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipsum descripsisse, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, vbi eiusmodi boues gibbosi pilo albissimo, exiguo & plano nascuntur, & Camelorum more Agasoni obediunt.

Petrus Hispalensis magis consentanea nostro Tauro dicit.

Adhuc magis consentit figura Hieronymi Benzonis.

Veruntamen hęc omnia aliena adhuc à nostro *Tauro Mexicano* existunt. Propius accedit *Petrus Hispalensis*, qui Boues ait esse in *Quiuera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obtecta esse. Adhuc vicinius appropinquat icon illa, quam ego perlustrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzonis Americæ* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hispaniæ* in India Occidentali: vbi ære incisam hanc nostram bestiam ad vnguem nostræ respondentem videre est: hoc solo tamen discrimine addito, quod nostra figura *Taurum*, vt ex genitalis masculini signis conspicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum ostentatione repræsentat. Huius bestiæ gibbo auis insidit cum *Psittaci* inscriptione. Rectè igitur & ordine factum est, vt huius historia præclaro huic operi de *Noua Hispania* plantis, Mineralibus atque Animalibus insereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Omnino cum nostro Tauro conuenit Theueti icon descripta.

Est tamen in rictu peccatum.

Sed proximè omninò, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Thenetus*: & ex hoc *Ambrosius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. *Proditum apud Thenetum legimus*, inquit, *in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros*, Butrol Barbarorum *linguâ dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorso Camelinæ similem, pilo promisso & fuluo, cauda Leonina: non est ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, nisi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduersum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduersum venena se muniunt.* Exstat hoc ipso *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis satis ferox imago, in qua hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum versus aures Pictor produxerit, qui in nostra figura nostratium boum oris diductionem minimè excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinium colli, cæterorumq. corporis pilorum promissio cum nostra satis congruit. Ex hoc iam iterum, quod supra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*, sed *Mexicanum*, siue *Floridanum*, siue *Nouæ Hispaniæ*, hoc est illius noui orbis partis esse animal, quæ à *Peruano* separata & suos olim separatos Reges siue *Metazumas* habuit.

An hæc bestia sit Nouæ Hispaniæ aduectitia...

Non possum, quin vel curiosi Lectoris gratia non contemnendam hic quæstionem expediam: Sitne hæc bestia *Nouæ Hispaniæ* indigena, an ex *Europa* eò delata? Audiamus *Ioseph. à Costa* in sua generali Indiæ Occident. historia, an nodum hunc nobis dissoluturus sit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* fuisse soli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipse incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia Canis, quem primo loco descripsit: alia cum nostris conue-

niunt,

Hoc ex ipso à Costa enodatur quæsitum.

niunt, vt Vrsi, Leones, & similia. Alia illis incognita planè gentibus, à nostris primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Iosephus lib. 4. cap. 23. sunt *Oues, Vaccæ, Capræ, Sues, Equi, Asini, Canes nostrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mirum in modum propagatos fuisse & ita multiplicatos, vt millenario persæpè numero in montanis diuagentur. Hæc à seruis æquè ac liberis petuntur, occiduntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Noua Hispania* celeberrima agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hispaniam effertur. Anno 87. ex Sant Domingo 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex Noua Hispania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æstimata 96532. pesos siue Regales octonorum reddunt. Merces has, qui in Seuilia littoribus expositas lustrat, eo spectaculo in stuporem datur.*

Mirum vectigal & prouentus ex corijs vaccarum boumque noui Orbis.

In hunc sensum & hæc sunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet. *His adde*, ait, *quod ante hæc tempora nec vtilium pecorum greges inibi fuerint; qui tamen postquam Hispani has Insulas (Cubam nimirum, Hispaniolam, Iamaicam, Margaritam, Dominicam) occuparunt, nunc numerosis gregibus oberrant: siue Tauros, siue Equos, siue Porcos velis Canesue. Vaccarum greges tot tamque frequentes sunt, vt nullo dominio priuatim addicta quoquouersum cumulatè vagentur, & ab incolis ferarum modo indiscretè figantur capianturque saltem corij causa, quod detractum exiccant; & merce istiusmodi negotiationes suas agitant.*

Bubulum pecus innumerabiliter creuit in nouo Orbe.

Volui hæc Authoris pluscula licet, verba recitare, vt quid in hac controuersia decidendum lector velit, ipsemet iudicare possit. Videtur is bubulum pecus ab *Hispanis America* illatum fuisse; concludere velle. Ast, vt ego *Mexicanum* nostrum *Taurum* prius *Hispanicum* fuisse credam, nulla ratione adduci queo. Reclamat peregrina animalis facies; nec *Asiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* visa prius in Vrbibus aut saltibus. Vt enim, quos supra proposui diuersimodos Boues aliquam cum hoc Tauro partem similem habeant, siue iubam, siue caudam, siue cornua, siue colorem pilorum rutilum, siue gibbum aspicere velis; nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniuncta obtineat. Nec nisi temerè credi potest, nostratium aliquem Bouem ab *Americano* siue solo, siue cælo, post plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphosi mutari potuisse.

Quæstionis decisio.

Dicendum potius illi regioni natiuum hunc Taurum esse.

Huc facit, quod *Indica* titulum *Vacca* illa *Tauro* nostro persimilis in Chorographica, vt dixi, tabula expressum habeat: quasi Scriptor ille dicat, genti isti *Indianæ* hoc animal proprium ac natiuum esse; cum & *Thenetus Taurum* hunc *Floridæ* veluti incolam, & natiuum adscribere voluerit. Nisi *Iosephus* non omne forsan bubulum pecus, sed illud solummodo ab *Hispanis* ad *Indos Occidentales* transportatum voluit, non quod ferum & siluestre, sed cicur & vrbanum fuit, multiplicatũ tamen ob regionis fertilitatem opima pascua, cælique clementiam, innumera prole siluas postea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic *Taurus* verè *Mexicanus*, & forsan *Iosepho à Costa* minus cognitus, quod in *Peruano* potius hic Regno vixerit, cui regioni hæc bestia minimè familiaris est.

Explicari tamen potest Iosephus.

Existimo quoque, vt ferocissimum sit animal, Indos tamen, priusquam nostræ *Vaccæ* eò transferrentur, siluestrium harum lacte vaccarum victitare potuisse, & adhuc ibi viuere, quò nostræ nondum peruenerunt; quod distenta quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera insinuant. Et matribus

Potuisse Indos etiã harum siluestrium vaccarum lacte viuere.

bus ereptos vitulos domari potuisse *Theuetus* quoque meminit. At nescio quam argumenti huius speciem mihi præbet subligaculum illud coxæ annexum, cum sex rotundis pilis inde dependentibus quasi nolis sonantibus, ac tintinnabulis aut alijs quibusuis ornamentis nolarum defectu studiosè illis Tauris vaccisque alligatis, veluti & nostris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quòd nonnemini, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus est, viderentur esse verrucæ eiusmodi, quales sæpe in Equis innasci ac Mulis cernimus, non habet multum verisimilitudinis. Sunt & ijdem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hispanis* domiti, semiferi & agrestes homines, eodem quasi cum bestijs domicilio gaudentes, quos sibi vt pareant, difficili haud negotio conficere possunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: siue paucula, siue nimia æqui bonique lector consulat.

TAVRVM tollet, qui vitulum sustulerit, antiquum erat prouerbium. Et ego qui Taurum iam tuli, an vitulum non sustulero? An qui de Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluscula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna se offerat occasio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me sistendi, & Anatomen monstrosi ac *Bicipitis Vituli*, quam benignissimè mihi curam iniunxerat, enodandi: & *Summi* simul *Pontificis* VRBANI. VIII. nutui subiectissimè obediendi. Cum enim *Sanctitas* sua eiusdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem sibi à me exhibitam vidisset: rem non indignam censere visa est, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non vt ad nutum hunc quàm obsequentissimum me non præstarem, in hunc vsque diem distuli; sed vt tempori potius inseruirem. VITVLVS. Occasione Bicipitis Vituli aliqua de Vitulis dicendi tur.

Erant autem cum Summo Pontifice tũc in *Vaticanis* curæ meæ cõmissis *Hortis*, qui ab amœnitate aspectus pulchriformiũ, siue Calliopeiorum (Itali *Beluedere* dicunt) nomẽ meruerũt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* supra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & Cubicularius Pontificius *Archiater*, vir non Aristotelicâ modò philosophiâ & Hippocraticâ Medicinâ eminentissimus, sed Chymicarũ quoque rerum gnarus, Anatomicus insignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quàm exactissimus iudex & æstimator. Hi dũ varia mecũ de monstro hoc confabularentur, accessit tertio loco *Augustinus Oregius* vt suæ Sanctitati adhuc Cardinali, ita nunc quoque à Theologicis studijs, & à dispensandis secretioribus Eleemosynis, vir doctissimus & probissimus: qui omnes variarum nobis controuersiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc simplex, an duo potius dici meruisset, ob duo exactissimè formata capita? siquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Aristotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus haustus cor ingrederetur, quod vulgò creditur? cum in hoc monstro hi per tubulum inflati, soli absque corde intumuissent. An, cũ in hoc *Vitulo* gula deesset, & vnus idéque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inseruiret, diu hoc monstrũ superstes esse potuisset? De quibus in historia sigillatim aliquid, si tẽporis permittet angustia, philosophabor. Et si quos hactenus scripta nostra solũmodo forsan delectarunt: spero nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura sint; quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit. Iulius Mancinus Archiater Põtificius, plurimarũ liberalium disciplinarum peritus. Augustinus Oregius Sanctitatis suę Theologus doctissimus. Quæ de hoc vitulo monstroso iu quęstionem venire possint.

Nec

Principes etiam viros in aspectu vilium rerum philosophari debere.

Nec indecorum prorſus eſt, Summos quoque Principes ad hæc aſpectu quidem vilia, philoſophica tamen, & neſcio quid reconditi præſeferentia *Naturæ* conamina interdum ſe dimittere, & magnam in paruis rebus admirari DEI ſapientiam. Non aliter certè, ac Ampliſſimo *Cardinali* huic noſtro, ita *Carolo V. Biceps* olim *Vitulus*, vt quod miraretur, haberet, oblatus fuit, *Nicolao Villagag.* his verbis id teſtante: *Carolus V. expeditione Africana cum in Largheram nobilem Sardiniæ vrbem appuliſſet, eàdem nocte res inſolita contigit. Bos enim vitulum bicipitem peperit, quem mulier cuius bos erat, videndum Cæſari obtulit.* Ingredimini amici nam & hic Dij habitant, dicebat *Heraclitus*, dum in vili quadam caſula, forſan ſe calefaciens & opera diuina admirans, ſederet. Nos veriores Philoſophi, qui Chriſtiani ſumus, infinitam & impenetrabilem *Creatoris* noſtri ſapientiam in omnibus etiam abiectiſſimis creaturis, ne dicam inſoliti quippiam habentibus, quod in hoc noſtro *Vitulo* eluceſcet modò, non ſatis ſuperque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & hiſtorico ſaltem filo nunc vituli huius, tam internas quàm externas diligenter partes delineemus: & illa, quæ controuerſiam facere videbuntur, ampliore etiam ſermone poſtea enucleemus.

Vituli huius bicipitis deſcriptio.

Die igitur XVIII. Aprilis, Anni M.DC.XXIV. iam ſæpe memoratum *bicipitem Vitulum* domi meę præſentibus ferme omnibus *Romanæ vniuerſitatis* noſtrę Medicinæ ſtudioſis, ſecui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui, & vi quaſi à matris vtero abſtractus, quem forſan ob duplex caput commodè illa parere minimè potuerat. Longus erat ſpithamas, ſiue palmos (pro vna eademque menſura hæc ego vocabula ſumo) quinque, & ſatis extenſos.

Magnitudo.

Caput.

Vtrumque caput perfectum, ſatis magnum, & proportione corpori reſpondebat. Dextrum tamen ſiniſtro paulò maius: hinc dexter & poſterior pes etiam nonnihil erat contractior, quaſi ſcilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreuiatum atque retractum fuiſſet. Singula ſuos dentes capita quoque oſtendebant: quatuor enim in quolibet anteriores inciſores erant in maxilla inferiori, quibus in ſuperiore nulli reſpondebant. In vtraque tamen maxilla tam ſuperna, quàm inferna, ſui erant molares ordine ſiti, quos tamen non numeraui. Hoc ſcio interim, in perfecto atque adulto hoc animali Boue, ſiue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores inciſores omnes eiuſdem prorſus figuræ in maxilla inferiore: ſed deſunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiuſdem maxillæ decem: in ſuperiore nulli adſunt, qui cum inciſoribus correſpondeant, nec vlli canini. Molares nouem numerantur, tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur ſimul ſumpti omnes numero quadraginta ſex vaccini dentes. Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta inueni in hoc vitulo monſtroſo. Cerebrum quoque integrum, quod in vno ſaltem capite peruestigare volui: ſanguinolentum hoc tamen conſpiciebatur, quod ipſi ex conatu forſan ac niſu matris, ob partus difficultatem, & compreſſionem accidit.

Dentes & huius & vaccini.

Oculi, nares, aures, & cerebrũ.

Vertebræ colli & totius ſpinæ dorſalis.

Vtrunq; etiam *Caput* hoc ſuæ particulari vertebræ inſidebat, & vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio ſitæ, quæ & ſuprema colli dici poteſt, lateraliter adhæreſcebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, per

quod

quod spinalis medulla ex capite egrediens transibat, & vtrinq. in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus, duobus nempe lateralibus quæ iam dictam medullam admittût, & tertio inferiori, per quod medulla egreditur, & in suppositam sibi vertebrã ingreditur. Hoc tamen hic aduertendũ, vtramq; medullam, ex vtraq. occipitis basi seu foramine egressam in hac tertia vertebra (quæ ob id lõgè maior est, quam duæ sociæ laterales) vniri, coalescere, ac vnicum tandem medullæ truncum per totam dorsi spinam descendere, simplicem dico, ac non duplicem, quod quis suspicari forsan potuisset.

Medulla spinalis primò bifida, postea simplex.

Erat autem priorum vtraq. dictarum vertebrarum, quàm arctissimè connexa tam capiti, quàm vertebræ illi, quæ inter vtramq. media sedebat, & triangularis erat, cum priorum vtraque plana potius, & per transuersum oblonga esset. Huic tertiæ postmodum triangulari, & vt ita dicam, triforatæ vertebræ, quinq. aliæ ordinariæ & his sexta adhærebat, quæ spinam siue appendicem valde elarã habebat, quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminẽtia candicans firmissimus vtrinque *tendo*, nihil fermè musculosæ carnis possidens, instar albi alicuius ligamenti enascebatur. Hic autem in vtrumq. occiput inserebatur, pro capitum videlicet eorundem extẽsione, mira vterq. Naturæ sagacitate fabrefactus. Has aliæ ordine ad caudæ vsque finem vertebræ sequebantur. Notandũ hoc tamen velim, dorsi spinam non lineâ prorsus rectâ, sed arcuata veluti processisse. Atque hæc de capitibus & spinali medulla dicta sunto.

Musculus tendinosus biceps in vtraque capita insertus.

Internæ oris partes lingua nempe & larinx, figuram suam ex omnibus constituentibus particulis integrã in vtroq. capite sortitæ fuerãt. Aspera etiam Arteria ex quolibet capite singula exoriebatur, quæ ambæ paulo post ortũ in vnã coalescebant. Verũ quod nunc sequitur monstrosum magis est, quam quod vel vnquam viderim, scriptũ legerim, aut ab alijs mihi recenseri audiuerim. Immisso enim alterutri asperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iussi: elati fuerunt vehementer in vtroque latere, vtrobiq. in tres lobolos diuisi, maior erat inferior tres longus latusq. digitos trãsuersos, alteri duo superoires pollicis magnitudinẽ haud superabant. Sed cor ne tãtillum quidem vel mouebatur, vel eleuabatur. Id quod mihi quidem nouum minimè visum fuit, rapuit tamen in admirationem non leuẽ Auditores meos & spectatores, quibus aliud longè persuasum erat. Credebãt enim præceptorum à Magistris suis traditorum persuasione, aerem à nobis & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam sui portionem sinistro cordis ventriculo per arteriam venosam pro spirituum vitaliũ fabrica communicare. Quod falsum tamen esse nõ tam animalium maiorum minorumq. aliorum, quam humanorum etiam cadauerum pulmones per follẽ etiam inflati, vt experienti patebit, commonstrant: cùm ne tantillum quidẽ cor ex inflato aere intumescat, quod tamen si meatus vlli occulti forent & oculo nostro inperceptibiles, iam per fortem aeris impulsionem aperirentur. Nam & inuisibiles & alijs medijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anastomoses in *plexu Choroide* & *Reti mirabili* Cerebri, hoc ego solo medio, flatu nimirum, sæpe detexi. Ast crepent potius ac disrumpantur propemodum pulmones violentiâ intrusi flatus, antequam cor aerem admittat, necesse est. Veruntamen hoc quod iam dixi, mihi admirationem nullam mouit, sæpius enim eiusmodi spectacula spe-

Internæ oris partes.

Inflatis pulmonibus per asperã arteriam cor non mouebatur.

Non videri meatus vllos dari intromittendi aeris ex pulmonibus in cor.

Quod iam sequitur mirabilius longè est.

ctauera m. Ast quod nunc dicam, id demumme extra me ipsum quasi rapuit. Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, vt præconceptam ipsis opinionem de cordis simul motu facto ex mente eradicarē; toties sub ipso Diaphragmate vtris instar aliquid subleuari, distendiq. animaduerti. Hæsi diu quid hoc rei, aut monstri potius esset: cum ea in regione nec vllum ex pulmonibus foramen factum, & stomachorū seu vētriculorum ibi saccolos sitos esse nossem, deferri autem ad ciborum marsupia aeris substantiā per asperā arteriam, ea res deniq. totā inuertere rerum naturam, ac partiū animaliū seriem mihi videbatur. Quare immisso stylo per asperam arteriam, incepi per longum descendendo illam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem vsq. penetrando. Et ecce mirabile visu! eundem ductum siue canalem in vētriculum sub diaphragmate positum desinere animaduerti, quod equidē nisi manibus toties palpatum & ipsis quoq. nostris vsurpatum oculis fuisset, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Sed & hic Naturæ industriam & admirabile omnipotentis DEI artificium satis superq. stupere non potui: quòd hoc ipsum asperæ Arteriæ corpus suo non probè modo instructum esset capite Larynge, nimirum Epiglottide, osse Ypsiloide dicto, & reliquis nodū hunc pneumaticū constituētibus partibus, sed & illud ipsum cartilagineis suis annulis constaret, & aliquò vsq. ad spatiū quatuor forsan transuersorum digitorum eadem substantia protenderetur. Tum idem ductus in aliā substantiā omnino mollem ac carnosam, & vt vno dicam verbo, ipsissimā *Oesophagi* substantiam mutabatur, quæ in ipsum vt dixi ventriculum descendebat ac desinebat. Hic iterum non potui nō suspicere & laudare mirabile prouidæ Naturæ ingenium. Hæc enim aspera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tamē videmus) bifurcata diuidebatur, vnū in hunc, & in alterū pulmonem aliū ramū demittēdo, sed recto statim tramite porrecta in gulā, siue *Oesophagum* trāsmutabatur. Vt tamen & pulmonibus aerē impertiretur, cuius gratia est efficta, fistulares tubulos ex sese in vtriusq. pulmonis lobos superiores, qui ipsi asperæ Arteriæ agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum substātiam porrò ingredi & egredi liberrimè poterat. Hi omnes tubuli siue bronchia asperæ Arteriæ per omnes postea lobos disseminabantur, quod nobis patuit, dum inflarentur ijdem & denuo detumescerent.

Mōstruosissimum quid in aspera arteria.

Aspera arteria in Oesophagum transit.

Atque hic per transennam saltem, illius quæstionis quam supra mihi motam dixi, meminero: ***An hic vitulus diu superstes esse, cibumq. ac potum per eandem asperam Arteriam, aeri in alijs animalibus destinatā, transglutire potuisset?*** Id enim nobis quotidie vsuuenire nouimus, vbi quid inter prandendum siue ex cibis siue potibus ad pulmones illabitur, tussim illico cum suffocationis metu excitari: quare quid hic sit respondendum, facilè patere videtur.

Curiosa quæstio. An ali hoc monstrum potuisset.

Atqui ego inconueniens minimè censuerim, per aliquod etiam tēpus hoc mōstrum lacte materno sucto ali potuisse. Neq. enim respirationi obstaculo esse debuerat, cū aer ad latera per sua se diuerticula in pulmones recipere, cibus recto interim itinere in ventriculos descendere facillimè potuerat. Et quid si aeris etiā portio non parua cum cibo descendisset, inde mali secutum fuisset? hoc enim nobis frequēter euenire, dum ex angustioris orificij vitro bibimus, experientia testis est, & *Hippocrates* hoc monuit libello de Flatibus: ***Omnia quæ eduntur & bibuntur,***

Responde- tur quæstioni.

tur,

tur, inquit, *spiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifestum fit, qood plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent.* Redit enim inspiratus aer foras, quia si eidem *Hippocrati* libello de Corde credimus, nullum neque ipse, neque aqua homini aut animali alimentum præbent. *Merito autem*, inquit, *recurrit spiritus & aqua, non enim humanæ naturæ alimenta hæc sunt. Quomodo enim hominis alimentum sint ventus & aqua cruda?* Idem tamen *Hipp. libello de Flat.* (vt hoc obiter dicam) contrarium asserit, sic enim ibi ait: *Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento sustentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt cibus, potus, spiritus. Ac spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatus vocantur: qui verò extra corpora existunt, aer. Qui sanè maximus est in omnibus quæ corpori accidunt, & author & dominus.* Sed & vice versa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum descendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello. *Etenim homo multò maximam partem in ventrem bibit: gula enim siue stomachus velut infundibulum potus copiam & quæcunque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantum latere possit per rimam illapsum.* Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu scilicet in pulmonem labente, veluti vrinam cordis esse. Quam mirabilem suam philosophiam his verbis concludit. *Hunc itaque humorem cor de pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, vbi in medelam cessit, necessario oportet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere. Verum humorem partim in culeum ac vaginam suam expuit: partim rursus vna cum aere foras propellit.* Solidiorem tamen cibum ceu fænum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuisse. Cum dicto iam loco dicat Hipp. *quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingula siue minor lingua appellata, ne permiserit quidem aliquid amplioris potus penetrare.* Vnde, cum credi facilè potuisset, quandoquidem duo capita essent, singula suum habere Oesophagum & asperam arteriam, adeoque quatuor vasa esse debuisse. Hìc natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum solùm fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo satis fuisset.

Hippocratis loca controuersa.

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

Historiam porrò persequamur. Ventriculi igitur post pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor sunt numero, & ipsi ex immisso flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina sint, & officia, inferius expediam, quando de *Ruminatione* tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc interim hìc nouisse satis fuerit, in *tertio* ventriculo plicatilium serie quadã membranarum conferto, nihil præter sesquiunciam fortè mucaginis cuiusdam repertum fuisse. In *quarto* autem & vltimo ventriculo vbi chylus absoluitur, & coagulum In lactantibus colligitur, inueniebatur semilibræ pondere humor chylosus quidam, adeò tenax, viscosus, sibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè æmularetur, ita vt ab ipsa etiam madefacta spongia non imbiberetur, sed aqua elui ac manibus deturbari necesse haberet.

Quæ excrementa in ventrieu lis reperta sint.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vijs tanta huius humoris copia perduci potuerit: sicuti & illud, quod totius animalis huius caro omnino acidi lactis odorẽ spirabat. An dicendũ, dum in vtero ex sanguine materno fœtus nutritur, sæpe cum sanguine lac misceri? Est enim facilis gressus & regressus ab vtero, sanguinis ad vbera & ab his ad vterum,

Tota caro lactis acidi odorem emittebat.

quod fœminæ etiam nostræ philosophicas has minimè edoctæ speculationes, nouerunt. Sed hæc patentiorem contemplandi campum desiderant.

Intestina.

Huic igitur vltimo ventriculo *intestina* eiusdem propemodum cum ipso substantiæ, annectebantur; quæ ego haud dissecare volui, cum ex recto intestino sua sponte eiusdem coloris ac consistentiæ excrementum efflueret, quale illis esse videmus, quæ iam pasta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus suxerat, cum mortuus editus fuisset.

A vena nutricula inflata quæ partes internæ inflatæ fuerint.

Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, simul *venam Nutriculam* ex vmbilico hepati insertam constringi curaui, quo illa postmodum pro inflando hepate inseruiret. Quæ vbi ex tubulo flatum recepisset, visu iucundum & mirabile dictu, confestim inflatum est *hepar, pulmones, cor, lien* atque ipsi *omnes ventriculi*: qui, cùm vna communi tunicâ inuestiantur, imponunt alicui vnicum sacculum & non plures esse, existimanti. Hæc autem, qua ratione contingãt, in Medicinæ studiosorum gratiã ex *Iuuenilibus* meis paulo post subiungam.

Cor & quid in hoc inuentum.

Quatuor Cordis vasa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vicibus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactissimè fieri potuit, perquisiui & descripsi, Corde tamen aperto, & sinistro eius ventriculo inspecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carneæ substantiæ similem, adnatum internæ huius ventriculi cauitati, quem vbi discidi, effluxit

Sanguine cor caruit.

sanguis nigricans remanente pelle duriuscula. sanguis ille autem magnitudine nucis moscatæ exquisitè sphæricus, ac rotundus prorsus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo sanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione dignissimum censeo.

Vesica & Vrachos.

Vesica vrinaria liquoris sui expers & parua admodum erat. Incisâ illâ, per stylum vas *Vrachon* dictum indagaui, qui meatus manifestè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium suum ex fundo vesicæ, &. vrinam in vesicam ex *renibus* corriuatam, dum adhuc in vtero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, eum in finem. à Natura fabrefactam, vt instar alicuius vtris excrementum illud serosum colligat, donec partus tempore ex vtero excernatur.

Quatuor vmbilicalia vasa.

Est autem *Vrachos* ex quatuor illis vasis vmbilicum constituentibus vnum. *Secundum* est *vena Nutricula* quæ sanguinem maternum in hepar refundit, *tertium & quartum*, sunt ambæ illæ *arteriæ vmbilicales* appellatæ, quæ in descendẽtis *Arteriæ magnæ* ramos *Iliacos* vitalẽ matris spiritum transportant. Quæ omnia vasa hìc probè conspiciebãtur.

Lien. Renes.

Lien perexiguus erat, nec singulare quicquam obtinebat. *Renes* discisi non carnem, sed merum potius congelatum sanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita vt quid medium inter carnem seu parenchyma, & sanguinem coagulatum existimarẽtur. Ceterùm interna omnia viscera perbellè se

Testiculi.

habebant. *Testiculi* etiam (masculus enim hoc mõstrum fuerat) qui tamen latentes & parui erant, vix Auellanam nucem superabant. Atque hæc fidelissima est *Monstri* huius *Anatome*, quæ summã, quam adhibere & potui & debui, diligẽtiã

Solius Principis Cardinalis Barberini honori hic labor dedicatur.

trium horarũ spacio à me administrata & absoluta fuit. Qui merito labor meus illi dedicatus sit *Principi*, qui eũdem mihi benignè cõmisit. Et cui soli à *Medicorum filijs* gratiæ sint habẽdæ, si quid vtilitatis nacturi sunt, tã ex enarrata historia, quàm ex sequẽtibus meis vberioribus disquisitionibus, quas nũc subnectam,

quæ

quæ in meis forsan aduersarijs alioquin delituissent ac computruissent.

Sed priusquam has obseruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturâ tamen dirigente & dictante scriptas, publicas faciam; rogandus mihi est docilis & studiosus lector, ne ita facilè Philosophastris quibusdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipsi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vsurparunt: eam solam ob causam nimirum, quod Veterum illud scriptis aduersari, infringere eorum dogmata, & obstare authoritati videatur: qui DEO ipsi, & Naturæ leges præscribere, & vim inferre præsumunt, dum misselli hi omnia suo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere sibi persuadent. Nos æquum est *Naturæ*, & non hanc nobis se accommodare. Quare friuolæ omnes eorum sunt rationes, quas *rerum magistra experientia* impugnat. Experientiæ potius quam nudis imaginationibus credendū.

Descripturus sum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quà fieri potuit industriâ, exercui, vt fideliorem quarundam controuersiarum enodationem indè nanciscerer. Vtar autem hic ijsdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* scripta reperio; ad quæ si opus sit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea sensum detorquere voluisse, censere possit, vt quę in *Monstro* hoc euenisse dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura est, quæ ante tot millia annorum fuit: sed nos mutamur, & alia subinde de eadem nobis imaginamur. Vitulina alia Anatome.

Cordis igitur *Vasa* hanc sortiebantur constitutionem. *Vena Caua* ex Hepate ascendens Cordi, non aliter in ostium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrā cordis auriculam cum *Arteria venosa*, quæ ad sinistrum cordis Ventriculum pertinet, per manifestum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Caua* sanguis in hanc *Arteriam Venosam* transfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediatur, membranula subtilis operculi vicem subiens, foramini siue ostiolo illi apponitur. Prope hoc ostiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producitur *Coronaria* cordis dicta, per cordis basin disseminata. Dexter autē ventriculus humano erat similis, tot carnosis tamē ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vasa eiusdē sunt substantiæ; venosæ nimirū, non arteriosæ. Cordis vasorum venosorum descriptio. Vena Caua. Arteria venosa. Vena coronaria cordis.

Arteriosa autem duo hoc modo se habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* esse, & ex sinistro cordis sinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium existat & sit potius *Vena Arteriosa* ac superincūbat ipsi *Arteriæ magnæ*, quæ reuera in exortu atq. egressu suo ex sinistro ventriculo, non est tam magna lataq. atque hæc ipsa vena arteriosa. Cū igitur *Arteria magna* enascitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem transuersi pollicis (in hoc vitulo saltem ita conspiciebatur) deinde in duplo ampliorē truncū, quam ab exortu fuerat, desinit. Ex hoc alius ascendit truncus tā amplus, vel pauló minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat; atque hic est truncus *Arteriæ magnæ* ascendētis. Magnus autem dictus truncus partim ad spinam dorsi deflectens, constituit *Arteriam magnam descendentem*: partim versus cor reflexus illudq. subiens, per dextrum nempe ventriculum, *Venam* facit *arteriosam*: quæ tamen, antequam cordi inseritur, bifurcata singulos ramos in vtrosq. pulmones spargit. Dico autem *Venam* hanc *arteriosam* ingre- Vasa arteriosa cordis. Arteria magna. Vena arteriosa.

di cor si exortum eius inspicias, quem ab *Arteria magna* siue *Aorta* nanciscitur: quamuis si officium spectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo sanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iã in lucẽ editis.

Venæ arteriosæ quis vsus in fœtu.

Si *fœtum* verò considerare velimus, iam alium prorsus vsum hæc *vena arteriosa* habet. Hæc enim cum magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per vmbilicales arterias in Iliacos ramos infusi, per *descendentis Aortæ* truncum ascendunt, & cordi iam vicini sunt, tunc duas ibi statim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor subeuntem, partim ascendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem spiritus subeunt, sed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via est in venam arteriosam dextro cordis ventriculo insertam, quæ ex eadem magna illa Arteria siue Aorta enascitur. Itaque spiritus hi vitales & sanguis arteriosus maternus, ad superiora partim sibi viam parant, partim per venam arteriosam in ambos pulmones disperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Euidens autem rei huius ratio in propatulo est, quod valuulæ obstent semilunares, vel *Sigmoides* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ descendentis truncum, inflabantur subitò & pulmones ambo, & illa ipsa extra cor sita vena arteriosa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam mouebatur.

Paradoxō. Spiritus vitales & sanguis in fætu cor non ingrediuntur.

Ast neque hac flatus impulsione sinister cordis ventriculus attollebatur; cum eædem semilunares pelliculæ hic obstarent, quæ egredienti quidem materiæ patent, ingredienti sese opponunt. *Statuendum* itaque (licet plurimis visum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec spiritum nec sanguinem vllum in fœtu contineri.* Nam cur ex *Vena caua* in dextrum ventriculum sanguis refunderetur, cum in eodem existens *Arteria venosa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis semper fit) deferre haud valeat? quæ spiritu vitali ex *Aorta* sibi communicato, vt diximus, turget.

Inflata per tubulum Aorta quæ partes fuerint tumefactæ.

Ast inquies dextro cordis ventriculo *Vena Caua* sanguinem infundit: manifestissimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopsia conuincit: caua enim non in ventriculum per pelliculas siue valuulas illas tricuspidales sanguinem suum deponit (quod tamen fit postquam animalia nata fuerunt) sed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum positam, quam ego *Antecameram* non satis Latina voce, appellare soleo: qui statim in *Arteriam venalem* & foramine satis grandi, & substantiã eadem sibi proximam, continuam, similemque recipitur, & ad pulmones vtrosque ablegatur. In *sinistro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus spiritus stabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditus patet, semilunaribus impeditus à valuulis, sed spirituum pars *Arteriæ magnæ ascendenti*, pars *Venæ* committitur *arteriosæ*, ex qua in pulmones fit transumptio.

Obiectio aduersus hoc paradoxon.

Responsio.

Alia Anatome Vitulina.

Atque hic, vt firmiorem verbis meis fidem adstruam, ex alia *Vitulina Anatome* non minus claras, quam iucundas demonstrationes promam. Eodem ipso die, quo iam scriptam confeceram administrationem anatomicam, alium ex Vaccino vtero *vitulum* exemptum artificiosè secui. Hic autẽ vix spithamam siue palmum sua longitudine superabat. Huius ego cum imprimis venam curassem inflari *Nutriculam*, inflatum simul est *Hepar*, *Cor* & *Pulmones*. Ex *Vmbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Cauam*, ex Caua in *Cordis* dextrũ nõ quidem Ventriculum

Ex inflata vena Nutricula, Hepar cor & pulmones inflati.

triculum, sed huic *antepositum sinum*, ex hoc per foramen in *Arteriam venalem* extra cordis sinistri sinum positam, è qua demum in *pulmones*.

Iussi inflari similiter *Vmbilicales* arterias: statim intumuit *Hepar*, inde *Pulmones*, sed *Cor* minimè motum. *Hepar* quidem propter arteriam satis grandem ex descendenti *Aortæ* trunco sibi communicatam; *Pulmones* verò propter *Venam arteriosam* ex *Aorta* originem sumentem: sed *Cor* haudquaquam, quia neque ex *Aorta*, neque ex *vena Arteriosa* in hoc aditus vllus patet.

Inflatis arterijs vmbilicalibus non cor sed Hepar & pulmones inflati.

Præcepi demum vt *Aspera arteria* & ipsa inflaretur, & statim mirè elati fuerunt *Pulmones*, qui cum aliàs rubri admodum essent, & carne potius solidiore quam spongiformi præditi; iam albicantes tamen subitò, & spongiosi fuerunt effecti. Tumefieri & *Cor* visum est: cuius sinistrum ventriculum datâ operâ incidi paulisper, ex cuius foramine cum spumoso quodam sanguine aer exilijt. Quod ego quidem contigisse existimo, non quòd sanguis in sinistro illius ventriculo vllus contineretur; vt nec in alijs visus est fœtibus, sed quòd vi quadam insufflationis in tenello adeò corpusculo, ex *Arteria venali* rupta, quæ à *Caua* sanguinem receperat, in cordis hunc sinum cum ipso aere compulsus fuisset. Cum tricuspides præsertim illæ membranulæ siue valuulæ sint duæ tantùm, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obsistant. Dexter autem ventriculus, quantùm ego animaduertere potui, nequaquam inflabatur.

Inflata aspera arteria pulmones inflati & cor parum & cur hoc.

Hìc commodè admodum illam *Venæ arteriosæ* cum *Arteria magna* communionem notare potui. Si quis enim in huius descendentem truncum dextrè stylum immittat, sursumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in ascendentem Aortæ truncum pertingit: altera sinistrum cordis ventriculum ingreditur, & est ipse magnæ Arteriæ exortus: tertia versus dextrum cordis ventriculum abit, & *venam arteriosam* constituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cùm sit, in natis iam animalibus facilè coalescit; atque sic spiritus, cum non possint amplius postea per hunc meare, sursum ac deorsùm saltem, dum ex corde per Aortam scaturiunt, per huius truncos ferantur necesse est. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperisse, vt ligamenti instar Aortam & venam arteriosam colligaret. Videre simul in hoc corde erat *venam coronariam* & *Arteriam coronariam*, quæ statim ex Aorta enascitur, vbi hæc ex corde egreditur.

Communio venæ arteriosæ cum Arteria magna.

Arteria coronaria.

In neutro cordis ventriculo sanguis aut spiritus vllus visebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta instar loturæ carnis erat: in hoc vltimo nulla obseruata fuit, nisi forsan iam effluxerat. Est autem de sanguificatione & spirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & distributione hæc mea philosophia: quam in Iuniorum gratiam saltem Medicorum, qui in Anatomicis minus sunt versati, proponam, & prouectiorum in hac arte simul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, si quid in scriptione hac vt difficillima, ita vtilissima repetiero, non satis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentissima igitur hac autopsia non in Animalibus modò, sed Infantibus quoque habitâ, sic ego speculari soleo. Sanguinem venosum ex materni vteri venis per *Nutriculam* ad Hepar in Portæ venæ ramos per ipsum dispersos conuehi: ex his in Cauam, ex Caua in partes inferiores per descendentem truncum

Nullus sanguis in cordis ventriculis.

Authoris speculatio de sang. & vital. spirit. generatione in fœtu.

Quid de sanguine agatur.

aliquam

aliquam huius ſanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram verò ad ſuperioris corporis membra euehi; & in itinere hoc quidem, Venam cauam cordi aperiri, & ſanguinis partem in oſtium illud, cauernam, ſiue antecameram iam dictam effundi, reliquum ſanguinem thoracem, caput & artus petere ſuperiores. Nullum autem ſanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipſius ibi vſus ſit. Neque enim vt hic attenuetur, veluti materia pro ſpirituum vitalium in ſiniſtro vētriculo generatione; ſpiritus enim in fœtus corde nulli generantur, ſed à matre ſubminiſtrātur. Neque vt cor hoc ſanguine nutriatur, huic enim vſui Coronaria dicta vena ſeruit, quæ per cordis ſubſtantiam diſpergitur: quin neque in nobis iam ſanguis in ſinū cordis effuſus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cauæ apertione ſanguis in oſtio hoc collectus, ſtatim per foramen iam ſupra deſcriptum in Arteriam venalem Cauæ non contiguam hic, ſed continuam prorſus tranſcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad ſiniſtrum cordis ſinum pertineat, ſanguis tamen hic receptus eundem ſinum minimè ingreditur: eſt enim hic foraminis coalitus extra vtrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venoſa bifurcatur, & in ambos pulmones ſtatim ramos emittit: quare immediatè receptus in hanc ſanguis, pulmones nutriendi cauſa ſubit. Quis enim eius in ſiniſtro ventriculo vſus eſſet, cum ſpiritus vitales in hoc neutiquam conficiantur? *Arteriæ* autem *Vmbilicales*, vbi maternum ſpiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuexerūt, ſuo ſatisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam deſcendentem aſcendit; & ad aſcendentem Aortam ſupra Diaphragma peruenit: huc vbi delatus, iam cor, quod verum eſt vitalium ſpirituum domicilium, ingredi ipſum æquum foret. Veruntamen huic oſtium cordis ſiniſtrum pulſanti, acceſſus denegatur; valuulæ enim ſeſe opponunt illæ ſemilunares, quæ egredientibus quidem ſanguini & ſpiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum ſpirituum, per Aortam aſcendentem ſuperiora petit, pars in Venam illabitur arterioſam, quæ & huius Aortæ propago eſt, & eundem cum ipſa ſubſtantiæ modum (vt Medici loquuntur) obtinet.

Quid de ſpiritibus fiat maternis.

Non ſum tamen neſcius: Aortæ in adultis corpus paulò durius eſſe, quam ſit Venæ arterioſæ; quod inde prouenire credibile eſt, quoniam illa, in animali extra vterum matris conſtituto, perpetuis non motibus modò agitatur, ſed ſpirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non raro ſicciores frigidioreſque, vnde dureſcit magis quam Vena arterioſa, quæ extra pulmonum & cordis ſitum non protenditur. In fœtibus certè & recens natis ego nullam horum differentiam vaſorum, ſi duritiem ſpectes, animaduertere potui. Hæc autem vena arterioſa & ipſa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero ſuo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque ſpiritus illi aduentitij ſimiliter pulmones ſubeunt, in dextrum autem Cordis ventriculum nulli deſcendunt, quia & hæc non aliter Vena arterioſa, atque Aorta, habet valuulas immiſſioni oppoſitas, emiſſioni patentes.

Cur Aortæ corpus in adultis ſit durius quā in fœtu.

Obiectio aduerſus dicta.

Attamen cor inquies, viuere cum debeat; vitali haudquaquam ſpiritu fruſtrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. Aſt huic vſui arteria ſufficit

Reſponſio.

ficit coronaria appellata, per cordis basim probè disperſa, quæ riuulos ſuos etiam ad intima tranſmittit, & ipſa inſtar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum ſuum nanciſcitur ab Arteria magna. Et quæ neceſſitas quæſo cogit, vt per magnam Arteriam in ſiniſtrum cordis ſinum ſpiritus vitales intromittantur, cùm iam fœtui ab vtero illos materno ſufficienter ſubminiſtrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arterioſam in dextrum cordis ventriculum ſpiritus vllus penetrare, aut debet, aut poteſt. Non poteſt, quia obſtant valuulæ, quæ ab interna cauitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicunque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc ſinu ſpiritus vitalis non habet locum, in quo ſi vllus eſt ſpiritus, hic naturalis potius eſt ab hepate huc tranſmiſſus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à *Galeno* & alijs viris doctiſſimis hucuſque dubitatum ſcimus.

Atque poſtquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, vt ſtudioſis Medicinæ meis gratificer, nec hic referre pigebit. Cum igitur abſciſſis vmbilicalibus vaſis ex Vaccæ recens mactatæ vtero fœtus extractus vt mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noſter duas ex vmbilico propendentes nobis & quidem pulſantes arterias demonſtrauit, quas vbi ſtupens lætuſque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, vt quà ratione cor pulſui huic reſpondeat diſquiramus. Appenſo igitur per poſteriores pedes ad parieti fixum clauum fœtu, & ventrem & thoracem per lineam rectam diſcindendo quàm citiſſimè aperui. Et ecce mouebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ vmbilicales, rhythmo; nulla tamen ſeruata inter ſyſtolem ac diaſtolen proportione vniuerſali. Solebat videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulſare, deinde ad ſex octo vel decem quoque pulſationes ſubſiſtere, rurſuſque ad pulſum redire, tamdiu poſtmodum quieſcere, donec ego illud ſolo cultri cuſpide tangendo, excitarem, quem vt primùm tactus ſenſum percepit, moueri cæpit, atque ſex vel plures pulſationes reiterans, ad quietem demum rediјt: iterumque vel cultro vel digito ſaltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulſauit, qui motus poſt apertum omnino ſternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forſan duraturus, niſi cordis ſuperficiei vulnuſculum leuiter inflictum fuiſſet. Cùm autem *Cordis mucro* hoc ſitu deorſum penderet, in ipſa cordis diaſtole ſiue dilatatione ipſe ad ſuperiora retrahebatur. *Reſpiratio* quoque, quod hic ſimul notandum cenſeo, nulla fiebat, cum pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipſum quoque diſruptum eſſet.

Iucunda de motu cordis in fœtu obſeruatio.

Cor ad ſenſum tactus iam immotum iterū pulſabat.

Mucro cordis in motu ſurſum trahitur.

Nolo hic contentioſius controuerſiam illam. An cor in fœtu pulſet, agitare, quæ commodiore à me loco expedietur. Qui interea vtrarumque partium rationes noſſe velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

An cor in fœtu adhuc concluſo in vtero pulſet alibi expedietur.

Ex his niſi fallor, facilè quiuis rationem indagabit, cur in monſtroſo hoc noſtro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facilè tamen, cur ſimul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc

cauſa

causa assignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis siue *Nutricula* pars sit manifesta ipsius *Venæ Portæ*: rami autem illi *Splenici* siue venę Lienem adeuntes, & ipsæ ad *Portam* pertineant: vtrobique igitur flatus non difficulter permeabit. Obscurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi seu stomachi inflarentur. An hoc fieri potuit per venam insignem quæ ex Liene in ventriculum desinit *Vas breue* appellatam? quam ego tamen hic non ita vt in humanis olim cadaueribus exactissimè feceram, indagaui. An verò hoc etiam non extra omnem est improbabilitatem, flatum hûc in hepate ex Nutricula receptum, per meatus illos *Cholidochos*, siue Bilis flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum intestinum fuisse conductum, & ex hoc *Ventriculos* subijsse? Et hoc vt suspicer saltem, quam in **Bouis hepate** exercui Anatome, mouere me potest, quam nunc describam.

Quomodo bilis ex hepate ad duodenum feratur.

Cùm in bouino itaque hoc hepate bilis flauæ ductus obseruarem, notaui quam plurimas eorundem in hepatis superficie, versus vesiculam fellis excurrenres, ex interna tamen hepatis substantia originem suam desumentes apparere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis crassiore profundiores magis ductus scaturirent, in tenuiore verò eiusdem portione magis essent superficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum seu ceruicem vesiculæ Fellis in ramum vnum desinebant, qui per obliquum latus in Duodenum intestinum, non inter tunicam ac tunicam, sed in ipsam intestini cauitatem hians ferebatur. Erat autem manifestissimus hic instar fistulæ protuberantis ductus, qui magnitudine quemuis crassissimum scriptorium calamum superabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipsa protuberantiæ huius substantia conniuebat, quæ turgente intestino obstabat quo minus bilis ad hepar remearet, non autẽm quin noua semper ex Hepate huc corriuaretur bilis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæstio de Bilis ductu ad duodenum alio loco decidetur.

Poteram hìc forsan illas Anatomicorum rixas sopire, quibus altercantur inter se plurimùm, an ex hepate potius via rectà ad intestina, quam ad Bilis prius cystim, & ex hac postea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ pro quotidiano datus clystere humor fluat? Sed tædiosus nimium essem: hoc igitur satis nobis iam probasse ex anatome fuerit, meatum manifestissimum in Bubalo saltem genere ex hepate in intestina dari, in quæ flatus receptus, forsan ventriculos ipsos replere ac distendere in hoc monstro nostro potuit; nisi quis hoc ipsum non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monstrosum dicere maluerit.

Ratio probabilis cur ventriculi inflati à Nutricula inflata.

In hoc eodem bubulo hepate insoliti quidpiam simul conspexi, quod tale fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad suam vesiculam vehentibus, animalcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurà *Vlmi* florem referentia, coloris liuescentis, crassitie vnguis substantiam æquantia. Hæc ex circumferentia ad centrum se contrahebant, in quibus nec cauda, nec caput apparebat manifestum, contracta ita manebant, duplo quidem crassiora, sed simul tamen minora ac restrictiora efficiebantur. Hęc nostro optimè nota Lanioni erant, qui eadem Italicè *Biscoli* nominabat, & quando adessent, prauæ in vaccis & bobus dispositionis signum esse, & ob id nec hunc bouem à tribus iam diebus fænum comedere voluisse, nobis affirmabat.

Animalcula circularia vesiculæ fellis adnata.

Sed

Sed quod ego hìc admiratus valde fui, hoc est, quod Galenus in libris *de simplicium medicam: facultatibus* docuerit, amarum saporem adeò viuentibus omnibus inimicum atque contrarium esse, vt in *Lacu Asphaltite*, ob eius aquæ amariciem, nec animalia, nec plantæ etiam viuere velint. Hæc tamen animalcula amarum hunc adeò aueant trahantque succum biliosum, vt ex illo generari, simulque nutriri & viuere ament. In alijs enim hepatis venis, vbi dulcior est sanguis, nulla reperiebantur: sed sub ipsa vesicula, ad ipsius ceruicem, quò pertingit internus quidam ductus, tam copiosa visebantur, vt pulicum instar suam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum excederent. Ex maioribus autem illis viuentibus & sese mouentibus vermiculis septem pluresue numerabantur. Sed & hoc obseruaui. In *Vena* scilicet *Caua* sanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumosum, vibrantem ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuisse; qui vbi refrixit, & ipse motus cessauit. Quod forsan alicui argumento esse poterat, & in ipso sanguine venoso non deesse spiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen reuocatur.

Mirũ quod in humore amarissimo nascantur & nutriantur.

Sanguinis calidi motio.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon æstimari queat, quod de corde hactenus asseruimus, porrò demonstrandum fuerit. *Hippocratis* quidem hìc fidem implorare, aut contrariam eius mẽtem indagare superfluum iudico: rudis enim adhuc ipsius tempore anatome fuit, quare tam exactè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum vasorum in fœtu quæ cordi & pulmoni seruiunt, nobis doctrinam reliquit, quem tanti *Andreas Laurentius* in Anatomicæ suæ Historiæ lib. 8. quæst. 25. fecit, vt vesano quodam contradicendi studio, aut ambitionis stimulo agitari censeat illos, qui hìc saltem eidem reclamant. Cum tamen is ipse Galeno 6. de vsu part. cap. vlt. cor in fætu dilatari & constringi asserenti, egregie aduersetur.

Quibus nostra sententia de generat. spirit. vitalium sit paradoxa.

Fateor mehercle præclarè Galenum in plerisque de Vsu part. hum. corp. libris philosophatum fuisse: hìc tamen experientiam à nobis allatam omnino ipsi refragari existimo, siquidem Arteria magna inflatà cor minimè attollitur, quod signum est, nec flatum quidem, nedum sanguinem spirituosum, seu vitalem in sinistrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum hoc ipse *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta sunt Galeni verba lib. 6. de vsu part. cap. 21. ***Quocirca mirari amplius non oportet, si, cum cor neque sanguinem neque spiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs suppeditet, vt perfectis, ad solam propriam vitam quam paucissimo spiritu indiguerit: quem maximè quidem vt opinor, ex ipsa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphysis (vt antea ostendimus) non vt nihil omnino, sed ne multum neue repente ac simul in ipsum quippiam immigret, à natura fuit inuenta.*** Ast ego neque repente, neque pedetentim spiritum cor ingredi, flatus (cui omnia patent occulta quoque, maximè oscula) argumento deduxi. *Simonis Petrei* & *Francisci Rosseti* nobis aduersantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro ipsemet *Laurentius* confutat. Cuius tamen ratio non satisfacit, aliquam ideó spiritus vitalis portionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, vt hoc & vita & nutritio ipsius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria sufficienter præstantur,

Quanti facienda sit Gal. authoritas in hoc nostro paradoxo.

Petreo, Rosseto & Laurentio nostra quoque sententia est paradoxa.

Laurentij ratio refellitur. tur, quæ per cordis ſubſtantiam diſſeminantur. Nam neque ſanguis in cordis ventriculis, vt dictum eſt, inuenitur; neque extra venas iam & arterias elapſus, iterum in ſubſtantiam cordis imbibi & diſpergi debet, nec ſanguis & ſpiritus in cauitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fungatur, vt reperiantur, neceſſitas vlla cogit.

Conſtant. Varolius exactiſs. Anatomicus. Sed longè paradoxa magis *Conſtantio Varolio* hæc noſtra ſententia viſa fuiſſet. Cuius ego de *Reſolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti æſtimo, vt in hoc non Tyrones modò, ſed prouectiores quoque in hac arte, quod addiſcant, reperturos eſſe non dubitem. Hic igitur ſingulari ſuo quodam de quatuor cordis vaſis modo philoſophatur, & omnia hoc officij præſtare affirmat, vt contrario motu, tam inferant, quam efferant ex corde materiam. *Per Aortam*, ait ille, *ſanguis incultus ſiniſtrum petit ſinum, mox abſolutus inde reuertitur & cum alio ſanguine per totum digeritur.* Neque hoc in auram hanc vitalem ſolummodo ſpirantibus, ſed in vtero quoque latitantibus adhuc animalibus, fieri autumat, vt lib. 4. cap. 5. eiuſdem videre eſt. *Si ergo*, inquit, *vt omnes concedunt; ſicut negare non poſſunt, in fœtu ſanguis arterialis, extrinſecus à matre tranſmiſſus, per lumborum arterias ſurſum aſcendit, cordiſque ſiniſtram cauitatem ingreditur, qua de cauſa in nato hoc modo non procedet?* Vbi quidem pro confeſſo ſcribit *Varolius*, quod Natura tamen negat, ſanguinem arterioſum in fœtu ſiniſtrum cordis ſinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam deſcendentem Aortam inflatam admittatur.

Huius opinio nobis oppoſita de vaſis cordis in fœtu.

Hæc autopſia refutatur.

Galenus lib. 6. de Vſu part. cap. 20. partim ignoſcendum, partim ſuccenſendum illis eſſe ſcribit, qui eundem vaſorum cordis vſum eſſe arbitrantur animalibus in vtero geſtatis, qui in lucem iam editis præſtò eſt. Ignoſcendum quidem quod hîc ſophiſtas non agant, nec verbis ludant: ſuccenſendum, quod in diſſectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitatiſſimos ambos hos in ſectione Anatomicos *Galenum & Varolium* hac culpa implicari, & negligentiæ in ipſa ſecandi ſedulitate argui, quos ambos tamen lapſos fuiſſe ſuperius oſtendi. Non quòd ſectione non omnia rimati ſint, ſed quòd, vt ego conijcio, inſufflationis induſtriâ vſi non fuerint, quæ ſola *Varolium* docere potuerat, non confertim per deſcendentis Aortæ truncum ſanguinem arterioſum ex matre hauſtum, ſiniſtrum cordis ſinum petere: *Galenum* quoque ac *Laurentium* admonere, non paulatim ſpiritum vitalem ſubire, quod valuuulæ nempe in Aorta opponerent ſe etiam flatui, nedum craſsiori alicui corpori. Sed in ſectione quoque fortaſsis hallucinati fuerunt, cum in neutro cordis ſinu, in fœtibus ipſis, ſanguis reperiatur ſiue venoſus, ſiue arterioſus.

Galeni, Laurentij & Varolij error vnde ortus ſit.

Concluſio huius noſtræ cõtrouerſiæ. Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduerſarijs meis, quàm vt ipſiuſmet *Galeni* verbis, laudato iam loco ſcriptis, reſpondeam iiſdem, & longiorem hanc tandem controuerſiam finiam? *At natura*, ait ille, *ſine tumultu & clamoribus ſuam indicat æquitatem: quam certò ſcio omnes, qui vel audient, admiraturos quidem, at non æquè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculi: proinde faciendum eſt, vt non hæc modo, ſed quæ etiam memorantur alia, noſtriſmet oculis intuentes experiamur.*

Libet

Libet nũc ad arcaniora Naturę penetralia properare,hoc est:Vterum ipsum contemplari,in quo veluti domicilio suo,vitulinus foetus cõcipitur, gignitur & conformatur . Quæ quidem,quò secretiora & mirabiliora sunt,DEI & Naturæ opera,eò à plerisq.negligũtur magis,aut minus certè peruestigãtur. Satius enim esse non paucis etiã Medicis videtur,omissa rerũ(qui nerui sunt in causis)diligẽtiã,quodam inani circa voces studio cõsenescere. Cum autem animi gratiã vaccinos subinde vteros inspicere mihi cõtingeret,vt simul quæ esset cum humano discrepãtia,& an Duces nostri in arte Anatomica, probè omnia annotasset,addiscerem : accidit , vt diligenti sectione hæc animaduerterem.Clem.enim Alexandrini consilio, non modo cibum,quod Hipp. suasit, sed etiam cognitioni existimaui debere laborem præcedere. Reperi nimirum , tres manifestissimas in vitulino foetu tunicas,*Allantoiden*,*Chorion*,& *Amnion*.Et Allantois,quam vtrem quendam diceres aqua plenum,nõ aliud erat quam membrana oblonga , transparens, peritonæi instar subtilissima,nullis vsquam vasis, aut spongiosis illis carũculis(de quibus mox dicturus sum)*Chorio* alligata: sed sibi omni ex parte libera,aqua limpidissimà repleta, Hęc autẽ aqua nihil est aliud, quã serum vrinariũ,quod ex vesica fœtus per *Vrachõ*,siue vrinaculũ dictum vas,in hãc deriuatur.In hac enim *Allantoide* foramẽ mihi visum est,postquã vmbilicum abrupissem,ex quo effluxit aqua siue vrina illa,veluti per fistulã aliquã prorumpẽ : hac incisà tunicà,omnis illa effusa est aqua,quę librarũ forsan septẽ põdus superauit Erat autẽ pilis carẽs foetus,& lõgus spithamas siue palmos tres, quõ periti huius rei laniones septimestrẽ fuisse iudicabãt . Sed & præter dictam hanc *Allantoidis* aquã, inciso *Chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat,quę duas facilè libras æquabat.

Arcana Naturæ opera diligentius esse peruestigãda.

In vtero vaccino & fœtu quæ sint vtia.

Allantoidis descriptio.

Verum,priusquã vlterius progrediar,hoc nouisse non abs re fuerit,apud *Hippocratem* de *Allantoide* vrinæ in foetu capsula , nihil reperiri . *Galenus* diligentior *Sene* nostro Anatomicus,hanc perbellè cum duabus alijs descripsit tunicam 15. de Vsu part. cap.4. *Toti enim animãti*,inquit,*dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis vndiq. est circumiecta, quam ἄμνιον,id est,amiculum appellant, fœtus velut sudorem excipiens.Huic autem extrinsecus tenuior alia incumbit,quam ἀλλαντοειδῆ,id est,intestinalem nuncupant,in ipsius vesicam perforata:quæ & hæc in se ipsa colligit,vsq.ad partum, ipsum veluti fœtus lotium.His autem extrinsecus in orbem χορίον, id est,Secundæ,sunt circumiectæ,matricem totam intrinsecus subcingentes,vt quod ipsis subest,nullo pacto matricem contingat:per easque medias fœtus matrici connectitur*.Et subsequente capite circa initium,eadem de *Allantoide* affirmat , quam intestinalem ideo appellatam voluit,quòd similitudinem,cum ἀλλᾶσι,id est intestinis figurà sua gerat .

Hipp. de Allantoide nihil. Gal. plura habet , sed fuit deceptus.

Quæ quidem,cum *Galenus* de omnium animantium foetibus audacter pronunciet,humanum certè,de quo maximè in his libris ipsi sermo est,nõ excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus αὐτοψίᾳ didicimus, in quibus præter *Amnion* & *Chorion*,membranam reperire aliam non licet.*Placenta* enim illa *vterina*,mera potius carnosa massa est,quàm mẽbrana,& quæ vrinæ continendæ minimè inseruit. Et quid?cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant . Solis penè cornigeris eadem tributa esse cognoscitur. Ex quo non incongrua forsan coniecturà deduci videtur , *Galenum* bouinos & ouillos foetus cum sæpius secuisset,in quibus prædicta tunica manifestè locum habet,in animum sibi suum induxisse,eandem in humanis quoque reperiri debere , quos sectione, vt mihi per-

Allantois in humano fœtu nulla est , quod Galenus ignorauit.

persuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen seu intestinum tenue, aqua repletũ referat, nemo Anatomicorũ, si probè inquisiuit, vnquã vidit. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter stabilit eiusdem. Lib. De semine cap. 10. Galeni authoritas: cum enim quæreret, cur *Allantois* non à natura latior similiter, vt *Chorion*, effecta fuisset? respondet hoc ideo cõtigisse, quia fæmineum semen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, sit longè minoris quantitatis, quàm maris. *Non poterat igitur*, ait, *& in latitudinem, & in longitudinem extendi intestinalis, sed longa necessariò, cum vtrisq. vulua cornibus appensa sit, extitit; atq. ita, & meritò, & necessariò angusta euasit.* Vbi ad vnguem cornigerorũ nobis animalium, cornibus similiter præditum vterum, & exactam in illis intestinalis huius tunicæ situm figuramque depinxit.

Capiuaceus cum Galeno errare voluit.

Miror equidẽ exactissimum *Capiuaceum* ita mordicùs hãc *Galeni* sui sententiam arripuisse, vt cum hoc errare, quàm cũ Natura bene sentire, maluerit. Hic enim Practices suæ lib. 4. cap. 5. quæcũq. dicto loco de triũ harum ex semine generatione membranarum, *Galenus* in humano sibi fœtu finxit, ipse ambabus, vt dicitur, vlnis est amplexatus.

Aquapendens celeberrimus Patauinus Anatomicus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauinæ* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipsi parẽ hac ætate reperiet. Hic igitur egregio suo de *formato Fœtu* opere, Parte secunda, cap. 5. & *Homines*, & *Canes*, *Feles* & omnia prorsus animalia vtrinq. dẽtata *Allantoide* destituta esse optimè animaduertit. Veruntamẽ excernendę vrinę; cum vasculum quoddam necessariò itidẽ, à Natura fabricari debuisse æquum fuerit; hoc autẽ non sit intestinalis illa tunica, quæ vt iã probatum est, non cunctis cõcessã animãtibus fuit, data autem omnibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hãc *Aquapendens* sententiã inclinat, *Chorion* in ijs animalibus vrinæ cõceptaculum esse, quæ Allantoide destituuntur. Et libro quidẽ iã laudato, cap. 4. suum ingenuè errorẽ fatetur, diutius se credidisse, sudorẽ & vrinã cõmista, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinq. dẽtatis, donec tandẽ anno 1592. in *Canibus* certior factus fuerit, sudorem quidẽ sub *Amnio*, sub *Chorio* autem vrinæ serum adseruari. Hoc idem in homine fieri, testem etiam *Fallopium* laudat. De *Canibus* quidem hoc experimentum affert Parte prima, cap. 10. *Si Catulum*, inquit, *capite apprehenso suspensum teneas, liquidò apparebit duo excrementa, vt puta vrinam & sudorem in distinctis tunicis locisque contineri, vrinam quidem in Chorio inferius, sudorem verò in Amnio superius.*

Aquapendentis sententia de loco vrinę & sudoris in fœtu humano.

Verumenimuero, sint vel non sint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, in humano certè fœtu ego meos quoq. oculos habui. Cùm enim anno supra millesimum, sexcentesimo octauo, in *Nosocomio Beatæ Mariæ de Consolatione* dicto, in Vrbe, inter cæteros præsente eiusdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Prospero Cichino*, octimestris & omnino perfecti, verùm cũ matre mortui fœtus masculi Anatomen instituerẽ, & pictoris operã diligentiãq. in designandis puelli situ, tunicisq. vterer, hæc de fœtum obuoluentibus membranis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oscitanter obseruata fuerunt, nam vt omnia hic persequar, nec locus nec tempus permittunt.

Experientia aduersus Aquapendentem ab authore producta.

Afferã autẽ hìc eadẽ penè scripta, quę in meis *Iuuenilibus* legũtur. Neq. multis verò nunc verborum ambagibus, quid per *Chorion* & *Secundas*, siue *Secundinam* intelligendũ apud authores veniat, disputabo, quæ partim apud *Aquapendentem*

videri

videri possunt, partim, si DEVS vitam prorogauerit, in meo *de prima Hominis vita*, opusculo discutiam. In conspectum igitur mihi primò venit, inter secundinæ partes, *placenta* illa *vterina* appellata, quæ in hoc fœtu quasi quadrata erat, obtusis tamen formata angulis, æquè lata ac longa, septem circiter transuersorum digitorum, in quam vmbilici vasa desinebant. Videbatur autem massa quædam hæc esse, ex venis, arterijs & coagulato quodam sanguine composita, magis quidem Lienis carnem, quam Hepatis; sed magis adhuc virilis pudendi substantiã discissam æmulans, crassitie, quæ est auricularis digiti, coloris rubicundi & plumbei, propter vasorum congeriem. Placenta hæc veluti scutum anteriori fœtus parti obtenditur, à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino contegens: nam fœtus ferme totus cooperitur, cũ incuruatus sit, ideoque breuis ad modum existat. Ex anteriore itaq. fœtus parte, sola facies, nec illa omnino libera cernebatur. Superficies illa, quæ vteri lateribus placẽta adhærescebat, aspera, rubra, carnea ac, vt iam dictũ, sanguinea erat, nulla enim ibi mẽbrana aderat, sed arteriarum ac venarum orificia, in hac placẽta vasorũ vteri osculis agglutinabantur. Altera autem, quæ fœtum respicit superficies, læuis ac polita apparebat, quia membrana obducitur, quæ vasa ex vmbilico per placentam disseminata connectit, & veluti in ordinem redigit. Hæc autẽ mẽbranula, portio est secundę membranæ fœtus, quam paulo superius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat; quæ verè *Chorion* appellari meruit. Et fortassis ad hanc (quod tamen vt nõ prorsus assero, sic nec planè nego) placentæ tunicam, *agnina* siue *Amnios*, intima scilicet, fœtus tunicula immediatè fœtum vestiens etiam concurrit. Nam quando vmbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vasa in placentam inserũtur, acquirere statim ambas mẽbranas fœtum obuoluentes, probabile est; quæ vasa illa nõ aliter cõcomitãtur, & obducunt, atq. *Pia* ac *dura mater* spinalẽ medullã, & neruos ipsos: intertexto simul tamen glutinoso quodã humore, ad roboranda vmbilicalia vasa, quæ spiritũ & sanguinẽ vehunt, ne inter se cõplicẽtur, aut collabãtur.

Quę membranę in humano fœtu ab authore sint repertæ.

Placenta vterina.

Huius cõpositio situs & vsus.

Hæc itaq. placẽta, hoc vteri iecur, vt nõnullis nominare libuit, *Primum* est fœtus inuolucrũ, si exterius numerare incipias, nõ totum tamen infantẽ, sed anteriore saltẽ ex parte, vt monui, cingit, & præter nutrimenti vsum, quod per venas atq. arterias huic infixas defertur, calorẽ simul fœtus, non aliter atq. in nobis vẽtriculo impositę pelles atq. panniculi, conseruat, auget, fouetq. *Secundum* humani fœtus inuolucrũ, est iam dicta mẽbrana *Chorion* totũ prorsus corpus inuoluens, albicãs, non multùm pellucida, nõ subtilis admodum, quæ facillimo negotio ab *Amnio Tertia* tenella admodum membranula, digitis etiam separatur.

Hec primum & extimum fœtus est inuolucrum.

Chorion secundum est inuolucrum.

Hoc primùm iã notari velim, si *Chorion* ab *Amnio* sit vndiq. detracta pellicula, tũc singula fœtus mẽbra ita apparere, ac si intra clarissimũ crystallinũ vitrũ aut per rarissimæ texturæ velũ splẽdida inspiciãtur. Sin autẽ adhuc tertiæ secũda mẽbrana adhæreat, mẽbra illa haud translucẽt, excepto solo capite, vbi etiã per vtrãq. tunicã subtilissimi quiq. caluæ pili trãsparẽt. Est enim præter modũ secũda tunica ibidẽ subtilissima. An ideò hoc natura industriè, vt omnia facit, machinata est, cũ caput primũ esse deberet, quod à nouimestri se carcere liberare, & vitales prius auras rupto vtroq. molesto indusio, aspicere, easq. haurire cõueniebat?

Amnios dicta tunicã subtilissima est.

Secundariò & hoc notandum, hanc secundam cum tertia tunica immediatè adeò adhærescere, & conglutinari (vtcunque facilè vna ab altera deglubatur)

Nulla Vrina inter Choriõ & Amnion existit.

Fff 2 vt ne

vt ne guttula aquæ inter vnam & alteram intercipiatur,tantum abest, vt secunda hæc, ad vrinam continendam in homine effecta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omnium, quas in humano mihi corpore videre contigit, subtilissima, vt ob id laceretur facillimè, & maximè pellucida. Intra hanc & ipsum tenellum fœtus corpusculum aqua sudori, aut vrinæ, colore & substantia persimilis stabulatur. Vrinam hanc ego vix dixero; per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot sunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentissimas rationes, authorum quoque scripta, & ipsa se opponat rerũ magistra Experientia. Cur enim nõ æquè in vtero matris suæ cõstitutus infans, ipsam picem æmulantia alui quoque excrementa excerneret, cum post natiuitatem mox hæc, & vrinam copiosè non rarò profundat? An per ipsum vas vmbilicale *Vrachon*, siue vrinaculum hoc ipsum fieri quisquam autumet? Atqui hoc non in *Chorion* dictam tunicam, sed intra abdomen delitescens ad abdominus ostium, vbi vmbilicus siue ingreditur, siue egreditur; fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus, & venæ Nutriculæ arctè alligatus. Intestinalis autẽ, siue farcimini similis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla, vt iã toties inculcatum est, conspiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hãc ad libræ pondus, manifestissimè intra *Amnion* & cutem fœtus huius visam fuisse, & vesicæ fundum, cui *Vrachos* siue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens annectitur, in omnibus humanis infantibus me imperuium semper inuenisse.

Serosa materia sudori aut vrinæ similis sub Amnio cõtinetur.

Non videtur esse vrina, & quare.

Duo potissima rei huius argumenta.

Huic meæ nõ opinioni, sed ipsissimæ veritati, exercitatissimus in sectionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, sed rei naturam explicantia dicta lib. 4. conclusionis loco subnectere haud grauabor. ***Meatus autem ille**, ait, **quem ferme omnes confinxerunt, & vrachon dixerũt, reuera nõ est perforatus, per ipsumq. vrina nequaquã ad spatium inter Amnion & Allantoidem accedit, vt plerią. dicũt: imò illæ membranę eodem pacto inter se sunt connexæ, quo variæ intestinorũ & ventriculi tunicæ sibi mutuo adhærent, nullumq. prorsus humorem inter seipsos admittunt. Sed vt vesica cõmodè tantã lotij quantitatem contineret, ex illius fundo ligamentũ veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales transmittit, qui ibi firmiter connexus detinet vesicã extensam, & adeò suspensam, vt suo pondere minimè huc atque illuc agitetur, diruptionisue periculũ incurrat: extra autem infantis corpus, nullũ huius ligamenti vestigiũ per vmbilicale intestinũ progreditur.***

Authoris sententiæ Varolius fauet.

Galeni *Allantoidem* in humano sibi fœtu imaginantis error, prolixiorem me paulo reddidit: nũc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me visi descriptio breuiùs expedienda. Quod itaq. hic veluti singulare aliquid & nouum inspexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quadã adhærescebant, quæ vltrà sexaginta erant, pisciũ illorũ (quos Germani *Carpas*, siue *Carpiones*; Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum sint potius *Cyprini* veterum) massulis ouorum simillima, coloris lutei & porosa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipso sita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac sanguinea, ad priora substantiæ suæ modulo satis alioquin accedentia, similiter quoque porosa, sed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac si quis arte quadam duas sibi spongias affabrè ita conglutinare posset, vt vnius substantia

Chorij in Vitulino fœtu delineatio.

Spongiosæ quidẽ sed diuersæ carnes in vtero & chorio.

in

in alterius poros latiores ingrederetur,& suis item foraminibus alterius substantiam exciperet. In his corpusculis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ,atque authorum controuersiæ omnes versantur, quas præter rem existimo huc adducere:videri apud *Aquapendentem* possunt,& consopiri. In hæc spongiosa & prærubra, quæ per *Chorion* videlicet,fixa sparguntur, corpora desinunt vasa omnia vmbilicalia, non aliter ac *Polypus* piscis brachia hinc inde sua expandit,quæ reducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas,*Chorion* & *Amnion*. Et per hæc ipsa corpora ex vtero fit attractio sanguinis ac spirituum. Sed reuera tamen in hac spongiosa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vasa vteri adeò propagari, vt cum alterius carnis rubræ existentis in *Chorio*, vasis vniantur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vsque ad vltimum eius terminum, vasa progrediuntur, & in spongiosorum vteri corporum cauitates inseruntur; vt rectè dici non possit, Symphisin osculorum in vtrisque carnosis illis corporibus fieri, & sic arterias fœtus pulsare propter vterinas, quibus strictè adeò hæreant & connectantur: quæ quidē alio accuratiùs loco sunt examinanda. Solent autem spongiosa hæc vteri corpora,in prægnantibus *Iuglandium* magnitudinem æquare. In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; sed tam exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* superent, aliqua fæminarum *Papillis* vix tandem assimilentur, substantiæ minimè raræ, ac porosæ, sed duriusculæ potius & compactioris. Est autem inter vtramque hanc tunicam exigua admodū in vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana sit nonnihil crassior, asperior & nigricantior, *Amnios* autem læuissima,albissima,& aliquantò tenuior, Peritonęi substantiam apprime imitans,multoque oblita humore, & ambæ suis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua plenas vesicas in *Chorio* & *Amnio* reperisse;quæ aqua,an sub amnio,an inter hanc & *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear, discernere exactius tunc non potui. Detracta vtraque igitur tunica,reperimus fœtum dormienti similiter iacentem,nisi quod reuoluto collo,caput dorso applicaret, vt minus nempe spatium occuparet, capite autem vteri orificium spectabat, pedes contractos, ac diuaricatos habebat. Vteri Vaccini talis erat constructio. Nequaquam enim eiusdem cum humano est figuræ & constitutionis. Orificium vterinum quasi triplex apparet;vt facilius,quod ego existimo, claudi posset: tam arctè enim in hoc coalescebat,vt vix communis styli cuspide penetrari posset, cum in grauidarum interim fęminarum vteri osculis calamus scriptorius, & absque omni renisu ingrederetur. Pugnum etiam sua magnitudine ęquabat,& substantia decuplo crassior,quam reliqui vteri tunicæ,existebat:hæ enim nullo modo crassæ & carnosæ,sed ambæ vix soleæ calceorum crassitiem referebant.

An fiat Symphisis vasorum vteri & vmbilicalium.

Quæ differentia sit inter Chorion & Amnion in fœtu vitulino.

Situs fœtus vitulini.

Vteri vaccini constructio.

Orificium ipsius.

Penetrato igitur interno orificio,quod nec membranosum, nec carneā refert substantiam,sed dura quædam,& albicās,ac mera potius glandula videtur, vnica quidem vteri cauitas subitò conspicitur, sed mox pariete quodam in dextram ac sinistram partem discluditur, vbi duo illa cornua sunt, quorum finis acutus valde,& in quę semen deferētia vasa implantātur:quibus externis vaccarū testiculi nexi adhæret. Interna & reliqua vteri substātia, quæ spōgiosis dictis corporibus carebat, granulata, vt ita dicā,erat; hoc est,tuberculis siue glādulis quibus-

Cauitas siue capacitas interna.

dam minoribus & albicantibus scatebat, quæ grauidationis tempore, in maiora illa spongiarum similia corpora succrescunt & intumescunt, & tanquã benignæ naturæ penaria loca, Spiritum & sanguinem in se recludunt, fœtuique posthac alimentum suppeditant. Plura licet cõmodè possem, non addam; ne tædium Lectori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, vt & ipse experiẽdo nitatur superare maiores. Cum enim vt Quintilianus ait, difficile, imò impossibile sit imitando alterius similem fieri, studendum potius esse arbitratur, vt superemus; sic enim fortassis æquaturos nos esse, quos imitari conamur. Experientia etenim facit artem, vt inquit Arist. in Metaph. inexperientia casum.

Conclusio ex vtero Vaccino & rumicis fœtus.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de physica ego nostra philosophia statuendum quoque censeo. *Non debet quis verbis*, inquit ille, *ostendere subitò, si quid in philosophia profecit, sed opere: sicut oues lacte & lana ostendunt, quantum comederunt.* Id quod omnium nostrum, qui naturalem hanc scientiam profitemur, in *Scholis*, aureis ac sesquipedalibus literis scribendum foret: sic enim superuacuis tot contentionibus, & digladiationibus; quibus ingenij quidem acumen acquirimus, temporis autem pretiosissimæ rei, iacturam facimus, nec res ipsas lucramur; abstineremus, & in magis necessarijs operam cum fructu nostram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuersiam examinandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam esse, vt neque veteres, *Aristoteles* & *Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis*, *Aldrouandus* & alij, qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quidem vel *Thomas Dempsterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latinè doctissimum, Iurisque consultissimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit, cum ante quatuor hos annos grauissima ipsum febre oppressum Romæ liberassem) vbi lib. de Quadruped. Bisulcis eruditissimè & grauiter de *ruminatione* disputasset, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit. *Vtcunque sit, diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Quare nec veritus, nec verundatus sum, Lanionum etiam officinas ingredi, &; quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita esset, quibusque ventriculi ipsorum ductibus & esculenta onusti materia fuissent, non sine admiratione inspicere. Idipsum enim Aristotelem factitasse, vel facere debuisse saltem, mihi persuadeo, cuius æquum est nos vestigijs insistere, nisi à *Persio* nos notari, & inter illos recenseri velimus, quos

— *Genus ignauum, quod tecto gaudet & vmbra*:

appellare solebat.

Cum igitur hac plerique ætate in Aristotelis Castris militemus, huius veluti Antesignani nostri, statim sub initio verba proferenda esse, fas iudicaui; ad quæ veluti normam quandam, cæterorum sensum authorum examinare possem. Is igitur de Hist. anim. cap 17. lib. 2. hæc scripsit.: *Sed ventris dissimilitudo primùm, quod quadrupedes viuipara, cornigeræ, altera maxilla dentata, quaternos eiusmodi habent sinus: quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore deorsum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore asper, interceptusque est, ac propè gula commißuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum vocant: est enim ventri extrinsecus similis,*

lis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam ventter, minor. Hunc excipit Omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum venter ab eo altus iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & laeuibus inormatus: mox intestinum iam sequitur. Et paulo inferius. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes.* Hæc ex Gazæ versione.

Iul. Cæs. Scaliger in suis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Aristotelem vertit: *Primum* quidem, cum Gaza sinum hunc, *ventrem magnum* vocat, & conuenienter; cum & Arist. κοιλίαν τὴν μεγάλην, eum appellet: Italis *la Trippa* dicitur. *Secundum*, cum Gaza *Reticulum* dicit, nec quicquam hic peccat: quod fœminarum reticula, vnde nomen Græcis κεκρύφαλον, referat, & Italis ob id *la Scuffia* nominatur. At in *Tertio* describendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. *Omasum* n quidem & ipse cum Gaza interpretatur, & ab asperitate, cum Græca vox ἐχῖνος sit, dictum censuit, sed cum ait *similis est fauis aluearium, cellulis differtus in spongiæ modum quas πλάκας vocat Aristoteles, vnde Latinum nomen plaga*: miserè fallitur. Hæc enim interna, fauorum mellis distincta cellulis similis facies, non tertio sed secundo iam descripto *Reticulo* nempe appellato, est ventriculo. *Tertius* autem ventriculus ex pluribus pelliculis sibiipsis superpositis constat, vnde & Itali illum *Centopelle*, quasi ex tot pelliculis constaret, & *Germani* aliqui eleganter atq. congruenter *Librum*, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus pelliculis cum sint vndique quidam eminentes cuspides, spinarum acuminibus similes, ideò Græci ἐχῖνον nominarunt. Hic solus propemodum ventriculus Romæ in vsum & esum hominum, non cedit, sed à Lanionum pueris, matutinis totius anni horis, per VRBEM, pro *Felium* ferculis diuenditur. Iucundum præbetur spectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum puerorum voces euocatæ accurrunt, & *Diaria* ab heris suis lamentabili voce postulant.

Aquapendens tamen, suo de ventriculorum varietate opusculo, *Omasi* hic vocem præter genuinam suam positam fuisse significationem conqueritur, cum hæc Latinis vel crassum & pingue intestinum, vel pingue & distentum abdomen significet, vnde *Horatius* 2. Serm. Satyr. 5.

- - - - - *Ceu pingui tentus omaso.*

Obscuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἐχίνου id est ab *Erinaceo* spinosæ pellis animali, hunc vocare voluerint. *Scaliger* alijs iterum verbis, quam *Gaza* fecerat, quartum describit ventriculum: *Post hoc*, ait, *est, quem Asellum vocant, omaso quidem minor est* (Gaza dixerat magnitudine amplior omaso) *sed prolixior* (Gaza formà oblongior) *refertus multis finibus grandibus & laeuibus*. Hunc cum *Rusticis* suis, vt ait, *Asellum* appellare maluit, cum prisci Latini bellorum, quam culinæ scientiores, nomen illi nullum dederint; quare Gazam *Abomasum* dicere conatum esse, nisi quis ait, cum *Varrone Faliscum* vocitare velit. Sed cur *Asellum* dicat, rationem nullam affert. *Itali* nostri longè conuenientius *Il Quaglio*, quasi *Coagulum*, quod in hoc ventriculo in lactantibus illis bestijs, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Scaliger hæc Aristot. Verba ἔχει δὲ ἐν τῷ πλάκας πολλὰς, καὶ μεγάλας, καὶ λείας, ita reddat: *refertus*

tus multis finibus dicendum erat potius, *multis plicis*, nam reuera rugosæ plurimæ in hoc sunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eàdem voce πλακώδες, vsus est in tertio ventriculo, *Centipelle* dicto, vbi plicarum siue pellicularum illa congeries reperitur.

Abomasi vox non placet Aquapédenti.

Aquapendenti nec ipsi placet *Abomasi* vocabulum, cum *quartus* ventriculus ab Aristotele ἤνυστρον vocetur, hoc autem ex Græca sua origine *perfectibile* signet. Et *Ioannis Grammatici* 4. Analyt. authoritatem hic implorat, qui vltimum ventriculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuor his finibus, semper magis magisque à primo ad vltimum transeundo, cibos læuigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, sed adeò malè concinnatam, vt nec vmbram ipsorum exprimat.

Cur de ruminatione portò aliquid sit dicendum.

Eadem prorsus, quæ eruditissimum Italiæ Medicum *Hieronymum Mercurialem*, me quoque incessit cupiditas, de *Ruminatione* posteris aliquid scriptum relinquere, cum huius absoluta nondum à quoquam quod sciam, tractatio in vulgus edita fuerit. Verum ego, quæ ad anatomē attinent potius, quam illa, quæ philosophica obscuraque ratione erui possent, indagabo, cum & in his quæ oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus, non rarò occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variar. lection. *Aristotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de part. animal. in cornigeris ventrium quatuor munus hoc modo expleri dixerit; *dum alius ab alio cibum recipit* (remansum per ruminationem, vt ait Mercur.) *scilicet, primus inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius pleniùs, quartus perquam plenè confectum. Verum Galenus 6. de Anat. administ. cap. 3.* inquit dicto loco Mercurialis, *cibum ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in*

Mercurialis in duellum adducit Arist. & Galenum.

Omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima labatur; sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Attamen hanc vtriusque contentionem probè sopiri posse existimat, si dicatur *Aristotelem* loqui de animalibus, quando non ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetuò iisdem animalibus ruminationem accidere.

Aldrouandus nititur hanc dirimere controuersiã.

Aldrouandus hanc controuersiam vidit & fugit, quid enim responsurus esset, suspendit. *Vel Aristoteles*, inquit ille, *foramen, quod ait Mercurialis pertingere in reticulum, non aduertit: vel falsum est, viam ab ore ad reticulum dari, qua non prius ad primum ventrem pertingat. Mihi eam viam minimè necessariam esse videtur.* Rationem assignat, vt sibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem, cum intus asper sit, non mirum esse, cibum crasso modo in ore incisum, prima vice retinere; iam remansum verò per ruminationem, vtpote læuigatum & lubricum; non amplius amplexari, sed in reticulum facile elabi permittere. *Vtcunque tamen sit*, inquit, *diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Sed frustra hoc facit.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc vt legi, vt risi. Cum neque eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Aristotele Mercurialis* comminiscitur, in

eorum

eorum scriptis legatur, neque allatæ aliquid rationes valeant. Meræ potius hæ mihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & vt vno dicam verbo, hic

Maxima de nihilo nascitur historia.

Ex *Aristotelem* quidem, quod spectat, hic ne somniauit vnquam, quod *Mercurialis* ipsi imponit, cibum remansum & ruminatione in ore magis detritum, iterum ad primum, & consequenter cæteros deuolui ventriculos, vt magis magisq; eliquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus animalibus quatuor propterea ventriculos datos fuisse, vt, cum officium suum os in molendo non satis præstat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ventrium compenset; id quod rectissimè fieri quoque potest, si primus loco dentium inseruiens venter, cibos crassos recipiens comminuat eo modo, quo equus exempli gratiâ, faceret in ore, cui vtrinque dentes adsunt: qui vbi postea cibus in ruminantibus ad palatum per Oesophagum recurrit, molarium operâ dentium comminuitur melius, atteriturque. Nec ait *Aristoteles*, hunc ita remansum debere ad primum denuo ventriculum descendere, neque ad secundum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, sed de hoc prorsus tacet. Verùm nos, quid de eodem remanso fiat, paulo inferius indicabimus. Ast operæpretium est, ipsissima *Aristotelis* verba hic recitare, vt æquus lector de lite hac ipse iudicet. *Ruminat etiam Camelus*, inquit, *more cornigerorum, quoniam ventres similes cornigeris habet. Habent hæc singula plures ventres, vt Ouis, Capra, Ceruus, & similia: vt cum officium oris non satis in molendo cibo adhibetur, propter inopiam dentium, munus ventrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit, primus scilicet inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus per quam plenè confectum. Ita fit, vt genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet; venter, arsineum siue reticulum, omasum, abomasum.* Hic de cibo remanso nihil. Iam autem quis ex sequentibus *Galeni* verbis conuincet, id quod *Mercurialis* persuadere nobis voluit, primò ex ventriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in *reticulum*, inde in *omasum*, tandem in *abomasum* mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer concisum, ex primo ventriculo ad os conscendere, hic remansum in alium sinum siue ventrem descendere, sed neque *reticulum* nec *omasum* hunc nominauit. *Galenum* ipsum audiamus loquentem. *Porrò quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias machinata est. Si itaque animans nonnunquam videas siue ex India, vel etiam Lybia, siue Scythia profectum, quod antea non conspexeris, alimentum ligneum, spinosumque assumere, magnum huic & asperum noueris constructum esse ventriculum: si autem superiores etiam dentes non habeat, ventriculos huic necessario plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rursus in alium ventrem deglutiat: ex hoc rursus in alium statim transferat.* Sed *Mercurialis* nempe hic falsus est, quòd cibum remansum non aliò, quàm ad secundum ventrem *reticulum* nimirum, delabi posse, existimauerit.

Mercurialis Aristotelem aut nõ bene legit, aut malè intellexit.

Aristotelis mens melius ex ipsius verbis capietur.

Neque Galeni verba id dicunt, quod Mercurialis insinuauit.

Causa erroris à Mercuriale cõmissi.

Ne igitur auidum meum diutius suspendam Lectorem, rem vt se habet, ob oculos ipsi ponam. Solebat autem eiusmodi in artibus controuersias, *Galenus* Comment. suo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas esse criterijs asseuerare:

rare:

Quomodo de varijs cōtrouersijs in artibus sit iudicandum opinio Galeni.

rare: *sensu* videlicet, ad *demonstratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctione, & humorum generatione veterum opiniones sunt iudicandæ, rationes locum habere: vbi verò in quæstiones venit, an ruminantia animalia quatuor sint ventribus, an vnico saltem prædita, tunc sensum præualere, & ad corporum dissectiones prouocandum esse, inculcabat. *Vt enim, inquit, si quis Cretam esse insulam negauerit, statim ab omnibus, qui id audierint, despicietur, quippe qui probè nouerint eam esse insulam. Sic, si quis canibus quatuor esse ventres affirmauerit, vnitum verò ruminantibus, hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus inspexere, facilè deridebunt.* Sed hîc optarim ego Lectorem simul mecum spectatorem fuisse, sic enim facilius ipsi, quod probare mihi est animus, persuaserim. Quare eodem *Gal.* loco in hunc sensum hoc scripsit: *Igitur, cum scriptis cogimur cum his contendere, qui de aliquo dissectorio theoremate, quod sensum imprimis iudicem habet, impudentissimè pariter ac imperitissimè pronunciârunt, fieri nequit, vt ignari eorum, quæ in dissectionibus videri solita sunt, possint mendaces à veridicis discernere.*

Nostra & vera de quatuor ventribus ruminantium obseruatio.

Sed agedum, dicamus modò quæ nos ipsi non rarò in eiusmodi ventribus obseruauimus. Hoc igitur indubitanter est credendum, Oesophagum vbi desinit, non vnico tantummodo orificio siue foramine in ventrem maiorem pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in omasum, & ab hoc in abomasum, vt facile sibi quis imaginari posset; verùm *duplici* statim ductu ferri, vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiorem*, altero in *omasum* siue tertium ventriculum, *Italis Centopelle* dictum, à quo in quartum est transitus. Et satis superq. hîc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæ ambæ viæ, vt idem vnusque cibus in primum ac tertium ferretur ventrem constructæ, sed quia animal non semper vno eodemque cibo vescitur, diuersi ideo ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, postquam vitali hac aura frui ipsi concediturr, lacte materno vesci. Hoc verò in primum haudquaquam ventrem, sed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *Italis*, descendit. Cum enim hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit præcedentium calore, & subactione ventriculorum.

Mira Naturæ industria in horum fabrica ventriculorum.

Aquapendens propè quidem sed non omnino ad veritatem accedit.

Diligentissimus *Aquapendens*, dicto suo de ventricul. varietate opusculo, hoc sciuisse mihi visus est: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantùm lac suscipit, nequaquam alij: & coagulum quod nihil aliud est, quam lac concoctum & coagulatum, non nisi in hoc quarto reperitur.* Sed viam tamen hanc particularem ab Oesophago subito per tertium ad quartum ignorasse, argui forsan posset ex sequentibus eius verbis: *Lac igitur, ore exsuctum statim in quartum ventrem tantùm descendit per viam, quæ etiam cæteris ventriculis communis est. Qui etsi superiores quarto sint, in eas tamen lac non intrat, quod à tribus nequaquam propter sui dissimilitudinem, sed à quarto tantùm, tanquam sibi simillimo attrahatur.* Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in solo quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia est, quam per tertium, in quo quidem minimè moratur, sed aditum solummodò liberum nanciscitur. Vsa autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & industriâ. In fine nempe *Oesophagi*, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc est in superiore stomachi orificio, duo oblonga & teretia veluti labia, meatum illum obserant, clauduntq. ita, vt si cibus crassus densusque, fænum, sarmenta ac paleæ, aut similia, semi-

com-

commansa descendant, hęc labra carnosa nimirũ & membranosa facilè cedant, & aditum grauiori ac ponderosiori cibo in saccum maiorem, *primum* nempe *ventrem*, permittant. Vbi verò lac ipsum liquidum delabitur, conniuentia reperit hæc oblonga corpora, quare super hisce tanquam super canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuiorem suo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in secundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio suppositum, aut in primum saccum destillat. Sed est quod summopere mireris oculatissimum Naturæ mystam *Aristotelem*, inexcusabili prorsus errore se induisse, quem vel à quouis e triuio pastore, vel quauis anicula caseorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, vt is credidit, non in *quarto*, sed in *tertio ventriculo* colligi & adseruari, clarissima eius sunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent, ait, quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum est, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in vltimo, quod abomasum appellamus, sed in eo, qui inter vltimũ & duos primos positus est, quod omasum vocatur.*

Oesophagi & superioris orificij ventriculi cõstitutio. In alium ventriculũ lac, in aliũ fænum descendit. Aristotelis inexcusabilis est error, quod coagulum in tertiò & non quarto ventre putarit adseruari.

Per verioris philosophiæ amorem te precor amice Lector, paulisper tuam mihi aurem hìc commoda, & quid doctissimus, de hoc *Aristotelis* loco, *Mercurialis*; quidque de eodem ego sentiam, æquo animo ausculta. Ille cap. 16. lib. Variar. lect. errorem errore cumulans, quasi re præclarè gestâ iam sibi rationes etiam inuenisse applaudit, quibus magistrum suum tueatur. *Ego*, inquit ille, *si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in secundo mutari quidem atque incalescere, sed non adeò, vt possit in casei formam crassesieri: in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per Meseraicas in corpus distribui: in tertio verò solum crassefieri posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, vt facilè crassefieri queat: tum quia sic crassefactum non facilè per foramen abomaso & omaso commune, in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi causa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non equè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in omaso retineri nequit.*

Mercurialis non veretur Aristotelis errorem alio errore tueri.

Credo equidem, nec vana fides prorsus, *Clem. Alexandrinum* nostri seculi philosophorum mores dudum præuidisse, quando scripsit: *Aliqui à philosophia Græcorum, non aliter ac Vlyssis socij à Sirenibus, detinentur, vt nunquam possint reuerti.* Ita enim nostrorum aliqui philosophantium, rationes antiquorum, *Aristotelis* præcipuè, imbiberunt, vt purpureum colorem lana, è qua nũquam dilui potest:

> *Non si Neptuni fluctu renouare operam des,*
> *Non mare, si totum velit eluere omnibus vndis.*

Clem. Alexand. de quibusdam philosophis sensus. Difficile est opiniones relinquere, quas à teneris vnguiculis imbibimus.

Vt *Lucretius* cecinit. Nec mirum est; nascimur, alimur, & cum hac philosophia *peripatetica*, adolescimus & senescimus.

> - - - *Adeò in teneris consuescere multum est*, ait Poeta.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque est omnium humanarum actionum, sine qua nil agi, dici, aut cogitari potest. Sed & hoc simul noui: rationibus nullis, absque longa examinatione credendum esse, vt *Marsilius Ficinus* me monet, & in physicis nostris problematibus verum esse quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare procliue est, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, sed

fal-

falsissima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hic noster facit) quibus non aliter, atque *Pythagoreis* olim illa magistri authoritas pro veritate est, & sufficit illud: *Ipse dixit*.

Aquapendês Aristoteli se opponit, quia sensui magis credit.

Non ita *Aquapendens* simplici *Aristotelis* dicto assentitur, nec magni facit, quod causam huius de coagulo opinionis, in problematibus suis se dixisse affirmet, quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exstat, putat *Mercurialis* in illis scriptam fuisse, quæ physica problemata erant, & nunc desiderantur, à *Plutarcho* verò *Apollonio, Athenæo* & *Laertio* citantur. *Ego autem*, inquit, *Aquapendens, aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs, quia sic comperi, & sensui multiplex quoque ratio consentit*.

Quare Aquapêdentis rationes & ipse parum valent.

Verum vt, quod res est, dicam, nisi veritatem hanc sensus ipse, cum quilibet tactu ac visu in quarto vetriculo, & nequaquam in tertio coagulum esse cognoscat, approbaret; *Aquapendentis* aduersus *Aristotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus asper est, ac veluti tuberculis spinosis plenus ideò lac minus amplecti potuit, sed ad quartũ læuigatum ac perpolitum lacti similem, debuit ferri, vt *Aquapendens* arguat. Imò, quò in *Lienteria* vbi læuitate præternaturali *ventriculus* peccat, cibus est mollior, eò minus retinetur, quare me in simili vitio cremorem hordei, eo ipso momento quo bibitus fuit, per podicem euacuatum vidisse recordor. Et vteri læuitas retinendo semini molli corpori, valde obest. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, plicisque scaber est, & inæqualis. Nec maioris est momenti altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum esse, nec lacti recipiendo sufficere. At inquam egò, paruitas non inde accidit, quod non possit maior esse, sed quia natura hunc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hìc tertius quarto longè maior est, & primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine superat, quia natura aliter planè hoc, in herbis fæno ac paleis vescentibus, quam in lac sugentibus vtitur. Vnica hic igitur meo iudicio, & sola ratio sufficit: Naturam voluisse quartum ac vltimum hunc ventrem, pro lactis receptaculo vsurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore, nunc plura non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immergerer, vt longo vix post tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, sed singulari adhibito studio & artificio, tendens ab Oesophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata ac demonstrata fuit: cùm per hunc in recens natis vitulis lac solum ad quartum, vbi *coagulum* reperitur, & non in tertium vt Aristoteles credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Vera ratio cur lac in quartum solummodo vêtrem feratur.

Via lactea ruminantiũ bestiarum cornigerarum.

Qua via cibus durior in vêtrem eat.

Altera via ab Oesophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus assumitur, præter vnicum lac descendit. Didici enim ex frequenti ventrium siue stomachorum eorundem dissectione, tam vitulos quam Hædos aliquando solo lacte frui ab vberibus maternis sucto, aliquando etiam, si fæni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere: atq. ita partim cibo tenerrimo, lacte scilicet, quod non ruminant, partim etiam

duriore

duriore alimento, quod remandunt; vesci, & hoc quidem in primum sacculum, illud in quartum ablegare, nullo itineris impedimento facto. Est autem primus venter in lac solum sugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt simul cum secundo ac tertio sibi iunctis, quadruplo à quarto sua magnitudine superetur. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par sit, siquidem horum omnium trium primorum in lactantibus vsus, aut officium haud vllum existit. Vbi verò simul animali herbis ac fæno victitare placet, primus ac secundus venter intumescunt magis, tertius tamen mediocriter se habet.

Ventrium horum in lactâtibus & non lactantibus proportio. In lactantibus.

Iam verò vice versa in illis, quæ lac non sugunt amplius, animantibus ruminantibus, *Primus* venter amplissimus est, cum sibi adiuncto secundo: & tertius admodum turget, quartus exiguus plane si cum prioribus conferatur, apparet. Nec sua hic ratio deest. Hoc enim tempore cibus crassior omnis in primum detruditur saccum, tanquam in promptuarium quoddam, vt ex hoc denuo ad os regurgitet, comminuatur & aliò postmodum conuehatur. *Secundus* autem ventriculus *Reticulum* dictus, vt verum fatear, primi quædam potius proles dici potest & additamentum, quàm distinctus venter quidam. Quinimò videbis, si exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum suum diuiduum ac quasi bifidum esse, quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent numerantq. ventriculo. Hæc sola differentia conspicitur quod in fundo primi ventris substantia non tantum sit attrita, quantum est in Reticulo, vt supra quoque insinuaui. Ab hoc secundo ventre patens àd tertium via datur, ad Omasum videlicet, *Centopelle Italis* dictum, qui & ipse venter non parum tunc turget.

In non lactantibus.

De horum omnium ventrium vsu sic mihi, probabili saltem côiecturâ, quam alijs diiudicandam ac recensendam libentissimè subijcio, philosophandum esse visum fuit. Cibum primoribus labris, ac inferioris maxillæ dêtibus apprehêsum ac ruditer côcisum, per Oesophagum in primum detrudi vêtriculum, eòque ibidem tantisper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud disputo) ad palatum & molarium operâ dentium moli magis, comminuique, eàdem regredi viâ, & succum quidem qui ex continua attritione dentium cum pituita ex capite in palatum destillante, aliundeq. affluente saliuâ mixtâ oritur, non ad primum quidem ventrem, sed more lactis supra labra illa superius descripta deferri, & in tertium ventriculum, atq. in quartum ab hoc subito influere. Masticata autem & exucca veluti cibi reliqui massa, iterum in primum, & ex hoc in secundum propè orificium primi situm ventrem subit, vbi paulisper maceratur, & in tertium ex hoc sibi vicinum orificioq. connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur, donec in quartum & vltimum deuoluatur.

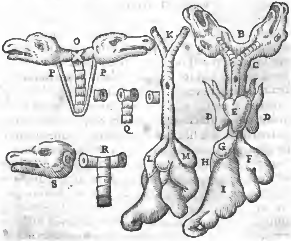
Auctoris coniectura de horum ventrium vsu.

Videbis autem in sacco illo maiore cibum crassum esse, magis comminutum in huius fundo, adhuc magis insuper in secundo sacculo seu *Scuffia* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti læuigatum in quarto. Ne tamen ibidem albicantis chyli, quod nonnemo sibi finxit, substantiam te videre existimes; herbarum comestio colorem illum ac substantiam, quam nostro in ventriculo ex carne ac pane intueris, haudquaquam inducit: vtcunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis sanguis generetur, & in carnes postmodum ac ossa transmutetur.

Qualis sit Chylus in quarto ventriculo.

a Vitulus *monstrosus biceps, mense Aprili, Anno M. DC. XXIIII. prope* Romam *in Villa quadam Illustris. D.* Marcelli Sacchetti, *natus, detracta pelle hic studioso Lectori exhibetur. Cuius alterum caput vt paulo fuit elongatius, ita pes alter & coxa fuit retractior. In quo quid monstrosi repertum fuerit, partim ex historia iam supra data clarum est, partim in sequenti etiam figura delineatur.*

b *Duo capita cum sua Aspera arteria, Pulmonibus, Corde, & Ventriculis quatuor.*

Vtriusque

c *Vtriusque capitis asperæ arteriæ in vnum truncum coalescentes.*

d *Pulmones Cor amplexantes, quorum tres in vtroque latere lobi, inferior maior, superiores duo minores.*

e *Cor inter pulmones vtrinque ambientes vnicum sedens, sed pro animalis proportione maius.*

f *Primus ciborum ventriculus*, Italis la Trippa, *dictus*.

g *Secundus Ventriculus, Latinis Reticulum*, Italis la Scuffia, *vocatus*.

h *Portio hìc tantum tertij ventriculi apparet, qui Omasum nobis*, Italis Centopelle, *appellatur*.

i *Quartus Ventriculus Abomasum vocatus*, Italis il Quaglio. *Hic in lac sugentibus omnium est aliorum maximus.*

k *Duo asperæ arteriæ rami in vnum desinentes, substantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes, vsque ad designatum in medio hoc canali punctum: hìc enim asperæ arteriæ substantia in Oesophagum (* Itali *vocant* il Grumale *) transmutatur. Vt per eundem ita ductum & aer & cibus transire debuisset, quod est omnium, quæ hìc visa sunt, monstrosissimum, vt in historia notatum fuit.*

l *Hepar adumbratur, de quo reperies in historia, quomodo varia animalis viscera, huius inflata Venâ nutriculâ, inflata & ipsa fuerint.*

m *Lienem denotat, qui & ipse inflato hepate fuit eleuatus. Reliqui in medio sacculi, quibus litera* (n) *apponi debuerat, sunt ijdem in superiore descripti figura ruminantium animalium quatuor ventriculi.*

o *Duo capita, vt quæ mediantibus duabus vertebris, singulo in latere singula, tertiæ cuidam, quæ suprema est colli, vertebræ adnectuntur.*

p *Duo admodum tendinosi musculi, qui ducentes ortum in septima ceruitis vertebra processum valde elatum habente, in occipitia vtraque inseruntur, ad maiorem firmitudinem & capitum horum extensionem, miro Naturæ artificio fabrefacti.*

q *Vertebræ illæ duæ separatæ, & adnexæ tertiæ cuidam & supremæ colli vertebræ: quarum vtraque portionem spinalis medullæ ex occipitis basi seu foramine egredientem, secum ferebat. Hæ ambæ medullæ postmodum in maiore illa tertia (hæc enim multo grandior est, quam sociæ duæ laterales) & media vertebra vniuntur. Et sic vnica medulla & non duplex, per totam dorsi spinam descendebat.*

r *Dictarum iam vertebrarum sibi vnitarum designatio.*

ſ Protuberatio *Ossis occipitis, qua à vertebra sua excauata excipitur. Verùm hæc omnia beneuolus lector, si historiam consulere dignabitur, exactius cognoscet. Quæ ego videri possum amplius forsan omnia dilatasse, & limites egressus esse, intra quos Mexicana solummodò animalia coercenda erant. Verùm quoniam internas monstrorum partes pauci attigerunt, erit fortassis vt apud nonnullos, gratiam etiam hac ratione initurus sim.*

Ex Musæo Principis Cæsij.

In Principis Cæsij Musæo hoc monstrosū caput videtur.

QVæ hìc prostat Icon, delineata fuit ex eiusmodi vero & monstroso capite, quod in iam sæpe laudati *Principis Cæsij* Musæo, variæ ac curiosissimæ rerum naturalium supellectili, ipsisq. Musis potius quàm pompæ dicato, adseruatur. Hìc videre est, ex vna ceruice duo esse enata capita, aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac simplici calua, gemina rostra, cum quatuor suis oculis, sed duabus solummodo auribus. Vbi autem locorum, & quo tempore hoc monstrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis similem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Bisulcis apud *Aldrouandum*, quem ipse vitulum ex *Euagrio* in Hist. Ecclesiastica, circa *Nisibin Persiæ* vrbem natum, & plurimas portendisse calamitates scribit. Et in huiusmodi monstris Vitulinis tam describendis quam depingendis, planè copiosus est *Aldrouandus*, quem adire & consulere potes.

Cur Author de ruminatione aliqua dicere cogatur.

Et libet nunc summam addere manum: reliqua enim quæ ad *ruminationem* attinēt, apud *Aquapendentem* in citato iam sæpius opusculo videri possunt, in quo plurima *Aristotelis* de hac re axiomata, acri perstringit examine, quæ passim in lib. de Histor. & part. Anim. exstant. In quibus tamen, cum non desit, quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem; mihi etiam, si paucula hæc adiecero, vitio verti minimè debet, sunt quidem in his

——————— *Longa*
Ambages, sed summa sequar fastigia rerum.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Aristoteles* tamen & *Galenus* pro confesso recipiunt) cornigera animalia dentibus carere superioribus mihi videntur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium substantia durissima, à Cornuum substantia molliore & spongiosa, quod & *Aquapendens* notauit, diuersa, statim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quæso, fingi potest inter vastissima *Ceruorum* cornua, quæ toties ab ijs etiam abijciuntur, ac renouantur, ad eorundem exiguam pauculorum dentium in superiore deficientium maxillà, magnitudinem? Estque hoc omnium potentissimum, *Aristotelem* impugnans argumentum, quod supra ego cum dentium numerum attuli, ad oculum demonstraui dentes illos superiores incisores, qui quatuor esse debebant

Aristotelis quædā rationes examinantur.

bebant, superiori deesse quidem maxillæ, adesse tamen inferiori duplicatos, cùm in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus solùmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua cessit, vt illi sibi persuaserunt, cum dentes omnes adsint, & tantummodò transponantur.

Nec causam cum *Aristotele* in superiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiusmodi bestijs vẽtres generati fuerint, quamuis hoc ita semper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adsunt. Non igitur *Aristotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui succurrere, & horum veluti vicariam operã præstare. Huic statim consequens & hoc est, ruminationẽ non ideo institutã fuisse (vt *Arist.* voluit) quia dentes superiores deessent. Hic ipse enim *Mures Ponticos* & *Piscem Scarum*, vtrinq. dentata animalia, ruminare scripsit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculũ*, integris vtrinq. dentibus cibos remãdere. Neque hoc perpetuũ & vniuersale est decretũ, propterea plures inesse vẽtres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum cõcitum deglutiãt, vt successiuè in varijs illis sinibus magis magisq. elaboretur. Vidi enim sæpenumero hìc *Romæ*, piscẽ quẽ *Romani Merluciũ* vocant, quasi dicas *maris Luciũ*, veteribus *Græcis* & ὄνος, & ὀνίσκος, *Latinis Asellus* dictus, vnde & *Ouidius.*

Non ideò plures esse debent ventres, quia superiores incisorij dentes adsunt.

Nec propter horũ defectum ruminatio esse debuit.

Nec plures esse vẽtres necesse est, quia cibus quasi integer deglutitur.

Et tam deformi non dignus nomine Asellus.

Vidi inquam, hunc piscem, alios sui generis & integros, & semicoctos in ventre pisces habere, qui tamen vnum saltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, sed in palato duplici ordine acutis sit instructus, nec eos postmodum remandit. Sic tres semidigestas, & quatuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconiæ* nigræ ventriculo, cuius *Auis* palustris Sceleton adhuc domi asseruo.

Merlucius & ciconiæ nigra cibos haud mandunt vno tamen ventre saltem prædita.

Minus hæc *Aristoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignosum, aridum ac spinosum, durumq. assumunt animalia, ea ob id vẽtres plures sint sortita, quæ causa ipsi affertur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres necesse sit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* scimus eodem modo vt *Boues*, stramine fænoq. vesci. Et sarmenta vidimus, ac portas storeas ab *Asinis* deuoratas fuisse; quibus *Cardui* pungentissimi, non rarò quoque sicci, *vt similes scilicet habeant labra lactucas*, delicatum in esum cedunt. Hinc spinosi cardui species *Onopordon*, hoc est Asini crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait Plinius, *si comederint Asini, crepitus reddere dicuntur*. Hi tamen vnico saltem ventre cibos, & recipiunt, & absoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates secum ruminaret, vt illas tandem concoqueret, plures in *pennatis* ac *cornigeris* ventriculos hanc ob causam constructos fuisse excogitauit: non quòd hæc operà dentium, illa rostrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere cibos valerent, quod ruminando molaribus dentibus *cornigera*, rostellis verò suis Aues semina decorticando, & si vellent etiam comminuendo conficere possent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem esse referendam. Sed quod vtraq. animalia, nòn mansos prius & masticatos cibos deglutiant. Non mandi autem eos ab *Auibus* ob metum, ne si diutius illis

Nec propter cibum duriorem deuoratum plures esse vẽtres dẽbent.

Aquapendentis sententia de ruminationis necessitate examinatur.

rapiendis insistant, ab hominibus capiantur. Quare raptim ac festinanter easdem, modò in aere muscas, modò in aquis pisciculos capere, modò in terra semina colligere, atque hæc omnia non fracta, sed integra deglutire.

De pennatis plures habẽtibus ventres.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minimè. *Mandunt quidem*, inquit, *cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multùm laborare est opus, vt in stabulis hordeum, & fænum. Non mandunt autem, cum sparsum habent, & motu indagant. Tunc assumptum atque exceptum protinus deglutiunt, propter eandem causam, ne in eo mandendo tempus & alimentum ipsis tunc frustra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri moram facit*. Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus, quibus ruminatio concessa fuit (Aues autem, licet plures ventres habeant, minimè ruminant) maximè cibum ad os regurgitare, eaq. in quiete ruminare, cum illum in pascuis, quasi furtim ingerunt, minimè verò, cum in stabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rursum communis magistri doctrinæ aduersatur, quæ luce clarior est, 9. Hist. an. cap. 50. *Iacent*, inquit, *cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè mensibus solent ruminare, septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales leuius, minusque temporis ruminant, quoniam foris pascuntur*. Quæ quidem *Arist.* verba, *Aquapendentis* pronunciato plurimum refragantur, deberent enim gregales bestiæ, quæ in pascuis carptim, raptim ac festinanter, vt ipse ait, cibos deglutiunt, non *leuius* sed *fortius*, atque intensius ruminare, quàm vbi abundantia ipsis suppetit; intra tecta, domosque: quod tamen haud exequuntur: Quod ipsemet eodem opusculo Aquapendens fateri coactus est, cum dixit: *Vnde conuertitur propositio, quod quando animalia valde asperum & lignosum cibum sumunt, & ipsum quoque ruminant: quando verò mollem ingerunt, nequaquam ruminant*. Mollis autem in pascuis plerunque, durus in stabulis suppeditatur. Aduersatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Aristoteles*; qui vult præter *Ceruum*, reliqua cornigera siluestria omnia, minimè ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant ciborum sacculos, & non ex delectu, sed, vt ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant*, ait, *quæ superiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ, ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus, hunc etenim ruminare certum est*. Eundem in sensum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73. leguntur: *Ruminant præter iam dicta siluestrium, Cerui cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quam stantia, & hyeme magis quàm æstate septenis fere mensibus*. Nota hìc *Plinium* non satis *Aristotelis* mentem percepisse, neque enim hic ideo *Ceruos* ruminare scripsit, quod à nobis alantur, vt ipsum legenti patescit. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. vt optimè *Mercurialis* obseruauit, *Aristotelis* sensum est assecutus, cum scripsit: *Ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare*, cum *Aristoteles* septem cuiuslibet anni menses significare voluerit. Quamuis vt ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum esse possit, vtcunque sit præter *Aristotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios posse ac velle, septem à partu mensibus à matris vberibus pendentes lac sugere, & duriore ita cibo abstinere (ex lacte autem solo hausto, probabile est animalia haudquaquam ruminare) postea ad cibos solidiores transire & ruminare.

De Cornigeris.

Aquapendentis rationes cum Aristotelis doctrina haud congruunt, & sibi ipsi repugnant.

Alia loca Aristotelis & Plinij Aquapendẽti aduersa.

Plinius & Albertus non satis Aristotelis sensum assecuti sunt.

Albertus explicatur.

Quid

Quid igitur nobis in hac caligine rerum, verborumque tricis restat? Si rationes ab *Aristotele* & Iunioribus propositæ, cur animalia ruminent, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia, quæ cibum remandunt, frigidiora longè, aut vt melius dicam, minus illis esse calida, quæ vnico prædita sunt ventriculo? Vt quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurium opus sit elaboratione. Non aliter planè, ac si *Veneris* effigturus statuam sculptor aliquis, bipennibus crassiores ligni partes primò dedolet, rudioribus postea scalpris, tandem scalpellis minoribus totam statuæ superficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipsa rerum magistra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obscurè inde elucet, quod sint meticulosa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notissimum hoc est, in *Ceruis* ac *Leporibus*, quorum ambo ruminant, & mirè timent. *Author in his tenebris rerum aliquid probabile dicere conatur.* *An quia animalia ruminantia sunt minus calida.*

Videtur huc facere *Plinij* authoritas iam paulo supra dicto loco: *Cornigera*, inquit, *vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, seuo pinguescunt. Bisulca, scissisue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe.* Frigidius autem esse adipe seuum, ex hoc elici potest, quod à frigore facilè seuum concrescat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Vtrumque ex *Aristotelis* fonte hauritur axioma. *Authoritate Plinij videtur hæc ratio stabiliri posse.*

Sunt hæc fateor, mira quadã probabilitatis specie conspicua. Est tamen, quod ijs opponi potest, inter ruminantia calidissima quoque nonnulla reperiri, si actiones modò temperamentorum indices esse solent. Et vt de *Bubalis* nostratibus, *Bisontibus* & *Vris* ferocissimis, animosissimis & iracundissimis bestijs nihil dicam, *Tauros* videbis, qui cum fortissimo quouis *Leone Lybico* congressuri nihil pensi habeant. Qui furor, veluti ab atra & adusta bile, vt nostri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis subministratur. Volui hìc solius *Tauri*, cui *Hircum* petulantissimum potes adijcere, mentionem facere, ne mihi ex *Aristotele* quis obijciat, siluestres feras cornigeras, præter *Ceruum*, nullas ruminare, quod etiam an verum sit, admodũ dubito. Cuius enim gratiâ illis Natura quatuor ventres dedisset? quos quæ habent animalia cetera, etiã non cornigera, omnia ruminant; vt in *Camelo* apparet. *Non videtur intellectui satisfacere prædicta ratio.*

Si dixeris *Hepar* horum animalium vt calidissimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, *ventriculos* verò frigidissimos (id quod Medici sæpius nobis accidere contestantur) esse posse; & propterea cibos plurium opus receptaculorum habere, quæ cum vicissim illi subeunt, magis paulatim, magisque atterantur. Responsio in promptu est, non caloris semper energiâ cibos elaborari. Quis enim ex nobis, cum magno ventriculi calore, quem possidemus, crudos, incoctos, integrosque pisces digereret? Et quidem breui ita temporis spatio, id quod me in hoc ipso libro bis iam innuisse memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana, imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto pisce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, sed *Sepias* quoque inueni integras, qui paulisper pisces ingesti, in mucum contabescunt & per angustum, idque posterius ventriculi foramen in proximum intestinum descendunt: in quibus tamen viuentibus piscibus vel nullum crediderim inesse actualem calorem, vel certè *Corroboratur prædicta de calore ratio, sed denuo infringitur.* *Maximus humani ventriculi calor haudquaquàm præstat quod minimus in piscibus potest.*

teporem

teporem potius quam insignem aliquem feruorem. Est autem *Pylorus* in hoc pisce, siue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus est, & infra acuminatus) situm, quemadmodum in alijs animalibus plerisque reperiri solet, sed propè ipsum superius orificium, vbi *Oesophagus* nempe desinit, collocatum.

Ventriculus in Merlucio vt se habeat.

Aut ignoratur cur fiat ruminatio, aut quo modo ciborum coctio peragatur, nescitur.

Existimo igitur, aut nos prorsus hoc ruminationis mysterium, quod Natura in similibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profectò de calore ac frigore, ipsaque ciborum concoctione (quam sibi etiam non satis notam fuisse *Cornelius Celsus* Medicorum *Cicero* ille, in aureo suo proæmio innuit) philosophandum esse, quàm hactenus philosophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibusdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem visura sunt) disputabo. Et si nodum hunc non prorsus enodabo, doctioribus tamen eundem dissoluendi materiam non contemnendam communicabo. Interea temporis, hic ego vel *Academicum*, vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (si vera esset falsa illa Veterum quorundam credita *Metampsychosis*) *Aristotelis* anima transuolasse videri potest, subministrentur. Hoc vnicum ego scio, & experior: difficilè admodum esse, aliquid probare, vt *Lucretius* ait,

Ab Aristotelis filijs veriora expectantur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa.

Adhortatio ad candidum Naturæ studiosum.

Et tibi ex animi mei sententia affirmo, quisquis in hæc mea lecturus incideris, non me tam mihiipsi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum velim oculos configere, mortuos iugulare*, & ex depressa veterum authoritate, nanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quisque prius ipsam *rerum Naturam*, antequam se cuius mancipet Authori: cōferat postmodum DEI, Naturæque opera, cum nostris friuolis non rarò ratiunculis, & quid demum statuendum sit, secum ponderet atque stabiliat, & si posteris non inuidet, veritatem physicam ipsam quæso nobis, eiusdem sitientissimis pleno poculo propinet, nec Zoilos vllos & Criticos pertimescat.

Homines etiam ruminasse Aquapendens obseruauit.

Memoratu dignissimum est, quod *Aquapendens Patauij* obseruauit, duos homines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo ruminabant. Et hic quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes sortitus esset, cibos tamen absque horum officio deglutiebat, eosq. in os retrahere, non absque insigni oblectatione, & rem andere cogebatur. Dum verò contigisset eum à morbo quodam conflictari, & lecto decumbere, ruminationem solitam prorsus intermittere cōpulsus fuit, quod in morbosis quoq. bobus rustici fieri affirmant. Sed risum, ne dicam cachinnum, mihi penè sequentia ipsius verba excusserunt. *Quibus*, inquit, *omnibus addendum omnino est, quod eius pater paulo supra frontem in capite corniculum durissimum, crassitie digiti manus minimi, longitudine verò oliua Hispanæ habebat insculptum & extuberans, substantia vngui persimile; ex quo fortè datur nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse, genitum filium simile quid à parente contraxisse.* Mira hominis Philosophia! qua docetur, quomodo *Corniger Hesperidum* hic filio suo ruminationem implantauerit.

Ridicula ruminationis causa in hoc Nobili Patauino.

Ioan.

Ioan. Baptista Vindthierius Principis *Casij* Medicus, quem supra quoque laudaui, ex proprijs ac Physicis obseruationibus, vt curiosus est Naturalium studiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fusius ipse in suis ad *Q. Serenum* Varijs Lection. dilatauit. Fuisse in *Germania* virum quendam, *Sueuum* natione, qui cum tam cænæ quàm prandio cæteris lætus conuiua assedisset, remotis tamen epulis, post mediam horam à consessu in angulum cænaculi se solus composuit, & ingestum, quam citissimè potuit, cibum deruminauit. Quæsitus quonam id modo facere coactus esset? Respondit, sibi quidem à puero acidos exurrexisse ructus. Postquam verò trigesimum attigisset annum, tum demum neutiquam euitare potuisse, quin cibum resurgentem in ipsum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis caperet? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor suauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præstare potuit, quoties voluit. Honestà tamen & iuuenili verecundià, in hominum conuentu cohibitus, repotia hæc remandere, ceu turpe quid, auersatus est. Alium autem prædicti Ruminatoris secundum filium, nulla ruminandi necessitas solicitauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuisse asseuerauit *Vindthierius*.

Alia obseruatio hominis ruminantis à Ioan. Bapt. VVindthierio suggesta.

At quid mirum existimemus, homines hoc siue vitio, siue libidine, siue connata quadam necessitate tentari & vrgeri? Cum non desint, qui *Cælestibus* quoque *signis*, *Arieti*, inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi sed seriò; non fabellam, verùm historiam pauculos ante dies verissimam *Franciscus de Almeida Lusitanus*, Medicus doctissimus, & Indicarum regionum ac rerum experientissimus, recitauit. Accidisse sibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, sed Astrologiæ plus æquo addicto, præscriberet. Ast, heus, inquit hic, ad Medicum, ne ita me amusum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè disciplinarum expertem autumes, vt velim catharticum hunc potum, crastino diluculo ebibere, eumque cum nausea postmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* sit ingressus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ causa fuerit, vt secum & ipse ego pharmacum ruminem, illudque per os eijciam. Bene se habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non nisi duabus post diluculum horis, iam claro sole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis nosti eiusmodi animantia, quæ ruminant, pascuis intenta, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipsis noctu præcipuè quiescentibus ac iacentibus, *Aristotele* ac *Plinio* testibus, regurgitatio illa cibi contingere soleat, & sic quidem, quod de medicamenti ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit Astrologo Medici consilium, & mane exhausto pharmaco minimè ruminauit.

Puerile quorundã figmentum qui ruminationem etiã in Tauro cælesti agnoscunt, & lepida huius historia.

Franciscus de Almeida Medic. Lusitanus doctissimus.

Haud vidi profectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iuuenalis* ait

Quam parum fidendum sit vanis Astrologorum prædictionibus.

——————— *Quicquid*
Dixerit Astrologus, credunt à fonte relatum
Amonis.

Cum in nulla equidem disciplina probabiles minus coniecturas, quàm in Astrologia

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam seculi nostri Mathematicarum Coryphæis scientiarum didici, *Adriano* inquam *Romano*, summo & Medico, & Mathematico, scriptis clarissimo, *Herbipoli* olim magistro meo: cuius filius *Iacobus Romanus* nunc *Louanij* egregiè patrizat. *Galilæo Galilæi Lynceo*, amicitiæ & Academiæ nostræ arcto mihi vinculo iuncto: & *Christophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergensi* nimirum, qui omnes vel verbis mihi, vel scriptis publicis, quam parum iudicijs, ex astrorum situ desumptis, fidendum sit, palam sæpe fecerunt. Possum & ego verè contestari, in hac ipsa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, sub ipsa solaris, eiusque insignis Ecclipseos hora, plus quam septuaginta personis, febribus acutissimis laborantibus, sanguinem non scarificatu, sed ex maioribus detractum venis fuisse, diligentiq. adhibita obseruatione, vix tres vel quatuor postmodum, non *Solis* defectu, sed febrium periculosissimarum affectu, obijsse. Nec vererer ego hoc ipsum in me periculum tentari, adeò nihil, certâ iam experientiâ doctum, vel Ecclipses, vel aliæ maleficarum (vt maleuolè blaterant Astrologi) stellarum positiones, me terrerent. Non ignarus interea sum, quid temporum mutationes principaliores in morbis possint, quæ *Canis* solummodo *Arcturi, Pleiadumq.* ortu vel occasu, vt meris signis, non effectricibus causis ab *Hippocrate* indicantur ac designantur; quid item Aquiloniorum & Austrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus solis, & non de Planetarum, aliorumque tot astrorum concursibus, oppositionibus, varijsq. alijs sitibus, & cælestium domorum Chimeris bono huic *Seni* nostro sermo est, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & consilium implorent, & ex astris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius* ait *pauperrimi cuiusque plerumque hortulus suppeditat. Lunæ* phases variæ, quid in debilioribus nonnullis tam sanis, quam aduersa valetudine oppresis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forsan causas suas physicas, quas Astrologi deducere haud norunt, solâ cæcà, cum *Chaldæis*, experientià & complurium seculorum vt asserunt, obseruatione contenti, quæ si sufficiunt, cur non, vt optimè in suo de *Augmentis scientiarum* libro Doctiss. idemq. & Nobiliss. *Franciscus de Verulamio* scribit, *cur*, inquam, *quis non eàdem operà, & Auguria reuocet, & Aruspicinam, & Exta, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diutinæ experientiæ, & per manus traditæ Disciplinæ, dictamina fuisse asserebantur*. Atque hæc obiter, licet vt spero, opportuno loco.

Etiam in Ecclipseos solaris hora plurimis sanguinem detraxisse nō nocuit.

Quā Astrologiam in morbis Hippocrates professus fuerit.

Non sufficere Astrologis, aliquot seculorum obseruationes iactare.

De *Topho Iuuencarum*, quem coronidis loco huc inserere æquum est, hæc apud Plinium lego. *Et in Iuuencarum secundo ventre, pilæ rotunditate nigricans tophus nullo pondere. Singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit*. Huiusmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipuè rerum, supellectile dono accepi, cum anno supra millesimum sexcentesimo octauo eiusdem *Musæum* iam dudum celeberrimum, & deliciosissimam, simul *Neapolitanam Urbem* inuiserem, eò à *Paulo V.* missus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus prospicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit, sed in *Primo* tam Vaccini generis, quam cornigerorum aliorum domesticorum

Tophus Iuuencarum ex proprijs ac Plinij obseruationibus describitur.

eorum animalium stomacho *Italis la Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem sectione animaduerti, Cum enim lactantes tam *Hædi*, quàm *Vituli*, sese matresq. suas sæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & absque ipso deglutiunt. Quod si rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & in colato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò plusculi conglobantur, in primum rectà descendunt ventriculum, quos ego Auellanæ nucis magnitudine, tam in lac solum sugentibus, quàm simul iam fæno vesci incipientibus, in hoc eodem sacculo siue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magisq. alij pili aggeruntur, donec massam eam rotundam, perpetuò in stomacho illo mansuram efforment, quæ nunquam cum cibo postmodum ruminando ascendit, nec vllum grauedinis interea, aut molestiæ ipsi sensum procreat. Quomodo generetur.

Est autẽ substantia hæc discissu difficilis, & rariori pileorum ex pilis texturæ ac compositioni simillima, quò verò maior eius quãtitas, diutiusq. in animantis ventre hospitata est, eò difficilius acutissimo etiã cultro discinditur ac separatur. Qualis ipsi sit substantia.

Cui verò vsui seruiat, equidem cũ ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *ęgrè parientibus prodesse*, id neque in quaquã fęmina expertus ego sum, nec experiẽs me quisquam docuit alius, nec qua ratione cõtingat, *Plinius* explicauit. Nisi forsan eiusmodi sit medicamentum, quale *Cap.* de *Lupo* dixi, in partu enitẽdo profuisse, illas *Ioan. Bapt. Portæ, Lyncei* quisquilias & pauimẽti sordes. Est tamẽ ratio aliqua, quæ persuadere possit, partui conducere promouendo, si in subtilisimum pollinem contundatur, aut cremetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in se continet, *Salis* ratione, cum sero & sanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultricem poterit, & partum solicitare, quod idem Boracem acutissimum salem præstare nouimus. In pilis autem plurimum sulphuris ac salis esse norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius Anatomen vnquam administrarunt. An vsui alicui seruiat. Si partum accelerat, qua id ratione fieri possit.

Quod autem *nec terram prius contingere debeat*, hoc ridiculum demum est, ac fabulosum, vt plurima alia huius farinæ apud *Plinium* ac *Dioscoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum causas, vbi nullæ sunt, somnient ac implorent, aut superstitionum lernam, cum maximo fidei nostræ Christianæ scandalo ac dedecore introducant, foueãt, ac tueantur. Poteram de natura monstrorum, vt promiseram, & de alijs internis vitulorum partibus à me obseruatis, scitu iucunda plura dicere. Sed ista ego vel alteri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hic temperare mihi non possum, quin animo meo, vt benigno prosim lectori, nunc morem geram: & quod ipsi forsan incauto imponere posset, mendum detegam. Mantissæ igitur oco hæc paucula superaddam. Superstitio sum videtur quod terram nõ debeat cõtingere vt partui subueniat. Causa huius appendiculæ est locus Aristoteleis de intestino recto.

Dum superiùs, quatuor in ruminantibus bestijs ventriculos ex Aristotele descripsi, hæc ex *Gazæ* versione lib. 2. Hist. anim. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes*. Hunc eundem *Scaliger* Pater Arist. locum paulo aliter vertit. *Sunt*, inquit, *quibusdam appendices intestinorum: neque enim recta intestina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non est*. Gazæ & Scaligeri versio in quibus dissentiunt.

Et

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (scilicet Gaza) *incurrit imprudens in ambiguam orationem; ait enim intestinum rectum nulli: at hoc falsum est: habent ea quoque intestinum, quod rectum vocatur. Eam perplexitatem vt vitaremus, transferremusq. ad Aristotelis sententiam, plurali numero posuimus.*

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris ansam esse potuisse hunc Latinum *Aristotelis* textum, arbitrantibus intestinum vltimum, quod *Rectum* solemus dicere, nulli animalium concessum fuisse, cui non æquè supra atque infra dentes adsint. Quod equidem est falsissimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & singularis numeri vocem Græcam *Aristotelis* ἐυθυέντερον, & ipse singulari numero protulit, & *Intestinum* potius, quam *Intestina* exprimere maluit. Ast vt etiam hoc *Scaligero* donemus, satius esse intestina recta quam intestinum hìc interpretari, vt amphibologia euitetur. Nescio tamen, quam & hoc verum esse possit. Quasi verò intestina potius recta, quam vt sinuosa volumina, in spiras collecta, sint illis animantibus, quæ dentibus supernà infernaq. maxillà decorantur. Suem si velis, inspicias, vtrinque dentata hæc bestia est. Et in qua alia plures quæso intestinorum gyros, aut minoris illa rectitudinis tamen inesse conspicies? Quod enim hic *Aristoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ sunt ruminantia, & non vtrimque dentata, animalibus appendices, quas ipse ἀποφυάδας vocat, in intestinis esse: eòque forsan minus recta. Ego mehercle, quid ipse his verbis insinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices* tales in *Vitulis* aut *Hædis* vnquam deprehendi, aut magis curua intestina, quàm in sue essent, animaduerti. Æquum fuerat à Scaligero easdem nobis potius appendices explicari, quàm in vocularum quarundam, Grammaticorum more, enucleatione hærere, quæ plerisq. legentibus tædium, Naturæ verò studiosis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre sit solita. Ignoro igitur, & mecum, vt existimo, *Scaliger*, quid *Aristoteli* in mentem venerit, quando sola animalia vtrinq. dentata habere intestinum vel intestina recta, scriptum reliquit. Verùm de hac re supra etiam, dum de *Lupo* & *Gulone* sermo nobis esset, aliquid diximus: quæ ob voracitatem animalia falsò à nonnemine putantur vnicum rectumq. à ventriculo ad podicem protensum intestinum obtinuisse. Appendices in intestinis haud alias facilè reperies, nisi *Cæcum* sic dictum intestinulum has suppleat. Verùm hoc, vt nec rectitudini aliquid addit, sic neque spiris gyrisq. quippiam detrahit. Intestinum autem illud, quod tritâ iam voce *Rectum* appellamus, non tam in vtraque, quàm vna parte dẽtatis certo certius existit, & *Scaliger* quoque fassus est. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhausto prius omni sanguine, visceribus postmodum cunctis atque intestinis exemptis, quadrante etiam post mortem horæ contemplarer, non musculosam tantummodo ventris inferioris carnem trementem ac vibrantem conspexi, sed intestini quoque recti vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifestissimo, reciprocante ac conuulsiuo motu descendentem & ascendentem, musculo sphynctere se ipsum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorsus sum admiratus.

Siue intestinum rectum siue recta vertas, vtrimque lapsus & error est.

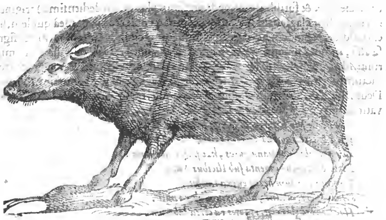
Ignoratur cur Arist. dixerit solis animalibus vtrinque dentatis esse intestina recta.

Narratur historia de vitulo mortuo, in quo aliquæ adhuc partes mouebantur.

QVA-

QVAVHTLA COYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VT ex figura coloribus inducta videre licet, Aper hic est non Sus domesticus. Setas enim habet (si coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirsutosque pilos, colore ad fuscum spadiceum tendentes. Inter collum dorsumque albicans linea, adinstar fasciæ seu collaris circumducitur. Ab hac vsque ad oris apicem sub collo albicantes setæ, sed circa aures nigriores. Rostrum ipsum cruentum, & rictus ruber, non eminentibus tamen illis, veluti in nostratibus Apris conspiciuntur, recuruis dentibus. Cætera rostri pars nigricat. Dorsum & clunes quoque nigri, albent pectus & latera. Bisulci, sicuti in Vrbanis suibus, pedes. Cauda vix visibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ seriem contigisse dicere queas, nec vllis alijs in bestijs animaduertas, est: quod animal hoc protuberantiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati formâ intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, prope spinam dorsi sitam, clunes scilicet versus, perpendiculariter genitalis masculini potius, quàm vmbilici regioni, in ventre adesse porcis soliti, respondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

SI præcipuæ magnitudinis illa, & eximiæ formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Seruio Tullo* regnante, atque in *Auentino* monte *Dianæ* immolata, *Romano* valuit Populo totius Italiæ Imperium promittere, vt superius etiam ex *Valerio Maximo* recitaui; non miror, si *Scrofa* quoque longè prius *Ænea* cum socijs (Cœcæ gentilitatis ex Vacca & Sue vaticinia.)

Hhh circa

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperisset, augurari potuit, tot errorum ac laborum suorum requiem, & futurum tam sibi in *Italia* regnum, quàm *Ascanio* suo elapsis triginta annis *Albam longam* ædificandam. Quos illi annos, vt Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum scientiæ, & futilibus eiusmodi præsagijs plus quàm deditissima) triginta isti porcelli præsagiebant. Non ineptâ forsan coniecturâ, & meâ quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes significasse, in quas singulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miserunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* postmodum destructa legitur, vt non præter rem dictum fuerit, *à filia matrem interemptam esse*. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Æneam* 8. Æneidos alloquitur, idemque, quod Æneid. 3. olim *Helenus*, vaticinium de Albana sue recantat.

Sus Alba originem Albæ longæ dicitur dedisse.

Vaticiniũ Aeneæ in somno datum de Sue alba.

Expectate solo Laurenti, aruisque Latinis,
Hic tibi certa domus, certi, (ne absiste) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere somnum.
Littoreis ingens inuenta sub Ilicibus Sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus vrbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Vrbem redeuntibus annis,
Ascanius clari condet cognominis Albam.

De hac re *Propertius* quoque lib. 4. Eleg. 1.

Et stetit Alba potens, alba suis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longa erat ire via.

Quemadmodum autẽ *Vacca* illa opima *Dianæ*, sic nobilis hæc Sus *Iunoni* sacrificabatur, Æn. 3. ex Heleni item Vatis imperio. Testatur Poeta in 8. Æneid.

Cur Sus illa Iunoni fit immolata.

Ecce autem subitum, atque oculis mirabile monstrum,
Candida per siluam cum fœtu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conspicitur Sus:
Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, sacra ferens & cum grege sistit ad aram.

Duplici autem ratione Iunoni hanc hostiam importatam à Troiano Vate crediderim, tamq. seriò Lib. 3. eius Poëmatis inculcatam. Imprimis vt eius, Troianis semper infensæ beneuolentia conciliaretur: deinde vt Terram illam, ad quam post tot discrimina rerum appulerant, propitiam sibi ac frugibus ferendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem Terram significari notius est, quàm vt hic demonstrem. Vnde *Virgilius Iouem* per *Æthera* designans, in coniugis *Iunonis* gremiũ *Tellurem* inquam ipsam, descendere ita canit.

Primo vt ipsam Aeneas placaret.

Secundò vt terram eam sibi proficuam per quam Iuno denotatur, redderet.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætus descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore fœtus.

Terræ autem porcâ facere solebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib. 9. in suis *Venericis* & *Hyperboreis* obseruauit, quò fœcunditatis illam admonerent, & ipsa non minùs benignam se cultoribus, quàm Sus nutricantibus se præberet.

Cum

Cum hoc animal ex immundo, vilissimoque victu, copiosissimam, ac suauissimam (humanæ quoque sua temperie æmulam, si *Galeno* credimus) carnem reddat: semen similiter tam multiplici restituat fœnore, vt plures, quàm vix vllum aliud animal, fœtus producat. *Æneæ* certè *Scrofa* triginta vno partu eiecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, vt pro stercore & seminibus, quæ ipsi committuntur, vberrimam semper messem refunderet, & auaris agricolarum votis hilariter responderet.

Quid si euicerim ego, primam ab *Ænea* in suo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, vrbem ædificatam *Troiam* fuisse appellatam? non tam ad destructi *Ilij Troiaque* memoriam conseruandam, & spem socijs noui fundandi imperij conciliandam, quàm ad huius ipsius *Porcæ albæ*, quæ laborum finem imposuerat, celebrandum honorem, & agri præsentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forsan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Æneam* imprimis statim post suum in *Laurentinum* agrum accessum, *Troiam* ædificasse *nouam*, præter quamplurimos alios authores sunt *Liuius* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*. Cur prima in latio ab Aenea cōdita vrbs Troia dicta fuerit.

——————— *Muris iterum imminet hostis*

Nascentis Troiæ.

Et mox *Iuno Veneri* respondet,

Indignum est, Italos Troiam circumdare flammis

Nascentem?

Liuius verò lib. 5. *Troianos, Ab Sicilia*, inquit, *classe Laurentem agrum tenuisse. Troia huic loco nomen est. Ibi egressi Troiani, vt quibus ab immenso prope errore nihil, præter arma & naues, superesset, cum prædam ex agris agerent, Latinus rex Aboriginesq. qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex vrbe atque agris concurrunt.* Vult autē *Philippus Cluuerius Germanus*, (cui neq. nostra tēpora, neque priora secula tulerunt Cosmographię studio magis addictum) in sua *Italia antiqua*, hanc nouam *Troiam* non fuisse aliud, quàm quod nos *Ostiense* vocamus opidum antiquissimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio*, vt pleriq. tradūt historici, exstructum: si modò non sit fabula penitus, quod ipse & *Goropius* arbitrātur, de *Ænea* in *Italiam* aduētu, & rebus ibi gestis, ad similitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Ostia* originem esse antiquissimā, multis sęculis ante Romanorū Regem *Ancum Marcium*, ab *Euādro* potius primo *Romanorū* Rege conditā, postquā is pulsis *Siculis* Romā Vrbē occupauerat, cui tunc Portū hunc struere voluerit. Philippus Cluuerius exactissimus Cosmographus. Hic probat Ostiēse opidum fuisse illam Troiam.

Sed quam verisimilitudinē habeat, *Aeneam* suam nouam *Troiā*, ad Scrofæ illius memoriā ita vocare voluisse, nunc videamus. Quę non alia certè erit, quàm ipsa vtriusq. nominis cōmunitas & cōgruentia. *Troia* enim tam *Cimbricā* illa antiquā *Phrygiāq. Troianorū*; quām adhuc *Belgicā, Gallicā*, &(quod mireris etiam) vulgatissimā *Italicā* linguā hodieq. aliud nihil sonat, quàm *Scrofam*. Et qui se falso *Messala Coruini* titulo ornauit, quò sua Lectoribus veluti antiquiora imprudētibus obtruderet. Suem apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuisse dictā, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quāuis antiquissimam veramq. vocis originē ignorauerit. De quà, qui plura velit, *Goropiū* suadeo adeat, inuenietq, *Trou* dictione *Cymbricā* & *Germanicā* linguā, *fidum* significari; Troia hæc ob Scrofæ nominis agnationē conditam fuisse. Troia enim in pluribus linguis idē sonat quod Scrofa.

cumq. nullum animal beneficium fidelius restituat, quàm *Sus*, ideò *Troiam* vocatam fuisse. Qui autem veriorem *Troiæ* huius tot linguis adhuc vsitatissimam Etymologiam afferre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Macrobij locus de Terra & magna matre.

Fieri itaque non sine maturi consilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba Sue* denominatam, conderent: *Troiam*, primam suam mansionem ab ipsamet hac *Scrofa* siue *Troia* denominatam, exædificarent, simulq. *Scrofâ* eàdem *Terræ* immolatâ, hanc precarentur, vt sibi & propitia foret ac fœcunda. Quantum autem honoris prisci illi gentiles veriore Euangelico lumine cassi, *Terræ* impenderint, ab eaque emolumenti, dum *Suem* prægnantem ipsi immolarent, sperauerint, & ideo *Magna matris* & *Bona Dea* titulo ipsam insigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobium*, Saturnal. lib. 1. cap 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregiè illustrent argumentum, huc adferre necesse duxi. *Affirmant quidam*, inquit Macrobius, *quod Cornelius Labeo consentit, hanc Maiam, cui mense Maio res diuina celebratur, terram esse: hoc adeptam nomen, à magnitudine: sicut & mater Magna in sacris vocatur, assertionemque extimationis suæ etiam hinc colligunt, quod Sus pregnans ei mactatur, quæ hostia est propria terræ. Et Mercurium ideò illi in sacris adiungi dicũt: quia vox nascenti homini terræ cõtactu datur. Scimus autem Mercurium vocis & sermonis potentem. Author est Cornelius Labeo, huic Maiæ id est terræ, Ædem Calendis Maijs dedicatam sub nomine Bonæ Deæ, & eandem esse Bonam deam & terram, ex ipso ritu occultiore sacrorum doceri posse confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, Faunamq. Opemq. & Fatuam, Pontificum libris indigiari. Bonam quòd omnium nobis ad victũ bonorum causa est, Faunam, quòd omnium vsui animantiũ fauet: Opem, quòd ipsius auxilio vita constet: Fatuam à fando, quòd (vt supra diximus) infantes partu editi, nõ prius vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potentiã habere Iunonis: ideoq. regale sceptrum in sinistra manu ei additum. Eandem alij proserpinam credunt, porcàque ei rem diuinam fieri: quia segetem, quam Ceres mortalibus tribuit, porca depasta est.*

Loca circa Albam longam. Albanum præcipuè & Castellum Gandulphi amœnissima & fertilissima.

Næ isti *Æneadum* Soboli *Iuno* seu *Tellus*, pro mactata sibi *alba Sue* cum triginta filijs, vberrimum fructuum omnium & vinorum maximè cornucopiæ in *Latio* vniuerso, *Albano* tamen præcipuè agro, hactenus rependit. Sunt enim duo hodieque loca, *Albanum* nunc dictũ opidum, & *Castellum Gandulphi* appellatum, vinorum suauitate celeberrima, *Dionysius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit. *Subiecti autem vrbi* (*Albæ longæ* nimirum) *sunt campi, amœnitate admirandi, omnis generis frugum fertilissimi, nec cedentes vlli agro Italiæ, præcipuè bonitate vini suauissimi, & pulchri coloris, quod Albanum vocant: præcellens omnibus reliquis, si Falernum excipias*. Atqui, cùm *Falernum* nunc nobis forsan desit, primas *Albano* & *Castelli Gandulphi* iure, dederis, quæ ipsum etiam superorũ nectar si vllum esset, superare mihi videntur. *Martiali* sanè, *Iulæo* in monte, hoc est *Albano*, in quo *Iulius Ascanius Albam* suam extruxerat, *vinum Albanum* his versiculis celebratur.

Vina hic suauissima.

Veteribus celebratissima.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Iulæo, quæ sibi monte placet.

Et Horatius Carm. lib. 3. ode 11. quà *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali *Mæcenatis*,

Est

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus.

Dioscorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, secundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Diuum Augustum, *Setinum* cunctis prætulisse, secundam nobilitatem *Falerno* tribuisse, in tertiam palmam *Albana* venisse, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in austero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentia illâ orbatis, sola *Albanis*, vicinisq. locis, natis gloria remansit. Hæc enim tam ad conseruandam, quàm recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. *Castelli* præsertim *Gandulphi* vina nectareà suauitate, laudabili substantiâ, gratissimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, tam Principum hoc tempore omnium mensas ornant, quàm lapsum fractumq. conualescentium appetitum prouocant, instaurant, confirmant.

Et sanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cùm ante complures iam annos *Neapoli* ab Illustriss. *Bartholomæo Posinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Sereniss. tum *Poloniæ Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer splendido & opiparo: summa ibi gloria *Albano vino*, conuiuarum omnium calculo delata fuerit. Hoc siquidem ipse, honoris ac saporis iucundioris gratiâ *Neapolin Româ* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quòd eius quoque temporis *Prorex Dux Beneuentanus*, libentiùs quàm vllum *Campaniæ felicis* vinum, ex memorati *Internuncij* instructissima vinaria cella petitum quotidie mensæ adhibebat. *Albanum sapore Neapolitanis Siculis, & Calabris, præstat vinis. Bartholomæus Posinski Regis Poloniæ Neapoli Internuncius.*

Hoc enim nō *Asperinum* modò, longis post se parasangis relinquebat, illi vino simillimū *Aricino* nēpe, quod nō sine ratione & ioco Regis Pyrrhi olim legatus *Romam* proficiscēs, ob acrimoniā & austeritatē meritò tam altā cruce (*vlmorum*, in quibus pendent vites, proceritatē intuens) dignum dicebat, sed principibus illis quoque vinis inuidiā conciliabat: *Græco* nimirū Campano *Vesuuij* filio, *Magnaguerro* Campano, *Beluedero* Calabro, *Syracusio* Siculo, *Vernaccio* acriū dentium, & minacis vultus, Calabrorū illi fortissimo, *Chiarello* auricomo, & *Centulæ* huius sorori, *Græco Pausilypo*, *Lachrima* Coccineæ, purpuræ illi potabili & roseo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pedissequis memorem, *Græco Ischia* domino, *Scalea* Chiarelli simia, *Massicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* de quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina conualescentibus maximè probata propter tenuitatem salubritatemq. Tiberius Cæsar dicebat consensisse Medicos vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar qui successit illi, nobilem vappam.* Et demum de *Falagnina*, *Puteolorum* incola, quod vini genus tamen ad mirabilem *Albani* nostri suauitatem vtcunque accedere mihi videbatur. Vina profectò in eo conuiuio omnia erant præstantissima, *Catalogus præcipuorum in Regno Neapol. vinorum. Puteolanū vinum Falagnina, vulgò dictum, Albanum aliquo modo æmulatur.*

Sed Latio huic nostro tantùm cessura Lyæo.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Castellum Gandulphi* situm est, non vinorum modò prēstātia, sed duabus alijs prērogatiuis celeberrima mihi semper visa fuerunt. Quarum primam dicam, quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatum Architecti, *Nero* præsertim ac *Domitianus*, his ceu secessu amœnissimo vsi fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem metueret, *Castelli Gandulphi encomiū.*

Hic locus ab Imperatoribus olim Romanis æstimatus.

hic eum sæpius egisse. Post adeptum verò Imperium hunc locum sub *Albano monte*, ceu arcem, sibi delegisse, *Quinquatria* hic magnificè celebrasse, *Mineruæ* hic collegium instituisse, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuisse: venationes agitasse: centenas, varij generis feras, sæpe in hoc secessu *Albano* confecisse: & scenicos ludos libenter spectasse. Quare & *Amphitheatri Colisæo* vulgò dicti, non paruæ quædam ruinæ non ita pridem eo loci visebantur.

Núc quoque ab VRBANO VIII. Pont. Max. amatus.

Altera, nec minor, *Castello* huic *Gandulphino* dignitas accessit, ex prætorio seu *Villa*, nō sumptuosissima quidem illa, sed amœnissima, quam ibi *Maffeus*, *Cardinalis Barberinus*, iam pridem exstruxit. Ad quam non rarò ab VRBE, vt animum grauioribus, publici boni causâ, studijs curisq; distentum relaxaret, & in secessu illo DEO magis sibique vniretur, recessit. Iam verò *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romanæ Vrbis* & Dominus, & totius Christiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit meritò, & nitidissimè instaurare.

Magnum sui pręconem inuenit.

Sed quem præstantiorem ego locorum eorundem, antiquæ præsertim ALBÆ reliquiarum, Encomiasten, quàm hunc ipsum *Principem* indagauero? Qui inter Poëmata sua diuina, nouo ausu non adfecta & tentata modo, sed felici adeò conamine (quod ante ipsum Latinorum poetarum nemo est assecutus) ad PINDARI æmulationem perfecta, vt viam quidem posteris strauerit, sed qui pari cum ipso passu eandem decurrat, reperturus sit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clariss. viris, Amicis meis, *Ioanne Baptista Lauro, Sanctitati suæ ab interiori cubiculo & Ioanne Barclaio*, vt publici iuris fierent) elegantissimo carmine Epico ad rusticandum secum in eadem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriusque Signaturæ Referendarium, nunc verò ob excellentissimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum; cui & ego religiosum me cultorem profiteor, quòd etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenæo Romano*, cum non paucis alijs, *quos iam sacra Purpura vestit*, præsentiâ suâ cohonestare voluerit. Vt igitur *Melle Barberino* acidiusculum & amarum hunc meum scribendi stylum leniam, adeoque ἡδυσμάτων quoddam condimentum efficiam; *Apis* instar, ex poemate illo cedro auroque dignissimo, paucula quædam delibabo, & beneuolo Lectori ita saliuam mouebo, vt libellum hunc ipsum, non minùs, quàm ego feci, auidis percurrat luminibus, animumq; hoc nectare pascat, gratias mihi, ob indicium, certissimò debiturus.

Laurétius Card. Magalottus, eminentissimarum ingenij dotium Princeps.

Melle Barberino authoris stylus dulcorandus, & simul Castelli Gandulphini laudes decantandæ.

Ex diuino Maffei Cardinalis Barberini poemate sequentia sunt desumpta.

Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores
Iam fregit, celerisque fuga se proripit æstas,
Rura vocant, latisque patens in collibus aer:
Hic recreor, spatiorque libens, vbi libera longis
Lumina metiri gaudent obtutibus agros:
Hic reficit corpus vires, seniumque moratur,
Hic bona sollicitam tranquillant otia mentem,
Si MAGALOTTE placet, tristes deponere curas,
Quà lacus Albanus vitreis diffunditur vndis,
GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBÆ,

Excipiet

Excipiet lare nos modico, qui sufficit vsus,
Quos paruo contenta petit Natura; superba
Non ædes, animi requies facit vna beatos;
Hanc, tibi quæ cordi, solùm parat ardua virtus.
Huc igitur secede, bonis quæ detulit anni
Hora, parensque suâ tellus dat sponte, frueris.

Atque vbi hìc varias, quibus oculos simul spectator, & animum exhilarare posset, enumerasset delicias rurales; ex alto veluti prospectu vicinarum diuitias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Historicis decantatissima loca, ostendit, & oculis quodammodò spectanda repræsentat;

Mox gradiens vario quà tramite diuidit hortus
Areolas, mistoque olerum florumque colore
Pingit humus, nemoris gratas ascende per vmbras,
Est vbi montis Apex, capiet te mira voluptas:
Si circumspicias, aspectu videris vna
Oppida, camporum tractus, syluasque comantes,
Pascua, clementes colles, vineta, lacumque,
Et maria, & montes, augustaque mœnia ROMÆ.
Nunc age, solertes protende per omnia visus.
En propè subiectis vites in collibus vuam
Obijciunt oculis, ostro quæ certat, & auro,
Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
Ostentat Pomona suos ex arbore fœtus,
Quæque fluant musto promit sua prala Lyæus.
Aspice planitiem, gregibus quæ gramina passim
Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
Vt largâ Tyberis ditescant horrea messe,
Quæ populum reserata beant sub PRINCIPE PAVLO.
Hinc etiam diffusa procul maris æquora cernas,
Quæque ferunt celeres albentia carbasa puppes:
Longiùs assurgunt alta fastigia rupis;
Quam Circe tenuit: pelagi se prodit ab vndis
Pontia, nunc dumis horrens & inhospita; quondam
Christiadum exilijs celebris, cùm dira premebat
Sæuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
Prominet Albanus vertex, vbi cæca Quiritum
Est ætas operata Iouis Latialis ad aram:
Ardua Soractis ceruix, vt in aëra fertur?
Apparent Cimini montes, collesque Sabini,
Et iuga Samnitum summas æquantia nubes,

Locorum circa Albam longam amœnitas & fœcunditas.

Cumque gratissimas frondosarum arborum vmbras, & siluarum commoda descripsisset, pergit porrò ligata strictaque oratione illa enarrare, quæ amplo diffusoque sermone *Liuius, Dionysius*, alijque Historiographi de *Albanorum* principijs, gestis, & successibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, immen-

mensamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cùm hoc præsertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem ex antiquis historijs descriptio.

——— *Nemus hac petitur, speculumque, Diana:*
Hoc lacui nomen fecit, quæ pura liquentis
Lympha vitri speciem referens sinuatur in orbem.
Abditus hic inter syluas est creditus æuum
Hippolytus duxisse, nouo de nomine dictus
Virbius, auxilio Triuiæ reuocatus ad auras
Æthereas: arcebat equos hinc vana vetustas,
Quòd pauidis abreptus equis per deuia letho
Sit datus Hippolytus. Valeant insomnia Pindi,
Vt veterum quæ vera virûm iucunda recursant
Mentibus apta facem rebus præferre gerendis:
Hinc oriens primùm Romana potentia fluxit,
Post varios casus, dubijque pericula Martis:
His Pater Æneas profugus consedit in oris,
Quem tandem rapiens absorbuit vnda Numici.
Filius Ascanius constructis mœnibus Albæ
Dat Regum seriem, quorum de sanguine felix
Romulus auspicijs æternam condidit vrbem.
Linquimus Ægeriæ lucum, quò prouida virtus
Aucta Numa, populumque rudem, belloque ferocem,
Formauit studio pacis. Non funere fratrum
Territus hic ternos prostrauit Horatius hostes.
Immodicis Albanus aquis lacus auctibus olim
Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:
Si ripis emissa, maris non influit æquor
Vnda lacus, Delphis inquit consultus Apollo,
Romani capient obsessos milite Veios:
Permeat hinc subiens cæsi per viscera montis
Iugis aqua riuus. Species ambesa Theatri,
Stirpibus innatis squallet, quater hostibus Alba
Ludibrium iacuit, densis en obsita dumis
Regia, quam posuit Romani Flauius hæres
Tertius imperij, fastu qui turgidus egit
Hic annos epulas inter, mimósque loquaces,
Delicijs fractus. Iacet nunc stemmata gentis
Ignotos extrema dies insignibus æquat:
Ingentem subitus syluam cum corripit ignis,
Confundunt Cineres quercus, humilesque myricæ:
Mitte superuacuum cultum, curisque solutus
Eripe te rerum strepitu. Sibi viuere dulce est.
Viue DEO, tibi sic viues, te sola sequentur.
Post cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O in-

O insigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi sic viues!* præter hoc enim omnia momentaneus quidam fumus sunt: & inanis vmbra rerum.

Ad Campos autem illos sub *Alba longa*, Cereris, Pomonæ & Bacchi diuitijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè spectat etiam, quod nunc *Albanum* appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatissima, & 13. circiter millia passuum à *Roma* distans: quod non nostri modò æui homines (vt *Cluuerius* obseruauit) sed iam inde CCCC. circiter annis post natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem esse opidum, quod Ascanius relicto *Lauinio* olim exstruxisse dicitur, & *Albam longam* nominauit, existimarunt. *Hodie etiam*, inquit Cluuerius, *ipsi Albani opidi incolæ adeò persuasum habent, opidum suum esse veterrimam illam ALBAM longam, vti etiam super portam, quæ Romam versus emittit, lapidem imponi curauerint, cui Sus illa cum 30. porcellis incisa. Verùm prisci illi mortales, & nostri huius seculi homines, præcipuum opinionis suæ argumentum, ex his Liuij sumpsisse videntur verbis; Vrbem sub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui omnes in monte conditam affirmant.* Hæc Cluuerius, qui nescio an picturà potiùs, quam sculpturà porcellos illos 30. expressos, & portæ impositos dicere debuit. Cæterum suam pluribus fulcire, mihi videtur & rationibus, & authorum testimonijs, opinionem.

ALBANVM nũc dictum opidũ & nunc & olim ab aliquibus creditum fuisse id quod ALBA LONGA dicebatur.

Cluuerius hoc in sua Italia antiqua luculenter cõfutat.

Dionysius certè *Halicar.* lib. 1. *Albam longam* exstructam esse testatur iuxta montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret spatium; ac veluti muri vterque vrbem tuerentur, ne facilè caperetur. *Nam & mons admodum altus est*, inquit Dionysius, *& lacus profundus ac magnus*. Quare ex *his verbis* situs *Albæ longæ*, non potest esse nisi omnibus notissimus, quæ dici potuit à *Liuio sub monte fuisse ædificata*, quòd reuera ab his tumulis, siue montis dorso, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altiùs ascendat: & tamen rursus in monte eadem dici potuit fuisse collocata, si ad circumiacentes, & dorso hoc longè humiliores amœnissimos campos respicere quis velit. Cùm verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* est positum, non sit hic situs, quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam supra prædictum *Albanum* opidum collocata erat; iam quilibet facilè cognoscet, hic vbi *Albanum* nunc est, ibi *Albam* olim veterem minimè fuisse.

Argumenta Cluuerij.

Probat item Cluuerius luculentis Ciceronis aliorumq. fide dignissimorum testimonijs, vbi nunc *Albanum* est, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM, ALBANVM (nempe rus seu prædium) POMPEII dictam, stetisse: & supra hanc POMPEII villam versus lacum, & Albæ longæ vestigia siue templa, P. CLODII villam, & ipsam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratione *Ciceronis* pro *Milone* habita elucescunt. Quòd si quis existimet rudera illa, quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias esse, næ ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa Tullo Hostilio* regnante, eodem *Dionysio* authore, solo æquata fuerit, cum 10. post ædificationem annos, XIII. demptis, stetisset, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuisset, templis tantum Deûm ex ea ruina seruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit, post

Vbi nunc Albanum est ibi olim CN. Põp. Villam fuisse.

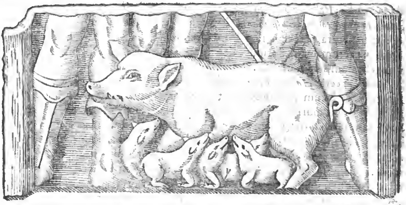
post dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adscriptos fuisse. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius ætate interierant, sine vestigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic assertioni ex alijs scriptoribus, obijci posse videbuntur, his probè omnibus *Cluuerius* respondet, qui commodè adiri potest.

Paulus primus Albani Princeps, Bernardinus primus Ariciæ Dux ex antiquiss. & illustriss. Sabellorum prosapia.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Ariciæ*, *Paulus* ac *Bernardinus*, ex antiquissima illa Illustrissimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Ariciæ* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani Princeps* audit, & FERDINANDI II. *Verè Pij ac Catholici* CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem Orator*, vt Natalium claritudine, ita munificentiâ splendidissimus. Quem & ego, ob insignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sus Albana in marmore antiquissimo visitur.

Sed hic non incommodum erit, si *Scrofæ* illius *Albanæ* Sciographiam cum aliquo saltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris spatium prohibebat) expressam repræsentem.

Hanc ego *Iusto Ryquio Lynceo Gandauensi* debeo, viro in omni tam Græcorum quàm Latinorum Scriptorũ antiquitate versatissimo, quod prӕteralia *Capitolium* Romanum ab ipso scriptis erutum, restitutum, & vulgatum contestatur: & ob elegantiam tam versæ quam prosæ orationis celebratissimo, nunc verò Romæ *Federico* Principi *Cæsio* nostro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquissimum hoc marmor, cui *Scrofa* hӕc insculpta est, mihi demõstrauit, simulq. monuit: figurâ hac *Suem* illam *Albam Æneæ* fatalem denotari; sibique videri, hunc eundem lapidem fragmentum esse, cuiusdam Arcus triumphalis, qui vni ex *Cæsaribus* illis Romanis à IVLIO originem trahentibus, ad antiquitatis ALBÆ veteris, *Romanæ Vrbis* matris, & nobilitatis ac stemmatis sui gloriam contestandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa Scrofam hanc trium ocreatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta sociorum, vestigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc Suem primi circumsistant, & tantam porcellorum sobolem veluti rem insolitam, & Vaticinij exitum admirabundi contemplentur. Exstat hoc marmor è regione *Ecclesiæ S. Ioannis in Pinea* vt vulgò dicunt, & an-

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquissima illa *Porcariarum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam similium fragmentorum veterum supellectilem olim possidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantissimo eiusdem *Iusti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitori & candori suo pristino reddidit. Neque hac tantum de causa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam sexdecim amicitiam meam sanctè coluerit, cui rei & literæ ipsius ad me scriptæ, iamque in Centurijs eius Epistolicis editæ, & alia sparsim in eius scriptis amoris erga me testimonia, abundè fidem facere possint. Epigramma autem hoc est.

Quisquis adhuc priscæ te Maiestatis amore
Oblectans, refugas, quæris in Vrbe notas.
Adspice in hoc saxo Gradiuæ exordia ROMÆ,
Atque ALBANORVM condita sceptra PATRVM.
Nimirum hæc illa est inuenta sub ilicibus Sus
Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;
Alba, solo recubans, ter denos nixa, labores
Finijt, & longæ dura pericla viæ.
Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES
Arguit, & Latiæ condita signa LVPÆ.
Debuit hæc potius TARPEIA sede locari
Aut meriti iuxtà parte micare poli.
Nec tamen alterutras optet contingere sedes,
Cum FABER, in Scriptis se videt esse tuis.

Ita profectò est (vt ibi tandem incipiam, vnde longo satis tramite diuerteram) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. scripsit. *Mihi contuenti se persuasit rerum Natura, nihil incredibile existimare de ea.* Hoc est, vt ille ibidem insinuare visus est, & toties hucusque ego inculcaui, non subitò rationibus, quæ bellæ etiam sæpe vt nobis blandiuntur, sic imbelles non rarò reperiuntur, fidendum; sed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtcunque enim hoc monstrum maximum videri posit, vt paulo post probabo, monstrorum tamen è classe eximendum videtur, quod non *indiuiduum* (vt Scholæ loquuntur) solummodo aliquod, quod in monstris contingit; sed totum *genus* seu species huius, monstrositate illa per successiuas *singularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Aristot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque sermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiusdem limites excedunt, & nihil tale, in nostro hoc quod animali conspicitur, ab ipsis obseruatum fuisse comperiet. Optimè *Aldrouandus* lib. de Bisulcis: vix vllum animal esse magis diuersum, quàm *Suem* animaduertit. Hunc imprimis enim *Aristot.* & *Plin.* non bisulcum tantum, sed solipedem quoque esse annotarunt. Locus *Aristotelis* iam citatus clarus est. *Nam & in terra Illyriorum & in Pæonia*, inquit, *& nonnullis alijs locis Sues solipedes gignuntur.* *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos esse, in *Aethiopia*

Aper Mexicanus tandem explicari incipit.

Dici potest monstrum & non monstrum.

Vix in vllo animalium genere maior est differentia quam in suibus.

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuisse, qui agros illos vastauerit, scriptum reliquit. In Prouincia *Dariens* inter *Mexicum* iacente & *Peru*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Insula *Cubagua*, nominatim vngulæ sesquipedali mensura excrescunt. In *Brasilia*, in vtroque elemento viuunt, id est, gramine pascuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphrodita* sunt Sues & sexum commutãt insuper. Reperiri aiunt similiter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habeant. In *Asia* & *Perside Europæis* nostris bobus maiores esse, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq; pondo penderit. Ne hic diuersorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenseantur, qui superstitiosis olim Aruspicibus diuinandi ansam præbuerunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris simillima parte nascerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commodè possunt magis, & latius explicata, quæ ipse ex *Indicarum* Nauigationum, & terrestrium itinerum tomis collegit.

Quæ sequitur descriptio est F. Gregorij de Boliuar qui sæpe hunc Aprũ viuum & mortuum vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, si minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* nostri *de Bolinar* potius depingamus, qui eiusmodi bestias & viuas & mortuas sæpissimè conspexit, & earundem tam interna viscera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis fassus est, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis descriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen huius Apri.

Porcus montanus siue Aper, quem Americani *Zaino* vocant, in montosis syluosisq. locis generatur, calidam tamen & humidam magis temperiem nactis. Nostratibus paulo minor hic Apris est, ferox admodum & damnosus. Pascitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, nascentibus: & maiore qua potest solicitudine cuiuscunq. generis serpentes, ac bufones venenatos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morsum dentibus infert, & vnguibus pellem serpentis aut viperæ quam dexterrimè, à capite ad caudam vsque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Postea radicem, aut certæ arboris corticem sibi notum quærit, quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, crescit & augescit.

Locus vbi viuit.

Magnitudo eius.

Victus ipsius.

Mirum quid nulli animantiũ alteri concessum in hoc reperitur.

Mirum & singulare, quod *Aper* hic obtinet, est: quòd intestina & ventris viscera contrario prorsus alijs animalibus situ obtinet, renes versùs nimirum reuoluta. Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona esse annexa deberent, superiori eadem potius ac supinæ, vbi spina excurrit, adhæreant: & quæ spinæ dorsi contigua esse nata sunt, hæc eadem inferiori in parte ventris situentur. Vmbilicus exit per spinam circa clunes. Et vtcunque satis arctè sit clausus, per ipsum tamen graueolens quidam halitus transpirat. Quare si quod animal eiusmodi mactatur, necesse est prorsus, vt confestim ipsi vmbilicus exscindatur, quod nisi mediæ horæ spatio fieret, esui haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix sufferri potest, & reliquam carnis massam omnem inficit.

Modus capiendi ipsum.

Venatores Aprum hunc & canibus capiunt, & sagittis conficiunt, qui acerrimè tamen se defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum huius

huius carnibus libentissimè vescuntur, sapida enim valde est, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ existant.

Minimè pinguis est.

Hæc *F. Gregorius* non auritus, sed oculatus testis. Huic proximè accedit *Ioannes Lerius* in Nauigatione sua in *Brasil.* cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, *quem illi Taiassou vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque ijs qui apud nos gignuntur, formà valde similis est, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnosus: tamen cum macilentior existat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate insignis. Habet à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite Suem marinum habere dixi, quo spiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigiosum existimet, Author Generalis Indicæ Hist. memoriæ prodidit, apud Nicaraguenses, qui non multum à Noua Hispania distant, Sues nasci, quibus vmbilicus in dorso est, qui procul dubio ad idem genus cum ijs de quibus hìc trado, reuocandi sunt.*

Præter F. Gregoriū alij authores de hoc scribunt.

Lerius in Brasilia sua.

Huic *Hieronymus Benzonus America* suæ *Parte* 3. adstipulatur, qui cum à portu *Achlensi* ad *Panamam* terrestri itinere cum socijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam peruenisset: *Ab illis incolis*, inquit, *pane, piscibus fructibus, & aprugna carne (Apri autem illi Indici, seu agrestes Sues vmbilicum in dorso gerunt) donati, vicissim illos cultellis aliquot, & salis paululo remunerati sumus.* In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. *Idem confirmant qui in Noua Hispania agrestes Sues viderunt. Idem de Migaraguensibus Apris scribit Gomara Hist. general. lib. 5. cap. 204. Neque dispares Brasilienses sunt, quas Barbari Taiassou vocant, de quibus Lerius in Nauigat. Brasiliensi.* Apud *Ramusium* vbi à familiari quodam *Ferdin. Cortesi, Noua Hispania* describitur, reperio hoc ipsum, ibidem Sues vmbilicum ad spinam dorsi sortitos esse. Apud eundem *Ramusium* eodem Vol. 3. *Ouiedus* in Summario Occid. Indiç hęc habet. *Apros* ab Hispanis ad Insulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab *Hispanis* conductos, multiplicatos quidem esse, verùm in *Terra firma*, vix audere nostros transportatos eò Apros, in syluis comparere, quod à *Tigribus, Leonibus* & *Ceruarijs Lupis* subito dilaniētur, esse tamen quosdam etiā illarum regionum *Apros* indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiusmodi animalibus rapacibus nihil pensi habeāt. Qui tametsi caninis illis exertis dentibus careant, quales in nostris nouaculæ instar acuti, hominibus bestijsq. terrori sunt, mordacissimos nihilominus esse, & Canes sæuè dilacerare. Sunt nostris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ instar vestiti, vmbilicum in medio dorso gerunt, vngulas nō partitas siue bisulcas habent, in cæteris cum nostris conueniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm sagittis interficiunt. Hūc porcum *Chuchie* appellant. Quando *Christiani* mandram & agmen horum forte obuiam habet, subitò in cumulum aliquē lapidum, aut arboris truncum, trium modo spithamarum sit altitudine, se recipiunt, ex quo transeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriant, quorum aliqui à canibus postmodum superati nostris præda fiunt, sunt autem damnosissimi, nisi venatores habeant, vbi se tutos sistant. Reperiuntur aliquando post partum absente matre eiusmodi porcelli, carne valde sapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex *Ouiedo*.

Benzonus huius Apri meminit.

Gomara idem facit, & Cortesi familiaris.

Ouiedus idipsum cōfirmat.

Accedunt huc quoq. condimēti loco, quæ diligētissimus *Iosephus à Costa* è Societate IESV, quarto loco Hist. Americæ libro annotauit. *Saynos animalia sunt*, inquit, *Apri formà vmbilicum in dorso gerentes. Horum in motibus integri greges. Feroces admodum & frendentes nulli homini cedunt, sed obuios inuadentes quantùm possunt, lædunt.*

Iosephi à Costa Iesuitæ de hoc eodem testimoniū.

dunt. Irritati setas vt nouacula, acutas erigunt, quibus insectatores suos sauciunt periculosissimè, nisi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis se quis spectandum offert. Visum illi rapidè insectatur. Tum hic in proximam arborem subsilit, & ad pugnam se instruit. Interim Sayni arboris radicem mordicus infestantes, rodenteſq. laborant, vt eam decutiant sternantq. Qui in arbore est, telis aut missilibus extortis eorum quot vult, conficit. Victor predam occupat. Caro eorum commodissima esu est. Priusquam tamen in cibum detur, Vmbilici tumore in tergo prominente præsecto, abiectoq. opus est. Nisi hoc fiat, vno die caro putrescet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis similes esse, sed iuxta minores.

Hæc omnia cũ F. Greg. ferè descriptione cõueniunt, in paucis discrepant.

Atque hæc sunt omnia, quæ ex varia ego rerum *Indicarum Occidentalium* historia, colligere testimonia potui, indubitatã narrationi nostræ fidem adstruentia: *Zaino*, siue vt Iosephus ait, *Sayno* esse *Aprum* illum, cui vmbilicus non in ventre, sed in dorso prominet, quæ inter se tamen nonnihil variant: quamuis in hoc omnia conueniãt, vmbilicum circa dorsi spinam existere. Nos interea *F. Gregorij nostri* viginti quatuor annorum *Americæ* Incolæ, & vastarum non minus solitudinum, quàm cultarum vrbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus, qui eiusmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quãuis nullã iniecerit mentionẽ, apparet tamẽ quod paulo ante ex *Ouiedo* docui, in hoc *Apro* nostro etiam caninos illos minaces dẽtes abesse. Et cum caudæ vestigium vix vllum in hoc ipso appareat, erit ex illorũ specie forsitã, de quibus *Petrus Martyr* in Summario suo Occid. Ind. loquitur. In *Vraba Hispanos* tamẽ adeò oppressos fuisse, vt & ex palmarum fructibus, & *Aprorum* carnibus se sustẽtare cogerẽtur, quas magis nostrorum porcorum carnibus sapidas esse affirmabant: erat tam exigua autẽ eiusmodi Apris cauda, vt prorsus abscissa iudicaretur. An verò etiã in dorso vmbilicum ferẽtes porci, aliqui solidipedes sint, quod Scriptorũ nõnulli asserũt, ego haud disputabo. Noster *Aper* certè bisulcus est, talisq. à *F. Gregorio* hęc Icõ visa, & vera iudicata fuit. Si autẽ nostri orbis etiã Sues hanc differentiã, vt prius ex Aristotele docui, nacti sunt, quid ni hoc ipsum in nouo orbe contingere possit, vbi pleraque animalia, si cum nostris conferantur, monstri quid simile alunt?

In dẽtibus & cauda variant à nostris Mexicani.

In eodem animalium genere caudata & caudis priuata esse minimè nouum.

Absurdum equidẽ minimè est, in eodẽ animãtium genere caudata & caudis orbata reperiri. In exẽplum nobis solæ *Simiæ* veniãt, inter quas illæ quæ generis nomen retinent, caudis carẽt. *Cercopitheci* verò & *Cynocephali* dicti, lõgissimas eas habẽt. De horum vltimis nimirum refert *Petrus Martyr* apud *Ramusium* Tom. 3. Aliquos tam forti & prælongã esse caudã donatos, vt *Americanum Aprum* ab ipsorũ vno præfocatum viderit, dũ arctissimè suã is gulę porci caudam implicaret, strangularetq. Et hominũ genus apud *Britannos* memorant, quibus tã importunè coccyx excrescit, vt Belgę illos *stertmenner* linguã suã, hoc est, *caudatos viros* appellitẽt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiã cogitatu vidẽtur illicita.

Verùm hoc momenti parum habet, quædam sine cauda animalia nasci, atq. ita porrò propagari; veluti in hoc *Apro* nostro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animantium genus seu speciem, præpostero viscerum imi ventris ordine, & contraria *Vmbilici* collocatione situq. prædita, procreari.

Miraculum in natura, vmbilicum in dorso esse.

Hippocrates Lydius Medicorũ lapis, ad quẽ verũ ab adulterino aurũ, in nostris cõtrouersijs Physico-medicis dignoscere solemus, Libello de *Natura pueri*, se geniturã à fidicina illa, cũ ipso iubente hæc septies in terrã desilijsset, excusũ vidisse, affir-

affirmat, quæ sexto post cõceptũ die, pelliculâ inclusa apparuit, illi prorsus simili membranę, quę in ouo interna est: *In cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat, quod mihi vmbilicus esse videbatur, & per illum primùm respiraſſe.* Veruntamẽ an dorso, an abdomini fœtus huius vmbilicus respõsurus esset, idẽ author minimè assignauit, qui nec adhuc vllã ibidẽ membrorũ discretionẽ, vt puto, viderat. Hic vt obiter hoc notẽ, *Hippocrates* iusiurãdum suum mihi violasse videtur, quo sanctè promiserat, se neque venenum vlli porrecturũ, neque vt porrigeretur, authorem futurum, neque ad corrumpendum fœtum vlli se operam præstiturum, id quod *Christianis* quoq. legibus, vt conforme, ita meritò sancitum est ac puniendum.

In medio geniturę vmbilicus ab Hipp. vi ſus.

Hipp. contra suum iusiurandũ egit, dum abortum procurauit.

Sexto autẽ à cõceptu die nõ fuisse adhuc discreta corpusculi mẽbra, *Cõstantij Varolij* authoritate moueor vt credã, qui in abortu viginti dierũ hominẽ confusè figuratũ, sub magnitudine grani hordei se vidisse scripsit, in quo caput & alij ventres extra collũ prominentes, formã minimi *phaseoli* repræsentabãt, exteriùs verò brachiorum, & crurũ nulla prorsus vestigia apparebãt. In abortu quadraginta dierũ sub magnitudine *Apis*, oculos, nares, oris cauitatẽ, cor, pulmones, costas, dorsũ, hepar, diaphragma, vẽtriculũ, renes, intestina, mẽbrũ virile, omnesq. partes cõspexit. Extremitates autẽ pullulare inceperãt, minimę tamẽ, vt crura *panici* grani magnitudinẽ nõ excederẽt, brachia duplo maiora essent. Vidit similiter sub magnitudine *Fabę, Scarabęi, Ranæ* & alia quauis maiore forma, in quibus semper tamẽ extrema minora erãt, quã reliqui corporis proportio requirebat.

A Varolio & authore varij ac minimi abortus visi.

Mihi quoq. duorũ, triũ, quatuor, quinq. & sex mensiũ abortus visi: horũ Icones aliquorũ penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomẽ exercui, in quibus ritè omnia formata viscera inueni. Sexaginta dierũ abortus demptis extremis, (quæ breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudine æquabat, caput solum longius, crassiusq. quam thorax & integer simul inferior venter. Nonaginta dierũ fœtus formata magis ad corporis symmetriã extrema habebat. Totius lõgitudo, auricularẽ digitũ vix superabat. Caput grãdius similiter, quàm proportio expetebat, virile mẽbrũ valde conspicuũ. Reliqua nõ addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nõ in dorso vmbilicũ collocasse, & vbiq. agnouisse, vel ex hoc solo eius libro de *Alimento* claret: vbi cum docuisset principium alimenti spiritus, esse nares, os, guttur, pulmones & reliquã respirationem: alimenti verò sicci & humidi, esse os, gulã ac ventrẽ, *Verum antiquius*, ait, *& primordiale alimentum per abdomen vmbilicus.* Hoc idẽ *Aristoteles* sensit 1. de Hist. An. cap. 13. *Venter*, ait, *infra pectus est parte priore, eiusq. radix vmbilicus est, & supra vmbilicum hypochondrium est.* Hæc ad vmbilici sitũ in parte fœtus anteriore positum adstruendũ, satis sint. Nã per eundẽ augeri etiã Embryonẽ, vt vocãt, idẽ Arist. 2. de gen. anim. cap. 5. asseruit cũ inquit. *Augetur fœtus qui formà animalis nascuntur, per vmbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus insit, vmbilicum statim quasi radicem agũt in vterũ.* Et eodẽ capite inferius paulò. *Qui infantes ali in vtero aiũt, sugẽtes carunculã quandam, nõ rectè dicunt. Idem enim & cæteris animalibus eueniret, quod tamen nusquam videmus, atqui facilè per dissectionẽ videretur, si esset. Omnes enim fœtus tum volucres, tũ aquatiles & pedestres, pari modo membranæ tenues ambiũt, separãtes ab vtero & humoribus admissis: sed nec in ijs ipsis tale quicquã inesse videmus: neq. fieri potest, vt per eorũ aliquod alimentũ hauriant. Itaq. nõ rectè aiunt, qui ita dicunt, vt Democritus.*

Hippocrates, vmbilicum semper in abdomine esse scripsit.

Aristoteles idem sensit.

Aristoteles Democritum impugnat qui fœtus in vtero sugere scripsit.

Suctionem hanc etiam Hipp. agnouisse videtur.

Ab hoc ipso *Democrito* veluti congerrone & amico suo, haud scio, an non simillimum hoc dogma suum hauserit *Hippocrates* lib. de *Carnibus*, cuius hic inserere verba, minimè pigebit, vt magnos etiam quandoque viros, diuersis in libris dissonantia docuisse palam euadat. *Cæterum puer*, ait, *in vtero comprimens labra ex vtero matris sugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi intro trahit, vbi sanè mater respirauerit. Est enim hoc calidissimum in puero, & hoc calidum etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum prabet. Si verò quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quod puer in vtero trahit & sugit: illi sic respondendum est. Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes, & vbi nati fuerint, celerrimè ventrem, tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent stercus nisi in vtero suxissent, imò neque mammam statim vt natum est sugere nosset, si non in vtero suxisset.*

Hippocrates à plerisq. ab hac absurda opinione, absoluitur.

Non ignoro ægrè plerisque Hippocraticis, ob hunc textum esse, & variè, vt respondeant, se torquere. *Andreas Laurentius* certè lib. 8. quæst. 23. Hist. Anat. suæ ait, hæc vel adiectitia esse, & à Senis mente aliena, qui modus respondendi omnes veterum næuos facilè abstergit, vel rudè *Hippocratis* seculo Anatomen fuisse. Atqui memini ego hunc eundem me locum, sæpius cum *Prospero Martiano* olim agitasse, Medico Romano doctissimo, viro probo, & mihi familiarisimo; atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius posthumum nunc opus sub prælo est, (curantibus *Angelo Colio*, & *Alexio de Alexijs* Medicis Romanis pariter maximè conspicuis, eius meisq. amicis,) Commentaria scilicet in plerosq. *Hipp.* libros, in quibus ipse meris ac consimilibus Hippocraticis dictis, obscura eiusdem *Senis* loca explicare conatur, vbi sicut operam haud pænitendam lusit, ita insignem apud posteros laudem est meritus. Hic igitur genuinum hūc Hippocratis textum esse, sæpisimè mihi affirmabat, quem nec experientiâ destitui confirmabat, qua de re si quicquā in hoc ipsius opere extabit, libentisimè vt audiam, ita auidisimè amplexabor. Hoc interim scio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariū asseruisse, cū inquit. *Ex delapso* (in vterum) *& concreto materno sanguine caro gignitur, ex cuius medio vmbilicus exstat, per quem spiritum & incrementum recipit.* Nisi quis verū esse velit, quod absit, *Hippocratem Scepticæ* addictum sectę fuisse, inter quos Philosophos eum in vita *Pyrrhonis Laertius Diogenes* numerat, *quòd humanè scilicet & ambiguè locutus fuerit.*

Prosper Martianus Medicus Romanus doctiss.

Hipp. sibi aduersatur.

Epicurus apud Plutarchum etiam hanc suctionem sed minimè Plutarchus agnouit.

Epicurus & ipse, si *Plutarcho* 5. *de Placit philosoph.* credimus, hanc de suctione papillarum in vtero sententiam fouit, vnde edoctum puellū prius voluit, vt Nutricis postea mammam apprehenderet. Ipse tamē *Plutarchus* opusculo suo *de natiua in progeniem suam charitate*, sanguine per vmbilicū nutriri potius fœtum voluit. Cum enim matricem mēstruis imbribus sæpè irrigatam agro comparasset: *Postquam genituram verò excepit, ait, amplectens vterus eam obuoluit acta radice, Siquidem vmbilicus primò in vtero authore Democrito, vt iacta anchora aduersus fluctuationem, ne iactetur fœtus, defigitur pedamentū. & palmes cœceptui iam nato & ei qui expectatur. Tamq. menstruas & purgātes fistulas natura obstruit, sanguinemq arripiens manātem pro alimento eum vsurpat, partamq. qui iam structuram accipit, & conseruationem, rigat, dū solemnibus numeris interno incremento motus alia incunabula & locū flagitet.*

Sanè hæc de vtero, qui agri instar se habeat, & de fœtu, qui plantæ assimiletur, ideoq. radicibus in vterum, veluti terram suam defixis, ad vmbilicum tan-

quam

quam ad truncum corriuatis, denuo in ramos, per vniuersum fœtus corpus dispersis alatur, nutriatur, augeatur, non recẽs sed antiquissima *Hippocratis* & *Aristotelis* fuit sententia. Huius quidem lib 2. de gener. animal. cap 4. *Sed cum fœtus quidem potentia animal sit*, inquit, *sed imperfectum, aliunde accipiat alimentum necesse est, quamobrem & parente, & terrâ planta vtitur ad cibum hauriendum, donec perficiatur, & iam sit animal potentiâ gressile*. Et paulo infra. *Incrementum igitur fœtui per vmbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices*. *Hippocrates* autem vtcunq. suo semper Laconismo vtatur, laudato tamen de *Natura pueri* libello, luculentà certè & diffusa oratione, hanc seminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem prosequitur, quam his demum verbis concludit; *Quæ ex terra nascuntur ea omnia ex terræ humore viuere assero, & quemadmodum terra humor habet, ita & se habere quæ ex ipsa oriuntur. Sic & puer in vtero ex matre viuit, & vt valet mater, ita & puer. Quod si quis quæ de istis dicta sunt, ab initio ad finem vsq. secum reputare volet, is eorum quæ è terra nascuntur, & hominum naturam per omnia similem esse comperiet.*

Vtero terræ, vmbilicum radicibus assimilari antiqua est opinio.

Hipp. in hac suius est.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorso vmbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, consideratione dignissimum censeo. An quod censuerint veteres illi doctrinarum duces nostri, id quod aliter à Natura fieri haud potuerit, id extra quæstionis aleam esse debere? Nouimus autem (vt tandem intimiùs hoc meum thema agitem) & ex *Hippocrate* & ex ipsa rerum vniuersitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus item ac pedes animalium, ramis arborum, vmbilicum radicibus respondere, truncum esse venam maximam *portam* & *cauam*, in quarum vtramque, (si exactiori *Aquapendentis*, quàm *Galeni* & aliorum Anatomicorum plerorunq. sectioni fides est adhibenda) *Nutricula* siue vmbilicalis vena pertunditur. Hæ ambæ autem vbi insertio est, non in gibba, sed in caua hepatis parte ortum suum nanciscuntur. Gibba autem dorso, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur *Vmbilicus* in ipso situari abdomine, vt huius pars nutricula vena, trunco suo esset quàm vicinissima, sicut & ipse plãtarum stipes siue truncus, in corio terræ hæret, radiculis suis quampropinquissimus. Quare minimè mirum est, si Natura animantibus cunctis, in abdomen potiùs, quàm dorsum, vmbilicum inseruit; tam piscibus inquam, siue hi ex semine in vtero vt Delphin, ac vitulus marinus, siue ex ouo intra vterum, vt ferinè alij omnes, siue ex ouo intra vterum generantur ac formantur, id quod hic *Romæ* in *Galeorum* genere sæpiusculè vidi, quàm pennatis, ac serpentibus, quæ intra ouum excluduntur, quod & ipsum multoties conspexi, & vmbilicum probè indagaui; quàm in quadrupedibus tandem perfectis. Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipse partium ordo, quem Natura inuiolabiliter obseruat, requirebant.

Cur veterum nemo causam ob quam vmbilicus in ventre esse debeat assignauerit.

Hæc ab autore afferuntur à situ hepatis.

Quapropter non satis admirari possum, quod *Aristoteles* 6. de Hist. anim. cap. 3. vmbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar desinere, scriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguigeri, duo tortuosi, ad tunicam ambientem vtramque dum augetur*. Paulo item post.

Aristoteles ex corde & non ex hepate venas vmbilicales deducit.

Meatuum quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Quod quidem dogma Commentario suo *Scaliger* Pater approbat. *Vt & hinc Galenus discat*, inquit, *ab ipsius cordis vi cerebrum constitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari.* Quas ambas ego controuersias neutiquam hìc dissertabo, veluti nec illam: an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem *Aristoteles* eodem loco asseueranter docuit, *Hippocrates* autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipso forsan in libro disputabuntur, & viuà, vt spero experientià, hic nodus à me dissoluetur.

Huic Scaliger assentitur.

Hoc silere haud debeo, si oculis ego meis fidem quoque, non vno verùm multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: vmbilicum minimè ex corde, sed ex hepate scaturire, vel in idem terminare assero. Cùm enim ante hos sex annos, plurima gallinis oua supponerem, eademq. quotidie ferè aperiendo, subinde inspicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viscerum conformationem, addiscerem, vnum præcipuè vigesimo secundo post incubationem die, diligentiùs examinaui. Aperui hoc autem parte eius obtusiore, reperi ibidem cauitatem (retractà nempè internà oui pelliculà) qua apertà, ichorosa quædam materia siue aqua loturæ carnis simillima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli sed albuminis remanserat. Apparebat posthæc luteum oui suà pelliculà inclusum, ne effluere posset, & in duas quidem partes distinctum didymorum, siue duorum testiculorum instar, ex quibus ambobus communis ductus vmbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum inferna, podici planè vicina. Erat autem prominens hic vmbiliculus intestinuli formà, crassitudine calami gallinacei maioris. Discissà igitur vitelli pelliculà, & tenuiore ligneo cuspide, meatui vmbilici immisso, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino sanguineam, rectà in hepar tendentem offendi, quod hepar cum sua vesicula fellea conspectui se manifestè offerebat. Corculum quoque ipsum vidi, veruntamen vmbilicalibus venulis destitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerso minus rubrum ac potiùs pallidiusculum appareret.

Author aduersus Arist. autopsia didicit, non in cor sed hepar nutriculam desinere.

Pullorum gallinaceorum anatome hoc cõstat.

Occurrit iterum hìc aliquid, quo Aristoteli litem intendere valeamus, estq. ipsiusmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Vmbilicum omnia habent*, ait, *quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, sed auibus iam adultis hic delitescit, incertusq. est, vt patet per generationem eorum. Intestini namq. coalitu vmbilicus auium consistit, & non venarum pars vlla est, vt in viuiparo genere.* Hæc nescio, quomodo cum supra dictis concordent, quando ex corde meatus venales sanguigeros duos tortuosos, ad vmbilici regionem ferri scripsit. Neque enim intestinum, hosce ductus, sed meatus venales, quales reuera sunt, appellauit. Est tamen rursus quo *Aristoteli* suppetias ferre valeamus, quod instar intestinuli meatus hic se habeat prorsus, vt iam ex propria obseruatione notaui, ex qua hæc quoque addiderim. In regione vmbilici, non satis adhuc perfecti pulli, foramen satis magnum mihi visum fuit, per quod commodè quis calamum adigere scriptorium, per idemq. foramen in ventrem facilè inspicere poterat, quare vmbilicalia etiam vasa hæc mobilia erant, nec ventris cuticulæ ag-

Aristoteles sibi aduersari videtur.

Quid pro Aristotele responderi possit.

læ agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectissimo, foramen dictum haud ampliùs comparebat, sed nec vestigium vllum rubrum, nec ex vitello luteum, nec vas vspiam vmbilicale apparebat. Quare verissimè scripsit *Aristoteles* in adultis vmbilicum delitescere, cum in pullis omnia consumantur vasorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus fit, signa & eminentiæ relinquantur. Alia pullorum anatome.

Stultam ac vesanam *Paracelsi* opinionem, qua scripsit primos parentes nostros, genitalibus in *Paradiso* caruisse, nec nisi postquam ob peccatum eiecti fuerunt, eadem nactos fuisse, rectè *Libauius* Parte prima *Singularium* suorum confutat. Quæ causa enim instituti coniugij, aut quæ generationis ratio fuisset? At non minus hic mihi ridiculus, atque Paracelsus delirus, fuisse videtur, cum inquit: *De vmbilico tamen coniectura est, Adamum eo caruisse, licet de Eua non sit manifestum, cum modus creationis non sit explicatus.* Et licet in arcana DEI inquirendum non putet, existimat tamen piè cogitari posse, cum Terra magna matrix sit, ex qua homo factus, hunc eiusdem glebæ quæ reliquæ terræ affixa erat, hæsisse; ita vt in ventrem stratus fuerit, tergo verso ad cælum: per *Vmbilicum* itaque matri suæ, telluri nempè coaluisse, postea à DEO versum, & spiraculum vitæ ipsi inspiratum fuisse. Quasi verò is Creatori vel consiliarius, vel spectator astitisset: aut DEVS, vt *Vmbilicum* efformaret, actuali illâ hæsione ad terræ glebam opus habuisset, qui vt hominem primum vndiq. perfectissimum, & non tam visceribus, quàm minimis ac singulis particulis (quas nos spermaticas dicimus) absolutissimum creauit, cur non venas & arterias vmbilicales, & seminales quaslibet partes postmodum in generatione & humani generis propagatione maximè necessarias, eidem simul omnipotente verbo suo, vt piè credere licet, indiderit? Sed luxurians nonnunquam, delirans aliquando, & non rarò famelicus intellectus noster, necesse est habeat, quam subinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet. Delira Paracelsi & ridicula Libauij opinio de genitalibus & vmbilico Adami & Euæ.

Verumenimuerò, si penitius rem introspiciamus, forsan non tantum erit Naturæ miraculum, *Apros* hos *Americanos*, insculptum dorso vmbilicum gerere, vt dignum illo sit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit, cum per angustum adeò ceruicis vteri spatium, tam insignis magnitudinis fœtum prorumpere videret: *hoc humanum superare ingenium, & nos id mirari quidem posse, intelligere haud posse.* Sunt enim *Suibus*, cum in vtero adhuc latitant, peculiares quædam, paucis alijs concessæ bestijs, proprietates, quas *Aquapendens* suo de Formato fœtu opere diligentissimè obseruauit, annotauit, & figuris æneis delineauit. Et *imprimis* eodem lib. cap. 1. duas illis saltem tunicas in vtero concessit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim, ait, destituuntur.* Quamuis parum sui memor illo ipso opere figura 49. porcinum fœtum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipsum tres habere tunicas dicat. Suibus vmbilicum in dorso esse, videtur non esse præter naturæ institutum ob sequentes causas. Prima.

Secundò in omnibus fermè animantibus, dictas præter tunicas, carnea quædam adest substantia, per quam vasorum vmbilicalium radices matricum venulis adhærescunt. Hanc carnem nos in humano fœtu nunc placentam vterinam, Galenus verò adnatas carnes adenosas nominare potius voluit. *Ego in* Secunda.

omnibus

omnibus viuiparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. *quæ secui, carneam hanc molem ac substantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piscibus, vtrumque fœtum gestantibus, hoc est, ouiparum & viuiparum. Adde his pennata, quæ ijs similiter carnibus carent.*

Tertia.

Tertiò Cotylidones non habet porcinus fœtus, & vterus. Hos enim *Arist.* lib. 3. Hist. anim. cap. 1. cornigeris saltem concessit, & vna parte dentatis, & præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Vespertilioni. Nam cæteris vtrinque dentatis, veluti porcis & Equis, vuluam ait non asperam sed læuem datam esse. *Galenus* lib. 15. de vsu part. cap. 4. huius rei causam reddit, quòd ad saliendum procliuia sint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus vmbilicalia vasa matrici fortiter hærere debeant, opus habere. Equa tamen salit, & læuem interim, vt Anatomicis patet, vterum habet.

Quarta.

Quartò membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vasis, venis inquam, arterijsque scatet, quibus vtero pertinaciter affigitur. Hæc ideò tunica carnosior multo est, crassiorq. quàm in plerisq alijs animantibus euenit. Quæ cum vasa æqualiter & indifferenter tam sursum quàm deorsum discurrant, quid mirum est, si æquè in fœtus dorsum, quàm eiusdem abdomen insculpi possint, & ibidem vmbilicum constituere? Neque enim adest hìc placenta illa, quæ vt in homine, sic in quamplurimis alijs animalibus, scuti instar pectus semper & abdomen integit, sub qua vmbilicus ceu radix in ventrem figitur. Quin porculus suo *Amnio* potius, *Chorioque* cinctus vndique, nec admodum incuruatus, sed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipsique perinde est, siue per aqualiculum, siue per lumbos alimentum recipiat, modò opimè à matre sua habeatur, & vel in vtero materno etiam (quod huic animali proprium & procliue est) saginari addiscat. Atque hæc causa est, cur neque tam longus in porco, atque in homine vmbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protendatur. Quò enim plures sunt in vtero fœtus, eò necessariò breuiores vmbilicos existere par est. Plurimos autem Porca gestat, cuius vterus gyris & anfractibus suis, intestinis nostris haud multùm est dissimilis, ideoque fœtuum capacissimus.

Porcus cupit saginari, siue per abdomen, siue per dorsum nutrimentum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pariat.

Addo hoc etiam, arterias vmbilicales multò viciniores esse insertioni suæ, si in dorso ingressum nanciscantur, ad *Iliacas* nimirum arterias constitutas: cum per lumbos & dorsum descendat arteriæ Aortæ truncus, quàm si ventrem pertundant. Cum enim si per abdomen introeant, non rectà ab Vmbilici regione in dorsum eas ferri conueniat, ne intestinis, ac Mesaræo impedimentum concitent, ideò necesse fuit, vtramq. arteriam, ad vesicæ latera glutinari, propagari, & ad *Os sacrum*, vbi descendentis arteriæ magnæ truncus, propinquare: hac ratione enim arteriæ hæ nec nimis pendulæ, nec minùs tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, vt arteriæ hæ securiùs ab abdomine ad dorsum perueniant; per compendium potiùs, & ex consilio atque de industria egisse censeri poterit, si ibi ingressum molita est, vbi citra ambages viam insertionis suæ inuenit immediatam.

Arteriæ vmbilicales per dorsū ingredientes viciniores sunt suæ insertioni.

Vena autem nutricula, etiamsi intra gyros intestinorum inserta, in ligamentum postea degeneret, eorundem tamen anfractibus haudquidquam obstat,

obstat, cum neque in ventre sita eosdem impediat, & Hepatis cauæ parti dorso obuolutæ, in hoc Apro rectè insigatur, illudque non aliter suspensum teneat, quàm in nostratibus vsuuenire solet. Atque hæc fusius forsan alicui à me deducta fuisse videbuntur, sed rei nouitas, ordinis peruersitas, & anatomes necessitas; maiorem quoque lucem desiderabant. Verùm non omnia simul & semel.

Hoc autem speculatione philosophicâ & anatomicâ dignissimum censeo, quòd nisi exiguo post mortem tempore, animali huic vmbilicus exscindatur, tam tetro carnes fætore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hic mei imbecillitatem ingenij ingenuè profiteor, & quid certi de hac re statuam, in ambiguo versor. Nisi alicui hoc arrideat, fœtorem illum per vrinaculum à Vesica ad vmbilicum tendens, seu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniæ implantari: quod animal hoc pessimi forsitan odoris vrinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuentibus fieri solet, in auras à calore difflatus, integram carnis massam, per partem post partem, vt dici solet, inficere queat. Vrinæ enim quorundam animalium tam horrendum fætent, vt à nemine tolerari possint. Et quod mirum est, si quid semel imbuerint, id tincturam earundem radicitus impressam seruat. Côtigit mihi tegumentum cuiusdam libelli à *Felis* semel vrina côspurcari: quod licet abluissem sæpius, odoris optimi aromatis conspersissem, aeri diutissimè exposuissem, imò plures post annos aliâ Chartâ Pergamenâ cooperiri iussissem, nihil tamen egi; tam pertinaciter virus illud inhæsit, vt à reliquis planè libris is separandus mihi postea fuerit. Hoc autem salis *Ammoniaci*, qui vrinæ inest, fætori est adscribendum, quem qui experiri volet, hic salem & calcem viuam in puluerem redacta absque igne, & absque aqua, quod supra quoque monui, misceat, & eo ipso temporis momento puluerem qualibet latrinâ fœtentiorem experietur.

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex intestinis portio quædam deriuatur: quod licet monstrosum sit, in hominibus tamen subinde quoque accidisse Medicorum obseruationibus docemur. Simile quid *Beniuenius* 6. de abditis refert: puerum octimestrem se curasse, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis similitudinem, ex quo subinde spiritus erumpebat: vnde medici iudicabant, intestini inde portionem enatam fuisse. *Beniuenius* carnem eam vinciens, ac singulis diebus arctiùs deligans, stringensque, non prius destitit, quam præmortuam partem feliciter abstulisset, illàque puerum excrescentiâ liberasset.

Parem ac geminam ferme historiam pauculos ante dies ad me perscripsit *Pet. Paulus Calorus* doctiss. *Tiferni Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Castelli* dicunt, non autem *Tiferni Metaurensis*, quod vulgo nunc appellatur S. *Angelo in vado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratianus* ex primaria nobilitate eiusdem vrbis, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Romæ* plurimis carissimus (à quo nec filius eius *Pallas* degenerat) *Ant. Mariæ Gratiani Episcopi* olim *Amerini*, scriptis clarissimi Nepos. Is igitur *Calorus* adstipulante *Gratiano*, literis referebat, Mense Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tifernatium*, natum esse filium, cum excrescentia carnea quadam

Nec absurdum adeò venam nutriculam in dorso ingredi.

Cur, nisi post mortem huic Apro vmbilicus subitò exscindatur, tam horrendè carnes fæteant.

Prima causa huius potest esse vrinaculum, seu Vrachos.

Vrinæ quorundam animalium pessimè olent, & vnde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maximè fœtet.

Secunda causa forsan à portione intestini ad vmbilicum deducta.

Petri Pauli Calori Medici Tiphernatis doctiss. obseruatio, de intestini portione ad vmbilicum delapsa.

Ant. Maria, Carolus, & Pallas Gratiani.

dam ad vmbilicum sitã, quæ intestini recti extremitatem probè æmulabatur?

Puer hic prima die per anum, intestinorum excrementa in vtero collecta, secundo verò per vmbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minimè vitalem prædicerent: cum, quia rupta, lacerataq. ea in regione intestina existimarent: tum, quòd stylo ferreo podicis foramen tentatum, vltra trium digitorum transuersorum spatium, penetrationem non admitteret. *Calorus* tamen ad curam vocatus, diuersum sensit, sibique videri dixit, Naturam hìc luxuriasse, & aliud *intestinum rectum* ad vmbilicum direxisse. Primò, quoniam ventris crepitus (sit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex vmbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in intestinorum laceratione adesse signa debebant: postremò, quia nec mater in partu quicquam præter solitum passa fuisset. Quare se iudicare, vbi excrescentia illa paulisper consumeretur, ductum hunc prorsus obliteratum iri, & per locum à Natura retrimentis destinatum, eadem deijcienda fore. Voluit igitur, vt arctè fasciolà sericeà, omnis illa vmbilici prominentia stringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod felici cum successu peractum fuit. Post aliquot enim à natiuitate dies, puellus hic, absque eo, quòd intestini recti occlusio interior vllo instrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ consuetum locum, fæces deposuit, lac semper alacriter suxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme post natalem suum diem compleuerit, viuit valetque, obliteratà illà omninò excrescentià. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filijs proponere libuit.

Historię huius progressus ac felix exitus.

Mihi tamen magis persuadetur, virulentum illum vaporem, Apri carnem contaminantem ex vrinaculo potiùs exhalare. Cui enim vsui in omnibus prorsus *Apris* illis *Americanis*, intestini portiuncula ad vmbilicum annecteretur, cum neque intra vterum alui excrementa (quod tamen vesica præstat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem vt credam, alijsque persuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Brasiliensi lego cap. 9. vbi de fætido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, *quod ob fætorem*, inquit, *a Barbaris non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extractis prius renibus, vnde fætor ille manabat.* Ecce vt renes per quos veluti vrina destillat, omnem similiter animalis huius carnem putore imbuere possint, quod & in nostro *Apro* contingere potest. Ceterùm benignus lector non hoc solummodo miraculum Naturæ suspiciat, plura suo loco sequentur in alijs *Americæ* animantibus, quæ in summum nos stuporem rapient. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurà nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri. Neque solere *Tououpinambaultios* ex istis aliquas, nisi perquam raro cicuratas domi educare. Atque de Apro Mexicano hæc satis.

Probabile esse fætorem hunc vmbilici ex vase Vracho prouenire.

Locus nunc exposceret, vt de nostri quoque orbis Apris, Suibusq. mitibus, aliquid produceremus. Verùm hæc abundantissimè *Aldrouandus* vel *Dempsterus* potius collegit, qui adiri potest. Non possum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* saltem aliqua ex scriptoribus delibem, cum hos præsertim minaces & emi-

Postremo loco de dentibus aliquid dicendum.

& eminentes in *Americano* hoc nostro abesse dixerimus, vt vtriusque animalis probè magis differentia patescat.

Elephantorũ & Aprorum dentes contrario prorsus situ sunt positi.

Et imprimis quidem ex *Arist.* Hist. anim. cap. 5. *Elephantes habent dentes deorsum vergentes, qui proni deuiant.* His omnino contrario sunt situ positi Aprini, cum hi exerti tam superioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè sursum vergant. Propter hos pugnacissimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauiterq. vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptariq. solent. *Aprum, priusquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt. Cui rei testimonio est Homerus cum ait, Album acuens dentem. Ælianus* lib. 5. cap. 10. Et *Gyllius* apud eundem ex *Oppiano* lib. 3. de venatione. *Cum ad terram procumbit,* ait, *canibus & multis hastis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere ignescere dicunt, vt si quis de ceruice setam detractam ad eiusdem etiam inspirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac si eo dente canes insectantes attigerit, flatim ignita vestigia pelli ipsorum imprimantur.* Atque hinc est, nisi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatas, & Apri dente sauciatos haberent. Hinc *Venus* apud *Ouidium* 10. Metamorphoseos.

Fulminei antiquitus Apri dentes dicebãtur.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri,
Inuisumque mihi genus est.

Nec sine ratione, si fabulis fides esset habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formositatem, à *Venere* adamatus *Apri* dente sub inguine percussus, interierit, qui in sui postmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa Chamæmelon facie æmulans flosculo suauerubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Canum & Aprorum summum est odium.

Atqui, vtcunque canibus mortem minetur hæc bestia, quos lethaliter non rarò ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: visam sibi aliquando siluestrem scropham, à pluribus canibus in ventre sauciatam, ex quo intestina longo tractu prolapsa in terram decidissent, quibus alius canis mordacem interim dentem intulisset, eorumque bonam portionem dum ipsa partim cum canibus luctaretur, partim cursu sibi consuleret, deuorasse. Est enim inter *Canes* & *Apros* irreconciliabile odium, quod neque in Ceruos, Lupos, Vulpes, aut alias feras illi tam infensè exercent.

Minores sunt in fæminis dentes quam in maribus.

Aristoteles citatò iam libro cap. 3. *Maribus dentes*, inquit, *plures quam fæminis, vt in genere ouium, suum, caprearum patet.* Quæ suo à me loco perpendentur. Hoc tamen rectè noui, multò in fæmellis Suibus, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter *Sceleta* mea Scrophæ agrestis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, sursum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam solidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore incisores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiores, septemq. in vtrolibet latere molares prostant. In superiore verò, non nisi quatuor incisores, molares verò in vtroque latere octo, serrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus respondentes, visuntur. Erunt igitur dentes omnes simul sumpti, quadraginta quatuor.

Quot dentes in Sue siluestri numerentur.

Animam sui pro sale datam ait Cicero, & Chrysippus

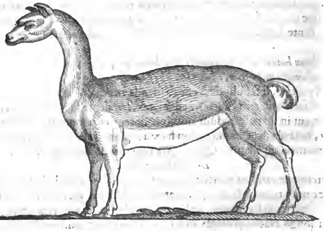
quatuor. His voraciſſimum hoc animal molæ inſtar omnia alimenta atterit, vt pingueſcat, & humano generi non prolificum modò, ſed nutritiuum maximè exiſtit. Hinc rectè *Gyllius* apud *Ælianum*: *Sus, inquit Cicero, quid habet præter eſcam, cui quidem ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam dicit eſſe Chryſippus: quà pecude, quod erat ad veſcendum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius.*

Galenus & Plinius quę aliméta & medicaméta ex porcis petantur, deſcribunt.

Quam autem ſalubris ſit porcina caro, *Galenus*, &, quæ inde medicamenta peti poſſint, *Plinius* conſulantur, ne pleraque tranſcribere videamur, & vt penſo noſtro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus reſtat, ſatisfaciamus.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ouis Peruana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EXPRESSA hæc ouis Peruanæ Icon, picturam ſatis bene imitatur, niſi quòd collum hic paulo elongatius, & productius ſculpi debuiſſet, ad Camelorum ſimilitudinem. Caput equinum propemodum videtur. Aures erectas antrorſum porrigit. Totius color corporis ſubflauus eſt, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorſi ſpinam linea nigra ducitur. Collum nigricantibus ſimiliter maculis variat. Cauda breuis ſubfuſca, & fæmora verſus falcata, atque recurua eſt. Pili non criſpi vt ouilli, vel lanæ ſimiles, verùm equini potius, ac plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes biſulci, vngulæ nigreſcunt.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

HVnc priusquam Commentarium auspicer, visum fuit *F. Gregorij de Bolivar*, exactissimam animalis huius descriptionem & historiam, quam mihi ad *Americanos* denuo abituriens, reliquit, præponere: quæ ex Hispanico in sermonem latinum versa, ita habet. F.Greg. de Bolivar Authori hanc Ouis huius descriptionem communicauit.

Aries, siue *Ouis Peruana*, animal est, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, veluti in proqria, ac naturali sua terra, suoque magis temperamento conueniente, ac vera patria, nascitur. Conducuntur hæ oues ad alias quoque regiones, vt est *Noua Hispania*: sed curiositatis magis, quàm gratiâ vtilitatis. Verùm in *Peruano Regno* omnibusq. eius prouincijs, quæ quatuor milliariorum millium includunt spatium, à *Potosi* ad *Caracas* vsque, numerus prorsus excedens, & infinita ferè eiusmodi animalium multitudo inuenitur, adeò vt 4000000. siue quatuor milliones, vt dicitur, singulis annis absumantur: & ita paulatim numerus vsque ad Ciuitatem *Cusco* in pluribus prouincijs, quæ includunt spatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim decrescit vsque ad *Caracas*. Locus. Numerus maximus.

Animal hoc vtilissimum tam indigenis, quàm aduenis existit. Incolæ enim omnes suas prope opes ex hoc solo lucrantur. *Hispani* verò breui temporis interuallo, adeò huius operâ ditescunt, vt in *Hispanias* inde locupletissimi redeant. Quia præterquam quod esui sit valde commodum, omnis etiam generis merces ex vno in alterum locum transportat. Imponitur autem ipsi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet sedecim pendet vncias, onus: & quod robustius paulo est, ducentas ac quinquaginta ferre non recusat. Vtilitas huius. Quantum oneris portet.

Singulis diebus decem milliariorum iter absoluunt, idque ad quinque dies hæ oues continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quiescunt, & sic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere solent. Firmo ac securo admodum, passu incedunt, ita vt haud necesse sit, sarcinas diligentius ipsis alligare, quando præsertim iam bene cicuratæ fuerunt. Occupantur maximè in trāsportandis mineralibus, præcipuè verò ex *Monte Potosi Oppidi Imperialis*, vbi continuò trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, vt ex monte illo infectum argentum, siue venas metallicas argentiferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac fæcibus separant. Reuehunt postmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præsunt, & operam suam ibi insumunt, sustentatione. Quantum itineris cōficiant. Securè incedunt. In mineris portandis valde occupantur.

Hæ Oues post tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum vsq. perseuerant, quo exacto, iam senio confectæ moriuntur. Est hæc bestia valde pituitosa, cicur, domestica, & ad Indorum naturam seu consuetudinē maximè accommodata. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula stando transigenda est; tum cautissimè genua demittit, tenditurque corpore suo ad terram deorsum directè secundum longitudinem, ne ipsi quod portat onus, de dorso decidat, non secus planè, atque Cameli facere consueuerunt. Quod si sibilo Quanto tēpore laborare possint. Cicur est valdè hæc bestia. Camelum in decumbendo imitatur.

 à suo

à ſuo ductore moueatur, erigit ſe in pedes ſtatim, ſuumque decenter iter per agit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modò hìc, modò illic, vtcunque & vbicunque poteſt. Noctu verò nunquam comedit, maxima licet fame conficiatur, ſed ſolum illud quod interdiu dentibus rudi ter commolitum ingeſſit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.

Noctu nũquam etiã in ſumma fame comedit.

Plurimum hæ pecudes laborando ſufferunt: ſi quando vltra modum fatigantur, oneri ſuccumbunt, nec ratio vlla, quò reſurgant, compellendi eas reperitur, etiamſi percutiantur, vel ipſis teſticuli, quod vltimum eſt remedium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex vtroque latere caput terræ illidant, nec ceſſent priùs, quàm foras ipſis oculi, ac cerebrum erumpant, atque ita miſerè moriantur.

Patientes ſunt in laborando.

Pertinaciſſimè aliquã do ſuccumbunt oneri.

Non habent, quibus ſe defendant alia arma, quam ſputum, quo ſibi vicinos conſpuunt, quod etiã *Camelus* facit; cui, auribus & dorſo exceptis, ouis hæc valde eſt ſimilis, niſi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, vnde aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno atque altero latere dependet. Sunt hæ in colore ſimiles noſtratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex omnibus mixti, quæ vltimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Spuunt in vicinos.

Lanarum color.

Longitudo ipſarum octo palmorum, ſiue ſpithamarum (quæ Romanis *Canna* eſt menſura) excedit, altitudo ad quinque vel ſex palmos aſcendit. Collum ſolum quinque in aliquibus eſt ſpithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos magnos, os aliquantulum eminens ſeu longum, labra craſſa, inferius autem nonnihil pendulum. Dentes ſolummodo in parte inferiore, anteriores nempè ſeu inciſorij adſunt, quibus ſuperior caret maxilla, in qua ſoli ſunt molares, quibus & ſui in inferiore reſpondent. In hac inferiore duo præterea, in vtroque latere ſinguli nimirum, acutiores & longiores. Aures medij palmi longitudine roſtrum verſus porrectas gerũt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pedes ad vaccæ pedum formam ſunt. Cauda eſt lõgitudine vnius palmi erecta parumper, pauxillum lanæ obtinẽs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale maſculum tenue eſt, & recuruum, poſteriores pedes verſus declinãs, ita vt inter fæmora meiendo, eodem loco, quo fæces cadunt, vrinã profundat. Eſt autem luxurioſum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal. Fæmina enim vuluam habet nimis paruam, quæ in terra iacens ita ſe componit, vt mas illi ſuperuenire queat, qui tunc temporis gemitus ſpecie maximè vociferatur, nec aliud tũc quaſi fit, quàm quod vnũ alterũ conſpuat, & non rarò diem integrum conſumant, antequam actum ipſum Venereum incipiant, & abſoluant. Ita neceſſe ſæpe eſt, vt paſtor ſiue curator earum, ipſa ad inuicem accommodet, & adaptet, ſi modò velit, vt pecudes ſe ſuæ multiplicent. Pariunt poſtea noſtratium more.

Longitudo, & altitudo ipſarum.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxurioſum eſt animal ſed difficulter coit.

Sunt autem harum duæ ſpecies, & cuilibet ſpeciei ſua denuo differentia. Primum genus ſeu ſpecies illa eſt, de qua modò diximus, & in hac aliquæ collum habent ac pedes ſubtilia, & infirmarum virium, vt ſic non niſi pro lanæ & victus quotidiani gratia educentur. Aliæ ſunt paruæ & pygmææ, & curtos quidem pedes obtinentes, ſed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domui neceſſaria onera, prout eſt aqua, frumentum &c. adhibentur.

Species harum duæ.

Debiles aliquæ.

Fortes alteræ.

Sunt

Sunt hæ ita robustæ, vt quælibet harum pondus ferre possit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam speciē vocant incolæ *Pacos*, quę non sunt ita corpulentæ, vt iam dictæ. Hæ minores omnes corporis partes, caput præsertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam se onerari permittunt, nisi harum aliquæ iuxta onerarias educentur, & paulatim ferre assuescant, quæ cibum postmodum ac vestimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiscuntur. Ita lanâ abundant, vt in solo collo, ac capite plus eius singulæ habeant, quàm tota nostra Ouis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliquæ ita nigræ, vt ex sola lana, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum aterrimo quouis serico comparari facilè possit. Aliæ sunt alterius coloris, vt pardi, albi, nigri diluti, subruffi & similium colorum, vt apud nos quoque videre licet: estque ipsarum lana ita mollis, subtilis, tenuis ac delicata, vt ex hac pretiosissimi parentur panni, ex quibus aulæa, siue peristromata, stragulæ, quibus lecti, mensæ & animalia insternuntur, ac vestimenta demum varia concinnantur, serico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanea alia ac serica supellex, durant. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damascenos nostros & vndulatos imitantur, & qui floridum suum colorem, post centesimum etiam annum adhuc conseruant.

Alia species Pacos dicta.

Lana maximè abundant.

Lanarum color & vtilitas.

Vera panificia ex eiusmodi lana.

Solent hę *Indis* delicatiores, quam reliquę, pro cibis ęstimari. Quamuis vtręq. solitum & quotidianum ipsis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli speciem in se procreant, verùm parui admodum, & vllius vix efficaciæ, aut æstimationis. Plerumq. vnum pro vice fœtum edunt, rarò gemellos. Proles vbi nata est, subitò matrem sequitur. Vbera tantùm duo habent, & perpusilla. Complexionis sunt pituitosæ, & propterea quò magis regiones ad frigidum cęlum tendunt, eò magis generatio earum multiplicatur: peiùs se habent in calidioribus prouincijs, quia statim moriuntur ex pruriginosa, & combusti sanguinis quadam scabie. Quinimo in propria sua patria, infirmitate hac, scabie videlicet, persæpe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex sulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

In cibis.

Bezoar ex his.

Vnum fœtum ferunt pro vice. Bina vbera.

Cōplexionis sunt pituitosæ.

Scabie laborant.

Opportunè maximè hìc accidit, vt post *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio suscipiatur. Hæc tria enim animalia sunt, quæ celebratissima antiquis illa *Suouetaurilia*, siue *Solitaurilia* constituebant. Horum cumprimis *Romanæ* conditor historiæ *Liuius* lib. 1. in gestis *Seruij*, meminit, qui Rex censum *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus instituit saluberrimam. *Censu autem perfecto*, inquit ibidem Liuius, *quem maturauerat metu legis de incensis latæ, cum vinculorum minis, mortisq. edixit, vt omnes Ciues Romani, equites, peditesq. in suis quisq. centurijs in campo Martio prima luce adessent, ibi instructum exercitum omnem, sue, oue, taurilibus lustrauit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.* Et cum hìc census populi, quinto quoq. exacto anno fieret, ac lustrum, siue expiatio illa nouaretur: sic pro quinquennali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Lustrum* dici *Latinis* cæpit. Peracta autem fuit illa lustratio in *Campo Martio*, & forsan hac ipsa, quā ego nūc habito VRBIS regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, vt apud eundem discere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum, qui inter*

Hucusq. historia F. Gregorij.

Suouetaurilia à Sue, oue & Tauro dicta.

Census Romanus quā do institutus.

Lustrum cur significet quinquennium.

Vbi fuerit campus Martius. *V R B E M ac Tyberim fuit consecratus Marti, Martius deinde Campus dictus.* Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacet, *campum* fuisse *Martium*. Nam *Vrbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forsan existimet *Campum Martium* sohummodo illum censeri, qui flumini vicinior, hodieque quasi solus id nominis apud *Romanos* nostros adeptus est.

Marti tria dicta animalia immolabatur. Vetustissimum autem institutum fuisse, *Marti* dicta hæc tria animalia immolari, ex *M. Catone* summo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore, *de re rustica* doceri possumus, cuius hæc verba, quò priscam magis redolent latinitatem, eò delectant magis: quæ Lectori etiam grata fore existimo, ideoq. Verba Catonis de hac re. subiungo. *Agrum lustrare sic oportet impetrans Solitaurilia.* (siue Suouetaurilia) *circumagi cum diuis volentibus. Sic dicito. Mars pater, te precor, quæsoque, uti sies volens propitius mihi, domo, familiæque nostræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum, solitaurilia circumagi iussi, uti in morbos visos, inuisosque viduertatem, vastitudinemque, calamitates, intemperiesque prohibessis, defendas, auerruncesque: vineta, tu fruges, frumenta vitique, virgultaque grandire, beneque euenire sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, duisque bonam salutem, valetudinemque mihi, domui, familiæque nostræ.* Et paulo post, *vbi porcum*, inquit, *immolabis, agnum, vitulumque.* Plura de *Suouetaurilibus*, *Sols* & *Sollitaurilibus* Qui de solitauribus scripserint. reperies apud *Dionys. Halicarnass. Cornelium Tacitum, Quintilianum, Festum, Asconium Padianum*, & alios, qui etymi etiam rationem, quam hic lubens relinquo, afferunt.

An hostiæ antiquæ gratæ an inimicæ falsis suis Dijs fuerint. An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de similibus hostijs dubitare licet, non est longioris indaginis hic locus. Supra certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobium*, *Sus* Terræ videbatur ideò oblata, quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depasta esset: ideoque inuisa potius Deæ, quàm grata fuisse, asserebatur. Quare in Metamorphosi *Ouidio prima putatur*

Hostia Sus meruisse mori, quia semina panda
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.

At *Goropius* meus lib. 5. *Gallicorum*: *Egregium verò*, ait, *epulum Cereri apponunt, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si Iudæo ad conuiuium vocato,* Quid ouis meruerit vt hostia fieret. *solam suillam dent comedendam.* Ne verò & pacatissimæ *Oui* deesset, quam culpam affingerent, vt ad sacrificium raperetur *Ouidio* 1. Fastor. *Verbenas carpsisse dicitur*,

Pauit ouis pratum, verbenasq. improba carpsit,
Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus.

Improbatur hæc opinio. Ast mihi hostiæ gratæ semper, puræ, sinceræ & immaculatæ esse debere visæ fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de Re rust. cap. 1 1. porculi non nisi decimo iam die mundiores facti, sacrificio adhibebantur, & ob id *Puri*, *sinceri* & *Sacres* appellabantur. Qui etiam loci Plautini in *Menæchmo* meminit, cuius facetissimi Poetæ hæc verba sunt.

Adolescens quibus hic pretijs porci veneunt
Sacres, sinceri? nummos eos à me accipe,
Iube te piari de mea pecunia,
Nam ego quidem insanum esse te certò scio.

Qui

Qui mihi molestus homini ignoto.

Sic *oues* in sacrificijs *lectæ* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Porci etiam *eximij* epitheton merebantur, quòd præstantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quòd è grege seligerentur. Et quis nescit hostias acceptas, & minimè inuisas esse debere, & cum ijs, quibus offeruntur, similitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempsterus* quoque obseruauit, cum cæderentur *Boues forda*, idest, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipsa similitudine placituræ, vt annus proueniret fæcundior: Terra enim hoc tempore grauida quoque conspicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur istiusmodi sacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni Horda* dicebatur. *Ouid.* 4. Fast. hæc habet:

Hostiæ nô debent esse inuisæ.

Nunc grauidum pecus est, grauida quoque semina terræ,
Telluri plenæ victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præstantiam, pinguissimi quoque agni immolabantur, vt videre est 1. Georg. *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet Io messes, & bona vina date.

Vtque acceptiores victimæ essent, non claudæ solummodo, morbosæ atque vitiosæ excludebantur, sed floribus insuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic DEVS *Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri sibi iussit meliora, pulchriora, & robustiora holocausta: *Et odoratus est odorem suauitatis*. E diuerso Gentiles etiam *Plutoni* suo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet:

Quę in hostijs gratis requirebātur.

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ita *Terra* etiam aliquando ceu nigræ, *nigram*: & *Soli albam pecudem* offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ causa fuerit, credo, vt apud *Aristophanem Paci* victima *Ouis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis Christianus* vniuersus exoptat, & profusis à DEO lachrimis implorat, concedat illam nobis *Ouis* illa purissima, & immaculata *Hostia DEO Patri* in Cruce pro peccatis olim nostris oblata, de qua *D. Ioannes Baptista*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hoc sacrificium quæcunq. priscorum oblationes non referebantur, cæ variæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem; & non ad vitam comparatæ erant.

Ouis olim paci offerebatur.

Hîc nobis desideratissimam immaculatus Agnus Christus Iesus largiatur.

Ouium esus, & vsus tam antiquus est, vt *Varro* de re rust. putauerit has ex feris primas fuisse, ab hominibus comprehensas ac mansuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, *summum gradum fuisse naturalem, cum viuerent homines ex ijs rebus, quæ inuiolata vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse pastoritiam, e feris atque agrestibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad vsum: sic ex animalibus, cum propter eandem vtilitatem, quæ possent siluestria deprehenderent, & concluderent ac mansuescerent. In queis primum non sine causa putant oues assumptas, & propter vtilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæ naturâ quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lac & caseum adhibitum: ad corpus vestitum, & pelles attulerunt. Tertio denique gradu, à vita pastorali ad agriculturam descenderunt.*

Pastoritiū studium ab ouibus cęptum esse.

Huius causa & animalis placiditas & vtilitas fuis.

Et quid ni hoc factum existimemus? cum Oues ferarum omnium (feras autem has quoque exstitisse grauissimi scriptis prodiderunt authores) placidissimæ sint, ac quietissimæ, & facillimà curà mansuescant. *Ælianus* profectò libro 6. cap. 35. *Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles sunt*, inquit, *Etenim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras sequuntur, simul & inter se amant. Luporum insidijs minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant, quemadmodum singulæ Capræ à gregibus suis segregantur.*

Vtilitatem autem pastoribus suis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera ministrant, & plurimam in cibis quoque occisæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc Horatij loco lib. epist. 1. epist. 15.

An caro agnina olim fuerit in pretio.

——— *Patinas cænabat omasi,*

Vilis & agnini, ...

Fuisse tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repositum, & à *Plauto exta agnina*, veteribus in delitijs habita esse obseruatum, *Aldrouandus* refert, Plautinis his in *Pseudolo* verbis.

——— *Pseudole arcesse hostias;*

Victimas, lanios, vt ego huic sacruficem summo Ioui:

Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

BA. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid stas? accerse agnos; audin', quid ait Iuppiter.

Caro veruecina laudatur.

Hispanica præsertim.

Et nos certè hìc *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualescentiumq. plerisq. quàm sanorum omnium mensis, *Veruecinas* siue castratorum arietum carnes tam assas quàm elixas non sine palati delectatione apponimus. Qui in *Hispanijs* egerunt, non satis superque mihi hanc carnem, per Antonomasiam *Hispanis Carnero* dictam, ob saporis excellentiam; nutriendi præstantiam, & copiæ animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Vescuntur enim ibi Thymo, Serpillo, Satureia, Libanotide coronaria, quam Rosmarinum vocant, Cytiso, Lotoq. & alijs aromata propè olentibus herbis & fruticibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia adimitur humiditas, & odor acquiritur gratissimus, compactior denique substantia ad alendum commodissima roboratur. Tradit autem *Damianus Goes* Eques *Lusitanus*, hac etiam tempestate in *Hispania* regulos multos, quos pastores, inquit, *Hispani* vocant, tricena & quadragena millia ouium possidere. Proximam ab his reor, dignitatem meretur nostra hìc veruecum caro, qui in *Ostiensi* agro, eique finitimo *Portuensi*, consimilibus ferè pascuis saginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non semel ante plusculos diuerti annos, vt *Hortum* Pontificium nostrum *Vaticanum*, maritimis inde petitis plantis ornarem, plurimam Rosmarini illius copiam spontè nascentem, in siluulis illis & dumetis campestribus. *Bernardinus Gomesius* quidem lib. 1. *De sale*; vix in vllo alio locorum se suauiores, teneriores, ac pinguiores veruecinas carnes, quàm has Romanas seu Ostienses gustasse affirmauit, quas dotes eisdem præter dictas herbas, ipsi præcipuè sali tribuit. Circumfusi enim sunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori

Postea Romana.

maximè

maximè prodesse *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæsiti huius rationes deducit.

Reges & Dij gentilium pastores olim habiti.

Non improbabili igitur coniecturâ duci quis cum *Varrone* possit, si asserat pastoritium studium, quod apud Veteres adeò viguit, vt non Reges id modò exercuerint, sed etiam Deos suos immortales *Homerus, Apollinem* scilicet, *Mercurium, Mineruam* pastores fecerit. Et apud *Apollinium Orpheus* Nymphas οἰοπόλους, hoc est, vt scholiastes interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, si quis inquam, dicat, primos omnium pastores ouium facilè parabilium pecudum greges sociare & curare cæpisse, ad maiora postmodum armenta transijsse.

De Ouibus Peruanis aliorum authorum loca laudantur.

Verùm ad nostras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam Scriptores memoriæ prodiderint, volupe est hìc memorare, vt nostra magis historia vel dilucidetur, vel si aliqua se ingerit varietas, dextrè eadem expliceтur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri sunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de Ouium loco habet, paucula huc transcribam. *In Perù*, inquit, *regione, quod sit calida, oues ad asellorum magnitudinem crescere asseris Cardanus in opere* de Rerum Varietate, *longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi Cameli, carne optima, agnorum maximè, castratos aratrum ducere, & dorso ferre ligna, & alia, non clamare nec molestos esse, colore esse albo, nigro & cinereo.* Et *Leuinus Apollonius Gandebruganus Middelburgensis*, in opere de *Peruuiæ* regionis inuentione & rebus in ea gestis, de hisce ouibus diligenter in hæc verba scribit. *Equorum egentiam quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia supplet, quæ equis magnitudine pares, & ceterà formà præter torosi pectoris strumam Camelis persimiles, quinquaginta oneris pondo sustinent, & virum in terga sublatum ad aliquod passuum millia vehunt. Vesci tamen si vrgeantur, sedentes ore conuerso, ringentes fœda odore conspurcant. Si onustæ sint, tum humi se acclinant, nec indè vllà verberum vehementià ipsis asinis contumaciores, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Vtile profectò animantium genus, non ad supplendam modò absentiam equorum in sarcinis, virisq. vehendis commoditatem, sed ad alimoniam etiam, & optimi lucri vsum. Lana enim tenuitate, longitudineq. & copià facilè nostras superant, & ipsius carnis suaui gratitudine veruecum atque iuuencorum nostratium, delectabilem saporem adæquant. Frumento vescuntur, sed paucissimi cibi sunt, vsque adeo verò exigui potus, vt illo triduo, quatriduoue abstineant.* Hæc ex *Aldrouando* seu *Dempstero*.

Cardanus examinatur.

Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* nostro minimè congruit. Existimauit enim is *Peruanas oues* magnitudine asinis æquales, quod in calidiore degant regione; cùm hic contra referat, perire has oues, si ad calida deducantur loca, & vice versa in frigidioribus non meliùs modò habere, sed mirè etiam prolificare. Et nostras similiter oues ait *Arist.* 9. Hist. animal; frigoris patientiores esse, quam sunt capræ.

Idem fit de Leuino Apollonio.

Quod autem *Leuinus Apollonius* scribit, asinis illas esse contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipsis attribuit, non aberrat. Nam & *Aristoteles* iam dicto loco, nostratibus ouibus amentiam assignat, & mores stultissimos, *Ouile enim genus quadrupedum omnium ineptissimum*, dicit, *cum sæpe stent oues nec abire velint, nisi mares à pastore ducantur, ita enim reliquus grex consequitur*. Miratus ego mehercle,

Oues Canem pelle arietinam vestitũ sequuntur. mehercle, non semel harum ruditatem cum risu fui, dum laniones, vt quò vellent perducere oues, possent; si arietem, quem illæ sequuntur præeuntem, forsan ad manus non haberent, cani Molosso alicui pellem arietinam induerent, & eundem, tintinnabulo simul e collo suspēso, præmitterent, quem stultus grex reliquus non aliter atque ductorem solitum arietem, sequebatur. Atque vtinam nos quoque Naturalium nostros duces ac magistros scientiarum, non sæpiusculè pecudum more, vt aliàs monui non quà eundem esset, sed quà itur, improuidè sequeremur. Hæc pecudum stupiditas etiam in prouerbium cessit, dum

Sæpè imus quà itur non quà eundum esset.

Veruecum in patria, crassoq. sub aere natos,

Homines stupidi cur pecudes vocentur. Dicimus, quibus ingenium non ita perspicax est, sed subtiliore spiritu animali minùs irradiatum, quos itidem minimè emunctæ naris homines appellamus, quòd ouibus nares semper muco quodam diffluant. *Ouis & asinus*, inquit, *Ælianus* lib. 5. cap. 20. *ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis*. Non sibi tamen ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (vt paulo supra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantùm, atrocitatem & vafritiem cæteris fermè communem feris, ab illis remouere, & placidam quandam potiùs simplicitatem, aut stupiditatem inesse, innuere voluit: quæ in comparatione versutiæ & fraudis Vulpium & Luporum manifesta fit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum*, *Vlyssi* de ingenio bestiarum respondens, & inesse ouibus voluit, si cum Vulpe conferantur. Reliqua quæ *Leminus* habet, non attingo: cum quilibet facilè perspiciat historicam *F. Gregorij* relationem multo ampliorem esse, & quæ ouium harum naturam magis ac intimiùs rimetur, & ob oculos ponat.

Sopitur aliqua contradictio Æliani.

Alia authorum loca pro nostræ historiæ confirmatione. Non desunt tamen alia authorum testimonia, quæ conclusionis loco hic breuiter interserenda existimo, si quid præsertim habeant, quod nostræ defectum narrationis supplere queat. *Iosephus à Costa* imprimis lib. 4. cap. 41. ait, DEVM pauperculæ huic genti, de iumentis simul seu onerarijs bestijs, & cibis atque amictu, in hoc vnico animali prospicere voluisse. Hoc enim *Indi* absque vlla ferme cura, sine victus certè delectu, cum obuio vbique gramine vescatur, nec soleis ferreis calceetur, nec frænis aut ephippijs cingatur, maxima cum vtilitate vti possunt. Recenset autem duas species seu genera, laniferum vnum, & alterum quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo nisi fallor, nostrum in Icone propositum est animal: lana enim vt apparet, exigua ipsi appingitur.

Oues Peruanæ duorum generum.

Pacos primas dicunt obstinatissimas & lanigeras. Prioris generis Oues vocat *Pacos*, quæ obstinatissimæ sunt, vt inde prouerbio pertinacissimum & duræ ceruicis hominem *impacatum* dicant. Hæ vbi in terram semel ira percitæ prouolutæ, iacent, remedijs vix vllis inde dimoueri & erigi possunt. Aliquando tamen placantur, vbi Barbarorum quispiam illorum, trium vel plurium horarum spatio eis assideat, blandiatur, & suauibus ipsarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiæ, pannos texunt incolæ: viliorem *Hauasca* vocant, delicatiorem *Cumbi*: & quod mirum est, ex vtraque panni parte, ita lana prominet, vt nulla filorum vestigia emineant. Tinguntur colore ex herbis expresso.

Secundæ minus lanigeræ. Secundi generis, quæ breuioris nempe lanæ sunt, hoc habent, quo risum mouent,

uent, cum aliquando erectis capitibus diutissimè actores suos aspiciant, quasi admirabundæ, imperterrito quodam, & nec metus nec gaudij participe animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in scopulos se cum onere recipiunt, vnde vt dimoueantur, arte nulla effici potest, nisi sclopetis interfectæ decidant, vt argentum, quod plerunque gestant, recuperetur. Addit *Iosephus* insuper non semel se miratum, cum videret ex Monte *Potosi* vsq. ad *Aricam*, septuaginta spatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, siue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis censeri possint, ab his ouibus gestatas fuisse, nullo comitatu aut satellitio stipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix vnus atque alter *Hispanus* congrediebatur. Tantam esse ait viarum in *Peru* securitatem. Ita vt etiam sub dio dormirent, ybi actores tentoria erigebant, & succensis lignis potu ac epulis viarum tædio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor singulis diebus leucas absoluunt: sin vnius solius iter diei aggrediantur, octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ sequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, sed, vt supra quoque dictum, minimæ efficaciæ; ea ad alium à nobis locum reseruantur, vbi datâ operâ forsitan de *Bezoar* fuerit disputandum.

Hæ habent quid radicali.

Securitas viarum in Perù.

Ioannes Baptista Cortesius Medicus Messanensis in suo laborioso, ingenioso tamen Miscellaneorum medicorum opere, Decade 8. *Bezoar* lapidis historiam describens ex *Iosna Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glamæ* & *Paci*. Et *Glamam* ait esse maiorem *Paco*, & vbi cum onere ceciderit illa & forsan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, vt mordeat, & simul quicquid comederit ac biberit, ad os reuocet, & hujus partem violenter in hominum faciem inspuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obstinationem ipsi summam, quæ vocabulo *Paces Indis* designatur, inesse: carnem etiam habere sapidam, & vtilem.

Quæ de his ouibus Ioan. Baptista Cortesius habeat.

Si quæ adhuc restant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, ea apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi possunt: non lubet huc omnia transcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere possit. An reuera inter oues hæc animalia censenda veniant? Ego profectò, quid hic certi constituam, non habeo. Formâ hæ oues, si gibbositas, & strumositas in dorso essent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Bisulcæ imprimis sunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non sunt cornigeræ; quod *Aristoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & pisce *Scaro*, concessit: qui, Idem lib. 5. Hist. anim. cap. 2. ait; *quod vterque mas & fæmina Camelus, totam diem coitu transigant*, quod supra de nostris his quoq. *Indicis* ouibus asseruimus. Cruribus quoq. *Camelorum* more, onera aut deposituræ, aut recepturæ, se humi componunt.

Videantur alij etiam scriptores.

Dubitatur, an ad oues, an ad Camelos potius pertineant?

Atqui hæc non prorsus euincunt argumenta, licet enim excornes sint hæ oues, fors hoc non mutat speciem, subitò. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, absque cornibus nasci testatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enascantur. Et ceruæ Arist. & sensu teste, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* sine cornibus fæminæ oues sunt; non ita in *Italia* tamen, vbi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hic non bicornes

modò,

Ex dentibus signa veriora sumi potuissent.

modò, sed tricornes, quadricornes, quinquecornes, & ſecornes. Vnicornes nondum conſpexi.

Quod ſi mihi capitis earum, aut ſolorum copia dentium conceſſa fuiſſet, iam ad *Oues*, an ad *Camelos* accederent, magis perfectè, quod in alijs quoque præſtiti animalibus, diiudicaſſem. Carere eas dentibus inciſorijs in ſuperiore maxilla, & in inferiore duos grandiores & erectiones ex inciſoribus, eminere, iam in hiſtoria notatum fuit. Horum occaſione hic plura de *Bidentibus* dicere poſſem, quæ rixa tamen ad politioris tantùm literaturæ viros pertinet, quamque apud *Aldrouandum*, vbi de *Oue* tractat, videre poteris, ſatis bene enucleatam.

An ſui generis ſint animalia.

Quid? ſi quis hanc *Glamam*, & hunc *Pacum*, nec *Oues*, nec *Camelos*, ſed ſui generis animalia appellaret? non video cur grauiter ideo peccaret. Neque enim Ariſtoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera ſolum inter quadrupedia *Camelum* ruminare ſcripſit: hæ autem *Peruanæ* noſtræ pecudes, nec cornigeræ ſint, nec *Cameli*, & ruminent tamen. Ignoti enim nulla ſcientia, aut dementia eſt: *Ariſtoteles* autem nec animalia *Noui mundi* eſſe ſciuit, nec ibi viuere poſſe vnquam credidit, intra *Tropicos* præſertim, à quorum torrida regione & bruta, & homines, & plãtas ipſas longè exulare, ob infirmas rationes quaſdam, à ſenſu & experientia funditus iam euerſas, & ſolo datas, voluit. Sunt autem in *America* plurima animalia à noſtris eſſentiali quadã ratione, non externo ſaltem habitu diſcrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero, ſi quis *Peruanas* has *Oues* collocare velit, per me licebit: ſin minùs, *Oues* ſui generis appellitet, vtrarumque enim hiſtoriam, mores, ac proprietates ſi intimiùs examinet, quid ipſi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cõfeſtim intelliget.

Ariſtotelis error circa zonam torridam.

Quæ autem *F. Gregorius* de Ouium earundem ſcabie, & huius medela ex ſulphure monuit, cum noſtris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem & noſtræ contagioſa hac lue, vnde *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile*, non raрò corripiuntur, & ſulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos hos vigintiquatuor, *Tibur* animi gratià, & ad mõtem inde *Ianuarij* dictum, *Principis Cæſij* noſtri proprium, videndarum, & colligẽdarũ ibidem ſtirpium cauſà proficiſceremur, Ego & *Henricus Coruinus*, ſolertiſſimus *Romæ* pharmacopœus, & mirus phytognoſtes, amicus mihi percharus: vidimus per *Albulas Aquas*, ſapore non ſatis grato, odore ſulphureo, coloreq. albo & corrupto præditas, in via *Tiburtina*, oues quamplurimas ſæpius tranſigi. Et cum rationem huius ab Vpilionibus ſciſcitaremur, oues ſcabie laborare reſpondebant, cui ſulphureus hic & breuiſſimus fluuius mederetur. Diſtat autem hic à *Tiburtina Vrbe* quatuor paſſuum millibus, quod olim *Martialis* quoque 1. Epig. 13. notauit.

Noſtræ oues cum Peruanis eodẽ morbo vexantur & ijſdẽ remedijs curantur.

Henricus Coruinus miram ſtirpium notitiam habet.

Albularum aquarum origo & progreſſus.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis.
Rura nemuſque ſacrum, dilectaq. iugera Muſis,
Signat vicinà quartus ab vrbe lapis.

Hæ ex Lacu ſulphur olente (quem ſimul vidimus, & in eo breues inſulas herbis conſitas, quæ ſæpe aliquot pària boum ſuſtinent, fluctuare admirati ſumus) effluentes, ad *Anienem* vſque delabuntur. Has *Virgilius* 7. Æneidos, his verſibus deſignauit.

At

At rex sollicitus monstris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
Consulit Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fata sonat, sæuamque exhalat opaca mephitin.

Quem sulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

Quod sicca redolet palus lacunæ,
Crudarum nebula quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Bassa.

Sed proh DEVM immortalem, quàm rerum omnium est vicissitudo! Vbi nunc sunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albuneæ* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta Camœnarum, siue Musarum iugera? & *Sybillæ Tiburtinæ* fanum? Hæc omnia eo loci in pastorum nunc tuguria, & bestiarum stabula commutata, gementes admirati sumus. Vt verè *Seneca* scripserit, de Consolatione, vel quisquis ille poeta fuit,

Tempus in ducit magnam rerum Metamorphosin.

Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit,
Omnia sede mouet, nil sinit esse diu.

Et quò nunc quæso earundem dignitas aquarum recessit, quæ *Strabone* scribente lib. 5. ad multos salutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibitæ laudabantur? Atque vt *Andreas Baccius*, quem in hac professione mea Antecessorem habui, opere suo non satis laudando de *Thermis* testatur, illæ in *Augusti Cæsaris* & *Neronis* quoque vsum cesserunt. Hæ à primarijs priscorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Musa*, *Andromacho*, *Asclepiade Archigene*, *Cælio Aureliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Æginetâ*, alijsque, ad neruorum morbos, coxendicum dolores, feminis profluuium, muliebres fluxus, sanguinis vomitum & tardas vesicæ passiones. Recentiores etiam ad vrinæ ardorem, vesicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera pustulasque mirè commendarunt.

Albulæ olim in vsu medico laudatissimæ nunc in desuetudinem abierunt.

Sed quotusquisque nunc *Romanorum* est Medicorum, qui *Galenum* suum lib. 1. de simpl facult. cap. 7. secutus, in vsum hasce reuocare, vel tentet ipse, vel consulat solummodo?

Tantum æui longinqua valet mutare vetustas!

Vt vetera plerisque & præsentia sordeant, longinqua & noua mirificè placeant. Et sic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, vilissimarum vix ouicularum ad scabiem medicina remanserunt. Cum tamen nunc eadem sit Natura, idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit. An igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem obfutura existimemus? Sed, ne hic iterum nimietatem accuses meam lector, hæc de *Ouibus Peruanis* satis sunto.

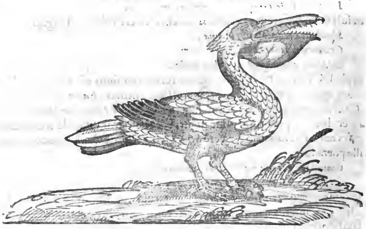
Recentia & absentia veteribus & propinquis præferuntur.

ATO-

ATOTOTL

ALCATRAZ.

Onocrotalus Mexicanus dentatus.

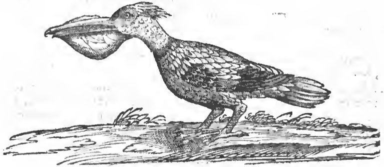
IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM in hac Aue crocei eſt coloris, dentes albi, lingua rubeſcit, quæ non ſatis porrecta apparet. Sacculus, quem piſcatoriam perā dicere queas, inferiori roſtro nexus ex rubro flaueſcens pendet, plurimis iiſque rubellis fibris, venuliſq. diſtinctus. Superioris acumen roſtri, vnguis inſtar recurui, ad inferiora prominet. Oculorum area flauet, quorum albumen croceum, pupilla rubet, cuius centrum citrineſcit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus eſt admodum, vt hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis ſunt viciniſsimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, criſta ad collum reflexa, alba croceaque, & denſa conſpicitur. Collum integrum, & venter inferior totus ad caudam vſque albentis ſunt; & ſuauerubentis coloris. Alarum principium candicat, poſtea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuo nigrent. Cauda capiti ac criſtæ colore reſpondet. Pedes trifidi diſtincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes; vngues conſpicui, at recurui, calcar in poſteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixtà. Totus animalis huius habitus magnam auem repræſentare videtur: in qua hoc etiam valde mirabile eſt, quod dentes, vel dentata roſtra habeat, quibus illæ, quas noſtris in regionibus vel captas vidimus, vel deſcriptas legimus, prorſus carent.

ATOTL

A T O T O T L

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

AVIS hæc vt clarè patet, priori congener est: hæc sola inter vtramque differentia conspicitur, quòd dentes in hac nulli adsint. In superiori rostri parte membranaceum quid eminet, eiusdem cum rostro coloris, rubri nimirum, quo sacculus etiam venis hinc inde discurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omninò minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipsos ambiens, est croceus. In crista plures, subtiliores, ac longiores sunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, sed rubent. Sacculus in vtraque alite principium suum à gutture desumit, & ad rostri vsque inferioris extremum protenditur, & vt apparet, cum hoc ipso pertuso ac peruio continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conspiciendam valde se præbet. Adest tamen adhuc insignis in vtriusque collo discrepantia, vt intuenti est manifestum; quod illud in priore cygnæum quasi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem existat.

SCHOLIA EIVSDEM.

ADmiranda magis, abstrusiora, & pluribus inuoluta controuersijs, non puto in vniuerso animantium genere, quàm quod *Auium* est, à naturalium Scriptoribus historiarum, literis consignata fuisse. Causam hanc ego esse facilè conijcio, quod à nostra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues dissitissimæ volent, quæ aerias habitare domos, vt plurimùm assolent. Quare & Psaltes dixit: *Benedicite omnes volucres cæli Domino*, per cælum aerem ipsum intelligendo. Hinc mirum minimè est, si minorem earundem, quàm alia- Cur tam perplexa sit Auium historia.

rum bestiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam possidemus, si non tam externum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem consideremus.

Quibus authoribus plurimum debeamus in auium historia.

Maximam itaque gratiam debemus *Aristoteli, Plinio, Solino, Æliano* & *Alberto Magno*, qui auium diffusam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Iunioribus *Vlyssi Aldrouando*, qui tribus suis Ornithologiæ voluminibus ea posteritati consignauit, quæ antiquorum non modò scripta dilucidarunt, sed & veteribus noua plurima adiunxerunt.

Verumenimuero, cum Naturæ campus tam sit amplus, vt rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam assequi non posse*, nedum vt vnius hominis vita, breuis illa & ærumnosa, peruideat omnia; commendandi sunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non rarò veriora addere moliuntur. Ex horum ego numero laudare possum Illustriss. Equitem *Cassianum Puteum Lynceum*, & *Carolum Antonium* ipsius Germanum, nobile par fratrum.

Cassianus Puteus Lynceus & Carolus Ant. fratres laudatissimi, in animal. hist. enucleanda.

(Queis non desidias molles, nec mareida luxu
Otia, nec somnos animus permittit inertes)

Qui animi scilicet gratiâ ad iucundissimam animalium contemplationem, à grauioribus subindè negotijs studijsque diuertentes, nullis parcunt sumptibus, vt ex peregrinis etiam regionibus *Aues* conquirant, & præsertim domi suæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatũ pictorem delineari quoque curent, hunc solum ob finem; vt veritatem, quæ tam profundo latitat *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipsis pro nomine, & armis Gentilitijs est datus, expiscentur, & Naturæ studiosis libentissimè communicent vniuersis. Id quod nuper quidem simili cum ipsis stadio decurrens, *Ioan. Petrus Olina* I.V. Doctor familiaris eorundem, in præclaro suo Romæ euulgato Auiario comprobauit.

Ioan. Pet. Olinæ auiarium laudatur.

Perplexam autem esse auium historiam, vel hinc saltem dignoscere licet. Vt enim iam nihil dicam de auibus illis, quas etiam *Plinius* lib. 10. cap 49 pro fabulosis habet, alatos esse *Pegasos* ex volucriũ genere, & *Gryphas* aurita rostri aduncitate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto* & *Aristea Arimaspos* ad Septentrionem sitos populos, (sine vlla fere hæsitatione) cum gryphis ferarum volucri genere, vt aurum his custodientibus eripiant, bellum gerere scribat. Et fabula quoque sit, ex *Democriti* mente aues esse, ex quarum confuso sanguine serpens nascatur, quem qui comederit, alitum colloquia sit intellecturus. Vt inquam, de his ac similibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs nonnullis dubijs non minus, quamuis pro certissimis à nonnemine creditis, inquirere, & quid firmi statuendum sit, semel tandem explorare?

Cur auium tractatio sit perplexa.

Fabulosæ aues.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de quà licet *Plinius* dubitet, *Manilius* tamen apud eundem, hanc annis viuere dixit centum & sexaginta, & senescentem, ex Casiæ & Thuris surculis construere nidum, rogumq. replere odoribus, & superemori: atque vt *Herodotus Mela, Solinus*, pluresque fide digni Scriptores contestantur, inde renasci quoque. Quid de *Vulture*? num verum sit, omnes in hoc auium genere esse fœminas, vt *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec oua ponant & excludant, sed statim alatos & volatiles

Præter fabulas meras sunt multa dubia in auibus exploranda.

De Phœnice.

De Vulture.

tiles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Berneeas* quidam doctissimi viri, *Bernestas* alij vocant, & Anates Scoticas in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido ligno in mare delapso nasci scribût, quas ideo quadragesimali ieiunio esiles censent, veluti ab animantibus non procreatas è sanguine. De his *Fabius Columna Lynceus* noster circa finem *Phytobasani* sui, doctissimè disputat, & *Balani marina* speciem esse arguit. Quid de *Isida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, & parieti affixam Libro de *Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pennas mutare, ac si auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in diebus suis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri asseueranter affirmat.

De Anatibus Scoticis. — De Isida. — Simon Maiolus colloquia dier. canicular. scripsit.

Apud hunc eundem *Maiolum* sexcenta alia de nostri etiam Orbis auibus reperies, quæ lecta vel audita miraculi instar animum concutiunt, & Authoribus tamen suis fidem his astruentibus, minimè destituuntur. Esse nimirum aues cornutas, deplumes, pilosas, noctu lucentes, solo aere victitantes, ferrũ deglutientes & digerentes, humanas voces tam Latinè quam Græcè imitantes, in deferendis epistolis nuntiorum loco seruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos suos mari soli credentes, supinas etiam; cũ pleræq. pronæ hoc faciant, volitantes.

Apud hunc plurima de auibus mira leguntur.

Sed vt propiùs ad instituti nostri rationem accedam, controuersia minimè caret, quid sit *Pelicanus*, adeò à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, & à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æstimatus, quem aliqui *Onocrotalum* (de quo inpræsentiarum nobis sermo est) esse voluerunt, alij negarunt, alij eiusmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus suo infligat, & ex sanguine proprio semimortuos suos pullos resuscitet, in rerum vniuersitate reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus etiam dubius.

Quare nec ego operam omnino lusero, *nec me labor iste grauabit*, si eandem adhibuero diligentiã in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quã in Quadrupedibus à me historico stilo expeditus, vel pręstiti, vel pręstare saltẽ annisus fui, cũ à *F. Gregorio* præsertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodùm certè euenit, vt *Ouem Peruanam* ruminantẽ scilicet bestiam, Auis nunc insequatur inter omnes forsan volucres, hęc sola illud admirationis habẽs, vt ruminanti quid simile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10. cap. 47. hęc concepta verba habet, *Olorum similitudinem Onocrotali habent, nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius vteri genus. Huc omnia inexplebile animal cõgerit, mira vt sit capacitate. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddita, in verã aluũ ruminãtis modo, refert. Gallia hos Septentrionalis proxima Oceano, mittit.*

Onocrotalus quasi ruminans auis, aliam ruminãtem bestiam hic sequitur.

Atqui vt vt sit, *Cygno* in multis *Onocrotalum* esse similem, cum vtræq. aues sint στεγανόποδες siue palmipedes, & aquas non modò ament, sed in his ob pedum præcipuè structuram, etiã natent; quod Ciconiæ, Ardeæ, & Grues, licet frequentissimè aquis adsint, facere tamen rarò solent, quibus volatus quam natatio magis congruit: & vt corporis statura, & pennarum colore vix etiam differant (nisi quod *Cygni* candidissimi, *Onocrotali* alterius coloris esse possint, qui etiam, vt mihi videtur, Cygnis longè maiores excrescunt) vt ob dictam iam similitudinem, *Aldrouandus* etiam in tertio suæ *Ornithologiæ* volumine *Cygno Onocrotalum* subiungere nõ dubitauerit. Differunt tamen haud parùm, nõ ob ingluuiem (seu vt *Plin.* vocat, vterum) solummodo rostro subnexam, sed ipsã etiam formã

Conueniũt & differunt inter se Cygnus & Onocrotalus.

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygno* longitudine præcellit. Hæc mihi vtramq. gnauiter intuenti auem comperta sunt, non solùm cum politissimum ex *Cygno* (quem fel. mem. *Virginius Cæsarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asseruo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Romæ* Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur ad quodnã genus auiũ Onocrotalus pertineat.

Verumenimuero, antequam de proprio hîc ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirẽdum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptori nostro *Aristoteli* is innotuerit? De hoc enim plurimùm inter se *Aldrouandus*, & Germanus Ornithologus (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in vestibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, *Sed priusquam* ait, *huiusce alitis historiam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, cum verò potissimum qui Ornithologi* (hoc autem nomine Gesnerum intelligit) *de auibus lucubrationes legit, ne vnà cum ipso Onocrotalum diuersum à Pelecane Aristotelis existimet. Ornithologi enim Pelecan (siue vt vocant recentiores, Pelicanus) Ardeæ genus est.* Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquã Onocrotali vox reperiatur, quotiescunq. Pelecan apud ipsum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem suam firmissimis probari posse argumẽtis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis Gaza* & *Scaliger*, & ante hos Plinius, pro Pelecane Plateam reponũt *Cum enim Arist.* lib. 9 Hist. animal. cap. 10. dixisset Platea (Grecum verbum est πελεκᾶν) *fluuiatilis conchas maiusculas leuesq. deuorat, quas vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Et hæc ex Gazæ versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit, *Platea*, ait, *cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas excernens.* Plinius igitur, quod *Aristoteles* Pelecani tribuit, ad Plateam, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygno Onocrotalum* simillimum fecit.

Aldrouandus putat Aristotelis Pelicanem esse Onocrotalum.

Videntur huic repugnare Aristotelis interpretes.

Hi potius Pelecanem vocant Plateam.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, vt ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem cõponeret. Verum nihil extorsi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8 cap. 14. vt ipse textum Scaliger diuidit, dixisset. *Et Plateæ locum mutant, volantq. à Strymone fluuio ad Danubium, atque ibi pariunt. Scaliger* hæc in commentario. πελεκᾶνες *Plateæ ex Plinij Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui Plateam & Onocrotalum putant esse easdem aues, Plinij authoritate suam si velint, tueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. Onocrotalum quidem Gallia septentrionalis facit incolam: at Plateam Aristoteles Strymonis, & Danubij.* Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. Histor. *Plateas quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c.* Hæc in commentario adiungit. *Plinius in Decimo Plateam* πελεκᾶνα *vocat. Puto esse Onocrotalum, quem etiam nonnulli Italorum Tarabusum dicunt. Huic prolobus, siue ingluuies vastissima. Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore coacta biant,* ita

Scaliger consulitur, sed amphibologicè loquitur.

ita euenit vt carnes exeant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abnuit.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cuchiarella*, à Germanis *Læffelgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardeolam*, & λευκορωδιὸν *Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecane* commercij, prorsus nihil habeat.

Aldrouandus suam adhuc tuetur opinionem.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè Herculea, quorum *primum*, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενον, *id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse. Leucorodius verò, siue Platea illa, & Ornithologi putatus Pelecanus, prope tantum fluuios & aquas versatur*, ergo Aristotelis *Pelecan* minimè esse poterit. *Alia ratio est*, ait, *eaque longè maioris momenti: capacissima illa ingluuies, quam vt diximus, Plinius tribuit Onocrotalo, nam & Aristoteles suæ Pelecani eam attribuit, nimirum* τὸν πρὸ τῆς κοιλίας τόπον. Quod nempe Arist. dixerit Pelecanem suum ingerere conchas in ingluuiem &c.

Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant, Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis satis, firmisq. legibus tueri moliuntur, fine suo haudquaquam potiuntur.

Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciæ argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se afferre dixit, hoc fuit. Plateam, siue Ornithologi Pelecanum esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nõ sunt palmipedes, est autem *Aristotelis* Pelecan palmipes; consequitur igitur facile victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hic sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex Ardearum familia facit. *Videtur sanè mihi Pelecanus noster, ardearum generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt, quamquam Aristoteles etiam Ardeæ albæ rostrum latum & porrectum attribuit*. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* suffragantur. Si enim hic *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc Cochlearium ex Ardearum esse genere, iam meritò de sua causa triumphabit.

Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Duo igitur hic pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. *Primum* nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superiùs quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranà coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum vti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*: *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. *Omnium ferè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ*

Vt quæstio hæc resoluatur, duo sunt præsupponenda.

Differentia inter palmipedes & fidipedes.

à mari. Sed palmipedes in ipsa aqua partem maximam versantur, & aliquæ ingurgitantes se, quærunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullæ terra contentis altilibus vescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola, quæ magnitudine minor est, rostro lato porrectoque.

Secundum præsuppositum.

Secundum verò, quod tanquam concessum pono, & iam ex Aristotele probatum existimo, hoc est. *Ardeas* non esse palmipedes, nec in aquis (quod tamen *Pelecan* facit) vt plurimùm agentes. Cum enim ait Aristoteles: *petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola*, iam præsupponit eas non esse ex fluuiatilibus, de quibus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum iam de fidipedibus deseruisset, quod his potius *Ardeas* associaret.

Pelecan non est ex Ardearum genere.

Ornithologus quoque de *Ardeis* in genere agens, hæc habet verba. *Digiti pedum terni, longi, membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce similiter longus.* Quæ ipsissima verba *Aldrouandus*, ardeas in genere explicans, repetit. Non igitur Ardeæ fuerint palmipedes. Accedit huc, quòd vterque picturâ & iconibus ostendant, quantum *Ardearum* pedes liberi, explicati, nullâ fere membranâ connexi, differant à *Cygni*, *Onocrotali*, *Anseris*, *Anatis* & similium palmipedum volucrium pedibus, qui non aliter ac vespertilionum alæ tenaci & coriaceâ membranâ compinguntur. Et ego, qui Ardeæ sceleton adhuc inter alia habeo, & olim etiam Plateam, siue Cochleariam secui, quod discrimen in harum pedibus repererim, adhuc bene memini.

Vt Pelecã Arist. non est Onocrotalus sic neque Cochlearia est Ardea.

Cochlearia videtur ad anseres accedere.

Non igitur, quia apud *Aristotelem Pelecan* scribitur fluuiatilis auis, qualis *Onocrotalus* est, ideò *Onocrotalus est Pelecan Aristotelis*, vt iam *Aldrouando*, hoc probare tentanti, cum rationibus firmis refragati sumus. Neque Ornithologo me addico asserenti, *Plateam* sibi dictam, siue *Cochleariam*, esse ex *Ardearum* genere: certissimum enim est, longè differentem *Ardeis* magis faciem esse, quam huiusmodi *Plateis*, quod ex supra dictis itidem deduximus. Ego itaq. existimo *Plateam*, siue *Cochleariam*, ad *Anserorum ferorum* speciem potius reducendam, non modò quia *Anser cochlearius*, *Germanis* (quod idem est) *ein Læffelgans* nominatur, sed quia rostri, colli, alarum & pedum constructio ad anserem multo viciniùs, quàm *ardeam* accedit.

Respõdetur secũdo Aldrouandi argumẽto.

Videndum modò, an *secundum Aldrouandi* argumentum tantæ sit efficaciæ, vt in ipsius nos manibus pedibusq. cogat ire sententiam. Est autem hoc, quòd *Pelecani* suæ *Aristoteles* velit inesse *ingluuiem*, in quam conchas nonnihil coquendas, indeq. reuomendas conijciat; hanc autem ingluuiem non esse in alia aue, quàm in *Onocrotalo*.

Variæ interpretum Aristot. versiones.

Sed hic *Aldrouandus* pro vero supponit, quod probandum priùs fuerat, per ingluuiem *Pelicanis*, sacculum illum *Onocrotali* externum intelligendum esse. *Gaza Aristotelis* textum ita vertit; *Quas conchas, vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Paulo aliter *Scaliger*; *Quas cum recep rint eum in locum, cui ventriculus subest, euomunt, vt hiantibus illis, exemptâ vescantur carne.* Scio quidem *Scaligerum* hìc *prolobum*, siue peram illam externam designare velle. *Plinius* loco citato, hunc locum suis ita verbis retulit: *Eadem Platea, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentum legit, testas excernens.*

Hæc

Hæc omnia adducta simul loca, nescio quomodo nos cogant, vt potiùs externam, quàm internam, vel ingluuiem propriè in auibus dictam, vel ventriculum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Plinius* manifestis inquit verbis, *calore ventris* (qui intus est, & non extra propendet venter, quem non ventrem in *Onocrotalo*, sed alterum veluti vterum appellauerat,) conchas prius macerari, & postea euomi. *Augustinus Niphus* quoque dictum *Aristotelis* locum ita explicat, vt de interno aliquo, non externo sinu loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluuies, & receptaculum gulæ appositum idem est, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam pappa secundum Latinum sensum est puerorum cibus, tamen Albertus consueuit accipere pro receptaculo auis, in quo primum cibus reponitur, scilicet antequam deducatur in ventriculum, vbi concoquitur.* Viden' vt huic non de illa determinata Onocrotali pera, quam aliæ non habent volucres, sed auium plerarumq. aliquo ante ventriculum posito receptaculo, sermo est? Et est quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap. 46. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Plateæ, siue Platealeæ appellantur, fluuiatilibus se conchis compl nt, easque, cum stomachi calore concoxerint, euomunt, atque testis iam alui calore deductis, eligunt ex his, quæ sunt esculenta.*

Quid per ingluuiem possit intelligi.

Augustin. Niphus Aristot. commentator in lib. de animalibus

Sed quid amplius nos authoritatibus pugnamus? ipsummet *Aldrouandum* confitentem reum habemus, reperiri prope *Platea*, siue *Cochlearia* nostræ quoq. ventriculum, intus scilicet, ingluuiei loco, magnum aliquem sinum, in quo, quin *Platea* hæc conchas possit reponere (id quod *Aldrouandus* soli proprium *Onocrotalo* putabat) reuomere, carnes secernere, & ad verum postea ventriculum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem hanc, quam minimè cum Ornithologo *Aristotelis Pelicanem*, sed huius *Ardeam* albam esse contendit, sectam examinasset, ait se præter alia, quæ ibi describit, sequentia reperisse. *Ventriculus*, inquit, *nullis finibus aut asperitatibus inæqualis, sed læuis & simplex intus, Lucij piscis frusta quatuor semicocta continebat. Ingluuiei loco, quam nullam habebat* (cum sint plurimæ aues, quæ hanc obtinent) *proxima ventriculo pars, seu orificio superiori imminens, amplam satis habet capacitatem, seu sinum. Vorax enim auis est, & integra omnia esculenta deglutit, & in ventrem demittit, traijcitq.*

Aldrouandus ipse nostram tuetur sententiam.

Qualis ventriculus sit in Platea.

Ex his iam in vtramque partem agitatis, duo hæc elucere manifestissimè arbitror: *Primum*, *Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod præseferebant, probare: *Secundum*, apertum simul fieri, quàm arduum sit, quod initio quoque dixi, ex antiquorum scriptis aliquid certi eruere. Incertum igitur est, an *Aristoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quodnam auium genus eundem referre æquum sit. Hoc interim ex dictis certum est, *Pelecanem Aristotelis*, non esse *Onocrotalum*, vt *Aldrouandus* sensit. Obscurum autem, an *Pelecan* sit *Platea* illa, siue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentiorum. Neque enim hæc sola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit; facit hoc idem *Æliano* teste, *Ciconia* & *Ardea*: nec *Pelecan* tamen ideo *Ciconia*, aut *Ardea* est. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ certa quæ incerta in hac disputatione sint.

Principium hic ab epistola sumam *Francisci Stelluti Lyncei* nostri, viri non tam ob Mathematica & Poetica studia spectabilis, quàm ob moderatioris ani-

mi

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria sua *Fabriano*, ante sesquiannum sequentia de aue hac ad me perscripserat.

Amicissime & doctissime Domine Faber.

Epistola in qua Franciscus Stelluti Lynceus auem hâc describit, ad authorē missa.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ sint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam significaui. Cùm autem iam noua scribendi se offerat occasio, quam tibi non iniucundam fore spero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cùm ab amicis hìc inaudijssem, auem peregrinæ formæ, & staturæ non solitæ, huc perlatam esse, ego absque mora, qui eiusmodi rerum naturalium curiosissimus sum spectator, eo me loci contuli, vbi ostendebatur. Et ex primo statim picturæ, quæ præ foribus prostabat, intuitu, *Onocrotalum* esse cognoui, cum plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperati*, tibi olim amicissimi, Musæo *Neapoli*, eiusmodi auem sed mortuam, suâ tamen formâ integrâ conseruatam, vidissem. Volupe mihi est, hac in re opellam tibi meam vsui esse, & libro simul *Mexicano* symbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctâ tuâ indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura Onocrotali.

Est autem auis hæc, longè maximo *Ansere* maior, *Cygno* vel par, vel magnitudine etiam superior: coloris albicantis, verùm nō candidi omnino, sed qui fuscedine & rubedine aliqua obscuratur. Nec vniformis hic etiā totius est color,

Color.

Pedes.

Rostrum.

cum alarum pennæ reliquis totius corporis plumis sint magis fuscæ. Tribus digitis membranâ quadam connexis, & retro calce, pedes constituuntur. Rostrum brachialis fere est lōgitudinis, sed minimè dentatum: superior rostri pars ad extremitatem instar vnguis alicuius auis, recurua deorsum flectitur. Non potui linguam videre. Conspexi tamen, vbi alioquin linguæ radix fixa hæret, corpuscula quædam perforata. In Capitis vertice eleuatæ quædam pennæ emicabant, cristam æmulantes.

Ingluuies.

Bursa, quæ sub rostro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea est, quam ita nonnunquam auis hæc rostrum versus retrahit, vt ampliùs ferme non sit conspicua, eandem postmodum ita sibi dilatari permittit, vt plurimarū etiam aquæ librarū capax reddatur. Imo is ipse, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inferebat, & in aliquam etiam *Oesophagi* partem penetrabat. Hanc etiam saltitare, & in spectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò persuadeo, eandem sequente anno, qui *Iubileius* erit, *Romam* deferendam fore, ideò reliqua breuitatis gratiâ, quæ ibi obseruare poteris, data hìc operâ, relinquo. Hoc solum adhuc mihi dicendum restat: dum, vbi locorū *Onocrotalus* hic captus fuisset, inquirerē, hoc me retulisse respōsi; in *Germania* captū prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus esset: quãuis postea intellexerim, quòd ab *Indijs* allatus esset, ductorem eius aliquibus persuasisse. Piscibus nutriebatur recentibus, quando ad manus erant; sin minus, sale saltem conditis. Qua ratione in fluminibus piscaretur, & ingluuiem suam infarciret, se monstraturum

Capacitas ingluuiei.

Locus natiuus.

Victus.

pro-

promisit, quod prætermissum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obseruare potui, boni fac consulas: felicissimum interea tuorum tibi studiorum progressum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorsus ita, vt *Stellutus* prædixerat, anno enim proximè elapso, qui fuit post *Christum* natum millesimus, sexcentesimus & vigesimus quintus, isque *Iubileius*, *Romæ* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem singula, quæ ad me *Stellutus* perscripserat, annotaui. Miratus autem in primis sum, cum amplissimè diducto rostro, in vastam illam *proboli*, siue ingluuiei voraginem, à viro magnæ staturæ caput integrum abscondi viderem, in quam postea triginta ferme librarum aquam fundebat, & effundebat, adeò sacci illius membranâ distentâ, vt transparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venulisque, appareret. *Idem Onocrotalus Romam de latus ab authore visus.* *Prolobus caput viri magni abscondebat, & triginta libras aquæ recipiebat.*

Duo recentes pisces *Merlucij* dicti, qui quatuor facilè libras pendebant, funiculo colligati, aui præbebantur, quos vlla absque mora non in sacculum suum recondebat, sed per Oesophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo post deducto denuo animalis rostro, vir is cubitum cum manu integrum in gulam demittebat, & apprehenso funiculo pisces minimè fractos extrahebat. Tenuiter ipsum Dominus suus, & vilioribus piscibus nutriebat, quod si mediocris pretij pisces offerre voluisset, aureus vix vnus in singulos dies nummus sufficeret. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris est. Addebat idem auis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc solam reperiri bestiam, quæ narium foramina non in capite, sed intra rostrum ad gulam sita haberet, ibi enim foramina duo manifesta mõstrabat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, sed *Asperæ arteriæ* foramina, membranulâ quadam intermediâ disclusa, quæ principium laryngis constituebant. Nam in capite quoque duo manifesta, quamuis exigua valde foraminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui seruiebant. *Gula quãtum dilatari possit.* *Voracissimũ est animal.* *An mares habeat intra rostrũ.* *Asperæ arteriæ foramina pro naribus credita.*

De *Lingua* (quæ in altero ex nostris *Mexicanis* clarissimè perspicitur) hoc verum est, hic eam me sedulò perquisiuisse, reperire minimè potuisse. Ornithologus in anatome huius auis, quam in suo opere describit, mecum sentit, *Linguam nullam esse*. Solius igitur Laryngis organo, absque linguæ opera, absonam illam rudenti *Asino* similem vocem edit, à qua ipsi nomen, cum *ὄνος Asinum* signet, impositum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verùm magister huius auis, ad iram cum ipsam prouocaret, & rostrum percuteret, hæcque mordenti similis facta, manum ipsius aliquando apprehenderet, stridorem & sonum Ciconiæ (de cuius voce author philomelæ, *Gloterat immensa de turre Ciconia rostro*) aut anseris instar emittebat, eumque satis exilem, & raucum, *Bellonius* vult, illam dum volat; sonum alarum ictu ciere instar *Cygni*. Et quamuis videri possit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorsus esse; sunt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Serenissimi *Magni Ducis* Theriotropheio visam esse, quæ valde in aerem se libraret, & in eundem se placidè postea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contemplabar, mensulæ cuidam quieta semper insistebat, quam cum ipsius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix sex erat palmorum altitu- *Lingua nulla in hac aue visa.* *Quem sonum edat.* *Quis ipsis volatus sit.*

altitudinis, euolaret, hoc ab illa ægrè impetrabat. Atqui hoc ego illi causæ, quod cicurata fuerit, & domi perpetuò detenta torporem quendam & corporis & animi contraxerit, tribuendum putauero. Scribit enim *Bellonius*, alioquin illam alacrem, animosam, & capite recto ac sublimi esse.

Valde dubium est, quod sit natiuum ipsius solũ.

De *Patria* huius certi nihil asseuerare valeo. Is ipse enim, qui *Stelluto* meo hanc auem *Germanicam*; alijs postea *Indicam*, mihi *Lusitanicam* esse affirmauit, nisi ab *Indijs* in *Lusitaniam* allatam fortasse voluerit. *Plinius Gallicam, Martialis* his verbis,

Turpe Rauennatis guttur Onocrotali:

Italicam, & *Rauennatem*, *Matthiolus Hetruscam* fecit, dum ait. *In Hetruria maritimis vulgaris est, omnibus præsertim his, qui circa Argentarium promontorium habitant, nam circa Herculis portum, & Vrbicelli stagnum frequens reperitur: Incolæ agrotto nominant*. Hæc quantum fidei mereantur haud scio: hoc scio, plures *Matthioli* populares, vix pictos aliquando Onocrotalos vidisse, qui si ibi adeò frequentes essent, *Romæ* & alijs *Italiæ* locis non tam peregrini æstimarentur. Alijs dicuntur *Padum*, alijs *Mantuanum* lacum amare; quibusdam *Danubij* accolæ perhibentur. Quod si ita est, non subitò tamen *Aristotelis Pelecan* fuerit *Onocrotalus*; quòd hoc authore *Pelecan* à *Strymone* ad *Istrum* seu *Danubium* migret, cum & in *Danubio* frequenter *Platea* siue *Cochlearia*, nonnullis *Pelecan* credita, capiatur.

Retulit mihi Nobilis Dominus *Ioannes Carolus Schaad*, quem supra quoque dum de *Lynce* agerem, laudaui; tres olim in *Danubio* qui *Bauariam* interfluit, *Onocrotalos* globulis bombardicis petitos fuisse, & duobus interfectis, tertium adhuc viuum, ad Serenissimi *Bauariæ Ducis* Aulam perlatum, ibidem annos quadraginta integros vixisse, hominum conuersatione apprimè, & musicâ tam vocali quàm instrumentali mirè delectatum fuisse. Canentibus enim, ac tubis clangentibus, libentissimè assistebat, & erecto capite, atque inclinatâ ad musicam aure, qui tamen ipse asininum dicitur ruditum edere, dulcissimam illam sonorum harmoniam hauriebat. Confirmant hęc illa, quę apud *Aldrouandum* leguntur de ætate *Onocrotali*, qui *Mechliniæ* quinquaginta annis altus fuit, & octuagenarius certò credebatur.

In Danubio sæpe videntur.

Onocrotalus 40. annis in aula Bauarica vixit & mirè musica harmonia capiebatur.

Cum autem sciscitarer ego, an *Bauariæ* incolæ essent eiusmodi aues, à *Georgio Grembsio* populari meo, & Serenissimi Electoris *Bauariæ* doctissimo Archiatro & Consiliario, his ille verbis respondit. *De Onocrotalo hoc scias velim, hanc auem non esse Bauariæ indigenam. Cum enim Serenissimi nostri Electoris aucupes interrogarem, an in Bauaria nidificaret, hoc ad vnum omnes negarunt, sed à maritimis subinde locis huc aduolare, tam in Danubio, quàm alijs Bauariæ lacubus capi, asserebant: Præter pisces nihil vorare aliud. Memini me* Bambergæ, *dum puer adhuc essem, iuxta Peninsulam Geiersvverd dictam, eiusmodi auem, cum oblongo collo, & enormi gutture, meo & aliorum plurium cum stupore vidisse*. Plurimæ etiam circa Danubium in *Vngaria* conspiciuntur, minus plures in *Croatia*, & pauciores in *Polonia*. In *Heluetia* rarissimè capiuntur. *In Ægypto sæpe Onocrotalorum greges se vidisse Bellonius* memorat. *Orientales* etiam, Author de *Natura rerum*, facit. In *Finlandia* verò, & Septentrionalibus regionibus, *Olaus magnus* frequentes enumerat. Nominis

Georgius Grembsius primarius Electoris Bauarię Medicus.

In Bauaria sæpe videntur.

Danubium præcipuè amant;

In noua Hispania nidulãtur.

minis ratio huic nostræ Aui hic præfixi *Nouæ Hispaniæ* incolam esse similiter conuincit. *Ouiedus* quoque in Summaria sua Indiarum Occident. *Historia*, & illius præcipuè tractus, qui *Terra firma* Hispanis appellatur, animalia enarrans, Auis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, similis planè *Onocrotalo* eiusmodi, qualem ipse *Bruxellis* prandente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna ex pelui piscibus & aquâ plenâ, rostro suo piscantem, & pisces integros deuorantem; Auem ait esse aquaticam & marinam, anserinos pedes habentem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* scribit maximum sæpenumero gregem conspici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum & iucundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus spectaculum præbeatur. Ouiedus Onocrotalos in Indiæ Occident. Terra firma ait esse.

Cum enim Oceano intumescente, & ad *Panamam* appellente, ingens piscium *Sardorum* aceruus & alluuies simul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorundem multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare se modò præcipites dant, vt pisciculos suffurentur, modò in aera se subleuant, vt illis tutò vescantur, idque toties repetunt, donec diræ suæ fami satis parentauerint. Sed quod adhuc magis ad spectatorum voluptatem facit, hoc est: quod aliæ ibidem grandes admodum, & rapacissimæ volucres dimorentur, *Caudæ infurcatæ* dictæ, quæ mirum est, quam *Onocrotalos* hosce persequantur, vt coacti etiam sint piscium prædam euomere, quam aues rapacissimæ illæ priusquam in mare decidat, inter volandum in aere piscantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum reperiri, vt *Christiani* ad scopulos & insulas *Panamæ* vicinas subinde mittant; pullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas suas impleant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haudquaquam esui sint idonei, eundem liquant & lucernarum vsui adhibent. Nouo itaque & veteri Orbi haud desunt huiusmodi volucres. Ita vt *Onocrotalus* iure merito dici possit *Cosmopolitanus*, hoc est vniuersi orbis terrarum ciuis & incola. Quomodo ibi pisces suffurentur. Onocrotalus est Cosmopolitanus hoc est vniuersi orbis ciuis.

Insignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ elucescunt, vt per has à nostratibus primâ statim facie, à quouis etiam internoscantur. Intuere si placet, *Secundum*: quid huic cum *Oloribus* similitudinis quæso est? à quibus Plinius tamen vix *Onocrotalos* distare aiebat, nisi illo è faucibus altero veluti vteri genere propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: secundus hic *Onocrotalus* noster breuissimum, nec rostrum adeò erectum, quod supra quoque insinuaui. *Primus* autem à *secundo*, & nostri similiter Orbis Onocrotalis, rostro suo denticulato, manifesto satis discrimine separatur. Duæ notæ quibus Mexicani à nostris Onocrotalis distinguuntur.

Aldrouandus in sui anatome *Onocrotali*, conspectam sibi fuisse ait superioris rostri mandibulam *Plantaginis* angustifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exactè figuram expressam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ cum asperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, se credidisse eadem huic aui ideo data, vt comprimendo pisces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti dentibus illos interimeret. Ast nostri huius *Onocrotali* longè diuersior est figura rostri, quod euidentibus sanè dentibus est conspicuum, tam supra enim quàm infrà, rostri margines dentiformibus apicibus insigniuntur. Nostri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirrhatum*, in quo dentes esse scribit duros, firmos, serratos & retrorsum flexos. Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Hoc ipsum in aue *Fibro Bellonij* reperitur. *Anseres* quoque serratis esse dentibus scimus, quos elegantissimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis descripsit. *Vix ad casæ*, inquit, *hostiolum processeram, cum ecce tres Anseres sacri, qui vt puto, medio die solebāt ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdèq. ac veluti rabioso stridere circumsistunt trepidantem, atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum resoluit, ac trahit: vnus etiam dux ac magister sæuitiæ non dubitat crus meum serrato vexare morsu.* *Cardanus* tamen lib. 10. *subtilitatum*, inter omnia animantia minimo esse capite aues ob volatum voluit. Ad huius paruitatem duo ait sequi: primum, vt stolidæ essent, alterum vt dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat.

Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more suo falsè ridet. Et ne de paruitate capitis hìc quicquam aduersus ipsum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait esse & auibus *Diomedeis*, & *Anserino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incolæ, quæ Balænæ os hiantis ingrediatur, vētriculum erodat, cor petat, & tam vastam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta postmodum & secta, aues eiusmodi viuas intra se nutrit, plures habeat pinguissimas, & in cibis gratissimas.

Cardanus à Plinio defenditur.

Non destituitur suo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim grauissimus author lib. 11. cap. 37. *Volucrium nulli*, inquit, *dentes præter Vespertilionem*. Veros autē, & alueolis suis infixos *Vespertilioni* dentes esse, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis Sceleton ostendit, quod maiore ideo est industrià filo argenteo connexum, quia subtilissimis à Natura fuit officulis compactum. Sed quid *Vespertilioni* cū auibus commune est, si solum excipias volatum? Huic enim nec pēnæ, nec veræ sunt alę, nec pedes habet auium. Adsunt præterea vbera, & est viuipara bestiola, & caudam insignem trahit, quæ quoniam non nisi in Sceleto videtur, aliquibus deesse fuit credita. Estque vt vno dicam verbo, *Mus volans*. Poterat igitur absoluto potius sermone *Plinius nullam auem dentatam esse* pronuntiare. Nam eiusmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, quarum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monstrane Naturæ fuerint, si quas aues dentibus minaces exhibemus?

Vespertilionis meū Sceleton monstrat huic cum auibus nihil esse cōmune:

Aues veræ non habēt dentes veros.

Quid ad hanc controuersiam respondēdum.

At non libet hìc omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magis commodo loco. Hac sola puto, controuersiam hanc distinctione interea sopitum iri: si dicamus nempe, analogicè quosdam dentes dici, quòd aliquam cum veris similitudinem; tam si ipsam figuram intuearis, quàm si actionem respicias, gerant.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alueolis infixi per gomphosin, ex illis vel arte eximi possint, vel morbo vetustateue excidere soleant, quemadmodum in perfectis plerisque quadrupedibus vsuuenit: sed ex ipsa vel maxilla, vel rostro exorti non contigui, sed continui illis, Serræ alicuius denticulatæ figuram exhibeant, non formà vt in nostris fit dentibus, distincti, nec ad determinata ac varia masticationis officia distributi. Concedenda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus solummodo & Poetis metaphoræ vsus, si loco hæc verorum dentium præsertim, pinnis quibusdam dentiformibus abutatur. Quinetiam absque his, solà labrorum acutie ad frangendum, & scindendum in nonnullis tantùm pollet, vt dentibus

Naturæ nonnunquam metaphoræ vtitur.

nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorsus ausu, ex *Testudinis* marinæ maximæ ore, pressum adhuc, fixumq. *Trutta* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita saltem, in piscina quædam morsu præsciderat) extrahere satageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimesceret; huic semipollicem subitò à bestia hac præmorsum fuisse, sine dentibus quidem, ast non sine vicario dentium instrumento, nouaculæ instar ferme incidente. Habet enim hæc rostri margines præacutos, itaque artificiosè compositos, vt inferiores simplices à superioribus bifidis, pyxidis modo recipiantur, & arctè adeò claudantur, vt quicquid apprehendant, diuidant necesse sit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terrestris exquisita sceleta *Testudinum*: in quibus hoc mirabile valde extiterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre seu thorace, verùm sub diaphragmate, inusitatissimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magisq. *Paradoxon* interim corroborat, *nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi*, de quo re supra aliquid, dum de *vitulo bicipite* agerem commentus fui.

Rostrum acutissimū loco dentium Testudine datum.

Pulmones in ventre inferiore Testudinibus.

Sed hic mirari subit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint; qui ad tria in plerisque alijs animantibus inseruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, masticationē iuuandam, & vim aduersus alia animalia propulsandam. Atqui vox nostris etiam edentulis est Onocrotalis: masticatio molaribus potiùs quàm serratis, quales hic conspiciuntur, fit dentibus: defensio verò exertis tributa est, *exerti autem nulli sunt, quibus serrati*, Plinio teste: nec auis hæc nostra multum est belligera, vt exertis egeat dentibus. At natura nihil frustra molitur. Quid igitur stabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os vergentes sunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiusmodi planè sunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, vt his capiat commodiùs, retineat faciliùs, deglutiat perfectiùs.

Cui vsui esse possint dētes Onocrotali.

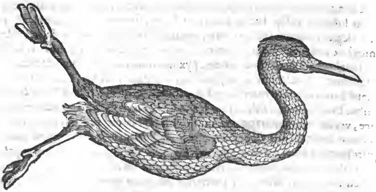
Et tales prorsus in os vergentes dati sunt dentes etiam inter pisces voracissimo, & anthropophago, *Lamiâ* inquam seu *Carcharia*, veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi sesquipedalis tantùm longitudinis, quod in *Cassiani Putei Lyncei*, iam sæpius laudati musæo adseruatur. Hoc quatuor solummodo dentium ordinibus est instructum, & ob id vt conijcio iuuenculæ alicui fuit ablatum, cum sex alioquin ordines habeat, & ad eam, bestia hæc *Cerberum* infernalem rictu suo terribilissimo æmulans, immensitatem excrescat, vt *Rondeletius* scripserit, aliquando *Massiliæ Nicea* captas fuisse *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo seipsum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vastitate *Lamiam* conspexisse, vt hominem etiam obesum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piscium reliquias voraturi subire commodè valuerint. Quare existimare se *Ionam* in eiusmodi piscis ventriculo, diuinâ prouidentiâ viuum triduo cōseruatum fuisse. Sunt igitur huiusmodi serrati dentes, non ad masticandum, sed rapiēdum potius, & escæ suæ vulnera raptim infligendum, a Natura effecti. Hinc non est mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* nostris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & vt diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædâ viuenti, tales etiam dentes concessos fuisse. Et sic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles dentes & rictus in Lamia.

Mmm ACI-

A C I T L I

Mergus Americanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

M*ERGORVM* familiæ aggregari hanc auem debere, totius videtur corporis habitus præſeferre. Penitus enim ad *Anates* pertinere eam, roſtrum refragatur, quod minimè largum, ſed omnino acutum longumq. hic exiſtit. Nigricat autem, niſi quòd extremitatem verſus luteolum ſit. Oculi flammantes cum nigerrima pupilla. Superior pars capitis cum criſta ad collum reflexa, ad fuſcedinem tendit, quo colore ſuperior quoque pars corporis tingitur. Alarum pennæ maiores in marginibus albicant. Cauda, quàm reliquum corpus, dilu tioris nigriuſculi eſt coloris. Inferior tamen colli, ventriſque regio plumis albentibus veſtitur. Inſtar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuiſos, (calce ſua addit a) ſed hos membranà ſimul coriaceà, & latiuſculà coniunctos natationi idoneos. Crura pedeſque eiuſdem ſunt coloris, caſtanei nimirum. Notandum hic, roſtrum longius paulo, & acutum magis, quàm ſculptum eſt, in pictura proſtare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVò penitiùs in hoc aquaticarum auium pelagus, piſcandi illas, captandiq. gratià me promoueo, eò in Syrtes magis incido laborioſas, & obſcuraro cælo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, coloribus ſuis egregiè depictam, & membrorum proportione ſua aptè ſcriptam, in *Mergorum* genere reponendā eſſe Auem, animus diu ſuaſit, nec adhuc penitus diſſuadet. Aſt cum *Mergis* interim ipſis, & ego mergor, & dū auxilium à veterum noſtrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum mihi porrigere tentant, verùm ambo demum à vorticibus illis obſcuritatum, & perplexitatum inuolucris, quæ oſcitántia nobis antiquorum in deſcribendis auibus peperit, prorſus abſorbemur.

Videtur hæc auis ad mergos pertinere.

Sed de Mergis apud veteres maxima est difficultas.

In

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ sit originis, & à Græcis illis scientiarum culminibus *Aristotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati sunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* significare debeat. *Mergos* enim vbiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem controuersiam esse debet. Sed cum & *Anates* aquis se mergant, & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus signis sint simillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum esset.

Dubitatur quæ vox Græca latinis Mergũ significet.

Aristoteles lib. 2. cap. 1. vbi aquaticorum animalium differentias assignat, inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, sed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* eum appellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo loci, *Mergum*, inquit, *Latini, quoniam mare agat: hoc enim est mergere, Græci à colore fusco αἴθυιαν. Est autem sub vno summo genere cum Ardeis.* Atqui hoc ipsum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam Aristotelis* esse *Mergum* à colore fusco quē *Mergus* obtinet, desumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, persuasit forsan *Edoardo Vuotono Anglo* cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia Aristotelis Cornicem marinam* potius reponēdam esse. *Eandem esse*, inquit, *Aethiam cum* Κορώνη θαλασσίᾳ, *id est, cũ Cornice marina: Authores sunt Hesichius & Suidas*: Quãuis rursus *Aethiam* & *Cornicem marinã* separet *Arrianus*, vt apud eundē legere est *Vuotonium*.

Putant aliqui Mergũ esse Aristotelis Aethiam.

Alij per Aethiam alias aues signant.

Aldrouandus & ipse audiendus: *Ornithologus*, inquit, *ex cuiusdam eruditi Hispani relatu Mergum coruum marinum (Cueruo marino) Hispanis appellari asserit. Sed hoc nomen apud eos vnam tantum fortè Mergi speciem significat; illam scilicet, quam Mergum magnum, nigrum, & Carbonem aquaticum Albertus vocat, & multi Aristotelis Coracem seu coruum marinum esse volunt. Idem de Anglorum Cormorant est dicendum.* Sed idem *Aldrouandus* ait postea, hic more suo cuique suum se relinquere iudicium, cum nihil certi hic statui posse videatur. Quid? quod aliqui, vt *Perionius*, credunt *Virgilium Fulicas* appellare, quas *Aratus Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, existimant *Mergos* ad *Ardeas* pertinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auē producit, in *Creta* vrinari solitam, diuersam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Aristotelis Aethiam* esse arbitratur.

Huc facit non exigui momenti argumentum, quòd *Aristoteles* lib. 5. cap. 9. Hist. An. dixerit, *Mergi* (hoc est Æthiæ) *& Gauiæ saxis maritimis oua bina, ternaue ponunt*. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* suos in arboribus nidificare scripserit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non esse *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis scopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba leguntur. *Gauiæ in petris nidificant, Mergi etiam in arboribus.* Quasi dicere velit, *Mergos*, & in saxis, & in arboribus nidum ponere solere. *Anates* certè siluestres siue lacustres, à quibus *Mergi* non multũ differunt, licet cōtinuò in aquis degãt, fide dignissimorũ tamen, partim relatione, partim experientiã ipsa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germania*, ex locis illis, vbi aquę gelu rigescũt, & corio durissimo claudũtur, discedere, calidiora loca petere, & in itinere, sæpe integros agros herbis satis luxuriantes

Argumentum ex Plinio Aethiã & Mergum esse differẽtes.

Huic argumento respondetur.

denudare, & herbam illam ad radicē vſque demetere ac deuorare: ſed ſua ſemper oua in proximis arboribus veteribus ponere, ibique, ne à maribus reperiantur, abſcondere. Mares enim harum vbi oua inuenerint, frangunt, & deuorant, vt ſuis cum fæmellis denuo coire queant. Excluſis verò pullis, vnum poſt alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum, donec omnes cōgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis hi corpore tecti liberè natare, ſecurè auolare, & cibum ſua ſponte quærere valeant. Interea tam ardenti ſuos amore pullos proſequuntur, vt licet fugentur, redeant tamen ſubitò, ipſoſque imbelles filios ſub alis, ab omnibus tutos inſidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Aquaticæ aues etiam in ſicco oua ponūt.

Sed non eſt mirum aquaticas aues etiam ad ſicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Æneidos* ipſos gaudere *Mergos* locis ſiccis nouit, cum *apricos* eos his verbis, *& apricis ſtatio gratiſſima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Aldrouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt ſicceſcant, cum aquis continuò fere immergantur. Mirum hoc magis eſt, quod mihi iucundum ſimul & ridiculum præbuit ſpectaculum: cum viderem *gallinam*, terreſtrem volucrem, quæ pullos *Anatinos* excluſerat, quæq; eos ceu mater aſcititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice perueniſſent, & relictis pullis gallinaceis ſocijs ſuis, *Natura* duce, aquas petijſſent; cùm viderem inquam, *gallinam* eam hæſitantem diu, gemebundam, glocitantem, & anaticulas ſuas euocantem: tandem, quòd plus apud has Naturæ motus, ceu veræ matris amor & inſtinctus poſſet, quàm affectus quo in nouercam veluti ſuam, *gallinam* inquam nutriculam, ferebantur, redire noluiſſe comperi. Vnde & *gallina* aduerſus naturalem ſuam inclinationem, materno potius amore, quàm nouercali odio commota, aquam ingreſſa & ipſa, & aliquouſque anaticulas illas natando comitata fuit.

Gallina terreſtris volucris etiā aquas petijt.

Verumenimuero nondum de *Mergo* ſopita hæc lis tota eſt: nouum hic ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum ſimul emergere *Mergum* procurabo. Cùm *Æſacus* regia progenie ſatus, nymphen adamaſſet *Heſperien*, hæcq; inſectantem fugiſſet, & à *Colubro* morſa interijſſet; *Æſacus* dolore motus, vt mortem ſibi ſimul conſciſceret, è ſcopulo in mare ſe præcipitem dedit. Sed huius *Tethys* miſerata cadētis, molliter ipſum excepit, & plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dū ille ægrè ferret, & mori continuò tentaret, ſub mare repetitis vicibus mergebatur. Huius deſcriptionē ex *Ouidij* libri vndecimi fine *Metamorphoſeon*, cum ad noſtrum inuentum mirè faciat, huc adferre planè neceſſarium eſt. Ait igitur:

Authoris nouus Mergus ex Ouidio allatus.

Hic ex libris Metamorphoſeon deſcribitur.

Indignatur amans ſe inuitum viuere cogi,
Obſtariq; animæ, miſeræ de ſede volenti
Exire; vtque nouas humeris aſſumpſerat alas,
Subuolat, atque iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma leuat caſus, furit Æſacus, inque profundum
Pronus abit, lethiq; viam ſine fine retentat,
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput eſt à corpore longè.
Aequor amat, nomenq; manet, quia mergitur illo.

Conſi-

Considerandi hi quoque diligenter sunt, qui in principio huius fabulæ leguntur versus:

Protinus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem substrictaq. crura gerentem.
Aspicis, (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.

Hæc profectò verba, nisi omnia me fallunt descripta signa, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ouidianus* etiam *Aldrouando* negotium facessit: ob id inquit, *peculiarem hic Mergum describi: quis autem ille sit, vnicuique ex his Ouidij verbis hariolari licitum esse*. Certum enim est, nostris vulgaribus *Mergis collum* nec adeò productum, nec *longa internodia crurum* esse, quin ab *anatum* cruribus non multùm ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera fecisse, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* nostris crura non admodum absoluta, & breuiora potiùs, & non eodem situ, sed posteriùs: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et vt lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, vt in terra stantes instar hominis pectus erectum præseferant*. Ouidij Mergus non potest esse ille quem nũc ita vocamus. Rationes afferuntur.

An autem *Ouidianus* hic *Mergus* tam affabrè descriptus, sit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, sed clamorem potiùs designant, varium pro varia tempestate) adhuc valde est ignotum. Et *Virgilius* quidem Georgicor. lib. 1. Dubitatur an Virgilij & Lucretij mergi sint ijdem cum Ouidiano.

Iam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marinæ
In sicco ludunt Fulicæ.

Lucretius autem lib. 5.

Accipitres atque ossifragæ, mergiq. marinis
Fluctibus in salso victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant,
Et partim mutant cum tempestatibus vna
Raucisonos cantus.

Hæc cum animo meo probè consideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* descripserunt, verum *Ouidianum Mergum* esse. Quare quouis contendere pignore ausim, nulli aptiùs aliti, carminibus supra delineatam formam, quàm illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud sit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *insatiabiles sunt*, ait, *& maximè voraces, pisces ingestos mox also reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Solæ inter amphibias aues volitando piscantur, ita vt simul vtrumque faciant. Congros, Anguillas, & alios lubricos læuesq. pisces deglutiunt. Alios quoque pisces Delphinorum & Canicularum in-* Probabile valde est Ciconiam nigram dictam, esse Ouidij mergum. Rationes huius afferuntur.

ſtar perſequuntur. Ex his luce clarius eſt meridiana: *Æthiam*, ſiue *Mergum* hunc in magnarum ſubſellijs auium volitare, cum *Congros Anguillasq.* poſſit & viuas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem *Ciconias* albas factitare (quibus *nigra* magnitudine reſpondent) *Germani* norunt, quibus ahis hæc eſt communiſſima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quã minoribus, tale quid hactenus minimè eſt animaduerſum; vt qui corporis mole longè à *Ciconijs* ſuperantur. Noui, qui autopſiã didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum ſæpius ſerpentes, quos deglutiuerant, per podicem viui illis exijſſent, erecto vropygio ad parietem, tam diu anũ applicuiſſe ne inuitis elaberentur; donec ſenſiſſent nempe intus ſerpentem demortuũ fuiſſe. Vocamus autẽ *Ciconiam* communi nomine *Albam*, licet nigris quoq. pẽnis veſtiatur. *Nigram* verò *marinam* hanc *Ciconiam*, quam *Ouidij Mergum* credimus eſſe, quòd excepto ventre, tota nigricet: albis vero nigriſque alarũ pennis altera illa *Germaniæ* & *Galliæ* communiſſima, in *Italia* verò rariſſima, adornatur. Ego ſanè viginti octo his annis, quos *Romæ* egi, non niſi ſemel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum* (*Torre di Conti* vulgò) conſpexi *Ciconiam*, neſcio quo vento huc perlatam. *Aldrouandus* quoque *Italus* ſe nondum, iam tamen ſenex capularis, *Ciconiam* (quòd ager hanc *Bononienſis* non alat) vidiſſe fatebatur. Sed mirandum prorſus: cùm certum ſit *Ciconias* ante hyemis aduentum, ex *Germania* ad loca tepidiora, & calidiora migrare; *Italia* autem *Germaniæ* ſit contigua, & calidior, quòd huc non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconiæ quonam è loco veniant, aut quò ſe referant, incompertum adhuc eſt. E longinquo venire non dubium, eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æſtatis aduenas*. *Ariſtoteles* quoque lib. 8. Hiſt. anim; cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & *Ciconiam* numerat. Verùm apud *Ariſtotelem* capitis huius ſenſus adeò latet, vt neque *Gaza*, neque *Niphus*, neque *Scaliger* illum ſatis hactenus eruere potuerint, quos adire poteris interpretes. Atque de *Ciconia alba* hæc obiter dicta ſatis ſint.

Ciconijs & Pauonibus ſæpe per podicem viui deglutiti ſerpentes exeunt.

Quæ differentia ſit inter Ciconiam nigrã & albam.

Ciconiæ albæ in Germania frequẽtiſſimę, in Italia rariſſimæ.

Vnam ſolã author Romæ vidit in viginti octo annis.

Ciconiæ, neſcitur vnde veniãt, & quò abeant.

Nigram verò *Ciconiam*, ſiue *Mergum* hunc noſtrum *Ouidianum* diligentiùs deſcribere lubet, cum hunc domi meæ & exenterari, & perpolitum ex hoc Sceleton, integrum inter alia plura adhuc exiſtens, erigi curauerim. Huius longitudo à roſtri cuſpide ad pedes vſque, ſex cum dimidia, eſt ſpithamarum, quam eandem menſuram expanſæ alæ conficiunt. *Roſtrum* ſolum, (in quo lingua ſubrubens & breuis conſpicitur,) *Romanum* pedem eſt longum, duarum verò ſpithamarum crura ſunt. Capacitas *gulæ* tanta erat, vt aue per pedes appenſã, ex eadem ſua ſponte *rana* grandis excideret, & adhuc quatuor integræ in eius *ingluuie* reperirentur. In *ſtomacho* verò ex duriore carne compacto, oſſicula erant plurima *ranarum*, & exucca quædam maſſa, fimo haud abſimilis. Ceruix etiam ſeſquiſpithamam erat longa. *Pedes* & *crura* macilenta. Quæ omnia *Ouidianæ* deſcriptioni apprimè quadrant:

Nigræ Ciconiæ, ſiue Mergi Ouidiani exacta deſcriptio.

Author habet Sceleton huius.

——————— *Subſtrictaque crura gerentem*,

Hoc eſt, non in breuitatem contracta: ſed macra, & exilia, veluti *ſubſtrictam*, hoc eſt, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim poſtea *Ouidius*: *Fecit amor maciem*. Et addit; *Aſpicis* (*oſtendens ſpatioſum in gutture mergum*) Hoc eſt, tantæ capacitatis *gulam*, *vt & ranas* integras, eaſque plures, & vt *Oppianus* vult

Ouidij delineatio examinatur.

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque nostrum, siue *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum est, insinuare voluit, vbi dixit, idem *Naso*: *Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*. Adsunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit; qui talis est, vt & ipsum ego examinaui, & ad viuum artifice pictoris sui manu, coloribus exprimi curauit sæpe iam memoratus *Cassianus Puteus* noster *Lynceus*. Alarum, dorsiq. totius color subniger est, vsque ad ventrē imum. Hæc tamen nigredo subcæruleo, purpureoq. licet obscuriore, colore est mixta, sed prædominante fuscedine, in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorsi colore iam ampliùs recedit, & gratissima quadam subcærulei, purpurei, rubescentis, subuirescentisq: miscela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non nisi inferior ventris regio longè sub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potiùs propterea, quàm alba appellatur. Gratissimus est in oculorum orbita, in toto rostro, in cruribus, pedibusq. puniceus, & *Minium* antiquorum, siue *Cinabrium* nostrum æmulans rubor: quæ omnia simul iuncta, hoc est, magnifica corporis totius structura, & ex varijs iucundisq. coloribus composita symmetria, auem oculis nostris exhibent elegantissimam. Non est quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; sed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vsque membrana cōnectuntur, calce sua retro satis longa, & vngue forti roborata. Quare non sine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando sibi victum indagare possit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in siluosis, montanis, simulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non est verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Huic nostræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc designata fuerit. Vnum enim genus solum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in summis tectis, fumariorum cuspidibus, & turrium apicibus nidos ædificat, ab *Aristotele* & *Plinio* proditum fuisse, animalium historiæ ab ipsis editæ probè nobis contestantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* nostrum *Ouidianum Ciconijs* associat, dorso omnino nigram, ventre subalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificare eam voluit. At si colorem acutiore oculorum acie perlustres, non est niger, qualis in veris *Ciconijs*; sed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præsertim dictis, est vsitatus. Atque, vt ex aucupum nostrorum mihi fide constat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæ assident aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & sæpe sub has sese mergentes piscando vitam sustentant. Non est admodum frequens *Romæ* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alitibus in *Campo Floræ* venū exponitur. Tā verò piscosum caro habet fœtorē saporemque, vt etiā *Felis* nostra illā sibi proiectam auersaretur, nec attingere vellet.

Ciconia nigra à veteribus non reperitur descripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperitur.

Caro habet piscosum odorē.

Neque est quod mihi obijcere quis possit: veros *Mergos* piscibus potius, quibus insidiantur, vesci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piscium, sed ranas meras reperisse: Insuper Ornithologus in sua dissecta hac *Ciconia nigra* inuenerit quisquilias quasdam stercorosas, cum reliquijs *scarabæorum*, vel *locustarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde conijcit eam tum herbis, tum crusta inte-

Varijs cibis vescitur.

intectis vesci *insectis*. Existimo enim non inter quadrupedia solummodo, sed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconias albas* serpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infensas; & ob id lege in quibusdam regionibus cautum esse, ne interficiantur, cum à venenatis illas purgent animalibus: sed nouimus hoc quoque, inuisas simul esse illis, qui aluearia plurima habent, & mellificio dant operam: mirum est enim, quàm ingens *Apibus* damnum inferant, cum floribus insidentes incautas adoriantur, & confestim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non rarò repertæ fuerint. Quare huius gratiâ nocumenti, non arcentur modo à pratis, sed sclopetis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorsus necantur.

Hoc etiam Ciconiæ albæ faciunt, quæ ranas, serpentes & apes vorãt.

Verùm quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non solùm, sed vilissimis quoque animalibus ea deuorari alimenta, quæ nunquam priùs gustauerunt? *Talpas* sub terra viuentes solo radicum esû vitam traducere certissimum est. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, viginti quatuor horarum spatio ex pede suspensas domi habui: ac cùm iuberem vt puer meus alteram viuam aperiret, vt internorũ viscerum structuram in ea, & cordis rectiùs motum intuerer; vbi primùm alteram huic dilaniatæ famentem admouerem, tam rapido motu, tam auido morsu in mortuam viua inuolauit, vt non cessarit, nisi & intestina, hepar, ventriculum, cor, pulmonesq. priùs, quin carnem omnem musculosam, sola pelle & ossibus integris remanentibus, quàm citissimè absumpsisset, atque ita integrum ferme animal in aluum suam recondidisset. Quæ & ipsamet *Talpa* viginti alijs suspensa horis vixit, & post mortem vix quicquam in ventriculo suo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Instruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine, cui similem prorsus in nullo adhuc alio conspexi. Valde autem (quod vix credideram) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpæ* in vtrauis maxilla sex incisores, binosq. caninos, & hos superiores triplo longiores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amussim seipsos recipientes, atque durissimam quamq. materiam comminuentes molentesq. ita vt tota dentium series, ad triginta sex ascendat, & tam abiectum, lucifugum, cæcum, subterraneum, pusillumq. animalculum, hominem *Natura* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam superet.

Cogẽte fame animalia non rarò edũt insuetissima sibi.

Exemplum de Talpis, quę carnes etiam vorant.

Mira structura dentium: in Talpis.

Atque hæc mea de *Ciconia nigra*, est sententia: quæ si cui minus arridet, is veriora nos doceat, & auem cumprimis producat, cui *Ouidiani Mergi* notæ competant magis, & ad quam speciem similiter auium, hæc eadem *Ciconia nigra* sit reducenda, astruat Non ignoro placere nonnemini, hanc *Ciconiam nigram*, *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Aristotelis* testimonio lib. 9. Hist. anim. cap. 27. *Alba & nigra*. Sed obstat imprimis: quòd hic nempe author Ibes, siue Ibides *Ægypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis scribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. *Si quis enim*, ait, *vi atque impetu Ibin ab Ægypto exportet, illa quidem ab insidiatoribus vltionem capit, vel cum magna sua pernicie: mortem enim sibi fame consciscens, raptoribus studium in se exportanda extra Ægyptum vanum esse ostendit*. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. *Inuocant & Ægyptij Ibes suas contra serpentium aduentum*. Hanc alij timent rursus auem, vnde *Iuuenalis* Sat. 15.

An Ciconia nigra sit Ibis.

Ibis Aegypto est propria tantũ.

Cro-

——— *Crocodilon adorat*
Pars hac, illa pauet saturam serpentibus Ibin.

Per *Ibin* puto rapacem diramq. volucrem intellectam ab *Ouidio* fuisse, quod Elegia sua in *Ibin* mordacissimâ demonstrauit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem suum, suppresso proprio, *Ibidis* saltem nomine dirè proscindit, & mala huic simul omnia imprecatur. Ibis ad rapaces vide tur pertinere. Quid Ouidius per Ibin suam intellexerit.

Secundò repugnat, quod *Ciconia hac nigra*, siue *Mergus Ouidij* rostrum habeat rectum, *Ibis* verò aduncum. *Plinius* enim lib. 8. cap. 27. *Simile quiddam*, inquit, *& volucris in eadem Ægypto monstrauit, qua vocatur Ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maximè salubre est*.

Post tam varias igitur disceptationes hæc tandem subijt mentem sententia, posse forsan non incongruè *Gallis Anglisq.* Auem dictam *Cormorant*, antiquorum *Mergum* appellari, de qua necesse prorsus iudico hìc illa enarrare, quæ *Carolus Antonius Puteus* obseruauit in piscatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præsentibus huic ludicro spectaculo Christianissimo Rege, & Illustrissimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perscripsit. Cur Ciconia nigra non possit dici Ibis. Videtur Cormorãt Gallorum esse Mergus antiquorum.

Solent in *Anglia* assuefacere *Coruos marinos* ad piscium prædam, nõ aliter atque nos in *Italia* volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Venduntur autem ita edocti *Corui marini* pretio nõ exiguo. Huiusmodi piscatoriam venationem in gratiam *Legati Cardinalis Barberini* exhibitam, & *Coruos* seu *Cormorants* simul piscantes in Fontebellaquensi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum *vulture* quodam maximo *Galliarum Regi* ab *Angliæ Rege* dono missi fuerant, vnà cum harũ auium magistris & instructoribus. Corui hi sæpius in canali ibidẽ in *Truttarum* piscatione exercitabãtur. Dum autẽ è cubiculis suis ad piscinas transportarentur, capita & oculi ipsis obuelabantur, ne in transitu perterrefierent. Detractis igitur vbi ad flumina peruentum erat, obuolucris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter astrictâ, ne deglutire quos cæperant pisces, valerent, in torrentẽ præcipitabantur. Hi repente aquis sese immergebant, diuque sub his pisces velocitate mirabili sequebantur fugientes, quas vbi assecuti rapuissent, ex aquis emergebant, piscemq. quilibet rostro suo leuiter compressum deglutiebat, donec quatuor vel sex pisces hoc modo quiuis ingurgitasset. Tum demum à magistris suis *Anglicanâ* linguâ ad manum seu pugnum vocabantur, ad quem obedientissimi conuolabant, & paulatim pisces omnes, vnum post alterum nempe, eosq. tantillùm saltem rostri pressurà læsos euomebant. Finita autem piscatione, loco eminentiore his coruis collocatis, ligulam ex collo soluebant, viâ ipsis ad ventriculum liberà permissà, & pro cibo, prædæ partem cuilibet piscem vnum inquam, proijciebant, quem dexterrimè hi per aera descendentẽ hiante rostro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi *Corui*, erant *Con, Con*, (*Germani* dicerent *Kum, Kum*) quod linguà *Anglicanâ*, nihil aliud sonat, quam *Veni, veni*. Hæc *Carolus Antonius Puteus*, cuius supra quoq. industriam in explorandis animalium plerorumque, *Auium* tamen præcipuè proprietatibus, iure ac merito laudaui. Carolus Ant. Puteus piscatione quã Auis cormorant dicta exercet ad authorem exactè perscripsit.

Immensi laboris esset, si nunc eas quoque controuersias componere ausim, quæ de hac ipsa aue *Cormorant* occurrunt. An sit *Corax* nimirum, siue *Coruus*

Aqua-

Superſunt plurimę de hac aue cormorant cōtrouerſiæ quas alij decidāt.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Ariſtotelis*? Et an *Ariſtotelis* hic *aquaticus Coruus* idem ſit cum illo, qui à *Plinio* ſub hoc nomine producitur? An verò *Plinianus* hic *Corax* ſit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorū? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem ſit cum *Ariſtotelis Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hactenus doctiſſimi viri potuerunt, cōponant, quibus maius eſt otium. Hoc ſolum dicam, productam à nobis auem piſcatricem hāc *Cormorant Gallis & Anglis* dictam, prorſus eſſe illam, quam *Albertus Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes ſunt*, ait, *Mergus varius & Mergus magnus niger, qui à quibuſdam Carbo aquaticus vocatur*. Et cum hic niger ſit, vt paulo poſt ſubiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non ineptè *Aethia* eſſe *Ariſtotelis* exiſtimatur. Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* eſſe volunt eiuſdem *Ariſtotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia ſunt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi ſol nuſquam illuceat. Nobis certè non licet eſſe tam beatis, vel placet eſſe tam laborioſis, vt in abſtruſis veterum ſenſibus, aut poſſimus ſemper veritatem eruere, aut velimus; ſubinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sæpius altercādo, & ſubtilius veterum ſenſus inquirē do veritatem & tempus perdimus.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* ſeu *Coruum marinum* ſiue *Cormorant*, plerisq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non abſonam prorſus *Ornithologus* ducit; *Vel*, inquit, *à Coruo, qui Italis Corbo & Coruo dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis Galli carbonem vocant Scharbon, ipſi charbon ſcribunt*: (pronunciant nempe aliter quam ſcribunt) *in qua ſententia etiam Albertus fuiſſe videtur, carbonem aquaticum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum roſtri eius, noſtri Germani enim acutum dicunt Scharpf*. Hæc ille.

Cormorāt eur hodie Scharbus dicatur.

Cormorāt Gallis ſonat Coruus moriens.

Atque ob hanc reor cauſam *Galli Cormorant* quoque, quod nihil aliud ſonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditiſſimo, & reconditioris doctrinā philoſophiæ pollente, ſuauiſſimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Feure Pariſiano* mihi approbatum fuit, quod ob colorem nempe luridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc ſortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Pariſijs* inundaret, eiuſmodi *Cormorant* non paucos comparuiſſe, qui & ipſe eorundem piſcationem paulo ante deſcriptam in patria ſua ſæpius conſpexerat.

Claudius le Feure doctiſs. & humaniſſimus vir.

Vera delineatio Scharbi ſiue Cormorant à Caſſiano Puteo authori cōceſſa.

Hanc ſimiliter auem idem *Eques Puteus* noſter, genuinis ſuis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* deſcriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius eſt ſpithamarum, corporis craſſities *Anſerem* fermè æquat. *Color niger*, niſi quod capitis vertex capillatus, colli ſupremi mediocris portio, & ſub capite ad roſtri principium plumæ albeſcant, maculà inter hanc albedinem nigriuſculà & non parua intercluſà. Sub ventre quoque ad crura præcipuè candidæ ſunt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verùm non tam ſaturo atroq. colore vt in *Coruis* noſtris, ſed aliquid cinerei ſub obſcuri, atroq. rubentis & in collo ſubcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albent. *Crura* quæ breuia ſunt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, craſſa coriacea membrana nigraq. ad extre-

mos

mos vſque vngues validè ſatis compinguntur. *Roſtrum* (quod longum erat quinque digitos,& luteolum) hoc peculiare obtinet, quod ſuperior eius pars in fine acumen habet, quo vnco veluti harpagone acutiſsimo, ad extrahendos firmandoſq. piſces dexterrimè vtitur. *Gulam* patentiſsimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & ſex etiam mediocrium piſcium priuſquam in ventriculum detrudantur, capax exiſtat.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hic exhibemus aquatilem auem, *Mergum Americanum* aſſeueremus, quæcunque tandem auis illa ſit ab *Ariſtotele Aethia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. *Si namq. omnia argumenta pro vtraq. parte ad lancem exegerimus, ſilentium tamen indicetur. Pauca enim admodum ſunt ſine aduerſario, cetera etiamſi vincunt, litigant*, vt *Senecæ* hic verbis & ipſa rei veritate vtar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* noſtratibus, quorum & icones & deſcriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus ſit ſimilis, ſi *roſtrum* præſertim conſideres (quod huic *Americano* eſt acutum magis, longiuſq. & *collum*, quod productius quàm *Europæis*) ſed quòd authoritate *Americanorum* hominum hoc ita eſſe edoctus nunc probè fuerim.

Mergus Americanus eſſe hæc auis aſtruitur.

Non eſt tamen omnino noſtris Mergis ſimilis.

Non ignoro à *Carolo Cluſio* in *Exoticorum* ſuorum lib. 5. *Mergum* ſimiliter *Americanum* proponi, verùm is cum noſtro hoc ſimilitudinis prorſus parùm habet. *Mergum* autem eam auem eſſe *Iacobus Plateau*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat; nautarum eorundem ſolo fretus teſtimonio, & *Cluſio* ita perſuaſerat. Hos ego nec laudo, nec vitupero teſtes. Poſſunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuerſæ *Mergorum* ſpecies exiſtere.

Carolus Cluſius alium Mergum Americanum producit.

Veluti autem anno proximè elapſo à *F. Gregorio de Boliuar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda hiſtoria accepi, ita nunc iterum à Reuerendo admodum *Fratre Petro de Aloayſa* maximè fui adiutus. Eſt autem vir hic doctiſſimus, *Ordinis S. Dominici* ſodalis, in *America* & quidem in principaliſſima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus, qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* ſui ordinis negotijs, prælo propediem committendam. Huius amiciſſima confabulatione, cum ſæpe hic *Romæ* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineauit.

Frater Petrus de Aloayſa Limenſis in pluribus authorem iuuit.

ACITLI ad ſpeciem illarum auium accedit, quæ Hiſpanico nomine *Pato* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non ſignificat, quàm hanc auem, quæ quoniam in aqua & ſubtus aqua continuò commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit, quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquã nimirum pertinentem. Vocatur autẽ auis hæc *Peruanâ* linguâ, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. *Vna* earum eſt quæ longiſſimè volant: ſunt enim corporis mole graciliores, & ſapore in victu excellentiores, cum carnem habeant abſque oneroſa pinguedine. De his compertum eſt, quod pullos ſuos ſtatim vt eos natare vident, derelinquant, vt ipſi pulli cibum ſibi quærere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, vbi procreantur. Sunt hæ in natatu præſtantes, & ſub aqua quidem velociores, quàm ſupra eãdem; ita vt nullus eos facilè piſcis effugiat. Submergunt ſeſe aquis, diuq. valde ſub ipſis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Auis hæc noſtra Mergus eſſe Americanus à F. Petro di Aloayſa approbatur & deſcribitur.

Vocis Acitli explicatio.

Viſu

Visu pollent acutissimo, ita vt turbata etiam aquâ, & longè & acutè cibum suum speculentur, capitanq. *Indi* varijs has modis capiunt, sed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, vbi harum plurimæ stabulantur, *Indus* aquam intrat, suumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ similitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum vsque submersus manet, eminente solo capite vasi eidem infixo. Vas itaque tantummodo supernatare conspicitur, quod cum auibus imponat, securæ lignum illud esse putantes, circumnatant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas submergit, enecatq. donec ceteræ insidias olfacientes diffugiant.

Prima Mergorum species describitur.

Modus capiendi hos Mergus.

Secunda species earum est, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam destituantur, sed quoniam ab his grauior corporis moles, haud quaquam sustentari potest. Propria harum imago auium hæc est, quæ hac in tabella prostat: Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptissimè ad piscium raptum se submergunt. Ponunt oua sua in terra, & pullos suos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas censent, ideoq. ab earum esu abstinent, nescio qua vana persuasi opinione, quòd eas cum *bufonibus* sub aqua coitu commisceri censeant. Penis in his est longus valde & retortus? Nescio etiam an non superstitionem sapiat, quando *Americani* tantopere aduersus fascinationem laudant auium harum pedes & rostra, quæ subinde infantulis suis è collo, ceu certissima quædam amuleta, suspendunt, ne ipsis maleficus aspectus noceat. Hispani dicunt *Aojarxon mal ojo*. Vnde & *Virgilius*.

Secunda species describitur.

Ab harum esu abstinent Indi.

Medicamenta ex his desumpta.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri solitas, *Hispano* sermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundē vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combustarum penarum fumus naribus ab ipsis hauritur, quamuis hoc commune sit alijs rebus fætentibus crematis, lanæ præsertim sordidæ, si ab hystericis fumus incēsæ recipiatur. Verùm *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum sunt imbuti, existimant Deorum suorum futilium nutu, iussuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis destinatam atque dicatam fuisse. Hæc *Frater Petrus*, de *Americano* suo *Mergo*.

Superstitio Indorum de hac aue.

Hactenus F. Petrus de Aloysia.

Nos etiam nostros habemus maiores, minoresq. *Mergus maior* aliquibus etiā *Colymbus* maior, à κολυμβᾶν, id est, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. *Minorem* solemus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* nostra in stagnis suis, ac piscinis, quarum plurimas & vtilissimas habet, abundat, & in fluminibus etiam eiusdem *Pegnitio* & *Moeno*, vbi non rapidè feruntur, sæpius cum voluptate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conspexi.

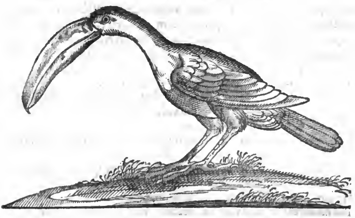
In Franconia plurima sunt stagna & plurimi Mergi.

De *maioribus Mergis* referebat mihi olim *Theophilus Molitor Lynceus*, hos semper in aquis degere, in littore rarò sedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *Iuncorum* ac *Typharum* inclinatis, in hisque tam artificiosè nidum construere, & erigere, aquis innatantem, vt à vento hinc inde vllo absque periculo moueatur. Quinque etiam aut sex oua ponere. *Minores* aiebat frequentiùs sub aqua se abscondere, quando præcipuè sibi insidias strui aduertunt, & post longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piscatoribus sub aqua interdum in retibus capi.

Relatio Theoph. Molitoris Lyncei de nostris Mergis.

PICVS

PICVS AMERICANVS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NOMEN hic nullum adſcriptum eſt. Roſtrum in aue nulla maius reperiri exiſtimo. Superior autem huius pars roſtri, inferiore dimidio latior eſt, variegantibus multa cum venuſtare coloribus ex viridi, albo, cæruleo, croceo, rubro, flauo verſus extrema tamen, & acumen ipſius, magis magiſq. rubello. Eſt & hoc cũ admiratione quadã ſpectandũ, medietatẽ capitis, adeoq. frontem integram in roſtrum abſumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus has ambiens puniceus, & extra hunc area alba eſt. Colli inferior pars crocei diluti coloris, pectus verò caſtanei ſaturati, inter hoc tamẽ & collũ rubedo leuis apparet. Dorſum nigriuſculum. Alæ ex triplici colore conſtant, fuſco nempe, ſubfuſco & caſtaneo mixtæ, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris & poſterior pars niuea, & caudam verſus rubello colore ſcintillat. Cauda autem nigerrima ſimulq. ſolito longior, id quod à ſculptore hic non obſeruatum fuit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quam in hactenus deſcriptis auibus videre licet, longiores, coloris ſubalbidi ſunt, & recuruis vnguibus. Crura per interualla cæruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

ANtequam de meo hic quicquam addam, operæpretium eſſe cenſeo, eam prius breuiter delineationem ſimilis ferme auis ſubnectere; quam *Carolus Antonius* **Puteus** mihi lubens communicauit ex viua aue deſumptam, *Carolus Antonius Puteus ſimilem auẽ viuã apud*

Nnn quam

in partibus perforare, vt nidum ibi pullis suis conficere valeat.

Persuasum autem sibi habent *Indiani*, huic aui notitiam esse cuiusdam herbæ, quæ vim habeat, ferrum etiam disrumpendi, aperiendiq. omnes seras. Vt autem herbam illam *Indiani* consequi valeant, aiunt se pessulo nidum occludere, & ad arboris pedem aliqua linteamina apponere: tum ad herbam istam confugere auem, eandem apportare, claustro admouere, quod statim frangatur & dissoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in terram cadens ab istis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua similiter auem *Pyto* quoque appellare consueuerunt. Si eos quæras, vbi locorum herba ea reperiatur, omnes ad vnum se hoc ignorare fatentur.

Indis persuasum est hanc auem reperire herbã quæ claustra ferrea etiã aperiat.

Vocatur etiam Pyto Americanis.

Cerebrum huius auis si dentibus applicatur, qui iam mouentur & casum minantur, tam firmiter iterum consolidat, vt nunquam laborasse videantur. Hæc *Fr. Petrus de Aloaysa*.

Nondum quicquam hic à me determinãdum est, priusquam aliorum quoq. historiæ Americanæ, scriptorum de simili aue testimonia producam, vt quantùm cum nostra conueniant aut discrepent eorundem descriptiones, vnicuiq. clarum euadat. Placuit autem primo loco ipsissima *Ioannes Lerij* verba recitare quæ cap. 10. leguntur historiæ nauigationis suæ in *Brasiliam* factæ. *Inter reliquas aues* inquit, *Americanorum, primus locus cuidam Toucan nomine, dabitur. Is columbi est magnitudine, colore ceu Coruus, excepto pectore, quod crocei est coloris, torque miniato ab inferiore parte circumducto, detracto Barbari ad genarum, aliarumq. partium corporis ornatum vtuntur. Tum verò maximè apud illos est in pretio, quod saltaturi ea vtantur. Nomen inde est sortitum Toucan tabourace, hoc est, plumæ ad saltandum. Nihilominus tanta illis earum auium suppetit copia, vt mercibus nostratibus permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat, cum quo Gruis rostrum minimè est comparandum. Itaque pro monstrosissimo totius orbis rostro est habendum. Ergo non immeritò Bellonius vnum cum nactus esset sub finem tertij libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, at ea omnia quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.*

Quæ Ioannes Lerius de simili aue scripta reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerius* eodem libro capite 7. se magis his verbis de pelle detracta explicauerat. *Partis illius pellem* (quæ circa ingluuiem est nimirum) *detractam siccant (auis nomen retinet) siccatam vtriq. genæ applicant cera agglutinatam, quam Trayetic nuncupant. Quibus ita aptatis dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab illis gestari.*

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea similiter interserere, quæ in Summ. *Ouiedi* historiæ Occident. Indiæ Italico idiomate scripto, & quidem capite 43. reperio. Ait autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Christianis *Picuto* appelletur, quod rostrum obtineat admodum grande, si cum corporis reliqui paruitate hoc compares, & quod valde graue sit, & plus omnino quàm reliquum corpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè paulo maiorem esse *Coturnice*, plurimis tamen pennis vestitam, ideoque minus carnis habere quàm plumarum, quæ venustæ planè sint, ac diuersorum colorum. Rostrum ipsi datum maximè longum, & tellurem versus recuruum, vbi capiti adhæresçit tres digitos transuersos latum. Linguam quam obtinet, &

Quæ Ouiedus de eiusmodi aue scripta reliquerit.

Rostrum.

Lingua pēna videtur. qua sibilum edit, pennam videri potius. In arboribus foramina excauare in quæ intret, ibique sibi nidum fabricet. Auem esse profectò visu mirabilem, quoniam plurimùm ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ vt dictum, potius penna sit, quàm si rostrum ad reliquum corpus, vbi ferme nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ securior de suis pullis sit, nec *Cercopithecos* insidiantes plerisque auium pullis, pertimescat. Siquidem non possunt ipsi pullos suffurari ex nidis, quoniam vigilantissima hæc auis sit, nam vbi inimicorum aduentum animaduertit, iam ita se in nido suo componere, vt ex eiusdem foramine rostrum exserat, atque eo modo *Cercopithecos* excipiat, vt confestim discedant, & gratiam etiam aui habeant, ne peius quid ipsis contingat.

Cur sit mirabilis auis.

Quomodo resistat Cercopithecis pullorum suorū raptoribus.

Quę Aldrouandus de hac aue habeat. Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recensuerunt, solum ex recentioribus *Aldrouandum* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornithologiæ suæ historiam huius breuiter perstringit, sub nomine *Pica Bressilica*, quòd *Pica varia* sit similis, si rostrum demas, & quod in *Bressilia* reperiatur. Scripserat olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuoram* dici, quod piperis nempè esset voracissima, & vbi hoc ingessisset, egereret citissimè, quod postmodum eius regionis incolis maximo esset in pretio. Verùm *Americani* amici mei, quibus hac æstate hic familiariter vsus sum *Romæ*, de hoc ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi ansam habeo. Describunt hanc similiter *Theuetus* in sua Gallica Antarctica historia, & *Ambrosius Pareus* in opere suo chirurgico, *Boterus* demum sed breuissimè, in suis Relationibus.

Cur vocet Picā Bressilicam.

Vocatur etiā piperiuora.

Qui scriptores alij huius meminerint.

Vix vllā icon ab alijs producta cum nostra cōgruit. Hoc monere satis nunc habeo, duas ab *Aldrouando* proponi icones, veluti ab ipso quoq. Ornithologo, sed neutram cum nostra vsquequaq. conuenire, sicut nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* visa fuit, cum nostra quadrat prorsus. Id quod me, vt credam mouet, non vnicam tantum huius speciem esse. *Theuetus* certè vt ipsum Ornithologus citat, duas agnoscit, vnam quæ magnitudine pipionem seu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et qui harum nobis depinxerunt effigies, in rostro non paruam dissimilitudinem ostenderunt. In altera enim denticulatum siue serratum hoc faciunt: alteri asperitatem eam omnino adimunt. Nostra profectò effigies dentibus carere manifestè cernitur.

Theuetus duas habet species.

Rostrum in aliqua harum auiū denticulatum depingitur.

Sed animaduersione dignum censeo, quod *F. Petrus* & socij ipsius *Americani Hispaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem rostro suo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* visa tenuissimum & leuissimum rostrum habuisse asseratur, quo vix molliusculam materiam, nedum duriorem arboris corticem lignumq. perforare potuisse iudicata fuerit. Et *Aldrouandus* tale sibi rostrum in suo Musæo adseruatum fuisse scripsit, tenuissimum membranæ instar, sed osseā tamen substantiā, splendidā, leuissimā, cauā, atque aeris intus capacissima. Vbi rectè obseruandum existimo, quòd licet tenuissima fuerit substantia, ossea tamen extiterit: qua si animal viuum dextrè vtatur, mirandum minimè est, si repetitis tot vicibus atque percussionibus, corticem etiam arboreum, & lignum forsan putridum, (hoc enim instin-

Quōmodo intelligendum sit quod tenuissimæ substantiæ rostro arborem excauet.

instinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuissima sæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum pusillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus possit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam cursum ac recursum descripsisset. *Silices*, inquit, *itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq. assiduitas*. Quare non inuenusto *Hispani* vernaculo sermone suo, hanc auem *Carpintero*, hoc est fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percussionis sono, qui tac tac est, *Tacataca* appelarunt.

Formicæ continua ambulatione silices atterunt.

Atque hæc me causa mouit vt *Pici* potius, quàm *Pica* nomine insignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commenti sunt, sensum ac mentem. Assentietur mihi, qui nidi fabricam considerauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, sed in arboribus altissimis sibi concinnare studet. Lege si placet apud *Aldrouandum*, & oculis intuere depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enascentis visci ibi ramulis construxerat, spinosis plurimis ramis ex *Oxyacantho* & *Pyrastro* obseptum, atque ita arctè clausum, vt nec vnde exiret, nec vbi *Pica* ingrederetur, obseruare quis facilè potuerit.

Pici verò nidos sibi construunt omnes in cauis arborum, vt rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit: sed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine insigniuerit, adeoq. specie pro genere (vt scholæ loquuntur) vsus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam signet. Nisi quis hoc ipsum modo tueri velit, quod *Pici* forsitan omnes, veluti animosæ aues, cum integram etiam crebra rostri percussione arborem deijcere posse credantur, *Marti* ideo sacræ fuerint; vel quia auspicatæ sint aues, & in bellum siue *Martem* abituri *Romani*, non nisi auspicatò *Vrbem* egrediebantur. Libet *Plinium* ipsum audire. *Sunt & paruæ aues, vncorum vnguium vt Pici, Martio cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subreptum felium modo, illi verò & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt, pullos in cauis educant, auium soli*. Ast neque solos *Picos* in arborum cauis nidulari, sed *Vpupam* quoque hoc factitare, ex *Aristotele* discimus lib. 6. de Hist. animal. cap. 1. *Vpupa vna*, inquit, *suo in genere non nidificat, sed stipitem arborum subiens, parit sine vllo stramento in cauis*. Miror hoc in loco *Aristotelis* interpretem *Augustinum Niphum*, quòd *Albertum* reprehendat, inquiens: *Hæc quæ Aristoteles ait de vpupa, Albertus mentitur de pico marino*. Licet enim *Aristoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, *sed supra arbores, & non humi considere veluti perdices faciunt, & coturnices*: verissimum tamen est, quod *Albertus* dixit, cui & experientia, & *Plinius* adstipulatur. Erit igitur ob nidi structuram, locumq. *Auis* hæc nostra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quàm *Pica*.

Pici in cauis arborum nidos suos struũt.

Cur Pici Marti sint sacri.

Non soli Pici nidificant in cauis arborũ vt Plinius vult.

Niphus male reprehẽdit Albertum.

Ratio prima cur nostra auis sit potius Picus quam Pica.

Et quoniam in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt, addam breuiter illa, quæ olim mihi scripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, sed oculatus testis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perspicacissimus fuit. Hic igitur septem omnino *Picorum* species obseruauerat. *Primus*, aiebat

Authores in Picorum speciebus variant, de quibus denora recognitione Theophilus Molitor Lynceus. ille, est *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam nempe, quam ore ipse apportet, & nidi sui foramen ligno per vim intruso, clausum reseret. Hic *Picâ* maior longiorq. est, capite rubro, rostro longo & nigro, linguam non latam (quam falsò *Aristoteles Picis* tribuit) sed teretem & in acumine corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in ascensu arborum quoque vtitur. Excauat arbores durissimas, in quibus oua sua locat.

Prima species. Secunda species. *Secundus* est *Picus martius*, seu viridis notissimus, & hic in cauis oua quinq. sex & octo etiã, sine vllo stramine ponit, pullos suos vermibus & muscis educat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, sub illis vespas, ac vermes quærit, quos comedit, his deficientibus ad aluearia conuolat (quod plerisq. *Picis, Paro, Rubeculæ & Ciconiæ, Apiperdis* illis auibus est familiare) rostro illa aperit, apes euocat & deuorat. Maio mense in silua arborem quærit interius putridam, ascendit, rostro percutit, audito sono violenter ferit. Corticem & lignum quercinum viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum transuersorum crassitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo inuẽto, dimidiæ etiam vlnæ profunditate arborem excauat, in qua oua sua excludit.

Pici apibus insidiatur.

Tertia species. *Tertius* & in ordine primus, ex maculosis (triplex enim maculosus est) Picarius etiam vocatur. Hic niger est & albus, per corpus totum maculatus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quàm albas. *Picâ* paulo est minor. Sub cauda rubet vel & in capite. Rostrum huic longum & lingua teres est. Apibus valde est infensus. Oua ad plurimum septem ponit.

Quarta species. *Quartus* est *Merula* paulo minor, priore adhuc maculosior. Pennæ in cauda mediæ sunt nigræ, & acutæ. Oua sex ponit.

Quinta species. *Quintus* & in maculosorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger est. Hic *Passere* domestico paulo est minor. Carne *Rubeculam* ferè æquat. Linguam prælongam habet ac corneam: pedes paruos, sed vngues longos.

Sexta species. *Sextus Cinereus* vel *Cæruleus* dicitur. Hic rostrum quidem longum sed linguam breuem habet. Non est ei cauda acuta, in qua tamen veluti in alis quoque & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & sub cauda luteum, vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipsi breues sunt. Nidum hoc exstruit modo. Inuento aliquo sibi congruo foramine sed ampliusculo, circumlinit illud luto, vel terrâ madidâ, quam rostro adducit, nõ aliter ac *hirundines* facere solent; & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ sibi ac fæmellæ suæ ad ingressum sufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septima species. *Septimus gryseus* vix *Carduelem* magnitudine excedit, ascendit & descendit per arbores victum quæritans, maculis eiusdem coloris in nigro conspersus est, vt *Perdix*. In rimis arborum aridorum nidificat, intra cortices ac lignum. In cauitatibus etiam murorum inter lapides oua sex plerumq. ponit, vna ex parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non canit, quamuis nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quàm Ghik, Ghik. Hæc *Molitor* noster, qui exactissimam plerarumque nostratium auium historiam vllo absque libro (adeò ipsi familliaria hæc erant) mihi reliquit.

Hucusque Theoph. Molitor.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quàm

Picam

Picum referendam esse hanc auem *Americanam*. Quòd pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuisos gerat. Id quod solis *Picis* peculiare esse *Albertus* annotauit, si *nocturnas* tamen quasdam *aues*, *Psittacum* etiam, & *Iynga* excipias. Quamuis & *Pico murali* & *nigro* tres ante, & retro vnum, esse alij scribant. Et scimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos concessos esse. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quàm *Pica*, quæ tres ante, & vnum retro habet digitos, cōgruit, ad *Picum* libentius eā retulero. Vnde maximopere miror, plerosq. *Ornithologos*, & inter hos diligentissimum nostrum *Aldrouandum*, rostratæ huic *aui Americanæ* siue *Picæ Bresiliensi*, vt ipsi vocant, in suis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxisse, cùm tamen & nostra pictura, & sculptura, & ipsum animal viuum in *Gallijs* visum & depictum, reclament, vt ex supra datis descriptionibus, cuilibet manifestum euadit.

Alia ratio ex pedibus desumpta cur Picus potius quā Pica sit hæc nostra auis.

Aldrouandus & alij male huic aui Americanæ digitos in pedibus tres ante, & vnū retro appingunt.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipsum *Ouiedum* hanc insigniuisse, supra monui, neque à *Pica*, neque à *Pico*, sed à rostro deriuatur, quod *Hispani* suo idiomate *Pico*, & *Itali Becco* appellitant. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 10. subtilitatum descripsit, cum inquit. *Rostrum maius est toto corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Rostrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur, tribus digitis, aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac rostro, quanquam pusillum se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, vnde à natura aliorum omnium multùm dissidet, sibilat vehementer.*

Cur dicatur Picuto.

Cardanus hanc sub Picuti nomine intellexit.

Ridet hæc omnia falsè *Scaliger* pro ingeniosa subtilitate sua, Exercitatione 234. *In maxima omnium coturnice*, ait, *pectus nunquam vidi latum digitos binos. Quantum igitur caput, cui affixum sit rostrum sesquialterum? Rostrum etiam debebat potius rectum fuisse, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ictus.* Sed cur risu dignus sit *Cardanus*, si ipse hęc ad verbum ex *Ouiedo* oculato teste, (licet hunc non nominet) transcripsit? Et cur non reprehendit *Ouiedum* potius *Scaliger*, quem ipse dubio procul vidit, legitq. cum non rarò ex hoc, & ipsemet suppresso *Ouiedi* nomine, *Indicæ naturæ* quædam miracula narret? Et cur accusandus *Cardanus*, si Natura in monstroso hoc ludere rostro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in plerisq. nostris videmus alitibus. *Magnus* hic mundus noster est, in quo polydædala Natura pro varietate sua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ipsi ludibria sunt*. Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, sed bipennis loco rostro suo ad excauandam arborem, & ibi nidum suum collocandum vtatur; non video cur non æquè aduncum, quàm rectum volucris rostrum, hoc præstare & fortasse commodius possit.

Scaliger Cardanum hic ridet sed absque vlla causa.

Quæ naturę ludibria, hæc nobis miracula censentur.

Sed finiamus tandem, & admiremur simul, idem nunc, & olim persuasissimum fuisse figmentum, barbaricæ isti *Americanæ* genti, claustra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea ore apportet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc nostram retulimus, scriptum reliquit, loco paulò supra laudato. *Adactos*, inquit, *Cauernis Picorum à pastore cuneos, admotà quadam ab his herbà, elabi creditur vulgo. Trebius autor est, clauum cuneumuè adactum, quanta libeat vi, arbori, in qua nidum habet* (Picus) *statim exilire cum crepitu arboris*,

Miram esse, quod Americanis etiā hæc fabula de herba claustrum aperiente sit persuasa.

Plinius hîc olim scripsit.

boris, cum insederit clauo aut cuneo. Hoc ipsum quoque *Democritum* & *Theophrastum* credidisse *Matthiolus* in nũcupatoria sui Herbarij epistola scripsit: quem ego miror magis, hæc ibi verba addidisse. *Quin etiam Æthiopide herba tactu claustra omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quendam suspendio damnatum vidisse, cui fores omnes patefierent disiectis feris, vna tantùm herbâ admotà, signaculis quibusdam decantatà. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, quæ ab equis calcata, continuò ferrei soluuntur calcei*, &c.

Mirum magis quòd Matthiolus similia friuola crediderit.

Authori difficillimè hæc persuadentur, qui similia nec vidit nec audiuit.

Ego vt ingenuè fatear, potiorem vitæ meæ partem herbarum quoque studijs insumpsi, & plurimorum simul familiaritate rhizotomorum sum vsus. Verùm eiusmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam, nec à fide digno quoquam audiui.

In huiusmodi miraculis supernaturalibus res sæpe suspecta est de diaboli commercio.

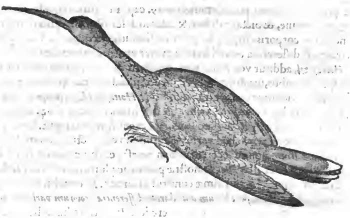
Quòd si admurmuratis verbis cantilenisq. res agitur, iam illa de diaboli commercio, auxilio, & suggestione suspecta fit. Scio equidem, plerosq. hominum non facilè contentos esse, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana sunt: Sed ἀπόρρητα illa libentissimè credere, appetere, & amplecti. Adeò fabulæ, deliramenta anilia, & superstitiosæ, Cacodæmonis astu excogitatæ ceremoniæ, per vniuersum orbem facillimè disseminantur, vt ad *Americanos* & *Antipodes* nostros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Euangelica variæ orbis nostri cogniti regiones essent illustratæ, & fraudes Sathanæ ideo detectæ: migrandum sibi putauit ad gentes noui orbis barbaricis ritibus plenissimas & veri DEI cultu orbatas. His cum superbiam, arrogantiam & tyrannidem suam diu miserè exercuit, apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum CRISTI doctrinam amplexata fuerit, remanserint tamen antiquarum superstitionum fomites quidam, è quibus continuò adhuc idolomaniæ igniculi exhalant. Et quantum apud illos Americanos perditissimus hic humani generis hostis possit, partim historiæ eius orbis nos docent, partim ab ipsismet ego Americanis sed iam Christianis, partim ab illis etiam qui ad infidelium loca penetrarunt, vt miseros illos & à dæmone dementatos homines CHRISTO lucrifacerent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, Iosephi à Costa quintum librum historiæ suæ occidentalis Indiæ: mirabitur simul & gentis illius miserebitur. Atque de *Pico Americano* hæc satis sunto.

HOI-

HOITZITZILTOTOTL

Auis picta Americana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM oblongum, acutum, tenue & tantisper curuatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum satis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridisq. saturatus, adeò per minima commiscentur, vt oculis se quasi nostris ambo occultent, qui tamen paruorum instar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro vndiq. sed diluto magis, inferiorem colli partem color, vsque ad pectus, idemq. dorsum venustat, nisi quòd in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interspersæ. Putares in hac elegantissima & exotica aue, merum superbi *Pauonis*, aut *Phasiani* masculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, sed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda subfusca ferme tota, principium huius tamen virescit, albescit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, subtiles, tribus ante distinctos digitis, cum quarto posteriore, ex breuibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

PArum est, quod commentarij loco hic adnectere possum, & iam nonnemini diffusior paululum visus fui. Adponam tamen hic primo loco quæ *Fr. Petrus de Aloaysa* mihi reliquit. Hæc auis, *inquiebat ille*; quam *Mexicani Hoitzitzilteotl*, *Peruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, nec corporeum quicquam, nisi tantùm substantiam & medullam florum, sed præ- Fr. Petri de Aloaysa Americani de hac aue verba.

sertim

Alimẽtum huius auis melleus liquor. sertim florum spinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum vsus est imagines conficiendi picturis simillimas, & alia huiusmodi precij magni opera.

Recchus nostræ huic consimiles alio loco describit. *Nardus Antonius Recchus* noster, hoc ipso *Mexicani* voluminis sui, quod nunc primùm mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas sub *Hoitzitzil* nomine, & pictas exhibet, & calamo describit, cum quibus magnam hæc nostra vt corporis effigie, sic nomine similitudinem gerit. Hæc sola inter vtrasq. est differentia, quod nostræ præter vtrisq. communem appellationem *Hoitzitzil*, additur vox hæc *Tototl*, quamuis & illis septem differentibus **Quæ differentia inter nostrã & illas sit.** vnius speciei auibus, sua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen in hoc omnes videntur conuenire, quod sint *Hoitzitzil* Quapropter fere adigor, vt credam, hanc nostram auem quæ sine historia hic prostat, ad illas referri posse, de quibus loco laudato singulare caput *Recchus* scripsit. Licet enim ibi colores non enumeret, sed varios solummodo esse dictitet, quare & auem illam latinè *variam* nominat: credi tamen potest, eas huic nostræ haud absimiles esse, cum & ex illarum, & nostræ pennis ac plumis, artificum *Indorum* industriâ, imagines elegantissimæ construi dicantur. Et cum his verbis caput **Rationes cur conueniant.** illud concludat: *Plures sunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate ac corporum distantes magnitudine.* Æquum est credere & nostram hanc, licet picturâ **Prima.** grandiusculam, in illarum classe locum habere. Confirmat hanc opinionem **Secunda.** meam, quod *Fr. Petrus de Aloaysa* dixerat, hanc nostram sola florum medullà nutriri & *Recchus* asserat, suas illas tamdiu solummodo esse superstites, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, perdurent.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc nostra auis & à *Reccho* enumeratæ *variæ* seu *pictæ*, attingant illam, quam *Carolus Clusius* Exoticorum lib. 5. cap. 2. describit, quæ *Ourissia*, siue *Tominejo* appellatur. De hac **Videntur hæ nostræ aues cum paruula illa Tominejo Clusij conuenire.** enim sequẽtia apud ipsum legũtur. *Franciscus Lopez de Gomara in Historia, quam de Mexicana vrbis expugnatione scripsit, Vicicilin eam auiculam* (quæ alijs nempe *Ourissia*, & *Tominejo*, & *Passer mosquitus*, & *Gonambuch* dicitur) *nominare videtur. Maximè inquit, admirabilis est in noua Hispania auicula incolis dicta vicicilin, corpore non maiore quàm Crabronis, oblongo & gracili rostro: melle rore & florum succo alitur, rosæ tamen non insidet. Eius penna valde exiles, elegantis mixti coloris,* **Hæc dicitur sex mẽsibus arbori affixa dormire.** *à Phrygionibus admodum expetita, vt aureis flaminibus intertexant, præsertim illa quæ in collo & pectore nata. Expirare, siue obdormiscere creditur Octobri mense, pedibus ex aliquo ramo appensa, aprico loco: renasci autem siue expergisci Aprili multis floribus iam vigentibus, propterea Renata vocatur.* Qui plura de hac nosse velit, ipsum adeat *Clusium*, vel ipsos potius oculatos testes consulat, quos ipse citat *Consaluum, Ferdinandum Ouiedum* cap. 48. sui Summarij. *Augustinum Caratem* lib. 1. cap. 8. Hist. Peruanæ. *Iosephum à Costa* lib. 4. cap. 37. *Theuetum* cap. 48. singularium Franciæ Antarcticæ, & *Ioannem Lerium* cap. 11. Hist. Americanæ.

Conueniunt mehercle omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* nostri historia, quæ suis ille *Hoitzitzil*, siue auibus varijs tribuit, de somno præcipuè illo quo arbori affixæ pluribus detentæ hærent mensibus, *nec nuga sunt*, inquit, *aut*

cuiquam

unquam debet esse dubitatum, seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est, reuixit; ac demissa in vicinos agros volitauit.

Somnum huius auis etiam in suis cognoscit Recchus.

Sed de mirabili hac & pusilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* mihi pro certissima historia communicauit. In multis, *aiebat ille*, prouincijs ac Regionibus Indiarum tam *Nouæ Hispaniæ*, regionis *Peruanæ*, *Brasiliæ*, & *Guineæ*; quàm *Indiæ Orientalis*, in *Insulis Philippinis*, & alijs, numerosa est diuersitas magnarum auium & paruularum, varijs coloribus distinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in suo libro refert *Nardus Antonius Recchus*, quæ in *Noua Hispania* reperiuntur, dico relationem eam quam de illis habet, quæ sub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à veritate nequaquam alienam esse: excepto tamen, quòd illæ omnes, quarum septem sunt, ibique à *Recchio* referuntur, eam proprietatem non habent, ad arborum concaua confugiendi, ibique per sex menses hyemis mortuas, vel quasi mortuæ videantur, latitandi, rostellisq. suis in arborem defixis, firmiter inhærendi. Ineunte autem vere, reuiuiscere, alimoniamq. sibi quærere ex melle, quod in arborum, plantarumq. floribus delitescit. Quoniam primum hoc, quod dictum est, videtur tantummodo verum esse, in illa specie auium, quæ minima est omnium, & à *Peruanis Tomin*, vel *Tominejo* appellatur. Reliquum verò, quod de illis commemorat, certissimum est, quodq. ex earum pennis preciosæ vestes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicula est adeò parua, vt nulla in orbe vniuerso minor reperiatur. Eius magnitudo est instar *Crabronis*, varijs perfectissimisq. depicta coloribus. Pedibus admodum pusillis & curtis. Est ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & rotundam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, terue longitudine sua reliquum totum adæquet corpusculum: In hac tres vel quatuor sunt pennæ colore precioso variegatæ. Rostrum habent longum, tenue ac delicatum, & linguam instar acus, quam dum proferunt, duplo est, quam rostrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro florum, etiamsi sit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Fr. Gregorij de Boliuar de hac parua auicula historica relatio authori communicata.

Sola illa parua auicula ita dormit.

Hæc graphicè describitur.

Et quemadmodum DEVS & Natura neque in minùs vtilibus abundantiam, neque in necessarijs defectum monstrare voluerunt, sic etiam huic auiculæ idonea pro alimentorum suorum acquisitione, instrumenta procrearunt, linguam inquam, longissimam, qua ad intima florum penetrare posset; & mirabilem hanc facultatem concesserunt, vt ipsa rei nulli inhærens, in aere saltem libero volitando, persistere tamen & ex floribus, sursum deorsum vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguà exertà melleum lambere rorem, pro illo temporis spatio, quo indiget, valeret.

Linguam longam valde habet, qua mel exugit.

Nulli inhærens sed floribus insistens ex illis mel sugit.

Alas autẽ tãta pernicitate mouet, vt visu percipi motus minimè possit; quin alis potius carere videatur, & vel tam exile corpusculum, absque alis subsistere appareat. Sic autem in aere suspensa, & ad partem inferiorem superioremq. floris conuersa, liquorem illum rostello colligit, & linguà suà quam deducit eò vbi necessarium est, suffuratur. Tanta autem velocitate ex vna arbore ad aliam, ab vno loco ad alterum se confert, vt in hoc reliquas aues antecellere

Alas celerrimè mouet.

tecellere & superare longè videatur vniuersas, & ipsa volans oculis sæpissimè percipi minimè possit.

Hucusq. F. Gregorius. Hæc sunt præcipua quæ de huiusmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici possunt. Reliquæ species dictum hunc modum insequuntur plus vel minùs, pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, crescendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de hac aue ampliùs examinari possent. *Duo* sunt, quæ ampliorem hìc disquisitionem mererentur. *Primum*, quomodo hæc auis solo melleo florum liquore pastuq. cibetur? *Alterum*, qua ratione tot mensium inediâ macerata, superstes tamē adhuc arbori adhærescat? Veruntamen hæc cum altiora sapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè est pretium, ad alia transeamus æquum existimo, cum præsertim de mellis ex floribus haustu, naturâ, & fabricâ, succinctè quidem, sed neruosè, & solidè disputauerit *Princeps Cæsius* noster, in *Apiario* suo *Romæ* typis expresso, quod consuli potest. De fame verò diuturna, quam varia sufferre innoxiè animalia possunt, si temporis permiserit angustia, aliquid inferiùs, vbi *Chamæleontis* dedero historiam, delibabo.

Aristoteli notissimū fuit aues quasdam hyeme occultari. Hoc vnum nunc reticēdum haudquaquam censeo, *Aristoteli* minimè ignotum fuisse, aues quasdam hyeme abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 16. de hist. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim visæ sunt*, inquit, *multæ hirundines in angustijs conuallium nudæ, atque omnino deplumes*. *Scaliger* ad hunc

Scaliger hoc idem probat. locum. *Sed & in cauis arborum*, ait, *deprehensæ sunt aliæ aues apud nos nudæ, idque hyeme. Mutant enim quotannis aues plumas, idque æstate. Natura sapiens, cum plumas aduersus frigoris incommoda condidisset, non abstulit eas per frigus*. Atqui nos scimus eas quæ hyeme se abscondunt, hyeme plumis spoliari. Hunc eun-

Hoc ipsum Niphus docuit. dem *Aristotelis* textum explicans *Augustinus Niphus*, hæc habet. *Vnde vt Albertus inquit, iam visæ sunt hirundines, quæ in concauis arborum se condiderunt, & spectatum est in Germania in sylua quadam, vbi quercu putridâ incisâ inuentus est cumulus hirundinum deplumium. Nec solum Albertus hoc probauit, sed Pompeius Columba vir maximus rerum naturæ rimator, se idem in Germania reperisse in concauo cuiusdam arboris in imo fluminis exortæ, testatus est mihi*.

Et quando iam *Germaniæ* facta est mentio, prætermittere haud debeo, quin pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* libr. 3. cap. 10. *de his quæ diu viuunt sine alimento*, annotauit. *Afferenda huc sunt*, inquit,

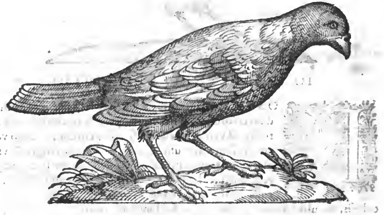
Hirūdines sub aquis latescere Galilæus in Germania vidit. *quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus insignis* Galilæus, *fratrem nempe suum in Germaniæ stagnis hyeme vidisse retibus à piscatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, rostro & alis mirum in modum ad inuicem consarcinatarum; quæ in thalamis tepidioribus comportatæ, quasi reuiuiscentes mouerentur primùm, sese expedirent postea, mox etiam auolarent: audiseq. ab incolis aduentante hyeme, quotannis hirundines in ea regione, aeris inclementiam fugientes, non in remotissimam inde Aphricam (quod efficiunt Italicarum plurimæ Lybiæ viciniores) sed multas, vt dictum est, in vnam congeriem colligatas, sub aquas demergi, vbi minus sæuit hyemis; atque ibi latere ad vernum tempus semianimes*.

Addam & ego aliquid ex *Germania* nostra ab oculato teste *Theophilo Molitore*

tore Lynceo de *Cuculo* mihi relarum, finiamq. Hoc itaque ſibi domi ſuæ contigiſſe affirmabat. Cum famuli etenim aui paterni ſui in prato quodam *Salices* vetuſtas, aridas & arboreas eradicaſſent, domumq. vexiſſent, & duó earundem capita in fornacem, pro calefaciendo hypocauſto conieciſſent, audiuerunt in eodem hypocauſto tertià vice *Cuculum* cantantem. Admirati hác *Coccygis* hyeme vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in áltero ſe quidpiam motitare animaduertetunt: quare arreptà ſecuri foramen aperuerunt, & immiſsà manu primùm pennas meras extraxerunt, poſtmodũ viuum quoque animal arripuerunt, hoc eſt ipſiſſimum *Cuculum*, vegetum quidem, ſed nudum ac pennis omnibus exutum ſpoliatumq. & commeatu planè deſtitutum: quem pueri geſticulantes, per biennium integrum in hypocauſto enútrierunt. Theophilus Molitor Cuculum pênis ſpoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA

Pſittaci colore.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

HÆC auis ſtatim in roſtro, (quod aduncum nonnihil & cineritium eſt totum) inferiore parte ad caudam vſque, hoc eſt in ventre toto minij colore rubet: qui idem color ſurſum per vropygium, ad dorſum porrigitur, niſi quod alarum verſus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipſum ita collum protenditur, quod omnino vireſcit. Caput autem amethyſtino, aut hyacinthino colore diluitur. Circulus qui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi eſt cærulei ſaturati coloris. Vbi ſuum ſumunt principium alæ, color eſt ſubluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum ſecundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit linearis ſubuiridis vſque ad finem. Cauda tota eſt amethyſtini coloris abſque viriditate, dilutioris tamen verſus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retro digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

AVIS ANONYMA.

Noua Hispania.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM imprimis aduncum satis, & nigri admodum coloris est. Nigerrimos quoque oculos ostendit. A rostro ad verticem cæruleus color emicat. A collo verò per dorsum integrum, ad caudam vsque ex nigro & viridi commixtus scintillat. A rostro autem inferiore per ventrem luteolus color cum albicantibus quibusdam maculis hanc auem venustat. Alæ sunt viridis saturatioris coloris, maculis tamen eiusdem coloris, sed longè dilutioribus, hinc inde pulchrè intercursantibus. Cauda similis cum alis est coloris. Tibias pedesq. fuscos habet, & vngues digitosq. prælongos, tres anteriùs, & ponè vnum.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVod ex sacratissimo suo ore salutis æternæ reparator noster *Christus* Matthæi sexto capite pronunciauit inquiens: *Et de vestimento quid soliciti estis, Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent: Dico autem vobis, quoniam nec Salamon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis.* Hoc æquissima nos ratione de auibus quoque prædicare possumus, quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam speciosis ornauit pennis, tam varijs distinxit coloribus, tam splendidè & superbè vestiuit, vt Peruani olim atque *Mexicani* Reges, ex pulchriformibus earundem plumis, regalia sua parauerint indumenta, easq. argento, auro, gemmisq. longè prætulerint, & hodieq. illius orbis habitatores, perizomata, & insignia capitis cæteriq. corporis sui ornamenta,

Aues splèdidè à Deo vestitæ.

Auium pulcherrimæ pennæ in nouo orbe auro præferuntur.

menta ex his elaborata gestent, aulæa & tapetes texant, clypeos, gladiosq. suos ornent, & miro artificio vtensilia ex his varia construant. Quin in locis quibusdam mercatura publica plurium dierum ex hisce exercetur, & apud Mexicanos nundinæ ex auibus instruuntur, quæ cùm ad victum, tum ad opera plumaria coemuntur.

Varia parantur ex his vtensilia.

Ex his publica mercatura exercetur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipsi Apellæa planè arte, paruis plumulis æmulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quæ ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantisq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in ***Summi Pontificis*** cubiculis, quæ ***Christi*** & ***Sanctorum*** imagines repræsentant, tam ab *Occiduis*, quam *Eois Indijs* huc transmissas.

Et imagines pulcherrimæ concinnantur.

Verùm & ad *Germanos* quoque plumatilis hæc ars iamdudū transijt: quandoquidem domi meæ habeo ex minutissimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compositas, tam veris expressas coloribus, inter quas & *Psittacus* triumphat, vt ipsas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, gestiresq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, sed statuarum ritu solidè exstantes. Has cum ego olim *Scipioni Cobellutio Cardinali* amplissimo, doctissimoq. Bibliothecario Apostolico (cuius vt ego semper religiosus cultor exstiti, sic ipse me vnicè amauit) monstrarem, proh Deum immortalem! inquiebat, & quò non humani ingenij industria peruadit? In quo artificio ***Europæis***, imò ***Americanis*** quoque omnibus palmam longè præripiunt, industrij & dexterrimi ***Augustæ Vindelicorum*** incolæ, Vrbis ***Germaniæ*** totius, dixero, nitidissimæ, amœnissimæ, & ingeniosorum opificum feracissimæ, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de splendore nobilitatis, in qua præter cæteros Illustrissimi ***Comites Fuccari*** religionis Catholicæ assertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum *M. Velserus Lynceus* eiusdem ***Duumuir*** sapientissimus, Vrbi & orbi notissimus, & rei literariæ illo seculo ***Triumuir*** dominatus est.

Germani quoque norunt hanc artem plumatilem.

Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas.

Scipio Cardinalis Cobellutius.

Augustæ Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe prædictas dono accepi auiculas, cum raris alijs munusculis à *Gregorio Aichingero* ibidem Canonico, ob musicesq. præstantiam *Germaniæ Orpheo*, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam nostram, vero meo *Pylade*.

Gregorius Aichinger Germaniæ Orpheus.

Sed misso antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam præ manibus habemus auem in earundem venustissimorum colorum classe volucrium collocandam esse autumo: ex quarum pennis & olim se ***Americani*** ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quæ autem hæc auis sit, & quo nomine decoretur, cum ignarissimis equidē & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec historia in nostro autographo vlla existat. Malui tamen *Psittacis* eam, quàm alijs associare alitibus, si colorem saltem spectes varium & pulcherrimum: Nam si rostrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fissos gereret, iam quin omnino *Psittacum* appellaremus, nulla penes me dubitatio exstaret. Hoc enim *Psittacis* omnibus, at non solis competit. Ast notaui ego hoc sedulò, quod à nemine scriptum reperio, ipsos nempe

Cur auis hæc nostra ad psittacos pertinere videatur.

Quomodo psittaci modò duobus modò tribus pedum digitis vtantur.

Ooo 2 psitta-

psittacos, quotiescunque gradiuntur, ascendunt, descenduntq. per clathras suas duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & ori admouent, tribus hunc digitis carpere, stringere & ita strictum tenere, donec rostro comminuerint, & deglutiuerint. Et quod mirum videri queat, maiorem posterioremq. digitum tam dextrè antrorsum, retrorsumq. flectunt ac mouent, vt te nescire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum posteriùs, an ad vescendum anteriùs, vtendum voluisse creauerit.

Aues psittacis in America plurimæ similes, maiores & minores.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Psittacis* aues, ob similes ferè colores *ad Psittacos* referri soleant, licet tales minimè sint, ex *Vlyssis Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ disco. *Nam cum in vtraq. India*, inquit, *quamplurimæ auiculæ minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud secus atque psittaci picturatæ, certè harum speciei prima fronte multas ab initio descriptas fuisse constat, quòd eas à psittacis minusculis ægrè dignoscerent. Tales suo loco sub nomine passerum Indicorum aliquot describentur*. Et paulo inferius subiungit. *Ad psittacos etiam, quàm ad aliud auium genus potius referendæ sunt, quas in India teste Iosepho à Costa Guacamaias vocant, aues psittacis maiores, sed colorum diuersitatis venustate illis per omnia similes*. Operam hìc ego prorsus luderem, & post *Apellem* pingere velle viderer, si quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Bittnero Germano* (vt ipsemet ingenuè fatetur) egregiè adiutus, exquisitissimè, tam in *psittacorum* differentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præsertim atque loquelæ organis eorundem anatomicè explicandis, posteritati consignauit; vel renouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hìc tentarem, vel plura nouaq. magis attexere existimarem. Si præcipuè *Carolus Clusius* in Exoticis suis quoq. consulatur, qui nonnihil post *Aldrouandum* adiunxisse visus est, ad quos ambos benignum ego lectorem meum ablego.

Aldrouandus in historia psittacorum exactissima à Ioanne Bittnero Germano maximè adiutus.

Quæ Romæ ab authore in psittacis obseruata.

Ne tamen mori nostro morem non geramus, hoc est, omnino nobis dissimiles atque Laconici prorsus iam fiamus, quæ hìc *Romæ*, de pulchritudine saltem, & humani sermonis imitatione, nobis in *Psittacis* quibusdam obseruare licuit (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, verè laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Maximus & pulcherrimus ab authore visus fuit Romæ apud Cardinalē Madrutium.

Egregiæ magnitudinis sanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Roma* videre potui, antecellit *Psitactos*, ille, quem S.R.I. Princeps, & S.R.E. *Cardinalis Madrutius* omni cultu à me honorandus alit, *Phasianum* masculum non adæquans modò, sed superans etiam. Quatuor enim spithamas, seu mediam cannam, vt *Romani* nostri vocanr, quæ quatuor est palmorum, ferè superat, si à summitate rostri, ad imum caudæ mensuram extendas. Hìc coloribus tam variè bellèque pictus est, vt octo diuersos in toto eius corpore facilè numerare valeas, rubrum nempe, viridem, luteum, subluteum, albicantem, nigrum, cæruleum, subcæruleum, quem etiam colorem venetum, siue marinum appellamus.

Descriptio huius psittaci.

Hic ipsissimus est, quem *Aldrouandus* inter *Psittaccorum* species, secundo loco enumerat, & *Psittacum maximum alterum* vocat. Rostri pars superior alba & & adunca valde, inferior nigra est. Circa oculos, qui subuiridem colorem ostendunt, campus apertior & tempora albicantia. Caput, gula, pectus, dorsum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore rutilant.

lant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptiſſimis, quàm meis verbis dicam. *Denique cauda*, inquit, *tota ſupernè pulcherrimo colore puniceo decoratur*. (Addo ego extrema ſubcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) *Sed & remiges pennæ interiore parte ſimili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, ſecundo in alis ordine luteo ſunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornata. Remigum exterior ſuperficies, & vropygium infernum ſaturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis vnguibus armatis compoſita, fuſca ſeu cineritio obſcura.* *Pſittacus* hic heri ſui nomen, quod *Carolus* eſt, ſæpe ingeminat, ſed præter hoc & *Papagalli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, muſicales notas proferebat quoque, *vt, re, mi, fa &c.* nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum, pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (niſi quòd caudâ iam, quæ prælonga erat, mutilatus ſit) accedit ille, qui apud Illuſtriſs. Cardinalem *Carolum Emanuelem Pium* Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, phyſicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus ſtudijs excultiſſimum, conſpicitur. Veruntamen virium robore priorem hic ſuperat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambularet, paucis roſtri ſui duriſsimi morſibus ligneum quendam ſedis pedem ita vulnerauit, vt illum mordicus quaſi diſruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas roſtro corneo ſuo exedit, ſed ferreis eũ ſeruari debere, quæ nec ipſæ quandoque illæſæ permanent. Hic ob loquacitatem olim hero ſuo charus, nunc neſcio an ob ſenium, an ob deſuetudinem plurimas certè humani ſermonis voces dedidicit. Cardinalis Pij encomium. Hic magnum & roburum valde pſittam habet.

Et his ſimilis planè *Pſittacus* apud Ampliſs. Cardinalē *Scipionem Burgheſium* videtur, qui varia alia in amœniſsimo Suburbano prædio ſuo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreâ catenâ ſeſquilibram pendente pedi affixâ, mandat, quam facilè trahit nō ſolum, ſed non rarò etiam perrumpit. Quod & ipſum inſignem auis fortitudinem demonſtrat. Apud Cardinalem Burgheſiũ varia animalia exotica.

Sed cum hi omnes veterum pſittacum ab *Ariſtotele*, *Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie ſua haudquaquam agnoſcant: hinc fit, vt aliqui potius *Coruos Indicos* (neſcio quàm bene) quàm *Pſittacos* appellare maluerint maiores hos, & verſicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. *Sed color ille eſt viridis*, ait, *& intimis plumulis, & extimis palmulis, niſi quòd ſola ceruice diſtinguatur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur.* Vnde & *viridis auis*, quaſi per antonomaſiam olim à poetis dicebatur. Veterum pſittacus ab enumeratis iam diſtat. Deſcribitur veterũ pſittacus.

De hoc *pſittaco Statius* lib. 2. Syl.

Pſittacus ille plagæ viridis regnator Eoæ,
Quem non gemmatâ volucris Iunonia, caudâ
Vinceret, aſpectu gelidi non phaſidis ales.

Aſt hoc encomium longè veriùs, noſtri temporis, & à me iam commemoratis *Pſittacis*, quàm veterum illi toti viridi cònuenire queat.

Sed audio Ariſtarchum, *Iulium Cæſarem Scaligerum*, in Exercitation. ſuis

Scaliger negat psittacum esse pulchrum. *Cardano*, mihi, illisq. omnibus qui in *Psittacis* pulchritudinem agnoscunt, obstrepentem. *Auis enim hæc*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil inquam pulchri præter oculos. Caput excreuit supra modum indecora magnitudine. Rostrum fœdum. Crura fædissima. Linguâ nihil turpius. Quin etiam fuscis siue cineritijs color tristis, nitor nullus: ne à colore genus commendes vniuersum.* Sed æquum fuit hìc quoque *Scaligerum* quærere, quod reprehenderet in *Cardano*, ne scilicet Scaliger non esset. Quare *Aldrouandus* laudato iam supra de *Psittacis* loco, huic Momo respõdet his verbis, & *Cardanum* simul ac nos tuetur. *Astutè hoc postremum velut tacitæ occurrens obiectioni adiecit Scaliger. Subolebat enim neminem fore tam stolidum, qui non statim ipsi responsurus esset, pulchrum esse psittacum non rostro, aut pedibus, sed colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed ludit Scaliger, non disputat. Multa a viris etiam doctissimis sæpe extundit contradicendi, aut forsan exercitandi ingenij studium, quæ alioquin, vtpote non vndequaq. satis firma procul dubio tacituri erant.*

Cui Aldrouandus satisè respondet.

Scribendi & contradicendi scabie multi pruriunt. Quod si hoc viris, doctis vsuuenire solet, quid de indoctis censeas? quibus minimè pensi est, in philosophia & rerum naturalium historia, susque deque omnia habere, & pro libitu suo, quicquid in mentem ipsis, in buccam, ac pennam venit, chartis illinere, modò viris se magnis opponendi campum sibi dari, & aliorum crescere, atque clarescere se nomine posse, ita prauè iudicent. Adeò scripturiendi hoc à meris calumnijs natum, totumq. cacoethes, ceu scabies quædam, multorum nunc animos occupat, miserè torquet, maceratq. Verùm ad *Scaligerum* redeamus, qui eodem reor, argumento formosissimam auium omnium, non Europæ modo nostræ, sed orbis, vt ego iudico, vniuersi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquã, quod caput in hac alite, pro reliqui proportione corporis minutum nimis, & pedes luridi tristisq. coloris appareant. Attamen cum suas explicat alas, & surrigit vropygium.

Poterat Scaliger etiã Pauonem sic turpem dicere.

Quam non gemmatâ volucris Iunonia caudâ
Vinceret?

Pauo tamẽ est pulcherrima auis. In quam hos aureos fudit *Oppianus* versiculos. lib. 2.

Non secus ac si ales Iunonis Pauo superbus,
Caudâ versicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipsa Iouis prudentia & alma voluptas,
Pulchrius aspectu mortalibus ante creauit.

Et lib. 3. idem

Quippe feris tanto præstat formâ inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

Si tam excellentem igitur veteres *Psittaco* suo, viridi prorsus & vnius coloris aui, formam gratiamq. tribuerunt, vt neque à *Phasiano*, neque à *Pauone*, illum vinci putarent, quid de maioribus his nostris pulchricoloribusq. quos tam Occidentales, quàm Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuisse eos, si vnquam vidissent, existimabimus?

Habemus & nos veterum Psittacum. Sed neque adhuc desijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate notus, & *Romanis* olim non infrequens, *Psittacus* quem appositissimis profectò verbis describit *Aldrouandus*, cuius delineationi ad vnguem vidi similem hoc ipso tempore,

pore, quo hæc commentaria edo, apud Excellentiſſimam *Principis Cæſij* noſtri coniugem, quæ ſuauiter auis huius garrulitate, dum aduerſa nuper affligebatur valetudine, recreabatur. Hanc *Perroquet*, & ſi minor paulo ſit etiam *Parochino* vulgò, nominant. Non ſum tamen neſcius, maximos illos verſicolores, & bicubitales ob vocis ſonum, quem plerumque edunt, ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc ſaltem in minore tali *Pſittaco* de torque miniaceo monebo. *A roſtro (quod supernè rubet, infernè ex rubro nigricat) ſub mento linea ducitur deorſum nigra ad pectoris vſque initium, quæ, vtrinq. ad colli latera abit, donec cum circulo ſeu torque illo miniaceo, qui posteriorem ceruicem & collum cingit ad latera coeat*. Loquitur pſittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum ſermonis: Claſsici, ſeu tubæ militaris clangorem, ſed & canem latratu, eiulatu felem articulatiſſimè imitatur. Puellarum, puerorumq. aſpectu & præſentià mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma ſatis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ ſpecies, quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obſeruare potui, quæ in toto *Pſittacorum* genere adeò variant, ſi colores & magnitudinem præcipuè inſpicias, vt is dicat ἀδύνατον planè eſſe, omnes pennà exprimere, ſed penicillo potius delineandos fore. Viſus mihi tamen etiam ille fuit, quem idem *Ornithologiæ* ſuæ lib. 11. cap. 10. deſcribit, à ſe *cinereum, ſiue ſubcæruleum* appellatum. Plurimæ ſūt ſpecies pſittacorū.

Eſt hic columbæ domeſticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellonium* falſum fuiſſe *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Roſtrum* huic nigrum, lingua valde craſſa ac breuis: *Pupillæ* oculorum nigerrima, *Iris* lutea, circa *Oculos* area largior candida. Totius *corporis* color eſt *Cinereus*, vertex tamē albicat, & vēter dilutioris quàm dorſum, eſt coloris. Et niſi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij eſt coloris, breuiorq. obſtaret, *Accipitrem* potiùs, quàm *Pſittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excreſcit, vt ſupra de *Pſittacis Scaliger* conquerebatur, ſed pro reliqui proportione corporis iuſtæ ſatis eſt magnitudinis. Hanc alit nunc Illuſtriſsima Domina *Conſtantia Gonzaga*, *Aſdrubalis Matthæi Marchionis* coniunx, quem ex *Germania* dono ſibi miſſum, à *Gaudentio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet ſermonis, & non paucas hìc quoque *Italicas* voculas addidicit. Cineritij Pſittaci deſcriptio.

Verùm vnus, (qui hìc agmen claudat) inſtar omnium mihi ſit, quem cum admiratione non rarò loquentem & ludentem conſpexi, apud *Balduinum Breyel Antuerpienſem* morum honeſtiſſimorum & ſuauiſſimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit, amicum meum haud vulgarē. Non quòd hic pennarum pulchritudine, primos à me deſcriptos vel ſuperet, vel æquet *Pſittacos*, ſed quòd mores, ingenium & loquela fermè humana, huic inſint. Hunc eſſe illum exiſtimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Pſittacum* vocat *viridem alarum coſta supernà rubente*, quamuis deſcriptio eius cum hoc non per omnia quadret. Mirabilis pſittacus non à forma, ſed ab ingenio & ſermone deſcribitur.

Maior hic eſt quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullaſtrum* etiam anniculum corpulentià vincit. Totus ferè eſt viridis, abſque miniaceo colli torque. *Caput*, & prior inferiorq. colli pars pulchrè flauent, *Roſtri* cuſpis albicat, nigreſcit Forma huius adumbratur.

grescit tamen versus narium foramina quæ capiti valde sunt vicina. Oculi *pupilla* similiter nigra, sed *iris* aurantij est coloris. *Oculos* circulus ambit albus exiguus. *Venter* dilutiore viridante, quàm dorsum, & alę, est colore. In *alis* hoc singulare eminet. Quod in his nempe costæ illæ, vbi hærent pectori, & vbi dorso sunt contiguæ, rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennæ earundem, atropurpureæ, circa finem micant. *Cauda* præterea triplici colore interstinguitur. Vbi enim podici hæret, cinabrinus, paulo inferius luteolus, & in extremis pennarum viridis, per transuersum cernuntur colores. Veruntamen hæc exactè haudquaquam videntur, nisi auis hæc alas explicet, caudamq. distentam surrigat. Hoc autem facere assolet humanum quasi assecuta sensum, quando ipsi palpum obtruditur. *O' quàm pulcher est noster, hic psittacus, & sponsus!* idque linguâ *Belgicâ*. Tunc enim alas distendit, caudam dilatat, collũ torquet, deambulando conspiciendum se præbet, ac veluti cristas præ gaudio attollens, & nescio quæ secum immurmurans, laudatori applaudit, atque de sua sibi forma mirè gratulatur.

Videtur humanum sermonem nõ callere modò, sed etiã intelligere.

Sed quid dicturus fueras, si mecum sæpiusculè vidisses, audissesq. quæ modò subiungam? An non summam Creatoris nostri sapientiam, & omnipotentiam laudasses, & admiratus esses, qui etiam in aue hac vmbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe suæ radium illucere voluerit, humanum sermonem, inquam, & rationalem quandam ingenij sagacitatem, quæ duo nos à bestijs omnibus longa intercapidine distinguunt.

Sermo & intellectus hominibus propria.

Loquitur autem hic *Psittacus* tam articulatè *Belgicum* sermonem, vt etiam superioris *Germaniæ* incola aliquis, hunc facilè (quòd ipsi tamen difficile est, si *Belgas* properanter, vt solent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis est, auis ipsa loquẽtes intelligere, & ad rhombum respondere videtur. Cum enim hoc ipso quo hæc scribo, manè, ex *Balduini* familiaribus quidam auem hanc me præsente increparet, vrgeret, & virgulâ ligneâ, nisi cantillaret, minaretur, respondit auis, *Relinquas me, iam iam* scilicet cantatura sum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan*, *ter stunt*, *ter stunt*, quod idem est, quod iam latinè expressi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Historicè docetur, hunc psittacum aliquid intelligere.

Eiusdem farinæ & hoc sit. Cum nuperrimè puerum quendam, qui in fenestra P*sittacum* hũc stantem, è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur, accerseremus: *Seyt Vvilkom*, ait, *psittacus*, hoc est, *gratus sit aduentus vester*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detinuisset, & abire simularet, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id est, *quo abituri estis*? Cum postmodum ad caueam eius digito pulsasset. *Vvye clopt daer*? hoc est, *quis hic pulsat*, interrogabat.

Alio exemplo probatur.

Hæc plures mecum *Belgæ* & *Leodienses*, qui tunc aderant & audiuerunt omnia, & obstuperunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid simul excellentius inesse debere, affirmarunt. Ego quoq. cum ipsi caput subinde scalperem, quod facilè patiebatur, ob pruritum forsan, quem ibi percipiebat, appositissimè mihi dixit, *crau*, *crau*, hoc est *scalpe*, *scalpe*.

Et adhuc alio quod authori cõtigit.

Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc sunt, præuit *Cantilenas* modulatur integras

integras

tegras, deprimit & exaltat vocem, veluti musicalibus characteribus mox easdem expressas dabo. *Cachinnũ* tam verum variumq. sustollit, vt si auem haud videas, certissimè hominem esse, qui rideat, iures, cum ipsam quoque longè absentem audias. *Tubæ* sonitum & ipsum diuersis exprimit modulis. *Peregrinantium*, qui ex *S. Iacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando stipem colligunt, cantus modulationem artificiosè imitatur. Multis mirisq. modis *canum* latratus effingit, *gallinas* in plateis spatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Mira alia hic psittacus pręstat.

Canit, ridet, tubæ sonum, & canum latratus imitatur.

Dumquè sua solus secum spatiatur in ædes

Nescio, quæ tacitè modò murmuret, garriat, rideat, & quasi cum altero loqui, loquentem audire, & audientem interrogare videatur.

Ast hoc pulchrum magis iucundumq. auditu est. Auis cum famet, & herus prandet, mirum quibus illi blãditijs se insinuet. Matrẽ ac seruam tunc implorat, vt aliquam saltẽ ex ferculis buccellam misero *Papagallo* (sic se ipsum nominat) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vvinsuppe*, ingerant, & hæc omnia linguà *Belgicà* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiscere sua sponte idioma, ab illis præsertim, qui Romam perambulando, & ædes ipsius pertranseundo, quæuis venditant victualia, & suo quęlibet nomine proclamant. Itaque expressis nunc clamat verbis *Sal bianco, Finochio* & similia.
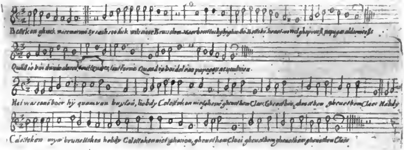
In mensa cibum petit.

Didicit sua sponte Italica quædã vocabula.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius Lusciniæ* cantum, tantam in tam paruo corpusculo vocem nimirum, tam pertinacem spiritũ, ita pusillo in gutture tam varios sonos, plenum, grauem, acutum, crebrum, extentum, vibrantem, concisum, inflexum, contortum. *Deinde in vna*, inquit, *perfecta musicæ scientia, modulatus editur sonus*. Et licet *artis esse*, dicat, *cum plures singulis luscinijs sint cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuiq. Breuiterq.* reperiantur *omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit*. Habet tamen *luscinia* à primæuis suis exordijs, propriam & vocis dispositionem, & absque hominis disciplina canit. Atque vel solà naturà ducente, vel matre docente, tam aptè cantillat, quod meditata est, & cantillando se ipsam emendat ac perficit. Ast quid hæc habent miraculi, si cum *psittaci* nostri cantilenis comparentur? Quandoquidem hæ non ab alia aue, sed ab hominibus excogitatæ sunt variæ varijs, & musicalibus hìc notis quoque designatæ. Has igitur nunc subiungo.

Plinius recte lusciniæ cantum mirabatur naturalem.

Sed psittacus eum non à natura, sed ab arte habet.

Possem

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo sensum explicando, gratiam forsan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc intacta, & lectori potiùs indaganda relinquemus, vbi hoc solum monuerimus. In *Gallica* cantilena scilicet, *Papagallum* insinuare velle. *Quòd vbi vinum claretum bibo*, inquit, *tunc mihi caput vertitur, vertiturq.* atque vt poeta ille ait.

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare.

Totum vertigine tectum
Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis.

Ast vbi aquam poto, ait, *tunc agrè Papagallo est, nec aliud nosse cupio.* Quasi Italicè diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio sapere altro.* Reliquæ duæ *Belgica* cantiones de amasijs potiùs, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim factum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros prouerbio, Papagallos illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel ab alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissimo nunc iure dicere posse, *Psittacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia habitantes *Papagallos* reddidisse, quòd illi nempe cum *Psittacum* toties cantantem audiuerint, & cum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgicæ* & *Gallicæ* cantilenarum voculas tam probè addidicerint, vt conceptis easdem verbis cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Psittacus hic effecit quasi Papagallos, pueros Italos.

Scio probè, quæ *Ioannes Lerius* sua in *Brasiliam* nauigatione, de *Psittaco* quodam ita bene edocto memoret, vt ad heræ suæ nutum ac imperium, in pertica subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obedi-uerit, quem ipsa tanti æstimauerit, vt nec æneo illũ belli tormento permutare velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellabat.

Recensentur insignes psittacorũ mores.

Ex Ioanne Lerio.

Noui quoque, quæ in Exoticis suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qui *Gallicè* ridere linguâ iussus, riserit quidem, sed & hæc subitò verba eodem idiomate reposuerit: *O te stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Ex Carolo Clusio.

Legi demum, quæ Aldrouandus habet omnia, de auis huius loquela, moribus & ingenio, vbi inter reliqua hoc mirabile ex *Calij* antiquis lectionibus narrat: *Psittacum* fuisse *Romæ*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qui veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit. Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* familia fuisse; verùm non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba recitare *Psittacum* consueuisse, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius de Prosperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mirabilis, omnisq. ita philosophiæ gnarus, vt in Vrbe per antonomasiam, *Philosophi* nomen iam adeptus sit. Rediuiuum in ipso te *Diogenem* videre, & audire arbitrareris.

Ex Vlysse Aldrouando.

M. Antonius de Prosperis rediuiuus Diogenes.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex auditu potius, quàm visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Psittacum* nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, artificiosa hæc in psittaco loquela comparetur. *Persius* eam fami, in suo proloquio tribuere visus est, cum ait.

An fames sit in causa, vt Psittacus discat.

Quis

Quis expediuit psittaco suum χαῖρε? Persius ait.
Coruos quis olim concauum salutare?
Picasq. docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniq. largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos poetas, & poetrias Picas
Cantare credas pegaseum melos.

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & luculento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellutus Lynceus*, qui iam adfectum, & sub prælo dispositum habet à se *Italico* sermone versum, & loquentem eundem *Persium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse præcipuam esse causam industriæ & loquelæ in *psittaco* conciliandæ. *Cuculum enim, quantumque inediâ domes*, inquit, *assiduò insti uas, vt humana efformet verba, nihil vnquam præstabis, est enim Cuculus, non psittacus aut luscinia*. Et ego in hoc ipsi assentior, Nam Negat Aldrouandus.

Parisios siquis stolidum transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Hoc tamen etiam pro *Persii* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuisse mentis, vt quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, vt humanas addisceret voces, sed illas solùm, in quibus idonea ad loquendum Natura struxit instrumenta. Quare hìc *psittacos* solos cum *picis* & *coruis* nominat. Verùm nec hæ quidem, nisi præmio alerentur, fameq. tantisper macerarentur, frugi quicquam facerent.

Hoc enim certissimò affirmare valeo, hunc nostrum, quotiescunque famet obedientiorem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, cantare, & vt vno dicam verbo, omnia concinniùs, ad hominum voluptatem præstare, quàm post epulas, quando somniculosus quasi torpet potius, ipsiq. accidit, quod de senectute extrema affecto dicitur, At exéplo nostri Psittaci probatur.

Vt lauit, sumsitq. cibum dat membra sopori.

Verè itaq. de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit.

Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt versus facerem.

Et *Epictetus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scômatis non tactus, plus puto olei quàm vini absûpsit, vnde & lucerna ipsius tãto precio æstimata fuit.

Non sum tamen nescius, vt ingenium, *duris in rebus egestas* acuit, ita in philosophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad variorum veritatem assequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Crasi* etiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem *Aristoteles* est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit. Paupertas ingenii quidem acuit, sed in quibusdã sciẽtiis magno est obstaculo.

Sint Mecænates, non deerunt Flacce Marones.

Itaq. cum apud neminem adhuc scriptum repererim, quod oculis ipse meis vsurpaui, & his auribus hausi, quæ *psittacus* hic noster præstat, is certè omne

tulit

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, vt ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profusi luxus in dapib. ex psittacorũ capitibus.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omniuarij magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consueuit, ex *phasianorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes instruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatræ* quoque luxoriosissimæ fœminæ lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnà in cæna profusas, sumptibus hisce superaret.

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque nouit: *Amat hæc auis loqui cum pueris*, ait, *à quibus etiam cetera aues faciliùs loqui addiscũt.*

An psittaci puellarũ & puerorum amore libidinoso capiantur?

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem puto, præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrit horulis, hunc vt videt, vt ridet, gesticulatur, confabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, licet *Scaliger* alitem hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

Oscula à psittacis prebentur.

De moribus eius (psittaci) *hoc compertum quoque nobis est, ait. Fuscũ mediocris magnitudinis obseruauimus, cũ ei affectata abblandiremur attrectatione, accendi libidine solitum, mihiq. vltro offerre osculũ, adeoq. obturbari, vt ex ingluuie cibus in os redundaret.*

Hunc profectò *Balduini psittacum* sæpissimè pede petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cuidã ex eiusdẽ *Balduini* familiaribus iuueni, qui cũ hoc *psittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipsi sæpius cibũ ministrare solitus est.

Cardinalis Barberini duo psittaci.

Sunt & *Cardinali Barberino*, cui has inscribimus vigilias nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrit plurimùm, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeò capitur, vt ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit, etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hos ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & pijssima Heroina, dono acceperat.

Nouũ & peregrinũ libidinis genus in Simia erga psittacum.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hìc *Romæ* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopithiculum*, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sæpius accessisse, & obscæna nescio quæ coitus exercere genera cum illo tentasse: Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse vt *Cercopitheco* testiculi exsecarentur. Hoc vbi factum, refrixisse in illo Venerem, illecebras desijsse, & omnem ludendi simul voluntatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuisse.

Finis historiæ de psittaco.

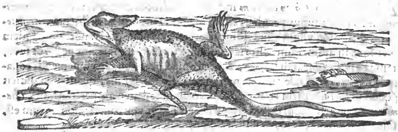
Atque hìc ego *psittaci* metas pono, qui plura de his nosse desiderat *Aldrouandum* & *Clusium* consulat. De sequente *Aue*, quam *anonymam*, sine innominatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Cum nec ad quã speciem ex nostratibus facilè reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc euulgato, manus admouebunt.

De altera aue nihil nec noui nec ab alijs relati adferri potest.

CTA-

CVAPAPALCATL.

Chamæleo Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc lacertam vtcunque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci. Aures longas, latas, patulas, crenatasq. seu in ambitu sectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit, flauescit albugo. Orbita extra oculum albicantem constituit circulum. Cutis, quæ vtrasque maxillas vestit, subflaui est coloris. Palearia, vt ita dicam, siue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea serrata interstinguit. In collo ad auris radicem, oualis figuræ macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorsi spinam ad caudam vsque protensa similiter crenata, hispida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constat. Colli tamen & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, vt costæ etiam transparere videantur. In collo versus vsque medietatē dorsi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædem punctula, siue grana squamosa veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quàm anterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, mediosq. longissimos, ex quibus vngues prominent, ceu felibus nostris acutissimi, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & spithamæ quadrantem superat. Vtriusque verò longitudo est spithamæ seu palmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in scapulæ superiore parte, versus spinam dorsi. Secunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus caudam acuminata. In his præcipuè squamosa illa punctula, vt & in dorso & femoribus, (quæ in principio sui sunt carnosa) conspiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Psittaco*, ad non minus admirandum transimus animalculum, *Chamaeleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, si *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine existimauit. *Aristoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori descriptione declarauit. Quod idem si vbique in animalium historia studiũ præstitisset, næ ipse nos posteros suos, tam tædioso indagandi labore, & per coniecturas non rarò inueniendi conatu liberasset. Ast ipse quoque non pauca auditu potiùs, quàm visu didicis (quod in *psittaco* eidem contigit) & sicco ob id eadem pede pertransiuit. *Chamaeleontem* autem, cum dubio procul sæpius oculis vsurpauerit, non mirum est, si luculentà eundem magis historià sit prosecutus.

Arist. diligẽtissimus fuit in describẽdo Chamæleonte.

Verùm quoniam & post *Aristotelem* fuerunt, qui plura in *Chamaeleonte* sunt commentati, & Naturæ rerum inexhaustus esse thesaurus videtur: forsitan & nobis eiusdem relicta portiuncula fuit, quam vt aliquem lectori nostro gustum præbemus, hîc quoque attexemus, cùm & nobis viuum hoc animal, cum animi stupore quodam videre sæpiusculè concessum fuerit.

Post Arist. tamen alia adhuc de Chamæleõte dici possunt.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiaremur? *Curiosum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio sapientis, *& artis sibi ac pulchritudinis suae conscia, spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formosa solitudini ostenderet. Haec qui contemplatur, quid Deo praestat? ne tanta eius opera sine teste sint.*

Præmittam autem hîc epistolam, quam vir bonarum literarum studijs, praxiq. medicà præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hispanias*, *Italiam* & *Germaniam* vniuersam consummatus *Franciscus Nydermaier* Monacensis, Serenissimi *Landgrauij Georgij Hassiae* Medicus primarius, hoc anno ad me perscripsit, & *Chamaeleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè descripsit, cũ eundem prius nos ambo *Romae* vidissemus apud *Ludouicum Hassiae Landgrauiũ*, *Georgij* patrem, cum hàc iter faceret, & viuum hoc animal à Serenissl. magno Magistro Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani in Melitensium Insula dono accepisset. Sic autem eius habet epistola.

Franciscus Nydermaier authori Chamæleõtem viuũ & mortuũ describit.

Admodum Illustris Domine, & fautor obseruandissime. Quod vestris beneuolentià & amore plenissimis literis, subitò vt animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non responderim, benignè apud Dom. vestrã me purget absentia mea à *Darmstadio*, vbi Princeps nunc meus clementissimus commoratur. Eò igitur vt perueni, lapidem omnem moui, vestræ vt quæsito satisfieret.

Huius epistola.

Chamaeleontem itaque eundem, quem Sereniss. *Hassiae Landgrauius Ludouicus* anno 1619. *Melità*, *Romam* tulit, quemq. nos vnà viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eàdem in Insula *Melitensi* versarer, sæpius

Ludouicus Landgrauius Hassiæ Romam viuum tulit Chamæleõtem.

sæpius conspexeram. Fuit autem *chamaleon* hic summa industria, in cauea quadam reclusus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, quando eò appulimus adhuc asperum erat, præmunitus & custoditus. Quoniam in frigidiusculo magis aere, animal hoc torpidum, & quasi immobile persistebat.

Hunc author quoq; vidit.

Nō patitur frigus.

Sed & diuersissimo situ, mirisq. posituris, apparebat: modò pedibus anterioribus sursum prorepens, seq. appendens, posterioribus insistens: modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad stuporem vsque sæpissimè intuebamur.

Sereno verò tempore & calidiusculo, splendescenti soli, suo cum claustro exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, sed tardissimum edebat, vnum post alterum eleuans pedem, & nisi firmiter vni innixum insistebat, alterum haudquaquam mouebat. Claustrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem sacharum inspergebamus, vt muscæ allectarentur, quarum vbi vna forsan eidem appropinquabat, quatuor insistens tunc pedibus suis, corpus commouebat, *linguam* exerebat longam, flaui coloris, exilem, sed in apice latam ac rotundam, caputq. aciculæ magnitudine & formâ adæquantem. Et tametsi in omnibus actionibus suis animalculum hoc esset tardissimum, in sola tamen muscarum venatione, mira præstabat agilitate. Nam temporis quasi momento linguam vibrabat, & eiusdem extremitate muscam agglutinabat, quam illico deuorabat.

Tardissimè mouetur.

Muscas capit celerrimè.

Linguæ in viuo descriptio.

Os ad tam paruum collatum corpusculum satis grande habebat, quod ipsum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, nisi quando muscā capiebat, quod equidem quatuor aut quinque mensium spatio, sexies vel septies, ab eo factitatum fuisse arbitror. Propterea non absurdâ omnino coniecturâ diuersi authores ducuntur, cum *chamaleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt absolutè non est verum, cum & Serenissimus Princeps meus, & ipsemet ego, multiq. mecum alij, magno sæpiusculè cum risu venationis illius muscarum spectatores fuerimus: sic consideratione dignissimum iudico, quomodo hoc animal, ex vnica musca, tanto temporis tractu plurium non solum dierum, sed vnius atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens haurire nutrimentum potuerit.

Os habet magnum.

Quomodo dicatur ex aere viuere.

Nares constituebant duo foramina paruula, sed patula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui.

Nō videtur thoracē dilatare aut constringere.

Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & minores exteriùs apparebant. Et quod mirum est, hos in gyrum & rotationem omnimodam ad libitum versabat.

Oculos in gyrum voluit.

Caudam satis longam trahebat ad ventrem inflexam, quâ in rependo vtebatur, siquidem nunquam proreptabat, nisi illam bene affixam, & caueæ suæ firmiter inflexam teneret.

Caudā inflexam habet.

Quod ad *colores* attinet, nullos alios, quos assumeret obseruare mihi licuit, quàm nigrescentem, cineritium, albumq. & aliquando ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò iisdem in lineas transuersas non longas diductas.

Qui colores in hoc aduertātur.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & susceptibile affirmant non pauci nec vulgares scriptores, ego equidem diligenti adhibita obseruatione, videre haud vnquam potui. Et indubitatam velim Domin. vestram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum ipsius partium descriptio.

De interioribus ipsius partibus, hoc quod subiungam habeo: non quidem me post animalis mortui sectionem earundem spectatorem fuisse, hæc tamen quæ sequuntur, ex *Darmstadiani* Medici, & Principis nostri veridica relatione Chirurgi vobis communicare posse. Dictus igitur *Chamæleon* paucas septimanas, postquam *Darmstadium* perlatus fuit, superuixit, an incuria hoc illorum acciderit, quorum concreditus custodiæ fuerat, an aeris potiùs inclementiâ, qui tunc temporis frigidiusculus, pluuiosus, ac ventosus erat, affirmare non ausim.

Parum sanguinis habet.

Aperto igitur per incisionem *ventre*, nihil quasi sanguinis profluebat, ad latera *costarum* tamen, quæ costis, siue spinis piscium assimilabantur, venulæ aliquæ minutæ conspiciendas se præbebant, quæ vbi apertæ fuerunt, sanguinis instar quidpiam stillabant.

Huic pulmo, hepar & cor parua.

Pulmo paruus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis censeretur, quod aeris plurimi attractione sola plerique hoc animal diutius absque cibo viuere posse sibi persuaserint. *Hepar* itidem paruum, in quo aliquid sanguinis repertum, obseruabatur. *Cor* verò minutissimum apparebat.

Intestinum quasi omnino rectum.

Intestinum à gutture vsque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum crassum, & circa ventris medium nonnihil curuatum conspiciebatur, & ob id longius paululum quam totus corporis tractus erat. In hoc aperto, & secundum longitudinem scisso, aliquid instar materiæ excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, absque vllo tamen foetore, reperiebatur. Vtrùm fuerit excrementum ex muscis, quas præteritis mensibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidiore aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium intestino, huic *ouorum piscium* simile quid adhærescebat.

In hoc excrementa, vix scitur vnde veniant.

Lingua in mortuo delineatio.

Lingua post mortem animalis in oris cauitate acutissima, & parua prorsus delitescebat, cum illam tamen ego, quando muscas venabatur, longiusculam satis, & in apice specilli globulum siue caput referentē, viderim. Ast in promptu ratio videtur, euanescentibus nimirum vitalibus & animalibus spiritibus, post mortem plurima, quæ in vita tumescebant, collabuntur. Sub *lingua* porrò *venula* humore quodam flauescente turgens videndam se præbebat. Vtrùm veneno hæc scatuerit, non vlla absque ratione prorsus dubitandum existimo, cum non pauci *Chamaleontem* venenatum perhibeant.

Humor sub lingua flauescens latitat.

Sceletō huius, Saxoniæ Sereniss. Electori transmissum.

Sceleton huius *Chamaleontis* postmodum, cum sceleto vnius ex duobus illis animalibus *Gazellis* vocatis (quæ simul mecum Dom. vestra Romæ vidit) ab eodem quoque magno Magistro Equitū *Melitensium Landgrauio Ludouico* donatis, imò cum altero viuo masculo nimirum, transmissa ad Sereniss. *Saxoniæ Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & sceleta diuersissimorum

rum

rum adseruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Simiarum*, aliorumq., & in hoc Musæo vestro, in quo sceleta quamplurima quoque prostant, nihil conceditur quin prorsus superetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà essemus, voce etiam me explicasse memini. Quæ omnia boni velim consulat, & pro ingenij sui perspicacitate, cum reliquis Academiæ vestræ doctissimæ Lynceorum socijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius me fauori & beneuolentiæ committo. *Darmstadij*, duodecima Decembris 1626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi similiter animalculum in cauea, cui auiculæ includi solent, viuum est visum, dum *Princeps* supra laudatus *Romam* veniret, meaq. opera in adeundo, ac venerando PAVLO V. *Pont. Opt. Max.* vteretur. *Longum* erat, si caudam cum cætero corpore metireris, spithamam vnam, siue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc est tandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam semper recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam situ pedes diuaricabat. Hucusque Franciscus Nydermaier. Author quoque viuum hanc vidit bestiolam.

Hoc capere semel *muscam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi alacritate vidi, & risi. Cum enim forte fortuna prope illud hæc conuolasset, & fraudis nescia consedisset, hoc oculi ictu celerius, sagittæ instar linguâ, digiti indicis longitudine, eiaculatâ muscam arripuit, ac deuorauit. Veruntamen plurimi solent elabi dies, antequam simili præda fruatur, quo tempore ex aere solo, vt sustentetur, credibile par est. Quomodo chamæleon muscam capiat.

Narrabat idem, *Franciscus Nydermaier*, *Chamæleontem* hunc nunquam bibisse, nec vocem vllam edidisse. Et cum inquit, nunquã bibat, rarissimè edat, mirũ videri tamen debet, in cauea illa excrementa semper aliqua reperiri, paruã, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo subinde egesta. Nunquã bibit rarissimè edit & excremẽta tamen aliqua emittit.

Motum quoque tardissimum perficit, vt longiusculo etiam temporis tractu, vix spatium octo pedum ambulando emetiatur. Quare cum è suo semel effugisset claustello, & per fenestras egressum, lacertarum more, per muros reptaret, & ascenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quoque idem *Nydermaier* referebat, quòd cum *Chamæleon* hic aliquando pilum cũ musca fermè deglutiuisset, in ipsaq. deglutitione tantùm pateretur, vt saltem non suffocaretur; se aperto bestiolæ ore, digitum inseruisse, pilumq. extraxisse: os autem tam amplum se reperisse, vt primorem pollicis articulum capere facilè potuerit. Attestari hoc ego & ipsum valeo, colores ipsi dicto chamæleonti eosdem fuisse, qui supra memorati fuerunt. Vbi enim pelliculæ albæ insedit albicantem, vbi panno nigro impositus fuit, nigricantem assumpsit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipsi supponerentur. Tardissimè edit motũ. In quos colores se vertat.

Inter iuniores rerum naturalium obseruatores reperio diligentissimũ fuisse *Bellonium*, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam anatomen reliquit, veluti totidem ipsius concepta verba ex Gesnerianis Com- Bellonius anatomen hanc fecit.

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nunc non est *Bellonius*.

Ex huius descriptione quid discere valeamus.

Quod autem nostræ descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulò annotare placuit. Quod duplicem nempè *Bellonius* describat *Chamaleontem*, sed neutrum, cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij Chamaleon* pusillus est, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, subfuluis ac rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* verò, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare solet.

Variarum partiũ eiusdem descriptio.

Quæ sequuntur, cum nostris quà conueniunt, quà discrepant. *Oculis* hoc proprium nimirum esse inditum, vt vnum sursum, alterum deorsum flectere, & res diuersò collocatas situ, intueri possit. *Famem* ait, ab ipso octo mensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. *Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis sit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, eoque intumescit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum sua adesse ait. Et *maxillas* dicit dentibus serratis præditas. *Linguam* esse longam sesquipalmum. Palmum autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transuersorum digitorum. *Hanc*, inquit, *à longè in insecta, muscas scilicet, scarabæos, locustas, formicas, iaculatur, & mucore suo, quem in extremo lingua spongiosum habet, arripit, & in os deducit*. In *pedibus* naturam lusisse memorat (quod *Aristoteles* quoque nouit,) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, *oua* excludere lacertarum more. *Hepatis* lobos duos esse, & *cor* muris domestici magnitudine.

De sanguine nihil *addidit*, qui vbi reperiatur in hac bestiola, supra memorauimus. An verò Splene careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. Aristoteles hoc sensisse visus est, cum inquit. *Lienem conspicuum nusquam continet*. Nec noster dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestino* aliquid latiùs consignauit memoriæ.

De pulmonibus res cõtrouersa est.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster Anatomicus dicat pusillos in hoc *chamaleonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripserit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sint, vt fames diutiùs ab hac bestiola feratur. Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat. *Aristoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chamaleonti*, inquit, *pulmo portione maximus est, & nihil aliud intus*. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipse* (chamæleo) *celsus hiante semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Plurimi scriptores maximum ipsi pulmonem tribuunt.

Solinus hunc ipsissimum ijsdem ferme verbis cap. 43. expressit. *Hiatus eius æternus* ait, *ac sine vllius vsus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris viuat*. Sed longè ante *Solinum* & *Plinium*, ipsi *pulmonem* maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, vt videre est apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Vertit se (Chamaleon*, (ait Plutarchus) *non quò quicquam celat, sed tegat se se* (sicut facit *Polypus*

Solinus & Theophrastus quoque pulmonem magnum in chamaleõte agnoscunt.

piscis)

piscis.) *verùm metu, nullaq. alia de causa variat, naturâ trepidus ac timidus. Consequitur etiam venti vis, vt est author Theophrastus. Corpus enim huius animalis penè vniuersum est vento* (vel vt alij legunt *pulmone*) *refertum*. Et ob id *Ouidius* 15. Metamorphos. cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurâ,
Protinus assimilat, tetigit quoscunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus suis aduersus *Cardanum*, hæc habet: *Quod aer Chamæleonti pro cibo sit aliquandiu, ex eo patet: quòd & annum integrum ferunt inediam tolerare: & vbi excipit hiatu auram, & occlusit malas, turget ei venter.* Quod si venter turget, non exiguo, sed maximo constare pulmone hunc par est, eoq. per ipsum ventrem descendente, qua enim alia quæso ratione, adeò ipse intumesceret? Videtur hoc ipsum Scaliger sentire.

Hic ego in biuio hæreo, & quò me vertam nescio. An spreta veterum authoritate, anatomico nostro assentiar? qui autopsiâ minimum in *Chamæleonte pulmonem* se inuenisse affirmat. An potius hallucinatum hunc esse dicam, *Plinio* autem *Solino* & *Bellonio* subscribam? Vtrumuis statuam, vix culpâ vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (si modò venter attracto aere in hac bestiola turgidulus fit) similis hic sit *pulmonum* constitutio, quam præter omnem rerum seriem in *testudine* inueni. Habet enim cum *testudine* nescio quid conformitatis *Chamæleon*. Vtrumque animal est quadrupes ouiparum. Et vt *Aristoteles* ait, viuit *Chamæleon* dissectus aliquandiu, vt *testudo*, & vt hæc similiter tardè incedit. Addo ego, quòd vtrumque egregiè famere potest animal. Dubitatur vtri opinioni sit adhærendum. Dubitatur ne eadē sit chamæleōtis & testudinis pulmonū constitutio.

Subiungam igitur vel in curiosi naturæ perscrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantùm vice in *testudinis* anatome, obseruare, cum quodam animi stupore, licuit.

Cum ante septem annos insignis magnitudinis mihi *testudinem* marinam ex *Neptunio* oppido maritimo submisisset Illustriss. *Virginius Cæsarinus Lynceus*, quem aliqui *Pico* illi *Mirandulano* æqualem, multi etiam superiorē agnouerūt, vt ipsum de internarū partium ordine postmodum, (qui nostræ *Academiæ Lynceæ* mos est, mutuis se se iuuare studijs) edocerem, perscripsi ad ipsum ea, quæ omnia sibi visa fuisse paradoxa respondebat. Quare *Romam* redijt, & aliam huc paulò minorem testudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipse in ædibus meis anatomæ huic præsto esse, eamq. manibus proprijs, *Democritum* magnum imitans philosophum, adiuuare. Veruntamen ex ea huc transferre solummodo illa placet, quæ respirationis organa attingunt. Vt ipsum itaque certiorem redderem, quod promiseram, *pulmones non in thorace hic, sed in ventre inferiore sub ipso sitos esse diaphragmate*; rem totam hac ratione demonstraui. Curaui *asperam arteriam*, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immisso, eandem insufflari. Statim ambos *pulmones* in ventre imo conspicuos habuimus, ad extremum eiusdem, vbi *intestini recti* exitus habetur, pertingentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valde crescentes, rubicundos, ac plane coloris elegantissimi. Testudinis anatome, quod ad organa præcipua attinet. Hanc Virgin. Cæsarinus Lynceus cum authore exercuit. Pulmones in hac testudine fuerunt in ventre imo.

Hoc ita esse, *Cæsarinus* suimet digitis explorauit, comprimendo *pulmones* à parte inferiore ad originem ipsorum, quæ sub ipso est septo transuerso. Tota

autem

Quomodo situs pulmonum in testudine hac se habuerit.

autem ita se res habet. Descendit à *larynge* in thoracem *aspera arteria*, quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & vbi ambo hi rami Diaphragma perfoderunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur: Hi sua substantia sunt subtilissimi, ita vt inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt, firmiter adhærent, ita tamen, vt digitis, non cultro auferri, & à dorso liberari valeant.

Quid in thorace repertū fuerit.

In medio ventris verò, siue thoracis cauitate, *cor* nobis conspicuum fuit, suâ intra capsulam siue pericardium conclusum, quo discisso, aqua effluxit, & cor erupit, hocq. ad corporis totius comparationem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpuscula tam magna, vt ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent, vt pulmones crederentur, nisi hoc vnicum obstitisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula *cordis auriculæ*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In vtramque deriuabatur *vena*, vna ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera: Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum refundunt.

Cordis, auricularum eiusdem & vētriculorum descriptio.

E dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistrum aditus, sine vllo intermedio pariete, vbi vero sinister incipit, crassior tantummodo quædam ac neruosior substantia, & formâ foraminis manifestam se præbuit. In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosæ substantiæ, quæ vbi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quò autem porrò abirent, penetrare satis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illa ostiola semilunaria nempe, & tricuspidem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Pulmones cum corde hic nullam vidētur habere communionē.

Sed quid me cēses de *pulmonibus* dicturū? Hi verò non in *thorace* (vt sole clarius patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore; hac saltē in maritima testudine. Quomodo enim hi aerē cordi subministrabūt, si ipsi cor minimè amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *asperas arteriolas* communionem vllam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & per diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Insigne argumentum aerem ex pulmone in cor non ferri.

Quin & hoc cōsideratione dignissimum autumo, quod non solùm pulmonibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus; verùm hi etiam euulsi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllā in partem exitum permiserint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima *cordis* cum *pulmonibus* in *testudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud deferendi vt creditur, consensus atque connexio.

Authoris speculatio, cur in ventre imo sint testudini pulmones.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinâ dignissimū arbitror, & illis præcipue, qui *respirationis vsum* antiè magis enucleatiusq. perscrutari moliūtur. Ego tūc *Virginio Cesarino* nostro mentē ita meā explicaui, & valde ipsi sententia arrisit.

arrisit. Videri nimirum mihi, cū *testudo* hæc sit animal aquatile, propter domū, quam inhabitat terrestrem, & grauissimum, sibi periculum esse, ne in profundo maris semper stabuletur, nec dias in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cōmoretur: huic à natura pulmones fuisse concessos adeò grandes, aerisq. ita capaces, vt thorax ijs capiendis haudquaquam sufficere potuerit. Debuisse ergo in ventre poni eos inferiori, & semel inflatos, animal in aquæ superficie sustinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiscunt, vesicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis supponunt, ne profundentur. Ne quis autem existimet, pulmones hos esse meras vesicas quasdam, sciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, substantiam obtinere, & asperis arterijs simillimis, quæ in nobis sunt, præditos existere. Neque tales vesicas esse, quales in *Barbis* alijsve piscibus aere semper tumefactæ repetiuntur.

Verumenimuero dum ita mecum ipse philosophari soleo, & *Cæsarino* nostro mihiq. placeo, hæc interim quoque subit sententia mentem. Debere igitur in terrestri testudine contrario modo pulmonem in thorace, & non sub thorace collocatum esse, quod terrestris testudo videlicet amphibia non sit, aquam non petat, & si in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritima quoque ad tempus solummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præsertim, quando somnum sereno cælo, & splendente sole captare desiderat. Tunc enim suauiter dormiens, diu in maris superficie fluitat haud dubiè pulmonū follibus aere distentis subleuata. Hoc se vidisse non modò mihi affirmauit *Alexander Rondininus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ vsu vir præstans, & ob botanicū studium mei amantissimus; sed & in eadem qua vehebatur naui, talem, & maximam quidem testudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depositam fuisse, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi posset, quæ vbi è sopore emersit, seq. illigatam sensit, vi maxima, & ingenti strepitu aduersus nautas pugnauit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori suo post coacta dedit. Similem ferè piscationem testudinum narrat Plin. lib. 9. cap. 10.

Alia dubitatio de pulmonibus in terrestri testudine.

Testudo marina dormiens & mari innatans capta.

Vt itaque huic me dubitationi eximerē, *terrestrem testudinem* aquæ immersi, quam vbi multùm reluctantem, exitumq. quærentem animaduerterem, id facilè ob pulmones in thorace sitos euenire coniectare cæpi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima est dictum, sub diaphragmate ad pedes vsque posteriores descendere, per insufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex substantia rarissima, ac meris quodammodo vesiculis, & pellicula subtilissima compositi.

In terrestri testudine, quod mirū, idem pulmonum situs.

Iam itaque philosophandum foret, quem vsum hi in terrestri hac testudine obtineant. Hoc sanè persuasissimum cuiuis esto, nullam horum cum corde connexionem existere. Exciso enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipsi retento in se aere, nec per spiracula siue aperta, siue cæca erumpente, optimè insurgebant. Et prius inflatis pulmonibus, corde præsente, hoc ne tantillum quidem attollebatur. Habebat autem *cor* systolem suam, atque diastolen, absque vllo pulmonum motu, hi enim depressi remanebant, nec infla-

Pulmones cum corde nullam habuerunt cōnexionem.

inflabantur ab illa aeris attractione, quod fieri potuisset tamen ab animali adhuc viuente, licet capite truncato, quod ego subitò antequam aperiri curarē, abscindi iusseram. Hoc autem huius maximè gratiâ tentaueram, vt sanguinem tam arteriosum, quàm venosum probarem, calidus ne actu, an frigidus in viuo animali hoc existeret. Quem volâ manus exceptum, frigidum reperi, non quidem, vt est glacies, sed vt aqua erat fontium illius temporis, sub mense nempe Augusto. Viuit itaque hoc animal actu & tactu cum sanguine frigido. Imò & cor ipsum eodem modo actu erat frigidum, quod similiter eximi iussi. Vitales autem hæc testudo actiones habuit horæ spatio absque corde (quod etiam Aristoteles nouit) sed & absque capite, nam pedes mouit ad tactum nostrum, & sine eodem quoque retraxit. Tamdiu similiter cor iam exemptum & mensæ impositum, vibrante suo motu vixit. Sed iterum pater-ga hæc esse exclamabis, quæ tamen Medicinæ studiosis non ingrata fore auguror. Reliqua de testudine marina non addo, quæ iustæ etiam magnitudinis libellum efficere possent.

Sanguis & cor in hac testudine viua sunt actu frigida.

Hæc fine capite & corde, & hoc fine animali vixit.

Adduci non possum, vt credam hunc pulmonum situm, oculatissimi *Aristotelis* industriam effugisse, in animali tam noto præsertim, & ipsi vbiuis obuio, licet hunc non expresserit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Quæ viuipara sunt maiorem & copia refertum sanguinis habent pulmonem, propter calorem suæ naturæ. Quæ contra ouipara sunt, exiguum & siccum, sed aptum ampliari & extumescere, cum inflatur; qualis eorum est, quæ ex terrestribus, quadrupedes ouipara sunt, vt lacertorum, & testudinum, & cæterorum generis eiusdem*. Nisi quis ex hoc eodem capite *Aristotelem* hoc ipsum insinuasse autumet, cum ait, ad cordis palpitationem nihil pulmones conferre, cum quia in homine spes rei futuræ eandem ciere queat, *tum quia in pluribus animalibus* (& hic intelligere testudinem potuit) *cor laxo interuallo à pulmone distat, situmq. superius tenuit*.

An Arist. hunc pulmonũ situ nouerit?

Attamen propius ad nos accessit *Plinius*, qui hunc *Aristotelis* locum dubio procul vidit, & vt plurima alia quoque, in sua commentaria retulit. Nouisse videtur pulmones in testudine sub diaphragmate totoq. sub tegmine comprehendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo est, spirandiq. officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum est) habent aquatilia, ac cæteraoua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ ac phocæ vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet*. Videntur eadem & diuersa dicere *Aristoteles*, ac *Plinius*. Hic magnum in testudine, ille paruum agnoscit pulmonem. Aristoteles tamen, ex paruo magnum fieri vbi inflatur (quod verissimum est) non diffitetur modò, sed pro confesso quoque ponit. Vterque non multo sanguine turgere, quin eum exanguem quasi statuit, quod ipsum quoque experientia attestatur.

Aristoteles & Plinius in describẽdo hoc pulmone discrepant & conueniũt.

Hactenus rectè *Aristoteles*. At quod mox sequitur, naturæ minimè respondet. Lib. 1. enim cap. 16. Hist. anim. *Cor etiam*, ait, *arteria* (*asperam* semper intelligit, nam quam nos dicimus nunc *arteriam* simpliciter, ille venam aortã appellat ibidem) *obesis, cartilagineis, fibrosisq. vinculis: & qua annectitur cauum est*.

Arist. putat è pulmonibus aerẽ in cor trãsire.

est. Spiritus dum arteria inflatur, an subeat cor? minùs in nonnullis constat, scilicet minutis. At in grandioribus animalium, spiritum cor subire ipsum apertum est.

Atqui marinæ testudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor subire, non minuta sunt animalcula, cum *Plinius* dicat, *in mari Indico tantæ magnitudinis reperiri, vt superficies earum singulæ, casas integant habitabiles, atque inter insulas rubri maris his cymbis nauigent. Nicolaus Trigautius* quoque, qui primus è *Iesuitis* ex *Sinarum* Regno *Romam* rediit, aliosq. & viæ & vitæ socios (inter quos *Ioannes Terrentius* meus fuit) eòdem, ad prædicandum *Christi Euangelium* traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ esset, certo mihi asseuerauit, in mari illius Regni *testudines* vidisse se, tantæ magnitudinis, quantæ est cubiculum meum, quod passus est longum decem, latum septem. Licet autem hic *Theodorus Gaza* ex suo potius addiderit, *scilicet in minutis*, cum textus Græcus *Aristotelis*, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Aristoteles voluerit, cum dicat statim, in grandioribus animalibus spiritum ab arteria inflata in cor subire. *Scaliger* hunc locum explicans, hoc Aristotelis, atque adeò totius scholæ medicæ dogma ratissimum habet. *Necessariò in cor dimittitur aer*, ait. *Quid enim ageret in arteria nisi prorsum subiret? Porrò altera ratio est. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis est. Frigida est sua naturà. Cor calidum. Igitur eget inspiratione. Item expiratione vt exoneret se fumis.*

Reclamat experiẽtia in marina testudine.

Nicolaus Trigautius Iesuita, primus, ex regno Chinæ Romam venit.

Hic ingentes ibidẽ testudines vidit.

Scaliger cõfirmat aerẽ inspiratum ad cordē ferri.

Sed hoc Aristoteli statuisse nõ satis est, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corriuetur. Et quoniam limpidiore hic *Scaliger* oratione mihi visus videtur, quàm *Gaza*, eius potius latina verba adducam, quæ sic habent. *Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij & eodem scinduntur modo, quo arteria: & arteriæ fistulas totum per pulmonem assequuntur. Sunt autem in parte cordis superiori. Neque verò vnus communis est, sed inter se coaptati recipiunt spiritum, quem ad cor transmittunt. Alter enim in dextrum sinum: alter in sinistrum meatum.* Horum nisi fallor, verborum hic est sensus. Non communem vnum meatum esse, qui aerem ex omnibus *arteriæ asperæ* fistulis recipiat, sed anastomosin fieri meatuum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fistulis arteriæ coalescentium, hinc introire aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans *Augustin. Niphus* ita concludit. *Animaduerte tamen hæc, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatuum, esse obscura, nisi per dissectiones, quæ visu constant, innotescant.* Rectè profectò, præterquàm enim, quòd Arist. hìc vult aerem ad dextrum quoque cordis ventriculum deferri, nulli vsui ibidem futurum: sectiones, mihi credas, nihil quàm minus obscurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anastomosin non detegit, per tubulos intrusus flatus in vasis minutissimus, eandem minimè scias, per diligentissimam etiam sectionem manifestatum iri. Sic equidem mihi sæpius, hoc solo insufflationis medio visa fuit venularum & arteriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos existente, subtilissimarum symphisis, quam frustra quamuis faberrima dissectione indagare quis potuisset.

Arist. etiã huius transitus vias reperit.

Nunquã vasorum minimorũ cõnexionem sectio detegit, quam insufflatio non patefecit.

Nec moueat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia collabi & occludi oscula, ideòq. aerem penetrare haud posse. Falsum id esse ipsiusmet

ſiuſmet pulmonis per tubulum inflari extrema tumefactio oſtendit, & venularum arteriolarumq. in cerebro minutiſſimarum reſeratio.

Natura in alio dogmate Ariſtotali eſt contraria.

Necdum hic quieſcit natura, quæ in alio quoque *Ariſtoteli* filio ſuo reclamat dogmate. Hic enim hoc ipſo & capite & lib. 7. ſupra *ſeptum tranſuerſum* ſua *pulmonibus* ſubſellia aſſignauit. *Sub pulmone ſeptum*, ait, *tranſuerſum pectoris eſt, quæ præcordia & cinctum appellant* &c. Nos tamen in teſtudine tam terreſtri, quàm marina, contrarium demonſtrauimus. Miror mehercle, exercitatiſſimi in piſcium anatome *Rondeletij* manum hæc non obſeruaſſe, vel ſaltem tacuiſſe ipſum, quin lapſu maiore ruiſſe. Hic enim lib. 16. de piſcibus cap. 3. ſic habet. *Pulmones in teſtudine maiores ſunt, & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus, ne vt opinor aquæ maior copia, vnà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans, reijci tota non poſſet per foramina illa, quæ narium loco in ſuperiore roſtro habet, quibus aquam reijcit non aliter quàm delphini per fiſtulam.* Miror magis hoc ipſum ab *Ariſtotele*, quem *Rondeletius* ceu communem præceptorem neglectà autopſià ſecutus eſt, ſtatutum fuiſſe. Cum etenim *Ariſt.* lib. 3. cap. 7. & 8. de partibus animal. decreuiſſet quadrupedibus ouiparis omnibus fungoſum eſſe pulmonem, & ob id veſicam illis deeſſe, excepit tamen ab hac regula teſtudinem marinam. *Veſica enim omnia carere, ait inſecta, piſces, penna, ſquama & cortice intecta, tum propter humoris aſſumpti exiguitatem, tum quia quantum excrementi contrahitur in ea ipſa abſumatur, excepta teſtudine inter corticata, in hac enim tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd marinæ teſtudines pulmonem habent carnoſum, ſanguineum & ſimilem bubulo, terreſtres autem proportione maiorem, ſuperficies etiam quia obtenta præduraq. modo ſilicis eſt, facit ne humor diſflari, euaporariq. poſſit per carnem laxiorem.*

Doctiſſ. Rondeletius pulmones in teſtudine male obſeruauit

Sed hic Ariſtotelem quam naturam ſequi maluit.

Sed eadem reprehenſione qua Ariſtotelē mactat dignus videtur.

Poſſem hic eàdem ego *Rondeletium* excipere compellatione, qua is in *Ariſtotelem* inuehitur, quod hic ſplenem admodum exiguum in teſtudine lutaria videre potuerit. Renes autem & veſicam videre non potuerit, quæ lutariæ ineſſe negauit. *Quare* inquit *Rondeletius, cum maiorem* τῇ αὐτοψίᾳ*, quam cuiuſdam hominis authoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & veſicam manifeſtam ac magnam & renes carnoſos habere prope teſtes.* Quod ſi bene igitur *Rondeletius* oculis ſuis in terreſtri, marina, & haud dubiè lutaria teſtudinibus vſus fuiſſet, in his pulmonem non denſum & bubulinum, ſed flaccidum, ac tenui ſubſtantià præditum reperiſſet.

Relicta teſtudine chamæleontē proſequimur.

Agitur de longa ab omni alimento abſtinentia.

Reuertamur modò ad *Chamæleontem*, de cuius diuturna ab omni alimento abſtinentia, & longiſſimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus medicis, ac philoſophis variè varij philoſophati ſunt. Quorum omnium opiniones, cum in cumulū vnum congeſſerit, & perſpicaciſſimi ingenij ſui acumine examinauerit atque explanauerit *Fortunius Licetus*, doctiſſimis quatuor libris *De his quæ diu viuunt ſine alimento*: eò lectorem meum ablego, qui ſi plura ſcire aueat, *Paulum Zachiam* conſulat cenſeo Medicum Romanum in lib. tertio *Quæſtionum ſuarum Medico-legalium*, quem propediem prælo committet, cum in prioribus duobus, egregium ingenij ſui ſpecimen exhibens, vtiliſſimam tam Iuriſconſultis, quàm Medicis operam nauauerit. Equidem non plurimarum ſolummodo beſtiarum; *Teſtudinum* inquam, *Glirium*, *Vrſorum*, *Hirundinum*,

& *In-*

& *Insectorum plerorumq.* ad multos etiam menses nutrimenti carentia, iam scriptis & experientiâ certa est: sed miram & insolentem eandem quoque in hominibus quibusdam, tam nostris, quàm auorum nostrorum temporibus, animaduersam fuisse fidelissimorum monumenta historicorum nos docere possunt.

Hipp. septē dierū inediam in homine mortalē censet.

Hippocrates noster lib. de *carnibus* seu *principijs* probare volens *hominis vitam septem dierum numero circumscribi: Quòd tot diebus genitura eius ad vterum perueniens omnia acquirat quæcunque ex corpore ipsi accedere par sit.* Id ex hoc quoque fonte deducit. *Quod plerique quidem ex his qui septem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod si qui eos superauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inediam è vita discederent, sed vt comederent, & biberent persuasi sunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim intestinum in his diebus cohærescit, quibus etiam illi moriuntur.*

Crudeles veteres quidam Medici qui ęgris triū & sex dierū inediam præscribunt.

Quare mirari subit tam crudeles olim quosdam medicos extitisse, quorum *Gal. 8. Methodi* cap. 6. meminit, qui *Diatritariorum* sectam introduxerunt, quòd non nisi tertio exacto die ægris suis cibos primùm exhiberent. Et *Cornelius Celsus* inter priscos illos fuisse memorat, qui quinque etiam & sex dies ab omni alimento abstinere ægrotis suis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores sunt hodie Medici, nostri præcipuè *Romani*. Quamuis *Neapolitani* hos ipsos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos *Neapolim* vrbem pulcherrimam visum iuissem, & à primario quodam eiusdē Medico (claruit autem ea præstantissimis semper & opulentissimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuisset, *de modo cibandi ægros in vrbe Neapolitana*, hoc mihi is circumstantibus nonnullis iunioribus Medicis improperauit. Velim hunc legas libellum, discasq. ait, qua ratione ægri sint cibandi, cum vos Romani Medici strictâ ac tenui nimis diæta maiorem ægrotantium vestrorum partem perdatis. *Tortam, tortam,* hoc est ex carnibus contusis succum ipsis præbere oportet, & liberaliter magis egregièq. nutrire. Ego longiori non esse locum disputationi concessum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratiā, quin forsan statuam quoque ex auro *Philippeo Neapolitani* tui, pro tam salutifero ipsis documento relicto debebunt. Semel profectò saltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis sufficienter & bene est comedendum. Id quod integrâ dum sanitate estis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quàm *brassicâ*, (vos *bruocoli* vocatis) victitetis. Æquissimum igitur est, ægrotis vestris opimiori magis cibo prospicere. Atque ita reciproco risu rixæ nostræ, quæ nullæ erant, solutæ fuerunt. Veruntamen posse & mori & mortem euadere, qui septem dierum spatio inediam etiam in morbis periculosissimis tolerarunt, ego ipse testimonio suffragari possum. Ante annos viginti tres, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus* in Vrbe perlatus fuit, qui maniâ percitus, penem & ambos sibi testiculos ad vnguem absciderat, & cum ad ripam *Tiberis* habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non solùm in suammetipsius carnem iniurius fuisset, sed in *Deum* quoque ac *Diuos* eius, contumelias iaceret: reprehendit ipsum acriter, qui illius loci Prior dicitur, & num *Symboli* nó-

Hodie sunt liberaliores Romani præsertim.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author defendit Romanos iocosè aduersus Neapolitanos.

Moriuntur & viuere nō possunt qui septem dierum ieiunium tolerunt.

Mirabilis casus eius qui pudēda sibi abscidit, & decē diebus ab omni alimē to abstinuit

ſtri *Apoſtolici* articulos veraciter crederet, obteſtabatur. Credo, inquiebat ille hæc omnia, *Et credo di più, che chi non ſà, come hò fatto Io, che non và in Paradiſo*. Hoc eſt, & hoc amplius credo, quòd niſi quis meo exemplo ita ſeipſum caſtrauerit, regnum cœlorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certè ita ſocios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum aſſumpſit.

Denæ illum noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Quin etiam vbi per vim ipſi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium expuebat, aut de induſtria prouocato ſibi vomitu id eructabat. Redierat enim, per ingentem illam ſanguinis arterioſi & venoſi profuſionem, ad mentem ſaniorem, & ſe ipſum, turpitudine facti, & verecundiâ ductus, inediâ interficere cupiebat. Vndecima demum die perſuaſi ipſi, vt vitellos ouorum duos aſſumeret, quod factum, & poſt hos eadem die, binos alios capiebat. Sequentibus porrò diebus paulatim cibari & pauxillum vini ſorbere perrexit. Decimaſeptima verò die non ex vulnere, quod omnino perſanatum fuit, ſed ex obſtinata illa inedia obijt.

Hic inedia ſpontanea ſe occidere voluit.

Decē dies abſque omni cibo vixit.

E regione eiuſdem Noſocomij fœminam quandā mea ſub cura habui, pauperculam ac vetulam, miris vexatam ſymptomatibus, nunc epilepſiâ, modò cataphorâ, iam lethargo, mox ſingultibus, & ventriculi ſuccuſſionibus, horrendisq. motibus agitatam; ita vt vndecim dierum ſpatio nonniſi vnicum oui vitellum ſorbuerit. Quæ cum ſiti ingenti vexaretur, & aquam auidiſsimè peteret, ori quoque admoueret, hanc tamen ob conuulſiuos ſtomachi motus, ac gulæ læſionem tranſglutire haud potuit. Dixiſſes illam *Tantali* pœnâ affectā, quærebat enim aquas in aquis. Siquidem is vt *Ouidius* ait,

Fœmina quædam ægrotās vndecim diebus nihil potus aut cibi ſumēs conualuit tamen.

Semper eget liquidis ſemper abundat aquis.

Quare, & hi *Ouidiani* verſiculi miſerculæ illi fœminæ quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,
Exercetq. cibo deluſum guttur inani.

Euaſit tamen Dei gratiâ, ex periculoſiſſimis illis accidentibus omnibus, & continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio poſt, pleuritide laborantem feliciter denuo curaui.

Verùm non his ſimilia modò plurima, ſed vnius, duorum, quinque & ſexdecim menſium abſtinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tres & quatuor ſimiliter protenſam, ad duodecim durantem, & vltra duodecim demum protractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam animi ſtupore lectitabis. Memorandum hoc factum eſt, quod *Nicolaus Heluetius* (hunc *Bruder claus* vocant ijdem *Heluetij*, & ob vitæ tranſactæ ſanctimoniam in veneratione habent) *poſt ſuſceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longè poſt ab oppido ſolitariam vitam ageret, peracto decimoquinto anno ſine vllo cibo potuq. deceſſerit*. Vt apud *Eborenſem* legimus. Hunc vt Beatorum catalogo adſcribatur, *Epiſcopus Conſtantienſis*, in cuius Dioceſi is vixit, iam *Romæ* adnititur, productis quæ in vita, & poſt mortem edidit, miraculis.

Licetus recēſet hiſtorias illorū qui ad plures menſes & annos abſque alimento vixerunt.

Memorabilis hiſtoria Nicolai Heluetij etiam ob Sanctos vitæ mores conſpicui.

Neque hic conſarcinare placet, ſingulorum opinantium, & tam portentoſæ

ſæ inediæ cauſas & argumenta dicentium ſeriem, neque ſub incudem reuocare, quas de hac re diſquiſitiones idem *Licetus* exquiſitiſſimè examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abſtinent, inſpirato alantur aere? an exhalatione magis per aerem ſparſa? vel pituità intra corpus ante congeſtâ? aut ſucco melancholico potius in nutrimentum poſtea cedente? an pinguedinis colliquamento? an ſanguine menſtruo benigno tantiſper in homine latitante? an ſit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut aſtra rectiùs referenda? num ſympathia & indiuidualis proprietas quædam, ecſtaſis, cataphora, cutis conſtipatio hìc aliquid valeant? aut viſcerum conſtrictio, tabes, atrophia, ventriculi ſtupor ſint in cauſa? an pharmacum aſſumptum hoc poſſit præſtare? an demum hoc ipſum conſuetudini ſit attribuendum?

Varijvarias cauſas tam diuturnæ inediæ afferunt.

Hoc interim ſilere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, aerem inſpiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requiſita aer non habeat. Non ſit tangibilis ſcilicet, ſapore careat, nec animatus ſit, nec exanimato deſumptus, & proximâ careat potentiâ ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum ſit, quod neceſſe foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus conſtamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retineri velit, aer autem inſpiratus denuo expiretur, hanc ipſi quoque conditionem deeſſe.

Licetus nullo modo vult aerem nutrire poſſe.

Aſt neque ſpiritus etiam ſolos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Licetus*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuiſſe, ſpiritus nutriri & cibari aere, vt in ope re de *vſu partium* videre eſt. Reſpondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo vſum, adeóq. metaphoricè & æquiuocè locutum fuiſſe. Quemadmodum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. Æneid. ait.

Quomodo Gal. intelligat ſpiritus aere cibari.

Quem ſi fama virum ſeruat, ſe veſcitur aurâ
Aetheriâ.

Nam neque aerem poſſe verti in præexiſtentis ſpiritus ſubſtantiam vult, quod eſſet eos alere, neque in nouos ſpiritus commutari, quod propriè generatio foret, quod fieri tamen poſſe *Galeno* placet, *Liceto* diſplicet. Et quoniam huc perueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod eſt, ex aere inſpirato gignendis in corde ſpiritibus vitalibus, nullam præberi materiam poſſe: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium eſt, philoſophiæ & artis duo culmina noſtræ, *Ariſtotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipſum in theatrum producere, & quid ipſis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere.

Licetus fauet authori neganti ex aere ſpiritus fieri.

Hic itaque philoſophus prætendit *Ariſtotelem* cap. 8. de *reſpiratione*, *minimè velle reſpirationem fieri alimenti gratia, quaſi calor internus* (hoc eſt ſpiritus) *alatur aere inſpirato, qui ceu igni ſuccenſo, velut fomes per inſpirationem adijciatur; abſolutaq. nutricatione foras quæ ſuperſunt excrementa per expirationem detrudantur, ſpiritumq. eſſe calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex ſanguine fieri conſpicimus, caloris & ignis interni nomine ſpiritum appellans.*

Probatur hæc ſententia ex Ariſtotele.

Hippocratis autem verba, niſi candidè explicentur, vulgari Medicorum errori ſuppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animantium corpora*

Probatur ex Hipp. quoque licet hic pri-

ma fronte contrarium sentire videatur.

corpora à triplici nutrimento sustentari inquit: *nempe à cibo, potu & spiritu. Spiritu verò* in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus dispersum esse aerem, qui maximus sit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior sententia. *Pulmo*, inquit; *contrarium corpori alimentũ trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, os, gula, venter. Verùm antiquius & primordiale alimentũ per abdomen vmbilicus.*

Explicãtur Hippocratis loca. Alimẽtum duplex vnũ re, alterum solo nomine.

Hucusque ex *Hippocratis* authoritate deduci videtur, spiritus aere inspirato, ceu vero suo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opusculo, paulò ante dixerat: *Alimentum non alimentum, si nutrire non potest, nomen est alimentum, non opus: opus & res est alimentum, non nomen.* Obscurioribus his verbis dilucidat magis priora *Licetus*. Duo nimirum apud *Hippocratem* alimenti nomine insigniri. Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum est: alterum cum verè non alat, solo nomine contentum est, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum esse asserit. Cum cibus & potus conseruent viuentis substantiam, re ipsa præstant, quod *Aristoteles* ab alimento requirit, & *Hippocrates* opere ac re ipsa alimentum nominat. Et hæc est vera nutricatio. Ad quam cum & hoc requiratur, vt calor contemperetur, ne ipsius æstus subitò ac vehementi sua operatione consumat humidum, hunc autem æstum aer inspiratus moderetur, qui vt ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, sed nomine solo alimentum vocatur.

Quid intelligatur per contrarium alimentũ.

Atque hinc est, quod *Hippocrates* ait, *per pulmonem* (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam respirationem fit) *contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri.* Quasi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æstus, qui in spiritibus residet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quamcunque qualitatem remittit, id rectè illi contrarium statuitur. Ast cibus & potus, cum in substantiã corporis verti debeant, sunt idem ipsum corpus in potentia, quemadmodum sanguis est potentiã caro, licet & ipsi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori dissimilia dicantur. Tamen siue concocti, siue non concocti, merentur veri alimenti nomen, quod re ipsa tale esse possint. Si enim aer quoque in spiritus ex *Hippocratis* sententia commutari valuisset, non illum vtique contrarium alimentum dixisset, esset enim is potestate spiritus vitales, qui corpori nequaquam sunt contrarij, sed ad eiusdem constitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo sensu, alio loco, Hippocrates, vbi de principijs videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum est.*

Cibus & potus re ipsa, aer tantũ nomine, & contrarium alimentũ dicitur.

Authori Liceti explicatio placet.

Audax authoris pronunciatum nec aerẽ in aquam, nec hanc in aerem verti.

Ego hanc *Liceti* ingeniosam explanationem non modò non repudio, sed ambabus etiam vlnis amplexor. Et tantum abesse autumo, vt aer inspiratus vel in spiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, vt quasi pronunciare ausim, *nullo vnquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel in ignem, vel vice versa aquam in aerem* (quod strenuè tamen à plerisque philosophorum, Peripateticorum præcipuè scholis, propugnatur) *commutatam fuisse.* Possem clarissima ad placitum hoc meum παράδοξον corroborandum, argumenta,

menta, & saltem non demonstrationes producere. Verum hoc alio à me loco fiet, factumq. iam est in vna ex meis prælectionibus, quas tempore studiorum renouationis, in hoc nostro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico doctissimorum consessu, & Illustrissimorum corona virorum, eram solitus.

Hoc interim, ne prorsus nihil dicam, æquus sibi lector persuadeat. Quod si vllus exstaret aerem in aquam cõuertendi modus, is dubio procul esset summa aeris compressio. Nam veluti, si ita aer rarefiat, vt amplius sub forma aeris consistere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, si aer exempli gratia, inter silicem ac chalybem interceptus subtilissimè attenuetur, & ignis euadat: sic vbi adeò compingitur, adigitur, cõstringitur, & incrassatur, atque in locum quendam, vbi exitum nullum inueniat, arctissimè compellitur, aer esse desinet, & aqua fiet. Id quod existimo in nubibus, ex mente ipsorum, vsuuenire, quando aerem in aquam densatum guttatim decidere credunt. Placiti huius aliqua probatio.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiarissimè vtor, subtili ingenij sui speculatione, & dexterrimâ manuum operatione nouo planè ausu, ante hos quinque menses, in hac ipsa *Vrbe Roma* inuenit, qua ratione *Bombardam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla durissimum, aut glandem etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentiâ expelleret, illaq. ferme omnia præstaret, absque vllo igne & puluere fulminali; sed solâ aeris dynami & agitatione, quæ præstare est solita vsitatissima nobis *bombarda* fulminea & igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero fit aeris in illam cõpulsu, adactione, & vt credere par est, constrictione violentissima, quem ibi ad vigintiquatuor pluresue horas detinere, secumq. hinc inde deferre, & ad libitũ postea, data aeri viâ, glandes illas explodere, atq; ad scopum quam directissimè collineare solet. Res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admiratioñe rapuit, vt cateruatim ad ædes ipsius quotidie peruolent hoc artis miraculũ spectaturi. Vincentius Vincẽtij Vrbinas, nouo ausu nobis bõbardam pneumaticã confecit Romæ anno 1627. In hanc cõpellitur maximè aer qui in aquã nunquam abit.

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum instrumentum tribuunt, & meritò, *Io. Baptistæ Portæ Lynceo*, quod etiam suæ Nat. Magiç 19 libro segniter legenti clarissimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illustriss. *Princeps Cæsius* noster (qui apud hunc eundem *Portam* antequam penè ætatis crepundia reliquisset, auspicatus est seueriorum scientiarum primordia) cui tum adolescentulo Auditori suo dictus *Porta* significauit, se inuenisse & exposuisse *lib.* suæ *Taumatologiæ* modum conficiendi non solùm Sclopetũ pneumaticũ, sed & alia similia sine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in omni scientiarum genere excellentissimi Viri, velut superiùs quoque cum *Telescopio* accidisse commemoraui, à posteris fideliter praxi commissa suum effectũ quotidie cõsequuntur, Vt vt ea initio multis visa hyperbolica, ac velut à tumultuario philosophantis enthusiasmo profecta, impossibilia iudicata fuerint. Plurimi hoc artis miraculum visum eũt. Ioan. Bapt. Porta Lynceus aliquibus creditur primus inuentor. Vocatur ab authore bõbardã pneumatica.

Atqui nunquam compertum fuit, inclusum hic aerem in aquam resolutum fuisse. quin hoc diligenter est annotatum, quotiescunque in loco humido, vel subterraneo, vel vbi fontes & stagnantium aquarum essent receptacula, aere bombarda solo sine glandibus impleretur, & manus foramini, vnde erumpere in explosione ille aer solet, opponeretur, volam manus paulisper quod mihi quoque contigit, madefactam fuisse, Vbi autem eadem bombarda aere in- Nunquam aer in hac conclusus in aquam abijt.

aperto loco, aut solaribus illustrato radijs, vaporibusq; ob id minùs scatente, oneraretur, humiditatem illam minimè post viginti etiam quatuor horas animaduersam esse. Quo spatio & ampliore paululum præterlapso, non amplius effectum aer ille inclusus, in extrudendis adeò fortiter globulis præstare solet: non quòd in aquam is abierit, sed quòd per poros forsan etiam orichalci, ex quo *sclopetum* hoc totum est confectum (est enim *aer Plinio* teste, *per cuncta rerũ permeabilis*) & per occulta commissurarum spiracula expirauerit. Amplius quid dicam, hic artifex in fontes quosdam portatiles, vi, aeris maximam copiam impellit, & sex ac octo dierum spatio ibi detinet, cui vbi laxamenta data fuerint, mirùm, quo impetu aquam is eiaculetur, sed quod hic interea in aquam abeat, nec visum, nec auditum est vnquam.

Expirat sucessu tẽporis hic aer.

Detinetur tamen interger per octo dies in fontibus artificiosis.

Est autem pars, ac veluti cistula illius bombardæ, in quam aer quasi per siphonem compellitur, longa duodecim transuersos digitos, & lata quatuor, quę eandem duodecies multiplicatam per impulsum, portionem aeris recipit, cuius simpliciter, per se, & naturaliter capax est. Non arbitror profectò, in vlla aeris regione, in arctum magis locum, & compresiùs aerem compingi posse, quando ex hoc pluuias generari aiunt,

Hæc bombarda recipit duodecies plus aeris, quã naturaliter est capax.

Nunquã cũ pluuię fiũt, ita arcte aer cõstringi videtur.

Cum ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, densisq. nigerrimus austris,

vt poeta Latinus loquitur, cum aeris regio sit fluida, & mollis vt ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quibus tàm duriter aer, veluti in carcere quodam densatus concludatur. Neque hic frigus in aeris regione existens, mihi obijcias, quod ad aeris condensationem & aquæ generationem plurimùm iuuet. Nostra bombarda in media & crudissima hyeme eundem effectum præstitit, quem iam in æstate experimur. Et videmus in Chymicorum ergasterijs, sæpisimè *Capellum* vt ipsi barbarè vocãt rei distillandæ superpositum calidisimum, vt ne contingere quidem manibus absque harum læsione illud valeas, & tamen quod ex re subiacente, in forma vel aeris, vel vaporis ascendit, vbi eò pertigerit, condensari probè & per rostrum in aquæ forma delabi conspicimus.

Frigus non est præcipua causa vt ex aere fiat aqua.

Harum vna bombardarum potentiss. *Hispaniarum Regi*, alia *Poloniæ Regi* fuit hinc transmissa. Curaui & ego vnam fabricari pro Sereniss. *Leopoldo Archiduce Austriæ* Principe magnificentissimo, & benefactore meo munificentissimo, subiectissimè semper à me colendo.

Paucę hactenus huius modi bombardæ cõstructæ & pro quibus præcipuè.

Atque hæc alio fine à me adducta non fuerunt, quàm vt partim indè hoc paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem: partim artificis huius amici mei nomen immortalibus, si fieri à me posset, chartis consignarem.

Cur hactenus author de hac bõbarda egerit.

Nunc ad colores quoque esset transeundum, in quos *Vertumni* instar se mutat varimodos hæc bestiola, vt inde prouerbio hominem versipellem & vafrum si notare velimus, dicamus *Chamæleonte mutabiliorem* esse. Et *Tertullianus* libello *de Pallio* scripsit, propriè *Chamæleonti* datum esse, quod vulgo fertur, *de suo corio ludere*, hoc enim animalculum, si *Polypum* & *Tarandum* excipias, penè solum in sua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus lusum exhibet.

Reddenda causa esset variationis colorũ, sed hoc difficillimum est axioma.

Verùm,

Verùm, si vllo in axiomate physico & mathematico inscitiam meam professus vnquam fui (ego enim quàm pauca sciam, multaq. me fugiant, & plurimos socios habeam, qui multum tamen sibi sapere videntur, iam toties incul-caui) in hoc, illam quæ de coloribus est, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, si quæ à philosophis circumferuntur, sub *rationis incudem* reuocentur, & *experimentorum malleis* probè contundantur, haud diu subsistere posse. Si præcipuè à quatuor in mixtis persistentibus elementis dictis, (quorum cuilibet, sui quilibet colores attribuuntur) hos eosdem venari voluerint. Fatetur author spõte ignorantiã suã, & plurimos habet socios.

Solus *Mercurius*, & *plumbum* solum, pro diuersa tantùm digestione, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæso & elegantes sortiuntur colores? *Plumbum* vstum enim modò virescit, modò flauescit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex sola sæpissimè contusione contingit. Ita vt persuasissimum haberes, toties iam formas suas vtrumque innouasse, quoties faciem & vestitum externum ceu laruas quasdam singulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen *plumbum* sine qualitatum, nedum substantiæ noxa, & in eundem *Mercurium* seu argentum viuum, quod magis quàm *Chamæleon* Argent. viuum & plũbum colores maximè mutant.

Omnia transformat sese in miracula rerum Mercurius inter metalla miraculum.

pauxillo artis auxilio, imò sua sponte postliminio reuertuntur.

Aristoteles noster 2. de Hist. an. cap. 11. *Mutat suum colorem Chamæleo*, inquit, *inflatus*. Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. *Est*, ait, *omnium ouiparorum pedestrium tenuissimus Chamæleo: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiã sanguinis, caloriq. est*. Ast hìc *Arist.* dissona sibi docere videtur, cum supra per *inflationem*, hìc per *constrictionem*, colorum variationem effici scripserit. In metu enim animalium habitus non intumescit, sed comprimitur. Aristot. sibi contradicere videtur in variatione colorũ in Chamæleonte.

Plutarchus hoc dilucidissimè argumentum, quomodo per contractionem nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in *Quæstionibus* suis *naturalibus* explicat, quem philosophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, *cur polypus* (quod quæsitum æquè ad *Chamelaontem* transferri debet) *colorem variet? Vtrum*, inquit, *vt Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticulosum sit? Ergo vbi perculsus est, vnà cum spiritu conuerso, vertat hominis more colorem. Hinc in prouerbio est; vertitur ignaui color*. Sed non satis esse, addit, variati coloris causam indagasse, quærendum restare, cur similem exprimat ei rei, cui se applicat. Vt si *Polypus* videlicet illius saxi marini colorem repræsentet, cui proximus adstat. Vnde *Theognis*, Plutarchi philosophia in hac varietate colorum.

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat
Qui corium petræ, cui sese adiunxerit omni.

Videtur res quælibet effluuia pati.

Quare altiùs *Plutarchus* penetrat, & ita ex mente *Empedoclis* speculatur;

Effluuium noscens res natas mittere cunctas.

Non enim, ait, ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa assiduè effluũt, sed & ex saxis, ære, & ferro. Intereunt enim cuncta, & exolescunt, quod perpetuò resoluatur ex eis aliquid, & pereat continenter. Vult igitur à petris marinis (vt has

nunc

nunc in exemplum ducat) ramenta, & fragmina minuta frequentia decidi cōtinuò, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, sed determinatis quibusdam adhæreſcant. Nam quæ animalia ſpiramenta habent admodum adſtricta, ab his dilabuntur, quæ admodū ſpongioſa, per hæc effluunt & perlabuntur. *Polypi autem caro*, ait, *est aſpectu fiſtuloſa & fungoſa & effluuijs patens. Quoties iam in trepidatione eſt, ſpiritu varians & profugiens, ex timore constringit corpus, contrahitque: vt capiat & retineat rerum, quibus adiunxit ſe, in facie corporis effluuia. Huiuſce cauſæ indicium eſt magnum, quod non omnia quibus ſe applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: ſed ſola vterque, quorum effluuijs reſpondentia habet ſpiramenta.*

Plerique antiquorū tribuūt variationem colorum in chamæleōte ipſi metui. Cui hæc arridet philoſophia, is eam per me acceptet licebit. *Plinius Ariſtoteli & Plutarcho* de timiditate ſubſcribit, cum dicat *nullum animal pauidius, & ideo verſicoloris mutationis eſſe*. In hoc cenſu eſt *Solinus* quoque, qui cap. 32. *Tarandum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum*, ſcribit. Sed in his poſtremis duobus, aliam adhuc cauſam addit, quæ ipſi hæc, mihi nulla eſt. *Faciunt hoc idem in mari*, ait, *Polypi, in terra Chamæleontes* (ſcilicet colorem variant) *Sed & Polypus & Chamæleon glabra ſunt, & pronius eſt cutis leuitate, ſpeculi modo proximantia æmulari.* Et mox ſui oblitus tamen cap. 42. non læue, ſed aſperum, quale reuera potius eſt, in *Chamæleonte* coriū agnoſcit. *Corpus in Chamæleonte*, ait, *aſperum eſt, cutem qualē in Crocodilis deprehendimus.* Aſt in Crocodilis maioribus, tuberculis vndique prona pars corporis maximè exaſperatur. Quamuis nec hoc vſquequaque verum ſit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego paruulum admodum habeam, qui ſemiſpithamā ſaltem *Chamæleontis* longitudinem ſuperat, eſtq; certè vtriuſque corij ſumma differentia, cum eminentias illius & protuberationes, quæ in hoc ſunt, in Chamæleonte nequaquam videas, vt qui abſque his aſperam cutem nactus eſt.

Solinus ſibi cōtradicit.

Quæ differentia ſit inter cutem Crocodili & Chamæleontis.

Alia variationis coloris cauſa. Aliam ſibi cauſam Geſnerus excogitauit. *Ego tenuiſſimam*, ait, *cutem (qualem eſſe in ſceleto animaduerti) inſtar tenuis laminæ corneæ colores facilè reddere puto, præſertim, cum neque ſanguis impediat, neque viſcera admodum, cùm ſolus ferè pulmo manifeſtus in eo ſit.* Sit fides penes authorem. Ego tamen in duobus mortuis & exiccatis *Chamæleontibus*, hanc pellis tranſparentiam vt vt probè illam indagauerim, videre non potui. Quorum vnum planè integrum habet in phyſica ſua ſupellectili, ſæpe laudatus *Princeps Cæſius* noſter: alterum ſed caudà mutilum adſeruat Eques *Franciſcus Gualdi Ariminenſis* in Muſæo ſuo, varijs Antiquitatum reliquijs, numiſmatis, & curioſis induſtriæ artis operibus inſtructo. In vtroque aſperitatem quandam exiguam, & cineritium colorem reperies, non palleſcentem, vt *Ariſtoteles* in mortuis deſignabat.

Franciſci Gualdi Muſæum.

Miratus tamen non parum ſui, dum ventrem adhuc tumidum, à tot poſt mortem annis, vidi & contrectaui, quando viſcera ibi reperiri ſolita hoc minus efficere queant, cum *hepar* non admodum magnum habeat, & vt aliqui volunt, *liene* careat, vel puſillum valde obtineat, & *vnico inteſtino recto* potius, quàm in gyros reflexo conſtet, quæ res me cogit ferme, vt *pulmones* in ventre inferiore ipſi aſſignem.

Ratio aliqua, cur in ventre pulmones ſint.

Videtur & *Seneca* in *Quæſtionum ſuarum natural.* lib. 1. *Ariſtotelis* ac *Plinij* ſenten-

ſententiam ratam habere. Agit autem ibi aduerſus eos, qui nubes tanquam ſpecula ſe habere, in arcu cæleſti aſſerebant. Colorem igitur ab illis tantum recipi, & non imagines, quod erat ſpeculorum proprium, affirmat: id quod etiam fieri ait in ceruice *pauonum*, & quando Senecæ de coloris mutatione ratio.

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata Columbæ.

Nunquid ergo dicemus, ait, *Specula eiuſmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores nouos tranſit? Non minùs nubes diuerſam ſpeculis naturam habent, quàm aues, quas retuli, & Chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipſis mutatur, cùm irâ aut cupidine accenſâ cutem ſuam variant humore ſuffuſo, aut poſitione lucis, quam prout rectam vel obliquam ſuſceperint, ita colorantur.* Atque hæc de coloribus ſatis ſunto, quos enim nos in noſtro viuente animali, alij in ſuis quondam repererint, abundè dictum eſt. Differunt igitur, vt credi poteſt, hæ beſtiolæ inter ſe, & colore & aliquo etiam corporis habitu, cum noſtro *Mexicano Chamæleonti cauda* nec ita longa ſit, nec in ſui extremitate in ſpiram conuoluta, vt *Aphricani* præ ſe ferunt. Hactenus de colore.

Hunc denique impigro *Ariſtotelis* mei ſectatori nodum proponendum, & diſſoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, probare cogitaret, ad generationem non eſſe neceſſarios *teſtes*, quòd *ſerpentes* & *piſces* his careant, & tamen coeant, & copioſum ac prolificum ſemen emittant. *Vtq. in ratione cibi*, ait, *voraciora, auidioraq. ſunt, quibus inteſtinum rectum*: (non conuolutum nimirum) *ſic ea quæ teſtibus carent, meatusq. tantùm habent, aut non carent, ſed intus habent; omnia propenſiora, celerioraq. ad venerem ſunt*, Hæc confirmata ſunt 3. *de part. animal.* cap. 14. cum ait: *Cetera etiam omnia, quibus inteſtina ſunt recta, ciborum auida ſunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. breuis vſus fruendi ſit, breui repetant cibum auida neceſſe eſt.* Hæc eodem capite paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. *Quæ igitur animalia continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit, hæc ſua in aluo laxiores ſinus non habent, ſed anfractus, orbesq. plures continent, nec recto inteſtino vtuntur. Laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel ſimplex habent inteſtinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copioſum capiunt, aut celeriùs repetunt.* Scrupulus de inteſtinis chamæleontis ex ſcriptis Ariſtot. natus.

Hæc ſi vera ſunt *Ariſtotelis* dogmata, & *Chamæleo* noſter, vt ex anatome ipſius ad nos perlatum eſt, inteſtinum rectum & vnicum obtinuit, næ ille non colorem ſolummodo ſuum, ſed naturam prorſus omnem & eſſentiæ proprietates mutabit, hoc eſt vel *Leo*, vel *Lupus* potius euadet, voraciſſima & auidiſſima beſtia ab *Ouidio* depicta.

Oblitus & ſpumis & craſſo ſanguine rictus,
Fulmineus rubrâ ſuffuſus lumina flammâ.

Lupo enim, ob voracitatem vnicum ſaltem à *ſtomacho* ad podicem, illudq. rectum vulgus tribuit inteſtinum. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. ita in *Lupo ceruario* eſſe voluit, *Inſatiabilia animalium*, inquit, *quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt Lupis ceruarijs & inter aues Mergis*. Quod ſupra ego in *Lupo* meo *Mexicano* ad oculum falſum eſſe demonſtraui. *Leonem* autem imitabitur, cum & hic ex *Ariſtotele* lib. 8. de Hiſt. animal. *Cibo incontinenter admodum* Si Chamæleon habet vnicum inteſtinum & rectũ, erit voraciſſima beſtia ex Ariſtot. dogmate.

vtatur,

viatur, multaq. deuoret solida fine vllo dissectu. Verum in hoc non imitabitur, quod *Leo* postea biduo aut triduo inediam ferre potest. Quia nimirum ventrem priùs vltra satietatem etiam inserciuit, & quia intestina eius gyris conuoluuntur, in quibus diutiùs alimenta moram facere consueuerunt.

Cur chamæleo hæc bestiola vocetur. An igitur animalculum hoc *Chamæleo* veteribus nostris non iusta absque ratione aliqua dictus fuit, quasi paruus, pumilus & *humilis leo*. Veluti herbas quasdam *chamæcyparissum, chamædryn*, & *chamæpityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cyparisso, Quercu* & *Pinu*. Volunt autem sic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod *capite leonem* æmuletur, quod tamen *Aristoteli* haud placuerit, cum dicat huius *rostrum esse simiæ porcariæ simillimum*. Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina di venatione, quàm in alia animalcula exercet. Alij vt Gesnerus, à cauda deriuant nomen. *Cauda sanè animalis huius leonis alczam*, ait, *quodammodo repræsentat*. *Liceto* magis placet ita dictum à rapina & xeruerè parvum leonē. venatione, quàm in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamæleo* menses toleret, Scrupuli supraposit aliqua solutio. linguâ tamen sesquipalmum minorē longè exertâ, ac vibratâ, mucoq. oblitâ, *locustas, formicas, muscas, scarabæos* & alia insecta, quibus vescitur, eum corripere, retinere, & ad se adducere. Hæc si quis Aristoteli aliquo modo suffragari posse crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris semper dicta & facta tueri valeam, habebit.

Adhuc recentiores non desunt qui hoc animal solo aere viuere putant. Et tamen adeò Plinij aliorumq. opinio, qui solo aere victitare *Chamæleontes* sibi persuaserunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentissimè orientalium nationum, & animalium mores descripserunt, & loca eadem ipsa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiani* descriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiusdem regni sex prouincijs principalior est, ibi reperiri *Chamæleontes* quoque, qui habitent in altissimarum rupium cacuminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terra nascentibus, sed solo aere sustentari.

Alij scriptores credentes Chamæleontē vel ex aere solo viuere, vel ex vapido etiam rore. *Linischotanus* quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamæleonum, quos solo aere victitare famā fertur, ibi numerus frequens est; qui tamen innocui, & nulli infesti oberrant*. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus suis ad hunc locum, hæc adiunxisse. *Solus animalium nec cibo, nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vtitur*. Adeò difficile est, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magistrorum, veteribus in manifesta etiam re falsis obloqui, vt hoc tentantes aduersus quodammodo stimulum calcitrare sibi videantur. Et *Paludanum* fugisse, quòd *Chamæleontes muscas* saltem venarentur, easq. deuorarent, vix crediderim, virum in animalium & plantarum historia versatissimum, quique apud *Enkhusanos* suos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam *orientalium* quàm *occidentalium*, penum habuit instructissimam: quorum omnium catalogum ad Illustriss. *Cardinalem Barberinum*, transmissum nuper cum voluptate perlegi.

Vel ex solaribusquoque radijs. *Ioannes Leo* præterea, in 9. sua *Aphricæ* parte, etiam ex *radijs solaribus* nutriri hoc animal scripsit. Ex hoc scriptore *Scaliger* in fine Exercitationis suæ centesimæ nonagesimæ sextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamæleon* ex ore, filo saliuæ transmisso in caput venenati serpentis, hunc occidat, omnia

omnia transcripsit. Qui amplius quid de hoc nosse cupit, Tomum primum nauigationum *Ramusij* adeat, & Relationem *Andreæ Corsali Florentini* consulat, in qua *Socotram* Insulam & *Chamæleontem* bene describit, deq. coloris variatione suo modo argumentatur.

Hucusque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quòd ob exiguam nempe similitudinem aliquam, ita *Chamæleo* vocatus fuerit, nunc verum autem *paruum leonem* describemus, quem longè magis *Chamæleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, vti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ singula aliquando publici iuris faciam) descriptiones mihi lubens communicauit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus dela Ygarza Hispanus*, ex Ordine *S. Dominici*, qui septennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertilissimum, *Potosi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquisitissimam habet peritiam, cuius doctissimis colloquijs anno proximè elapso aliquot etiam mensibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba.

Chamæleo hactenus descriptus est paruus leo metaphoricus.

F. Bartholomæus de Ygarza verum nobis paruũ leonem Americanũ descripsit.

In montibus del *Cuzco* quædam species est *leonum paruulorum*. Quidam enim albi sunt & nigri, alij verò rubei, varijsq. distincti coloribus. Verùmtamen in omnibus sunt *leones* verissimi, coronam in capite gestant, iubàq. è collo pendente decorantur. Vnguibus paruulis leoninis acuminatis sunt præditi. Ad iram non aliter, atque si magni essent *leones*, se quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiusmodi partibus, quæ montuosissimæ quidem sunt, sed in extremo tamen quasi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de causa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenosorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* istiusmodi leonuli, (vt sic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æstimantur & amantur, vt mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimescunt, quod vbi aliquo in excessu sentiunt, moriuntur. Qua de causa vsque ad Ciuitatem *de Lima*, quæ distat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidissima, per quæ necessariò iter est habendum. Hinc factum est, quòd ad manus *Regis* peruenire hactenus non potuerint, qui sanè dignissimi essent, vt Regiæ suæ Maiestati præsentarentur.

Verba Fr. Bartholomæi.

In Cuzco reperiũtur pusilli admodũ leones.

Gaudẽt humidis & calidis locis montuosis.

Frigore perculsi facilè moriuntur.

Hucusque F. Bartholomæus.

Atque sic Deo gratiam suam conferente, optatum *Chamæleontis* etiam historiæ finem imposui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc desumptis aliquid annectere tempus moneret: sed dehortantur me & experimentorum ab ipso sumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recensuit, vt ipse & lectores inde voluptatem potius, quàm vtilitatem caperent. Quis enim tam bardus est, vt credat Chamæleontis ipsius iecur combustũ imbres & tonitrua ciere? Linguam viuenti exemptam ad vincendas lites, cor verò alligatum ad quartanas pollere? Dextram maxillam (quam scilicet non habet) contra formidines & pauores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud Plinium.

Finis historiæ de Chamæleonte.

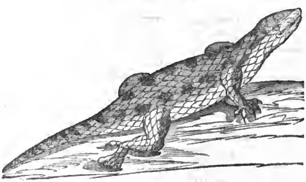
Cur de remedijs ex hoc depromptis nihil dicamus.

Vanissima & risu digna sunt, quæ Græci pro remedijs venditarunt.

TECHI-

T E C H I C H I C O T L.

Stellio Noua Hispania.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EX Lacertorum genere quin ſit hoc animal nulli ignotum eſſe poteſt figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valdè eſt coloris, qui in parte crurum interna quoque emicat. A roſtro ſuperiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis ſaturatior, cum maculis vtrobique plurimis cæruleis ſe pulchrè manifeſtat. Totum corpus eſt ſquamoſum. Squamæ porrò ſunt diuerſorum iam aſſignatorum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque ſinduntur) diluti virides. Cauda cum rubro luteſcit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimenſionem habet, & non paucis ex viridi ſaturatiore colore maculis ornatur. Oculus oblongus eſt, vt in lacerta, quod in alijs album, hic cæruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea eſt.

S C H O L I A   E I V S D E M.

Author petit veniam ſi forſan nô commodè ſatis hæc animalia latinis nominibus donet.

HIc iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beneuolo lectore meo, æquioris animi ſui aura mihi imploranda eſt. Vt, ſi forſan in aſſignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæſitem, id, quòd ignarus ſim idiomatis *Mexicani* potius, quàm vt oſcitantiæ meæ, tribuat, rogitem.

Videtur aliquo modo Yguanæ quadrare, quã P. Petrus de Aloayſa deſcripſit.

Et cum lacerta hæc ſit, atque venuſto ſmaragdino ſimul colore decoretur, & ſimilis in *Yguana* eniteſcat, dubitaui primùm, an non huius nomine inſignienda foret. Huius autem *Yguanæ* deſcriptionem exactam & hiſtoriam cum mihi iam ſupra laudatus quoque *F. Petrus de Aloayſa Americanus Limanus* reliquiſſet, ſubnectere huc eam placuit. Non ſum tamen neſcius *Carolum Cluſium*

quoque

quoque in *Exoticis* suis hoc ipsum animal ex *Ouiedo* totidem latinis nobis verbis descripsisse, & ex suis aliqua quoque addidisse. Veruntamen, quia nostra historia vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc neutiquam intactam relinquam, quæ sic habet.

Yguana lacertæ figurâ animal est aquatile & terrestre, quod in *Regno Mexicano*, & præsertim in *Terra Firma* de *Panama*, in magna quantitate reperitur. & in illis regionibus huiusmodi animalis carnibus (quia dicunt piscem esse) diebus prorsus omnibus vesci licet, etiam in *Quadragesimali ieiunio*. Generat hoc in ventre suo copiosam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* ouis sunt maiora, & aliqua minora, egregij saporis, sicuti sunt oua *gallinarum*. F. Petri ab Aloaysa verba. Huius animalis carnes sapidissimæ etiam in Quadragesima esitantur.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ se sustentat, cursuiq. aptum, velox ac pernix est, sed magis in ascendendo arbores valet. Est coloris *viridis*, & sub gutture ingluuiem ac veluti strumã habet, longa ipsi ac pinguis est cauda, in cuius fine seu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, sed hi non ita sunt albi, nec ita duri, vt in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem hi vrinæ vitijs medelam præstant. Calculos renum & vesicæ lapides exterminant, viscosumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem dissoluunt. Vescitur herbis & fructibus. Gerit lapides Bezoar in cauda, qui mirè præstant in affectibus vrinæ.

Est hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam dierum spatio vix quicquam comedit, etiamsi ei cibus præbeatur. Contristatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs suis visceribus alitur, vitamq. propagat, hoc est suo ipsius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatum experientia esse, quod aliqua horum animalium, post occisionem sine hepate reperta fuerint, alia dimidia saltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint. Hoc animal captũ diu à cibo abstinet. Aiunt suo hepate ei viuere.

Lapis Bezoar istius animalis, quem dixi vtilem esse ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliasq. viscositates, quæ in his partibus procreantur, dissoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azahar*, & cum est ieiunus infirmus, bibit eam, & statim sanus euadit. Ego non paucos habui ex istis lapidibus, sunt aliqui parui sicut *Auellanæ*, alij magni veluti *oua columbæ*, & omnes tam parui quàm magni albi sunt coloris, qui facili negotio dissoluuntur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos istius animalis, & ex ijs factâ massâ componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem adseruant, profuturum huiusmodi malis, ceu indubitatam medelam. Vidi meis oculis huius medicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, sanati fuerunt. Hi lapides in vino præcipuè dissoluuntur.

Atque hæc *F. Petrus de Aloaysa*, qui *Yguana* suæ viridem adscribit colorem, qualis nostræ huic præsenti est *lacertæ*. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Yguanæ* assignat, aut maculis interstinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* ab aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger est, aliorum more lacertorum. Est capite cristato, serrato dorso, ad cristam vsque. Pro delicatissimo cibo, venalis est in mercatibus*. *Carolus Clusius* lib. 5. *Exoticorum*, post *lacertum Indicum*, & *lacertum peregrinum* alium, etiam *Yguanam* (quam ipse tamen Scaliger & Clusius nõ viridẽ sed nigrum, fuscum, & cinericiũ colorẽ Yguanæ tribuũt.

Yuanam nominat) & verbis & icone repræsentat. *Tota cutis*, ait, *partim cineracei, partim fusci coloris, veluti squamis tecta, in dorso quidem cruribus & caudæ initio maioribus, in ventre autem minoribus* &c. Ceterum serratum & dorsum, & caudā depingit. Cui palearia sub mento, siue ingluuies ad pectus quoque propendet. Ex quibus allatis notis adducor, vt nostrum hunc quem præ manibus habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Yuanam* esse. Magis adhuc cum *Clusij* pictura conuenit illud hoc opere *Mexicano* à *Reccho* descriptum animal, & formā suā, cum serrato dorso in tabella exhibitū, quod is *Axolotl*, siue *Lusum aquarum* vocat. Sed neque hoc *Yuana* est, vt historiam eiusdem perlegenti patebit.

Nostrū hoc animal non videtur esse Yguana.

Cum autem *Reccho* licitum vbiuis fuerit, plantas *Mexicanas* latino donare nomine, à leui aliqua similitudine, quam cum nostratium plantarum aut folijs, aut floribus vel fructibus participant, desumpta, id mihi hìc quoque priuilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertaceum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quàm dorso conspersum esse descriptio nostra indicauit. Volunt enim authores, inter quos *Dalechampius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Plinij stelliones* ita vocatos fuisse, *quòd tergum eorum veluti stellis esset notatum*.

Cur author hunc lacertum vocauerit stellionem.

Est autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, si *Aristotelem* audimus *lib. 8. hist. an. cap.* 17. quando cortice intecta maxima ferè sui parte seceſſus, suo tempore latere, & senectutem exuere scripsit. Et inter hæc *Testudinem* minimè recenset, vt quæ corticem seu testam suam nunquam exuit; Verùm hoc accidere ait *stellioni, lacerto*, & *serpentibus*. Quod paulo superiùs cap 15. nempe, expressis magis his verbis quoque docuerat. *Sanguinei generis multa se condunt, vt ea quæ intecta cortice sunt, serpentes dico, lacertos, stelliones, crocodilos fluuiatiles*. Hìc vt ego reor, *Aristoteles serpentum* nomine genericè, & *lacerti* vocabulo specificè vsus fuit, vt ab vtrisque excluderet *stellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in specie, & non communiore significatu ita dictam esse vellet, nec in *serpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum suum *stellionem* intellexerint, adhuc sub iudice lis est.

Quomodo stellio à lacertis & serpētibus variet.

Vetus glossographus apud *Auicennam* & *Brasauolus*, volunt, *Stellionem* esse *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus Cardinalis* de Venenis agens, & aliam substituit *lacertulam*, *Stellio multas maculas paruas in dorso habet*, ait, *similes stellis. Non enim est illa lacerta, quæ aspicit homines, ista enim est viridis* (*Ragano* nempe Italicè dicta) *illa habet colorem æruginis æris, & fortè est de genere earum, quæ versantur in ædificijs, & domibus antiquis, & rarò mordet quia habet dentes tortuosos, quos relinqueret in vulnere*. Putat Gesnerus *Ponzettum* hìc non de alia sentire *lacerta*, quàm de illa, quæ *Romanis* ac *Tuscis Tarantola* vocatur. Quod si hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commisit, quòd dixit, hanc *colorem æruginis æris* habere, cùm autem ærugo æris sit adeò viridis, vt absoluta voce *viride æris* dicatur: profectò sic *stellio Ponzetti* viridis esset, quē ipse colorem tamen repudiauit. Dicere itaq. is potius, & scriptor magis scribere debebat, *æruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum, *Tarantula* habet, & neutiquam illum *smaragdinum, æruginem* seu *viride æris* referentem. *Matthiolus* noster *Ponzetto* suffragari videtur, commentario suo in

Aliqui dicunt stellionem esse viridem. Ponzettus Cardinalis hoc negat.

Videtur Pōzettus per stellionem intelligere vulgo dictam Tarantolam.

Matthiolus videtur sub scribere Ponzetto.

caput

caput 59. Dioscoridis libri secundi, vbi *Seps* describitur, hæc autem ipsius verba sunt. *Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum* (alij *Tarantolam* vocant) *quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, vt mecum quandoque cogitauerim, an ea fortaßis Nicandro & Dioscoridi chalcidica esset lacerta, aut stellio, quod stellis maculata insignitaq. cernatur.* Hic idem lib. 6. *Dioscoridis* cap. 4. vbi de *Salamandra* agitur, denuo *stellionum* mentionem inijcit. Et vbi multis argumentis deduxisset, *magnos* illos *lacertos*, quos aliqui vocant *Ramarros*, alij *Liguros*, nos vt dixi, hic *Romæ Raganos*, non esse *stelliones*; quòd minimè homini sint inimici, sed amici, *nullum autem animal homini inuideat fraudulentiùs stellionibus, Plinio* teste. Quod item virides illi *Ragani* in campestribus degant, *stelliones* verò in sepulchris & domibus oberrent. Et cum secundum eundem *Plinium stelliones* non aliter ac *Chamæleones*, rore tantum viuant, præterquam *araneis*, magni autem & parui *lacerti* nostri, cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorent, quin *apes* quoque furentur *vt Columella*, & 4. Georgicon *Virgilius* monent, Probat magnos virides lacertos nõ esse stelliones,

Absint & picti squalentia terga lacerti,
Pinguibus à stabulis.

Hoc est, ab aluearijs, ne *apes* deprædentur. Concludit demum, non apriùs vllis *lacertis stellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Romæ* & in *Hetruria Terrantulas* appellamus, quod & hæ araneis vescantur; & in Italia præcipuè prouenians, veluti *Arist.* de stellionibus asserit, quòd venenũ etiam in morsu relinquant, & quòd maculis tandem stellarum modo radiantibus niteant. Hic vt obiter hoc addam, nescio equidem an rore & araneis solummodo *stelliones* victitent, cum *Virgilius* iam citato loco hos etiam aluearijs inhiare hisce verbis innuerit: Sed illos potius qui Terrantolæ vel Tarantolæ Romæ & in Hetruria vocantur.

At suffire thymo, cerasq. recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio.

Scio quidem præter *Plinium* etiã, *Aristotelem* hæc scripta reliquisse. *Inter Stellionem etiam & araneũ bellum est, deuorantur enim aranei à Stellione.* Atqui hoc non arguit, *stelliones* cibos alios ideo non assumere. Et deplorandum est, bonas illas *apiculas* à duobus simul inimicis inuadi, qui & ipsi inter se hostes sunt. Nam eodem *Virgilio* authore, & ipsa aranea ad aluearium rete suum expandit vt capiat miseras. Sic enim ibidem canit:

——— *Aut inuisa Mineruæ,*
In foribus laxos suspendit aranea casses.

Sed vt ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantùm mouent, vt *Tarantulas* has nostras, *stelliones* veterum esse credã, cùm has neque hominibus adeò insidiari, nec hos à Tarantulis demorsos, & periculũ passos fuisse qui frequentissimas illas viderim, hactenus obseruauerim: neque ipsummet *Matthiolum* hoc ita prorsus esse, iuraturum mihi persuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *stelliones* etiam ad *lacertarum* genus sint reducendi: *Sed an lacertarum generi legitimè stelliones adscribi poßint,* ait, *profectò non ausim decernere.* Matthioli argumenta hoc non cõuincunt & ipsemet quoque hæsitat.

Itali tinẽt valde Tarantulas humim di, & quare. Hoc interim negare non debeo, vbi *Itali* nostri *Tarantulas* in cubiculis suis, in quibus libenter, quando muri vetustiores sunt, perambulant, conspexerint, horrore quasi percelli & timore affici, quasi magni quid mali, ex ijsdem immineat illis, cum tamen fanaticus quidam potius motus hic videatur, & magis ipsos coloris fœditas atque deformitas, quàm animalis ira & malignitas perterrefaciant.

Parum sci-mus præfer-tim quando ex obscuris veterũ scri-ptis hario-lari volu-mus. Ecce iterum ad *Democriti puteum* rediuimus, demittimus hamum, piscamur, spe nostra frustramur, & plerumque non nisi verba capimus, rixarum fomenta, & perpetuarum irritamenta controuersiarum. Cum hucusque nemo nobis ex veterum historijs legitimum demonstrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mirum propterea alicui videri debeat, si nos *Noui orbis* hunc *lacertum* nostrũ, *Stellionis* nomine insigniuimus, quod eidem conuenire ideo putauimus, quia maculis quamplurimis (quod *stellioni* proprium esse volunt inter *lacertos*) interstinguitur, & quia aliquo saltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Causa etiã ex Ouidio affertur cur author hoc animal stellionem vo-carit. Hoc autem vt facerem, ingeniosissimi poetæ *Ouidij* fabula, quam 5. *Metamorphos.* de puero in stellionem verso reliquit, me impulit, & quæ vnica ferme ex tota antiquitate stellionis magnitudinem monstrat, & sufficit forsan, vt credamus eam ipsam, quam paulo supra *Terrantulæ*, aut *Tarantolæ* nomine descripsimus, veterum *Stellionem* esse. Siquidem hic stellio fertur maculis plurimis depictus spisse, & minor lacertà communi, quæ semper parua est. Vtrumque in Tarantola nostra vulgo sic dicta, elucescit signum. Cùm itaque

Fabula Cereris quæ filiam Proserpinam quærebat inducitur ex Ouidio. *Ceres* fessa labore in quærenda filia sua *Proserpina* à *Plutone* rapta, sitiret vehementer, & ab anicula rustica potum peteret, hæcq. polentam paulo ante coctã præberet, eamq. auidè illa biberet & ab astante puero rideretur, Ceres irâ percita in *stellionem* illum commutauit. Libet autem, vt duriusculam hanc prosam meam orationem molliam, lenissimos & elegantissimos *Nasonis* versiculos hic interserere.

> *Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax*
> *Constitit ante Deam, risitque, auidamq. vocauit.*
> *Offensa est, neque adhuc epota parte, loquentem*
> *Cum liquido mista perfudit Diua polenta.*
> *Combibit os maculas: & qua modo brachia gessit,*
> *Crura gerit: cauda est mutatis addita membris.*
> *Inq. breuem formam, ne sit vis magna nocendi,*
> *Contrahitur, paruâq. minor mensura, lacerta est.*
> *Mirantem, flentemq. & tangere monstra parantem,*
> *Fugit anum, latebramq. petit, aptumq. colori*
> *Nomen habet, varijs stellatus corpora guttis.*

Vix partes hic meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interposuero: Vter elegantiùs hanc nobis fabellam repræsentauerit, *Ouidius* ne eloquentissimis versibus, an venustissimâ picturâ suâ *Adamus Elshaimer Francofurdianus*, frequentissimus olim domi meæ hospes, qui eandem fabulam in tabella cuprea sesquispithamam longâ & vnam latâ, tam solertiv graphica, docta & ingeniosa manu depinxit, & in æs postmodum incidi permisit, vt simile nunquam artis

Adamus Elshaimer Germanus nobilissim. Romæ pictor.

picto-

pictoriæ opus *Romæ* visum fuerit, & ob id plus quàm ducentis *Philippicis* divenditum. Hic, vbi pusillæ figuræ aliquæ animatæ veluti, ac spirantes, eæque vel sub obscura nocte adumbrandæ, vel *solis* in ortu, aut occasu propalandæ, vel pluuiæ, maris æstus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda forent, pictoribus sui temporis palmam omnibus præripiebat. In syluarum & arborum amœnitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repræsentandis, ita Naturæ genium & ideam est assecutus, vt non coætaneis modò suis, sed (hac in re præcipuè) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus *Paulus Brill Belga* præstantissimus nuper *Romæ* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum postquam fuit secutus, his vltimis viginti vitæ suæ annis, ea in hoc genere picturæ, (*Paesi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quæ plane aurea sunt, sed ærea illa (vti ita dicam) quæ ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque famâ floreret, mundo is ipse communicauit. Verùm hæc verba esse inquies. Quare ad ipsa te opera Adami contemplanda prouoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meæ quoque conseruo.

Hic in paruulis figuris ad viuū exprimēdis parem vix habuit.

Posteros suos pictores Paulum Brill præcipuè verū modum arbores pingendi docuit.

Verumenimuero non deerunt, quibus conuenientiùs longè facere visus fuissem, si *Salamandram* potius, quàm *stellionem* hoc animal indigitassem. Est enim *Salamandra* haud dissimile, quæ *Plinio* scribente lib. 10. cap. 67. *animal est lacerti figurâ, stellatum*. Et *Dioscoride* lib. 2. cap. 54. adstipulante *lacerti genus & varium*. Quale apprime nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, *Matthiolus* præsertim, posuerunt, non multùm refragatur. Ast quoniam *Salamandra* non magnum est animal, nec in molem insignem excrescit, quod in *lacertis* tamen alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in *Germania* locis subterraneis non raró inuentã fuisse memini, & grande satis caput *Salamandræ* est, quod in nostra non apparet, ideo *stellionem* libentius, quàm *Salamandram* hoc nostrum appellauero. Color quoque reclamat, in *Salamandra* abominabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem incuentibus incutiunt, viridis autem cum cæruleo in nostro mixtus magis longè est placidus.

Rationes cur hoc animal posset Salamādra vocari.

Impugnatio earundem rationum.

Quoniam igitur *Salamandræ* mentionem quoque iniecimus, non abs re forsan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & antesignanos animantium historicos, reperio, posteros admonere. *Aristotelem* ex horum numero eximam, qui *Salamandram* forsan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 19. Hist. animalium. *Nonnulla corpora esse, quæ igne non absumantur, Salamandra claro*, ait, *documento est, quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit*. Hoc puto æquè forsan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, *de muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus*, inquit, *ærarijs Cyprijs nasci, quæ per ignem innoxiè saliant atque ambulent*. Hæc *Matthiolus* ridet, & si vera essent, inquit, Galenum quoque diligentissimum ærariarum fornacum Cypri inquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, qui sciam quam energiam ignis habeat, vt omnia etiam metalla, excepto auro, nedum animalia destruat. Nisi tales fortassis muscas fuisse credibile fuit, quales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numismatum maximè, peritissimo confectas ex chalybe vidi. Has vbi operculo pyxidis cuiusdam, in

Errores aliquot, qui in historia Salamādræ occurrunt.

An Salamādra ignem extinguat, & muscæ quædam in igne nascātur, vt Aristoteles vo luisse visus est.

qua certo modo magnetis frustula quædam disposuerat, imposuisset, hæ ocyssimè, quasi volarent, ad locum vbi subtus magnes occultatus fuerat, transcurrerunt. Sed & *Dioscorides* lib. 2. cap. 56. frustra creditum ait, ignibus non vri Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combustam vidit. Est enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam lib. 2. cap. 107. *Quæ est illa natura*, inquit, *quæ voracitatem in toto mundo auidissimam sine damno sui pascit? Excedit profectò omnia miracula, vllam diem fuisse quo non cuncta conflagrarent.*

Vtrumque hoc videt Matthiolus.

Rationes pro Matthiolo.

Tantùm nihilominus potuit apud hunc siue *Aristotelis* authoritas, siue vulgi persuasio, vt lib. 11. cap. 37. vt *Pyraustas* quoque admiserit. *Gignit*, ait, *aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus, ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta. Quamdiu est in igne viuit: cum euasit longiore paulò volatu emoritur.* Nollem magnum illum philosophum, *Senecam* meum, hunc ipsum induisse errorem, qui libro 5. natural. quæstionum hæc habet. *Ignis qui omnia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur.*

Plinius tamen Aristoteli credidit.

Hoc ipsum fecit Seneca.

Atqui ego malim hic ipsis Naturæ essentijs, & viuis rerum experientijs acquiescere, quam plurimis Cathedrariorum decretis, absque vllis experimentis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Ouidius* fecit, cum scripsit:

Author maiorē habet rationē essentia rerū & experimētorum, quam tot authorum.

Nec tu aliud Vestam, quàm puram intellige flammam,
Nataq. de flamma corpora nulla vides.

Verùm ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium primò* mirari licet claudicantem nec sibiipsi consentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandra tantus*, inquit, *rigor inest, vt ignem tactu restinguat*. Libro 29. verò cap. 4. hoc negat. *Ex ipsa*, ait, (Salamandra) *quæ Magi tradunt contra incendia, quod ignes sola animalium extinguat, si forent vera, iam esset experta Roma. Sextius* quoque apud eundem probat, Venerem quidem ab hac comesta accendi, sed ignem restingui negat. *Alterum* est, quòd *Matthiolum Dioscoridi* suo repugnare, & huius mentem atque clarissima verba non satis capere stupeas planè. Hic enim lib. 6. cap. 4. respondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo *Dioscorides* hoc in capite potuerit aduersus venenum *Salamandra*, eadem probare antidota, quæ *cantharidibus* resistunt? cum *Salamandræ* venenum sit frigidum, *cantharides* autem calidissimæ & siccissimæ existant. Conciliat hoc ipse, vt sibi persuadet, commodissimè, & talibus verbis respondet. *Quod vbi Dioscorides Salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quæ in vniuersum fiunt, duntaxat, intelligit, nempe vt quàm citò fieri possit, venenum è ventriculo & intestinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordisq. præsidium dentur, Theriaca, Mythridatium, aliaq. generosa antidota, quæ pota cor ipsum à venenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sæpe frustra, & ineptè repeterentur. Quare scitè, cum ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantum intelligit. Auicenna eandem Salamandris adhibet curationem,*

Redit ur ad Salamādrā in cuius historia Plinius sibi nō constitit.

Matthiolus etiā in hac explicanda Dioscoridi suo aduersatur.

rationem, quam opio, quod tam hoc, quàm illa frigidissimæ sunt temperamento, præfertq. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum., resinam therebinthinam, styracem, vrticæ semen, & cupressi frondes.. Hæc debui necessariò ex ipsis *Matthioli* commentarijs transcribere, vt quam qualitatem (frigidam scilicet) is *Salamandris* adscribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem *Matthiolus* considerasset attentiùs, quæ *Dioscorides*, quem ipse interpretandum, & explanandum sumpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc sunt verba. *Vim habet* (Salamandra) *erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur vt cantharis in medicamenta, quorum vis est excessa, & lepras abolere, similiq. modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedibus & capite in melle seruatur ad eundem vsum.* Qui ex apertissimis hisce *Dioscoridis* verbis, non colligit, calidissimam esse *Salamandram*, quemadmodum *cantharis* est, & non frigidissimam, veluti esse *opium* creditur, is aut oculis orbus est, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, vt *Matthiolus* paraphrasi tam longa, & excusatione hac vteretur, nouoq. quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter tantùm *Salamandræ* competere? Ast si mihi hariolari liceat, rem acu certè tangere, & *Matthiolum* dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuisse affirmare ausim, vt *Salamandram* frigidissimam esse sibi persuaderet. *Primum* ex ipsomet *Dioscoride* sumere potuit, quando *Salamandræ* venenum tale esse monuit, vt in homine id accipiente *mentem & sermonē præpediret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret.* Sunt autem hæc omnia perniciosi potius frigoris, quàm caloris soboles, si Medicorum axiomatis assentimur.

Matthiolus indicat Salamādrā esse frigidissimam.

Dioscorides cōtra statuit calidissimā.

Ergo erat opus vt Matthiolus nouo modo Dioscoridem explicaret.

Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.

Primo ex verbis Dioscoridis.

Alterum est clarissima *Galeni* authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. *Dicant igitur si lubet,* ait, *papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida. Verùm nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant.* Nec est quòd mihi hìc opponat aliquis, *Galenum* in subsequentibus verbis, non negare, etiam calidam esse *Salamandram*, sic enim ait. *Atqui animal est Salamandra, quod & nutritur, & crescit & mouetur, quæ sanè calido in mistura vincente prouenire asserunt.* Hoc enim & non aliud vult hìc dicere. In se quidem consideratam calidam esse, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad hominem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere strenuè possit. Idipsum ergo de *cantharide* asseruero, vt animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam calefacere valeat, calidissimam iudicari. E contra frigidissima homini fuerit *Salamandra* si modò vera sunt, quæ *Galenus* pro confesso posuit, cum hanc sociam faciat *papaueri, cicutæ, mandragoræ* frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Temperamentis cap. 1. quoque repetit & *lactucam* insuper adiungit.

Secūdo ex authoritate Galeni.

Galenus diuerso respectu Salamā dram ait calidam, & frigidam esse.

Attamen vt huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Nescio quomodo *Matthiolus* doctorem suum *Dioscoridem*, quem tantis euexit laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quæsiuit, nescio inquam, qua eum iam fronte posthabeat, ipsiq. discipulum *Galenum* præponat? qui boni quic-

Respondetur posteriori argumento.

quicquid in ſuis de mendicamentorum ſimplicium libris collegit, ex *Dioſcoridis* fontibus ferme totum hauſit. Atque vtinam intra limites *Galenus* ſe continuiſſet, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque diuiſiones, ſiue, vt medicamentorum compoſitores vocant, *manſiones*, tam prope accedere tentaſſet, in quibus aſſignandis tam ſecurè, & audacter decernit, elementorum miſcelas, & proportiones tam rectè callere præſumit, ac ſi ſocios, vel magiſtros habuiſſet Deos illos fictitios, ſiue *Dionyſium*, ſiue *Vulcanum*, ſiue quemuis aliũ, quos *Plato* in *Philebo* ſuo mixtionis officium ſortitos fuiſſe, iam olim commemorauit. Non eſt autem de nihilo prorſus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortaſſe *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, ſermonis & mentis præpeditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud abſimile erat. Nam & idem *Dioſcorides* capite de *Cicuta*, refert hanc conſimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere, & conuulſionem demum concitare. Eſt autem omnium conſenſu Medicorum, *Cicuta* frigidiſſima. *Plinius* lib. 29. cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandræ* ſcelus maximum eſſe, quòd non ſingulas, vt alia venena faciunt, perſonas, ſed populos etiam improuidos necare poſſit. *Nam ſi arbori irrepſit*, ait, *omnia poma inficit veneno, & eos qui ederunt, necat frigida vi nihil Aconito diſtans*. Et paulò tamen inferiùs hæc habet. *Sextius ait Venerem accendi cibo earum* (Salamandrarum) *ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle ſeruentur*. Hic quis non contradictoria ſtatim emergere aduertit? Quomodo enim *Plinius*, ſi *Sextio* modò credidit, Venerem accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare auſus fuit? Atque vt verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioſcoridis* illa corroborare, quando *Salamandræ* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam & ipſæ *cantharides* Venerem quoque non vrinam ſolummodo promouent. Lepidam hic hiſtoriam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorem olim ſuum, nimis ſibi forſan durum & ſeuerum, veneno tollere conſtituerat: cumq. hoc effectui dari poſſe, per ipſas *cantharides* exiſtimaret, emptis harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas treſue, in cantharũ ſiue lagenulam, in qua præceptor potum ſuum aſſeruabat, immiſit, & quod in votis habebat, ſibi ſucceſſurum certò ſperabat. Sed cum hic neque prima, neque ſecunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer deſtitit. Interea vir ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere æſtuans, nec vnde hoc proueniret, diuinare valens, remedia etiam ſpiritualia, vt probis moribus erat, ab illis, quibus in confeſſione conſcientiam ſuam credere ſolebat, poſtulare coactus fuit. Res hæc multo poſt tempore manifeſta euaſit. Et ne quis hic *Plinio* ſe fore auxilio exiſtimans dicere poſſit, venenum quo *Salamandra*, ſiue aquam, ſiue poma conſpurcat, frigidum eſſe, cum carnes tamen animalis calidæ venerem ſolicitare queant (heterogeneas enim eiuſmodi partes frigidas inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facilè vt ſtatuunt, ita quibuſuis obiectionibus per has facillimè reſponderit) ne inquam ſic quis tueri *Plinium* putet, ipſemet *Dioſcorides* renititur, qui ſupradicta ſymptomata, non à ſputo ſolùm anima-

Galenus nimis temperamentorũ gradus noſſe præſumit.

Gentilitas Dijs quibuſdam mixtionis officiũ tribuit.

Reſpondetur primo argumẽto.

Plinius quoque Salamandram credidit eſſe frigidã.

Videtur tñ hanc etiam calidã eſſe admittere.

Et probare hanc idem poſſe quod catharides.

Lepida hiſtoria, quomodo cantharides venerem moueant.

Quomodo pro Plinio reſponderi poſſet.

Sed Dioſcorides & Mathiolus hoc non permittunt.

animalis, ſed ab ipſamet hauſta Salamandra ſuperuenire poſſe, clariſſimè ſcripſit. Et *Matthiolus* ibidem: *Non ſolùm*, inquit, *veneno inficit & necem affert, Salamandra ſicca & in puluerem pota, vel clam cibis admiſſa, ſed & morſu viperarum modo, ceterorumq. ſerpentum venenum eiaculantium.*

Eſt & aliud quod non leuem hìc *Plinio* controuerſam facit, quod hic *Salamandræ* venenum frigidæ facultatis, cùm *Aconiti* tamen veneno comparauerit. Aſt *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem ſciam, inter frigida venena enumerauit, ſi modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur. *Galenus* expreſſiſſimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. *Aconitum*, ait, *ſepticæ & deleteriæ facultatis eſt*. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, ſed calida admodum ſunt. Quare ibidem *Aconitum* cum ſequentibus calidiſſimis enumerat his ipſis verbis. *Verùm nouiſſe expedit, ea medicamina quæ ſepta & ſeptica nuncupantur, vt ſunt auripigmentum* (ἀρσενικὸν *Græci vocant*) *Sandaraca, Chryſocolla, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum colliquare, ac potiſſimum carnem tenellam, idq. abſque dolore.* Ego equidem repereram iam id, quo ab hac manifeſta quaſi contradictione magnum hunc ſcriptorem *Plinium* vindicarem, ſi dicerem, ipſum inter velocitatem, & violentiam, qua tam *Aconitum*, quàm *Salamandra* energiam ſuam exerunt, inſtituiſſe comparationem potius, quam ad frigidam vtriuſque qualitatem reſpexiſſe. Eſt autem hic *Plinij* locus minimè obſcurus, lib. 27. cap. 2. *Sed antiquorum*, ait, *curam diligentiamq. quis poſſit ſatis venerari? Cum conſtet omnium venenorum ocyſſimum eſſe aconitum.* Et alio loco, *inter venenata omnia Salamandra ſcelus maximum* prædicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, vt *Plinium* excuſem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma tranſtulit, & verba ipſius ita interpretatur, vt velit *Plinium* innuere planè voluiſſe, *Aconitum* & *Salamandram*, inter ſe conuenire in *vi veneni frigida*. Hæc enim ipſius ſunt Italica verba, quando ait, *Salamandram* conſcendentem in arborem, veneno frigido (in quo *Aconito* ſimilis ſit) poma corrumpere. *Percioche*, inquit, *ſe ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la ſua fredda forza, la quale non è punto differente dall'aconito, vccide tutti quelli, che ne mangiono.*

Plinius cõtradicere ſibi videtur qui Salamãdram eiuſdem cum aconito qualitatis facit.

Aconitum calidiſsimũ eſt, & ſepticum.

Quomodo Plinius defendi poſſet.

Hoc tamen ipſius interpres non concedit.

Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac poſsit, id vt faciat per me licebit. Ego vt hoc ſemel hic dicam, non maledicendi ſtudio adactus, veterum ſubinde errores detego. Peſsimè enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non diſtat, niſi occaſione*. Cuius & hoc prudentiſſimum monitum magnifacio: *Nos multas ad diſcendum commoditates habemus præ antiquis. Illis enim inueniẽda fuerunt, nobis cognoſcenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis inſtruxit antiquitas, vt poſſit videri, nulla ſorte naſcendi ætas felicior, quàm noſtra, cui docendæ priores elaborauerunt.* A quo tamen & hoc ſubinde nobis inculcari aduerto, & veriſsimum reperio, quod ſupra me quoque monuiſſe memini, *ſed non ſatis dicitur quod bene dicitur*, quare denuo repeto. *Neque id ſtatim legenti perſuaſum ſit*, ait, *omnia quæ magni authores dixerint vtique eſſe perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati, nec ſemper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur.* Quod ſi hoc Claſſicis etiam authoribus vſuuenire ſolet, quid de me, dete, mi

Author nõ ſtudio maledicendi aliquando veteribus reſiſtit.

Loca pulcherrima ex Quintiliano quid de antiquis ſit ſtatuendum.

lector

Ridiculum esse nobis persuadere, nos falli nō posse.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc sumus? An nos extra humanam positos conditionem censes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata passim.

Quomodo decipiātur nōnulli qui effectus quosdam frigori adscribunt.

Nunc *Matthiolo* quoque vt satisfiat, tempus monet. Ego mehercle vt sincerè, quod sentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres plerique, quàm horum asseclæ recentiores plurimi vtuntur. Cum vident forte fortunà, à frigore actuali effectum aliquem manifestum subsequi, siue hic torpor sit, siue tremor, siue virium prolapsus, siue membri alicuius resolutio, siue somnus præcipuè; quotiescunque eadem symptomata in humano alio postmodum corpore suboriri animaduertunt, statim à frigore, & non aliunde profluxisse, conclamatis quasi votis iurent.

Huius rei historia ab ipso Matthiolo posita.

Verùm vna hic nobis contra *Matthiolum* & dicta ratione philosophantes, ab ipsomet *Matthiolo* posita historia sufficiat, & agmen claudat. Hæc autem in Commentarijs ipsius in *Dioscoridis* librum 4. & caput 73. habetur. Is igitur post *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui inter *Aconiti* species recensent) hoc cum *Auicenna*, excalfacere & siccare ordine quarto non negat. Et tamen hæc subsequentia symptomata ab eodem oriri affirmat, quæ si à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidissimis putatis venenis emanarent, quin omnes à summo frigore originem ea ducere sibi persuaderent, nullus dubito.

Datur cuidam drachma Napelli, quid inde secutū.

Huius immanitatem ait se *Romæ* vidisse Anno salutis reparatæ 1524. Mense Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, vt *lapidis Bezoardici* virtus aduersus venena exploraretur. Misero igitur huic *Napelli* drachma exhibita fuit, quam vbi sumeret, asserebat sibi videri, merum piper deglutire. Accidentia autem hæc fuerunt. Post vomitum biliosum ac porraceum, aura frigida in caput percipiebatur ascendens, stupor quidam paralysi similis, & quasi motus extinctus: ita tamen, vt dum alterutrum brachium attolleret, alterum eleuare non posset. Dicebat sibi venas omnes quoque refrigescere. Accessit & oris & oculorum conuulsio, facies liuida, labra nigra cernebantur, & venter hydropicorum in morem attollebatur. Merito etiam mouebatur, vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita desperare, post septem tandem à sumpto antidoto horas, ad se rediit & conualuit. Vides nunc vt calidissimum venenum, frigidissimæ etiam ab alijs existimatæ causæ effectus reliquit? Ast *opium* hanc nobis controuersiam lucidissimè declarabit. Hoc omnes vno ferè ore frigidissimum statuunt, quia sensum tollit, motu priuat, & somnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri posse. Nam & plurimos inter niues consedisse, dormiuisse, obriguisse, & mortuos fuisse per noui optimè.

Accidentia hæc dici potuissent à frigore emanare. Quid de opio sit stātuendum.

Ex nimio vini spiritu hausto, eadem omnia accidentia quæ ex opio.

Ast conspexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuenē quendam, cum magnam spiritus vini (quem *aquam vitæ* appellant, & aqua mortis dici potest malè vtentibus, quos mori similiter ex superfluo huius vsu vidi) copiam absorbuisset, septem horarum spatio perstitisse absque loquela, immobilem, ac veluti lethargo correptum; cui licet capillitium velleremus, eundem verberaremus, ab vno ad alterum locum transportaremus, mortuo tamen simi-

lis,

lis, nisi quod respiraret placidè, nobis visus fuit, donec exactis septem horis vllo absque remedio ipsi exhibito, ad se rediret, nec eorum quæ ipsi acciderant, memoriam vllam haberet. Qui vino generoso *Maluatico* maximè, indulgent, somniculosi quoque sunt, & morbis frigidis plurimùm, paralysi inquam, & Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit, is nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum simile quid præstare. *Amatus Lusitanus*, vt apud *Schenkium* videre est, recenset *Pisaurensem* quendam Agatonem, super duabus *Croci* sarcinulis dormientem, eadem nocte obijsse. *David Otto* ex principalioribus mercatoribus *Venetis*, & amicis meis, hoc mihi pro certo retulit, cùm *Romam* rediisset ex *Aquilana* vrbe, in qua quæstum facere solet maximum ex *Croco*, quod ibi & copiosissimum prouenit & preciosissimum: contigisse nimirum, vt præteritis annis, ex *Mulis* illis clitellarijs, quibus sarcinæ ex *Croco* imponi solebant, plurimi interierint, ex solo illo stupefactiuo *Croci* & potentissimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuso, & vt reor, aceto permixto, & naribus *mulorum* apposito, nihil tale amplius interueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatissimis eiusdem tepidarijs, siue hypocaustis, faciliùs longè sibi somnum ex *calore* obrepere, quam sub rigido Aquilonis *frigore*? Et quid de *musica* dicemus & *cunarum motu*? quibus non infantibus modò, sed adultioribus quoque in morbis quibusdam & vigilijs pertinacissimis soporem conciliamus? Atque hæc omnia quà calida, quà frigida, partim nec calida nec frigida sunt, & eundem tamen cuncta diuersa licet, effectum in nobis producunt. Concludendum igitur existimo, hæc vniuersa aduersissima licet, in vno quodam conuenire oportere. Cum *vnius effectus*, qui *somnus* est exempli gratià, *vnam* tantùm esse necesse sit *causam* immediatã, si modò Metaphysicorũ axiomata vera esse perhibentur. Intelligis ergo, non solum & simplex *frigus* esse debere, quod somnũ producit, id quod Medicorum tamen schola quasi tota hactenus stabiliuit. Verùm hac de re forsan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc discimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, scilicet, respicientes, nimis esse properos in rerum causis reddendis, quæ longiori & doctiori plerunque indagine perscrutanda forent. Disputationem hanc, quæ paulo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Gesnerus* quoque olim attigit, apud quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipsa non carent dubijs. An videlicet, *Salamandra* lactescente sua sanie, quam ore euomit, quacunque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium moliatur? quod *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combusti animalis? vt *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præstandum hæc bestiola in oleo macerari debeat? vt *Dioscorides*, & *Plinius* similiter alio loco censere visi sunt.

[Margin: Crocus idẽ præstat quod opiũ in somno producendo. — Calor prouocat somnum. — Hoc idem facit musica & motus. — Hæc omnia in alio conuenire debent, quàm in frigore. — Vnius effectus vna tãtùm est causa immediata. — Sumus nimis própti ad reddendas causas. — Aliud dubium, quomodo Salamandra inducat capillorũ defluuium.]

Est autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeò recepta, & approbata, vt *Q. Serenus* quoque in versibus suis eandem decantauerit, qui hi ipsissimi sunt.

> *Defluit expulsus morbo latitante capillus,*
> *Seu rarò lauitur, seu vis epota veneni,*

Seu Salamandra potens, nullisq. obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus defluuium capillorum etiam à Salamandra fieri scribit

Videtur hic per contactum venenosi illius humoris, defluuium capillorum fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis scatet, tot vulneribus saucius est *Serenus*, vt quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nō absque iustissima ratione, huic Medicam, & Criticā simul manum adhibere statuerit *Ioannes Baptista Vindthierius* Philosophus & Medicus doctissimus, quem supra quoque laudaui. Expectamus igitur propediem sanatum, ac restitutum hunc Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus *Vaticanis*, ac commentariolis succinctis quidem, sed neruosis, & vtilissimis tamen illustratum.

Ioan. Baptista Vindthierius Q. Serenū emendatiorem nobis dabit.

Hoc vnum ex tot veterum authoritatibus colligo, cum *Salamandra* ex psilothris sit, hæc autem insigniter calida esse deceat, cū radices quoque pilorum erodant, mirari iterum me non satis posse, quomodo viri doctissimi nonnulli eandem frigidissimam esse scripserint, quæ hac ratione firmare & corroborare potius capillos debebat.

Si esset frigida Salamādra deberet potius capillos firmare.

Est & hoc in *Salamandris*, non satis rectè ab antiquis obseruatum, quòd has sexus nimirum expertes sibi persuaserint. *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Quædam verò gignuntur*, ait, *ex non genitis & sine vlla simili origine. Ex ijs quædam nihil gignunt vt Salamandræ. Neque ex ijs genus masculinum fæmininumue, sicut neque in anguillis omnibusq. quæ nec ouum nec animal ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus, & ceteris adhærentibus vado vel saxo.*

Error veterum qui dixerunt Salamādras sexu carere.

Verùm de Salamandris eruditissimus Medicus & Criticus *Dalechampius* hūc eundem *Plinij* locum recensens, oculari inspectione edoctus, contrarium nos docuit. *Ex grauida Salamandra*, ait, *mense Martio, dirupto ventre plus, quam triginta fœtus ad huc palpitantes, & in aqua nantes, ac plus quàm triginta oua prodierunt. Ego quidem fœminam vidisse memini prægnantem tum ouis, tum catulis plenam, alijs inchoatis tantùm, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, vt falsam esse, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifestum sit.* Huic assentitur *Bellonius*, & alij, qui volunt *Salamandram* ex ouis primùm in vtero conceptis, catulos sine vllo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc sit, in genere *lacertarum*, quemadmodum proprium est *viperis* in genere serpentum, viuos parere.

Recētiores quidam Salamandras viperarum instar catulos viuos parere viderunt.

Hæc testimonia faciunt, vt neque in *ostreis* facilè *Plinio* & *Aristoteli* fidem adhibeam. Voluit autem hic, vt gnauiter caput 15. lib. 5. de Hist. animalium perlegenti patebit; *Cum purpuras, tum etiam reliqua testis inclusa è limo fere & materia putrescente oriri. Cum enim hæc omnia saliuam quandam veluti fauaginem emittant*, ait, *hanc vbi rupta est, humorem quendam in terram demittere & ibi gigni purpurulas.*

Rationes cur dubitetur quoque an Ostreis sit sexus defectus.

Veruntamen fidelissimi duo Aristotelis Cōmentatores *Augustinus Niphus*, & *Iul. Cæs. Scaliger*, magistri sui decretis non vsquequaque subscribere videntur. Hunc enim *Aristotelis* locum, *Purpuræ igitur verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt id, quod vocant fauaginem*; Explicans *Scaliger*: *Est igitur*, ait, *quasi modus coeundi si conueniunt, vt quasi à mare & fœmina emittatur saliuæ genus.* Quapropter hunc sensum *Aristotelis* latinis verbis enūcians ita expressit *Plinius* lib. 9.

Niphus & Scaliger cōtra Aristot. sentire videntur.

lib. 9. cap. 37. *Purpuræ congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuant*. Hunc attritum agnouit, hic autem quid est aliud, quàm quædam forma coitus? Coitus autem inter marem & fæminam datur. Quomodo ergo idem scriptor lib. 10. fęminas aut mares in ostreis, hoc est, in omni genere testa indutorum animalium, negare potuit? Et quando Aristoteles ait, *Ex humore illo in terram effuso gigni purpurulas exordio admodum exiguo consistentes. Et per angustiam veluti vuæ specie fœtum formari. Niphus* hæc verba ita declarat. *Hic igitur ex saliuatione emissa tanquam ex seminario mucore purpurulæ gignuntur*. Et paulo post. *Concludit demum Aristoteles qua forma formetur fœtus* (purpurarum) *sui initio, & vult illum formari similitudine racemi vuæ, vt etiam de apum fœtificatione poeta dicit:*

Confluere & lentis vuam demittere ramis.

Unde dicit Aristoteles. Itaque per angustiā fœtus formatur specie vuæ. Id est ad similitudinem vuæ, quando inuoluitur in se ipsa propter loci strictūram. Hic igitur perspicuū est, fœturus testaceorū non fieri, nisi facta congerie prius ex mucore illorum tāquam ex Seminario (ecce seminalem vim admittit) *& ad modum racemi vuæ, cum vua incipit fieri.*

Ego prorsus nihil dubito, si quis *Microscopio*, hoc est, à me hoc nomine donato perspicillo vti vellet, quo res minutissimæ triginta mille vicibus & amplius grandiores, quàm in se sunt, apparere solent, veluti supra, cum de *Lynce* agerem, ex Arithmeticis & Geometricis principijs deduxi, & *fauaginem* hanc examinare posset, quin in hac, *oua testaceorum* manifestissima reperturus esset. Siquis microscopio in fauagine purpurarū vteretur, forsan in hac oua reperiret.

Hoc oculorū præsidio *Princeps Cæsius* noster plurimas plantas hactenus à Botanicis sine semine creditas, distinctissimis seminibus luculenter turgentes per Pictorem suum ad hoc operis designatum in cartis delineari curauit. Mirareris in Polypodio minutissimos eos puluisculos foliorum dorso adhærentes piperis grani magnitudine spectabiles, existimatos hactenus à Natura tantùm cōcessos esse in herbulæ ornatum, quos *Princeps* quidem ante *Microscopij* vsum iamdiu in libris suis seminis nomine donari debere cēsuit, & ita huius generis *plantas Tergifœtas* meritò nuncupauit. Sed huic similes innumeras alias Obseruationes, ac nouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim imperfectarum Stirpium libri sui & lucubrationes lucem aspicient. Princeps Cęsius plātas sine semine creditas, semine scaterē demōstrat. Tergifœtæ plātę Principis Cęsij.

Hoc eodem *microscopio Franciscus Stellutus Lynceus*, tam mirabilē nobis anatomen præbuit partium omnium externarum, quæ in *Ape* sunt minuto animalculo, *oculorum* inquam, *linguæ, cornuum, iubæ, aculei, pedis, digitorum* aliarumq. & nuper in æs incidi commisit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, vt hæc omnia malim te oculis tuis intueri, quàm rudi meo calamo adumbrare. Francisc. Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomen nobis dedit.

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, *ostrea & conchas* genitalia semina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua soboles sublatis matribus paulatim renascatur. Experti sunt id *Germani* nostri in *conchis margaritiferis*. Licet enim *Sinus Persici perlæ* omnium præstātissimæ celebrentur, quibus cedunt illæ quæ in Insulis *Zeilan, Sumatra, Barneo & Indijs Occidentalibus* reperiantur; habet tamen *Europa* suos quoque *vniones*, veluti in *Historia gemmarum* enucleatissima *Anselmi Boetij, Rodulphi secundi*, olim Medici eminentissimi videre est, vbi perlarum feraces nominat *Scotiam, Silesiam, Bohemiam, Lotharingiam, Voitlandiam, Frisiam*, oblitus nisi fallor pretiosarum *marga*- Coniecturæ quædā ostreacea non ex putri humore nasci.

Sff *garita-*

In Ilſa prope Paſſauiū optimæ margaritæ reperiuntur.

Io. Carolus Liber Baro à Kirchberg vir doctiſs. & nobiliſs.

garitarum, quæ in *Ilſa* fluuio inueniuntur, prope *Paſſauium Germaniæ* Vrbem percelebrem & vetuſtiſſimam. Veluti mihi iam retulit eiuſdem Vrbis Eccleſiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latinè doctiſſimus ac Iuris peritiſſimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *Sanctitatem ſuam* à Sereniſſimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi ſecundi filio*, miſſus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causâ nomino. In hoc itaque fluuiolo *Ilſa*, ob ſubiectum puto ſolum, nigricante ſemper aqua conſpicuo, ad determinatum ac trium ſolummodo milliariorum ſpatium, *Conchæ* eiuſmodi *margaritiferæ* naſcuntur, quæ *vniones*, in candore, læuore, magnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producunt. Cùm autem ante compluſculos annos, ſedem ibi exercitus quidam fixiſſet, tam nobilis prædæ auidiſſimi milites, *Conchas* per totum illum fluuij tractum expiſcati ſunt, vt vix paucæ adhuc ibi ſuperfuerint. Quæ tamen aqua *concharum* earundem denuo copiâ abundat. Quod eueniſſe à ſeminio relicto, & temporis progreſſu ad maturitatem perducto, an non rationi valde conſonum eſt & probabiliſſimum? Locus autem hic tam religioſè cuſtoditur, vt nemini licitum ſit hic piſcari, præterquam *Epiſcopo*, qui idem eſt *Sereniſs. Archidux* iam ſupra cum honore laudatus, & eiuſdem *Adminiſtratori*, qui eſt Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus *Marquardus liber Baro à Schvvendi*, *Cæſari* & *Imperij Principibus* ob ſummam prudentiam cariſſimus, quem ego ante hos triginta annos *Romæ* colui, & nunc quoque benefactorem liberaliſsimum experior.

Videntur côchæ margaritiferæ ſeminium in aquis relinquere.

Marquardus liber Baro à Schvvendi Paſſauienſis Epiſcopatus & Principatus digniſs. Adminiſtrator.

Cur author ad ouorum conſiderationem hic tranſeat.

Commodum accidit, vt de *Ouis* hîc ſimul ſermonem aliquem inſtituamus. Eſt enim hic *ſtellio* noſter *Nouæ Hiſpaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Lacertæ* autem *Ariſtotele* lib. 5. cap. 33. *Hiſt. animalium teſte*, per oua generationem ſuam propagant, *quæ ſponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annum non compleri, ſed per ſemeſtrem finiri aiunt*. Ego autem ſæpiſſimè harum oua in vaſis terrâ aridâ plenis, ſed ſtirpibus deſtitutis in hortulo meo domeſtico, reperi, examinaui, & modò recentia, modò intus naſcentia animalcula vidi, atque depingi curaui.

Conſiderāda ſunt primò oua gallinarum, vt notiora.

Et quoniam curioſum hìc quoq; lectorē vt opto, ita vt nanciſcar, fore ſpero, in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in ouis animalium generatio peragatur, aliquid ſaltem delibabo. Veruntamen quia rarò *Lacertarum* atque *Serpentum* oua nobis in conſpectum ſeſe offerunt, quæ animalia latebras quærunt, à manifeſtioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obſcuriora nos procedimus, *Gallinarum* autem nobis oua & inſpicere frequentiſsimè, & *pullorum* natales vbique intueri conceditur, ex horum notiſſimorum cognitione abſtruſiora, veluti quodam parallelo facto, indagabimus.

Exactiſſimè de ouo & pullo ſcripſit Aquapēdēs. Hunc librū Aquapendentis Io. Præuotius, doctiſs. Medicus publicauit.

Attamen hîc iterum, quod ſupra de *Aldrouando* quoque in *Pſittaco* iudicium tuli, *poſt Apellem pingere viderer*, ſi quod accuratiſſimè proſecutus eſt argumentum, de *Oui & pulli formatione Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, immortale *Patauinæ ſcholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare attentarem. Quia tamen ante hos ſeptem annos, priuſquam eum librum poſthumum *Ioannes Præuotius Germanus*, ex eloquentiſſimis & primarijs vnus Medicinæ practicæ *Patauij* profeſſoribus, & Horti ſimplicium Antiſtes, *Caroli Medicei Cardinalis Ampliſſimi* honori dedicaret, ego quoque in hac pale-

ſtra

ſtra excercuiſſem, vt fami meæ, qua in rerum naturaliũ ſtudia innato quodam impetu feror, ſatisfacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hic aliquid, & fortaſſis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò ſuffragari, modò veritati addictior, eidem, & ſi res ita ferat, *Ariſtoteli* quoque refragari.

Duo autem ſunt, quæ ego præ omnibus examinanda ſuſcipiam. *Primum*, an reuera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero ſeu molli cortice exeat, & vbi quamprimum aerem expertum eſt is, indureſcat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albumine *pullus* naſcatur? Video enim his de quæſitis doctiſſimorum hominum rixas, & publicis conſignata monumentis argumenta pugnantia agitari. Id quod ſatis ſtupere non poſſum, hactenus nihil ferme certi, in re tam leui & mulierculis propemodum ridenda, à ſummis philoſophis decretum fuiſſe. Sed his nempe magis placet ſub vmbra veterum ſcripta euoluere, quam DEI & *Naturæ* opera curioſa indagine in propatulo reuoluere.

Duo in ouis author examinabit. Primum an ouum molle edatur.

Supina deſidia noſtrorum philoſophorum.

Et *Ariſtoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hiſt. animal.* ex *Gazæ* verſione hæc ſentit. *Vbi perfectum eſt* (ouum) *abſoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed protinus dureſcente, quibuſcunque emergit portionibus, niſi morbo vuluæ defecerit. Scaliger* hunc *Ariſtotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. *Cum verò perfectum fuerit, abſoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cum enim egreditur, nondum concreuit: & ſimul atque prodijt, ſpiſſatur, ac dureſcit, niſi morbo quopiam præuentum ſit.* Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de ſuo addiderit, *quibuſcumq. emergat portionibus*. Quæ quidem ex *Plinio* huc tranſtulit etenim lib. 10. cap 52. *Exeunt* (ait *Plinius* oua) *à rotundiſſima ſui parte, dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente quibuſcunq. emergant portionibus.*

Quid Ariſtot. de cortie oui ſentiat.

Hic vult corticem intus mollem, & extra in dureſcere.

Plinius Ariſtoteli ſubſcribit.

Aquapendens laudati ſui opuſculi capite ſecundo hæc ſcribit. *Etenim Ariſtoteles & cum eo Plinius dicit, corticem non intus gigni, ſed cum ouum editum eſt: atque prout exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem.* Et quandoquidem hic *Ariſtotelis* tutelam & ſuffragium implorat *Aquapendens*, & hunc in publicum producamus oportet, videamusq. quàm æquus ſit ipſi Aquapendenti, & quam ſibi ipſi conſtet. Sic itaque, primo de *Gener anim.* cap. 8. decernit. *Aues & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ vt ſeruari poſſint, duro iam conſtent putamine oportet. Sunt autem quamdiu increſcunt, molliora. Teſta autem efficitur, calore externo euaporante* (hoc eſt conſumente) *humorem. Itaque calidum eſſe locum, in quo id fiat, neceſſe eſt. Talis autem locus ſepti tranſuerſi eſt, quippe qui cibum concoquendo perficiat. Quod ſi oua contineri in vulua neceſſe eſt, vuluam eorum, quæ oua edunt perfecta, ſitam eſſe ad ſeptum neceſſe eſt, eorum autem quæ imperfecta, infrà. Ita enim in promptu erit. Et ſuà verò naturà vulua propenſior ad ſitum inferiorem, quàm ad ſuperiorem eſt, niſi quid aliud opus naturæ impedit, infra eſt enim exitus eius officium.*

Aquaprudens Ariſtoteli ſuffragatur.

Ariſtotelis verba.

Auguſtinus Niphus hunc locum ingenuè explicãs, ait ouorum cortices indurari ex *Ariſtotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, ſed intra hanc ipſam, & loco quidem illo, qui *Septo* ſiue *ſuccincto* eſt vicinus, ſub ipſo nempe pectore, ibique foueri à calore nõ extimo aeris, ſed intimo animalis. Hic enim internus calor vt *Ariſtoteli* videtur, conſumit humudum, quod

Auguſtinus Niphus vult Ariſtotelẽ docere, ouum intra gallinam indureſcere.

in molliori adhuc testa consistit, hancq. indurat, cum terreum quasi solum relinquatur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philosophi loco, opinionem suam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, nouasque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur: *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modicè, vt exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, nisi ita exiret, egressum statim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus inest, relictaque portione terrena.* *Niphus* hic in latino suo textu non ponit *frigus*, qui si à *frigore* voluit indurari oui corticem, oblitus est se supra à calore sub septo transuerso vigente, hoc fieri pronunciasse. Et quicquid demum de *frigore* sit, contradicit sibi *Aristoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdurescere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod *ouum* cortice obduci, sub *Septo transuerso* existimauerit, cum hoc in loco non reperiatur, nisi merus, purus & putus oui *vitellus*, absque vllo *albumine*, nedum *cortice*, quem infra circa podicem, in vtero suo ad hoc muneris destinato acquirit; quem quoque vterum, vuluam, siue voluam, idemmet *Aristoteles* in *Gallinis* hoc inferiori loco consistere pernegauit, & animalibus saltem illis assignauit, quæ oua pariunt imperfecta, quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obscurare mihi videntur.

Alius Aristotelis locus in quo vult ouum non intra, sed extra gallinam corticem durum acquirere.

Aristot. nesciuit, quo in loco ouum acquirat suum corticem.

Et lapsus est in vteri gallinæ assignatione.

Quid igitur hic faciat, tentetvè *Aquapendens*? diù multumq. in vtramq. se partem versat torquetq. Ac imprimis ratione & experiētiā Aristotel. aduersatur, aitque oculata se fide, durum in ouo corticem intra ipsam *Gallinam* reperisse. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emissura est, in abdomine pertentant. Præterea durum valde esse creditu, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigescere. Et quando *Gallina* molli cortice ouum peperit, quod non rarò euenire assolet, haud ideò corticem illum indurescere. Friuolum etiam *Aristotelis* argumentum esse, quod de dolore mouet, qui *Gallinæ* inferretur, nisi hæc molle ouum extruderet. Mulieres enim in partu, longè quid mirabilius præstare, cum fœtus benè corpulentos, per angustum adeò claustrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addidero. Est mihi domi *terrestris* sceleton *Testudinis*, semispithamæ longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc si per medium secundum longitudinem secuisses, possibile haudquaquam fuisset, vt medietas huius siue intrasset, siue exijsset per illam capacitatem, quæ ad caudam & podicem est animalis, inter superiorem inferioremq. testam, carne omni membranisq. iam denudatam. Qua ratione igitur hoc integrum ouum, per angustissimum eundem isthmum, intestinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obseptum penetrare potuisset? ne quicquam nunc dicam, de ossea vtriusq. corticis, arctè loca illa stringentis, duritie, & renitentia. An non igitur meritissimè dicturus fueras, hoc ipsum *ouum*, vt per meatus illos angustissimos erumperet, si durum fuisset, aut rumpi, aut mollissimum certè ac ceræ instar flexibile euadere debuisse?

Aquapendēs primo contra opinionem Aristotelis disputat.

Sed author graui argumento defendit Aristotelem ex ouo in Testudine reperto.

Aquapendens tandem & ipse posthabitis omnibus à se allatis rationibus, pro-

tribu-

tribunali sedens æquus fit *Aristoteli Iudex*, & hunc in modum tulit sententiam. *Hæc vt dixi, ita probabiliter diu sustinebam, quia tamen ratio omnis quiescat oportet, vbi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & constitutionem inter molle & durum adeptam, iam in exitu statim impensiùs obdurari, concrescente circa putamen è vestigio propter humoris euaporationem, vt ait Aristoteles, viscosa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota superficie ouum nascitur, & recenti cortici adherescens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil interea conferente. Id quod facilè intueberis, si Gallinam domesticam domi habueris, & ouum ei in exitu dextrè manu arripueris.* Hæc *Aquapendens*, qui absolutissimam tamen nobis historiam, de *pullo & ouo* anatomicè, & physiologicè enucleatam tradidisse visus est.

Aquapendens tandē pro Aristotele fauorabiliter concludit.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib. 2. cap 46. In *ventorum* indagatione, quòd his orbe etiam discordi, & in regna, hoc est, membra diuiso inter bella præsertim, & infida hospitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obseruationes prodere. Sui verò temporis desidiam deplorat, quòd pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addisceretur nouą inquisitione, immò ne veterum quidem inuenta perdiscerentur. Hoc nos de nostri seculi hominibus conqueri non possumus omnibus. Plurima iam patent, quæ olim latebant. Regnat tamen, nescio quæ socordia, aut *inuidentia* dicam, in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro sciolis hos, & *ardelionibus* venditat, quasi *Natura* inexhaustos suos thesauros, iam olim omnes profudisset, & veterum inuentis standum, quiescendumq. esset solis, nec his amplius quicquam adiungi posit profuturum. Magna fateor, apud me veterum est authoritas, & existimatio, plus tamen *matri*, hoc est ipsi *Naturæ* vetustissimæ, quàm filijs huius tribuo ponderis, & venerationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis dissonat, in rebus ipsis reperio, hoc ego pro *Naturæ* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo.

Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquisitione. Sed sui tēporis socordiam vituperat.

Nunc nouarum inuentores à non paucis culpantur.

Maior est habenda Naturæ matris, quam filiorū eius authoritas.

Nunc igitur argumentum dicam euidentissimum, cur *Aristoteli* & asseclis ipsius in hac, quam de *cortice oui* agitamus, controuersia, applaudere vsquequaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quòd si quispiam, in aliqua problematum physicorum opinione pertinacior manere, in animum suum induxerit, tot ipsi effugia præstò esse, vt illum cōuincere vix vnquam valeas. Et vt *ouum* hoc nostrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hic aduersus *Aristotelem* dicas, & vidisse, & suppositis manibus, quod mulierculæ aliquot mihi fassæ sunt, excepisse *gallinæ* partum, hoc est *ouum duro cortice tectum*, siue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperisse. Facillimè respondēt, vt hoc à frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab aere ambiente temporis momento contingere. Sic *corallium* sub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigescere. Et quandoquidem ita volunt, iubentque; ita opinantur & insaniunt, ne similis ipsis euadas, tempus differendo teras, & vt dici solet, aquam verberes, vel ipse des manus illis, aut disputare cum eis cesses oportet. At quam nunc probationem dabo, nisi & ego mente labor, conuincet illos solidissimè.

Vix aliquis obstinatis ingenijs satisfacere potest.

Pertinaces missi sunt faciendi.

Argumentum Herculeum quo probatur ouum intra gallinā habere durū corticem.

Contigit domi meæ, vt vna ex meis gallinis quæ cum ferocior paululum esset, & alarum partem ipsi, ob id familiares mei detruncassent, arrepto irrito volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem se dederit, & mortua subitò remanserit. Hanc vbi aperiri iussissem, reperi ***ouum***, quod intra horæ spatium deponere forsan debebat, in vtero inferiori disruptum, ***albumen*** & ***luteum*** per totum vterum dispersum. Ego ***corticem*** diligentissimè contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, sed plus, quàm in centum particulas, vitri instar fragilissimi, diffractum, pelliculæ tamen illi, quæ immediatè eidem subtenditur, pertinacissimè adhuc hærescentem. Viden, vt nullus tibi amplius diuertēdi aut elabendi angulus relinquatur? Oui hic cortex durus, ac ruptilis fuisse dicatur necesse est, non enim aliter vitrorū more, frangi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque ***vteri gallinarum*** situm & locū, in quo ouum formaretur, ***Aristoteles*** nouit, nempe in animali (quod miror) domestico, vbiuis locorum prostante, & mensarum omnium amico. Vt vitio nobis vertendum minimè sit, si nos quoque in illarum bestiarum partibus declarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inaccessos.

Aristot. ignorauit vterorum gallinę anatomen.

Hanc ego rudioribus rudem saltem dabo.

In tyronum autem Medicinæ saltem gratiam ***gallinarum vteri*** anatomen, vt is se meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactiorem descriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Vbi & quo modo ouū formetur. *Ouarium.* *Infundibulum.* *Vteri superior pars.*

Sub ***thorace*** igitur, aut sub ***septo***, vt ait ***Aristoteles***, ***ouarium*** est, aut ***vitellarium***, siue ***vitellorum racemus***, qui ex meris constat nectiturq. vitellis ouorū minimis, mediocribus, maioribus. Et in hac quidē ***gallina*** maiores, qui semper infimo sunt loco, siti, ***nucis auellanæ*** magnitudinem æquabant. Horum vnus post alterum abrumpitur à petiolo suo, quo hæret, & per tubulum quendam ***infundibuli*** formà effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris substantiæ, ***ouario*** hærentem, descendit in aliam cauernosam partem, siue vas quoddam oblongum, instarq. intestini conuolutum, habens forinsecus capillares suas, ac veluti venas mesaraicas adnexas. Huius substantia interna candida est, & rugosa. Rugæ autem vermiculorum formam non per transuersum, sed per oblongum positorum referunt. Est huic longitudo, si extendatur, spithamæ & mediæ, capacitas tanta, quæ facilè digitum indicem admittat. Per hunc ductum, siue vteri partem (***Aquapendens*** secundum vterum appellat) ***vitellus*** paulatim descendit, & forsan etiam ***albuminis*** portionem in itinere hoc assumit, donec tandem per alium ductum instar parui intestinuli, in ipsum vltimum ***vterum*** detrudatur, vbi tam diu persistit, donec ***cortex*** illi durus & perfectus inducatur, & ex hoc demū loco à ***gallina*** excludatur. ***Vterus*** hic extēdi insigniter, tantusque, quantus ad capiendum ouum sufficit, fieri potest; quem si exterius intuearis, pellem esse dices, non septam eiusmodi, mesaraicas æmulantibus venulis, sed his per corpus eiusdem disseminatis. Interna superficies subfusci est coloris, & plurimis inæqualitatibus non ***vermium*** formà variegata, sed tuberculis copiosis grana ***milij*** aut ***canabina***, imitantibus exasperata, & hoc loco, ***oua*** datur exitus per canaliculum quendam, paulo maiorem quàm illum esse dixi, per quem ingressus eidem fuerat. Estque finis huius prope podicem, vbi ***Sphynctere*** clauditur musculo; qui in hac ***gallina*** admodum conspicuus erat, annu-

Inferior vteri pars vbi ouum corticem durū acquirit. *Vteri vbi ouum perfectum delitescit, descriptio.* *Vbi ouum exeat.*

lum

lum apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuisset. Prope hoc foramen, vicinissimum erat aliud; ipse nempe *intestini recti* finis, & ostiarius musculus, sed præ altero vix conspicuus. Quod si stylum per hoc adigas, in ipsum *intestinum rectum*, & non in *vterum* penetrabis, quod facies tamen, si per prius foramen illum ipsum intrudas. Hoc interim studiosè hic monere volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam subsequentem vterum (*Anteuterum* à me vocatum) & ipsum *infernum vterum*, perfecti oui receptaculum adeò delitescere, vt vix appareant. Quare hac in re licet friuola, eo verbosior paulo fui, quò magis mihi displicet *laconicos* nimium Præceptores nostros fuisse.

Vbi excrementa emittantur.

Gallinæ quæ oua non pariūt vix conspicuos habēt vteros.

O quam desiderarem ego nunc, quod toties iam optaui, vt philosophi nostri simul, cum veterum, *Plinij* præsertim & *Aristotelis*, verbis, res ipsas, an hæ cum eorundem dictis congruerent, in *animalibus* saltem considerarent.

Votum Authoris vt quilibet cū verbis, res ipsas consideret.

Sed proh dolor! hæc vota sunt solummodo, & vereor ne verissima sint, quæ *M. Antonius Vlmus* phil. & Medicus *Bononiensis* doctissimus, quondam in sua, acri ingenio elaborata, *physiologia Barbæ Humanæ* conquestus est his ipsis verbis. *Ne fuit mortalium sapientum Aristoteles homo felicissimus, qui vniuersam posteritatem catenatum habuit mancipium. Vnusquisque satagit & miscet mare cælo, vt saltem verbulum ipsius exponat, quouis machinarum genere adhibito. Iam sapiunt omnes ferè illius cerebro, adeò suauis est desidia*. Atque ego hæc, solo hoc fine refero, vt magnum hunc virum, *in quem* vt multi censent, *Natura omnes suas videtur dotes effudisse*, quiuis imitari tunc studeat, cum illū videat, rebus ipsis manus admouisse, & non vniuersaliores, remotas, & longinquas causas attulisse, quod ipse etiam in antiquis philosophis nonnunquam reprehendit. Hac enim ratione Logicè potius, & Philologicè, quàm physicè & realiter philosopharemur.

M. Ant. Vlmi de Aristotele censura.

Arist. magni faciendus vbi res ipsas cum verbis con gruentes habet.

Solet autem *Vlmus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduersus veterum dogmata agitare, quæ ad *Barbæ humanæ* naturam, finem & vsus spectāt, vix ab alio quoquam cogitata & animaduersa. Hunc adeat Lector, suadeo, si causas nosse velit, cur *Barba in mulieribus* aliquando erumpere sint solitæ. Veluti hesterna ego die, quæ fuit vigesima Iulij anni huius salutiferi 1627. In hac ipsa *Vrbe Romanâ* in circo siue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admiratione videtunt fæminam quandam, viuam sanamq. 48. circiter annos natam, cui *barba* nigra, densa semipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq. tam superius quam inferius, maxilla vtraque, & submentum, pilis nigris longisq; obsita erant.

Vlmus dum naturam indagat, plurima aduersus veteres docet.

Romæ visa mulier bene barbata.

Est autem hæc fæmina rustica, ex *Castello* quodam *Cumuli* dicto, *Asculana* Dioceseos oriunda, quæ suum quoque maritum secum ducit. Estque hæc tota rei historia, sicuti ipsamet mihi fassa est. Cum annorum esset quatuordecim, coniugium inijt cum hoc suo marito, cum quo octodecim annis sana, vegeta & menstruis bene procedentibus, sed sine grauidatione vixit, quibus exactis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium post biennium genuit. Cùm verò vterque moreretur, ipsique paulatim menstrua subsisterent, sexto post horum suppressionem mense, capilli sub temporibus plures ipsi enati fuerunt.

Historia huius mulieris barbatæ.

Barbescere cæpit primò sub tēporibus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, vt *Lucretius* canit. Postea in *mento* & dictis iam locis consimiliter pili eruperunt, hirsutaq. facta est in pectore, intra mammas, quas nobis fœmineas iam dudum sororiantes, & bene turgidas ostendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri sunt, veluti, ac facies subfusca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine malæ*, & *mentum* hirsutum quoq. fieret, verecundari cæpit, & simul, non semel tantùm, pilos sibi abradi procurauit, qui importunius magis magisq. repullularunt.

An olim Romanæ mulieres frequenter fuerint barbatæ. Videtur hoc doceri ex Plinio.

Posset nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. arguтari, hoc ipsum frequentissimè olim *Romanis matronis* contigisse, sic enim illic scribit: *Infra oculos malæ homini tantùm, quas prisci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à fœminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes, vbi maximè ostenditur rubor*. Monet enim *Vlmus*, non defuisse, qui existimarent prohibitum fuisse *Romanis* mulieribus, ne genas nouaculâ raderent, & strictim pilos tollerent, ne barba illis succresceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radunto*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tusculanarum quæstionum*, liquidissimum euadere, quando ait. *Ex hac opinione sunt illa vana & detestabilia genera lugendi, pædores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*. Volebant igitur *Romani* vetare pessimam illam veterum consuetudinem, etiamnum apud barbaras fœminas quasdam, seruatam, qua in morte suorum, capillos sibi vellunt, & faciem vnguibus lacerant, aliaque indecora præstant, quæ *radendi* verbo, olim omnia significabantur.

Respondetur ex Cicerone.

Rarum hoc fuit apud veteres & apud nos quoque. Exépla ex Aristotele, & Plinio.

Non est igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, vt *barbam* luculentam fœminæ promitterent. *Aristoteles* lib. 3. cap. 11. Hist. an. ait: *Pili in mento mulieris non prodeunt, nisi interdum pauci, cum menstrui cursus substiterunt. Et vt in terra Caria mulieribus Sacerdotibus euenire aiunt, quod diuinationis indicium interpretantur*. *Plinius Aristoteli*, vt solet, subscribit lib. 11. cap. 39. his verbis. *Inuenta tamen quædam defluuio capitis inualidæ, vt & lanugines oris, cum menstrui cursus stetere*.

Exempla duo ex Hippocrate.

Apud *Hippocratem* nostrum sexto Epidem. in fine, non nisi duas eiusmodi historias legimus. *Vna* fœminarum harum fuit *Phaethusa Pytheæ* vxor, quæ vbi priùs fœcunda fuerat, postquam maritus in exilium abijsset, huic menses steterunt, dolores & rubores ad articulos suborti, corpus virile euasit, & tandem produxit *barbam*, facta est hirsuta, & vox reddita aspera. Non potuerunt reuocari menses, nec multo postea tempore vixit. *Altera* fuit *Namysia Gorgippi* vxor, cui nec ipsi suppressi menses potuerunt restitui, & paulo post obijt.

Constitutionis, & morum descriptio in nostra hac fœmina vocata Magdalena Ventura.

Nostræ autem nomen est *Magdalena Ventura*. Optima valetudine toto vitæ suæ cursu vixit, neque quicquam detrimenti ex suppressis mensibus sensit, nisi quòd priore à cohibitione, tempore, dum periodus priùs solitæ euacuationis rediret, sibi mammas tantisper impleri & lumbos doleri, percepit. Munia hæc obijt semper virilia, cum bobus suis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio sequendo, & inimicis resistendo, erat autem iam tum barbata, quamuis vestibus semper muliebribus veluti nunc quoque vteretur. Vocem non habet asperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in viris prominet, in ipsa planum est. Quadrati est habitus, & iustæ staturæ;

Barbam

Barbam quam semipedem iam longam gerit, ab vndecim tantùm mensibus, ita nutriuit, cum eam priùs semper abradi sibi permitteret. Non sum tamen nescius, plures eiusmodi mulieres, tam in *Germania*, quàm *Italia*, hac etiam nostra ætate, visas fuisse. Extat apud *Vlmum* epistola *Gisberti Vuossij* Inuictissimi *Ferdinandi* secundi, *Archiatri* præstantissimi, qua describit *Helenam Antoniam* virginem prolixà admodum *barbà* donatam, quam plurimi, *Græcij*, ex amicis meis viderunt, & apud Serenissimam *Ferdinandi Matrem* in Gynecæo nutriebatur. Hic iterum limites excessi, sed nec inutilia, nec prorsus iniucunda, vt spero, dedi.

Gisbertus Vuossius Cæsaris Archiateralia describit.

Parerga hæc videntur esse vtilia & iucūda.

Ad *ouum* à *barba* reuertamur. Sed priusquam secundæ controuersiæ nodos enodemus, dubio, quod supra aduersus nostrammetipsam conclusionem attulimus, satisfaciamus oportet. Idque hoc fuit. *Qua ratione duri corticis ouum ita bene magnum, ex Testudinis vtero, duabus corneis testis, seu carceris parietibus, arctè compresso egredi potuerit?* Fateor mehercle, antequam *Testudinis* anatomen vidissem, hoc mihi non nouum solummodo, sed insolens quoq. apparuisse, cum aliquando *Testudines* fæminas grandioribus his ouis, assidentes, ac veluti flatu & anhelitu suo fouentes, contemplatus essem. Veruntamen res ita se habet. Inferior huius bestiæ tabula, seu testa, quæ ventrem integit, vnam habet per totam sui longitudinem ferme, & tres per transuersum positas suturas, siue commissuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam absimiles: vnam prope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collocatam, ad hunc solum, vt existimo, finem vsumque, cum *Natura* nihil frustra, sed omnia in *numero, pondere, & mensura* procreauerit, ibidem impressas, vt si animal hoc aliquem duriorem maioremq. bolum per os transglutire, vel infra aliquid sibi molestiam creans emittere vellet, hæc ipsa cornea, atque ossea substantia, non aliter, atque mollis quædā cartilago cederet, aperiretur, extenderetur que Conuenientiùs huic obiectioni responderi posse, nec per plurimas quidem acutasq. philosophorum rationes easque friuolas, quàm nunc factum est per simplices ac pauculas has, verasq. Naturæ demonstrationes, prorsus autumo.

Ad ouum fit regressus.

Respondetur obiectioni ab authore motæ.

Quomodo exitus detur ouo duri corticis, ex vtero Testudinis.

Hoc fit propter Suturas io testa inferiori testudinis.

Est autem inter suturam mediam, illamq. quæ caput versus extat, alia triangularis, quæ ossiculum parte interna, figura simili quoque exhibet, externa autem parte, rotundum nummulum repræsentat. Quem vsum hoc habeat, adhuc ignoro, nec scio an hic ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. Eiusdem prorsus formæ triangularia officula, in aliquibus humanis *caluis*, in vertice inueniuntur, præstantissimum, vt aiunt, Epilepticis remedium.

Alia & mira est in testudine Suturæ.

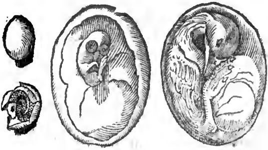
Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Aristotelem* & *Hippocratem* voluitur. *An ex luteo oui formetur pullus, & albumine nutriatur*, vt hic censuit: *an contrarium fiat*, vt ille voluit. Libuit autem hic paradigmatis loco, ouorum tam *gallinæ* quàm *lacertæ*, icones subijcere, mox declarandas, quas ex ipsismet *ouis* olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuàque experientià comprobatis, desumpsi, vt hinc constare valeat, vtri nos calculum nostrum adijciamus.

Ad Secundam controuersiam fit trāsitus.

Hippo-

Hippoc à-tes vult ex luteo aue generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynosuram*, in fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur libro de *Natura pueri*, cum diceret fœtum deficiente alimento, quod à materno illi sanguini haud amplius suppeditatur, seipsum iactare, repagula soluere, membranas disrumpere, & exitum quærere, vel hoc argumento probabat, quod simile quid *pullus* in *ouo* tentet, cum alimento orbatur, quod *albumen* esse, ex *luteo* verò eundem natum fuisse, asserebat. *Procreatur autem*, inquit, *auis ex lutea, alimentum autem & incrementum continet, quod in ouo est candidum. Quod omnibus qui animum aduertere poterunt, conspicuum esse potest.*

Hinc suam opinionem nullis probat argumentis. Quæ pro ipso Aquapendens dicit.

Pro stabilienda hac *Hippocratis* sententia, nullis fulta probationibus, has ipsi *Aquapendens* suppetias mittit. Imprimis quidem ex *Athenæo* liquere, ita *Anaxagoram* sensisse, qui ideo albumen ὀρνίθων γάλα, hoc est *lac auis* appellauerit. Hoc ipsum quoque *Alcmæonem Crotoniatem*, imò plerosq. tunc temporis, homines sensisse, vt *Aristoteles* innuit 3. de generat an. cap. 2. Posse & hinc deduci, quòd quæ oua *duo lutea*, siue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum procreent, duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantùm adsit *albumen*.

Prosper Martianus acriter pro Hippocrate pugnat. Aduersus quem sæpe author pugnauit. Martianus miratur in re sensibus obuia Hippocratem & Aristotelem dissentire. Author cur hoc fiat causam assignat.

Verùm *Prosper Martianus*, cum quo aduersus *Hippocratem*, sæpe hanc pugnam pugnaui, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere sim solitus, quàm nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluribus accidit:

Scribere sic liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram *Hippocratis* præterit, quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus corroborare satagit, & hìc quoque *Hippocratem* suum mordicus tuetur.

Admiratione tamen dignum esse ait, primos secretorum *Naturæ* interpretes, *Hippocratem* & *Aristotelem*, circa materiam, quæ sensus iudicio determinanda videtur, in contrariam sententiam omnino abijsse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & addictis horum cultoribus plerisque, magis speciosæ quædam & argutæ ratiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum *Medicorum* iam est, aut *Chirurgorum* (ne de his &

pulli

pulli examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui vtilissimam, suam totique humano generi proficuam operam, studiumq. in fœtus humani, ex vtero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatue? Cùm *ars* hæc simul cum mundi origine nata, nobilissima, summè necessaria, communissimaque, ad solas *obstetrices*, ineptas plerumque, iam ominis proh dolor! transierit. Nec *Chirurgi* nec *Medici* sint (quibus nimirū ex officio hoc muneris incumberet) qui easdem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhibeant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum, in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus misercu lis succurrāt. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudiustertius, quæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortuniū maximum à non satis perita *obstetrice*, domi meæ in mortuo filiolo, sacro tamen baptismate donato, sum passus, ita salutarem manum à *Francisco Mambriano*, Chirurgo *Romano*, peritissimo & vnico huius artis operatore, *Pompilij Tagliaferri*, *Parmensis*, Medici & Anatomici celeberrimi, discipulo, vxor mea amatissima, morti ob vitiosum partum vicinissima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Deplorat author, à Medicis & Chirurgis hodie tam vilipendi, nobilissimam artem obstetriciā

Authoris infortunium in filio mor tuo.

Sors bona io recuperata vxoris vita quasi deplorata in partu vitioso.

Hæc restitura fuit à Francisco Mābriano obstetricū omnium magistro.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Aristotelem*, & huius asseclas à sensu ratiocinantes deceptos esse, quàm *Hippocratem*, qui in ouorum inspectione diligentissimus fuerit, veritatem non percepisse. *Hippocratem* autem his potissimum rationibus moueri potuisse adiungit. *Primò*, quòd *luteum*, vt quid nobilius, ante *albumen* generari considerarit, quod veluti opifex & principium animalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea albumen superuenerit alimentum, vtpote frigidius, quod tamen *Aristoteles*, præter omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. *Secundò*, *piscium oua* solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire. *Tertiò*, deceptos illos fuisse, qui *vmbilicalia vasa* in luteo conspicientes, putarint, propter alimenti attractionem facta fuisse, cùm *natura* in ouo hæc subitò condiderit, vt per hæc *efficiens* & *materia*, pro prima *pulli* fabrica traduceretur. *Quartò*, quia *Hipp.* vidit exorto pullo, nihil *albuminis* superesse, *lutei* tamen adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nutrimento assignarit. *Quintò*, quia vbi *gemina* sunt *lutea*, septo separata, ibi etiam *gemini pulli* enascantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Notationibus* suis ad *Hippocratem*, videantur.

Martianus suū tuetur Hippocratem quinq. præcipuè rationibus. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui seipsum satis superq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. animal.* cap. 1. hæc habet. *Pars igitur eius* (oui) *quæ calida est, propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ autem terrosior est, corporis institutionem præbet, & remotior est; quamobrem in bicoloribus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim animale in candido est, cibum à luteo capit.* Secundo verò capite, deceptum fuisse, *Alcmaeonem Crotoniatem*, ait, quòd ideo putauerit *albumen* esse alimentum pulli, quia lacti simile apparet. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incubantis fit humidius, ideo esse potius alimentum *Aristoteles* statuit, cum ad huius naturam spectet, vt sit humidum, cum è diuerso *albumen* per calorem crassescat, & induretur. *Cum enim naturam quoque contrariam*, ait, *habent candidum & luteum*

Arist. pro seipso argumenta dicit. Quæ à natura cādidi & lutei desumit.

Hæc examinat, quid à calore & frigore pati possint.

luteum. Luteum namque gelu duratur, & coit, calore contra humescit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humescit, atque ita pro cibo animalibus nascentibus est. Nec verò cum ignitur, assaturque, durescit, quoniam naturæ terreæ est, vt cera. At candidum gelu non concrescit, sed magis humescit, igitur solidescit. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit, ex hoc enim consistit animal; luteum autem pro cibo est, & membris subinde instituendis hinc incrementum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur, quasi materiam habeant diuersam.

Luteum Aristoteli quid terreum & frigidum est, albumen verò calidum & spirituosum.

Est autem hæc vtriusq. diuersitas, in hoc sita; quod *Aristoteli*, & huius expositoribus *luteum* se habeat vt *terra* inter reliqua Elementa, imo nimirum loco subsidens, & frigida qualitate dotatum. *Albumen* autem, altiore loco collocatum, & spiritibus scatens caliditate sit donatum. Quapropter dicebat simile quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando acescit. Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conquassatam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potiùs, quàm tepidioribus diebus vsuvenire.

Authoris excusatio, qui inuitus Aristotelẽ oppugnat.

Hîc iterum inuitus cogor, & verecundiâ quadam moueor, tanto me toties viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos resumo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & censenda. Inquit autem hic eloquentiæ magister: *Verecundia est amabile vitium, virtutes facilè generans. Sed sæpe nocet.* Et iterum: *Valde difficile, imò impossibile est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, vt superemus, sic enim fortassis æquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam solus est imitandus.*

Si luteum ceræ comparatur nõ erit terreũ à prædominio. Ex vitellis ouorum ex primitur oleum. Ergo debet potius aer in his quà terra dominari.

Verùm nolo iam, quod iure possem tamen, cum *Aristotele* acriùs dimicare, quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit *oui luteum* terrenam eius partem esse, & tamen *ceræ* comparari? At nouimus omnes nos *ceram* habere maximam cum *igne* potiùs, quàm *terra* symboleitatẽ, & in quem cum conuertatur, fugiter profectò illum nutrit, & ab ipso demum consumitur & dissipatur. Rectè hanc instituit *Aristoteles* comparationem, at non rectè fecit, quòd *vitellum* & *ceram* terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex *vitellis* ouorum namque, in sartagine frixis & expresśis, bona olei bene pinguis copia elicitur, oleum autem philosophi nostri hactenus bona fide crediderunt, plurimum aeris posśidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia suo quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quòd *Terebinthina resina* pinguis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea substantia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum *luteo* oui probè commisceatur, talisq. reddatur, vt sorberi facillimè etiam posśit, quod peritis pharmacopoeis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum est, quàm quòd hic pingue suo pingui societur.

Similia similibus cõiungi maximum est axioma in philosophia.

Atque hoc ipsum axioma *similia similibus coniungi*, friuolum prorsus reddit *Aristotelis* argumentum, quo probare tentat, *luteum* oui terreum esse ideo, & graue, quod rupto ouo, & albumine cum suo luteo mixto, coctoque, *luteum* tamen locum petat medium, centro ceu *Terræ* destinatum. Sic enim cap. 1. circa finem scribit, candida enim pars oui naturâ humida est, caloremq. animalem

intra

intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intus manet. *Et si plura oua coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citatior sit, quàm ouorum distinctio, idem in vniuersis ouis, quod in singulis euenit, vt lutea cuncta in medio constituantur, candida circiter ambiant.* Hoc enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, salsa salsis ex constituto *Natura*, & à DEO rebus indito ordine, tanquam similia similibus copulantur. Atque hoc est, quod *philosophi* decantant: *Calorem congregare homogenea & separare heterogenea*, quæ priùs ita erant inuicem permixta, vt ea oculis carneis minimè peruideres, lumine tamen mẽtis optimè perciperes, si cultro præsertim anatomico *chymicorũ, igne* inquã, easdem separare non rarò studuisses. Quis enim in aridissimo *ligno aquã*, in siccissimis *pilis* & *cornibus, oleũ* inesse dicturus fuisset, nisi vtrũque ex vtrisq. *Vulcanus* elicuisset, & priùs oculis tuis manibusq. obtulisset?

Respondetur Aristotelis experimento probantis luteum esse quid terreum.

Chymicorum Vulcanus verè separat heterogenea, copulat homogenea.

Neque scio quàm verum sit, *candidum oui* gelu minùs, quam *luteum* concrescere. Noui certè, aquam faciliùs quam oleum congelascere. Ita plurima priùs viuis essent experimentis tentanda, & probè examinanda, quàm vt fidem adeò facilem priscis artium doctrinarumq. magistris nostris adhiberemus, & sæpè pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè grauissimus consequitur.

Difficile est creditu candidum oui minus gelascere quam luteum.

Verùm vt vt rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horũ discipulos ad idem prorsus sentiendum suauiter inducere, ne dicam vafrè seducere potuerunt; vna tamen sedula obseruatio, ex *pulli* nascentis in ouo anatome facta, has omnes pessundat atque prosternit, quæ hæc ipsa est, quam inter quamplures alias *Aquapendens* quoque adducit, mihi autem semper sola satisfecit. Per *albumen* videlicet æquè; atque *luteum* venulas dispersas sanguifluas esse, quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ demum ampliorem, qui *ductum* constituit *vmbilicalem*, terminentur, per quem sanguis in animalculi *hepar* deriuetur. Quid igitur dicet quispiã, tibi aduersus tantos viros animi est, quiduè statuendum æstimas? Hoc ipsum, inquam, quod ego iamdudum, antequam de *Aquapendentis* opusculo, hac de re conscripto; quicquam mihi innotuisset, diligentissimè obseruaui. *Pullum nempe ortum suum ex chalaza ducere*, quam *Itali la Galladura, Germani* aptissimè *den vogel*, hoc est *Auem* vocant, quòd ex hac *auis* enascatur. Quæ particula inter & *vitellum* & *albumen, grandinis*, aut *margaritæ* maiusculæ, & oblongiusculæ formà, collocatur, & diuersam paulo ab albumine substantiam, duriorem nempe, & tenaciorem adepta est, & quam ob id, qui cibis parandis student, dum aut iusculum cum *ouis* miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex ijsdem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi *salem* huic aut *sacharum* aut *acetum* adijciatur.

Vnicà experientià Aristotelis, & Hippocratis rationibus respondetur.

Quid author in hac controuersia sentiat. Pullum nẽpe ex chalaza ortum ducere.

Atque ex hac, & non alia parte, siue *albi* siue *lutei, auem* seu *pullum* generari conspexi, quando *gallinæ* subditum, tertio post incubitum die, *ouum* effregi. Reperi enim ibi, vbi *chalaza* fuerat, carneam quandam massulam, *formicæ* grandioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distinguere poteram, quàm humores *oculorum, crystallinum* maximè, instar minutissi-

Quod vito experimento comprobatur.

mæ *lenticulæ* iam condensatum quoque, ac transparentem. Ita vt forsan absurdum haud fuerit, si quis dicat, in *auibus* saltem, *naturam* à *capite* ac *cerebro* priùs, quàm à *corde* fabricam suam ordiri. Quamuis, quia etiam in bene formato *pullo*, *cor* pusillum admodum est, hìc forsan adumbratum, sed nondum ita perfectum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac prorsus incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidit.

Forsan caput primò formari in cipit in pullo.

Quod iam de *corde* ac *oculis* dixi, ex *pulli* sectione confirmatur, ex *ouo* eruti, quod tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra, interna, & externa conspicua fuerunt, *pulli* longitudo auricularem digitum æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fœtus* sexaginta dierum, aliàs à me visus & picturà apud me expressus. Humor *crystallinus* in hoc magnam etiam *lentem* referebat, & mole sua *cor* ipsum duplo superabat, hoc enim habebat exiguum valde, ac rubicundum, quo paulo maius solummodo, *hepar* erat.

Quid in pullo repertū quod tredecim diebus sub gallina fuit.

Quod autem in icone superiùs, *ouum*, cum suo *pullo perfectiore* prostat, illud ipsum est, cuius descriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vmbilico Apri Mexicani*, sermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipsum onerem, mitto. Inueniet enim ibi, *albumen* æquè atque *vitellum*, sanguinem in se continuisse, cum rupto *ouo*, statim (ceu lotura carnis essent) *reliquiæ albuminis* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis subijciatur, hìc pluribus haud verbis est explanandus.

Declaratio primi oui quod supra in Icone exhibitū fuit.

Alterum verò, quod hìc sub imagine expressum est *ouum*, *pullum* huius planè magnitudinis propositæ, in se gerebat, post hoc est primum articulum saltem auricularis digiti longitudine attingebat, incubitum, quem non nisi octo diebus *gallina* ipsi præstiterat. Rupta oui obtusiore parte, simile spatium vacuum fuit visum, quale in altero iam ouo perfectioris *pulli* fuit descriptum. Laceratà etiam, quæ sub hoc spatio est, pelliculà, duo in conspectum confestim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, *oculi* videlicet huius *pulli*, in *capite* valde magno, & quod magnitudine sua, reliqui totius corporis molem æquabat. Et cum esset tam minutum animalculum, mirabile tamen fuit, hoc ipsum vixisse, pedesque, & alas iam bene figuratas mouisse. In hoc quoque *ouo candidum* erat sanguineum & *luteum* venulis rubentibus conspersum, sed maiore hæc quantitate, & veluti permixta, nec ita distincta bene apparebant, vt in perfectiore videre contigit. Debebat profectò *Aristoteles pullorum* ex *ouis* primam formationem acutiùs introspicere, sic enim *chalazis*, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus suum quod in generatione obeūt præstantissimum, non inuidisset, quod tamen his verbis 6 Hist.an. cap.2.fecit; *Grandines autem dicta, quæ initio vitelli adhærent, nil ad generationem conferunt, quanquam aliqui ita non existimant.* Fuerunt ergo *Aristotelis* tempore quoque qui hanc nobiscum veritatem agnouerunt, quos ipse deceptos potiùs autumauit. Sed quia *chalaza albuminis* substantiæ ac colori similiores sunt, quàm *vitelli*, ideo forsan quis *Aristoteli* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite fauere possit.

Secunda iconis explanatio.

Pullus huius oui vixit & omnia mēbra formata habuit & erat octo dieru.

Aristoteles male a generatione pulli chalazas exclusit.

Ab ouo vsque ad mala, antiquum est verbum, hoc est à principio ad finem nunc tendimus, quod priscis vsus esset hominibus, ab *ouis* plerumque cibos suos auspicari, & *malis* seu *pomis* cænas claudere. Et nos enumeratà adhuc

Author ad finem properat.

vna

vna *oui* & *pulli* historia à gallina perfectè exclusi, ad finem quoque properabimus.

Completi generati pulli historia.

Est autem hæc: quam non ingratam fore existimo rudioribus, qui similia experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in quo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtusiore, vbi generatio in *chalazæ* corpusculo institui solet, reperi imprimis aliquantisper ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, vt ibi vllum foramen, per quod aer intromeare potuisset, appareret. Notandum autem, hoc loci spatium à cortice ad ipsam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus existere plenum, vnde absque externi vllius aeris ingressu, auis ex hoc respirare, & vocem emittere valet, quando rostello suo, illam, qua clauditur, pelliculam rumpit, & in hoc spatium rostellum suum protrudit.

Chorion in quo iacet pullus.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corticem vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipsà, quæ immediatè eidem subtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, vbi ipsum animalculum cubat, hoc est, post illud spatium inane, non potui cum duro cortice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, detrahere, vt quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhærescebat, quæ totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, vt ne minimum aeris exire, aut penetrare ad pullum valeret.

Vnde hæc pellicula fit generata.

Hæc autem interna, ipsum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem iudicio fabricata fuit, ex ipso *oui albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus & separatus semper, suà inclusus membranula cernitur. Hæc itaque obuoluens membrana, ac veluti *chorion*, vt dixi, sine vlla læsione integra erat, & intra hanc constitutus *pullus* suo situ naturali iacebat: capite nempe, intra alas & pedes recondito, nisi quòd in hoc nonnihil à suo loco dimotum caput esset, rostello nimirum versus illam partem, vbi spatium vacuum est, protracto. Pertuderat itaque dictam pelliculam apice rostelli sui *pullus*, vt ex spatio illo aerem sufficientem attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulsare, rumpere, ac sibi exitum parare posset. Non est autem dubium, quin cum hoc motu, & capitis atque rostri agitatione & impulsu, subsequi debeat pellicula fœtum inuestiens, alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò posset & rostrum suum, & tam magnum caput exerere, vt ad corticem pertundendum penetraret, cum ab hoc distet caput pulli spatio transuersi digiti.

Vnde aerẽ in ouo pullus trahat.

In hoc ouo nec album nec luteum post perfectum pullũ fuit.

Et vt ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, reperi *pullum* situ illo iam descripto, sine vllo commeatu cubantem, hoc est, absque *vitello* & *albumine*, absque sanguine, & vllis humoribus, & excrementis. Hæc membranula intus solummodo fuit sanguine oblita; *vmbilicus* illi adhuc adhærescebat, sed tam crassus, ac longus minimè erat, vt in altero pullo repertus fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, vt exiret, & ob id totum suum nutrimentum absumpserat: alter autem duos forsan dies adhuc natiuitati suæ destinatos reliquos habebat, quẽ quidẽ pullum vltimum vix vitalem existimaui, quod violento quodã modo, detracta ipsi veste in qua latebat, eũ enasci curauerã. Vixit tamen, & superstes diu fuit, quod iam iam sua sponte

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præstant, in quibus nutrimentum omne nondum est absumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus exclusionis pertigerunt. Posset forsan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in vtero materno auditus fuerit, cui speculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forsan de hoc aliquid commentabor.

Integro etiam ouo pipiunt pulli.

In anatrinis ouis ac pullis hoc notaui (solent autem hi pulli post quartam heptomadem & gallinacei post tertiam excludi) post quartam etiam septimanam emortuos in suis ouis, absumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma paruæ pilæ seu globuli, adhærente vmbilico, consistentiæ non multũ tenacis, & obducto suà proprià membranula, qua discessà effluxit vitellus.

Anatrini pulli quot diebus perficiantur.

Hoc ideo contigisse arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis & absolutæ periodi tempus, & priusquam intra corpus alimentum omne à natura sibi destinatum absorbuissent. Et si aliquà coniecturà hic mihi vti fas esset, dicerem, *albumen* priùs *vitello* absumi, quod in aliquot etiam *gallinaceis* comperi verum esse, quoniam *albumen* cum spermaticis partibus, *ossibus* dico, *cartilaginibus*, *neruis*, *membranis*, atque huiusmodi minùs sanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet conuenientiam, quas necessitas requirit, primò omnium veluti bases totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis sanguineis, quas *carnes* & *parenchymata* vocant Medici, veluti sunt *musculi*, *hepar*, *cor*, *renes* & similes, quæ postremò tandem accrescunt & augmentantur, ex affluxu *vitelli*, qui facilè in sanguinem conuertitur, & propterea vltimo demum loco intra corpus succedit. Verùm hac de re liberè quęque philosophari permitto.

Quas partes nutriat albumen, & quas vitellus.

Sed quod iam subiungo, consideratione dignissimum censeo, quòd in his *pullis* viderim, ex *vasis vmbilicalibus* aliquot, intra ventrem ad *arterias Iliacas* surculos suos porrigere. Quid igitur hìc dicendum erit de *spiritibus vitalibus*? Signum enim ita aliquod elucet, quasi hi extra generentur, vt fit in *humano fœtu*, & ad arterias illas descendentes elaborati deferantur, altera autem portio sanguinea ad *hepar* corriuetur. *Luteum*, quod hìc simplex erat, in alio *pullo* diuisum offendi: an autem ouum ob id *geminos vitellos* habuerit, ignoro equidem. Hoc interim scio, neque *duplicem pullum*, neque quatuor *pedibus alisue*, quod contingere in bipartito luteo asserunt, propterea enatum fuisse. Quin pro certissimo mihi relatum fuit, *gallinam* quandam, *oua* omnia sua cum *duobus vitellis* peperisse, ex quibus simplicissimi saltem pulli procreati fuerint.

An spiritus vitales in ouo extra pullum generentur.

An duo lutea faciant duos pullos.

Noui & hoc ex fide dignorum relatione, quod vbi *Phasiani* masculi, *gallinis* nostratibus in coitu superueniunt, ex earum *ouis phasianos* quidem excludi, sed omnes eiusdem prorsus coloris, qui in *gallinis* fuit. Hos *phasianos* hinc enatos, tam masculos quàm fœminas, *mulorum* instar, steriles euadere, neque ampliùs fœtificare. Habui domi meæ *gallinam* nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, *Iuglandem* nucem vix æquantia, modò tam grandia, vt *anserina* esse censuisses, aliquando ouiformia, non rarò omnino rotunda, in medio sui subinde contorta, simul quoddã naturalis formæ, & magnitudinis, sed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, instar *intestinuli*, longitudine & crassitie minimi digiti alicuius *infantis*, in medio etiam

Quid fiat si phasiani cũ nostris gallinis coeant.

Oua diuersarum formarum ex eadem gallina authoris.

cauam,

cauam, vt prorsus intestini particulam credere aliquis potuisset. Et ab amico quodam pro certissimo habeo, se à *gallo gallinaceo* quatuor *oua* enata, instar *columbinorum* conspexisse, & vnum horum in acutiore sui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, verissimum tamen, hic *Romæ* duo in diuersis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta *oua*, durum vnum, & alterum molle, ac sorbile, & in vtroq. *scorpionem* repertum fuisse, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculatos testes, etiam equestris ordinis in primo, in secundo verò familiares ferme meos; de his non est locus, nunc latiùs euagari, in aliud hæc omnia tempus reseruo. Oua gallus peperit.

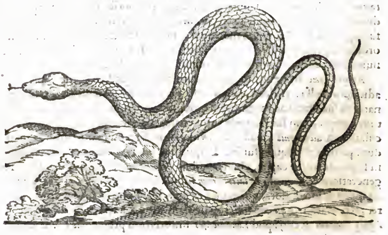
Atque hæc hactenus de gallinarum ouis. Quod in icone superiore hic adiunctum est tertio loco, *lacertæ* nostræ communis est ouum, tam integrum, naturali suâ formâ ac magnitudine, album & molliusculi corticis, quàm apertum quoque, cum sua *lacertula* intus enata, conspicuum, vbi adhuc portiunculam tam *albuminis*, quàm *lutei* videri fuit, signum manifestum, eam nondum penitus absolutam fuisse. Et quia hæc *oua* à *serpentum* ouis vix differunt, in sequente forsan capite, vbi de duobus *serpentibus* acturus sum, aliquid de generatione & horum, & *lacertarum* simul commentabor. Interea siquis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucusque laboribus attuli, desideret, is præfatum *Aquapendentis* opusculum adeat suadeo, & *Encomium oui* legat *Erycij Puteani* Regij apud *Louanienses* historiarum professoris, viri Latinè ac Græcè eruditissimi. Paruũ ouũ in icone exhibitum est lacertæ. Hæc nondum fuit perfectè genita. His nondũ contentus videat Aquapendentem, & Erycium Puteanum de encomio oui.

De *stellione* præterea quid ego hic dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorsus apud omnes. Sic libri & sinuosa volumina crescunt, quæ à plerisque transcribuntur potius, quàm proprio marte componuntur. Inter recentissimos tamen videri potest *Ioannes Bustmantinus de Reptilibus sacræ Scripturæ*. Nos qui naturalia hic potius, quàm alegorica, anagogica & alia, quæ fabulas sæpe sapiunt, prosequimur, ab *ouis nunc ad mala* peruenimus. Et si non *cibum solidum philosophis* consummatis dedimus, *lac* saltem Medicinæ nostræ alumnis instillauimus. Author de stellione nil addit amplius iis pleraq. ab alijs dicta.

Atque ne paginæ quod reliquũ est, nobis pereat, & vt dici solet *dies sine linea abeat*, hic *corollarij* loco, hoc mihi olim à *puero* problema propositũ subijciam. *An facere nimirũ possem, vt ouum obtusiori sui acumini insistens, erectum in mensa staret?* Nota est historia *Columbi noui orbis* repertoris, cum æmulis hoc ipsum suis, proposuisset, cumque nemo ipsorum hoc effectui dare posset, impingens ille *ouum* ea parte mensæ, & planum ex rotundo reddens, præstitit, quod promisit. Veruntamen, quod iã dicã, *ouo integro, & in sua forma naturali permanẽte fieri debebat.* Cumq. ego hic me victũ faterer, arrepto puer ouo, egressus cubiculũ, regressusq. ait, (ioci causa) se nescio quæ carmina *ouo* obmurmurare debuisse, effecitque, vt hoc erectum, nec vllam in partem inclinans persisteret. Hoc vt vidi, vt, quã id ratione fieri deberet, speculatione sum assecutus. Quare aliud ouum petes; exiui similiter, illudq. ipsum multoties motu agitans, donec existimassem, tam *album* quàm *luteum* eius ex illa conquassatione inter se confusa & commixta fuisse, cum aliorum admiratione & pueri risu, idem quod puer fecerat, probè fui imitatus. Causam huius rei si velit quis, facilè indagauerit. Problema rarum & iucundum de ouo erectè stante. Columbus idem olim proposuit. Sed hoc nostrum plus habet artis. Author quomodo hoc fieri deberet mente penetrauit. Et effectui statim dedit.

IZTAC

Serpens noua Hispaniæ quadricolor.

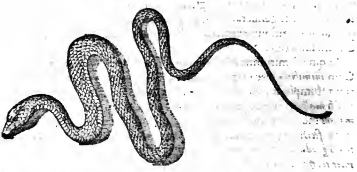
IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulgò dicta elementa propemodum repræsentata elucent. *Ignis* in squamis caudæ, quæ tota ignea, seu rubra est, quæque partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtinet. Subsequitur ventrem versus *portio aërea*, alba nempè, quæ & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est *pars aquea*, hoc est, quæ cæruleum maris colorem, *marinum* vocatum, æmulatur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem constituit. Demum *terram* referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio, coloris subfusci, cum cæruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tempora sunt flammea. Occiput constat ex tribus magnis squamis, ceu loricis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ squamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ squamæ, lineà quadam nigricante, per medium dorsi, ad caudæ rubedinem vsque, eàque fuscà excurrente diuiduntur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertæ, & biceps lingua exerta terret.

NEX-

NEXBOA de Quauquecholla

Serpens bicolor Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIDETVR non paruus esse serpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine prostat, hoc ipsum linguâ Hispanicâ innuit. Quòd serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò siue crassitiei duos. Additur autem, quòd plùs adhuc crescat. *Color* duplex saltem est, ex *subfusco & albicante* commixtus. Caput satis est magnum, oculos ostentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album est albumen, hic viridem præsefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam; quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLI. EIVSDEM.

HOrrendus aspectus, dirum venenum, fœdissimus color, tremendus sibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis iactatio, caudæ flexio, motus agilitas, squamarum asperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiusdem non rarò immensitas, abominabilem nobis non visu modò *Serpentem* reddunt; sed menti quoque nostræ, hæc saltem cogitanti, terrorem incutiunt, & pauorem quodammodo phanaticũ imprimendo, cor ipsum lancinant, configuntq. Quapropter res mira adeò videri non debet, si *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 63. habet) sensibus licet destituta, quam supra in *Apro* meo *Mexicano*, ex *Macrobio magnam matrem* & *bonam* ideò *Deam* à priscis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam *hæc nascentes nos excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, & nouissimè complexa gremio suo, à reliqua natura abdicatos cooperit*. Si terra, inquam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem homine percusso non ampliùs recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit*. Atque vel hinc puto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

Serpentum facies etiã virum fortem perterrefacere videntur.

Terra benigna mater, vbi hominem percussit serpens, non amplius intra sua hũc viscera recipit.

Aelia-

Præter Plinium hoc Aelianus quoque testatur.

Aelianus hoc ipsum ratissimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* testibus confirmatissimum: *Serpentem*, quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremium ac latebras subire non posse vlteriùs, quòd hæc in exilium illam eiecerit, vnde errare, & vagari eam cogi, neque ampliùs à coniugibus adiri, neque ab illis, quos ex se genuerat, filijs, parentem agnosci. Atque sic diuina annuente prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduersus delinquentes vindictam sumere.

Inimicitia hominis cũ serpẽte ex sacris Biblijs clara est.

Beatiss. Virgo MARIA contriuit per semen suum caput serpentis.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie *serpentem* exhorrescimus? Cum *inimicitia* hæc in ipso mundi exordio, inter *hominem & bestiam* hanc initium sumpserit. Sic enim DEVS *Geneseos* 3. Cùm *Eua* prima nostra *mater* malũ *malum*, astu & persuasu *serpentis* comedisset, nobisque filijs suis omnibus *malum* morte luendum intulisset, *serpenti* maledixit. *Et ait Dominus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* INIMICITIAS *ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius.* Scio hìc quoque, ac firmiter credo, per *fœminam* hanc, maximè *Beatissimam Virginem* MARIAM æquiorem nobis *Euam* intelligi, quæ per *semen* & cum *semine* suo IESV CHRISTO, contriuit *caput Diaboli*, antiqui illius *serpentis*, hostis nostri infensissimi. Verùm hæc extra cancellos meos presentos. Quæ veneror & sileo.

Quomodo de venenis sit tractandum.

Plinius malè putat venena à Tellure producta ideò fuisse vt nos sponte interficiamus:

Poteram igitur & ego hanc de *serpentibus* scriptionem ob antiquissimum odium missam facere, & venenosis his bestijs longum vale dicere. Verùm quoniam *venenorum* doctrina non ideo scienda est; vt damnum, vel nobis, vel proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, vt noxam per hostes nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hic per venenorum campos nonnihil expatiari licebit. Quamuis *Plinius humano* minimè, nec *Christiano* more hoc intellexerit, propterea existimans à *tellure venena* nobis producta, & subministrata fuisse, quasi hæc nostri miserta, etiam maioris euitandi doloris, & vitæ in angustijs collocatæ nostræ, abbreuiandæ causà, per venena ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim loco iam laudato ait. *Quin & venena nostri misertam* (terram) *instituisse credi potest, ne in tædio vita diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe; ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillimo hausta, illibato corpore, & cum toto sanguine extinguerèmur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque seruaretur, qui sibi ipsi perisset.* *Seneca* noster ab hoc *Pliniano decreto* non facit alienum *sapientem* suum, epistola LXX. Vbi cùm vitam nauigationi comparasset, & de annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi *terræque vrbesq. recedunt*, & tandem nobis ventum sit ad generis humani finem. *Scopulum illum esse*, inquit; *dementissimi putatis? Portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus. Itaque sapiens viuit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt molesta, & tranquillitatem turbantia, emittit se: nec hoc tantùm in necessitate vltima facit,*

Seneca videtur hoc ipsum sentire sapientẽ sibi posse vitam eripere.

sed

sed cum primum illi cœperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die desinendum sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citiùs, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII. *Mortem* inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. *At si inutile ministerijs est corpus*, inquit, *quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortasse paulò ante quàm debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: & cum maius periculum sit malè viuendi, quàm citò moriendi, stultus est, qui non exigui temporis mercede, magna rei aleam redimit.* Verùm qui in CHRISTI *seruatoris* nostri *schola* fuerunt educati, saniorem de *Morte* mentem & doctrinam sunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & *Naturæ ordo* nos vocant. Sed nec temerè quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsius homicidam euadere, si etiam *fortuna* diris nos omnibus exagitare suis tentaret. Cum quę nostra non est, sed à DEO nobis cōcessa, vitā perdere haud valeamus debeamusq. Insignis profectò DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu *summo bono* dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Dum læsa venenum
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt;

Atque è vita non raro nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis virulentiâ suâ inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant. DEI in homines summa beneficentia.

Non defuerunt enim præstantissimi viri, qui cum sedulò *magnalia DEI*, & *Naturæ secreta* perscrutarentur, in hanc venerunt opinionem. *Nullum venenatum esse animal, quod veneni sui antipharmacum simul secum non circumferat*, & in suo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri sæpe animali alimentum præbeat, & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetipsius virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant *aranei*, qui *gallinas* alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. *Bufones, qui tactu omnia fœdant immundo* à *serpentibus* tamen vorantur, Attamen, Quod animalia quæ venenant, etiam antidotum præbeant. Horum animalium catalogus. Horum aliqua nutriunt alia animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra pererrat
Omnia nostra; à Ciconijs & *Ceruis* innoxiè rursus degluttiuntur.

Posteriora ad exempla *Apes* pertinent, quarum aculeum *mel* sanat. *Bufonius lapis* in capite *bufonis* vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus *bufo* aduersus virulentam *bufonis* vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilentibus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque intumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi *pilis rabidi canis*, vulneri ab hoc illato impositis, rabiem arceri posse. *Iecur* huius tostum & comestum, valde in eiusdem morsu laudant, ne æger aquam timeat. Ne *murium* vrina facultate septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. *Crocodili* adeps huius morsus persanare dicitur. *Os ex corde cerui*, aduersus venenum, quod in *cerui cauda* latet, si quis hoc improuidens degustasset, præstare volunt. *Serpentem axungia*, & horum capita contrita, & vulneribus à se homini immissis, imposita prodesse perhibentur. *Scorpionum oleum*, vel ipsum contusum *Scorpionem*, huius Alia hominī etiam sunt remedio.

vene-

venenosæ puncturæ occurrere posse, lippis notum est, & tonsoribus. Et vnde obsecro celebritatem suam *Andromachi theriaca*, decantatissimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* carissimum, nisi à *viperina carne* adepta fuit? Quæ non *viperarum* morsibus tantummodo, sed omni prorsus veneno, siue ex *plantis*, siue ex *animalibus* alijs, siue ex *metallis* inferatur, summo iam *Medicorum* consensu, & applausu propinatur.

Quid author per Theriacam præstiterit. Et quamuis vino vendibili non sit opus suspensà hederà: attamen, quoniam huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præstiterim, in syndrome morborum quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino veneno*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat anno

A vipera morsus quomodo restitutus ab authore fuerit. 1603. circa finem Iunij, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus*, vespere, ex messoribus quidam, quem circa meridiem extra *vrbem Vipera* momorderat, in sinistræ manus digito prope medij articuli nodum. Miser hic perterritus, cum nec quid facto opus esset, consideraret, subitò ori digitum admouens, virus exugere tentat,

Et sic pestifero sua polluit ora veneno.

Vnde *labra* illico, atque *lingua* mirè intumuerunt, quin febris ipsa hominem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

Ac dum prima lues, vdo sublapsa veneno,
Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem.

Oruietani theriacalis confectio quid possit. Quare *Oruietani antidoti* portionem cum *aceto* hausit, sed nihilo melius inde valuit, nisi quòd bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confectionem plebei homines plerumq. secum ferunt, à circulatore quodam huius nominis, sic appellatam, *Theriacâ* longè inefficaciorem, vulgo tamen vsitatiorem, ceu viliore pretio emptibilem. Itaque *messor* hic equo impositus, circa vesperum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, *faciem* rubicundam, & prætumidam intueor, *linguam* adeò excreuisse stupeo, vt *os* ipsam ægrè ampliùs capere posset, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego de

Horrenda accidentia in hoc ægro. ipsius *animæ* salute, non minùs, quàm de recuperanda *corporis* valetudine solicitus, *peccata* ipsum sua, ceu perniciosa *animæ venena*, si quæ haberet, euomere priùs iubeo, ob idque confessionem impero, quàm *Sacerdos* ad nutum factam interrogando excepit.

Remediorum series quibus sanatus fuit. Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriacæ* drachmam vnam, & scrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aquæ Scorzoneræ* sorbendam præbeo. Verùm hic scypho argenteo opus fuit eiusmodi, cui rostrum satis longum prominet, per quod violenter quasi, *gulæ* intrusum, liquorem infundi iussi alexipharmacum. Et cum *lingua* iam iam etiam putrilagine corriperetur, atque vlcerata appareret, hanc & *palatum* cũ *labijs* continuò inungi curaui ex *Theriaca* & *aceto* bene inuicem agitatis, per famulos nostros ad hoc muneris à me destinatos. *Cordi* similiter inunctionem præscripsi, ex vncia vna *olei corticum citri*, per infusionem facti, & drachma vna *Theriacæ*. Et quoniam *manus* in tumorem erat eleuata, *brachioque* simul venenum communicabatur, præcepi, vt manus tota vulnusculis pluribus, per *lancettam Italis* dictam, siue gladiolum, quo venas incidunt, sauciaretur, & *hirudines* aliquot affigeren-

gerentur, quæ saniosum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum sanguinem exhaurirent, cui postmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriacæ*, & minore *aceti* compositum. *Brachio* autem, ne venenum sursum magis, magisque serperet, & limpidas *vitalis fontis* vndas tetra ac funesta sua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* simul agitatis, linteamina infusa, imbibita & imposita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per constitutas, vt eo loci fieri solet, vicarias famulorum vigilias, repetitis sæpissimè prædictis medicamentorum vnctionibus ita transacta fuit, donec manè ægrum nostrum inuiseremus iam hilarem, & sibi nobisque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguam febrem, qua adhuc vexabatur. Vesperi bene loquebatur, comedebat, exacto triduo conualuit, lecto surrexit, ad solitosq. labores suos, rus concessit, & *gloriam* DEO, pro immensa sua bonitate dedit, qui morti vicinum, per saluberrima remedia vitæ ipsum postliminio restituisset.

Diligentia quæ ab assistentibus huic fuit ægro adhibita.

Hic DEO agit gratias pro secũda veluti vita.

Subiungam & sequens medicamentum, ex *viperina* carne similiter concinnatum, non vt minorum gentiũ medicis solummodo, sed primoribus quoque, & qui *Principum* sanitati conseruandæ præsunt, gratificer. Hoc autem Illustrissimus *Franciscus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretiosiorum, vltra quadraginta annos, medicamentorũ non modò collector indefessus fuit, sed vbi per occupationes ipsi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymiæ* nempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his dissertantẽ libentissimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaborauit, & gratis postmodũ pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, dispensauit. Hic inquam anquã remediũ secretum, nec auro redimendũ, ante annos hos quatuordecim communicauit Illustriss. & Reuerendiss. *Ioanni Godefrido ab Aschausen Episcopo tum Bambergensi*, postea quoque *Herbipolensi*, atque ad PAVLVM V. *Matthiæ secundi Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* beneuolentissimè fui habitus, de cuius laudibus iam historiæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, vt quoniam *Franconia* nostræ *vipera* desunt, vt singulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipsi transmitterem. Interim compositionem hanc, donec vel ipse, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto silentio premerem, quamverò publico nunc libentissimè committo, cum vterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipsissima compositionis verba, modusq.

Narratur aliud ex vipera medicamentum nobilissimum.

Hoc Cardinalis de Monte Episcopo Bambergensi donauit.

Cardinalis huius encomium.

Episcopi huius Bambergensis egregia facta historiæ loquuntur.

Recipe *viperas* quot vis, cum sunt in magno vigore, ijs caudam & caput simul amputa, ne torqueri possint, & statim proijce in aquam, ibique mori finito. Deinde excoria & exentera (aduerte autem, ne cystis fellis rumpatur, quod si rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum inesse volunt) cum exenteraueris, exossa, carnem quæ restat, linteo bene sicca. Postea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vstum, & tessellà crustæ eius sublatà, excaua, tantum medullæ extrahens, vt carnem *viperinam* capiat, mox repone tessellam corticis panis eò, vnde extraxisti, & glutine facto

Medicamenti supradicti compositio verissima.

ex

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *viperina* caro siccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi possit. Cum caro bene sicca erit, abijce panem, carnem serua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalsamo* orientali albo liquido, & optimo, secundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretiosissimam, seruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet septimana, stomacho ieiuno, quatuor horas ante prandiũ sumi possunt, quoniam vitam producunt, bonam valetudinem, visum, iuuentutem conseruant, renes & vniuersum corpus iuuant. Mirè venenis, putredinibus, catarrhis, & podagris resistunt.

Explicatur modus quo carnes viperinæ parantur & eduntur.

Et quoniam non Medicis solùm in arte & praxi prouectis, verùm & tyronibus maximè scribimus, quibus vel librorum copia deest, vel vsus inopia officit, ideo modum, quo carnes *viperinæ* in quotidiano victu, si necessitas cogat, exhibeantur, paululum delineabo. Est autem hic facilis nec magno apparatu indigens, quo Illustrissimos quosdam viros, in affectu cutaneo *lepræ* non absimili, felicissimo cum successu, vsos fuisse noui. Vt vernali nempe tẽpore, vel autumnali, *viperæ* captæ, detruncatis capite, & cauda, & detracta pelle, exemptisq. interaneis, sale nonnihil fricentur, in frigidam proijciantur. vbi tam diu relinquantur, donec moueri cessent, & moriantur. Hæ in frustula dissectæ, vt in paruis factitari nostris *anguillis* solet, quas *Romani* vulgò *ceriole* vocant, in aqua simplici cum tantillo salis, & si placet *petroselino*, si anethum fortè displicet, elixantur. Ex iure harum, iuscula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula præparantur, & carnes *anguillarum* more, simul comeduntur, semel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerunq. continuatur.

Alius modus pro delicatioribus.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibusdam fœminis maximè delicatioribus, vsitatum esse, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis subacta, *pulli & capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos postmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comestæ, præstare solent.

Quem effectum viperinæ carnes esu præstiterint.

Fuit autem hìc *Romæ* quidam, qui oculorum vsum perdiderat, ex carnis *viperinæ* esu liberatus, alij ab impetigine & leprosa prurigine emundati, alij seniores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuuenescere sibi visi fuerunt. *Dioscorides* certè, *viperinæ carnes*, ait, *si coctæ edantur claritatem oculis afferunt*.

Hoc remedium contra elephātiasin casu dicitur inuentum.

Sed res prorsus admiranda est, quod remedium hoc contra *Elephantiasin* præstans, casu quodã inuentũ sit, vt *Galenus* lib. 11. *de simplicii facultatibus* nobis persuadet, quòd in messorum vinum ruri expositum, cum esset *vipera* vini auidissima, ijs inscijs illapsa, ibique mortua, & extracta messores perterrefecisset, hi misericordià moti, elephantiasi correpto homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quàm in illa miseria viuere. *At ille vbi bibisset*, inquit *Galenus*, *admirandum in modum sanitati restitutus fuit: Nam tuberosum omne illud cutis totius, non aliter quàm animalium à testa mollitie nuncupatorum malacostracon, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit instar cutis cancrorum & locustarum, vbi extima testa fuerit detracta*. Hoc si verum est, & vnius illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, &

alium

alium elephanticum, sanitati restituit, cui scortum suum domesticum, eiusmodi vinum viperatum, vt interficeret eum potius quàm sanaret, propinauit, vt idem *Galenus* memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non vtantur *Medici* nostri, tali libétiùs quæ vnica die expediri potest, curà, quàm vt quadraginta dierum spatio, & *carnes*, & *Trochiscos* sæpe *viperinos* quoque exhibeant. Et quomodo lethale virus suum *vipera*, quod promptum in ore gestant, vino non communicauerint? Neque enim hìc imaginationis potestas, spernentis energiam veneni, quicquam præstare potuit, cum miserrimi hi homines, nescientes venenosum animal vino mixtum fuisse, illud ebiberint. Voluit enim *Libanius prima singularium suorum parte, Tractatu de venenis*, animosum illum *Catonem*, animi generositate superasse venenum, quod dubio procul, aquæ illi serpentibus scatenti, inesse debuerat, quam ipse intrepidus bibit tamen, cum per desertam, arenosam, & siticulosam *Lybia* partem, militem suum ducendo forte fortuna vnicum inuenisset ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantissimis his nobis hexametris describit:

Cur Medici non vtâtur potius vnica vini viperati potione, quam toc diebus carnes præbédo.

Quomodo Viperæ vino suum venenum communicent.

An confidentia possit elidere veneni vires?

-------- Inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat,
Vix capiente loco stabant in margine siccæ
Aspides: in medijs sitiebant dipsades vndis.
Ductor vt aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana specie conterrite lethi
Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
Morsu virus habent, & fatum in dente minantur:
Pocula morte carent dixit, dubiumq. venenum
Hausit, & in tota Lybies fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret vndam.

Videtur hoc Cato præstitisse.

Libanius, loco dicto, *Non ego certè bibissem illam aquam*, inquit, *refertam serpentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, vt debile dilutumq. aquis venenum infirmauerit, aut sitibunda natura potentiùs mutauit.*

Ego, vt de me hìc aliquid quoque addam, ante biennium, æstiuo tempore sitiente sub *canicula*, cum siti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam auidissimè haurirem, *Scorpionem* simul in os mihi illapsum magnum sanè, sed mortuũ persensi. Quem vbi expui, nihil propterea animo turbatus, aquã nec reuomui, nec *antidotum* vllum sumpsi: cum certus quasi securusq. essem, tantillum animal, aut minimè aquam veneno suo, quod pungendo potius, quàm eandem diluendo, emittit, polluisse, aut sufficiens haud quaquam certè fuisse, per tantam putealis aquæ copiam dispersum, vt interimere me potuisset. Existimo tamen, si verè aqua illa venenata fuisset, nihil, aut parum saltem, animi mei confidentiam suffragari mihi valuisse. Eoque minùs timore perculsus fui, quòd olim, dum *Matthioli oleum Scorpionum* dictum, componeremus, vidissem intrepidè Rusticos nostros, qui *Viperarum*, & *Scorpionum* venationi dant operam, aliquot centena *Scorpionum* viuorum, manibus suis apprehendendo, digitisq. reuoluendo,

Authori Scorpio cũ potu aquæ frigidæ in os illapsus.

Hic nihil ipsi obfuit.

Quidã innoxie scorpiones viuos manibus tractãt

uendo, non aliter nobis numerasse, atque si tot nummos aureos contrectassent. Ego tunc vni eorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputaui, eiusq. *aculeo*, in superna *indicis digiti* parte, vulnusculum mihi ipsi inflixi, experimentum hinc desumere cupiens, an reuera *Venenum* suum eodem modo, quo ipse *Scorpio* pungendo facit, mihi communicaret, iam enim, si quid sinistri accidisset, de præsentaneo quoque remedio ipso *Scorpione* contuso & superposito, securus eram. Verùm noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ sequenti die disparuit, inde contraxi.

Author seipsum pupugit innoxie cum scorpionis aculeo.

Quapropter parum abfuit, quin in hanc deuenerim sententiam, *Venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad obiectum*, & eius quidem *naturam, modumq.* inficiendi imperscrutabilem nobis ferme esse: cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeòque, vel à nobis, vel alijs, vel à seipsis, ad iram eadem prouocata fuerint. Id sæpè in *felibus, canibus & gallis gallinaceis*, iracundiâ flagrantibus contigisse animaduerti, vt vulnera tunc infligerent cacoethea prorsus, & ægrè sanabilia, cùm tamen, quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in hac ipsa *vrbe* pharmacopoei cuiusdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam post tertium diem absciso, & inter sordium quisquilias iacente, cum is hoc pede prius protrusisset, deinde manibus quoque apprehensum proijcere tentasset, lethaliter in digito morsum, & efficacissimis vix tandem theriacalibus medicamentis sanatum fuisse. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mirabile est, sed mirabilius longè, quod *Recchus* noster, hoc ipso in opere *Mexicano*, de *Serpente* atrocissimo *Teuhtlaco Zauhqui*, quem *Hispani* indigenæ *Viperam*, ob lethalem morsum vocant, commemorat. *Audio à multis*, inquit, *qui eum Serpentem domi alere solent, atque educare, annum integrum durare, absque cibo vllo potuque. Abscißumq. caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses, in femoris crassitudinem & longitudinem adolescere.* Est & hoc non minus insolitum alijs *Serpentibus*, huic verò proprium, ac naturale: *Quot annos natus est*, ait idem *Recchus, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in postrema parte caudæ, vertebrarum instar connexa.* Huiusmodi sonalia perstrepentia, & connexa, sed à *Serpente* separata tamen, ante pauculos dies monstrauit mihi in *Musæo* Illustrissimi *Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratiâ, tam *noui*, quàm *veteris orbis* naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thobias Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium perscrutator, qui eiusdem *Musæi* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorsus natura, & propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio* meo de *Bolivar* mihi communicata, quæ ad secundum operis huius tomum reseruo.

Videtur dicendū nullum absolute venenum dari.

Vnde hoc probetur.

Caput viperæ post tertiū diē abscissum adhuc lethaliter vulnerauit.

Mira res de Serpente quodam Mexicano, sonagliero vulgò dicto.

Talia serpentis sonalia in Musæo Card. Barberini videntur.

Et vt semel simulque dicam, in tota arte medica vix quicquam magis controuersijs implicitum, quàm *venenorum naturam*, existimo. Cum nondum constet, quibus rebus etiam *veneni* vox propriè competat, adeò inter se digladiantur doctores, atque ductores nostri, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Fernelius, Capivacceus*, & qui de *venenis* ex iunioribus Medicis scripserunt. Cum quidam *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem aspergant, alij è contrario, *mu-*

Nihil magis perplexum videtur, in tota arte medica, quam natura venenorum.

rium

rium ac *muscarum venena* lambenda nobis, ceu salutifera remedia suadeant. Crede mihi, citiùs *balneatorem*, qui sudore haud vnquam perfusus, aut *Carbonarium*, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quàm prædictos inter se conuenire Scriptores offendes. Exemplo nobis vnico, instar omnium, sit venenosus, vt creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non post menses, aut hebdomades, nec horas multas, sed momento ferè temporis, nos, & animalia quæuis interficiens. Inter terrarum miracula *Plinius* lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. *Spiritus lethales alibi,* ait, *aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractui: alibi præter hominem cæteris animantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuessano agro, & Puteolano: Spiracula vocant, alij charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantùm magnæ Sacerdoti innoxium.*

Probatur hoc vnico exemplo vaporis pestiferi, ex varijs rebus exhalantis. Ex quibus terris expirat. Præcipuè propè Puteolos.

Huius quoque *Puteolani* antri, aliarumq. pestiferarũ scrobium, ex alijs authoribus mentionẽ similiter in suis *Antiquitatibus Puteolanis* inijcit *Iulius Cæsar Capaccius*, vir eruditis à se cõplusculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi *Neapolim* cõcessi, non raro quoque eiusdẽ tunc vrbis *Secretarij* officio fungentẽ inuisi, doctissimo ipsius colloquio libẽter fruens, non tralatitio insuper ab eodem honore mea præter merita affectus, quod nominis mei, suo in *libro de Illustribus viris ac fæminis*, memoriam extare voluerit; hic quamuis funestam hanc scrobem & quoduis animal ingressum eandem, mori attestetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, *Ioannem Baierum* Iuris & Matheseos peritissimum in comitatu & cura tunc temporis Illustris. *Caroli Fuccari* veteris amici mei, *Baronis*, & *Canonici* nunc *Salisburgensis* & *Constantiensis* doctissimi, noui hunc inquam ingressum illam atque egressum, incolumem, cum audaci quadam curiositate victus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, vt fecit, pruriret; qui præter calorem insignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud se minimè sensisse mihi candidè asseuerabat. Hoc idem prorsus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat *Corona Pighius*, qui postmodum *Caroli Ducis Cliuiæ, Iuliæ & Montium*, formandis moribus, & dirigendo per *Italiam* itineri præfuit, & auro dignum *librum* scripsit, cui titulus, *Hercules Prodicius*, quem adolescentes ex illustri stirpe orti, nocturna atque versare diurna lectione deberent. *Pighius* hic elegantissimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè satis describit, quem aliqui ex *Italis*, cum illæsum & sanum redeuntem ex hoc conspexissent, vetitæ magiæ peritum clamarunt, nec aliud sibi persuaserunt, quam secretis quibusdam incantamentis, præsentissimam pestem illam eundem auerruncasse. Et tamen, neuter *Germanorum* horum *magnæ matris* sacerdos fuerat.

Iulij Cæsaris Capaccij encomium.

Hoc antrũ Io. Baierus Germanus illæsus ingressus est.

Corona Pighius idẽ fecit.

Locum hunc ipsummet bis ego quoque non inij quidem, sed adij, naturæ hoc miraculum, ad stuporem vsque sum contemplatus. Cum enim periculum in *cane* villatico faceremus, furcę illigato, nostràque pecuniâ, veluti mox lethum subituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipsum intrusissemus, semimortuum paulò post extraximus. Hunc vbi herus ipsius proximum in lacum dimisisset, paulisper vitæ redditus, surrexit, & orco

Author hunc locũ cum stupore vidit, & quid in cane immisso fieret aduertit.

 qui

qui fuerat vicinissimus, aufugit, sæpiùs in eadem postea adhuc tragœdia comparitùrus.

Etiam venenata animalia in hoc antrũ coniecta moriuntur.

Animaduerti autem hoc præterea, intrusum antro illi *canem* hunc, tentasse cupidissimè caput sustollere, & auras lambere altiores, quasi proximæ solo exhalationes, molestiam ipsi afferrent maximam. Mortuos quoque fuisse *canes*, diù in hoc specu detentos, veluti *bufones, ranas, serpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem passa esse infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

Historia Romana vaporis mortiferi ex putei spiraculis exhalantis.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hìc *Romæ* noua platea quam *Rasellam* vocant aperiebatur, domusque nouæ construebantur, cum puteus recenter esset excauatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidisset, vnum ex operarijs illis, per funem se demisisse, vt *gallum* extraheret, verùm nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, subsequitur alius operarius, vt & socium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipse mortem subitò oppetijt. Tertius descendit, sed rogauit, si signum daret, confestim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attigit, statim ab aura quadam vertigini quid simile patiens, clamore edito semianimis, reliqui verò duo non nisi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole statim oppressus & impletus, alioque in loco aqua inuestigata fuit.

Historia fumi mortiferi ex carbonibus accensis.

Bernardinus Paulinus Germanorum fautor.

Et quot miserè quæso, ex *fumo carbonum*, non probè accensorum, in cubiculum aliquod clausum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardini Paulini, Clementis* VIII. *Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benignissimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lectulo suo dormienti prorsus similem, manibus pedibusq. placidissimè compositis, ob carbonum fumum, quos in ipso suo lecto, sibi ipsi sudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Putei frumentorum expirant similem pestiferum halitum.

Sed & spectabiles viros, qui *puteis* illis subterraneis, quibus frumentum conseruatur, improuidè viciniores facti fuerant, quando aperiebantur, & mephitim exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurrisse periculum noui. Verùm quodnam obsecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, inesse dixeris? Hoc enim ex eodem puteo sublatum, non mortem, sed in pane vitam nobis largitur.

Mustũ etiã fermentatione bulliens suo odore interficit.

Dicam quid amplius, ne terræ hìc fœtorem aliquem culpes. Pretiosissimus, suauissimus, ex vino halans spiritus, vitali nostro adeò congener & sociabilis spiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & instaurans tam amicabiliter, vt sensum, motum & loquelam deperdita, omnia restituat & redintegret. Hunc nihilominus ex *musto* per fermentationẽ suam bulliente, expirantem vbi clausum aliquam cellam vinariam abundantissimè impleuerit, homines illue ingredientes, non temulentis modò similes efficere, sed stupidos & attonitos reddere atque in terram mortuos prosternere, qui non norunt, vim huius atque potestatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleste donum, mortiferi toxici, & dirissimi veneni etiam, quia homines necat, si placet, argue. Domi meæ ante annos complusculos, cum

Non est probabile hunc vaporem musteum esse venenosũ.

dolium

dolium ſemiplauſtri menſuram, ruptis circulis ligneis crepuiſſet, vinumq. totum effudiſſet in loco non ſatis ſpatioſo, ſubeuntem & nihil tale ſuſpicantem puerum meum, fragrantiſſimus ille vini ſpiritus eiuſdem cerebrum ita improuiſè, & repente oppleuit, vt clamore ſublato, in terram concideret, & à nobis efferri, aquâ quoque frigidâ perfundi cogeretur.

An igitur dicendū exiſtimemus, eiuſmodi vapores rarò eſſe venenatos, ſed pinguedine quadā, cum acrimonia mixta conſtare? quemadmodū in hac muſti exhalatione manifeſtiſsimū deprehēditur. Totum enim illud, quod perit & ex muſto expirans, per ambitum loci illius, vbi vinum ſeu muſtum ebullit, ſi colligeretur, quod *Ioannes Baptiſta Porta Lynceus*, libello ſuo de *Diſtillatione*, qua id fieri queat ratione, dilucidè monſtrat, in nobiliſsimum & ſuauiſsimum vini ſpiritum inflammabilē, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiuſmodi igitur vapor venenatus fruſtra eſt creditus, cùm impetu quodā cerebrū ipſum ſubiens, retrocedere verſus ſuum centrū ipſos facit ſpiritus. Etquoniam eſt materia oleoſa, quæ eſt continua vt patet, & non retis inſtar vndiq. peruij, ſed inſtar linteoli ſtrictiſſimorum foraminum, vt ita loquar, vnita, cauſa eſt eadem, ne ſpiritus illam poſſit permeare, ſed vt quaſi vniti cogantur eousq. retrocedere, quousq. hic vapor procedit. Ita vt demum vapor is (addo quòd narcotica eiuſmodi pinguetudine omnia conſtantia, ſtatim torporem inferunt, ſed fortaſſis propter hanc eandem cauſam, quam modò aſſignaui) eo compellat ſpiritus, vt hi vniti, in aquam abire cogantur, & ſic conſequenter homo, vel quoduis animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, ſenſu menteq. labatur, motu deſtituatur, concidat demum ac moriatur.

Quid authori probabiliter dicendum videatur de vaporibus illis interficientibus.

Io. Bapt. Porta Lynceus modū docet colligendi vaporem muſti in vini ſpiritum.

Modusquo nos ſpiritus tales interimere poſsint.

Argumenta demōſtrationi meæ, hæc dicā clariſsima, quòd videlicet qui vel ſuaui vini halitu perculſi, vel tetro carbonum fumo obnubilati moriuntur, hi omnes placidiſſimè obdormiuiſſe videantur. Quod canibus etiam ex antro illo, dicto *la Grotta de' cani*, eductis vſuvenit, & in puero olim vidi fulmine occiſo, dum dormiret, qui nec digiti indè articulum mouit. Inuenimus autem cerebri panniculos in ſecto huius cadauere, ſulphureis tam odore, quàm colore, maculis tinctos. Si enim horum quiſq. ex *pulmonum* ac *cordis*, & non *cerebri* potiùs, atque animalium ſpirituum ſuffocatione moreretur, næ ille brachiorum iactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque labore moleſtaretur. Arguit & curatio ipſa hoc meum dogma, quæ eſt aquæ frigidæ perfuſio. Verùm de hac re hæc ſatis, & forſan nimia.

Argumēta pro authoris opinione.

Cerebrum & non pulmonem in eiuſmodi morientibus pati.

Et cum contraria ſub eodem genere *Philoſophis* noſtris eſſe dicantur: *Alexipharmaca* autem cùm *venena* deſtruant, horum contraria eſſe dicantur, non eſt mirum, ſi in his quoque debile intellectus noſtri lumen, æquè vt in venenis cæcutit. Quamuis & hoc probè ſciam, *ſcholaſticis* noſtris *contrarietatem* non ni ſi in *qualitatibus* dari, *venena* autem *tota ſubſtantia* agere Medicis dicantur. Quæ tamen enucleatiùs omnia examinare non ſunt huius loci, & temporis.

Vt venena ita etiam contraria alexipharmaca habent uim occultam.

Superiùs innui, in omni ferme animali venenato, eiuſdem veneni antidotum reperiri, vnde & *Theriaca* ex *viperinæ carnis* virtute, *viperarum* toxico aduerſari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *Germania* præcipuè, puluerem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Puluis ex ſerpētibus certo modo paratus dicitur venenis reſiſtere.

Sic

Quidã per os sumpsit quinq corda serpentũ & quid ipsum iuuerit.

Sic à fide digno mihi narratum est, litterarum *studiosum* ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in vmbra priùs exiccata & in puluerem redacta, vna vice deglutijsse, ex quibus hoc sit consecutus, quòd nullum ipsi venenum ampliùs nocuerit, *serpentes* nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus semper voluerit, & inter rudera eos, ac saxa latentes, odorari potuerit, *serpentes* tamen hunc valde metuisse, & fugisse. Varij puluerem hunc variè componunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compositionem donauit, & commendauit *Ioannes Dauidouiz Polonus*, pharmacopoeus non vulgaris notæ, sed & chymicis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Authori cõpositio huius pulueris communicata à Io. Dauidouiz.

Hæc autem sic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iuncta eiusdem *cordi* & *hepati*, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tantillum immergantur, postea nouem dorsi adiunctis vertebris, in vmbra aut propè ignem placidè siccentur, puluerizentur; capiatur tantum, quantum cultelli cuspis admittit. Hunc puluerem *Pragæ* olim in pestis præseruatione, & curatione, plurimum valuisse mihi seriò affirmauit. Fides sit penes authorem. Ego similis *pulueris Serpentini* (cuius tamen compositionem ignoro) ex *Germania* allati doses aliquot, vt vocant Medici, canibus post *arsenici* esum propinatas, nihil prorsus profecisse scio, cum tamen scriptum fuisset hunc omni prorsus veneno aduersari.

Vires huic pulueri tributæ.

Non resistit omni veneno.

Duo adhuc valde aduersus quæuis venena & febres malignas laudantur hodie *Alexipharmaca, Scorzonera* præsertim *Hispanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*. De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innotuerit, licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Quapropter interrogaui virum Cl. *Thadæum Collicolam*, primæ classis *Vrbis* huius, & præstantissimum Medicum, quid ipsi de vtroque hoc auxilio certum expertumque esset: plurimam autem huic fidem adhibendam censui, quod in vtroq; vt difficillimo, ita maximi momenti itinere, primo ad *Christianissimum Galliarum*, secundo ad *Catholicum Hispaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum* Patronum suum, cui Medicinam facit, fidelissimè secutus sit, eique vel hoc nomine plurimùm debeamus, quòd hunc nobis *Principem Italiæ pacis procuratorem*, & sanum, & incolumem ex tanto discrimine rerum reduxerit, cùm in hoc posteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinalis*, febre maligna sublati fuerint. Hic igitur verè mihi contestatus est, apud *Hispanos Medicos* non eo Bezoardicos lapillos in precio & æstimatione haberi, vt nobis imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miracula edi, vt hactenus creditum fuit illis, qui exotica sæpenumero supra fidem humanam extollunt: in quo me facilem assensorē habet. Ita neque eximiam illam, *Aquæ Scorzoneræ*, vim inesse, vt huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta capraria* nobis elicitur, eoque magis *Hispanicam aquam Scorzoneræ* displicere sibi, quòd in vasis plumbeis *sublimatio* illa, & *deliquium chymicum* ibi paretur. Quare vt is sinceriorem haberet, datâ operâ, in *Hispania*, ex vitro eadem concinnari, & inde aquam destillari iussit secum Romam auferendam. *Ciuitellæ* verò *Cæsiæ*, cùm Princeps Cæsius noster ibi cōperisset Scorzoneræ, Hispanicæ sanè nihilo inferioris; magnum prouentum, aquam, vt ne longè ab Vrbe peteretur ijsdem organis

Quam prærogatiuam Bezoar & Scorzoneraaduersus venena habeant. Iudicium de his Thadæi Collicolæ Medici eminentissimi.

Hispani Medici nõ tantum Bezoardicis lapillis tribuunt, quã cum nos credimus. Aqua Scorzoneræ.

ganis

ganis elici præcepit, in priuatæ & publicæ salutis Romæ, dispertiendam vsum.

Elixir vitæ multum ualet in corroborandis nostris spiritibus.

Nolo etiam nobilissimam illam compositionem chymicè paratam, quam *Elixir vitæ* appellant, sua laude fraudari, qua in minima quantitate haustâ, spiritus nostri ita animantur, corroborantur, & instaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus insurgant. Huius nuper nobis quatuor Libris, modum conficiendi & vtendi apposite descripsit, & vasa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui instructissimum *Neapoli*, pharmacopolium, & post famosum *Francisci Imperati Musæum*, primas in asseruanda ibi supellectile exotica, tenet. Restat nunc, vt quales sint *Serpentes* hi nostri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hic quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm hisce in vltimis animalibus, *Religiosorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, historica relatio me destituit, vel quia præproperè nimis *Romà* discesserunt, propriis in negotijs suis valde occupati, vel quia forsitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non satis internoscere potuerunt. Quin tamen ex mediocris magnitudinis numero sint, & icones & descriptio ipsa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuisse mihi persuadeam, adduci non possum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtrisq. *Indijs*, illi qui nauigationes suas in vtrumq. orbem factas descripserunt, publicis tabulis consignarunt. Sed quod mirum est, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibis reponunt.

F. Donatus de Heremita huius compositionem & usum optimè descripsit.

Cur author de his nostris Serpentibus Mexicanis parum dicere queat

Indici serpentes plerumq. sunt magni & edules.

Brasiliani Serpentes à Lerio descripti.

Ioannes igitur *Lerius* in sua *Brasilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Brasiliani etiam serpentes crassitudine brachij, quinque ferè pedum longitudine. Has immanes anguillas terrestres frustatim conscindunt, apparantq. insipidæ tamen sunt & perquam exigui saporis*. In sexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, ad *Africam* pertinentis descriptione à *Batauis* perlustrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoq. ibi captum fuisse, triginta pedum longitudine, cui sex viri portando, vix sufficere potuerint. Fauces eosdem habere capacissimas, vt *gallinas* & *anseres* integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibis distentum habent, ebriorum hominum more, somno indulgere, ita interfici, & à *Nigritis* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipsis præferant. *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* descriptione his assentitur, sed plura ac mirabiliora addit, quæ in curiosi lectoris mei gratiam huc inserere non abs re duxi. *Serpentes ibi sunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus & præcipuè palustres, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque spithamas excedunt, ventre tam capaci vt totum ceruum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent. Ex aquis egrediuntur, & pasti eo redeunt, vnde & ab incolis magnæ Natrices appellantur. Ascendunt quamuis altissimas arbores, in quibus circumeuntia animalia quasi in Specula spectant. Et vbi victum quærentia accesserint, summa vi se in ea demittunt, atque ita & mole & morsu occisa, & in solitudinem aliquam tracta tota cum pelle & ossibus & carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quasi ebrij reddantur, & in somnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat. Durat hæc satietas & somnolentia vel quinque vel sex dies continuos, post quos demum experrecti ad con-*

Serpentes Guineæ à Batauis uisi

Serpentes Regni Congi à Pigafetta memorati.

Hi ceruum integrum deuorare possunt.

Ascendunt altissimas arbores.

Post satietatem in soporem maximum incidunt.

suetas

ſuetas ſuas venationes redeunt. Pellem ſtatutis temporibus mutant, aliquando etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugoſam ante tempus exuunt, quæ inuenta homines in admirationem belluæ magnitudinem inde cognoſcentes, rapit. Aethiopes has carnes, quando inueniri poſſunt, in delitijs habent.

Aethiopes his libenter veſcuntur.

Vlricus Faber Germanus ingentem ſerpentem prope flumen Parenau vidit.

Vlricus Faber Straubingenſis meminit in ſeptima parte deſcriptionis *Americæ* ſe vidiſſe, ad dextrum latus *fluminis Parenau* ingentem *Serpentem*, longum pedes vigintiquinque ſimiliter, & craſſum inſtar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos priùs *Indianos*, caudà circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipſi *Indiani* poſtea carnem aſſam, & elixam in ædibus ſuis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, ſilentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo *Serpente* noſtro obſeruaui, dum ipſiſſima *Recchi* noſtri exemplaria perluſtrarem, in quibus *Animalium* horum, & *plantarum* icones ſunt depictæ, proprijsq. ac venuſtiſſimis coloribus illuſtratæ. Dum autem in hoc ſum; ecce *Recchi nepos* magna animi attentione has mecum conſiderans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in *Serpente* adumbratos, & quadam veluti proportione diſtinctos colores animaduertis? Eit autem is *M. Antonius Petilius*, vir totus literarum ac virtutum ſtudijs deditus, qui quantum *prudentià* polleat, cuius Symbolum apprimè *Serpentes* exiſtunt, non illà ſolummodo inquam, quæ *Iuris*, *Aequi* & *legum* eſt, ſed *Politica* maximè, demonſtrant ampliſſima, & doctiſſima eius de *Exarchia* iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas; ſtatuta, & decreta perpendit, ac trutinat, Philologus quoque eſt, & Hiſtoricus inſignis, atque Antiquitatum, tam ſacrarum, quàm profanarum mirus propterea indagator, quòd libri aliquot adhuc penes authorem detenti, docere luculenter poſſunt, qui de *prima Mundi lingua*, non minùs eruditè quàm dextrè, vt ego de his iudicare potui, ſcripti deſſertant. Debeo & hoc eximio erga me amori ipſius, quòd nõ paucas ſtudijs ſuis horas, mei gratià ſubtraxerit dũ prædicta volumina mihi exhiberet, oſtẽderetq. quò figuras illas peruiderem, atque diligentiùs examinando deſcriberem. Sed plurimum profectò *Auunculus* ipſius *Recchus* nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, vt immortalitati conſecraretur, opus ipſius tantopere dignum, ac nobile, non vlterius ſopitum iaceret, ſed publicæ vtilitati donaretur, meritòque cum Authoris honore lucem tandem adſpiceret, omni *Petilius* vrgendo affectu, deſiderio ſummo, & perquam ſolicitè contendit. Et merentur, mehercle, plurimùm huiuſmodi viri induſtrij, qui nil aliudcogitant, nil aliud quærunt, præter ipſam virtutem, qui in hoc ſoli ſunt, & ſtudijs atque vigilijs ſuis, in hoc vnum incumbunt, vt poſteritati, ſuis ſuorumque laboribus prodeſſe valeant, qui demũ verbis, ſcriptis, atque exemplis proprijs, literarum ſtudioſis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, vt & ipſi digniſſimos ingeniorum ſuorum fructus producant, & humano eos generi lubentes relinquant.

M. Antonius Petilius Recchi nepos vir doctiſſimus & laude digniſſimus.

Huic multũ author debet.

Sed plurimũ illi Recchus auunculus debet quod huius per nepotẽ ſcripta lucẽ uideant.

Nos itaque, qui à *Lynce*, ſtudijs noſtris propoſita, nomen ſortimur, præterquam quòd totis animi neruis, in hoc ex inſtituti noſtri primaria ratione incum-

cumbimus, vt studiosæ posteritati rectè consulatur, si præsertim aliquid noui, & reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præstantissimum virum, qui sui tantopere erga *nos* affectũ amoris ostendit eò libentiùs, ac promptiùs, præter ipsas à nostro *Principe* collatas expensas, & operas, nostros quoque cum *Principe* labores, vigilias, & sudores proprios, hosque non exiles & nauci, contribuimus, vt tandem aliquando haud exiguo Philosophorum beneficio, opus hoc minimè sepultum ampliùs, aut cassum, perditumq. remaneret, cum vltra quadragesimum ab ipsa conscriptione annum, litteraria respublica eo caruerit; vtque *Recchus* demum ipse, debitam sibi iam diu gloriam & honorem indipisceretur.

Plinij dictum de colore serpentum expenditur & refutatur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib. 8. c. 23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatũ est, colores earum plerasq. terras* (sic enim legant quidã) *habere, in quas occultentur.* Quasi velit dicere, & quasi nemo hoc ei facilè credat, serpentes terris, quas inhabitant, vel colorem quem ipsi habent dare, vel eosdem ab eadem mutuare. Nouimus enim, suos cuique serpentũ generi proprios, determinatosq. esse colores, siue hi atram, siue albam, gryseam seu rubram incolant terram. Et noster hic *quadricolor serpens* domicilium suum forsan in vnicolore fixit tellure. Videmus quoque ijsdem ferme in ruderibus varios, & ex eodem erepere antro. Et quadricolore longè magis versicolorem depingit nobis *Virgilius* 5. Æneid. serpentem, dum *Æneas* patris *Anchisæ* manibus sacrum faceret anniuersararium, ibi enim dicitur, quod

Serpẽs Virgilianus varicolor.

——————— adytis tum lubricus anguis
Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsusq. per aras;
Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Huius expositio à Donato facta.

Hęc non videtur esse ad mentem Virgilij & naturæ.

Hìc *Virgilius* indicare voluit serpentibus omne coloris genus inesse posse, ob id *Iridi* siue cælesti arcui, ex pluribus composito coloribus variegantibus, hunc suum *Serpentem* comparauit. Quamuis non sim nescius, *Donatum Virgilij* Commentatorem, hoc loci hanc expositionem afferre. *Color eius & splendor idcirco speciei cælesti comparatus est*, ait, *vt ostenderetur, non ex illis esse quorum detestanda natura est, & saluti hominum infesta*, sed hæc parum suffragantur *Virgilij* menti, & rerum *naturæ* ingenio, quæ sub venustiore etiam splendidioreq. *anguium* colore, dirius, infestius, & atrocius nonnunquam abscondere venenum potuit, sic poeta ait:

O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

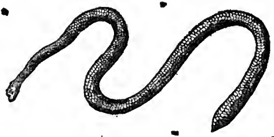
Vnius coloris terra diuersorũ colorum flores, & serpentes potest alere.

Quando etiam sub pomi cortice elegantis coloris, sæpe vermis latet corrodens, & virulentus. Atque vt vnico dicam verbo, vt vnico in hortulo trecentorum flosculi colorum (exemplo nobis sint *Tulipæ*) ex vniusmodi coloris terra emergunt, sic vnius coloris solum, variorum genus serpentum coloribus distinctorum, generare, nutrire, & procreare valet.

MA-

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbæna Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT & caudáverſus, in hoc ſerpēte animali, partes maximè ſquamoſæ apparent. In capite hoc ſingulare, ne dicam monſtroſum, quòd hæc nimirū beſtia ab illo incipit tenui & ſubtiliore, atque per integrum corpus, caudam verſus, craſſitie ſemper creſcit, ita vt cauda duplo ſit capite craſſior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, ſunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac penè argentei. Si ex pictura eſt ducenda coniectura, animalculum potiùs, quam animal grande appellarem, illudq. ex corporis forma & conſtitutione vtrinq. progredi valere, facilè aſſeruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile quod homines odio habeant ſerpentes, & tamen venerētur.

RES inſolens profectò & admiranda videtur, quòd homines nimirum, cum non viſos modò ſibi *Serpentes* exhorreſcāt, ſed vbi hos mente, & cogitatione, imò per ſomnum ſolummodo comprehenderint, adeò paueant ſubinde, & contremiſcant, vt ſaltem non animo linquantur, & extra ſe toti rapiantur. Eſſe tamen interea alios, (quales *Troglodytæ Aethiopes* ſunt) qui his veſcantur libenter, & non deeſſe alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Deos adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aeſculapium Epidauro Romam* attulerunt, colueruntq. ſunt hodieque *Calecuthi Reges*, vt *Gillius* eſt author, qui tanta *Serpentes* in religione habent, vt qui eoſdem occidat, pœna eadem, ac ſi hominem interfeciſſet, plectatur, quòd illos è cælo delapſos ob immedicabile vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipſo quoque cælo, vt maius ipſis decus accedat, inter ſidera etiam ſerpentes reponi meruerunt. *Stellarum ſigna, Serpentum* titulo ab antiquis aſtronomis fuerunt indigitata. Et qui magni olim Duces, atque Imperatores audire voluerunt, nonne honori ſibi

Aliqui ſerpentes pro Dijs habent.

sibi duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, prognatos se fuisse, palam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & P. *Scipione Africano* ferebatur. Ipsi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à serpentibus celebritatem nominis sui, & immortalitatis, vt ipsi putarunt, adipisci adoream voluerunt. *Apollo* de *pythone* serpente occiso celebratur. *Aesculapius* huius filius, *Draconem* aluit, qui ipsi appingitur. *Hercules Hydram* trucidauit. *Minerua Gorgonis* angues gestat. *Mercurius* in caduceo suo serpentes duos, Herculeo implexos nodo extollit. *Ceres* Draconibus vehitur, *Saturni* Currus Serpentibus trahitur. Quid multis? ipsemet *Iupiter* in Serpentem mutari, & libidinari voluit. Ho.um eti patres fuisse perhibentur. Gentilium Dii celebres a Serpentibus esse voluerunt.

Et hoc insuper cum stupore quodam obseruamus, quòd inter creatas à Deo Opt. Max. bestias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia sæuior, Naturæ potentia vnitior elucescat. *Isidorus* dicere solebat, *Serpentum tot sunt venena, quot genera, tot pernicies, quot species, tot dolores, quot colores*. Stupenda planè, si vera quoque hæc sunt, quæ de *Basilisco* à *Plinio*, *Solino*, *Aeliano*; *Alberto* & alijs referuntur. Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rũpere saxa, sibilo fugare serpentes, solo intuitu hominem miserè perdere, & neci dare. Et quæ de *Aspidis* astutia prædicantur, hæc vt euitet incantantis verba *Marsi* alicuius, aurem vnam terræ allidit, alteram caudâ obturat, ne eius vocem audiens, cauernâ suâ egredi cogatur. Diuini vatis talia sunt hac de re Psalmo 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis sapienter*. Vt de *Iaculi* interim, *Dipsadis*, aliorumq. serpentum miris venenorum vitibus nihil dicam. Est & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri anserinis pedibus, tripartitis linguis, vt *Plinius*, aut bifidis, vt *Aristoteles* annotauit. Duas similiter aliquos caudas habere, & in nonnullorum caudis tintinnabula sonare. Ne repetam nunc, tam monstrosas serpentum magnitudines, vt horum aliqui *ceruum*, sed quid dico ceruum? hominem etiam integrum sedentem in equo, si *Possidonio* fides est habenda, deglutire potuerint. *Noruegicus* certè ille *Olai magni Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti crassus, *vitulos, agnos, porcos* vorabat, & maria transmittens, homines quoque in sublime columnæ instar se erigens ex nauigijs raptabat, ne obstupescat forsan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet se solum inusitatæ magnitudinis serpentem, ex *Tuberonis* libris descripsisse, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Consulem, in Africa Castris apud Bagradam flumen positis, prælium grande atque acre fecisse aduersus vnum Serpentem, in illis locis stabulantem inusitata immanitatis; tumque magna totius exercitus conflictatione, ballistis, atque catapultis diu oppugnatum, eiusque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam misisse*. Maxima in serpẽtibus varietas reperitur. Quid Basiliscus possit. Quæ sit Aspidis astutia. Quid monstrosi sit in Serpentibus. Maximi Serpentes ab Olao magno, & Au. Gellio descripti.

An non & hoc mirabile? quod in *Brasilia* serpentes esse dicuntur, quorum geminati morsus minùs sint noxij, quàm vnicus? & hic nouo felicitatis genere secundi sint expetendi, vt primi persanentur. Simile quid ipsis *anguibus* accidere creditum est, quibus prior arundinum percussio plerunq. sit lethalis, si verò secunda accedat, priori hæc salutem afferat. Et quid dicemus de eiusdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis sine veneno sint, in alijs verò pesti- Morsus secundus quorundã Serpentum curat primũ.

pestilētissimi:& in *Africa Psyllos*, in *Italia Marsos* fuisse populos, qui odore suo *Serpentes* sopiuerint, sputo solo, aut sudore eosdē occiderint, atque à nocentissimo eorū veneno ita tuti fuerint? Sūt hęc fateor, omnia mira in oculis, & mirabiliora in animis nostris. Verùm non mirandā minùs hanc esse dixerim, quam nunc declarandā proponā, bestiolam *Amphisbęnam* scilicet, & quam huic eidem subiungam, *Draconem* vulgo dictum, siue *Serpentem* potiùs *alatum*, atque *pedatum*.

Amphisbęna & Draco admodum miri sunt Serpentes.

Quid enim magis *Natura* limites, & rerū ordinem creatarū excedit, quàm pingere, aut fingere etiam, nedum viuum intueri animalculum, duobus capitibus, non vno in loco, quod in monstris satis frequenter visitur, sed vnum vbi caput naturaliter situm est, alterum vbi cauda esse solet, nexum ac posituram suam obtinuisse? idque non fortuitò & siue ludentis, siue errantis Naturæ vitio, aut ioco, sed serio consilio, in tota illa animalis specie, atque progenie, ita semper obtingere solitum esse: quod in *Amphisbæna* euenire grauissimi authores contestantur. Aut quid absonum magis censeri potest, quàm *Serpentem* procreatum esse, qui pedibus suis incedat, & alas adeptus sit, quibus in aera se sustollere valeat? Id quod nostro in *Dracone* euenisse, clarum faciemus.

Duo capita habere, & horum alterum, vbi cauda esse solet, valde est insolens.

Nec minus naturæ videtur aduersari Serpentem esse, & pedes ac alas habere.

Et vt à priore exordiar: *Plinius* quidem noster, lib. 8. c. 33. *Geminum*, ait, *caput Amphisbæna, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum?* *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Pisonem*, *Amphisbæna animal est biceps*, inquit, *quemadmodum sanè & nauigia vtrimque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ duo capita est largita*. Quod ab *Aeliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Amphisbænæ ex antiquis descriptio.

Qui duo in ipsa capita statuant.

Et grauis in geminum surgens caput Amphisbana.

Liber qui *Hortus sanitatis* inscribitur, authorē citans *Iorach*, talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbæna Serpens frigori cōmittit se vigil & solitus de ouis suis, valde cum eis cubat. Nam dum quadā pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per semitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc posterius subsequitur.*

Atque hæc antiquioribus nostris Scriptoribus, habita pro confesso, & firmiter credita fuerunt. Verumenimuerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioscoridis*, qui *Amphisbænæ* hìc non formam, sed venenum describit, fabulosa hæc omnia asserit, quę de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commenti fuerunt. Posse quidem etiam ex *Aristotelis* mente lib. 3. c. 3. de *Generatione anim* aliquando duobus capitibus animalia nasci, præsertim ex illis quæ numerosam prolē edunt, veluti sunt aues, & id etiam in serpente contigisse his verbis fatetur: *Iam serpens etiā biceps visus est, videlicet eadem de causa, nam id quoque genus oua parit, & multa numero.* *Amphisbæna* autem non ex monstrorum est numero, nec ibi nexa duo capita gerit, vbi *Natura* caput locare solita est, nam talem *bicipitem Serpentem* reor ego hunc monstrosum *Aristotelicum* fuisse, quandoquidem etiam *pulli gallinacei* duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monstrosè nascuntur. Ex *Natura* autem præscripto, semper duobus capitibus, in vtraque extremitate positis, edi *Amphisbęna* perhibetur. Hæc longè ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbauit, qui homines ideo deceptos putauit, *Scytala* & *Amphisbęna* Serpentibus, bina capita affingentes, quòd has

Matthiolus refragatur prædictis authoribus.

Fabulosa hæc duo capita facit.

Aliquando biceps visus fuit Serpens, sed monstrosus ex Aristotele.

Amphisbęna non inter monstra recēsetur.

non

non à crassiori capite, in tenuiorem caudam desinere viderent, vt solet reliquis *Serpentibus* euenire, cum sint in vniuersum æqualis crassitudinis *Amphisbæna* & *Scytale*, & propterea discernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram partem, caput aut cauda sita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbæna*, *Aetio* arbitro, differunt, quòd hæc, non illa, ex vtraque parte progreditur, vnde hoc nomen ipsi *Græci* indiderint, vt Etymologiam scrutanti non est obscurum. *Hesychius* quoque in eandem sententiam hæc scripta reliquit. *Amphisbæna species est Serpentis, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea sæpe incedens, ita vt quidam, num duo habeat capita, dubitent.* Hesychius, Aetius, & Matthiolus negant duo capita in Amphisbæna esse.

At libet hìc paulisper quoque philosophari. Ego mehercle mirificam hanc duorum capitum constitutionem ac situm non parum *Naturæ* ordini refragari, & animalis saluti obstare, vel ex ipso *Aristotele Naturæ Genio* demonstrare conabor. Hìc itaque lib. de *partibus animalium* cap. 10. hæc duo ceu verissima proponit & præsupponit. *Primum*, ait, *in omnibus vita præditis, & perfectis partes maximè necessariæ duæ sunt. Altera qua cibum capiant, altera, qua excrementum emittant, non enim fieri potest, vt sine cibo vel seruentur, vel augeantur. Secundum*, eodem capite. *Duo sensus, id est audiendi & videndi maximè in capite positi sunt, propter sensoriorum naturam.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de *Capitis* dignitate verba faciens. *Hanc habent sensus arcem*, ait, *huc venarum omnis à corde vis tendit, hìc desinit, hìc culmen altissimum, hìc mentis est regimen, ab eo proficiscitur somnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.* Rationibus ex Aristotele & Plinio monstratur, in hac non posse esse duo capita.

Ex his, nisi fallor, perspicacissime lector, hæc de necessitate consequi facilè iudicaueris. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque positum est) cibi nempe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum suum excrementorum emissarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè corporis, subnixum & collocatum esse debere, quo enim alio in loco cloaca illa, & excrementorum sentina statuatur non video. At indecens videtur, prope locum, vbi cibus ingreditur, alui sordes ac fæces egredi, & ignobilius atque absurdius longè, in medio corpore, vbi viscus locari debet dignissimum, *cor* videlicet, officinam hanc stercoream sedem sibi fixisse. Cum *Aristoteles* laudato iam loco, tantæ nobilitatis honore, *cor* ipsum condecoret, vt sensuum quoque principium, aduersus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro*, (quod *Medici* plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod si verò auditus & visus sensoria animalibus ideo concessa fuerunt, vt his mediatoribus & admonitoribus, speculatoribusq. vel caueant sibi ab infortunio impendente, vel quod vtile ipsis & volupe est, amplexentur. An non fieri facilè quiuerit, vt cum ex vno capite cibum sibi prospiciat proximum, hunc prosequi, ex altero verò parem siuè coniugem suam audiat *Amphisbæna*, hanc itidem amplecti gaudeat, vel si vtroque etiam visus organo hostem prospectet, atque huc, vel illuc fugere, anxia satagat, an non inquam contingere facilè poterit, vt vnum idemque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitetur, varias in partes locorum distrahatur, sibique ipsi vim & molestiam inferat maximam & tædiosissimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem necessitatem extorquere velle, cum duo sint formata, & non monstrosa *Capita*, duo his subesse

Primò propter excrementorum exitum.

Secundò propter sensum visus & auditus.

Videretur etiam hic duo corda debere habere.

besse *corda* simul oportere. Veruntamen hæc per transennam potiùs attingere, quàm ad medullam anatomicam, & philosophicam, quod hic tentare commodè possem, penetrare libeat.

Etiam cum vno capite posset progredi & retrogredi.

Quapropter ego quoque *Hesychio*, *Aetio*, & *Matthiolo* assensum facilè præbuerim, fabulam hanc esse de *bicipite Amphisbæna* æquè censentibus, atque illa est, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Posse tamen *Amphisbænam* nihilominus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à naturalium constitutione animalium alienum. Solemus nos ipsi erecti ambulantes hoc præstare, & infantes nostri humi reptantes hoc ipsum factitant. *Brutis* multis hoc frequentissimum est. *Vermes* quidam centipedes, & vnicipites, vt ita dicam, *Amphisbænæ* modo gradiuntur: *Camaris & Caneris* hoc vsitatissimum est, vt illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc est retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi sententia fluunt. Miratus sæpe sum tam dextrè *equos Romanos* nostros institutos esse, qui currus illos heriles seu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate est copia, (carrozze hic vocantur) eadem facilitate, retrorsum agunt, qua prorsum vix alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphisbæna* hoc pręstare potis est, quòd ex *vermium* hanc ego genere potiùs, quam *Serpentum* existimem. Cum autem vtrorumq. motus non parum inter se variet, de hoc paucula quædam in curiosorum gratiam dissertare placebit.

Hoc homines & alia multa bruta faciunt.

Præsertim equi Romani.

Quomodo Serpentum motus fiat.

Quæ *Aristoteles* duobus libris, vno *de communi animalium gressu*, altero, *de communi eorundem motione* inscriptis, doctè quidem sed laconicè, & obscuriusculè disputat, hæc opusculis aliquot suis, dilatauit magis, & explicauit neruosè sanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam supra à me quoque laudatus, ob *Patauinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipsum etiam celebris. Et libello quidem *de Reptatu*: Tametsi omnia talia animantia super terram, & terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptionem multipliciter contingere posse affirmat. Cum alia vndis, seu vndatim, siuè vndando procedant. Alia partim se contrahendo, partim extendendo. Et quæ vndosè repunt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vndæ per dorsum eorum fiant, appareantq. & supernè incuruentur, veluti *Erucæ* repunt & *Hirudines*, in alijs vndæ obliquè per terram fiant, quæ communiter spiræ appellantur, vt in *Serpentibus*, quæ per spiras mouentur, & vt poeta ait.

Aquapendens Aristotelem explicat de motu Serpentum.

Quam varie repentia & serpentia incedant.

——————— *ima per orbes*
Squameus intortos, sinuat vestigia Serpens.

Quæ verò repunt se contrahendo partim, & partim extendendo, sint *vermes* terræ, siue *lumbrici*. Quibus quarta demum species accedat eorum quæ arcuatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Quali motu procedat Amphisbæna.

Nunc quid de nostra *Amphisbæna* statuendum sit, diligenter est peruidendũ. Si *Aetio* credimus, ab vtroque animali *Amphisbæna* & *Scytale* demorsis, contingit morsus obscuros esse, ac vix apparere, veluti muscarum puncturæ sunt. Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphisbænam* esse *vermibus* terræ non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbrico*, aut *intestino terræ* non crassiorem his verbis scriptum reliquit.

Hæc lumbrico similis est, cuius ad modum mouetur.

Præte-

Praterea occurrit gracilis, pariterq. pusilla
Amphisbæna biceps, semper cui lumina nube
Caligant densa, nam palpebra nutat vtrumque
Ad caput obtusum, verùm color æquus arenæ,
Robusto in corio variato stigmate multo.
Amphisbæna tamen similis est vermibus, vda
Quos genuit terra eiusq. intestina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant ossa, vel spinas, & musculos, quibus *vermes* carere, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde est, & difficile cognitu, quomodo hi terræ innitātur, seipsos cōtrahāt & promoueant, cum hæc omnia sine ossium & musculorū ope fieri haud quaquam cernantur. Quòd ex *Aristotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet aliquid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum, cui innititur illud ipsum, quod trahitur ac mouetur. Pleraq. animalia ope musculorū & ossium mouentur,

Relicto igitur hic motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Erucæ* serpunt, de hoc solo mihi sermo nunc fuerit, qui *Amphisbænæ* competit, & idem prorsus esse censetur, qui in vermibus terrestribus manifestatur. In quo non leuis se iterum prodit difficultas, quæ vt pulcherrima, ita solutu ardua est, & obscurissima, quam his ipsissimis *Aquapendentis* verbis proponam ac soluam. *Etenim dum vermis anterior corporis pars quæ ad os & caput spectat, reptatu anteriùs procedit, tantùm abest vt contrahatur, crassior fiat ac breuior, quin potiùs extendatur, tenuior & prolixior reddatur. Quòd si dum aliqua pars mouetur, non potest nisi musculorum ministerio moueri, actio autem musculi est, vt perpetuò contrahatur, breuietur & crassior reddatur, cur contrarium fit dum vermis progreditur, cum anterior pars potiùs subtiliatur?* Difficultas de motu vermiū & Amphisbænæ, ex Aquapēdente.

Respondet appositè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex esse genus musculorum, in vermibus, *vnum* longorum per totum vermem, hinc inde positorum, cuius beneficio fiat contractio & vermis abbreuiatio, quod fit maximè, dum vermis aliquod triste obiectū percipit, tunc enim contrahitur & crassescit. *Alterum* est orbicularium musculorum, quos *Sphyncteres* vocare possumus, qui in orbem per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot sunt, quot annuli seu incisuræ, (hæ autem sunt numerosissimæ) in vermibus inueniuntur. Qui appositè sibi respondet. Duplices sunt musculi in vermibus longi & orbiculares.

Iam sibi imaginetur aliquis, omnes hos musculos vnum post alterum, vermium corpus constringere, continget profectò anterius tum produci, tum subtiliari corpus vermium. Ratio in propatulo est, quia corpus molle crassumque, si in orbem constringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit. Dubium ratione & experientia soluit.

Atque hæc nisi fallor commoda iam ratio reddi potest, cur hæc nostra siue *Serpentis* siue *vermis* icon, caput versus multo tenuior, quàm ad caudam sit depicta & in tabula quoque expressa. Quod haud dubiè nimirum, dum à pictore viuum hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem se anteriorem rependo agebat, vnde cōnstringentibus se musculis orbicularibus ad caput sitis, pars ea longior & subtilior de necessitate fieri debebat. Ratio cur hoc nostrū animalculum ad caput sit tenuius depictum.

Atque dum in hoc totus sum, vt fabulis potiùs, quàm rei veritati *bicipitem Amphisbænam* asseram, & rationes quoque comminiscor non contemnendas. Ecce præter spem omnem, atque opinionem meam Illustrissimus Eques

Cassianus Puteus Lynceus veræ amphisbænæ iconem authori subijcit.

Cassianus Puteus Lynceus noster, verissimam *Amphisbenæ* imaginem, seu iconem coloribus suis etiam proprijs depictam mihi ostendit, quam hac ipsa, quo superiora hæc scripseram, & typographo iam imprimēda commiseram, hebdomade, *Parisiis* allatam, & ab amico quodā suo exoticarum rerum apprime curioso, atque ex ipsomet animali delineatā fuisse, attestante, sibi transmissam affirmauit. Haud scio profectò, exhilarauerit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incusserit penè puerilem. vt qui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine verè effigiatum, nisi iam tandem cum voluptate vidissem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuissem.

Author, vt veritas rerum naturæ irumpateat libenter reprehenditur. Vellet vt alij etiam se naturæ accommodarent.

Ast qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortasse minùs displicere, suorum errores studiorum agnoscere, eos libenter fateri, & agnitos retractare, atque mihi ipsi, qui hactenus nihil aliud scribendo, disserendo, perorando, & inclamando ingeminaui, quam hanc vnicam trenodiam, iniquum esse nimirum, *Naturam* efficere ex libera seruam, famulam, & phantasiarum nostrarum pedissequam, vt nostrum hæc ad modulum geniumq. inuita se componere, fingere & efformare cogatur, æquum potiùs fore eidem nosmetipsos, quæ à DEO non errante ducitur, regiturque, subijcere & accommodare. Quod si mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philosophi* ferme soli audire auent, factitarent, quos veterum anticipata, & medullitus mentibus eorum impressa authoritas propemodum fascinauit, næ in animalibus, plantis, & metallicis saltem, iam præstantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem sciremus, quàm proh dolor! ignoramus.

O fortunatos nimium, sua si bene norint,
Agricolas!

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatissimos illos censuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, si haud philautiā inflati, non tam quod sciunt exiguum cognoscerent, quàm quod in scientijs illis deest maximum, agnoscerent. Hoc enim modo felicitati sibi ducere possent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipsi assequi vel nolunt, vel non possunt: nec ex illis reuera essent, quos acriter *Terentius* perstringit inquiens:

Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Et vt semel dicam, magnus non est, nec sapientiæ amator, qui illud γνῶθι σεαυτὸν, & verè hanc philosophicā Latini oratoris sententiā, nusquam non cordi habet: *Optimus, ac grauissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda.* Quamuis hoc sæculo nostro, detractum non paucis velum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Naturæ* luce atque philosophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopum latitantes, qui ex auditu magis, quàm visu *Naturæ* thesaurum discernebant, ponderabant, atque vtinam etiam non parum cæcutiebant.

Multi hodie liberè philosophantur.

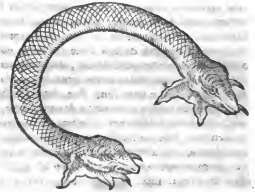
Amphisbænæ verè descriptio.

Totum hoc animalculum, si pictura non mentitur, ad spithamæ longitudinem vix accedit, crassitudinis eiusdem est, quam digitus minor habet. Squamis sed minoribus vestiri apparet, color dorsi benè luteus est, ventris albicans.

Caput

Caput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mortuis, nec fictis, nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arietinum imprimis rostrũ æmulatur, appendices sub capite cutaneę aut carneę potius, non piscium pinnis similes, sed *gallorum* palearia ac veluti barbam (*Aristoteles* γένειον vocat) æmulantes propendent, longæ lataeque adeo, & quodammodo tricuspides, eiusdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorsus hæ conferre, quin eundem probè impedire etiam posse videantur. Sed vt delectatiunculà aliquà lectorem meum aspergerem, hanc bestiæ figuram artificis manu in lignea tabula incisam, atque hic impressam dare volui.

Amphisbæna Europæa.

Quod si reuera tale animal in rerum vniuersitate reperitur, quid ego iam aliud faciam, dicamue, quàm illud poetæ? *Author hoc animal repertum intellectũ captiuat suum.*

Omnia nunc fiunt, fieri quæ posse negabam.

Quamuis vbi tot veterum illustria sunt testimonia, iniustum quasi sit, fidem ipsis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Iulius Solinus*, qui cap. 29. *Amphisbæna*, inquit, *consurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua cauda. Quæ causa efficit, vt capite vterque sexus nitibundo serpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (si hæcita se habent) & meæ, licet plausibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit*: in contrarium adductæ subtiles rationes, cum ait, esse omnino monstrificum, animal vnum habere plura motus principia & capita: tum quia, quod paucioribus absolui potest, natura pluribus haud perficit: tum quia idem animal sibi ipsi posset dissentire, aduersari, & quod ego monui, cõtrario velle gressu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. caput pro vnico eidem seruire, & pari passu incedendo, corpus reliquum in semispiræ, & orbiculi modum trahere. Quod si hoc in nullo alio animali hucusq. animaduertimus, quid tum postea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* effingere, & *Apro* nostro *Mexicano* insculpere *vmbilicum*, non in ventre, sed in dorso, & varias alijs figuris, modisq *Noui orbis* bestias producere, quæ omnes ad nostras comparatæ, monstrosæ viderentur. De vsibus autem partium tam

Solinus describit Amphisbænã.

Hinc facilè elicitur quomodo duobus capitibus progrediatur.

Deo nihil impossibile.

 exter-

Amphisbæna non videtur in eadem classe cum hydra esse locanda.

externarum, quàm internarum, nisi animal ipsum videro, examinauero, & dissecuero, superfluum & inane esse iudico nunc amplius quicquam disceptare. Atque ita nescio quàm sit *Matthiolo* assentiendum, qui in ijsdem subsellijs fabularum poeticarum *Hydram* & *Amphisbenã* locat, de qua *Hydra Nic. Erythræus, Hydram septicipitem esse*, ait, *tam verum est, quàm Castorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è Serpentum dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum viribus Vlyssem*. Verùm de *Septicipite* aliquo *Serpente*, non omnino fabuloso forsan, sed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi sermo futurus est, subiungam. Nunc quæ de *Amphisbana* supersunt, breuibus expediam.

Cur author hoc animal Mexicanum vocauerit Amphisbænam?

Hìc statim me conueniet quispiam, & cur peregrinum hunc siue Serpentem siue vermem *Amphisbena* potiùs, quàm alterius nomine appellare maluerim sciscitabitur, cum tamen in hoc non duo expressa capita conspiciantur. Cui hoc ego responsi dedero: me hactenus eorum in libris, qui *Serpentum* & historias, & icones prodiderunt, *Amphisbanam* nusquam bicipitem depictam vidisse, sed huic nostro ferme similem, cauda nempe præditam crassiore, vt quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facilè sibi imaginari potuisset. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compositio, ex vi sui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & ἀμφικέφαλον, sed ἀμφισβαίνω seu vtrimque gradientem. Hoc cum noster hìc pusillus Serpens præstare commodè posse mihi videretur, nec alterius cuiuscunq. imagini accederet propinquiùs, veriùsque, quàm *Amphisbenę* à nostris scriptoribus delineatæ assimilaretur, hoc titulo illum meritissimè honorare debui. Mihi enim perpetuò in his animalibus, suà historià, & non raro *Mexicanis* nominibus quoque destitutis, coniectandum, & hariolandum fuit, vt vatem hìc magis, quàm medicum promittere debuerim. Vt enim *Hirudinem* siue *Sanguisugam* potiùs nominarem, quod non nemini placuit, mihi displicuit. Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput discerni, & retrogradam quoque esse atque caput suum attenuare maximè posse; quod *Aldrouandus* similiter lib. 7. de *Insectis* obseruauit, cum inquit. *Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vas non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem se extendere, & os acuere potest, maior præsertim, vt per linteum etiam rariùs contextum euadat*.

Author per coniecturas nomina his animalibus dare coactus est.

Noluit vocare hirudinem, licet & hæc retrograda sit.

Dioscorides & Aetius dissentiunt de veneni viribus in Amphisbæna.

De veneni, quod *Amphisbana* fundit, viribus non vsquequaq. conueniunt *Dioscorides* & *Aetius*, hic obscurum ab hac morsum fieri similem muscarum puncturis, neque enecare, sed inflammationes duntaxat inducere, ille eadem læsis ab ipsa euenire, accidentia scribit, quæ à *Vipera* demorsis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controuersiam non facilè diremero. *Aristoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque sua à *Philosopho* mutuatus est, & in *Serpentibus* recensuit, & nõ adeò innoxiam fecit, cũ de *Natura* more suo solito, conquestus dicere voluerit, parum ipsi fuisse quòd animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenũ fundant, nisi etiam *Amphisbenam* produxisset, quæ ab vtroq. capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *vipera* quasi in veneno, per vapo-

Author hic nihil determinat, videtur tamẽ potius Dioscoridi assentiri.

vaporem ſaltem illato, parem facit, ait enim: *Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit, abortum faciet. Item Amphisbænam mortuam duntaxat.* Verùm de hac ſi quid nobis amplius innotuerit, in ſecundo operis huius tomo, ſi vires & vita ſuppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum admodum Fratrem *Petrum de Aloayſa* Americanum *Limenſem*, cum ante annum hìc *Romę* iconem huius Americani noſtri animalis apud me vidiſſet, hæc mihi ſtatim ſubieciſſe verba. *Ille ſerpens quem apud nos vidi anno 1623. non valde huic diſſimilis, potius eſt coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis, & rubris teſſellis diſcriminatur. Admodum eſt terribilis, cuius ferientibus dentibus medela nulla eſt.* Erit igitur quod perſuadeam mihi, *Amphisbæna* etiam noſtratis, quod *Dioſcorides* monuit quoque, morſus non leue inferre periculum poſſe.

Petrus de Aloayſa Americanam Amphisbænam deſcribit.

Ad vmbilicum volumen hoc meum perducturo, vnus deeſt *Scarabeus Mexicanus*, quem mox ſubiungam, & ſcriptionem hanc meam tandem abripiam. Verùm hunc priuſquã deſcribã, moderari mihi non poſſum, quin aliud quoddam admirãdæ formæ animal, & quale ſanè hucusq. à nullo, quod ego ſciã, animalium ſcriptore ad vnguem, atque ita exactè, vt ego facturus ſum, depictũ, & deſcriptum eſt, delineẽ, explicem, & cum veterũ monumentis diligenter conferam. Eſt autem hoc, *Draco* ſiue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardinalis Barberinus*, cui has vigilias noſtras dedicamus, inter exotica ſua reconditum ſeruat animalia, non viuum hunc quidem, ſed integrum tamen, nec vllis ſuis membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corroſum, ita tamen, vt veritati hac ratione ſitu ſqualidus, & cute nonnihil laceratus, fidem adſtruat multo maiorem, cum interiora eius oſſa, vertebræ & coſtæ detectæ pateant, quàm ſi pelle ſua incorrupta exiſteret, & ſic nonnemini fucum facere velle videretur. Non deſunt enim qui fabuloſos eiuſmodi *Dracones*, non aliter atque *Sphynges, hippocentauros, Syrenes gryphes*, & ſimilia poetarum ſomnia, chymeras, atque phantaſmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc vt aliquid commenter permoueor, quod videam inter *Hiſpaniarum* & totius orbis potentiſſimi *Regis*, atque inter ſummorum optimorumq. duorum *Pontificum Romanorum*, *Gregorij* dico Decimitertij, & *Pauli* Quinti inſignia, ſiue arma gentilitia, *Draconem* talem triumphare, hoc eſt *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*, quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare ſunt ſoliti; quàm autem rectè hoc faciant, poſteriùs erit conſiderandum.

Author ad finem properat.

Sed prius Draconem Card. Barberini deſcribet.

Hic non eſt fabuloſus.

Cauſæ quæ ipſum vt de hoc tractaret, permouerunt.

Neſcio profectò an de vllo animalium genere oppoſita tot epitheta affirmentur & contrariæ magis paſſiones (vt ſcholæ loquuntur) prædicentur, quàm de ipſis *Draconibus* fieri apud veteres ſcriptores reperio. Nunc hos enim memorant ingentiſſimos, vt cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, ſed eius ſanguinem ebibere vniuerſum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, vt ab aue *Ibide* occidantur. Nunc pulchriformes & decoros laudant, nunc deformes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipſis ingentem tribuunt, modò tàm puſillum ſcribunt, vt veluti per fiſtulam quandam alimentum ſugere cogantur: modò veneноſiſſimos & nocentiſſimos proclamant, modò domeſticos, & manſuetiſſimos prædicant. Iam per terram ſerpen-

Diſcrepantiſſimæ de Draconibus ſunt authorũ opiniones.

ſerpentes & apedes conſtituunt, iam iterum pedatos, & alatos adſtruunt. Nunc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efformant. Aliquando armis, telis & baliſtis depulſandos & interficiendos ſuadent, quandoque ſacros, adorandos, & deorum loco venerandos ſtatuunt.

Pro reconciliatione eorum quo remedio opus ſit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter ſe contraria, ritè, quod decet, explicentur, hoc ante omnia pro confeſſo aſſerendum & ſtabiliendum cenſeo. *Draconis* nomen non vno ſignificatu apud quoſuis innoteſcere, aut rem eandem denotare, quod tam ex ſacra, quàm profana hiſtoria manifeſtum reddam. Illuſtrium teſtimonia ſcriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Senecæ* fuerint, *ſacra Biblia* hoc idem conuincent.

Plinius quo modo draconis nomen ſumat.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap. 5. vbi nobilitates operum, atque artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obſcurior fama eſt, quorundam claritati in operibus eximijs obſtante numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte, qui eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex vno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij.* Hic *Dracones* vocat *Plinius* duos ſerpentes horrendos, & ingentes, qui *Laocoontem* cum filijs duobus miſerè interfecerunt, quos *Virgilius*, modò *angues*, modò *ſerpentes*, modò *dracones* quoque appellauit. Et poſtquam *Laocoontis* hic iniecta eſt mentio, quemcunque vrbis illius quondam triumphantis, atque orbi terrarum imperantis, nunc FideiChriſtianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiqua monumenta luſtrandi auidum aduenam inuito, ſuadeoq. *Hortos* adeat & *Palatium Vaticanum*, in quo oculis ſuis cum voluptate intuebitur, mecumq. admirabitur, hanc ipſam tantopere à *Plinio* celebratam *Laocoontis* ſtatuam, inter ruinas ædium *Titi Veſpaſiani*, tot annis, quod ſtupeſcas, conſeruatam, è ruderibus extractam, & in his ipſis *Hortis* cum *Appolline, Venere, Cleopatra, Antinoo Hadriani Imperatoris Genio, Nili* ac *Tyberis* fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulchritudinis antiquiſſimis ſtatuis collocatam. Non poſſis quodammodo lacrymis temperare, dum videas *Troianum* hunc *Laocoontem Neptuni* Sacerdotem, lacrymante vultu, gemebundo ore, nitente, ſed nequicquam proficiente corporis motu, & brachiorum flexu, inſontium filiorum adoleſcentium, draconibus implexorum, & opem fruſtra implorantium, cruciatibus ſubuenire conantem. Sed operæpretium eſt artificioſiſſimos & elegantiſſimos *Virgilij* verſus 2. *Æneidos*, de miſerabili hoc caſu huc tranſcribere, non tam vt famoſiſſimam hanc *Vaticanam* ſtatuam celebremus, quàm vt ſcopum hunc noſtrum comprobemus.

Laocoõtis ſtatua nunc & olim celeberrima.

Hæc in Hortis Vaticanis cũ admiratione viſitur cum plurimis alijs.

Geſtus in vultu Laocoontis artificioſiſſimè à ſculptore expreſſi.

Artificioſius a Virgilio deſcripti.

Hic aliud maius miſeris multoq. tremendum
Obijcitur magis, atque improuida pectora turbat,
Laocoon ductus Neptuni ſorte ſacerdos,
Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.

Pectora

Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubaq.
Sanguineæ exuperant vndas, pars cetera pontum
Pone legit, sinuatq. immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo, iamq. arua tenebant:
Ardenteisq. oculos suffecti sanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora,
Diffugimus visu exangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum, serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq. ligant ingentibus, & iam
Bis medium amplexi, bis collo spumea circum
Terga dati, superant capite & ceruicibus altis,
Ille simul manibus tendit diuellere nodos
Perfusus sanie vittas atroq. veneno.
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Quales mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuaq petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibusq. Dea, clypeiq. sub orbe teguntur.

Et quamuis non ignorē *Seruium* ad hunc ipsum locum commentando dixisse; *Angues aquarum sunt; serpentes terrarum: Dracones templorum.* Hoc tamen hìc minimè obseruasse poetam, qui eosdem omnino serpentes his diuersis nominibus vocauit, iam apertissimum euasit.

Seneca etiam *Dracones* vocat serpentes quosdam, qui minimè immensi illi sunt, quos antiqui hoc nomine quasi proprio insignierunt, cum dicat hos adeò mansuescere, vt in mensis inter pocula & sinus obrepant, atq; id libro quidem 2. *de Ira*, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia cogita fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cuius beneficio etiam sæua mansuescunt. Aspice Elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pariter ac feminis persultantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, sinusq. innoxio lapsu Dracones. Pudebit cum animalibus permutare mores.* Eruditissimus *Lipsius* ad hunc locum: *Haud abnuam* ait *in mensa etiam repsisse. Quidam tamen libri* Ocula, *ex quo aliquis* Oscula. *Porrò Dracones istos femina in delicijs habebant vt apud Martialem: Sic gelidum Collo nectit Gratilla Draconem. Et hodie fit in Italiâ.* Quid hic per Dracones intelligat.

Ego prorsus nihil dubito hos à *Seneca* insinuatos *Dracones* eiusdem planè generis fuisse, cuius sunt *Serpentes* illi, qui à *Romanis* nostris hodie, vulgari idiomate suo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs sunt cubitos sæpe longi, brachiali etiam crassitudine, adeò cicures, innoxij, & mansueti, vt hos pueri, colla sibi & corpora cingentes palam circūgestent, feminę in sinu foueant, plurimique æstiuo tempore, ad tactum gelidos secum in lecto cubare permittant, Seruius quid ad hunc locum cōmentetur. Quomodo Seneca Dracones vocet.

vt ab

vt ab ijs probè perfrigerentur. Ager noster *Romanus* his satis abundat, quos audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *auiculis*, & harum pullis ouisque victitare, dum nidos earum visitant, dextrè arbores conscendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menses sine omni cibo viuere possunt.

Natura & proprietas horũ mansuetorum Serpẽtium.

Hos frequentissimè circulatores nostri circumferunt, quorum *color* in prona parte albet, & dilutè flauescit, in supina cinereus est, per totum tamen dorsum, à capite ad extremum caudæ, lineæ virgæque nigricantes quatuor, valde conspicuæ decurrunt. *Caput* potiùs paruum, quàm magnum, *dentes* plures spineos, & reflexos habet, similes illis qui in *vipera* visuntur, prioribus attamen illis duobus maioribus, sub pelle & sacculo veneni pleno, latitantibus exceptis. Quare venenum nullum, etiamsi mordeant, imprimunt, quod *vipera* subinde ex primis dentibus infundunt.

Hos putat author à Seneca nomine Draconum notatos.

Videtur ipsis nomen latinum Anguis cõpetere.

Hos igitur à *Seneca* denotari serpentes, sub nomine *Draconum* existimo, licet *Dracones* minimè sint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hìc vocabulo, quàm specifico vti maluerũt, & quemuis etiam serpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæsi, quodnam latinum, mansuetissimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non sum nescius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus significare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demonstrare. Est tamen *Anguis* etiam specificum, & quidem terrestris *Serpentis* nomen. Quamuis vt paulò ante scripsi, *Seruio* placuerit magis, *Angues esse aquarum proprios, veluti Serpentes sint terrarum, & Dracones templorum*, quod non moramur.

Anguis nomen æquiuocum est.

Plinius mihi testis sit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & specificè, *Serpentem* illum, *Æsculapio* sacrum determinauit. *Neque Anguis venenatus est*, inquit, *nisi per mensem Lunæ instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem monstra ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atque anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoque pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere.*

Æsculapij Serpens à Plinio propriè anguis vocatur.

Authores qui referũt hunc esse Romam delatum.

Titus Liuius lib. 29. ex *Græcia* quondam, valetudinis populi causâ, *Æsculapium* accersitum memorat lib. 10., cum *Romæ* portento similis clades pestilentiæ esset, libros aditos, quodnam remedium daretur. Inuentum in libris, ab *Epidauro Romam Æsculapium* accersendum. Quare in Epitome sequentis libri vndecimi hæc leguntur. *Cùm ciuitas pestilentiâ laboraret, missis Legatis vt Æsculapij signum Romam ab Epidauro trãsferrent, Anguem qui se in nauem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq. in Insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Æsculapio constituta est.* Hæc exactiùs adhuc, & elegantiùs *Romanâ* eloquentiâ suâ *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4. annotauit, huncq. eundem Serpentem, etiam *Anguem* appellauit.

Macrobius hũc Æsculapij Serpẽtem potius Draconem appellat.

Quamuis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet Serpentem illum, qui *Æsculapio* appingitur, & pro ipso colitur, quemq. in valle *Pelethronia*, quæ sita est ad *Pelij* montis radicem, Deus ille educasse dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa satis doctaq. oratione ostendisset, omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, id ẽ. de *Apolline*, *Libero patre* seu

seu *Baccho*, de *Marte*, & *Mercurio*, argumentis euincentibus probè deduxisset, de *Æsculapio* id ipsum probare conatur. *Hinc est*, ait, *quod simulachris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunaq. referuntur, & quia præstant* (hæc sidera) *vt humana corpora velut infirmitatis pelle deposita, ad pristinum reuirescant vigorem: vt reuirescunt Dracones per annos singulos, pelle senectutis exuta, propterea & ad ipsum Solem species Draconis refertur, quia Sol semper velut a quodam ima depressionis senecta, in altitudinem suam, vt in robur reuertitur iuuentutis.* Ait præterea quod *Draco Solem* imitetur, quod is acutissimè omnia peruideat, ideo ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum, & puto ego hortorum ob id *Hesperidum*, custodiam *Draconibus* assignari.

Hic vult probare oẽs Deos vanos ad Solem referri.

Draco ob visus aciem quandam cum Sole similitudinem gerit.

Iam autem non esse obscurum quoq; *Æsculapium* eundem esse, atq. *Apollinem*, non propterea solummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, sed quòd etiam *Æsculapio* diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id esse, cum diuinationis & medicinæ consociatæ sint disciplinæ, vt etiam ex magni *Hippocratis* præcepto, *Medicus* scire teneatur,

Cur Æsculapius sit idem cum Apolline.

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura sequantur, in morbis inquam præsagiendis, dignoscendis, & persanandis. Hinc *Æsculapius* æquè, atque *Apollo*, Medicinæ inuentor perhibetur.

Medicus debet esse valde prouidens.

Æsculapium autem diuinationibns non minùs, & vaticinijs præfuisse, atque *Apollinem*, festiuissimus nos docet apud *Lucianum* Dialogus, qui *Alexander*, seu *Pseudomantis* inscribitur, vbi mira leguntur, de sceleratissimo impostore hoc, & astutissimo præstigiatore *Alexandro*, qui *Podalirij* filium sese postquam venditasset, cum sceleris & fraudis socio quodam, cui cognomen *Cocconas* erat, *Pellam* abijt, quæ ciuitas olim sub *Macedonicis Regibus* floruit, & *Alexandri Magni* patria fuit credita. *Ibi*, inquit Lucianus, *cum conspicerent immani magnitudine Dracones, placidos admodum ac mansuetos adeò, vt à mulierlbus alerentur, & cum pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, siquis stringeret, premeretque: denique perinde atque infantes lac è papilla sugerent, (nam sunt id genus apud illos permulti, vnde verisimile est olim illam de Olympiade fabulam increbuisse, cum Alexandrum conciperet, huiusmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente) mercati sunt ex his Serpentibus vnum, qui esset pulcherrimus, obolis sanè paucis.* Inde ad populares suos abijt *Alexander Paphlagones*, homines minimè emunctæ naris, crassi ingenij, ac stolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videretur, quique præter solam figuram nihil à pecudibus distarent, his egregiè imposuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, responsa pro *Aesculapio* reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obsidere, quàm *spem* & *metum*, hæc duo scilicet in hominum vita tyrannidem obtinere, hæc ambo semper lubricæ fortunæ rotæ assidere, continuò hanc voluere, & reuoluere. Si quis igitur præscientiam profiteretur, hunc deniq; facillimè ditescere. Sic *Delphos* olim, *Clarum*, *Delum*, ac *Branchidas*, non tam ad famæ, quàm diuitiarum culmen pertigisse.

Æsculapius etiam diuinationibus claruit.

De hac re legatur Lucianus qui mirum præstigiatorẽ describit.

Dracones placidissimi.

Spes & metus quid in hominibus possint.

Fecerat autem iam priùs parauerátq. è linteis cõfectum *Draconis* caput, quod speciem quandam humanam, coloribus additis, præ se ferret: tum pilis equinis sic aptauerat, vt & os per hosce aperire, claudere, linguam exerere bisulcam, atramq.

Quomodo Æsculapius ex ouo anserino sit natus.

atramq. illi valeret. Imò adaptatâ ori fistulâ, per hanc aliquando vt à capite vox ederetur, procurabat.

Postea *Ouum anserinum* excauatum, & in hoc recentissimum *Serpentis* fœtum concludens, occlusumq. ad non ita dudum excauata templi fundamenta, nocte quadam sepelijt. Manè furibundo similis, & veluti à *Cybele* Deorum matre afflatus, nudusq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. pro concione, *Æesculapium* Deum, suo aduentu ciuitatem illam beaturum. Quare postulans phialam, vnà cum aqua lutoq; piscando ouum illud hausit, in quo Deum suum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuum ostendit, digitis suis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce consalutantes, felicem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Praestigiæ pseudouatis Aesculapij.

Hìc iterum iocosè Lucianus, *Aesculapium bis natum dixit, cum semel duntaxat nascantur homines. Atq. non ex coronide per Iouem, id est cornicula (nam id matris nomen fertur) neq. ex cornice, verum ex ansere progenitum*. Et quid multis? cum ciuitas intra paucos dies aduenis esset plenissima, *Alexander Pellæum* suum *Draconem*, qui maximus, pulcherrimusq. erat, totum collo circumdedit, caudam foras solum prominere sinens, sub alis caput cicuris bestiæ obditum recondebat, Linteaceum verò illud, humanoq. simile factitium *Draconis* caput, altera in amictus parte dexterrimè contextum ostendebat. Nec fucus à populo attonito, tumultuanteq; in loco non satis capaci, nec admodum lucido, facili animaduertebatur. Stupefacti autem indę omnes magis fuerunt, quod viderent tam pusillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudinis tractabilem, placidum ac mansuetum *Serpentem* creuisse. Hac arte præstigiator, effectus est *vates Aesculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & vota omnium excepit, & pro *Glycone* suo, secretò hunc in adytis consulere simulans, responsa tulit fraude vtens mirabili, qua obsignatas chartulas, in quibus vota inscripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. absq. læsione vlla obsignauit. *Denique merces erat vnicuiq. responso præstituta*, inquit Lucianus, *nempè drachma cum obolis duobus*. Ne verò exiguum aut pusillum quis hunc quæstum fuisse existimet, ait in annos singulos ad septuaginta, aut octuaginta millia redijsse, vsqueadeo auidis, & insatiabilibus hominibus, vt singuli supra decem, aut quindecim rogationes traderent.

Lucrum huius vatis ex responsis pro Aesculapio redditis.

Causæ cur author aliquantò hic longior fuerit.

Hæc omnia longiusculo nonnihil sermone protrahere volui, vt tum *Macrobio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Aesculapium* fuisse, tum quòd *Anguis* ille, à *Plinio* dictus, *Aesculapio* sacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, comprobarē. *Lucianus* certè, vt laude summa dignissimus est, quòd fictitios Ethnicorum suorum Deos, falsè risit, egregiè & facetè semper perstrinxit, ita culpâ ac scelere non caret, quod *Christianis*, quos hoc in dialogo impios non rarò dicit, impijssimus ipse potiùs, infensissimus hostis fuerit. Apparet ex hoc præterea Luciani scripto, *Serpentes* illos, siue *Dracones Pellæos*, *Romanis* nostris anguibus benignis, & innoxijs, qui vt dixi, hic *Ceruoni* appellātur, non absimiles forsitan fuisse. Nam & nostræ *Romanæ* fæminę quędā, hos sæpe in sinu, aliqui in lecto fouent, plurimi etiam eorum carnibus, non aliter, ac si *anguillæ* essent, vescuntur, terreum tamen quid sapere, mihi attestati sunt, qui aliquoties hos esitarunt.

Nostri Serpentes ciceures & innoxij videntur esse similes Draconibus Aesculapij.

Recor-

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum esse sæpissimè, de *serpentibus* quibusdam domesticis, qui cum rusticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuisse, in quibus hi *serpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Olaum Magnum* lib. 21. cap. 30. hic verbis postea legi: *Sunt etiam domestici serpentes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunque in cunis vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino susceptâ catholicâ fide interdicti*. Habet igitur hic placidus *serpens*, nescio quid cum *Aesculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, gentesq. dissitissimas, veluti sacer genius quidam religiosè, imò superstitiosè, colatur. Huiusmodi serpêtes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aesculapij*, & huius templo, olim *Romæ* in *Insula Tyberina*, vbi nunc *S. Bartholomæo* ædes sacræ sunt, condito, scire percupit, is doctiss. *Vuinthierij* nostri *Q. Serenum* consulat propediem lucem aspecturum, quando Poëtæ huius, & Medici vtilissimi proæmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aesculapium* inuocat his versibus: Vvinthierius plura de dracone Aesculapij in suo Sereno habet.

Tuq. potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cælum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum:
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias arces, atque inclita templa petisti,
Depellens tetros præsenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi sæpe roganti
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Hactenus ex profanis scriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio semper, stricto, veroq. suo significatu acceptam venire: sed latiore nonnunquam liberalioreq. sensu serpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud sit, quod in gyros saltem, & volumina contorquetur, significare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium quæstionum, Dracones* dicit, vasa quædam in thermis, & canales, per quos aqua calefieri solet, à forma serpentina ita vocitatos. *Facere solemus*, inquit, *Dracones & miliaria, & complures formas in quibus ære tenui fistulas struimus per decliue circumdatas: vt sæpe eundem ignem ambiens aqua, per tantum fluat spatij, quantum efficiendo calori sat est*. Quinimò in Cœli firmamento, stellarum congeriem quandam, quòd contorti funis instar, hæ posituram obtineant, *Draconem* maiores nostri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon astronomicon*, reperietq. veteres scriptum reliquisse: *Draconem* hunc cælestem, inter duos *Arctos* collocatũ, aurea mala *Hesperidum* custodijsse, & ab *Hercule* interfectum, à *Iunone* inter sidera collocatum. Ab alijs verò confictum ita fuisse, *hunc Draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse, cum hæc eos oppugnaret, Mineruam verò arreptum Draconem contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum axem cæli fixisse, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, vt nuper ad sidera perlatum*. Tempus monet vt genericâ quoque notatione in *Sacra pagina*, Draco etiã res inanimatas signat. De his Seneca. Veteres etiã ad stellas draconem applicarunt.

Ex sacra Scriptura quoq; patet Draconem sæpè genericè sumi. Virga Aaron cōuersa in serpentem. *Draconis* nomen acceptum esse, demonstremus. Et *Exodi* quidem septimo capite, vt Deus induratum cor *Pharaonis*, per seruos suos *Moysen* & *Aaron* miraculorum igne, & efficaciâ emolliret, hæc facta & scripta legimus. *Dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Cùm dixerit vobis Pharao, ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle Virgam tuam & projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitq. Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptias & arcana quædam similiter. Proieceruntq. singuli virgas suas quæ versæ sunt in Dracones. Et deuorauit virga Aaron virgas eorum.*

Ioānes Bustamātinus quomodo hunc sacræ Scripturæ locum explicet. *Ioannes Bustamantinus* Medicus *Hispanus* vt doctissimus, ita sacrarum literarum peritissimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacra Scripturæ*, *hoc modo* præcedentia verba explicat. Virgam *Aaron*, in verum *Colubrum* conuersam fuisse, *Colubrum* inquam, sic propriè dictum, postea in veram virgam, vel numeralem vnā, vel specie vnam rediisse, Virgas verò maleficorum, in *Dracones* specificè quidem vocatos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuisse. Proptetea sacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint *similiter*, quasi dicere velit, non verè ac realiter, sed similitudine quâdam ab illis *Dracones* productos, (quod in *Colubro* re ipsa, Dei operâ tamen, *Aaron* præstiterat) exstitisse, atque deuoratos fuisse.

Addit idem *Bustamantinus*, cū *Dracones* sint vasti corporis, & debilis veneni;

Cōsideratur sacræ Scripturæ explicatio a Bustamātino facta. *Coluber* verò paruus quidem, sed potentissimæ virulentiæ serpens, *Diabolo* longè factu faciliùs fuisse, molem cumulare indigestam, & grandem, virium tamen expertem, quæ in *Draconibus* est, quàm dynamin producere efficacem, quā *Colubri* præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum accessisse, quod paruus *Coluber* magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Hæc refutatur ex ipsis Scripturæ verbis. Puto ergo per *Colubrum* hìc ego, & per *Dracones* non determinata hæc animalia, ab aliis omnibus *Serpentibus* distincta intelligi; verùm tam *Draconum*, quàm *Colubri* voces in latissima *Serpentum* significatione accepta fuisse. Quod vel ex sequentibus septimi capitis huius verbis conijcio, & elicio. Cùm enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* esset, iussit Deus, vt *Aaron* adhuc aliud ederet, hoc est percutiendo flumen, cum illa eadem virga sua, aquas omnes, quæ in tota *Ægypto* essent, in sanguinem verteret, quod & ipsum subsecutum est. Verba sacri textus sic habent: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas & stabis in occursum eius, super ripam fluminis*

Ratio adducitur. *& virgam quæ conuersa est in Draconem, tolles in manu tua &c.* Viden? vt hìc de eadem virga illa sermo est, de qua superiùs paulò Scriptura memorabat, quod conuersa esset in *Colubrum*, iam in *Draconem* & non in *Colubrum* mutata fuisse, affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* sacræ literæ, hoc in loco

Draconis nomen aliquando est genericum in sacris Biblijs. saltem, *Colubrum* & *Draconem* habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Cùm de vna, eademq. virga loquantur, quā *Aaron* in digito Dei, miracula illa patrârat. Consequens igitur fuerit, ex *sacris* etiam *Biblijs* patere, aliquando *Draconis* nomē æquiuocè & genericè (quod hic probare instituimus) sumi, & *maleficorum*

Dracones,nõ ad legitimos *Dracones* referẽdos esse,sed pro cõmuni *serpentis* genere acceptos fuisse. Qualis autẽ is *serpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor. De *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque esse largæ, & genericæ significationis,vt mox demõstrabimus. Videtur etiã ad literã *sacræ Paginæ* probari posse,eiusdẽ speciei figurę *serpentes* illos fuisse, quos *magi* in medium produxerũt, cum illo, quem *Aaron Pharaoni* commirationis gratiã ex commutata sua virga ostendit,licet diuersis nominibus in primo textu appellentur.Scriptũ enim est, quòd *malefici* fecerint *similiter*,hoc est similis,talisq.figurę,vt ego opinor, *serpentes* exhibuerint,qualis ille *Aaronis* fuerat.Ne videretur *Pharaoni* suo,in vi & energia miraculorum inferiores fuisse, quàm *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor similia credens miracula,magis magisq. aduersus Deum exacerbatum,& induratum remansit.

Idẽ dicendũ de colubro.

Malefici eiusdẽ speciei serpẽtem produxisse videtur quem Aaron.

Nunc quod promisi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non rarò pro quouis *serpente* ã multis authoribus accipi, vt quando *Iuuenalis Sat. 6.* ait.

Dic qua Tisiphone,quibus exagitare colubris?

Et Virgilius lib. 7. *Æneid.* vbi luctificam *Alecto furiam* describit.

Tam sæua facies, tot pullulat atra colubris.

Hanc *Iuno* adijt, postquam

Flectere non posset superos, Acheronta mouebat.

Et aduersus *Æneæ* surgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini* filia ineunda,commouit,cum sciret *furiam* quoque

Hanc posse vnanimes armare in prælia fratres.

Imperauitq. vt *serpentem* inijceret in sinum *Amatæ*, futuræ Socrus *Æneæ* discordiam inde domus procuratura, & futurum filiæ huius cum *Ænea* matrimonium dissolutura. Hunc autem *serpentem* nihil pensi *Poëta* habuit,vt modò *Colubrum*,modò *Anguem*, modò *viperam* elegantissimus versibus hisce appellarit:

Locus authorum quod Coluber pro quouis serpẽte capiatur.

Iuno instigat furiam Alecto aduersus Aeneam.

Virgilius eundẽ serpẽtem vocat,vt perinde anguem,& colubrum.

Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium & Laurentis tecta tyranni
Celsa petit, tacitumq. obsidet limen Amatæ,
Quam super aduentu Teucrùm,Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem,curæq. iraq. coquebant.
Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq. sinum præcordia ad intima subdit,
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes & leuia corpora lapsus
Voluitur,attractu nullo ,fallitq. furentem ,
Vipeream inspirans animam , fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ:
Innectitq. comas, & membris lubricus errat.

Nam quid reuera sit ipsissimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij *terrestrem serpentem* mala gramina pastum,alij paruum,alij ingentem,alij breuẽ, alij longum dicunt, adhuc sub grauissimis authoribus lis pendet,quam decidere,vt difficile, sic neque mei nunc fori est. Quare diuinare non possum,qualem serpentem *Ambrosius Pareus* indicare voluerit lib. 20. cap. 23. quando remedia theria-

Non satis cõstat quis sit verus coluber.

Ambrosius Pareus antidota aduersus colubrum describit.

theriacalia adhibuit salubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, inter sepes *lupulos* legentem. Gauisus tamen non parum fui, eandem, parem, ac geminam prorsus medelam, huic à *Pareo* doctissimo suppeditatam, quam olim ego messori meo, (de quo superiùs in primo *serpente*) à *vipera* commorso, applicueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tempore nomen nec auditione acceperam, nedũ quod ipsius libros etiam legissem. Ex quo simul clarescit, sæpenumero vnum idemq. inuentum à differentibus personis, tempore diuerso, & distantissimis locis propalari posse. Posteaquam igitur sufficienter nobis tam sacri, quàm prophani codices suffragati sint, *Draconis* vocem, serpenti nõ rarò cuiuis obuio accommodari solere, æquum censeo ad proprium magis genus accedere, & speciem ipsam (vt cũ scholis loquar) specialissimã indagare, in qua *Dracunculus* hic noster domicilium sibi constituere valeat.

His olim ijsdem ferme aduersus viperæ venenũ vsus erat.

Quis verus Draco sit indagatur.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. vocabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertissimum tamen adhuc esse, quis verus sit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* δράκων, *Italis Dragone*, *Germanis Drach*, eodem fermè sono, & ethymologiã vocitatur. At interim veteres de re ipsa non ita facilè conueniunt. *Aristoteles* lib. 9. cap. 1. de Hist. animal. *Dissidet Aquila*, ait, *cum Dracone*, *vescitur enim Aquila anguibus*. Hoc dissidium *Plutarchus* quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* 11. *Æneidos* pugnam hanc, dextrè, concinnè, & venustè, vt omnia sua expressit, comparans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorum ductores gestum est:

Draconis vox multis linguis cõmunis, res dubia est.

Aristotelis Draco cũ Aquila dissidet.

Huius pugnæ descriptio.

Vtq; volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens, sinuosa volumina versat,
Arrectisq. horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis.

Ex quo clarũ est, cũ *Aquila Draconem* hunc in altum ferre possit, non illã ingentissimã bestiam esse, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tantæ magnitudinis, vt ipsi nihil pẽsi sit, cũ enormi bellua *Elephante* in arenã descẽdere, & duello cõmisso, de vita dimicare, circumflexu nempe facilè illũ ambire, nexuq. nodi perstringere. Sequente capite *Dracones* esse ait tantos, vt totũ sanguinẽ *Elephantis* exhauriant. *Et quam quis aliam*, inquit, *tanta discordiæ causam attulerit, nisi Naturæ spectaculum sibi paria componentis?* Quasi innuere velit, *Naturam* non aliter, atq. nos solemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vires suas committentes, cum voluptate spectare voluisse.

Aristotelis Draco paruus sit oportet.

Alij authores hisc magnũ faciũt.

Hoc idẽ *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus*, *Elephantos* non nisi potu grauatos inuadi, scribit, vt venis propensiùs irrigatis, maiorem sumãt de oppressis, hauriendo frigidũ eorũ sanguinẽ, satietatẽ. *Nec aliud magis quàm oculos petũt*, inquit, *quos solos expugnabiles sciunt. Vel interiora aurium, quia is solus locus defendi nõ potest proboscide. Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, Dracones obruuntur, sic vtriusque fusus cruor terrã imbuit, fitq. pigmentum quicquid soli tinxerit, quod Cinnabarin vocãt.* Hęc omnia propemodũ *Solinus ex Plinio*, trãscripsit, qui in *Æthiopia*

Nam Draco cũ Elephante pugnat.

Dra-

Dracones Indicis pares generari asserit, vicenũ cubitorum. Sed hoc parum est, præut *Ælianus & Onesicritus* hos depingunt, quorum ille *Æthiopicos Dracones* triginta passuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum sex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrij* testimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuisse. Quæ si fabulosa non sunt, reuera maiora animalia non reperiuntur super terra, vt *S. Augustinus* in enarratione Psalmi 148. ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adscribit his versibus. Immensæ magnitudinis Dracones.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris, Lucani Dracones.
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq. tota secuti
Rumpitis ingentes, amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Videntur igitur *Pierio* asserente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore sunt immaniori vastioreq. hoc est, *serpentes* annosi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inusitatam. Vnde & prouerbiũ natũ, *Serpens nisi ederit serpentem non fiet Draco.* Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphicratis* authoritate, nasci scribit apud *Hespericos Æthiopes* adeò magnos, vt herba illis innascatur, de quibus paulò infra. Dracones videtur esse serpẽtes maximi & annosi.

Quare longè æquiùs *Draconum* nomen merentur, *Aristotelis* prægrandes illi *angues*, de quibus lib. 8 cap. 28. *Hist. anim.* quàm eiusdem paruus, cum Aquila pugnans *serpens* Sunt autem hæc *Aristotelis* verba. *In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus, nõ dubitarent, cũ triremes productas in altum, quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent.* Tales etiã Aristotelea describit.

Verùm hìc mihi scrupulus inijcitur hæretque, an *Lucani Dracones* sint illis similes, quos iam ex *Plinio, Æliano* & alijs dedimus. Prædicti enim sine pedibus, alisque, in arbores serpunt, implicantq. se illis, ad quas pastũ veniunt *Elephantes. Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verbere, caudarum puto, *Elephantes, taurosq.* trucidant. Cũ Lucani dracones sint alati, dubitatur, an huc pertineãt.

Quapropter *Draconum* nomine, *serpentes* illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an serio, vix dixeris, adaptare molita fuit. *Verorum Draconũ duæ sunt species*, inquit *Greuinus*, *Quidã enim alati sunt, quidam verò sine alis. In ceteris nãq. prorsus similes sunt.* Liber, qui *Hortus sanitatis* inscribitur, antiquus satis, hæc ex *Physiologo* adducit. *Draco super omnes serpentes maximus: & super omnia terra animantia. Qui quandoq. super aërem, fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo.* Item sequentia. *In abyssis terræ (sicut dicit S. Augustinus) aliquando Draco moratur, & cum in aere sentit humiditatem, egreditur, & super aëra fertur, magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens. Alis quàdam pelliceâ volubilitate extantibus: & secundum corporis sui magnitudinem latè diffusis: vbicunque moratur, aerem inficit.* Distinguitur Draco in alarum & non alatum.

 Erunt

Ad Dracones etiā serpentes alati pertinēt.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *serpentes alati* quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et *Aristoteles* quidem, lib. 1. cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. *Volucrum autem alia pennâ volant*, ait, *vt aquila, vt accipiter: aliæ membranâ siccâ vt apes, vt scarabæi: alia cute, vt vulpecula, vt vespertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent sanguinem. Membranis siccis, quæ sanguine carent, vt insecta. Sunt porrò, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi.* Ex quo loco ego deduco, *Aristotelem* quidem non improbare, *serpentes alatos* reperiri, sed non statim ex hoc authore certum esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextâ voluerit. Quandoquidem tam apeda, quàm bipeda, hoc est tam serpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis *Lucanus*, pennis hos magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Aristoteles hos ex auditu saltem admittit.

Non claret tamen, an Arist. hos pennis, an cute volare censuerit.

Lucanus videtur Draconibus pēnas dare.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.

Poeticè tamen magis locutus censeri potest.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hîc loqui voluisse, faciliùs crediderim, quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. 6. simpliciter huiusmodi *serpentes, volucres*, siue *volantes* appellat, cum ibi mulier venefica quædam necyomantiâ vtens, omnis generis venena pessima pro mortuorum vmbris euocandis conquireret, quibus hos *serpentes* quoque addere voluit.

Volucres alio loco simpliciter hos serpētes dicit.

Huc quicquid fœtu genuit Natura sinistro,
Miscetur, non spuma canis, quibus vnda timori est;
Viscera non Lyncis, non diræ nodus Hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuentaq. rubris
Aequoribus, custos pretiosæ vipera conchæ.

Volātes hi serpētes & parui, & cute potius, quàm pennis volare videntur.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *physiologus*, & *Liber de natura rerum*, atque ipsemet *Lucanus*, apertè affirment, *alatos serpentes* maximos esse, hos tamen pusillos potiùs, aut reuera tam immanes minimè existere, vt *Elephantes* aggrediantur & *tauros*. Idque ex *Herodoto* scriptore antiquissimo colligo, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ simul prodidit: *Est Arabia locus*, inquit lib. 2. *ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audierim volucres esse serpentes. Eò cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum; quarum aceruí erant magni, & his alij atque alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusmodi. Ex arctis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Ægyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere, & ob id opus, ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentis porrò figura, qualis hydrarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vespertilionum valde similes.*

Probatur hoc ex Herodoto.

Idem

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis reliquit. *Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic: Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, vespertilionibus simillimæ stridore diro, & viribus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt.* Ex quibus ego hariolor, *serpentes hos alatos*, cum oculos præcipuè impetant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet *Herodotus* corroborat, hoc ipso in libro, *serpentes hos alatos*, siue *Dracones*, *Colubrorum* etiam *subalatorum* nomine pronunciando. *Ad meridiem, ait, vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium, nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace suffientes, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, discolore specie, permagno numero, circa singulas arbores, ijdem videlicet, qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus, quàm storacis fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi; (vt Arabes aiunt) nisi, vt ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentiâ. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus quem omnia venantur fera, ales, homo, tam ferox sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero gestans pilis vestitum, alium nudum, alium tantùm non formatum, alium concipit. Et lepus quidem talis est.*

Alia similis Herodoti authoritas.

Alio loco hos vocat colubros subalatos.

Hos ait esse exiguo corpore.

Animalia esculenta magno numero procreantur, sed maligna cõtrà.

Volui hîc datâ operâ, paululùm prolixior esse, in enarrandis hisce *Herodoti* verbis, cùm, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse, manifestarem. Existimauit enim hic animalia noxia, *viperas* præsertim, & *alatos serpentes*, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere; & ob id paucu-las eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est. Hoc norunt, qui viuente, ac salua matre *vipera*, vnico partu plurimas eiectas ab hac *viperulas* viderunt, quod inter alios *Ferdinandus Imperatus* Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Causa cur author sit prolixior.

Error Herodoti.

Præterea sibiipsi refragari in hoc *Herodotus* videtur; cum aliàs scripserit, hos *alatos serpentes*, magno numero thuriferas arbores obseruare, & facto exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enarrandum se conspexisse, quorum aceerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Et huius contradictio.

Verum ipsummet libet *Herodotum* loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. *At Leæna*, ait, *validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero in-*

Herodoti propria verba quæ in errorem multos induxerunt.

ro incipit, cum habeat vngues longè acutissimos, ex omnibus feris, vterum lacerat, augescensq. magis & magis, vngues imprimendo exulcerat ita vt ad postremum, dum partus adest, nihil vteri relinquatur incolume. Quare si vipera & alati Arabiæ serpentes ita gignerentur, vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, sorbensq. non priùs dimittit, quàm deuorauerit. Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambesa, ita partum faciunt. Cæteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt, & magnam vim fœtuum excludunt. Atque vipera per vniuersum orbem terrarum visuntur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Fabulosa sũt quæ de Leænæ & viperæ partu narrat.

Atque vt in coitu *vipera*, & huius atque *Leana* partu, *Herodotus* turpiter lapsus est, ita in *leporis* fœcunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doctrina rectè consensit. Hic enim lib.6.cap.33.de Hist.animal. *Lepores auersi coeunt,* ait, *vt expositum est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore, dumq. vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non vniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet fœmina lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum.* *Plinius* lib.8.cap.55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus hodieq. pro verissimo habet, ex *Archelao* adducit, in *leporibus* nullum sexus discrimen esse. *Archelaus author est*, inquit, *vtramque vim singulis* (leporibus) *inesse, ac sine mare aequè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, fœcunda generauit. Lepus omnium præda nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* Et mirari subit, quòd *lepus innocuum*, vt ait *Plinius, animal*, timidum, & iucundum, *omnium tamen præda nascatur*. Vt hic non immeritò de venatoribus his verbis conqueratur:

Herodoto assentiũtur Aristot. & Plinius de leporũ fœcunditati.

Archelaus putauit in quolibet lepore esse vtrunq; sexum.

Ego paruus lepusculus,
Quid feci hominibus?
Quod me sequuntur canibus.

Diu me torsit hæc de *leporibus* dicam dubitatio, an persuasio? omnes ad vnum *hermophroditos* esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij anni huius 1628. *Princeps Cæsius* noster ex suo Oppido *S. Angeli*, vbi tunc in arcis nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratiâ morabatur, *lupum* mihi submisisset viuum, & prægrandem, vt hunc per sectionem, quam *VVintherius* noster exercuit, diligentiùs examinarem, viderem q. an quæ ego aduersus *Aristotelem* capite de *Lupo Mexicano*, hoc ipso in meo opere disputauerã, veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab eodem *Principe* viuos, aut mortuos aliquot *lepores* non exenteratos tamen postulandi, vt huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, vt eo ipso me tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir *Iulius Sinibaldus*, armis & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagrasset, vno anno vltra centum *lepores* domi suæ, hoc est in oppido *Montis Leonis Spoletanæ Diœceseos*, cepit, omnesq. accuratâ sectione perquisiuit, serióq. mihi conte-

Dubium an lepores omnes hermophroditi existant.

Hoc solui tur à viro strenuo Iulio Sinibaldo, oculato teste.

contestatus est, inter hos vix quatuor se masculos reperisse, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus distinctissimum tamen sexum agnouit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis, in hisq. nerueum *penem*, & *testiculos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidissimo anni tempore meliores & habiliores esse. Atque hoc est, quod *Plinius* dicebat, *esse animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidissimum est, frigidissimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce vt *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ singulæ sæpius implentur, fœcunditati in esculento & sapido animali, de quo *Martialis*: Habent distincti singuli sexum plures tamē sūt fœminæ.

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

sedulò studere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Aristotelem* 4. de *partibus animal.* 10. & *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregiè deceptos fuisse, dum *Lupo* vertebrarum mobilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum substituerunt. Et licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc supra folio 484. satis expugnauerim, & septem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos assignauerim, hos tamen ipsos iam nec plures, nec pauciores in ipsamet colli quoque inspectione & sectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc sibi quispiam facilè imaginari potuisset? qui mecum vnquam, vel visu vel auditione accepit, *Lupos* vbi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris suis inijcere consueuisse, id quod absque vertebrarum flexura fieri haud quaquam potest. *Sic fide carent plurima*, vt inquit *Plinius*, *priusquam facta aut visa sunt*. Et vt *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum est occupata, qui ante nos fuerunt, non domini, sed duces sunt, multum ex illa etiam futuris relictum est.* Neque hoc dedecori statim veteribus nostris fuerit, si deprehēdatur, aliquādo ipsos hallucinatos fuisse. *Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est*, inquit *Demosthenes*, *vt non aliquando erret à scopo?* Melius equidē omnibus, quā singulis creditur. *Et dignoscit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat se ignorare.* Verùm his nostris temporibus, quod sua tempestate etiam *Aristoteles* conquerebatur, *Quibusdam magis est operæpretium, videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri.* Aristot. & Plinius nesciuerūt lupum vertebras in collo habere. Lupus habet septem in collo vertebras. Veteres nō omnia sciuerunt, nonnulla etiā aliquid reliquerunt.

Sed nolo te studiose lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum partium anatome hausimus, gustu priuare, hunc igitur accipe, hoc fruere. Recēsētur lupi partes internæ.

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, postquam captus esset, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, surculi arborum, & dimidij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ. Ventriculus.

Intestina in spiras conuoluta, ad totius corporis truncum mensurata, ternam eius longitudinem continebant, tantum abest, vt vnicum rectumq. hoc, à ventriculo ad podicem (ùt nonnulli credunt) protenderetur. Intestina.

An *cæcum intestinum* veluti succenturiatus ventriculus sit, dubitari potest. Nam certè cum cetera intestina haberent plicas intus rectas, & paucas, intestinum cœcum habuit multas perplexas, velut ipsemet ventriculus, quæ confusæ & strictæ, plenæ tamen erant muco, ùt ipse ventriculus. Intestinum cœcum.

Valuula post intestinum cœcum, similis erat ei, quæ in homine, & quæ in Valuulæ in intestinis.

lupi

lupi pyloro, hoc est, ruga tantùm transuersa, siue orbicularis, non autem sacculus, sed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obserare.

Brōchij musculi non aderant.

Bronchij musculi deerant in larynge, aderant verò bronchiotyroidei.

Nerui recurrentes.

Nerui recurrentes per sinistram partem reuoluebantur in musculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Vuula non erat.

Gargareo seu Vuula defuit.

Iecoris maior pars in sinistro latere.

Iecur in sex lobos fissum, quorum tres planè, & maiores in sinistra parte, sub ventriculo iacebant.

Lien.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo splenico, per totam longitudinem.

Musculi epiglottidis.

Duo musculi epiglottidis euidentissimi, ab ossis hyoidis basi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur esse ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, musculi tamen vicem subire, vt rectè *Vesalius* contra ***Galenum***, musculos erigentes epiglottidis statuat.

Apophysis styloïs.

Apophysis styloïs coniungebatur cum osse hyoide in basi.

Annuli trachee.

Annuli tracheæ arteriæ, squamatim & imbricatim sibi committebantur, interuentu membranæ, vt ita sufficerent, à naturali situ in alium, multæ distensioni, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præsente ***VVinthierius*** obseruauit, & pro solita diligentia inter aduersaria sua retulit.

Sed qui iam per Dracones & serpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam si placet, vt tandem ***Dracunculum*** nostrum, cuius gratiâ diutiùs euagati sumus, describamus.

Plinius Herodoti historiam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à vespertilionibus custodiatur.

Videtur ***Plinius*** lib. 12. cap. 19. quam ex ***Herodoto*** authoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. ***Cinnamomum***, ait, & *Casiam fabulosa narrauit antiquitas, princepsue Herodotus, auium nidis, & præsertim Phœnicis decuti. Item* ***Casiam*** *circa paludes propugnante vnguibus diro vespertilionum generi, aligerisq. serpentibus his commentis augentes rerum pretia*. Quamuis haud sciam, volueritne Plinius fabulosos *aligeros serpentes* innuere, an hoc inter fabulas solùm ponere quod *serpentes* hi cum *vespertilionibus* ***Casiam*** & ***Cinnamomum*** reuera aduersùs homines, à collectione, & sectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quà ratione *vespertiliones* non nisi noctu volantes, has arbores defendunt, ait ***Plinius***, *Non cædi hunc fruticem nisi aut ante ortum Solis, aut post occasum*. ***Theophrastus*** lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenset, *à serpentibus mortiferis cinnamomum defendi*.

Garzias ab Horto de historia cinnamomi. consulatur.

Cicero etiam aligeros serpentes esse dixit.

Hoc ipsum attestantur Strabo, Mela, Solinus. Recētiorū de eade re testimonia.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactissimè ***Canellam***, & quæ inter ***Cinnamomum ac Casiam*** conuenientia, aut discrepantia sit, describit, qui aromata hæc, locis illis ab ***Herodoto*** & ***Plinio*** assignatis, nunquam nata fuisse, apertissimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non sit examinare, is ipse adiri poterit. Interea ***Ciceronem*** quoque de ***Natura Deorum***, de ***aligeris*** his ***serpentibus*** testem laudare possumus. *Ibes auertunt*, inquit, *pestem ab Ægypto, cum volucres angues ex vastitate Lybia* (alij dicunt ex ***Arabia***) *vento Africo inuectos interficiunt atque consumunt*. Inter veteres his accenseo ***Strabonem***, ***Melam***, atque ***Solinum***. Nec seculi nostri, quo plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fidelissimis testimo-

nijs

nijs destituimur. In *sexta parte* descriptionis *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perlustrati, hæc reperio. *Sed & aliud Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant, alis & caudâ rostroq. bene longo, & dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quascunque conficere facilè possunt, formidabiles. Colore sunt cæruleo & viridi, & ab Æthiopibus pro Fetisso habentur. Odio Elephantes prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suâ interimere possunt. Vlnarum sunt in his regionibus plerunque decem, quamuis alibi inuenti sint Dracones centum pedum longi, qui volando eousque ascendere & attollere se se potuerunt, vt vel aues in aëre comprehendere potuerint.*

In Regno Guineę sūt tales Serpentes, siue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez aeroamatis*, in *Regni Congi* descriptione hæc habet. *Reperitur præterea etiam ibi animal ouis magnitudine, formâ verò Draconis, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum ore pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quasi subuiridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo & in hodiernum diem magnâ curâ, & admiratione educatur à primatibus, qui propter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.*

In Regno Congo tales similiter reperiuntur.

Apud *Ramusium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barbosa* annotata reliquit, cùm de monte quodam Regnum *Narsinga* à *Malabaris* diuidente, sermonem inijceret. *In hoc monte*, ait, *sunt serpentes alati & volantes, admodum venenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis ad eos propiùs accedat, ab arbore in arborem conuolant.*

Similes sūt circa Regnum Narsingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramusium* inter alios serpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, longitudine cubiti, *alis vespertilionum*, & *septem capitibus* præditos, vnum post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. *Hi maximè*, ait, *sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu suo interficere hominem sunt soliti.*

Iidē apud Malabaros

In *tertia parte Nauigationum* dicti *Ramusij* asseritur, in Regno *Palimbotræ esse serpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis vespertilionum, noctu hi volant, & vbi guttulas aliquot vrinæ emittunt super aliquem, hunc ipsum occidunt.*

In Regno quoq; Palimbotræ.

Atque hactenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum testimonia historicorum, facilè quemuis (nisi *cui durum circum præcordia ferrum* hæret) inducere poterunt, vt credat, *Naturam Dracones* siue *Serpentes alatos* produxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur.

Certū igitur est, esse Dracones alatos.

Verùm quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem confestim apud quosuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, constitutione, & forma exorbitat, vt dubitem, ne ad ceterorum protinus monstrorum poëticorum stabulum, quispiam id ablegare voluerit.

Sed iā describendus Card. Barberini Dracunculus vaJ de aliorum Draconum limites excedit.

Ast. quamuis ratio reclamet, vera negetq.
Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpaueris, & mente denique ipsâ comprehenderis.

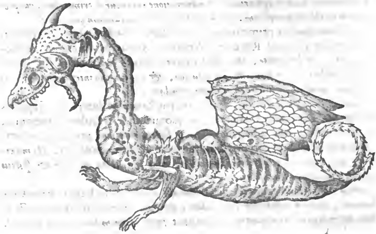
Difficile est ratione docere, & vincere verbis:

Non negādum subitò, si quid ratio tua non comprehendat, sēsus tamē approbet.

Veruntamen *non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta consen-*

sentiunt ait *Quintilianus. Et pluris*, inquit *Plautus, est oculatus testis vnus, quàm auriti decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt.* Hoc ego animal iussu & permissione Amplis. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipsum ossibus hærens, & corio suo tectum integrũ fermè adseruatur, in gratiam auidissimi naturalium miraculorum scrutatoris, graphicè priùs in tabella expressum, iustamq. suam magnitudinem repræsentans exhibebo. Postmodum ad vnguem, pro virili mea describam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte consarcinatum esse, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum sit, dissertabo.

Dracunculus Monoceros
ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI.

Dracunculi Cardin. Barberini accurata delineatio. Huius longitudo. Caput & rictus. Dentes.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, spithamam tibi eius longitudo, & digitos quatuor transuersos constituet. *Caput* oblongum & rostratum obtinet, quinimo rostri cuspis merè est cornea. *Rictum* quoque pro bestiæ exilitate, iusto maiorem habet. In vtraque mandibula vtrinque *dentes* tres numerantur molares, sed eminentijs & cuspidibus quibusdam elatis exasperati, seipsos tamen egregiè excipientes, vt simul sumpti duodecim existant. Sunt & canini in vtraque mandibula bini, terribiles, sed non exerti, superiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre est sex alios dentes incisores, & superiores quidem longè inferioribus maiores. Nec hi quidem æqualis prorsus longitudinis, cum duo illi qui vicini sunt caninis, paulò sint productiores quatuor alteris medijs, eiusdẽ planè magnitudinis. Sex incisores autem in maxilla inferiore, tam sunt exiles, vt vitreis oculis opus habeas,

Habet duodecim molares, duodecim incisores & quatuor caninos.

beas, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eosdem numeraui, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapsas tamen, acutas & non exiguas conspicere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, versicoloribus punctulis venustâ, quę cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa cornea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transuersos digitos longum, & pollicaris crassitiei est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, siue quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebras pertingat. Crassitiei talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, quæ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in auibus, elatum enim hæc bestia illud, & non rectâ lineâ exporrectum gestat. Oculi. Aures. Cornu in capite. Collum.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, finit sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm sex costis & clauiculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simiâ* & *erinaceo*, vt ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter has sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab vtroque latere costæ, cartilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæ quodammodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, vt omnes simul sint quatuordecim, præter clauiculas. Venter est triplo thorace longior, & in medio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exiguum autem quid deest. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vsque ad os sacrum dinumeraui, quod ad vltimi ventris costam desinit. Politissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque arctè ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quouis tenacissimo, aut filo argenteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque eleganter conuolutæ. Thorax. Costæ sex in thorace. Et octo in ventre. Venter. Vertebræ in cauda.

Ad clauiculas *femoris ossa* articulata hærent, duos longa digitos transuersos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis fermè longitudinis, & nullâ, quod ego animaduertere potui, membranâ connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus scilicet, internâ parte locatus. Ossa femoris & tibię. Pedes.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides arcuatim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extremitas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremâ: Inter septimam autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, eædem annectuntur. Extensæ verò hæ, oras suas seu cuspides extremos non in altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hìc notari Alæ & quę in his diligenter sűt obseruăda.

velim, atque hic mos est omnibus, quòd ego scio, veris auibus. Apparet autem has non ex pennis esse compositas, verùm ex mera quadam cute constare, tribus tamen in qualibet alarum nerueis, & satis robustis per longum fibris transcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter pusillos & vix conspicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *vespertilionibus* sunt proprij potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarũ substantia & color

Transparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internà parte palearum est, sed obscurior, externà cæruleo, & aliquantulum rufo atque nigricante relucet. Multis quoque hæ extrà orbiculis oblongioribus, & ouatis, quasi pauonum oculis, distinguuntur, quæ oculis nostris delectationem magis quàm terrorem incutiunt.

Maxillarum & *femorum ossa*, *thoracis* ac *caudæ vertebræ*, & pleræque costæ, carne ac cute suà denudata omnia, non spinas piscium atque serpentũ similant, sed vera quadrupedum, aut auium ossa æmulantur. *Pellis* tamen siue cutis, qua totum animal obducitur, serpentina potius videtur, quàm alterius vllius bestiæ, licet squamosa non multùm sit. *Color* varius, præcipuus est viridis cum cæruleo, subluteo, & nigricante mixtus. In dorso, & supinà corporis parte magis virescit, sub collo, ventre, & prona parte magis flauescit. Atque hæc succincta quidem, genuina tamen, & verissima animalis huius, non à circulatore aliquo artificiosè compositi, sed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti, est expositio. Quod sicuti verbis in charta, ita lineamentis suis in tabella expressum, curiosi lectoris oculis, & menti exhibere volumus, idq. eo libentius præstitimus, quòd certissimè sciamus, à nullo Zoographo, ita exactè descriptum, atque concinnè eiusmodi *Draconem* depictum, veluti hic factum, vnquam fuisse.

Ossa vera in hoc sũt non spinæ vt in piscibus & serpentibus.
Cutis seu corium.
Totius animalis color.
Similis & tam accurata animalis huius descriptio vix à quoquã alio est facta.

Prodijt nuper magnum satis opus, cum figuris pulcherrimis in æs incisis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronensis* museo iamdudum conseruantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forsan scriptor vidisset, nedum habuisset, coactus fuit falsum, vt ipsemet *Calceolarius* fatetur, nobis proponere ex *Raia* pisce, à circumforaneo, nisi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monstrosum hoc animal, quod spectandum exhibetur, formam illius virulentissimi Basilisci imitari dices, verùm scias, ne quid mendacij hoc nostro in Nomenclatore reperiatur, Basiliscum non esse, nec Draconem, sed esse piscem maris alumnum, Raiam nimirum leuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Artificiosus Draco a Calceolario proponitur.

Quod si ex *Aristotele* sciscitatus esses, an *Natura* vnquam serpentem bipedem produxisset? per omnia tibi sacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri posse iurasset, hic enim, *Gaza* interprete, ipse lib. 1. cap. 5. hist. animal. scripsit: *Enimuerò alijs pedes Natura dedit, alijs negauit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, vt homines vt aues, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, vt lacertæ, vt canes; aut plures vt centipedes & apes.* *Augustinus Niphus* ad hunc locum ait, *non esse alia bipeda, quàm homines & aues.* *Iulius Cæsar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quædam pedes habent, quædam non habent, & illa quidem aut binos, vt homo & auis sola.* Rectè *Scaliger*, ita

Aristoteles nũquã serpentes bipedes admisisset.

enim Græcè Aristoteles loquitur. Καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἄνθρωπος καὶ ὄρνις μόνα. Erit igitur hic *Dracunculus* noster, cum homo non sit, & *Serpens* ex Aristotelis doctrina, esse nequeat, erit, inquam, ὄρνις, hoc est *auis*. Nam eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum vt pisces*. Idem lib. 5. hist. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent*, inquit, *& longo sunt corpore vt Serpentes, vt murenæ, ijs coitus complexu mutuo supinarum partium agitur*. Et licet hic ex aliorum sententia *Serpentibus alas* quoque dare voluerit, *pedes* tamen nusquam concessit.

Ex Aristotelis mente Draco noster esset potius auis quam serpens.

Quamuis enim *pedes lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, separauit. Itaque 2. hist. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia ferè proxima lacertis, ex terrestri ouiparo genere habere spectes, si pedes ijs demas, longitudinem addas*. Et vt demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo esse, quatuor tamen his semper, veluti & *Crocodilis*, binos verò pedes nunquam assignauit.

Serpentes vbiq; apedes nō pedatos, minimè bipedes Aristoteles statuit

Veruntamen hic aliquis Aristotelis sensum mentemq. explorare meritò posset, quomodo solam *Auem* cum *Homine bipedem* esse statuerit? Cum tamen *Vespertilio bipes* quoque sit, & auis tamen minimè censeatur, est quidem *volucris*, sed non *auis*, hoc est ὄρνις. Aristotelis hæc, non mea doctrina est, sic enim loquitur lib. 1. hist. animal. cap. 5. *Scaligeri* versione: *Volucres autem aliæ pennis præditæ sunt, vt aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas, vt apes, & scarabaus: aliæ corium habent, vt vulpes & vespertilio, pennatorum igitur genus auis vocatur*, (ὄρνις καλεῖται) *reliqua duo genera vnum nomen, quo dicerentur, non habuere*. Vespertilio igitur cum pennis careat, auis non erit, hoc est ὄρνις, & bipes tamen est, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal*, inquit, *bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, auis cum dentibus, sine rostro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit*.

Vespertilio an auis sit.

Vespertilio mirum animal.

Possem & ego ad vespertilionem, cuius exquisitum sceleton inter alia colligatum teneo, symbolam meam conferre, nisi parergon censerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere possent, *vespertilionibus* pedum nullum vsum esse, cum dixerit contrarium Aristoteles lib. 1. hist. animal. cap. 1. *Animal quod volucre tantum sit, vt piscis natatile solummodo est, nullum nouimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi possunt, vnde vespertilioni etiam pedes sunt, & vitulus marinus pedes habet minutos*. Pedes igitur vespertilioni ad ingrediendum concessit *Philosophus*. Verum de *aue Paradysea* quæ apes esse, & semper volare creditur, de qua noster hoc libro author etiam, nos fortè in secundo tomo disputabimus.

De vespertilione etiā rari aliquid author afferre posset.

Vespertiliō pedibus suis vtitur.

An dentur aues apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem esse cum constet, *hominem* autem dicere nefas sit, & *auis* esse nequeat, quod pennis non sit vestitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *vespertilionem* vt facias, ex Aristotelis decretis, solum restat. Atqui *vespertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & vt alia taceam, cutis sola reclamat, quæ in hoc est squamosa, & glabra, in *vespertilione* pilo-

Nesciūr ferme ad quod animaliū genus noster Dracunculus sit reducendus.

sa, & villosa, qualis fermè in muribus esse solet, sic vndique sunt angustiæ.

At nos, vt vt Aristoteli cõtrariũ id visum fuerit serpentes esse bipedes, ex diligenti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriusque orbis tam occidui, quàm surgentis solis, comperimus *Dracones*, seu mauelis dicere, *Serpentes alatos*, atque *pedatos* simul, & duobus quidem solis pedibus ingredientes, non rarò visos fuisse. Huiusmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuersum terrarum orbẽ circuiuit, & in vastissimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc est prædam immensam, opimamq. domũ reduxit, *Draco*, inquam, iste *Anglicus*, in secunda itineris sui parte *Gallico* idiomate *Parisijs* excusa, paginâ 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem conspiciuntur etiam animantes altitudine Arietis quæ alata sunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & rostrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Vescuntur crudis carnibus duosq. tantum pedes habent. Pellis est illis rubra, viridibus & cæruleis maculis conspersa. Iisdem coloribus cernuntur ibidem chamaleontes*. Fuit autem hîc *Draconi Anglo* sermo de Serpentibus, viperis, & huiusmodi venenosis ac nocentibus bestijs.

Dantur serpentes pedati & quidem bipedes aduersus Aristotelis decreta. Draco Anglus celeberrimus Pirata orbis vniuersi maria nauigauit.

Inuenio hæc præterea in decima descriptionis *Americæ* parte, & illa quidẽ nauigatione, quam primâ in *Pariam Americus Vespucius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à suo nomine sicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piscationi operam dantem, & complures ibi casas Hispani conspexerunt, quas piscationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conspectũ Hispanis aufugerant) ac varij generis feras pisceſq. elixantes atque torrentes ibidem construxerant. Inter alia serpens alatus craticula ligneæ erat impositus, qui in maximum stuporem Hispanos conuertit. Paulò longius progressi, in reliquis tugurijs complures eiusmodi Serpentum viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces funibus constricta erant, ne quid hominibus damni inferre possent, quemadmodum vrsis, canibus, equis, alijsq. feris capistra injicere solemus. Vsque adeò immane tuebantur, vt abs contactu illorum prorsus Hispani abstinerent*. In pictura, quæ hoc in libro conspicitur & bestiam hanc exprimit, pedes bini saltem appinguntur. *Petrus Bellonius obseruationum* suarũ lib. 2. cap. 70. *Habet Ægyptus*, inquit, *multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porro condita atque integra quorundam Serpentum alis & pedibus praditorum (quos ex Arabia parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs Iconem lectorum oculis subijcere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi*. Veruntamen, vt diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc *Bellonij* librum tamen de *Serpentibus* conquirere non potui, quare quæ de similibus *Draconibus* scripserit, me fugit. Hoc scio, cuius figuram in his obseruationibus suis proposuit, ad nostri *Dracunculi* imaginem proximiùs accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, allatarum.

Americus Vespucius Florẽtinus in America Dracones bipedes vidit.

Bellonius depingit Dracũculũ nostro valde similem.

Consimilẽ prorsus figurã *Ambrosius Pareus* lib. 1. depinxit. Verùm quid *Dracones* sint, & vnde veniãt, nõ docuit, sola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad rẽ nostrã nihil faciũt, hic enim de *Dracũculo* nostro ne sõniauit quidẽ, verùm magnos serpẽtes quosdã, vt supra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Addit *Pareus* aliũ maiorem tricoracem, monopodem hunc, aut multipidẽ dicas, haud

Huic non absimilẽ Pareus proponit. Plinius de nostro Dracone nihil habet.

scias

scias, vno verbo monstrosam potius quam naturalem bestiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium scriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde sit, vnum scriptorem ab altero hos mutuos accepisse. Quod autem inter nostrum verum & hos discrimen intercedat, posteriùs paulò declarabo. Dracones à diuersis scriptoribus ijdem mutuati videntur propositi.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* se nobis opponit & serpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc assignat: quia sic pernices & perniciosi maximè simul forent, quod *Naturæ* benignitas non permittit. *Ea de causa*, ait, *nullam autem venenosam Natura fecit, aut si fecit facetue, debile venenum illi erit, vt vespa, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & pusilla, aut in desertis locis habitabit. Manifestum est igitur ex fine ipso, cur Serpentes sine alis & pedibus sint.* Sed & finis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex siccitate nimiâ esse siccissimæ substantiæ, quare æquum fuisse, vt cornua, vngues, ossa, & plumæ venenosorum carnibus animalium immiscerētur, vt hæc secciora ita efficerentur & nocentiora. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* suis aduersus hæc disputauit, videre possunt, quibus otium commodum magis est. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipso in loco, nō satis sibi consentanea docuisse mihi persuadeo, quando adhuc venenosiores *Serpentes* illos, quibus vngues & cornua non carnibus immixta fuerunt, sed extremitatibus eorū adnata, scripserit: *Serpentem verò*, ait, *quicunque etiam vel in cauda vngulam vel in fronte cornu habent, immodicè sicci sunt, atque ideo perniciosissimi. Vt igitur Serpentes veneno prædìti essent, pilis, plumis, cruribus, alijsq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his necesse fuit, & vt oculiruberent. Hac de causa nulli ferme pisces venenosi: quod si sint, siccissima parte tales sunt, vt lepores marini felle, & spinis aranei pisces.* Hæc omnia, & quæ *Scaliger* cōtradicit, sub incudē ad longū referre, nunc nō licet, nec libet, alio id loco fiet. Cardanus alas & pedes serpentibus adimit. Rationem huius adducit. Cardanus contraria suis decretis docet. Scaliger aduersus Cardanum.

Hoc solum pro asserendo, confirmando, & à dolis fraudibusq omnibus eximendo *Dracunculo* nostro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attulisse, & *Cardanum* nolentem volentem veritati assensum præbere debuisse, mihi sufficeret, huiusmodi prorsus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipso *Parisijs* visos, qualis noster est, iam dudum fuisse. Hęc cōcepta ipsius, dictō iā loco, sunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutetiæ essem, quid viderim apud Gulielmū musicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc describam: qui cum omnes diuersis temporibus habiti essent, formā verò eadem penitus, indicabat non fuisse commentitios: neque enim diuersi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuersis temporibus fingere possunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare posse crediderim. Caput paruum & Serpentum capiti simile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præstitisset si confictī fuissent, alas tam grandes addere, vt posse volare existimarentur: delatos ex India constat: Dracones vulgus vocat.* Hos ego, vt iam scripsi, nostro *Dracunculo* congeneres fuisse conijcio, quamuis notas omnes, quæ in nostro sunt, non expresserit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit. *Exercit.* 189. *Draconibus autem crura esse, & notum est, & puerilia illa esse*, inquit, *vt Serpentes veneno prædìti essent, oportuisse eos carere cruribus propterea, pilis plumis, & parum bibere.* Cardanus tamen alatos & pedatos & morbo ferme similes Dracones quinque Parisijs vidit. Scaliger quoque pedes Draconibus concessit.

Inuenio præterea in Gesnerianis notis sequentia verba ex *Brodæi Miscellan.*

 lib. 3.

Herodotus alatū Draconem in Gallia visum esse testatur. Hoc testimoniū latis est contra Cardanum.

lib. 3. cap. 1. *Esse porrò Serpētes quosdā mēbranaceis pinnis alarū instar vtentes, memoriæ proditur: quod ætate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum Regem Draco pennatus, apud Santtones à rustico, cum in eum inuolaret, ligone cæsus; hunc multi eruditi, spectatæq. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam prouinciam emigrasse, nam Gallia monstris eiusmodi caret.* Hìc licet *pedum* nulla fiat mentio, volui tamen *Cardano* auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter crura serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adimere conatus fuerat.

Author purgat se a prolixitate & arrogātia.

Hic beneuolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in enarrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet. *Ipsorum enim dogmatum conflictus, dum inter se confeκuntur, veritatem conciliat, vnde sequitur cognitio*, inquit *Clemens Alexandrinus*. Est quidem vna via veritatis, sed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluenta influunt. Et cum Seneca meo, ad posterius, hoc regero. *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero; multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quoque non inuenta, sed quærenda nobis reliquerunt, & inuenissent forsan necessaria, nisi & superflua quæsiuissent. Multum illis temporis, verborum cauillatio eripuit, & captiosæ disputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam significationem verbis alligamus, deinde dissoluimus.* Quare alio idem loco indignabundus, in has querelas erumpit. *Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse soluere; quod mihi ex ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne quando in muscipula syllabas capiam; aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi.* Hæc studiose rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunto. Tempus, cuius exigua nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiferis rebus impende, & cum eodem *Clem. Alexandrino*, nulli te sectæ addicas, *Philosophiam non Stoicam, non Platonicam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcunque ab his sectis rectè dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dicas.* Et quæ cum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.

Aurea dicta Senecæ & Clem. Alexandrini philosophiæ studiosis considerãda.

An Dracũculus hic ad serpentes pertineat?

Verùm & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem properemus oportet. Ad quem priusquam perueniamus, explorare operæpretium fuerit, sit ne *Dracunculus* noster ex *Serpentum* progenie oriundus? Ad hoc quæsitum, si *Aristotelis*, & *Plinij* doctrinam sequi velis, negando, si *Naturam* consulere malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio probatur, non ad serpentes illū pertinere, idque eo argumento quia cornu verum habet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne *Serpentem* ex horum decretis authorum esse credas. Quamuis enim *Herodotus* lib. 2. dicat: *At circa Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, binis præditi cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, huic enim Deo illos sacros esse prædicant.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referat, multis quidem & aquatilium, & marinorum, & Serpentum data esse modis.* Ait tamen, *quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantùm generi concessa esse.* Idem

Cochleis

Cochleis ad prætentandum iter (scilicet data sunt cornua) *corporea hæc sicut cerastis* (hoc est serpentibus huius nominis) *aliquando & singula*. Itaque ex *Plinij* historia, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verùm non duris osseisque, sed mollibus, & vt, ipse loquitur, corporeis cornibus insignitos. Noster autem *Dracunculus*, vnicam omnino corneæ, & durissimæ substantiæ, in apice capitis gestat, *cornu* inquam verum, non *Cristam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *vnde Dracones cristatos Iuba crediderit*. Et laudato iam supra loco, cum de animalibus, quæ cristas habent egisset, *Draconum enim cristas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Hoc ipsum ex Aristotelis doctrina dicitur.

Aristoteles autem lib. 2. Histor. anim. cap. 1. Cum de animalibus, quæ cornua gerunt, sermonem institueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *bisulca quidem sola facit, vt plurimùm cornigera*. *Oryx* ipsi quoque *bisulcus* cum sit, non bicornis tamen, sed vnicornis existit. Et *Asinus Indicus*, *solipes* non bisulcus, *monoceros* est. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. *Quæ autem cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est*, ait, *nisi quid per translationem cornu habere dicatur: quemadmodum Ægyptij de Colubris Thebanis perhibent, quasi aliquid illis veluti vestigium cornu extuberet*. In nostro verò *bipede Dracunculo*, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & translationem, sed realem essentiam, atque existentiam, non molle, ac tenerum, sed durum & osseum prominet. Quin & *rostri cuspis* merum quoddam *cornu* existit. Et quod mireris planè, ac præter *Aristotelis* doctrinam accidisse dicas, animal hoc nostrum superioribus incisorijs dentibus, cùm iure carere debuisset, quia cornigerum est, hoc tantum abest vt ita sit, vt hos etiam inferioribus comparibus suis & correspondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit.

Cõtra Aristotelis decreta corniger Dracũculus est, & dentes omnes habet.

Hoc ipso enim, & libro & capite *Philosophus*: *Sunt alia vtrimque dentata*, inquit, *alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata vtrimque sunt, quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus. Quamquam sint nonnulla, quæ cornibus vacent, & vtrinque dentata non sint, vt Cameli*. Non igitur mirum est, si in *Camelo* contra Naturæ legem & *Aristotelis* regulam, hoc euenit, posse ijsdem aduersari decretis *Dracunculum* etiam nostrum, qui licet corniger sit, dentibus tamen nullis in superiore maxilla sit destitutus. Verùm de cornibus plura in sequente, & vltimo capite hoc nostro, vbi de *Scarabæo cornigero* seu *Tauro volante* agemus, suppeditabimus. Hoc interim pro more, & amore meo, *Philosophiæ Tyroni* meo inculcandum denuo censeo; *plurima vera esse, quæ parum sunt credibilia*. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non quæsitam. *Et interdum ita perspicua est veritas*, ait *Seneca*, *vt eam infirmare nulla res possit, interdum tamen est adhibenda vis veritati, vt eruatur*. Quod si nos quandoque aduersus *veteres* hoc ipsum disputando præstamus; id non calumniandi illos, per quos plurimum profecimus, sed ab erroribus eorum, si qui irrepserunt, iuniores tutandi sit gratià. *Tantam enim*, ait *Cicero*, *semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusq. hominis ingenio, aut arte subuerti potuerit. Et licet in causa nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per seipsam defenditur*.

Adhortatio ad Philosophiæ studiosos.

Probatur argumento dentiũ non pertinere ad Serpentes.

Videamus vlterius si placet, an *dentes* in hoc *Dracunculo Serpentini* sint necne? *Aristoteles* 2. hist. anim. cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus sunt*,

ait,

ait, *Serpentibus.* *Scaliger* ad hunc locum, *Illud nequaquam excusatur*, inquit (in Gaza videlicet) *cum* Καρχαρόδοντας *interpretatus est exertos dentes. Nam neque id sonat vox Græca, neque verum est, neque exerti sunt duo illi, quos longissimos tradit Plinius, quanquam præ cæteris exstent.* Bene hæc *Scaliger*, sed ante ipsum priùs hæc *Niphus* aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius leguntur. *Deinde quales sint dentes narrat* (scilicet *Aristoteles*) *& dicit dentes* Καρχαρόδοντα, *idest serrati omnibus sunt. Nescio cur Theodoricæ* (hoc est *Gazæ*) *translationes habent exertos? cum hoc sit contra sensum. Patet Serpentes habere dentes serratos, & non exertos. Est etiã contra verbum Græcum, nam* Καρχαρόδοντες *interpretamur dentes serratos, siue asperos, vel inflexos, siue vallatos.* Sed ambo hi tàm *Augustinus Niphus*, quàm *Iulius Cæsar Scaliger*, à *Plinio* hoc ipsum discere iam olim potuerunt, qui lib. 11. cap. 37. *Dentium tria genera*, ait, *serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occursu atterantur, vt Serpentibus, Piscibus, Canibus.* Quales reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, sed recuruos. Ast narro tibi, mi lector, *Dracunculi* nostri *dentes* non *Canum*, sed *Felium*, vno verbo, *Leonum dentibus* simillimos esse, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos accedunt etiam illi, qui in *Tigre* & *Lynce* videntur. Quare ne *crambem bis coctam* tibi apponam, & eosdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque enumerem, remitto te ad operis huius mei paginã quingentesimam & trigesimam, vbi sufficienter eos enarratos, atque delineatos offendes. Igitur nec *dentes*, vt vides, *Dracunculum Serpentibus* associabunt, neque ad *Nicandri Dracones* pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hisce verbis assignauit, & *palearia* appendit.

Idq. ex dictis Aristotelis.

Gaza à Scaligero reprehẽditur & bene quidem.

Plinij doctrina de dẽtibus serpentum.

Dracunculi nostri dẽtes nõ sũt serpentini, sed merè Leonini.

> *Formosa apparet species, pulchro illius ore,*
> *Triplice conspicui se produnt ordine dentes;*
> *Magna sub exigua scintillant lumina fronte,*
> *Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.*

Quid de *rictu* huius, de *auribus, collo, pectore, costis, ventre* dicam? *Rictus* huic bestiolæ prò exiguitate maximus est, vt si verum est, quod *Plinius* monet, quæ illum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rapacem, & laniatorem dicas necesse habeas. Et quamuis haud nesciam, *Serpentibus* plurimis, adeòq. *Draconibus* supra à me traditis, apertissima ora esse, vt ceruos quoque integros deuorare valeant: *Solinus* tamen cap. 32. veris *Draconibus* rictus nequaquam magnos, sequentibus verbis attribuit. *Porrò veris Draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia, sed arctæ fistulæ, per quas & trahunt spiritus & linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & verbere potius, quàm rictu nocent.*

Draco hic habet rictũ magnum.

Solinus cõtra Draconibus ora parua attribuit.

Auriculæ præterea nulli datæ sunt *Serpentum* generi. Hoc *Plinij* est edictum, loco iam nuper citato. *Sed auriculæ*, inquit, *omnibus animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino, atque Delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & viperis. Hæc cauernas tantùm habent, aurium loco, præter cartilaginea & delphinum, quem tamen audiri manifestum est, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono, quonam modo audiant mirum. Simili modo squamigeris atque Serpentibus*, scilicet cauernæ tantum ad auditum. Hæc *Plinius* more suo solito, ex *Aristotele* compi-

Serpẽtibus desunt auriculæ.

lauit, qui & ipse meritò est audiendus. Lib. 1. cap. 11. hist. animal. *Eorum quæ sensum obtinent audiendi, alijs auriculæ sunt, alijs desunt, meatusq. patent ipsi audiendi, vt ijs quæ pennâ, aut cortice, squamâue integuntur. At ea quæ animal generant omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vitulus ergo marinus continet manifestos, quâ audit: at delphinus audit quidem, sed nullis cauernis, quæ vicem præstent aurium.* Ast *Dracunculus* noster, tantùm abest, vt serpentum more *auriculis* careat, vt *Apuleianis* etiam fermè pares gerat, & subrigat. Dracunculus noster auriculas magnas habet.

Vituli marini cum vterque scriptor hìc meminerit, de hoc quid mihi compertum sit, simul apponam. Nudius tertius cum *Principe* nostro *Cæsio*, hunc viuum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum, hìc *Romæ* visum iuimus, extra aquam (nisi quod eàdem subinde perfundatur,) vltra menses duos conseruatum, in mari *Neapolitano* captum, & huc perlatum. Est autem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipse planè, quem *Rondeletius* lib. 6. cap. 6. priori loco describit, ad posteriorisq. differentiam (qui maris Oceani est) maris Mediterranei incolam facit. Hunc *Princeps* diligenter depingi curauit, cuius in *secundo* nostro *tomo*, Deo fauente, mentio fiet. Quod hìc innuam, aliud non habeo, nisi nos omnes miratos maximè fuisse, cum *auricularum* nulla, imò cauernarum, & foraminum vix vlla vestigia apparerent, per quæ vox intimiùs penetrare potuisset, hunc tam exactè tamen *heri* & *magistri* sui vocem audijsse, & tam promptè ad hanc obedijsse, vt quoties illum *Cola*, *cola* vocitaret, hoc nomine audito, confestim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis φώκη à boatu, quem edit, *Virgilio Phoca*, alijs ferè omnibus *Vitulus marinus* appellatur. Hunc præcipuè boatum edit, cum ipsi esca sua, hoc est, pisces monstrantur, quorum triginta & plures libræ vix singulis ei diebus sufficerent. Qui hunc circumferunt, & populo monstrant, *Lupum* & *Draconem marinum*, quàm *Vitulum*, appellare malunt. *Draconem* quidem, licet cum hoc similitudinis nihil habeat, vt nouitati pretia addant, *Lupum* autem, vt *Rondeletius* quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, *Vitulum* verò, cùm ob boatum, tum quia *naribus* est *vitulis* terrestribus affinis, & vt ego iudico, capite ipsis quoque non valde dissimilis, si auriculas haberet; reliqua non persequor. Vitulus marinus satis magnus ab authore Romæ visus. Hic auriculis carens exquisitè tamen audit. Hûc herus suus vocat Draconem & Lupum marinum. Cur vitulus vocetur.

Quis autem verus sit *Draco* & *Dracunculus marinus*, ego quoque eò inclino, non esse *Serpentem marinum*, qui Græcè ὄφις θαλάσσιος appellatur, quem errorem aliqui ex *Plinio* haurire potuerunt: non esse *Hippocampum*, quem pro *Dracone Matthiolus* nobis substituit: non *Trachurum*, quem *Iouius* de *Piscibus Romanis* agens, nobis persuadere conatur: verùm esse illum, qui δράκων *Græcis* antiquis, recentioribus verò *Dracena*, *Romanis* nostris hodie *Tragina*, *Latinis* & *Draco marinus* & *Araneus* nuncupatur. In harum mare controuersiarũ, plenis nunc velis inuolare mihi non est animus, adeat suadeo, si quis his studijs capitur, vt veritatem nanciscatur, 10. cap. *hist. anim. aquat. Hippolyti Saluiani* Medici olim *Romani* nostri, quod incomparabile opus, ita ingenij sui fœcunditate, atque figurarum ære excusarum venustate illustrauit, vt palmã, qui in hoc stadio cucurrerunt, cursuriq. sunt, præripuerit facilè omnibus. Eòq. magis egregius ipsius Quis sit verus Draco marinus. Hippolyti Saluiani scriptoris de piscibus encomium.

cona-

conatus est laudandus, quòd dispendiosum quidem, ast vtilissimum hoc opus à magnis etiam *Principibus* ipsi inuidendum, sed imitandum tamen, proprijs sumptibus, adiutrice industriorũ artificũ manu, domi suæ edolauit, veluti filius ipsius *Gaspar Salmanus* adhuc in viuis, & illis qui amœnioribus Musis delectantur omnibus charissimus, mihiq. amicissimus, nuper nobis est contestatus.

Collum in hoc Draco ne aut potius quam serpête repræsentat. Nec costæ serpentum cũ Dracone conueniunt.

De *Collo Dracunculi* nostri, quid aliud dicam? quàm quod supra quoque insinuaui, hoc è *thorace* sursum elatum, non autem rectà lineà antrorsum protractum *autem* iustiùs longè æmulari, quàm *Serpentem*.

De *costis* hoc habe. Aristoteles lib. 5. hist. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *costa totidem, quot dies mensem integrum complent: singulis enim tricena*: In vtrouis autem *Draconis* nostri latere, quatuordecim *costas* inuenio, quibus si duas addas *clauiculas*, habebis tricenarium numerum, erit igitur *serpens*. Bene habet. Attamen existimo ego, Aristotelem in quouis latere voluisse tot costas, quot dies sunt in mense, atque sic omnes sexaginta essent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hist. anim. eruo. *Dorsum pone pectus est, cuius partes scapulæ, & spina, infraq. è regione ventris, lumbi habentur, communes autem partis superioris, inferiorisq. costæ octonæ, nam de hominibus gentis turdulorum (Scaliger* legit *lygniorum*, λυγίων enim *Aristoteles* habet, alij *Ligurum) quos septems costis ferunt creari, nullius idonei authoris testimonio constat*. Recenset igitur Aristot. non vtrorumque, sed singulorum tantùm laterum costas, quomodo enim omnes hominis costæ octonæ saltem essent?

Probè Aristotelẽ *Plinius* imitatus est lib. 11. cap. 37. *Pectus*, ait, *hoc est ossa* (alij legunt costas) *præcordijs & vitalibus natura circumdedit, at ventri quem necesse erat increscere, ademit, nulli animalium circa ventrem ossa: Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis & inter eas aquaticis maximè. Costæ homini tantùm octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta*. *Dalecampius* ad hunc locum hoc optimè animaduertit. *Ergo verò costæ homini tantùm duodenæ, nisi fortè superiores* (quæ excusatio in Aristotele forsan quoque locum habebit) *octonas tantùm intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor spurijs*.

In Dracone hoc costæ non in pectore solùm, sed in ventre etiã inferiore existunt.

Verùm, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduersio suboritur, cum ait: *Nulli animalium circa ventrem ossa*, Quam legem dudum priùs Aristoteles decreuerat, lib. 3. hist. anim. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus etiam costis impositum est, quæ quidem aduersa inter se coeant, cum reliquæ breuiores sint, quàm vt facere idem queant, nullum enim animal est, quod circa ventrem os habeat*. Paulò aliter hæc vertit *Scaliger*, sed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. Ast nostro in animali certissimum est, dictas vtrimque quatuordecim *costas*, non *pectoris* solummodo regione comprehensas, sed per *ventrem inferiorem* quoque dispositas, vsque ad *os sacrum*, vbi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, vera *ossa*, non *spinas* quales in piscibus sunt, apparere, & esse, sole meridiano clarius patet.

Determinatur ad serpentes potius quam alia animalia Draconem esse referendũ.

His tamen omnibus modò allatis obiectionibus non obstantibus, & haud quicquam proficientibus, si quis me iudice, decernendum iubeat, ad quodnam animalium genus *Dracunculum* reducendum censeam? Ego inter *Serpentes* potius, quàm vlla alia in specie animalium ipsi remanendum iudico.

Hoc

Rationes huius decreti.

Hoc enim mihi concedat æquissimus lector, nullus dubito, tam insignibus instructum membris, tam varijs ornatum organis animal, ex *putredine* minimè emergere potuisse. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix est probabile, ex *ouo* igitur excludatur, aut *viuum* è matre sua enascatur oportet.

Diuisio animalium.

Ouipara autem vel *exanguia* sunt, vel *sanguinem participantia*. *Illa* aut mollia, testacea, crustacea vel insecta sunt; nullum ex his, *Draco* est. *Sanguinea* autem *ouipara* vel volant, vel natant, vel incedunt. *Volatilia* solæ *aues* sunt, quæ non sufficit, quod alas ad volandum possideant, sed plumis insuper ac pennis vestiri necesse habent, horum in *Dracunculo* nihil est. *Natatilia* omnia *pisces* sunt, vel *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, nisi *amphibia* sint. *Ouipara terrestria*, vel *ἄποδα*, hoc est sine pedibus, vt *Serpentes*, sunt, vel *pedata*, eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia habent, & pleraq. sunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hisce aliqua, quæ ouum quidem intra se generant, & ex hoc postea fœtum viuum edunt, quòd & *vipera* cum paucis quibusdam *Serpentibus* molitur.

Inter *viuipara* solus *vespertilio* volat, reliqua incedunt omnia. Iam autem suprà probauimus, *Dracunculum* non esse *vespertilionem*, cum *cutis* obstet, quæ *Serpentis* est in *Dracone*, *muris* verò est in *vespertilione*. Addo caudam in *Dracunculo* longam, in *vespertilione* viuo vix visibilem, in sceleto tamen, carne probè denudato, satis conspicuam.

Concluditur draconē hunc esse serpētem.

Iam autem quid indè incommodi nascetur, si dicamus *Dracunculum* esse *Serpentem pedatum*, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Aristoteles hunc nusquam viderit, auditione nunquam acceperit, & in rerum natura haud esse crediderit, neque ideo etiam descripserit? At inquies, hoc implicat omnino contradictionem quandam, scilicet *Serpentem* appellari, qui non serpat, sed volet, atque pedester, auium instar ingrediatur.

Nec obstat quod hoc fortè Aristotelis doctrinæ aduersetur.

Obiectio.

Responsio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, nouum, si placet, nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpentes potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *lacerti* pertinent, licet pedibus quatuor incedant. Et quid mirabilius est, quàm *pisces* natare, & volucres simul esse? quod in *Miluo* nostro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna est latissimis membraneis alis, & piscibus illis *Indicis*, quos Hispani *Boladores* appellant, quotidiana experientia testatur. Quid si igitur *Dracunculus* serpat, incedat, & volet, si opus fuerit, an hoc absurdum existimemus? Volare autem illum, tot præclaris scriptorum veterum, ac recentiorum testimonijs, iam supra adstruximus. Hoc tantum adiungo, qui nobis hunc *Draconem* depingunt, solere alis erectis id facere, atque vt *pinnæ*, & oræ extremæ non caudam versus respiciant, quemadmodum in nostro reuera videre est, sed sursum erigantur, eundem delineare. Quod an reipsa inter volandum ita eueniat, an ex pictorum potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo.

Rationes pro opinione authoris.

Quæ sit differētia posituræ alarum in vero & picto cōmuniter Dracone.

Huiusmodi *Draco* alis ita extentis, & in altum sublatis, *Aquilæ* subiectus, arma gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem Scipio* Card. *Burghesius* PAVLI Nepos, in prædio suburbano suo, quod extra *Portam Pinciam* amœnissimum, raræq. artis statuis, atque picturis ornatissimum extruxit,

Pauli V. arma gentilitia Draconem habēt.

xit, *Viridarij* eiusdem frontispicio præfixisset, lusit in hunc olim Epigrammate eruditissimo & venustissimo, tum Cardinalis *Maffaus Barberinus*, nunc & ipse *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipsius poëmatis, immortali gloriâ dignissimis deprompsi, vt lectorem meum exhilararem, atque post amarisimum, tot *Serpentum* & *Draconum fel*, eidem (bono tamen animo) à me hactenus pleno poculo propinatum, dulcisimo *Apum melle* refocillarem, hìc iure subijcere debui.

De hoc Dracone Card. Maffæi Barberini eruditisimũ carmen.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Ill.^mi C. Burghesij.

Non sedeo custos, adsto venientibus hospes,
Non magis hæc Domino, quàm tibi villa patet.
Hìc requiem captare licet, passimq. vagari,
Aëris hic haustu liberiore frui.
Nec species animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego sum Python, feriant quem spicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipse suas.

Porrò si quis ex me sciscitetur, quæ huic *Dracunculo sit patria, quique penates?* respondeo ex coniectura quidem, sed probabilissima, hunc non esse *Americanum*, non *Europæum*, non *Africanum*, sed *Asiaticum*, & quidem *Arabicum* indigenam, *Bellonius* enim, quem supra adduxi, ait, se tales in *Ægypto* vidisse *Dracones*, quos ex *Arabiæ* parte, in illam aduolare narrabant.

In qua orbis parte tales Dracũculi nascantur.

Arabia his patria est.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc sensum attulimus, vtcunque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipsemet apud non paucos inclaruit. Figurâ siquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in suo *Dracunculo*, si non proximè omnino, prope tamen ad nostrum accedit, veluti vtriusque iconem consideranti palam fiet. Huius farinæ & formæ sunt illi quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* se *Lutetiæ* vidisse meminit, qui licet hos ex *Indijs* allatos suspicatus sit, parum refert, solemus etiam nos hodie plerasq. res exoticas, priùs haud nobis visas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, incogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam refricet. Et omnia quasi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimusque, quia parui sumus, cum multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate nostra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica sunt, cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. *Adeò naturale est magis noua, quàm magna mirari.* Et quid, si etiam aliqua à communi naturę lege, quandoq. exorbitent? non ideo confestim sunt explodenda, *ignorat enim Natura potentiam, qui illi non putat aliquando licere, nisi quod sæpius facit.*

Cur Cardanus hos Indicos vocauit.

Aestimamus plerunque magis extera, quàm nostra.

Si quis præterea me interroget, an *pullum* hunc existimem, fuisse alicuius magni *Draconis?* An verò naturalis hæc corporis sui magnitudo, & constitutio fuerit? Ego quouis deposito pignore, certare ausim, vel veram hanc corporis proportionem esse, vel certè paulò maiorem saltẽ existere debere. *Bellonius* nec magnũ, nec paruum dixit, cùm tamen, vt ex icone ipsius patet, nostro congener, & similis fuerit, credi etiam fas est, paruum fuisse, quoniam ex quinque istis,

An hic Dracũculus naturaliter maior esse potuit.

Non videtur multò grādior debere esse.

istis,nostro & *Belloniano*, similibus,maximus eorum ad *Cuniculi* saltē,parui animalis,longitudinem & altitudinem accessit, quos *Cardanus Parisijs* obseruauerat.Hoc aliā confirmo coniecturā,quoniam *Herodotus* ait,*alis esse vespertilionum illos Dracunculos, qui ex Arabia in Ægyptum conuolant*,& ibi ab auibus *Ibidibus* seu *Ibibus* nō maioribus, vt reor quàm *Ciconiæ* sunt impetuntur, debellantur ac trucidantur,parui igitur hi *Dracones* fuerint.Roboratur hoc ipsum aliā quādam ab experimentis anatomicis desumptā ratione, quæ hæc est: Omnia ossa , quæ hic detecta cernuntur,vetuli,nō iuuenculi animalis sunt, quæ albissima,durissima, siccissima esse conspicias, cum, si tenellorum fœtuum sint, ossa post mortē celerrimè denigrentur , contabescant, & computrescant , hoc in alijs animalibus sæpè expertus fui. Argumento insuper irrefragabil i , hoc comprobauero , ex *dentibus* ,qui integri , perfectissimiq. hic omnes comparent, quod in recentissimo *pullo* haudquaquam eueniret.

Ratio huius prima ex Herodoto affertur.

Secunda ab ossium natura.

Tertia à dētibus petita.

Quæ si ita se habeant,vt ego mihi persuadeo,non erit hic noster immanium illorum *filius Draconum*,in quorum,vt supra ex *Strabone* memini,dorso & tergoribus herbæ innascuntur.*Bustamantinus* lib.de *rept. sac. scrips*.lepidè profectō de plantis hisce philosophatur,vult enim *Dracontæam* & *Dracunculum* herbas, ita vocatas esse,quod ex *Draconum* substantia vitam & vigorem nanciscantur,conseruent etiam per semen terræ immissum,conceptam ex *Dracone* virulaginem, & corrosiuam suam acrimoniam, atque colorem luridum, varium,& horrendum,quem *Dracontea* fustis ostendat, ideoq. senectam magis *Serpentis* alicuius illum,quàm plantam repræsentare . Huic similiter animali deberi,vult,plantā, quæ *Sanguis Draconis* vocatur , quod sanguine *Draconis* cū priùs fuerit nutrita, eundem postea colorem auulsa licet, & terræ cōmissa rediuiuum in filijs plantulis, rubicundū ac floridum imitetur,iterumq producat. *Folijs imò Draconem,* inquit, *sculptum forma & effigie tenent exorta illa , dictu mirabile nimis, norunt Indi Hispaniæ noua,& nos vidimus, communiter plantis aduectis , & 2.lib.7.cap.hist. Indiar.occident insistitur.Hæc enim planta altissimas radices immittit, pertingentes intima vasa seminaria animantis huius,lumbis adnata, per quos seminis ductus decurrunt,semen vt trahere possint formatum, prolificum, efficere potens Draconem verum , formetq. vt illum folijs primo : Draconibus inserta ortu acceptā virtute : seruataq. imposterum terræ commissa , loco fruticis, quæ nullum alium fructum gerunt vnquam , quàm folijs Draconem efformatum (mirabile satis!)*

Non est ex genere illorū ingētium Draconum , in quorū dorso herbæ nascuntur.

De his herbis curiosa Bustamantini philosophia.

Quomodo planta sanguis Draconis dicta na catur.

Quare effigies Draconis in huius folijs insculpta videatur, in ra speculatio

Hæ si cui rationes philosophicæ placent,acceptet eas,sine meo periculo,ego hic tantisper iudicium suspendo,& *scepticum* ago.Interea non possum intermittere, quin *Nicolai Monardis* ipsissima de *Sanguine Draconis* , herbā nempe ita appellatā , & fructu *Draconis* effigiem repræsentante, huc verba adducam, quæ cum *Bustamantino* non vsquequaque concordant.

Quid de herba hac sanguinis Draconis Monardes commentatus fuerit.

Hic igitur cap.38.fructum arboris describens,*lachrymam* illam fundentis quę *Sanguis Draconis* dicitur : *Est autem,* inquit,*hic fructus admirandus, nam sublatā, qua integitur pelle, illicò Dracunculus apparet , tanto artificio à natura fabricatus , vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur: collo oblongo , ore hiante , spinā aculeis horridā,caudā oblonga, & pedibus conspicuis . Ab eo fructu denominationem procul dubio sumpsit arbor & eius lachryma , quæ ex illa , per incisionem legitur , quam ex*

Carthagine Peruana selectissimam aducbunt, vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorabant. Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui facilè incidi potest. Eà vulneratà, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella. Hactenus *Monardes. Carolus Clusius* annotationem hanc subdit, *sibi ab hortulano Regis Hispaniarum missos fuisse fructus quosdam nomine Dragonatis, qui Bruxellæ terræ commissi prodierint, folijs Iridis oblongis, viridibus, per oras rubris. Fructus Cerasi magnitudine fuisse, sed pelle sublatà, animalis nulla, nedum Dracunculi effigies visa fuit.* Verùm de hac re innotescet fortasse nobis aliquid certiùs cum *secundo tomo* manum admouerimus; interea non putamus præter institutum nos egisse, si admirabili huic animali, admirabiliorem plantam subiunxerimus, lectoriq. ansam præbuerimus, laudandi DEVM, *Naturæ* Dominum, qui pro bonitate sua, tam admiranda, & vix ab intellectu nostro comprehensibilia opera creare, nobisq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de eadem plãta Carolus Clusius dicat.

Hæc omnia dubiorum plena alio loco excutientur.

Omnipotẽtia Dei inspiciẽda & laudanda.

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* desumuntur, aliquid coronidis loco adiungendum esset, ast *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum,* ait. Cui *Aëtius* adstipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici meminerunt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones*, inquam, ignitos atque volantes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex sua natura innoxios esse, hinc *Lucanus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò constitutione noxios fieri, quare idem *pestiferos ardens* facit *Africa*, inquit. Verùm & hæc regula fallit.

An Dracones venenũ habeant?

Res dubia apud authores.

Et quoniam potior veterum authorum pars existimat, morsus magis à *Draconibus* impressos timendos esse, quàm venenum illatum nocere, ideo de antidotis quoque parum solliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs vtilia malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ absque risu non legi. *Caput Draconis* nempe ianuarum limini subditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius inueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pauore, homines immunes reddere. *Cordis* piguitudinem conferre iudiciorum victoriæ. *Dentes,* mites præstare dominos, potestatesq. exorabiles. *Hæc credat Iudæus Apella, non ego.*

Plinius ridiculosa remedia ex Draconibus petit.

Nunc quicquam superesse amplius non video, nisi hoc vnicum, vt illis nempe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Musis*, & aliquid, quod antiquitatum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & inprimis quidem, de *Draconibus* commentarer, scriberemq. qui *insignia* erant *cohortium Romanarum*, & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui hastis illos illigabant, vasto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *simulacris* deinde dicerem, quibus varij gentilium Dij *Draconum* effigie efformabantur, veluti *Apollo, Mercurius, Minerua, Æsculapius, Serapis, Ianus alijq.* & quinam horum, metamorphosi quadam in *Dracones* mutati falsò credebantur. De fabuloso etiam *Dracone hortorum Hesperidum custode*, ab *Ouidio* depicto,

Antiquitatum studiosis etiã esset nũc satisfaciẽdũ.

Dracones cohortium bellicarum erant apud Romanos insignia.

Erant quoque variorum gentilium Deorum simulacra.

> *Qui crista, linguisq. tribus præsignis, & vncis*
> *Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.*

De *auspicijs* itidem, *prodigijs, ostentis, portentis, diuinationibus, oraculis, cultu* etiam, ac *ve-*

Plurima alia de his dici possẽt

ac *venerationibus*, ab antiquis huic bestiæ exhibitis, & si quæ alia sunt, quæ veterum loca authorum obscuriora, quando *Draconum* meminerunt, illustrare poterunt. *Nobis qui Musas colimus seueriores*, & tristibus ægrotantium querelis plerumq. aurem accōmodamus, aut necessarijs crebrò negotijs occupamur, *non licet esse tam felicibus*, vt in hæc amœnissima *Musarum* vireta, nisi per diuerticula subinde quædam, & furtim quasi exspatiari valeamus, quamuis id maximè libeat. Quare hæc amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus sit, quàm mihi, sed qui tanto the interuallo in humanioribus literis, historiarum peritiâ, & antiquitatum indagine anteuertunt, quando ego ipsos desiderio assequi, quod maximum est, anhelo. Hi sunt illustres viri *Gaspar Scioppius*, Consiliarius Regius, qui suâ laude iam claret, meâ non eget, quem ego seculi nostri *lapidem lydium lingua latina* iure appellare soleo. *Hieronymus* deinde *Aleander Card. Barberino* nostro, à secretioribus *latinis* epistolis, quem alio elogio iam non decorabo, quàm eodem, quo VRBANO VIII. illum idem *Scioppius*, in suo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iurisconsultus, & Poëta politissimus, gracè & latinè bene doctus, & antiquitatum Ecclesiasticarum, & secularium non paucis gnarus*. *Lucas* præterea *Holstenius Germanus*, eiusdem *Cardinalis* familiaris, qui præter linguas *Gracam* & *Latinam*, quas elegantissimè scribit, & vtriusque nunc opuscula sub prælo habet, in *Cosmographia* adeò excellit, vt sibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære *comus* ac *promus*, qui & ipse *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipsij* discipuli, digni ipsius Cathedræ successores esse poterant. Sed & in hoc quoque rarissimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum est insigne, quod *arte pingendi*, per *Germaniam*, *Belgium*, *Italiam*, *Galliam*, *Angliam* & *Hispaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum spatio *Antuerpiæ* sibi, vltra *ducenta aureorum millia*, ex hac ipsa nutricula sua lucri fecerit. Hunc cùm olim *Romæ pleuritide* grauiter laborantem, per DEI gratiam, sanitati restituissem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocosa hæc verba, erudita tamen subscripsit.

Authoris excusatio cur his immorari nō possit.

Amicis suis hæc se lõgè doctioribus relinquit. Gaspari Scioppio.

Hieronymo Aleandro.

Lucæ Holstenio.

Petro Paulo Rubenio.

PRO SALVTE
V. C. Ioanni Fabro M. D.
Aesculapio meo,
olim damnatus
L. M. votum soluo.

Verùm quoque effigiem meam mihi simillimam, in magna tabula, coloribus expressit, quæ ob artis præstantiam magni à pictoribus æstimatur.

Atque sic cum *Bono* DEO ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus* & *Dracunculo* feliciter imponimus. Restant adhuc nobis duo *Scarabei Mexicani*, quos leui brachio perstringemus, & tandem hoc opus nostrum, æquissimo curiosi lectoris iudicio committemus.

TEMOLIN	*TEMOLIN ICHCATZIN.*
Scarabæus Mexicanus vnicornis.	*Scarabæus Mexicanus bicornis.*

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc sint animalia, si quis vnquam *Scarabæos* nostrates domesticos, pratenses, aut syluestres est contemplatus, non ampliùs in hoc dubio hæsitabit. *Scarabæi* sunt, & quidem *Mexicani, nigri coloris* ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum castanei ad rubicundum vergentis coloris esse scias, quem *pedes sex* in vtroque animali pilis refertissimi probè æmulantur. In prioribus pedibus distincti *quatuor vnguiculi*, seu digituli veriùs conspiciuntur, & vnus in medio radij, calcaris instar appositus. *Vnicornis* est *primus* Scarabæus cuius recuruum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis simul cum reliquo corpore connexionem lusit Natura, triplicem figuram semicircularem appingens. *Alter duo cornua* gerit *taurorum* more, & prorsum quidem protensa, ramis nullis exasperata, verùm interna eorum parte fibrosis complusculis excrescentijs, vt pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuspis quidam protuberat, cornu tamen minimè est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Casus aliquando artem superat.

CAsu profectò non pauca quandoque, quàm consilium efficere potuisset, eueniunt meliora, perfectioraque. Sic, vt *Plutarchus* author est, pictor ille, cum *equi spumantia labra* arte & penicillo imitari haud posset, spongiâ varijs imbutâ coloribus in *equi os* coniectâ, fortuitò expressit, quod ingenium subministrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo *ære* efficiundo, similiter casus lusit.

Mi-

Mihi hìc idem contingere animaduerto, appositissimè enim *Scarabæus* vltimum operis mei animal existens, *Draconem* subsequitur, cuius tractationem satis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana instituerain. Siquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabæus* inter se congruunt, ita à concordantibus veteribus pro vno eodemq. falsò numine culti fuerunt, vt ambos hos dixeris, non discrepantia esse animalia, sed gemellos prorsus ab eadem matre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, scientià veri Dei orbati, *Solem* tàm à *Scarabæo*, quàm *Dracone* significari, horum imaginibus eundem repræsentari & honorari. *Macrobius Saturnal*: lib. 1. cap. 19. *In Mercurio solem coli*, inquit, *etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in specie Draconum maris & fœminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio consecrandum*. Et quoniam *cælum*, *Sol* & *Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam summopere *Amor* requiritur, hinc osculum in duobus Draconibus caduceum amplexantibus additum fuit. *Necessitas* quoque horum *Draconum nodo* subindicatur. Casu accidit vt Draconem Scarabæus sequatur, sed bene satis. Draco & Scarabæus pro eodem falso Deo olim colebantur. Draco pro Sole colebatur.

Pinnæ adiectæ sunt, quæ principis huius sideris velocitatem demonstrant: *Ad huiusmodi*, ait idem *Macrob. argumenta Draconum præcipuè volumen lectum est, propter iter vtriusque sideris flexuosum. Atque hinc est, quod simulacris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quod hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur. Et est Æsculapius vis salutis de substantia Solis, subueniens animis, corporibusq. mortalium. Salus autem natura Lunaris effectus est: quo animantium corpora iuuantur, à salutifero firmata temperamento.*

De *Scarabæo* similiter non desunt testimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. *Propter Scarabæum*, inquit, *qui pilulas voluit, Ægypti magna pars Scarabeos inter numina colit, curiosà Apionis interpretatione, qua colligat, Solis operum similitudinem huic animali inesse ad excusandos gentis suæ ritus. Diogenes Laërtius* præterea in procemio suo, hanc de Dijs & iustitia philosophiam *Ægyptiorum* fuisse scribit, *vt materiam dicerent principium ex qua quatuor essent discreta postmodum elementa, tum animalia quædam effecta, Deos esse Solem & Lunam, quorum hæc Isis, ille Osiris appellaretur, & Scarabæi, Draconis, aliorumq. animalium nomine obscurè significarentur.* Scarabæum pro Sole similiter Ægyptij venerabatur.

Cur autem pro *Sole Scarabæum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opusculo suo de *Iside & Osiride*. *Iam aspidem*, inquit, *mustelam, & Scarabæum colunt, in quibus imagines quasdam obscuras sibi, sicut in radijs Solis Deorum potentiæ considerant. Siquidem Scarabæorum genus fœminà carere aiunt: Mares omnes emittere semen in materiam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerso gradu propellentes, vt videtur cælum Sol, dum ipse ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.* Huius ratio à Plutarcho affertur.

Accedit huc, nescio quæ alia congruentiæ ratio, vltimorum horum animantium quæ agmen claudunt, cũ primo à quo librum meum auspicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipse ab *Ægyptijs* olim adorabatur. Primũ huius libri animal, canis nempe habet etiam quid simile cum vltimo Scarabæo numinum.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, siue per hunc *Solem* demonstrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, quasi vtriusque ianuæ cælestis potestatem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat: siue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq. ab eundo dictum* (verba sunt *Macrobij*) *quòd Mundus semper eat, dum in orbem voluitur: & ex se initium faciens, in se refertur. Vnde Cornificius Ethym. lib. 3. Cicero, inquit, non Ianum, sed Eanum* Draco non pro Sole tantùm, sed pro mundo etiam innuebatur.

 nomi-

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in sacris imaginem eius exprimentes, Draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq. suam deuorantem, vt appareat, mundum & ex seipso ali, & in se reuolui.

Draco & Scarabæus huius operis nostri finem figurant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabæi* globus, in quibus neque principiũ, neque finis cernitur, completũ nostrum opus denunciabunt. Aut si terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à principio feliciter huc lapsum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutissimè ab alijs expectatam, libro huic nostro laborioso saltem & curioso, si non docto & ingenioso, faustis sub *auspicijs Barberinis*, impositam tandem fuisse contestabuntur.

Recensentur absurdi antiquorũ Dij.

Si quis præterea nouisse exoptet, quantâ animorum insipientiâ, & quàm absurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenâ eruditione refertissimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & detestabitur, inauditas superstitiones & nefanda gentilium sacrificia, quibus res absurdissimas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* solos & *Scarabæos*, sed *testudines* quoque, *hircos, lupos, boues, vaccas, cercopithecos, crocodilos, ibides, feles*. Atque vt de *cælo*, *astris* & *elementis* nihil dicam, res abiectissimas alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, vt *hastas*, seu *ligna* corticibus suis delibrata (vnde *Romani* antiquissimi singulis Deorum simulacris hastas dabant) *arbores, enses, ventos, montes, colles marinos* & *mæandros*, vilia hortorum *olera* insuper, vt superius diximus.

Verùm antilogio hoc misso, audiamus si libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* noster, de *Scarabæo Mexicano* mihi scripta reliquit, hæc autem ex *Hispanico* idiomate translata ita Latinè sonant:

Fr. Greg. de Boliuar hanc Scarabæi noui orbis descriptionẽ authori dat.

Scarabæus linguâ *Peruana Acatanac* vocatur, in vna ex duabus speciebus *cornu* in superiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acumen ad humeros fertur. Habet *sex pedes* cum multis vnguibus in quolibet pede fortibus, & incuruis. *Alæ* sunt quatuor, subtilis atque transparentis telæ siue substantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque custoditas inferiore & intimiore sede tenet, reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eisdem inseruiunt, duræ hæ admodum sunt & nigræ. *Caput* proportionem totius non seruat, hoc enim æquè magnum est, atque medietas vniuersi corporis, totumq. coopertum est, eodem duro cortice seu corio, siue crustam appellari malis. Quando *volat*, maiorem strepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius currus, non vnguine perlita. *Damnosum* & fastidiosum est *animal*, quandoquidem eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accensum videt, huic vbi appropinquat, vel extinguit, vel in terram illud deijcit, atque ita, quousque non interfectum, aut expulsum fuerit, haud sine timore perferri potest.

Prima species vnicornis.

Alæ quatuor.

Caput magnum.

Strepitus in volatu.

Secunda species bicornis.

Secunda species eiusdem naturæ & magnitudinis cum priore est, nisi quòd *duo* habeat *cornua* antrorsũ porrecta, & cuspidibus siue extremitatibus suis sibi opposita. Crustam adeptum est, siue tegumenta sua veluti *encausto* quodam tessellata, adeoq. venusta sunt nonnulla, vt cum quouis viridi certare *smaragdo* valeant. Obtinet præterea *cingulum* iustæ æqualitatis, circa alarum iuncturas, luteoli coloris. Qui naturaliũ rerũ indagandis proprietatibus student, magnos in his

Crusta habet coloris pulcherrimi.

in his *Scarabæis* abusus committunt, quandoquidem, vt horum in volando strepitum ac rumorem perceperunt, statim aliquam nouitatem prædicunt, & subitò, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipsum volitando impetũ fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quoque pro fascinationis quodam genere in conciliando fœminarũ amore viris, & virorum fœminis. Neq; vllus *Scarabæus* ad magnitudinẽ illã quod ipse viderim accedit, quæ in iconibus hisce cõparet, verùm sunt tertiâ etiam parte minores. Ad superstitiones & fascinationes Americanis seruit.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquisita & veridica est *Scarabæorum* descriptio, quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipso mihi communicata varia & iucunda, tomo secundo inserenda reseruo. Ex allatis tamen ipsius verbis hoc mecum quiuis facilè deprehendet, non *Mexicanos* sed *Peruanos* ipsum solummodo *Scarabæos* descripsisse, nam hi, quos icones nostræ exhibent, neque colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantùm enim abest, vt *Mexicani* tertia parte, nostris in tabula & charta hac expressis, sint minores, vt ego meis oculis, hìc *Romæ* in *Araceli* monasterio ita dicto, his ipsis duplo grãdiorem *Mexicanum Scarabæum*, verum & non depictum, anno proximè elapso *Iubileo* 1625. viderim, manibusq. tractauerim, quem ex *Franciscanorum* familia *Frater* quidam *Hispanus* ex *Mexicano orbe* secum tulerat. Vidit eundem mecum iem *Boliuar* noster, vnicornem, & apprimè iconem primam nostram, si ipsi ad magnitudinem aliquid addas, referentem. Hucusque Fr. Gregorius. Peruani nõ Mexicani sunt hi iã Scarabæi descripti. Author Romæ magnũ valde Mexicanũ Scarabæũ cõspexit.

Promiseram hoc loci vberiorem de cornibus physiologiam instituere, sed vrget me Typographus, alia atque alia subripiuntur negotijs tempora, quare hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, si abrumpo, & fidem modò non soluo, cum interim, quo animum pascat, ipsi non desit, atque vtinam, ne meam sic etiam nimietatem accuset. Quæ de cornibus hic dici possent ad secundum tomũ reijciuntur.

Hoc tamen silentio haudquaquam est inuoluendum *Fr. Gregorium* nostrum, non totius generis *Scarabæorum* diuisionem, sub hac bimembri sua partitione nobis dare voluisse, sed illam solummodo *speciem* quæ *cornigera* est, quã vel vno, vel duobus saltem, non tribus vero præditam corniculis censuit. Ab hoc *Aldrouandus* lib. 4. de *Insect.* non dissentit, quamuis alicui primâ fronte contrarium videatur. Huius diligentissimi scriptoris, in hoc maximè animalculo verba necesse est, vt hìc producam: *Suprema Scarabæorum genera duo facimus*, ait, *ob partium varietatem: alia enim cornuta: alia absque cornibus: quæ verò cornuta sunt, aut vnicum habent cornu: aut duo, aut tria, quæ rarò videntur: rursus quæ vnicum, μονόκερως nuncupantur, apud Ægyptios nobiles: quæ duo, aut sunt Lucani siue Tauri, quorum nimirum cornuaq; sunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodosa sunt, ad pretendendum iter facta: Tria, quæ habeant in capite nulla*, (optimè ergo *Fr. Gregorius* hæc non posuit) *nisi improprie habere dixerimus. Reliqua quæ sunt sine cornibus, differunt inter se multifariam.* Poterunt igitur præcipuæ *Scarabæorum* differentiæ apud eundem *Aldrouandum* videri. Nam si quis ex *Aristotelis* se putet scriptis has haurire posse, egregiè decipitur, *Aristoteles* enim, inquit idem *Aldrouandus*, *quod sciam, Scarabæorum genera nulla expressa constituit, sed inter ea insecta, quæ Coleoptera dicuntur, Cantharum, Milolonthen, Carabum, & Cantharidem, præcipua connumerat. Sed horum nullam quod sciam,* corpo- Fr. Greg. de cornigeris saltem Scarabæis locutus est. Aldrouãdi verba de Scarabæorum differentijs. In Aristotelis scriptis nihil determinati de Scarabæis extat.

Plinius Aristotele ... ttor fuit, sed nec hic sine controuersijs legitur. Ex hoc dicitur in plurimis veteres mancos fuisse.

corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura *Scarabæorum* genera, & distincta magis commemorat, sed nec hæc quidem controuersijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, discere vales, difficilem adire prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monimentis omnia in naturali philosophia expedita se dare, nobis promittit, Non enim plurimos solummodo hodie *Scarabæos* notissimos nobis, nescias quibus *Aristotelicis* vocare nominibus valeas, sed nec illa ipsa ab eodem posita nomina, quibus accommodes *Scarabæis* nostris, facilè reperias.

Corngeri Scarabæi nobis tandem describentur.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his nostris paucula hæc tandem dicamus, & finiamus. Quem nos *vnicornem* vocamus, *Græci Monocerotem* dicerent, & *Ferdinandus Imperatus* in *hist. sua nat. Rhinocerotem* libentius appellat à similitudine cornu, quod huius nominis quadrupes gestat; *Is modò si nasum Rhinocerotis habet.* Volatum huius non vidi, quem idem *Imperatus* adeo pigrum, tardumq. esse scribit, vt quasi vltrò in manum eius, qui eundem apprehendere velit, inuolet.

Vnicornis.

Bicornis.

Bicornem Mexicano nostro similem, nec *Imperatus* nec *Aldrouandus* depingũt, hoc est cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramisq. ex illis protuberantibus asperentur. Talem igitur calamo & picturà, omnes proponũt authores, & nos sæpissimè vidimus, qualem ob *ceruinorum* cornuum similitudinẽ *Cardanus* lib. 7. cap. 28. *de variet. rer. Scarabelaphũ* non ineptè, siue *Scarabæum ceruum* nominat, *cornua* enim hic gestat pulcherrima, nitentia, ramósa, ceruinis similima, in hoc tamen longè ab illis discrepantia, quòd *Scarabæus* ea moueat, stringat, & arctè adeò, si quid ipsis medium interseratur, claudat, vt puerorum improuidorũ digitos profundo sauciatos vulnusculo sæpe conspexerim, atque prorsus idẽ præstant, quod *chelis* suis *cancri*. Quare *Iul. Cæs. Scaliger* exercit 194. de his *corniculis* aduersus *Cardanum* pro subtilitate sua: *Tametsi*, inquit, *apud subtiliores, qualis tu es, chelę potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim vsus, vt cancris brachiorum.* At nescio, quare ideo cornua esse desinent, si moueantur, quod priuilegium alijs etiam veteres concessisse animantibus cornutis memini.

Scarabæi cerui descriptio.

Huiusmodi *Scarabæi*, *cerui volantes* à *Gallis*, *Germanis*, & *Italis* quoque non paucis nominantur. *Romæ* hi non sunt frequentes, multo frequentiores in patria mea, *Bambergæ* nimirum, *maiali* præsertim, vernali, ac iucundissimo tempore, qui in sylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœnissima præiacet, *pinastris*, *piceis*, ac *quercubus*, (ex quarum hi aridis lignis nasci creduntur) refertissima.

Bambergæ frequentissimi sunt huiusmodi Scarabæi cerui volãtes.

Hunc magnum & cornutum *Scarabæum* omnium minutissimè, perfectissimè & elegantissimè descriptum reperies in *Theriotropheo Silesiaco*, quo te remitto & tempori hic ac chartæ parco.

Germanis vocantur Schröter, & quare. Caput abscissũ etiã cornua stringit.

Germani nostri hunc *Schröter* vocant, quo eodem nomine *baiuli* isti, homines robusti & lacertosi, ad quosuis Herculeos labores nati (*Romæ* dicuntur *Facchini*) à *Bambergensibus* appellantur. *Schroten* enim nihil aliud significat nobis *Germanis*, quàm comprimere, arctè stringere, & propellere aliquid, quod corniculis suis *Scarabæi* illi probè moliuntur. Et quod mireris, abscissum horum caput diu-

tiùs

tiùs viuit, & cornua etiam tunc constringit, quæ si quid ipsis interponas, fortiter comprehendunt.

Hoc præterea monuisse, non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, nostrates *Scarabæos*, hoc esse discriminis, quod vnicornis caput statim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionē constituere videtur, & quidē mobili suâ iunctùrâ ab vtroque distinctâ. Picturâ hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior est quàm vnicornis, hæc tamen differētia in Mexicanis non apparet. *Carabus* Aristotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodosa cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur. Discrimen inter vnicornem & bicornem nostratem.

De medicinis ex hisce desumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quosdam perpetuò aduersus fascinationes duo amuleti loco secum circumferre, *hydrargyron* inquam, siue *argentum viuum*, nuculæ *auellanæ* excauatæ inclusum, quod contagium pestis similiter auertere: & *Scarabæi* huius cornicula, quæ calui ab alto etiam conferre, sibi persuadebant. Et hæc cornicula quidem infantibus quoque auro argentoq. conclusa, è collo non rarò suspenduntur. Quidam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipsis eripiendum: alij ab epilepticis insultibus eisdem præcauendū. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardię* familiares, *Italis* magno esse in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq. feliciter vsurpari, quod malū tam *Neapolitani*, quàm *Romani*, *il Granchio*, *Germani den Grampf* appellant, & reuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia sint, venustatis tamen gratiâ, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri instar splendentia, denticulata, & ramis paruulis, quasi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cū reliquis delicijs suspensis decorare possunt, & delectare. Quæ medicamētà ex Scarabæis sumantur. Inseruiunt pro amuletis plerumque. Ad neruorum dolores & contractiones præcipuè. Infantibus cornicula propter elegātiam appendi.

Plinius plerumque horum amuletorum pater & author est, vel ex propria sua inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30, cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis*. (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabęorum cornua grandia, denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent*. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam adalligare Scarabęum, cui sunt cornicula reflexa, sinistrâ manu collectum*. Videmus igitur *Scarabæum* animal esse, quodammodo ad superstitiones, amuleta, fascinationes, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm nostro vsitatum. Verùm omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena missa faciemus, & si quæ naturàlia, quæ non desunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, studioso lectori tempore suo largiemur. Plinius amuletorū pater. Scarabæus vbique ad amuleta adhibetur.

Hei quanta nobis hîc sese dissertandi messis offert, ex *Scarabæorum* satu, ac generatione suborta? Verùm hîc campus tam latus est, materia ipsa, in tam nauci animalculo adeò fœcunda, vt nouus mihi non sermo tantùm, sed liber integer quoque subnasceretur. Atqui ego iam fessus labore sum, lectores meos pariter tædio affectos subuerer, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipsi, alio in loco disputanda relinquo. Plurima di ci possent de Scarabæorū nascendi modo. Hæc alio in loco explicabūtur.

Apes hîc opto & spero, hoc est beneuolos lectores mihi fore auguror, qui innato animi candore, industriâ & benignitate suâ, *mel* saluberrimum à *veneno*, Promittit sibi apes, hoc est benignos lectores.

si quod

Inuidia inuidis nocet.

Excuſatio ſua quod veterũ ſcripta nõnunquam acutiùs peruideat.

Cur plerique veteres magis quam ſeipſos æſtiment.

ſi quod eſſet, quod DEVS auertat, ſeparare poſſent, vellentq. Mihi quidem ſatis eſt, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere, *nam*, vt *Seneca* dicebat, *ſi de me bene vir bonus ſentit, eodem loco ſum, quo ſi omnes idem ſentirent, par illis idemq. iudicium eſt; vir bonus enim*, ait *Menander*, *bonum nunquam odit*: Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint, atque inuideant bonis. *Qui inuident egent, illi, quibus inuidetur, rem habent*, dicebat *Plautus*. Quamuis fortaſſe mihi adhuc non tam bene ſit, vt inuideatur, eſt tamen, quo me mordeat forſitan aliquis, quod acriore ſubinde, & ipſe cenſurâ, *veteres* notauerim, ego quidem *Senecæ* conſilium non aſpernor, quo ait: *Veteres excuſandi ſunt, ſi in quibuſdam errant, nec omnia ſimul inuenerunt*. *Excuſandi*, inquit, *non laudandi*, ne & nos ſimul cum poſteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: *Mirum eſt*, ait, *quòd homines cum ſeipſos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen ſuam de ſe exiſtimationem minoris ducunt, quàm aliorum*. Sed facilis reſponſio: *Nos magis laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc ſunt, non quia ſi eligendi facultas eſſet, ſemper illa habere mallemus, ſed quia viſitatum hoc humanæ mentis vitium eſt, cum intueatur illa, ſemper magis velle, quæ deſunt*.

Adhortatio ad rerũ naturalium ſtudioſum. Enitẽdum ad ſumma.

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium ſtudioſe, reuerere quidem præceptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris exiſtima, fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis ſubſellijs tibi ſedendum ſemper, ſed ad ſumma quoque enitendum, nilq. deſperandum puta, etiamſi citra conſiſtendum ſit. *Non differendum eſt tyrocinium*, ait *Quintilianus*, *in ſenectutem, nam quotidie metus creſcit, maiusq. fit ſemper, quod auſuri ſumus, & dum deliberamus, quando incipiendum ſit, incipere ſerum eſt*.

Non timẽdum à vulgo & multitudine.

Nec deterrearis, ſi quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, ſed anguſto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquiſitione, & in via veritatis conſtitutum, derideat. Idem olim *Senecæ* in morali philoſophia contigit: *Omnem operam dedi*, ait, *vt me multitudini educerem, & aliquà dote notabilem facerem, quid aliud, quàm telis me oppoſui, & maleuolentiæ?*

Vetera examinanda, noua non repudianda.

Quid inde? Tibi contingat iſte deriſus, æquo animo ferenda ſunt ineptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, ſiue vetera rimeris, ſiue noua inquiras, contemnendus eſt ille contemptus, nec refert, ſi innouator voceris.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,
Cùm veteres obſunt, aiebat *Lucretius*.

Authoris peroratio ad beneuolum lectorem.

Cauſæ cur ipſi ſit ignoſcendum, ſi humanæ forti ſubiectus aliquando lapſus fuerit.

De me verò non habeo nunc aliud, quod ſubiungam, niſi hoc vnicum, quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præſtem, orem, inquam, atque exorem lectorem beneuolentiſſimum, vt ſi quem à me commiſſum forte errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humaniter ignoſcat, atque animo ſuo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mare, hoc biennij ſpatio ſulcauerim, eiq. nauiculam meam ſine velis & remis, & abſque clauo ac gubernaculo committens, illam ſolâ meâ induſtriâ rexerim, hoc eſt, animalia hæc ſine vllis hiſtorijs, ac deſcriptionibus, quin imó, nominibus non raró quoque ſuis deſtituta, meo tamen Marte deſcribenda ſuſceperim, dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantùm per me fieri potuit, reſtituerim.

rim. *Res ardua est*, ait, *Plinius*, *vetustis nouitatem dare, nouis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia*. Quæ si non præstiti, omnia præstare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi à DEO vitam precare, vt in tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod voueo, valeam largiri. Ex Musæo meo ad *B.Virg. super Mineruam*, 16. Mart. anno *Redemptoris nostri*, 1628. ætatis verò meæ quinquagesimo tertio.

Gratiæ DEO, DEIPARAEQ. Virgini MARIAE.

Ad Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalem
FRANCISCVM BARBERINVM
ΜΟΥΣΗΓΕΤΗΝ.
LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS
EPIGRAMMA.

DVm tibi ROMA suas offert, atque æmula *Roma*
 Græcia diuitias officiosa suas;
Muneribusq. *Oriens* varijs dum certat vtrique;
 Ingenioq. tibi quisque placere studet:
MEXICA barbaricum munus dat & ipsa, politum
 Auspicijs CAESI *Principis*, arte FABRI
Nam tu muneribus cum poscas munera, *Princeps*:
 Quid mirum, *Antipodes* si tibi dona ferant?

EIVSDEM ELEGIA

In Naturalem *noui orbis* historiam Cl. V. *Ioannis Fabri Lyncei, Bambergensis,* Medici *Romani*.

DVm FABER æternis complecteris omnia chartis,
 MEXICA quæ clauso condidit ante sinu.
Cærula dum bifidi penetras discrimina Mundi,
 Ausus inaccessam primus inire viam:
Ignotumq. oculis lustrando Lynceus *Orbem,*
 In lucem quæ nox presserat atra, trahis:
Nec conspecta prius cuiquam, nec nota animantum
 Secula, das scriptis conspicienda tuis:
Atque Anazarbæum *studio*, Ciuemq. Stagiri
 Doctrinâ nobis ingenioq. refers.
Dic, quibus extollat sese inclita gloria terris?
 Quæ pateant laudi digna theatra tuæ?

Ille

Ille animo intrepido, captiq. ingentibus ausis
Clarus, Solis *iter nomine vtrumq. replet*:
Quo duce perrupti patuerunt claustra profundi,
Angustiq. orbis meta remota fuit:
Qui bene diuisi iunxit commercia Mundi,
Intactasq. noui rettulit Orbis opes.
Materiamq. noui sceleris mortalibus amplam
Subdidit, & vitijs larga alimenta nouis.
Sed qui cuncta animo quærens, lustransque, remoti
Innocuas primus protulit Orbis opes:
Omniaq. exhibuit nullo spectanda labore,
Lumine vicino, sepositoq. metu:
Quæ procul à nostris oculis subduxerat æquor
Immensum, & longæ mille pericla viæ:
Illi angusta nimis gemini discrimina Mundi,
Nec satis ad laudes Orbis vterq. patet.

S*I quis* Naturæ *penetrauit mente recessus*,
Scitq. quibus Mundus *voluitur ordinibus*.
Si quis contractum *parua sub imagine* Mundum,
Diuum opus agnouit, artificemq. DEVM.
Si quis Democritus *varijs* animantia *formis*
Vidit, & internas dissecuit latebras.
Si quis prima *animo speculatus* semina *rerum*,
Pluribus occultas comperit inde vias.
Si quis & abstrusis quæ terra recondidit antris,
Donâ metallorum *callet, & arte polit*.
Si quis Apollineâ *miracula præstitit* arte,
Multa herbis, succi multa potentis ope.
Si quisquam Aonidum *latices de fontibus hausit*,
Queis condire animi Dia reperta *queat*.
Si quis Principibus charus, *si quem ordine* quinque
Summorum *fouit* Gratia *PONTIFICVM*.
Si quisquam omnigena doctrinæ *copiâ abundat*.
Virtutumq. *omnes pectore claudit opes*.
Impauidus numen *testor*, mentesq. beatas,
Omnibus his tibi par nemo, priorue FABER.

V. Cl. *Ioanni Fabro Lynceo* honoris & gratitudinis monumentum in VRBE æterna ponebat *Ioan. Baptista VVinsbierius Vindelicus*, Ciu. Rom. Ph. & Med. D. Illustriss. & Excellentiss. Principis Cæsij Medicus.